This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

HARVARD COLLEGE LIBRARY

in honor of

ARCHIBALD CARY COOLIDGE

1866 – 1928

Professor of History

Lifelong Benefactor and

First Director of This Library

Ihr Excellenz Herrn Ob.-Ap.-Pr. Graf. v. Rottel
der Herausgeber als Zeichen seiner Verehrung.
Oldenb. 17. Apr. 75.

BIBLIOTHECA
SCRIPTORUM MEDII AEVI
TEUBNERIANA.

TROILUS
ALBERTI STADENSIS

PRIMUM

EX UNICO GUELFERBYTANO CODICE

EDITUS

A

DR. TH. MERZDORF
SUMMO BIBLIOTHECAE OLDENBURGENSIS PUBLICAE PRAEFECTO.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXV.

Mit diesem Bande soll eine Sammlung griechischer und lateinischer Schriften des Mittelalters beginnen, deren Veröffentlichung im Interesse der Wissenschaft wünschenswerth ist. In Format und Ausstattung schliesst sich die Sammlung der Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana an.

TROILUS

ALBERTI STADENSIS

PRIMUM

EX UNICO GUELFERBYTANO CODICE

EDITUS

A

DR. TH. MERZDORF

SUMMO BIBLIOTHECAE OLDENBURGENSIS PUBLICAE PRAEFECTO.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXXV.

MLa 80.31

~~R5300~~

~~MLa 80.31~~

Harvard College Library,
Rand Collection.
Gift of
A. C. COOLIDGE,
Jan. 27, 1902.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

PIIS MANIBUS

FAUTORUM AMICORUM

J. A. EBERTI

C. P. C. SCHOENEMANNI

L. BETHMANNI

QUONDAM BIBLIOTHECAE GUELFERBYTANAE PRAEFECTORUM.

PRAEFATIO.

Magister Albertus monachus ordinis sancti Benedicti e genere plebejo oriundus exeunte saeculo post Christ. nat. XII in Germania septentrionali videtur natus esse. Quo tamen loco litteris incubuerit, ubi magisterio ornatus sit, non constat. E sagaci clari viri Lappenbergii, nunc defuncti, sententia noster Albertus magister ille Albertus de Ramslo videtur fuisse, qui inter Bremenses canonicos in charta anni 1224 d. Junii 23 data „praepositus Ramsloensis" nominatur et inde ab anno 1206 magistri titulo non adjecto commemoratur. Monasterii sanctae Mariae Stadensis prior factus in Christophori abbatis a. d. 4. Kal. Aug. anno 1232 defuncti locum successit et a Balduino Livoniae legato ordinatus est. Anno 1234 curiam Romanam adiisse atque fratrum minorum ordinem intravisse ipse in annalibus ad ann. 1240 narrat, de itinere illo tamen, quod nonnulli eum anno 1238 cum Adolpho Holsatiae comite fecisse non verisimiliter tradunt, nihil commemorat. Munus abbatis ann. 1242 deposuit et totum se litteris et studiis dedit. De morte eius nihil certi constat, attamen circa annos 1264. 1265 decessisse affirmare licet.

Inter annalistas medii aevi quanquam Albertus noster non infimum locum obtinet, ejus, quamvis magnam in annalibus cognitionem veterum poetarum prae se ferentis, facultas poetica longum per tempus ignota latuit. Nunc demum eum duorum carminum auctorem esse scimus, nam praeter Troilum, de quo mox plura, in antiquo catalogo bibliothecae Bordesholmiensis, quem 1850 nostro libro: „Bibliothekarische Unterhaltungen.

Neue Sammlung" inseruimus, enumeratur sub signo F. 15. (lib. cit. p. 37) „Auriga Alberti abbatis Stadensis". Nomen tantum innotuit, codex ipse periit. Lappenberg (Pertz monument, German. T. XVI. 272 sqq.) in praefatione editionis annalium Albertinorum suspicatus est, nomen Aurigae in Quadrigae mutandum et ad hoc Alberti carmen referenda esse, quae in chronico monasterii Rosenveldensis (cfr. Vogt monument. rer. German. 1740 T. I p. 136.) de monachi cujusdam Rosenveldensis metrico libro, qui dicitur „Quadriga" narrantur, addito loco ex hoc Quadriga desumpto. Quadrigae nomen liber inde trahit, quod de quatuor evangeliis agit. Locus ille describit monasterium Rosenvelde sequentibus Albertinis simillimis versibus:

„Est locus a Roseo qui traxit nomine nomen,
In spatio speciosus et in specie spatiosus,
Quem situs ipse loci, quem rerum copia monstrat,
Quem Comitum praelarga manus, quem culmen honorat,
Quem pietas Procerum, quem vestit gloria Regum,
Est locus ipsa rosa, rosa, campi gloria, nescit
Haec rosa spinetum, neque pungit spina rosetum.
Est locus ipsa rosa, non haec rosa mane Cydippe
Vespere lucis erit, modo florens, protinus arens,
Nunc rubra, mox pallens, modo invida, livida statim
Nunc oriens simul et moriens: arescere nunquam
Haec solet aeterni foecunda propagine veris,
Non aestas, non audet hiems, non Aeolus istam
Derosulare rosam. Mos est pallere rosarum
Solis ad intuitum, trahit haec a sole ruborem,
Quicquid habet natura boni, locus iste locorum
Continet, omne mali fermentum longius arcet
Regina solis ubi sublimibus alta columnis.

Lappenberg sine dubio recte suspicatus est et scriptor catalogi Bordesholmiensis d. a. 1488 titulis antecedentium librorum: „Auroga (sic) Petri de Riga, Aurora Petri de Riga" deceptus per errorem pro Quadriga scripsit Auriga.

Sed mittamus hunc librum cujus nomen tantum

et ἀποσπασμάτιον novimus et transeamus ad „Troilum“ quem ab Alberto scriptum, cum ex inscriptionibus in fronte totius operis atque ante prooemium adjectis:

„Accessus in Troilum magistri Alberti“

„Incipit prooemium in Troilum magistri Alberti abbatis Sanctae Mariae in Stadio, qui postea factus est frater minor“

tum ex loco carminis (lib. VI v. 670 sqq.) apparet:

„Virginis a partu duc annos mille ducentos
Et quadragenos hic sociando novem,
Prodiit in lucem, tunc editus ille libellus,
Quam miser est mundus insinuare volens.
Forsan adest aliquis dicetque, quis edidit illum?
Ista requirenti reddere verba potes.
Ecclesiam scis in Stadio, quam protegit alis,
Nam caput est ejus, virgo beata suis.
Qui scribens: in principio verbum caro factum
Intonet, illius ad latus ille volat.
Prodiit ex rutilo roseus locus ille roseto,
Ingenua matrem nobilitate sequens.
Sic florendo vigent, ut odore, colore, sapore
Nunquam degenerent, hic tribus ambo placent,
Splendescit virtute color, doctrinaque pascens
Est sapor et famae balsama spargit odor.
Abbatem nosti Tirricum, cui dedit olim
Ecclesiae dictae virgo patrocinium.
Cui virtus animam decorat, facundia linguam,
Dapsilitate nitet, utilitate viret.
Ille suos quondam non ultimus inter amicos
Ante virum talem, qui tulit ejus onus,
Edidit hunc sexto finitum mense libellum,
Cui tamen hoc tempus syncopa multa tulit.
Correxit pigritans. Labor hic, quam scribere major
At corrector ait: sint tua siqua valent.“

Iis versibus, more illius aetatis, nomen auctor abscondidit, quod tamen duce catalogo abbatum Stadensium faciliter erui potuit, nam Theodoricus (Tirricus) successit nostro Alberto abbati 1242. Nomen Al-

berti prodit etiam catalogus antiquus bibliothecae Bordesholmiensis (lib. cit. p. 39) codicem nunc Guelferbytanum sub litt. G. nr. 18. commemorans: „Philippice Tullii. Troylus Alberti abbatis stadensis" inscriptionibus: „liber sanctae Mariae in Novomonasterio" ornatum. Codex igitur jam ante annum 1332, quo anno praepositus Hinricus Swineborg conventum Novimonasterii Bordesholmum transposuit sub hoc titulo et hac inscriptione inter libros Sanctae Mariae in Holsatiae Novo Monasterio adservabatur.

Carmini, quod se anno 1249 confecisse in supra memoratis versibus auctor ipse ait, imposuit nomen Troili et propter bellum Trojanum et quod Troilus filius fuerat Priami:

„Troilus est Troilus Trojano principe natus,
Et liber est Troilus ob Troica bella vocatus",

qui versus in fine prooemii et libri totius inveniuntur. Totum carmen, exceptis prooemii et argumentorum versibus metro heroico compositis, elegiaco metro scriptum Trojanum et Graecorum proelia, Trojaeque excidium continet libris sex, versibus 5320 ut poeta ipse ait (lib. VI v. 735 sqq.):

„Tot positis numeris etiam fortasse requiris,
Currere versiculis quot liber iste velit;
Bis denis adde tercentum millia quinque,
Hoc numero textus texitur historiae".

Qua causa, hoc ut carmen faciat, permotus sit, ipse etiam narrat (lib. VI v. 365 sqq.):

„Et fortasse legens sic dicet, cur tulit auctor
In cameram studii Troica bella sibi?
Non propter Trojam Trojanum scribere bellum
Aut coepit Phrygum sollicitare stylum,
Sed ductus meliore via compescere pravos
Et servare dei vult in amore bonos.
Grata medulla latet omni sub cortice rerum,
Et nucleum celat arida testa bonum.
Nos docet Herodes, sicut Baptista Johannes,
Erudit iste bonos, territat iste malos;

Et bene, si memini, fas est ab hoste doceri
  Virtutumque Sathan fabricat arma tibi.
Nos ad serpentes, formicas bestiolasque
  Et sacra pennatas pagina mittit oves,
Et mihi Job loquitur, quia me jumenta docebunt,
  Et nihil est quod non prosit et obsit idem.
Hic sonat invidia, livor, truculentia, fastus,
  Ambitio, rancor, ira, libido, dolus.
Postremum vero Trojae miseranda ruina
  Informativa singula voce sonat:
Ut malus obsistat, justusque resistat, habeto,
  Sed quia clauserunt haec mala sine malo.
Quod brevis est risus, quod longaque lacrima mundi
  Quondam Troja potens incinerata docet.
Jam firmum nihil est, cui non metus esse ruinae
  Possit et hoc subito; persequor ergo cito".

Cur elegiaco quam heroico metro maluerit carmen condere, auctor hisce prodit prooemii versibus 18 sqq.:

„Res gestae regumque ducumque ferocia facta
Quo scribi possent numero monstravit Homerus.
Scilicet heroico dicetur forsitan, isti
Currere versiculi quia deberent pede tali,
Quodque per exiguos magnorum magna virorum
Proelia non deceat elegos scripsisse probabant.
Sane concedo, sed gesta miserrima scribo
Et strages miseras miserorum, qui misereri
Noluerant sibi nec aliis, sed morte metebant
Se misera misere, misero stimulante furore.
Per miseros igitur elegos hoc ducere carmen
Decrevi miseram sortem miseratus eorum,
De quibus hic legitur, miseri qui castra sequuntur.
Hac nostra ratione stylus non debuit istas
Scribere nec debuit heroum carmine morte,
Sed numeris sub disparibus lex metrica saltat,
Tanquam de miseris haec est narratio, dicat".

Daretem, qui magno in honore apud omnes medii aevi scriptores fuit, anxie et iisdem paene verbis utens secutus est, ut ipse testatur lib. III. v. 239 sqq.:

„Sed Phrygii tenet historiam liber iste Daretis,
Qui praeter verum scriptitat inde nihil.
Hunc sequor etc."
et lib. VI. v. 697 sqq.
„Nulla poetarum posuit figmenta, Daretis
Historiam soliti scribere, vera tenens.
Et Phrygius fuit ille Dares, et tempore belli
Ipse quidem miles proelia visa refert".

Sed narrationes et allocutiones more poetarum intercalavit, quae a veritate non discrepare et cum Darete (cfr. lib. III. v. 241 sqq.) congruere videbantur:
„Hunc (Daretem) sequor adhibitis interdum verba virorum
Quaeve loquebantur vel potuere loqui.
Ponatur quod et hi non sint ea forte locuti,
Causae praesentis sunt tamen apta rei".

Virgilium et Homerum vehementer ob fictiones, ut etiam Dictys et Guido de Columna fecerant, vituperat, id quod locus lib. III v. 217. 227 sqq. de Dolone et Rhesi equis satis docet, ubi dicit:
„Trojanos, quos prodiderit, mentitur Homerus"
„Hos rapuisse simul, quos nulla perire sagitta
Posset nubigenos hic memoravit equos.
Crediderim sic dicenti? quis nube creatos
A primo mundi tempore vidit equos?
Non miror! majora movet mendacia bello,
Isti quum duos narret adesse deos.
Pro Pelide Thetis, pro Graecis Juno fatetur
Et quod pro Paride moverit arma Venus.
Praeterea recto non cecinit ordine bellum
Aut a militibus, qui cecidere, quibus.
Hanc quoque materiam figmenta poetica nebant
Sicut Virgilius arma virumque canens".

Narrationes, quas Albertus intercalat Dareti, hae sunt: Argonautarum migratio, Jasonis facta heroica, dialogus inter Paridem et Helenam, reditus Graecorum (secundum Dictym) et alia quae tamen parvi momenti sunt. Libro quinto, ubi Penthesilea Trojam venit, pro-

fusius et prolixius de Amazonibus secundum Orosium loquitur:

„Non meus hic sermo, testatur Orosius ista,
Cujus habent plenam singula verba fidem".

De Penthesilae sornatu, forma et figura, majore ut videtur gaudio et tudio, quam clerico par est, et de festivitatibus in honorem reginae loquitur, aulaea describit et in illis universum illius temporis scientiarum ambitum interspersis fabulis et historiis ad illustrationem idoneis. Albertum igitur nullum alium Daretem secutum esse, quam quem nunc habemus et paucas tantum interspersas narrationes ex aliis scriptoribus ut Orosio, Ovidio depromtas esse concludendum est. Körtling (Dictys und Dares 1874) Benedictum de Sancto Mauro (Benoit de St. Maure) poetam Gallicum nostro Alberto paene aequalem alio quodam Darete magis extenso in carmine suo de bello Trojano usum esse existimat. Nimis credimus perspicaciter; nam etiam noster supplevit quae deesse videbantur, quapropter, cum simili modo Benedictus egisse videatur, ea conjectura non opus est, ut et novissimus Benedicti editor, Joly eam reputat. Duo exstant codices manuscripti Graeci de bello Trojano, qui cum Darete cohaerere videntur sed falso, nam Cod. Paris. olim 3352 nunc 7878 in 4 continet versionem Graecam libri gallici de excidio Trojae (Roman de la destruction de Troye. cfr. Hist. litt. de France T. XIII p. 423 sqq.) et Codex Vindobonn. (Lambecc. CCXCVII. Nessel CCXLIV) fol. 260—324 carmen Graecum ἡ Τρωάδα ut docet Wagner in praefatione carminum Graecorum medii aevi. Neuter innotuit Alberto nostro, cujus etiam notitiam fugit heroico metro compositus Dares, qui asservatus in codice Parisin. (lat. 8430 fol. 9—fol. 16) 930 versus continet. Joly p. 156 initium:

Historiam Troje figmenta poetica turbant.
Unde, licet magnis fortuna sit invida ceptis
Dignaque tam longis non sit mea buccina bellis,

Mens tamen incaluit, vestigia fida sequendo,
Daretis frigii Trojanum scribere bellum.

et finem:

Et precor ille (sic) mei sit consummatio cepti.

hujus carminis praebet. Sed mittamus haec.

Liber primus nostri poetae continet Daretis capita I—XI, secundus capita XI—XXI, tertius capita XXI—XXVIII, quartus capita XXVIII—XXXVI, quintus capita XXXVII. XXXVIII, sextus capita XXXIX—XLIV.

Sermo non differt a scriptoribus hujus aetatis, gaudet tamen auctor logodaedalia ut inscriptio:

„Troilus est Troilus Trojano principe natus,
Et liber est Troilus ob Troica bella vocatus".

et fragmentum Quadrigae docent:

„Nunc oriens simul et moriens".

Quanquam enim etiam alii hujus saeculi scriptores huic ludo operam dabant, noster eos superat omnes; cujus lusus hic nonnulla tantum praestantiora praebemus exempla:

I, 499. Bellum Cassandra nitens cassare futurum.
III, 3. A specula speculum speculans inamabile bellum.
III, 57. Aeneus Aeneas, cujus caput aenea cassis.
V, 31. Ecce tuus luxus est, Troilus impie, luctus.
V, 303. 4. Et miser in miseras dejectus es ipse cavernas,
Quas misere miseris pro meretrice dabas.
V, 419. 420. Passive non lascive; non sicut amantes
Se, sed ut amentes composuere truces.
V, 499. 500. De timidis tumidi fiunt hortamine Pyrrhi,
De pavidis avida pectora dantur ita.
V, 541—545. Et vi virtutis erit illa vir et quasi vi vir,
Vir quoque non vilis immo virilis erit.
Femina sive vir es? hic si vir es, exere vires,
Haec erit in vi res; robore nonne vires?
Non tu femineas imbelles, immo rebelles.
V, 630. Sed frigere vides spe fluitante Phryges.

V, 708. 9. Re si non, opere volo vos operaque juvare
Et si non per opem vel per opus, per opes.

V, 1007. Degener es, si degeneres a more parentum.

VI, 284. Feceris, infelix et cibus ignis eris.

Plura hujusmodi exempla afferre non est difficile, sed haec sufficient.

Heusingerus, et qui eum secuti sunt Wernsdorflus, Ebertus, Schoenemannus, Lappenbergius carminis facundiam et elegantiam laudaverunt. Fefellit eos permagnus versuum e Romanis poetis depromtorum numerus, quem noster Albertus non sine suavitate quadam carmini suo intexuit. Virgilius, Ovidius, Statius, Claudianus, Lucanus, Avianus, Maximianus (Pseudo-Gallus) Pamphilus, Anonymus Neveleti, Pindarus Thebanus (a nobis Epitomator signatus) immo Benignus Floriacensis, Alanus (Anticlaudianus), Hildebertus (de excidio Trojae) aeque ac Gualteri ab Insulis Alexandreis (quae paulo ante edita erat) pro sua quisque parte effecerunt, ut carmen elegantius et ob sententias interspersas nervosius procederet. Non centonem quidem scripsit Albertus e variis et diversis carminibus et carminum fragmentis consutum, sed permultos versus, qui ei praesto erant, carmini inseruit. Quanquam Ausonius ad amicum Paulum de isto carminis perficiendi modo judicat: „nam duos junctim locare versus, ineptum est: et tres una serie, merae nugae", in admirationem tamen rapimur ob incredibilem nostri multa in lectione versati auctoris memoriam, qui quicquid sibi opus erat, ex diversis poetis praesto videtur habuisse. Plurimos versus eruimus, adposuimusque locos, quibus desumti sunt, alii nos fortassis effugerunt; alii, quos hic enumeramus, etiam — forte non iisdem verbis et non integri — in antiquis poetis latere suspicamur.

Ejusmodi sunt:

Lib. I. vv. 223. 301. 312. 313. 323. 324. 357. 358. 411—16. 419—28. 459. 60. 465. 466. 471. 472. 475. 476. 504. 507. 508. 511. 512. 609. 675. 680. 682—85.

Lib. II. vv. 117. 120. 212—16. 219. 220. 230. 231. 239—42. 279. 280. 340. 357. 358. 420. 421. 428. 429. 471. 473—75. 477. 566. 567. 607. 660. 671. 684—89. 692—704. 707. 708. 838.

Lib. III. vv. 101—103. 111. 129. 130. 179. 180. 193. 194. 253. 254. 261—264. 273. 274. 284. 287. 288. 374. 477—480. 547. 548. 599. 602—8. 611. 612. 625—32. 639. 640. 663. 664. 678. 719. 720. 858.

Lib. IV. vv. 25. 26. 81—84. 91. 92. 121. 122. 137. 138. 171. 172. 235. 236. 238—40. 273. 274. 315—18. 322. 341. 342. 376. 377. 407. 408. 424. 461. 462. 483. 484. 534. 615—18. 718. 719.

Lib. V. vv. 266. 337—339. 341. 469—482. 485. 486. 507. 508. 593. 594. 683. 684. 715. 716. 719. 720. 722. 727—32. 753. 754. 789. 790. 804. 809. 810. 818. 865. 867—71. 885—90. 897. 898. 900. 904. 921. 922. 938—41. 947. 948. 950. 952. 1012. 1017.

Lib. VI. vv. 11—14. 17—26. 55—58. 66. 99. 101. 102. 106. 109—18. 120. 131. 132. 231—234. 238. 297. 298. 329. 330. 371. 373—79. 528. 529. 545. 554. 555. 562. 564. 567. 572. 621. 665. 754—57.

Quamvis magnus inter antiquorum et Alberti versus discrimen extet, poetis tamen caeteris istius aetatis ut Iscano, Gualtero etc. non cedit, et quod illi elegantiores versus condere videntur, fastosis et sesquipedalibus verbis maxime tribuendum est, a quibus Albertus abhorret, qui plano — interdum nimis plano — sermone utitur. In proeliorum descriptione ruditas quaedam sermonis cum loquacitate et verbositate conjuncta, animus legentis ut relanguescat, efficit; quod Albertus ipse sensit:

„Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem,
Quamvis sit doctus et citharista bonus.
Vocibus instare non semper oportet eisdem:
Sternuntur, sternunt, millia multa cadunt."

In arte metrica indulget genio saeculi sui saepis-

sime breves syllabas in arsi producenti, saepe quantitatem vi accentuum mutanti, ut

I, 721. Non reor afflictum pērtĕrrŭisse virum.
II, 115. Dicere cum volui, quam pērtĭnăx esset, oriri.
IV, 625. Surgit ĭrōnĭā risumque colorat amarum.
V, 160. Luna ministeriis hȳmnĭdĭcātĭs adest.

Nonnullis locis „mi" corripitur et VI, 122 invenimus

O tĕ! redargutus ergo recede procul

elisionem ultimae litterae I, 110:

Fratribus occisis unus superstes erat.

Dativus et Ablativus Gerundii saepius corripiuntur, saepe etiam o finalis vocabulorum et Dativi et Ablativi secundae declinationis, quem correptionis usum noster excedere videtur I, 28

Argus erat. Fabricet, rex ait, Argŏ vocet.

Nonnulla praebemus exempla:

II, 655. Sanguine prĭmŏ Phrȳgum qui rubefecit humum.
III, 41. Ne tua fata suae credas de cētĕrŏ dextrae.
III, 161. Sic quinto, sic et sexto, sic sēptĭmŏ, sicque
III, 167. Ad pausas a strage manus tunc prĭmŏ vocatur
III, 188. An rŏgŏ urentur tempore quo, vel ubi
III, 793. Pelides populo de cētĕrŏ bella molestat.

Quantitate syllabarum in universum recte usus est, invenimus tamen falsas correptiones ut

II, 139. Runcĭna lambit aquas et ferri provocat iras
II, 464. Consilii coepere lĭbra trutinare, velintne
IV, 815. Plinius unus erat dĕcŏrus Scolpecius alter
V, 428. Basia dant dŏlăbris, jurgia dando labris
VI, 821. In sua victŏria conversus viscera ferro.

falsas productiones ut

III, 138. Cum cane custodit servus et āva domus.
V, 86. Pacifica lȳra per graviora gravant.

Loci III, 232. IV, 89. 137.

Isti quum dŭos narret adesse deos.
Sed neque nox didicit nullam pārare quietem.
Pugnandi genus egregium pārare scienter

fortasse legendi sunt:

Isti quum divos narret adesse duos
Sed neque nox didicit nullam patrare quietem
Pugnandi genus egregium patrare scienter

quanquam codex manifeste istas falsas productiones praebet; locum I, 582

Paean oppidulo mārē lux stabat Apollo

sanare difficilius est, quod codex haec verba, quae vix intelligi possunt, prodit; emendationem igitur textus non ausi sumus, conjecturam tamen hic

Paean oppidulo manē lucebat Apollo

nostro Alberto duce in arsi brevem syllabam producente praebemus fortasse non accipiendam, quia „stabat" sequenti versu iteratum profundiorem sensum prodere videtur.

Homoeoteleuto jam usi sunt Romani et noster ut ceteri neoterici eo non abstinuit. Res quum nota sit, eam mittimus et exempla exscribere nolumus. Insigne hujus usus exemplum invenitur in carmine elegiaco „de excidio Trojae" quod Leyser (histor. poet. med. aevi p. 398) Hildeberto Turonensi episcopo, qui 1132 vel 1136 obiit, tribuit, quodque propter formam et materiam lectu non indignum calci hujus libri adjunximus. De universa re metrica neotericorum Lucianus Müllerus, qui egregie de illa egit, consulendus est.

Carmen praebemus ad hunc usque diem ineditum, cujus tantum duo fragmenta J. F. Heusingerus in libro Fl. Mallii Theodori de metris (Lugd. Batav. 1766) p. 114—117 publici juris fecerat, quae fragmenta ex Heusingero a Staverenio (in editione Cornelii Nepotis II, p. 385 sqq.), Wernsdorfio (poet. minor. Lat. T. IV, p. 596), Eberto (Ueberlieferungen Bd. I, p. 188), Schoenemanno (Merkwürdigkeiten I, p. 15 nr. 171), Lappenbergio (in praefatione annalium Alberti [Pertz monum. Germ. XVI, p. 272 sq.]), Dederichio (in Daretis editione Bonn 1835 praefat. p. V), Joly (in praefatione ad Benedictum) promulgata sunt. Reliqua praeter Heu-

singerum, Ebertum, Schoenemannum, Lappenbergium et Dungerum (die Sage vom trojanischen Kriege in den Bearbeitungen des Mittelalters und ihre antiken Quellen. Dresden 1869) qui codicem ipsum inspexerunt, omnibus incognita erant. Cholevius (Geschichte der deutschen Poesie I, p. 146) nomine Troili deductus fabulam Troili et Chryseidos enarratam esse male putat, itemque amicus noster Graessius errat, quod (Litteraturgeschichte II, 3 p. 116) citans Wernsdorf. poet. min. T. III, 2. p. 596 Troilum esse editum contendit, quum illo loco nihil de Alberti Troilo inveniatur, et locum Wernsdorfii IV, p. 596, ubi de scriptoribus belli Trojani agitur, non recte interpretatus sit.

Unico tantum codice carmen servatum est, qui codex quondam usque ad annum 1332 inter libros Sanctae Mariae in Holsatiae Novo Monasterio, ut docent inscriptiones primae et ultimae paginae: „liber scte marie in novomonasterio; liber scte marie virginis in novomonasterio," fuerat, deinde in monasterio Bordesholmiensi sub signo G. nr. 18 (cfr. catalog. biblioth. Bordesholm. in nostro libro: bibliothekar. Unterhaltungen. N. Samml. p. 39) quod idem fuit quam Novomonasteriense. E bibliotheca Bordesholmiensi codex cum aliis (fortassis in bibliotheca Gottorpiensi asservatis) libris in Marquardi Gudii, qui 1671—1678 praefectus bibliothecae Gottorpiensis erat, manus venit (cfr. Bibliotheca Gudiana Hamb. 1706. p. 559 nr. 196) et bibliothecae academiae Iuliae Helmstadiensis inter manuscripta Gudiana comparatus, atque hinc in Guelferbytanam, ubi nunc sub signo: „278 Gud." adservatur, translatus est.

Codex noster membranis octuplicatis scriptus antiquo tegumine gaudens continet 162 recentiori tempore numerata folia, in quibus tria diversa scripta:

1) fol. 1ª fragmentum Cornelii Nepotis (cfr. edition. Bardili II, 384 sq. et Heusinger. l. l. p. 125 sqq.).

2) fol. 1ᵇ—80ᵇ Ciceronis orationes Philippicae I—XIII, cap. 9, quae saeculo undecimo exaratae sunt.

3) fol. 81ᵃ—160ᵃ noster Troilus. Haec folia exeunte saeculo decimo tertio vel ineunte quarto decimo a manibus duabus fere aequalibus exarata sunt.

Fol. 160ᵇ tantum inscriptionem: lib' scte marie virginis in novo monasterio praebet, fol. 161ᵃ a tertia manu scriptam glosam ad lib. VI, v. 889; fol. 161ᵇ vacuum fol. 162 folium tegumini adjectum membraneum.

Textus Troili integer, codex ipse non plane perfectus est. Quum enim in priore parte librorum inscriptiones, capita atque litterae initiales minio adpictae, singulorum versuum litterae initiales rubro colore a summa usque ad imam paginam insignitae sunt, in parte altera, nondum desinente manu priore, miniaturae desunt, quare difficilius capita et libri inter se discernuntur. Inscriptiones et distinctiones supplevimus, prooemium grammatici ignoti additum est ut et glosa ultimi versus in fine libri. Margini codicis ab utraque manu diversis in locis notulae adscriptae sunt, quas exhibendas nec negligendas esse putavimus. Hic illic in margine praesertim prioris partis leguntur Or. O. Al. Cl. Hom. Stat. Luc. Av. Vgl. Es. Alex. quae signa denotant Horatium, Ovidium, Alani Anticlaudianum, Claudianum, Homerum (i. e. Epitomatorem), Statium, Lucanum, Avianum, Virgilium, Aesopum (i. e. Anonymum Neveleti), Gualteri Alexandreidem. Si non expositio grammatici cujusdam ignoti ad initium carminis et duae manus exstarent, fortasse putare liceret emendationes in margine et has notas ab ipso poeta scriptas esse, qui quibus scriptoribus depromserat versus, indicare voluerit. Emendationes auctori ipsi tribuendae videntur secundum versus lib. VI, 693 sq.

„Edidit hunc sexto finitum mense libellum,
Cui tamen hoc tempus syncopa multa tulit.
Correxit pigritans. Labor hic, quam scribere major
At corrector ait: sint tua si qua valent."

Interdum hic vel ille scriptor in margine adscriptis notis falso citatur et sub Ovidii nomine saepe Maximianus (Pseudo-Gallus) Pamphilus et Benignus Floria-

censis latent, saepe locus apice insignitus nusquam inveniri poterat, contra multi alii loci sine apicibus et punctis aliuscujusdam scriptoris erant. Quantum poteramus, suum cuique tribuere tentavimus. In Maximiani, Epitomatoris aliorumque carminibus usi sumus Wernsdorfii poetis minoribus, Alanum secundum editionem Antwerpianam ([Alani] Cyclopaediae Anticlaudiani s. de officio viri boni libri IX. Antwerp. 1611), Pamphilum et Beniguum Floriacensem secundum „Ovidii erotica et amatoria opuscula Francof. 1610", Anonymum Neveleti ex: „Mythologia Aesopica op. J. N. Neveleti Francof. 1610", Gualterum secundum editionem Ingolstadiensem anni 1541, comparata Muldeneri editione excitavimus.

Textum codicis, exceptis paucis necessarie mutandis locis, integrum dedimus.

Haec fere sunt, quae de scriptore, codice, editione dicenda erant.

Oldenburgi, Mense Decembri MDCCCLXXIV.

Merzdorf.

TROILUS

MAGISTRI ALBERTI

ABBATIS SANCTAE MARIAE IN STADIO.

ACCESSUS IN TROILUM MAGISTRI ALBERTI.

In hoc opere sicut in qualibet re quaeruntur tria scilicet: quid, quale, quare, h. e. materia forma et causa. Materia diffinit quid sit res, forma qualis sit, et re posita et ejus qualitate expressa causam positionis statim exspectat animus auditoris. Materia hujus operis est Trojanum bellum, quae res ipsa mirandum efficit et famosum. Diffamat enim illud vel infamat fortium strenuitas, vel ut verius dicam fatuitas, pugnae crudelitas, occisorum numerositas, temporis diuturnitas, incendii immanitas, quae singula tanguntur in opere. Primum tangitur in II° libro, pugna III° libro:

Non erat haec pugna pavidorum, nam simul acres,
Fortes, audaces hic periisse vides;

pugnae crudelitas in V° libro:

Hic rabies, rancor, fremitus, violentia, livor,
Lis, odium, fervor, impetus, ira, furor.

Occisorum numerositas in fine libri tangitur, quorum numerus ab audientibus abhorretur, habes nempe

Millesies mille permixtim quinque trecenta
Et decies octo milia caesa puta.

Temporis diuturnitas in ultimo libro tangitur fere circa principium in allegatione Aeneae:

Jam bis quinta revolvitur aestas,
Quod patriam tota commoluere mala,
Et glacialis hiems aquilonibus asperat undas
Jam decies pugnae nec numerabo vices.

Incendii immanitas circa finem libri tangitur:

Gens victrix tandem Vulcano fulminat urbem,
Nemo tam latum vidit in orbe focum;

Flamma vorax ad celsa volans obnubilat astra
Longe reposita percutiendo loca.

Forma hujus belli et ejusdem belli veritas; quia auctor, postpositis omnibus figmentis, quae permultum depravant hanc historiam, Daretem sequitur qui Phrygius erat et ejusdem belli princeps, qui etiam idem descripsit proelium tenens omnino veritatem, unde habes circa finem libri:

Et Phrygius fuit iste Dares et tempore belli
Ipse quidem miles proelia visa refert.

Sunt autem narrationes impositae modo principum, modo militum, modo nunciorum vel etiam traditorum; quae res a veritate non discrepat, quia secundum causam recitationes easdem aut esse tales aut omnino similes oportebat. Tanguntur ea in tertio libro post pugnam septimam, quae duravit LXXX diebus continuis: sic:

Hanc quoque materiam figmenta poetica nebant,
Sicut Virgilius arma virumque canens;
Sed Phrygii tenet historiam liber iste Daretis,
Qui praeter verum scriptitat inde nihil:
Hunc sequor adjiciens interdum verba virorum
Qui vel loquebantur vel potuere loqui.
Ponatur, quod et hi non sint ea verba locuti,
Causae praesentis sunt tamen apta rei.

Habes materiam operis et formam. Causa est: prave strenuos a sua stultitia compescere et fortes suam fortitudinem non in pomposa jactantia, sicut hi miseri, sed in virtuosa constantia potius exercere; ut lector, habita consideratione, contra malum istius belli principium et pejus medium et pessimum ejus exitum vel discere studeat et docere, ut hoc praemunitus exemplo nemo se dissimulet ab hujus vanitatibus tentare. Non desiderio notificandi hoc bellum tale auctor studium assumsit, sed magis in rem contra suam, super tutela talium, quae ratione belli contigerant, stabilivit; ait enim ipse: „fas est et ab hoste doceri“ et hoc circa finem libri tangitur, ubi dicit:

Non propter Trojam Trojanum scribere bellum
Aut Phrygium coepi sollicitare stylum,
Sed ductus meliore via compescere pravos
Et servare dei vult in amore pios.
Grata medulla latet omni sub cortice rerum
Et nucleum celat arida testa bonum.
Nos docet Herodes sicut baptista Joannes
Erudit ille bonos, territat ille malos.

Teste etiam Aristotele malum non potest vitari nisi cognitum: malo siquidem cognito felix est qui declinat a malo et facit bonum et qui aliorum casum sibi constituit firmamentum. Horatius[1])

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum

et Virgilius [Georg. II, 490 sqq.]

Felix qui potuit rerum cognoscere causas;
Atque metus omnes et inexorabile fatum
Subjecit pedibus;

Unde et liber iste ethice sumitur, quia vitia reprehendens et ab his auditores absterrens ipsos ad virtutum exercitia cohortatur. Reprehendit enim in Pelia invidiam, in Paride et Helena petulantiam, in pugnantibus truculentiam, in Palamede ambitionem, in Hecuba dolositatem, in Aenea et sociis suis perfidiam et traditionem, in utroque exercitu iram, odium et furorem. Et ex hoc ethicae merito sumitur quod ratione praedicta morum est et bonorum operum instructius, et quod voce philosophi jucundum nihil est, nisi quod reficit varietas. Auctor idem opus sex distinctionibus variavit, tum pro eo ut auditorem brevitas instrueret facilius, cum pro eo ut idemtitas, quae rara est satieta, legendi taedium non inferret.

In fronte cujuslibet distinctionis generale posuit illius et illius proverbium teniore modo, quod eadem continet distinctio nobiliter impraegnatum. Etiam in capite libri quoddam proverbium Ovidii, quod specia-

1) Haec non apud Horatium, fortasse nostri sunt et imitatio Plautini dicti: Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.

liter ad omnes scriptores pertinet, quasi quandam auream vittam constituit, quo et mens auctoris et efficacia totius operis elucessit; scribentem nempe ipse labor delectat et idem labor laborando minuitur, dum per crementum operis his, qui in alicujus rei studio laborant, magis ac magis ad fervorem studii provocatur. Siquidem Ovidius [Fast. I, 216]

Quo plus sunt potae plus sitiuntur aquae.

Et de accessu haec dicta sufficiant.

Titulus talis est: Incipit Troilus. Hic liber est dictus Troilus propter quandam similitudinem nominis modo competentem, ut Troilus quod Troicus, cum et ipse Troicus fuerit et Trojani regis seu Priami filius et fortia facta in eodem bello gesserit, vel ideo quod idem Troilus fratrum suorum minimus erat et ultimus, strenuus tamen, et hic liber quia de eadem materia est extremus, utilis tamen tali est nomine non incongrue appellatus teste Horatio [Ars poet. 58]

licuit semperque licebit
Signatum praesente nota producere nomen[1]).

Et ut facilius lector quaequae quaerit inveniat totum opus ante distinctiones per capitula declarat.

DE PROOEMIO.

Impetus ille sacer et cetera. Hoc prooemium praemittit auctor principali proposito excusans se super eo quod hexametro et pentametro processit metro, cum gesta fortium et bella scribi debeantur metro heroico ut docet Horatius in poetica (v. 73)

Res gestae regumque ducumque et fortia bella[2])
Quo scribi etc.

et hujus libri materia sit pugna virorum nobilium, fortium et magnatorum et tamen tali carmine non sit prolata; proposito siquidem quod invitus hanc materiam

---

1) Apud Horatium: procudere nummum. 2) Apud Horat. tristia b.

assumserit et subjungit: „certaque etc.“ haerebam tempore longo pendulus et dubius quo potius numero et metro res ea seu materia transiret, maxime cum quaelibet nova res propter invidos transeat difficulter et etiam propter alios auditores, unde Horatius [A. P. v. 274]

Legitimumque sonum digitis callemus et aure[1])

et paulo ante [v. 104. 105]

mala si mandata loqueris
Aut dormitabo, aut ridebo.

Et hoc quoque tangit auctor in proemio cum dicit: „et semper nova res tangit et invidos qui cuncta quae audiunt aut subsannant, aut supprimunt aut depravant: dicit nempe; livor iners etc. Deinde excusat se de metro sive pentametro dicens, quod tali pede merito scribi debeant tales miserias ita concludens:

gesta miserrima scribo
Et strages miseras etc.

1) noster: aures.

INCIPIT PROOEMIUM IN TROILUM MAGISTRI ALBERTI ABBATIS SANCTAE MARIAE IN STADIO, QUI POSTEA FACTUS EST FRATER MINOR [ibidem*].

Impetus ille sacer, qui vatum pectora nutrit,
Diversos studiis diversis occupat, et me
Materiam, quamvis invitus, traxit ad istam;
Certaque cum dederat animo sententia finem,
Hac ut ad incudem cum massa malleus iret, 5
Quo potius numero, cum tristia bella sonaret,
Res ea transiret, haerebam tempore longo
Pendulus et dubius; cum scriptor debeat omnis
Reddere personae sibi convenientia cuique,
Et semper nova res, theatrum quae primitus intrat, 10
Passu difficili callentes transeat aures.
Praetereo quod livor iners, laudabile quicquid
Aut videt aut audit, spumosis dentibus angit:
Cui, quo res melior, est iracundia major,
Et bona, quae reficit alios, hunc inficit esca. 15
Cedat, ad intuitum cuius corrumpitur aer,
Meque sinat Troilumque meum transire parumper.
Res gestae regumque ducumque ferocia facta
Quo scribi possent numero monstravit Homerus.
Scilicet heroico, dicetur forsitan; isti 20
Currere versiculi quia deberent pede tali,
Quodque per exiguos magnorum magna virorum
Proelia non deceat elegos scripsisse, probabunt.
Sane concedo, sed gesta miserrima scribo
Et strages miseras miserorum, qui misereri 25
Noluerant sibi nec aliis sed morte metebant

---

*) manus recentior. 7. e margine pro habebam. 18. Horatii sunt A. poet. v. 73. 21. Heus. quod.

Se misera misere, misero stimulante furore.
Per miseros igitur elegos hoc ducere carmen
Decrevi miserum, sortem miseratus eorum
De quibus hic legitur, miseri qui castra sequuntur. 30
Hac noster ratione stilus non debuit istas
Scribere nec debuit heroum carmine mortes,
Sed numeris sub disparibus lex metrica saltat,
Tamquam, de miseris haec est narratio, dicat.
[Troilus est Troilus Troiano principe natus 35
Et liber est Troilus ob Troica bella vocatus.]

QUID CONTINEAT PRIMUS LIBER.

Primus liber continet Peliae contra Jasonem invidiam, Jasonis pro vellere navigationem, Laomedontis necem, Hesionae deductionem et eiusdem ab Antenore repetitionem, Troiae munitionem, Alexandri in Graeciam profectionem, Helenae in Phrygiam adductionem, vindicem a Graecis machinationem, Agamemnonis in regem elevationem.

LIBER PRIMUS.

CAPITULA LIBRI PRIMI.

Primus ob invidiam Peliae cum nave venusta
Cholcon inaurato pro vellere Jasone portat,
Laomedon, navem qui Jasonis ante fugarat,
Herculis ense cadit, Troiae munitio surgit,

---

30. Pertz. misera. 35. 26. Hos duos uncis inclusos versus Heusing. non putat ab Alberto profectos esse: „Ut ita censeam, dicit, non eo solum adducor quod Alberti vena, quamvis et ipsa lutulenta fluat, tamen ea sunt indigni, sed etiam quod iidem versus in fine codicis repetuntur, et a grammatico, qui in accessu ad Troilum libri titulum explicavit, nulla eorum ratio est habita. E quibus omnibus pronum est suspicari, versiculos istos ab alio quodam confectos Albertoque esse suppositos." Alberto tribuimus hos versus, qui saepe et libenter gaudet logodaedalia, ut in praefatione docuimus. 2. Msc. Chonchon. 3. Msc. fugurat.

Hesionem Telamon deduxerat, hanc repetendo 5
Nil agit Antenor; ultorem se Paris offert,
Dissuadent aliqui, sed navigat ille, repertam
Deducens Helenam Troes laetantur, Atrides
Fratrem solatur, vindictam Graecia dictat,
Rex Agamemnon erit, ratibusque studetur et armis. 10

DE PROCESSU AUCTORIS.

Praemisso prooemio et descriptis primi libri capitulis auctor, praenotato competente proverbio, more scriptorum proponit et invocat ut rationabilius ad ordinem narrationis accedat; proponit cum posito secundum auctoritatem Ovidii quod delectamentum magis ac magis illiciat studiosum; statim subjecit quod tractare velit cum dicit: Taliter i. e. tali modo stilus meus idem studium meum ruit in arma vel bellum Troianae historiae. Ecce expressio mea quaerit recitationi demere falsa et promere i. e. scribere vera. Ecce expressio formae. Invocat cum subjungit: „Automedon *) verus et qui videt omnia Phoebus.“ Invocat Automedontem vel aurigam illum qui est currus Israel et auriga ejus, ideo adjungit verus; et illum Phoebum, cuius sunt oculi ut flamma ignis et penetrant usque ad divisionem speciei et animae et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus**). Propositione et invocatione facta statim secundum doctrinam Horatii ad eventum festinat et in medias res et narrationem inchoat dicens: „Crethei proles.“ Cretheus filius erat Aeoli, quem fabulantur deum ventorum, et Pelias iste Crethei erat filius et frater Aesonis et Pelopensibus imperabat, quam civitatem Pelops filius Tantali dicitur struxisse et ab ejus nomine sit vocata.

---

8. e margine, textus rasura illegibilis. *) Msc. Antomedon ut semper. **) Ep. ad Hebr. IV, 13.

AUCTOR PROPONIT.

Scribentem iuvat ipse labor minuitque laborem,
  Cumque suo crescens pectore fervet opus:
Taliter historiae Troianae demere falsa,
  Promere vera meus ivit in arma stilus.
Automedon verus, et qui videt omnia Phoebus 5
  Ut bene currat opus, sit, rogo, temo meus.

NARRATIO AUCTORIS.

Crethei proles Pelias Pelopensibus olim
  Imperat, illius Aeolus extat avus.
Frater erat Peliae vel non ignobilis Aeson,
  Jasonis iste pater, Graecia terra fuit. 10
Jason amabatur a cunctis, semper amorem
  Strennuitas socia dapsilitate dedit.
Vidit et invidit patruus tituloque pavescit,
  Hoc sceptrum regni crescere forsan ei,
Intendit iuvenem vita privare, nec illud 15
  Audet inire palam, fabricat erga dolum.
Colchos inaurata vervecis pelle refulget,
  Vellera, qui rapiet, dignus honore foret.
Pensat eo rex Aesonidem hac mittere mente,
  Forte petens laudem proferet ille necem. 20
„Si quis", ait, „mihi retulerit cum pelle triumphum,
  Quae vult poscat et haec, me tribuente, ferat."
Hoc calet edicto mens Jasonis, aemula laudis,
  Jam facit in variis fortia facta locis,
Veraque non parvas animo dat gloria vires, 25

---

1. 2. Ovidii sunt Pont. III, 9, 21. 22, ubi tamen Scribentem juvat ipse favor, minuitque etc. 5. Margo: Invocat. 7. Margo: Aeolus deus ventorum

Cretheus suus filius

Pelias et Aeson fratres

Jason filius.

18. e margine pro pellere. 19. Aesonid. superscriptum: Jasonem.

Et foecunda facit pectora laudis amor.
Ibo, refert, dentur socii navisque paretur,
Argus erat. Fabricet, rex ait, Argo vocet.

JASON NAVIGAT PRO VELLERE AUREO.

Rumores hinc inde volant de Jasone; Jason,
Ut vellus rapiat, Colchon adire parat. 30
Exsurgit navis pulcherrima, velleque totum
Militis, ut fieret valde venusta, fuit.
Graecia laeta favet, applaudit turba, juventus
Ciliciae ducit gaudia, spondet opem.
Jason adhortatur socios, ut quando vocari 35
Illos contingat, quisque paratus eat.
Navis perficitur, annus finitur et ecce
Illi laetanter aggrediuntur iter.
Imprimit his Pelias constantes esse, virili
Pectore propositum continuare suum. 40
„Pendet in hoc opere nostri fiducia, fama
Vestri, Grajugenae gloria gentis", ait.

JASON DEPELLITUR CUM SUIS.

Attingunt Phrygiam, Simois flavit obvius illis,
Mens fuit, ut portus eligerentur ibi.
Ancora projicitur, saliunt in litora laeti, 45
Miratur se rem terra videre novam.
Laomedonteas ascendit rumor in aures,
Mirandam Phrygibus applicuisse ratem,
Addicitur, populis quod plena sit et quia fortes
Sint simul et juvenes, quosque stupere vides. 50
Rex: „Phrygibus cedet in magna pericula, si mos
Hic increbuerit, qui modo coepit", ait,
„Scilicet ut iuvenes, qui nutrit Graecia, discant
Talibus in nostrum navibus ire solum".
Iratus mittit ad portum dicere Graecis: 55
Vos jubet ex regno rex properare suo.
Cedunt, Colchon eunt, nec adepta pelle quiescunt,
Navem conscendunt, propria tecta petunt.

57. Msc. credunt.

187.

Praeparat armandos et genus omne cibi.
Illico militia se colligit ista, juventus
Florida diverso robore, mente pari. 90
In naves electa cohors se prompta receptat,
In Phrygiam properat, applicuisse iuvat.
Cum Peleo Telamon saluit in litora, sicque
Alcmenae soboles; surgit ad astra canor.
Sed Castor Polluxque manent cum Nestore, nolunt 95
Incustoditas deseruisse naves.
Fert iterum [rumor] hic Laomedontis in aulam:
Est in Sigaeo classis Archiva solo.
Ad mare rex exit, quem copia cingit equestris,
Argolicos regni pellere fine sui. 100
Sed medio iuvenes impugnant tempore Trojam,
Rex, ubi scit pugna quae sit suborta, redit.
Occurrunt Graeci, rex Herculis ense peremptus
Occidit, et Telamon Pergama primo subit,
Cui mox in pretium virtutis strenuus heros 105
Hesyonem [natam] Laomedonte dedit.
Nec solus rex interiit, cum rege profecti
Regales pueri comperimuntur ibi.
In Phrygiam Priamus fuerat cum milite missus,
Fratribus occisis unus superstes erat. 110
Amphitrione satus et Graeca iuventa ferentes
Non modicam praedam repariare student,
Hesyonem Telamon secum deduxit, et omnes
Victrices referunt in sua castra manus.
Res raptas, patris interitum, captamque sororem 115
Ut Priamus discit, corda dolore quatit;
Ilion ingreditur, et conjux Hecuba, nati
Et natae moesto pectore, mente gravi.
Hector Alexander primi sunt, Deiphobusque,
Tertius est Helenus, quartus et hic Troilus 120
Filius; Andromache, Cassandra, Polyxena natae,
Has laudat facies strenuitasque mares.

---

94. Margo. Hercules. 97. [Rumor] e margine. 119. Deiphebus ut plurimum.

Perspicit et Troiam rex munit, moenia lapsa
  Erigit et muros amplificando trahit;
Constructis portis imponit nomina, supplet 125
  Amnem neglectum, firmat ubique locum,
Ex muro turres et propugnacula surgunt,
  Firma virtute Pergama stare vides.
Non sunt munita, sunt munitissima, possent
  Inter praeclara nomen habere loca. 130
Regia surgit ibi sublimibus alta columnis,
  Hic sibi culturam vindicat ara Jovis.
Versus Paeoniam fortes adscire Quirites
  Ad patris imperium dirigit Hector iter.

DIVERSI LUDI MILITIAE EXERCENTUR.

Urbe reformata nunc rex et tota refortat 135
  Regni praesidia, litus arasse putat.
Pergama militiae non solum flore coronat
  Immo replet Priamus, milite tota viget.
Regalis vario laetatur curia ludo,
  In quavis audis carmina lacta domo. 140
Ne tamen ignavum consumant otia corpus
  Militiam recolunt, fortia multa gerunt;
Segnities causam dederat quia, proditionem
  Hesyonae decoris, Laomedontis opus.
Tota recognovit hic moenia, desidiosi 145
  Quae pridem tanti causa fuere mali.
Desidis aurigae non audit verbera currus,
  Displicet ergo duci desidiosa sequi;
Nec manus agnoscit, quem non exercuit, arcum
  Tyro frequenter ob hoc mittit ad arma manum. 150

ANTENOR MITTITUR PRO HESYONE.

Rex videt ut regni stabilita negotia, mentem
  Colligit et proprii cordis in arva redit;

---

147. Claudian. de consul. Mallii Theodori v. 187. 149. e Claudian. de cons. Mall. Theod. v. 188.

In speculo mentis captam videt ille sororem
  Et fratrum pariter interitumque patris.
Colligit introrsus res raptas, moenia fracta, 155
  Seque dolorosa sustinuisse probra.
Opportuna tamen rex nactus tempora; „pensa,
  Oh, ait, Antenor; quae tibi verba loquor:
Optime vir nosti; quae, quanta calumnia nobis
  Lata sit a Graecis. Intumuere minis, 160
Non suffecit eis, nostros attingere fines
  Magna cum populis applicuisse rate.
Dixi; cum populis deberem dicere pompis,
  Magna debueram dicere magnanima.
Denique magnanimo calcarunt, immo superbo 165
  Mox ut venere, litora nostra pede;
Insuper insultum fecere minaciter urbi;
  Inconsuetus erat talia probra pati.
Et ne concepta quod ab impietate deesset,
  Ferrum strinxerunt in patris ora mei. 170
Mortuus est, et tunc in moenia nostra ruentes
  Innumeram praedam non sine caede patrant,
Captivando meam secum duxere sororem,
  Tum quum se patriae restituere suae.
Irasci merito deberem talibus, immo 175
  Debeo, conticuit nostra querela diu.
Ulciscar vero, sed dissimulare valebo
  Cetera, si sola conditione fruar:
Reddatur captiva soror, sint altera pacis;
  Si minus, hostiles protinus adde minas. 180
Antenor! tua dicit idoneitas, quod ad istas
  Suscipias operas, ergo paratus eas."
Antenor parendo parat conscendere navem,
  Velificans Graecum contigit ille solum.
Pergit Magnesiam, Peleumque salutat, ibi tres 185
  Hortatu Pelei continuando dies.
Inchoat Antenor causam recitare laboris
  Et quod ob Hesyonem ceperit ipsa viam.

---

168. Margo: incons. nempe pater.

Addidit et vultum verbis, iterumque rogavit,
  Iret ut ad patrios rapta puella deos. 190
Auscultans Peleus levipendit verba loquentis,
  Et sermone brevi coepit et ipse loqui.
Quid super Hesyonae nunc redditione solutae,
  Haec est in nostro pectore cura minor.
In patriam petere, nostrasque relinquere sedes, 195
  Dicere, quod cessit ista querela, potes.
Est tellus et dicta Boetia, quae Salaminam
  Continet; Antenor hanc et adire studet.
Hic Telamonis erat habitatio, quaerit eundem;
  Invenit; invento sic querulosus ait: 200
O Telamon! reor esse nefas, quod filia regis
  Hac quasi captiva detineatur humo.
O Telamon! regi spoliatam redde sororem,
  Dedecus hoc spolium dissimulare ducem.
O Telamon! iuste reddendam redde puellam, 205
  Non est iniusta praeda tenenda tibi.
Extemplo miles respondit ad istud et istis:
  Esset ad hoc, o vir! obticuisse pudor.
Antenor! quia filia regis habetur apud nos,
  Ut pote victores, non reor esse nefas. 210
Antenor! si dissimulet rex, necne puellam
  Pro virtute mea reddere nolo datam.
Antenor! iuste praedatam praedo tenebit;
  Tam bona constanter praeda tenenda fuit.
Ergo redi; rediens de finibus exue nostris; 215
  Non habet effectum, quod geris; ergo redi.
Quaerit Pollucem cum Castore: deinque precatur
  Hesyonem reddi proficiendo nihil.
Ut rapta taceamus, ait, de virgine; nostra
  Oppida fregistis, diripuistis opes, 220
Causam non habuit injuria tanta, puellam
  Reddite, rex reliqua, sint quasi nulla, silet.
I procul, i, dicunt; non est tibi tibia tanti,

---

217. Msc. perperam Nestore, quum Antenor v. 233 sqq. Nestorem aggreditur. Dares recte habet Castor.

Debeat ut tali virgo decora dari;
Facta quidem vobis non est iniuria, primum 225
Prodiit a vestro Laomedonte scelus.
Venimus in pace, repulit nos dedecorosa
Nostros intendens exagitare fuga.
Siste gradum; non est, quod fers in pectore, gratum;
Propositi, rediens, contrahe vela tui. 230
Nil credens actum, tum quid superesset agendum
Antenor differt velificare domum.
Nestoris aggreditur habitacula; nuncius, inquit,
Ad vestros veni velificando lares.
Supplicat Hesyonem rex reddi, damna tacendo 235
Vult reprimi, pudor est ulteriora loqui.
Hac vice de praeda, de regis morte tacemus,
Est grave quod doleat commemorare diu.
Omnia, rex dicit, quae sunt illata probrose
Si fuerit virgo reddita, pacis erunt. 240
Ha! nimis est, quod, amice, petis! moderatius opta;
Sit domus Hesyonae Grecia, Nestor ait.
Dic tamen interea, quum te fiducia nostris
Appulerit laribus, pacifici ne sumus?
Ulteriora loqui pudor est tibi, dic age, magno 245
Absque rubore loqui nunc mala nostra queo.
Nescis, quae fuerit illata calumnia Graecis
Iam tum pacificis in Simoentis aquis?
Numquid es oblitus quod Graecam rex tuus olim
Ex Phrygia jussit ocius ire ratem? 250
Excidit ex animo tibi, quomodo tam subito nos
Cedendo quondam sustinuisse fugam?
Cedas, ne nostram tua mordeat ancora terram
Ferrea, res Phrygias Graeca refutat humus.
Rex tuus est Priamus, gaudet quoque Graecia rege, 255
An nescis longas regibus esse manus?

---

226. Msc. nostro. 241. Ov. e. Pont. I, 8, 71.
Ah nimium est, quod, amice, petis! moderatius opta:
254. Msc. repetit anchora, sine sensu, pro qua scripsimus: ferrea. 256. Ovidii est Heroid. XVII, 166.

ANTENOR REDIT AD TROIAM.

Antenor sine fruge videns se semina ferre,
  Ocius ad Phrygios vela reflexit agros;
Enarrat Priamo, quid dixerit ille, quid ille,
  Quodque dedit variis irrita vela nothis. 260
O rex, adiecit, galeatis pungere verbis
  Non timuere tuos et terebrare minis.
Quid recitare velim, quod in omni fine loquendi
  Acriter a foribus me repulere suis.
Ulcisci certe probra talia consulerem, si 265
  Essem consilii pars aliquanta tui.
Litora pompose tetigerunt nostra, potenti
  Protinus in terram prosiluere pede.
Irrumpere fores violenter in urbis, ibique
  Et res et nostras diripuere domos; 270
Occidere patrem crudeliter atque sororem,
  Turpiter huc usque detinuere tuam.
Ludunt, subsannant imbelles et sine ferro
  Esse ferunt omnes improperando Phryges.
Graecia ni fuerit Phrygios experta lacertos 275
  Plus, quam senserimus, experiemur eos.
Haec ego; si quis habet aliud sub pectore clausum,
  Proferat; ut digna res ea forte cadat.

DUCES CONVOCANTUR AUDIRE ANTENOREM.

Continuo Priamus vocat in commune Quirites
  Ut super his verbum possit habere ratum. 280
Hector adest fratresque sui vel qui generati
  Ex illegitima sorte fuere duci.
Anchises, Anchisiades aliique barones
  Adveniunt, quibus est mens, valitudo, fides.
Scitis, ait Priamus, quibus istam Graecia probris 285
  Affecit patriam, nos tribulando palam.
Dum memini, meminisse pudet paterna rapina,
  Est pater occisus, capta tenella soror.

---

265. Msc. certa. 269. e margine pro vilenter. 283. Msc. Anchidiades.

Iverat Antenor, ut nostras ipse querelas
  Ederet et pacem reddita virgo daret. 290
Profecit minime, nihil impetravit eorum,
  Pro quibus ad Graeca litora missus erat;
Amplior accessit iniuria, dedecorose,
  Antenor! domibus te repulere suis.
Una doloris adhuc non est obducta cicatrix, 295
  Cordis adhuc laesi vulnera cruda manent.
Dicatis proceres, quidnam super his sit agendum;
  Dico, merebuntur si mea dicta fidem,
Obstandum citius, sero medicina paratur,
  Cum mala per longas invaluere moras. 300
Mutaremus opus, ad nulla valet bona tardus;
  Qui non est hodie, cras minus aptus erit.
Consulit Antenor, ierat qui nuncius illo
  Ulcisci facinus strennuitate manus.
Et, vos indecores nisi vivere forte velitis, 305
  Consilium super his vos quoque tale datis.
Nonne mori melius, quam vitam ducere mortis
  Et sensus membris insepelire suis.
Pone necesse mori; mors ultima linea rerum
  Non metuenda viris, mors mihi tempus iners. 310
Multos consumsit ignavia, semper inertes
  Damni participes dedecorisque manent.
Ergo, viri fortes! strictum producite ferrum,
  Ferro nunc Phrygiam magnificate manum.
Hic labor ut merita tangat vindicta Pelasgos, 315
  Discant insolitum nostra per arma iugum.
Hector! tu maior es natu, sume laborem
  Hujus propositi, laetus in arma veni.

---

299. 300. Ovidii Remed. 91, 92 qui tamen: „principiis obsta", et „convaluere" habet. 302. Ovid. Remed. 94. 307. 8. Maximian I, 265 sq.

Morte mori melius, quam vitam etc.
Et sensus membris insepelire suis.

309. Horat. epist. I, 16, 79. 310. Ov. e. Pont. I, 5, 44 — — mors nobis tempus habetur iners. 313. e margine pro proucite.

Laetus in arma veni nec lentus, semper in istis,
  Si bene te novi, mens erat apta tibi. 320
Quod tua te virtus iuvet et sapientia, credo
  Turpe nec est tali credulitate capi.
Saepius expertum facit experientia certum,
  Ad causas notas est dubitare nefas.
Laetus, ait, veniam; nec me labor ille gravabit, 325
  Maior ab occiso mens mihi crescit avo.
Provocat Hesyone, praedae violentia, strages,
  Multaque quae nostri sustinuere Phryges.
Si placet, ibo; licet mihi nec prudentia mentis
  Nec mihi sit virtus corporis, ibo tamen. 330
Quae potero faciam, sed praemeditatio rerum
  Saepe bono causam claudere fine solet.
Principium finemque rei prudentia spectat
  Qui nimis est tutus retia jure subit.
Non est ignota res: est sapientia Graecis, 335
  Consiliis inhiant, ense manuque valent
Protinus ut nostrum movet illis dextera bellum,
  Non puto quin plures auxilientur eis;
Vicinos aliosque duces populosque ciebunt
  Occurrunt nobis hi velut unda maris. 340
Adde, quod inbellis pro dissuetudine belli
  Extat adhuc Asia, desidiosa quasi;
Non sic Europa; semper sudavit in armis;
  Bellica nimirum brachia bella sciunt.
Hinc Graecis valida sunt arma, probatio, multa 345
  Classis eis, nobis inclita nulla ratis.
At licet eximias protendat Graecia vires,
  Ibo, quo si tu me pater ire jubes.

---

322. Ovidii est ex Pont. I, 1, 44. 325. ultima versus pars est Virgil. Aen. II, 708. 331. 32. Alanus. Anticlaud. Lib. II (p. 24) lin. 8 ab infra: finisque beati Gratia principiis semper respondet honestis. 333. Pamphil. XVII, 7
Principium; finemque simul providentia spectat.
334. Anonym. Nevel. p. 501. lin. 2. 339. manus antiqua in margine per „citabunt" explicat.

PARIS DICIT SE ITURUM IN GRAECIAM.

Surgit Alexander; opus hoc laetanter adire
  Pro patris et patriae, diicit, amore volo. 350
Idaeos lepores quondam venabar in Ida,
  Deposui somno membra volente thoro.
Somnio mirificum dare, quae speciosior esset,
  Iudicium, mihi tres exhibuisse deas;
Una fuit Pallas, Venus altera, tertia Iuno; 355
  Ambiguus, cui laus ista daretur, eram.
In specie mulier plus gaudet quam probitate,
  Mentum non mentem femina pulchra colit.
Delectant etiam castas praeconia formae,
  Pessima sit, nulli non sua forma placet. 360
Hinc Venus haec ad me: quae sim speciosior ede,
  Efficiamque tibi dulcia dona dari.
Graecia formosis est deliciosa puellis;
  Elige, cui dicas, tu mihi sola places.
Hac ego te faciam, Paris, ad tua vota potiri, 365
  Si detur species plus speciosa mihi.
Quis tantae promissa deae contemnere posset?
  Prona venit cupidis in sua vota fides.
Est Pallas speciosa, loquor, speciosaque Iuno
  Plus tamen ambabus est speciosa Venus. 370
Hoc impromisso confisus alacriter ibo
  Forte mei voti post modo compos ero.
Grata superveniet quae non sperabitur hora;
  Quo minimum credis gurgite, piscis erit.
Dedecus ultori dabitur mihi forte triumphus, 375
  Tantum maturet bellica classis opus.

---

358. e margine pro metum. 359. Ovidii est Ars Amat. I, 623. 360. e margine, pro „nec". 368. Ovid. Ars Am. III, 674. 373. est Horatii Epid. I, 4, 14. 374. est Ovidii Ars Amat. III, 426, qui tamen „minime" legit. 375. Sensus: dedecus quod infero Graecis, mihi ultori raptae Hesyonae tanquam triumphus erit.

QUIDAM SUADENT, QUIDAM NON ITER PARIDIS.

Deiphobus pridem commendans inquit: ad ista
  Effectum Paridi consulo vota dari.
Ipse sit in causa vexillifer, ipse magister
  Causae, dent operam, quos vocat, hanc et opem. 380
Non placet haec Heleno sententia: res ea secum
  Si peragatur, ait, maxima damna trahit.
Si Paris ex Graecis uxorem duxerit oris,
  Excidium Troiae ducet et omne malum.
Graeca manus tota ruet in Phrygiam, nisi tritis 385
  Omnibus ad terras irreditura suas.
At Troilus natu minimus; non viribus impar,
  Mente nec inferior Hectore fatur ita:
Detur Alexandro laus, detur Deiphobo, qui
  Laudes ingenio promeruere suo. 390
Unus ad hoc bellum se praebet, et approbat alter,
  Non caret effectu quod voluere duo.
Non debet res in Heleni subsistere verbo,
  Deterret, saepe terror honore caret.
Degeneres trepidant animi pejoraque versant, 395
  Dat mare saepe metus, nulla pericla tamen.
Desperare nocet, dubium dimitte timorem:
  Saepe facit metui non metuenda metus.
Ut verbo stent multa brevi, timor ipse malorum
  Saepe supervacuos cogit habere metus. 400
Aggrediamur opus, nihil impenetrabile forti;
  Audentes legimus quod iuvat ipse deus.
Classibus ut factis pulsetur Graecia, manda

---

380. dant. 384. e margine pro „trone". 392. Ovid. Amor. II, 8, 16. 395. Lucan. Phars. IV, 90 est, ex quo posuimus: „trep. anim" pro an. trep. 396. Pamphilus. XLI, v. 6. 397. Ex margine, cod. veparare cfr. Pamphil. XXXV, 3.
desperare nocet, votum labor improbus implet.
398. Anon. Nevel. p. 506. lin. 7 ab infra. 399. 400. Ovidii sunt ex Pont. II, 7, 5. 6. 401. Alan. Anticlaud. Lib. II, p. 25. lin. 21.
Aggrediamur opus: melior fortuna sequetur.
402. Virg. Aen. X, 284.

Rex! decet ut, vires experiare tuas.
Ilico rex pro militibus non segniter ire 405
Paeoniam Paridem Deiphobumque jubet.

DUCIBUS RECITANTUR GESTA ANTENORIS.

Ut fieret rerum collatio digna, citati
In coetum veniunt rege iubente duces.
Subjectos natu majoribus esse minores
Mandat; honestatis fert, ait, illa liber 410
Importuna minor non sentiat —, ambo superbos
Solertes studeant exiliare modos:
Iungat amicitia socios, consumat honestus
Et bene dulcis amor in paritate pares.
Qui positus fuerit capitaneus omnibus, una 415
In commune bonus sit socialis herus.
Primus iussa ferat; tunc observantior aequi
Fit populus, populo grata parata manus.
Dapsilitas etiam regi praeclara monebat
Nomina, si sua dat xenia mente cito; 420
Denigrat meritum dantis mora, factaque raptim
Omnia plus laudis plusque favoris habent.
Exhibeat, quicunque regit, documenta favoris;
Nil valet hic terror, plus optatus amor.
Qui terret, plus ipse timet; sors ista tyrannis 425
Convenit, in sociis absit ut ista, sonent.
Agnus in hospitiis et sit leo miles in armis,
Nunquam virtutes intonet ipse suas.
O proceres scitis quod sit sine vindice longo
A Graecis trita patria nostra probro. 430
Antenor quaesivit ab his transmissus et a me,
Vellent emenda si variare probra.
Hic, velut a nobis acceperat, arguit Argos
Expositis spoliis interituque patris;

---

417. Claudiani est ad IV cons. Honor. 296. 97. 419. ex margine, cod. manebat. 420. ex margine, pro „ximia mente". 430. e margine pro codicis t'ra. 432. emenda. satisfactio, differt a mulcta, quae judici, emend. parti laesae datur.

Moenia non tacuit irrumpta virosque peremtos, 435
Et reddatur, ait, rapta puella mihi.
Obrivat precibus aures, retinentque sororem
Cetera cum facerent hac redeunte locum.
Immo remiserunt inhonorum, propter honoris
Qui fuit et pacis nuncia missus eis. 440
Turpia quae tulerit convicia dicere nolo,
Et quod de foribus hunc repulere suis.
Dicas, Antenor! tua fine negotia quali
Clauseris, ut constet omnibus iste stilus.
Incipit Antenor quaedam recitare, per illa 445
Iam dudum fuerant quae sibi facta loca.
Indicit Hesynem quod nollent reddere, demum
In medium veniunt probra, repulsa, minae.
Subjicit hortando, ut se robusta iuventas
Vindicet et Graecos Troja mucrone domus 450

PANTHUS DISSUADET RAPTUM HELENE.

Panthus cui genitor Euphorbius agmine facto
In medio coepit agminis ista loqui.
Sic memini dixisse patrem, nam plurima novit
Denique praedixit saepe futura mihi.
Utile consilium non aestimo, si mulierem 455
Graecorum ducat e regione Paris.
Si res effectu claudetur, Troja peribit,
Quam modo terra tenet, pascua bubus erit.
Otia sectari pulchrum magis aestimo liber,
Quam se servitio mota per arma darer. 460
Tutius est iacuisse thoro, tenuisse choream
Treiciam digitis increpuisse lyram,
Quam manibus clipeos et acutae cuspidis hastam
Et galeam pressa sustinuisse coma.

---

437. obrivat ex margine pro codicis: obbtrat. 438. Marg. hac redeunte locum non bellum. pro hac redeunde loc. 441. e margine pro conjuria. 449. Msc. Hortando subjicit. 451. Euphorbus, quem noster Euphorbius nominat non pater sed filius Panthi fuit. 460. e margine pro si. 461—64. Ovidii herod. III, 117—120 deprompti.

Hic mera libertas, hic vera pericula; quare, 465
Quam fieri servus, otia malo sequi.
Libertas per dulce bonum bona cetera condit,
Qua, qui dives erit, ditior esse nequit.

PRIAMUS PANTHUM REPREHENDIT.

At Priamus bello gaudet constanter et urget
Propositum mentis enucleatque suum. 470
Non, ait, in mente constanti tela timoris
Fabricat, in fragili bubo propheta mali.
Nos istum vatem, nos vanum spernimus omne,
Solius est proprium scire futura dei.
Saepe fatigamur in multis, saepe molesta 475
Sustinet a Graecis Troja remissa minis.
Exacuat vindicta manus, constanter in illa
Perstemus, quam iam coepimus ire viam.
Turpe referre pedem, nec passu stare tenaci,
Turpe semel tactum postposuisse locum. 480
Aut nunquam tentes aut perfice. Nonne loquentur,
Troica Graecorum transeat hasta jecur.
Audit et hoc audet ausumque sonoribus auget,
Et ducis edicto Troja parata favet.
Tolle moras, aiunt, nocuit differre paratis; 485
Dimidium facti qui bene coepit, habet.
Decreti trahe vela tui, peribimus omnes,
Offert se voto patria tota tuo.
Grates rex peragit et coetum concio solvit.
Insistunt operi, fit mora nulla fabri. 490
Procumbunt piceae, sonat icta securibus ilex,
Corni sternuntur fraxineaeque trabes.

---

465. e margine pro misera. 467. Anon. Nevel. p. 525, v. 9. 468. Anon. Nevel. p. 525 v. 12. 474. Pamphil. XXXV, 2. 479. Ovidii est ex Pont. II, 6, 21. 480. Imitatio Ovid. ibid. v. 22 Turpe laborantem deseruisse ratem.
481. Similis Ovid. Ars Am. I, 389
Aut non tentaris, aut perfice.
485. Lucan. I, 281. 486. Hor. Ep. I, 2, 40. dimid. qui coepit habet. 491. 92. Virgilii imitatio Aen. VI. 180. 181.

Naves aedificant crebrisque bipennibus instant,
  Horis ut brevibus acceleretur opus.

HECTOR MITTITUR A TROJANIS PRO JUVAMINE.

Mittitur interea robustus, colligat, Hector, 495
  Ut circumposita de regione viros.
Indicit tempus, quivis ut ad arma paratus
  Tempore sit tali bellica signa sequi.
Bellum Cassandra nitens cassare futurum
  Inde sed incassum promit et ipsa malum. 500
Si Phrygias, ait illa, rates bellando Pelasgos
  Senserit, haec nobis ultio casus erit.
Convenit ad nostros modus et prudentia sensus,
  Nam provisa minus tela nocere solent.
Quid rogo laudis eius; mulier formosa superne 505
  Sed male formato claudicat illa pede.
Non omnes capiunt qui captant, saepe videmus
  Ex inopinato plaustra perire rotis.
Quid contra Danaos suades committere bellum?
  Consilium sequitur Troja, ruina, malum. 510
Saepe mari missus, ut pisces aufferat, hamus
  Perditur et salvis piscibus esca datur.

NAVES INTEREA PERFICIUNTUR.

In tanto rerum strepitu mundique fragore
  Tempora praetereunt more fluentis aquae.
Perficitur classis, redita rate lassa bipennis 515
  Est utensilibus quaeque repleta ratis.
Sentinas onerant collata cibaria, jamque
  Aequoris insuetas ancora lambit aquas.

---

493. Virgilii est Aen. II, 627. 500. in marg. quia non audierunt eam. 503. Pamphil. LXIII, 5.
Convenit ad vestros modus et moderantia sensus.
505. vid. Hor. A. P. 4. 506. Ov. Am. II, 16, 20.
Turpiter obliquo claudicet illa pede.
510. Anon. Nevel. p. 505, 18, habet
Consilium sequitur certa ruina malum.
514. Ov. Ars Am., III, 62. — eunt anni more fluentis aquae.

Augebat numerum dulcis mixtura virorum,
  Qui de Paeonicis introiere locis, 520
Et per Alexandrum sunt Deiphobumque vocati
  Consilii prompti, strenuitate probi.
Totus ad arma volat exercitus, arma vetusta
  Furfurat, ut niteant; in dumisque probat.
Omnibus una quies, operum labor omnibus unus, 525
  Dedecus ulcisci, vincere sive mori.
Rex Paridem praefecit eis dixitque: sororem,
  Litus ut attigeris, primo require meam.
Tolle requisitam, si reddunt, adjice facta
  In nos obprobria, si variare velint. 530
Si variare volunt et restaurare puellam
  Caetera sustineo, pacis amator ero.
Si minus, hoc nostrae referat cito nuntius auri,
  Mittam cum ratibus arma virosque tibi.
Dat Paridi Priamus Aeneam Pygmalionem 535
  Consortes coeptae Deiphobumque viae.
Grata fit aura freto, subducitur ancora fundo
  Nat navis in pelago vela vehente notho.
Nauta gubernat iter Antenoris, ille marinas
  Noverat ex usu velificare vias. 540

HIC PARIS VENIT AD PORTUM.

Nondum contigerant Cytheram, sic insula dicta
  Est, et nomen ab: o, o Cytherea tenet.
Occurrit Paridi Menelaus, spectat euntem,
  Miratur, cui sit deliciosa, ratem. 545
Oblique se respiciunt nec neuter eorum
  Est alii nisus mutua verba loqui

---

519. Maximian I, 29
  Angebat meritum dulcis mixtura bonorum.
525. Maxim. VI, 5
  Omnibus est eadem leti via; non tamen unus
  Est vitae cunctis exiliique modis.
538. cod. vola. 542. Cod. nomen ab o chiarea tenes. Marg.: o chitarea Venus. 544. euntem ex margine pro codicis „eundem“ recte enim margo „euntem et non subsistentem“.

Ire Pylum voluit Menelaus ibique potiri
  Nestoris alloquio, forsan amabat eum.
Pollux et Castor ierant simul ad Clytemnestram, 550
  Complacet, ut neptis concomitetur eis
Scilicet Hermione. Festiva dies erat Argis;
  Debeat tali tempore Iuno coli.
Contingit Cytheram sed et hic nunc rore sacrorum
  Iam dederant celebrem festa suborta diem. 555
Fana colebantur haec, hic sua dona Dianae
  Solvebat populus, cui sociata Venus.
Vota suos habuere deos, devenit ibidem
  Tunc Paris optata sorte trahente ratem.

FAMA VOLAT QUOD PARIS VENIT.

Fama volat, quid enim fama velocius extat, 560
  Prolibus ornata regia classis adest.
Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae
  De domibus dominae, concrepuere lyrae.
Splendeat ut Liber, lateque refulgeat aurum
  Ornat se vestis ambitione Paris, 565
Surgit et ad templum graditur quasi pavo, Dianae
  Votum persolvit dignaque dona gerit.
Quaeritur interea, quis sit? cur venerit? unde
  Venerit et quorsum forsan abire velit?
Filius est Priami regis, mandataque patris 570
  Venit in his, aiunt, ferre, referre locis.
Pollux et Castor hi sunt, si quaeritis, advos
  Pauca loqui quibus hic vult et abire domum.
Rumores tangunt Helenam, silet illa parumper;
  Hic erat, huc festus traxerat usus eam. 575
Audierat quam pulcher erat; speciemque videre
  Non impune tamen nititur illa viri.

---

550. margine Clyt. sororem suam. 552. marg. filia Helenae. 554. margo. Chiteram in insulam sic dictum. 560. Allusio Virg. Aen. IV, 174. Fama, malum quo non aliud velocius ullum. 562. Ovid. Ars Am. I, 99. 564. cod. spendeat. 572. advos. antiquior pro advors, adversus, hostis, hospes. 575. festa.

Revera vir pulcher erat, iam prima tenellis
  Lanugo cepit infruticare pilis
Signabat roseas facies, nivis aemula, malas; 580
  Haec etiam castas sollicitare solent.

HELENA PROPTER PARIDEM FINGIT ADIRE FANUM.

Paean oppidulo mare lux stabat Apollo,
  Stabat fatidico iuncta Diana deo.
Huc Ledaea, quasi tendens ad Apollinis aram
  Se movet, aequorea littora iamque tenet. 585
Causa sed est alia, iuvenem spectare volebat,
  Huius ad intuitum pendula tota fuit.
Fanum, pro casu quasi quaesitura futuro,
  Intrat, procumbit votaque sancta facit.
Gaudet Alexander gaudet quoque pulchra Lacaena; 590
  Iam foret in foribus, exsuperare ratus.
Exilit e nave, conscendit eamque videre
  Appetit, inque locum, quo fuit illa, petit.
Spem multam concedit ei fiducia formae,
  Vultus eius quasi sint lilia nupta rosis. 595
Ambulat et claro sese diffundit amictu
  Et, quacunque potest arte placere, placet.
Haec laudat juvenem claudens sub pectore laudem
  Ore gerens clavem, ne reseretur idem.

---

578. Gualteri Alexandr. I, 27. 28
  Nondum prodierat natura plana tenellis
  Infruticans lanugo pilis.
580. Gualteri Alexandr. V. 191. 582. Sic! Sensus? Apud oppidulum erat mare, lux Paean Apollo? 584. cod. hunc. 585. cod. manet. 586. cod. venerem. 591. margini adscripta sunt: iam foret in voluntate ad effectum perducere.
594. Ov. Met. XIV, 31. 32
  Et si spem dederis — — — tuae fiducia formae.
595. Ov. amor. II, 5, 37
  Quale rosae fulgent inter sua lilia mixtae.
Alan. Anticlaud. Lib. I, p. 10. lin. 3 ab infra
  Sidereum vultus castigavere ruborem
  Lilia nupta rosis.
597. Ov. Ars I, 596 Et, quacumque potes dote placere, place.
599. Marg. ore gerit clavem quod secundum tempus scit loqui et reticere.

Approbat haec Paridem, Paridi placet illa; fovetur 600
  Ardens interius hac titione rogus.
Alter in alterius iactantes lumina vultus
  Non leve senserunt intus amoris onus.
Verberat haec illum, sed et ille reverberat illam,
  Visivis gladiis pulchra duella parant. 605
Nutibus alliciunt, oculo non ore loquuntur,
  Exterius ludunt, interiora tegunt;
Quoque magis tegitur tanto magis aestuat ignis,
  Igneus ille furor nescit habere modum.
Adspicies oculos tremulo fulgore micantes, 610
  Ut sol a liquida saepe refulget aqua.
Interea tacitae serpunt in viscera flammae,
  Et mala radices altius arbor agit.
O quam difficile mentem non prodere vultu!
  Saepe tacens vocem verbaque vultus habet. 615
Vultus enim nostri liber est et littera cordis,
  Est facies hominis lingua secunda sui.
Condere cum volumus arcanum pectoris intus
  Conscia purpureus inficit ora rubor.
Contigit hoc istis. Mentem legisse duorum 620
  In facie poteras; sic potes omne nefas.
Non poterant tamen alloquiis et prodere flammam
  Et, quod uterque velit, abstinuisse diu.

---

602. Pamph. LI, 13 Alter in alterius fert tantum lumina vultus.
608. Ov. Metam. IV, 64
  Quoque magis tegitur, tectus magis aestuat ignis.
610. 611. Ov. Ars II, 721. 22. Adspicies etc., qua propter nosti: adspiceres mutabimus in adspicies. 612. 13. Ov. Remed. 105. 106. 614. Gualt. Alex. I, 63.
  O quam difficile est studium non prodere vultu!
imitatio Ovidii Met. II, 447
  Difficile est, crimen non prodere vultu.
615. Ovidii Ars Am. I, 574. 616. littera ex margine pro codicis litora. — Alan. Anticlaud. lib. III, p. 46, lin. 8 ab infra. Nam vultus noster liber est, et littera cordis
  Nuntius, interpres verax, animique figura.
619. Ov. Am. II, 5, 34. Con. purp. venit in ora pudor. 621. omne ex margine pro codicis atque. 623. Dialogum aeque Ovidio depromptum praebet Konrad troj. Krieg. v. 20176—22406.

Conceptos ignes, captato tempore, produnt
  Ambo revelantes, quam sit uterque libens. 625
Si Paridem studuisse putem, nec credo quod errem,
  Aut Helenam scriptis; hora vacabat eis.
Eloquor, hic loquitur, non est locus, indice flammae
  Et plus, quam vellem, iam meus extat amor;
Sed male dissimulo, quis enim celaverit ignem 630
  Lumine qui semper proditur ipse suo.
Te peto, quam pepigit lecto Venus inclita nostro,
  Te prius optavi, quam mihi nota fores.
Da mihi te, quae sit Paridis constantia, nosces,
  Flamma rogi flammas finiet una mei. 635
Innumeras urbes atque aurea tecta videbis,
  Quaeque suos dicas templa decere deos.
Nunc mihi nil superest, nisi te, formosa, precari;
  Amplectique tuos, si patiare, pedes.
Aut ego Sigaeos repetam, te conjuge, portus: 640
  Aut ego Taenaria contegar exul humo.
Ausus es, illa refert, temeratis advena sacris
  Legitimam nuptae sollicitare fidem?
Hoc rogo, dissimules nisi tu desistere velis,
  Sed cur desistas? dissimulare potes. 645
Quam multos credis juvenes optare, quod optas,
  Qui videant, oculos an Pari solus habes?
Ad possessa venis praeraptaque gaudia serus
  Spes tua lenta fuit: quod petis, alter habet.

---

628. 29. Ov. Heroid. XVI, 3. 4
  Eloquar? an flammae non est opus indice notae
  Et plus etc.
630. 31. Ov. Her. XVI, 7. 8. 632. 33. Ov. Her. XVI, 35. 36. lecto pepigit V. aurea. 634. 35. Ovid. Heroid. XVI, 161. 62. 636. Cod. ac., nos atque secund. Ovid. Heroid. XVI, 177. 636. 37. ibid. XVI, 177. 178. 638. 39. Ovid. Heroid. XVI, 269. 270. 640. 41. Ibid. 273. 274. Margo explicat Sig. per Trojanos, Taenaria per Graecia. 642. 43. Ovid. Heroid. XVII, 3. 4. 644. 45. Ov. Her. XVII, 151. 52, praeter quod 151 At tu dissimula: nisi si desistere mavis. 646. 47. Ex Ovid. Her. XVII, 99. 100 credas. sapiant. Paris unus. 648. 49. Ov. Her. XVII, 107. 108.

Aut ego perpetuam famam sine labe tenebo, 650
Aut ego te potius quam tua dona sequar.
Desine molle, precor, verbis convellere pectus:
Nec spolium nostri turpe pudoris habe.
Quod petis hoc faciam posito fortasse pudore
Et dabo coniunctas tempore victa manus; 655
Sed vatum monitus timeo quos igne Pelasgo
Ilion arsurum praemonuisse ferunt.
Nec dubito, quin te, si prosequar, arma sequantur;
Ibit per gladios (hei mihi) noster amor.
Si de te totus, ait hic, contenderit orbis, 660
Nomen ab aeterna posteritate feres.
Finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum;
Et mihi sunt vires et mea tela nocent.
Nec minor est Asiae, quam vestrae copia terrae;
Illa viris dives, dives abundat equis. 665
Nec plus Atrides animi Menelaus habebit,
Quam Paris; aut armis anteferendus eis.
Opportuna suis statuuntur tempora votis
Hi duo. Quam longas sol trahit ille dies!
Mandat Alexander naucleros esse paratos 670
Taliter, ut possent solvere nocte rates.
Militibus jubet ut Helenam violenter abactam
De fano rapiant, in Phrygiamque vehant.
Audacem faciebat amor, temeraria virtus
Saepe sub ancipiti gaudia sorte tulit. 675
Incauti ne sitis, ait, nos omnia nostra
Tamquam mansuros disposuisse velim:
Si latet ars, prodest, affert deprensa pudorem,

---

650. 51. Ovid. Her. XVII, 69. 70. 652. 53. Ov. Her. XVII, 111. 114. 654. 55. Ovid. Her. XVII, 259. 260. 656. 57. Ov. Her. XVII, 239. 240. 658. 59. Ov. Her. XVII, 245. 246. 659. Cod. glacios. 660. 61. Ov. Her. XVI, 373. 74. Cod. tutus, tamen superscriptum est totus. 662—67. Ovid. Her. XVI, 351—356. 669. in margine scholion: desideranti ipsa celeritas mora est. 674. Ov. Met. IV, 96. audacem faciebat amor. ibid. VIII, 407 temeraria virtus. 678. Ovid. Ars am. II, 313.

Quae nimis apparent retia, vitat avis.
Ora sacrum teneant ne sit strepitus neque clamor, 680
Quis minor est unquam, quam tacuisse, labor?

HIC RAPTA EST HELENA.

Qui prohibere studet, pelagus ne fluctuet, ignis
Ne caleat, studio fallitur ille suo.
Nec later absque luto nec serpens absque veneno
Esse potest, nec erit femina casta diu. 685
Passa modo Paridem, Paridem modo, Thesea pridem
Iam Ledea thori vult violare fidem.
Pugnabat primo fortassis; et, improbe! dicet,
Pugnando vinci se volet illa tamen.
Dicimus hanc Helenam magis ex ratione leaenam, 690
Vel potius lenam confiteamur eam.
Rupta pudicitia, quia foeda leaena patravit
Crimen adulterii, sit quasi lena, probat.
Invadunt fanum somno fortasse sepultum,
Adspiciunt Phoebum nec reverentur eum, 695
Tyndaridem rapiunt; non est invita secuta,
Fitque negando patens et retrahendo sequens.
Priamides impellit eam cogitque volentem,
Quod juvat, invitae saepe dedisse volunt;
E foribus castri memorati pellere ni vi 700
Pro spolio tali prosiluere citi.
Obstant Troiani, fugiunt hi strage coacti,
Cetera turba ruunt, vel capiuntur ibi.
Fano praedato, cum nil superesse videtur,
Nauta solo cedit, fit fuga, praedo redit. 705

---

679. Ovidii Rem. Am. 516. 681. Ov. Amor. II, 2, 28.
Quis minor est autem, quam tacuisse, labor.
687. Cod. vul. 688. 89. Ov. Ars I, 665. 6, ubi:
Pugnando vinci sed tamen illa volet,
692. pro cod. patratum. 694. Cod. fatum, Virg. Aen. II, 265
Invadunt urbem somno vinoque sepultam.
699. Ov. Ars I, 674.

HIC PARIS DEDUCIT HELENAM.

Solverat Oebalio classem de littore victor,
  Deveniunt Tenedon, inde quiete fovent.
Ex siccis oculis traxit Medea madorem;
  Nullis flet lacrimis oblita veste nivis.
Non aliter manifesta potest abscondere mentis 710
  Gaudia quam lacrimis femina trita satis.
Blanda voce Paris demulcens cor mulieris
  Cras erimus plures inquit; at illa bibit.
Insinuat patri quid fecerit et quod coeptam
  Clauserit optata prosperitate viam. 715
Statim defertur Menelao, quod foret uxor
  In Phrygiam Phrygia per mare vecta rati.
Quae qualisve viro fuerit mens, nemo requirat,
  Frigidius glacie pectus amantis erat.
In tantis dicenda malis quaecunque fuerunt 720
  Non reor afflictum perterruisse virum.
Ille Pylum linquens tendit cum Nestore Spartam
  Nescio quid scribat, quid stupefactus agat.
Mittit pro fratre, qui consiliator et esset
  Et consolator; hic Agamemnon erat. 725

HIC PARIS VENIT AD TROIAM CUM HELENA.

Nunc Troiam praedo repetit cum divite praeda;
  Sic et sic feci, nuntiat ille patri.

---

706. Statius Achill. I, 20
  Solverat Oebalio classem de littore pastor.
708. cod. tragit. 708—11. alludit Lucanum Phars. IX, 1038
—41 — — — lacrimas non sponte cadentes
  Effudit; gemitusque expressit pectore laeto,
  Non aliter manifesta potens abscondere mentis
  Gaudia, quam lacrimis.
709. pro cod. ollea posuimus oblita = induta. Hor. Ep. II,
1, 204 Divitiaeque peregrinae, quibus oblitus actor
  Cum stetit in scena, concurrit dextera laevae.
712. Cod. blandis. 713. bib. sc. aure. Ov. Her. IX, 154
  Crasque erimus plures, inquit, et ipsa bibit.
715. Cod. clauserat. 717. Cod. per mare vecta mare.
719. Ov. Her. I, 22. 722. Cod. lingquens.

Ecce vides Helenam. Fortuna secunda secundum
  Mentis propositum fecit ubique locum.
Rex ait exultans; et ego, quod debeat ista 730
  Praeda, vaticinor, nostra redire soror.
Inquiret nos Graecus homo, non absque restauro,
  Ac erit e nostro Graecia victa foro.
Tergit et hic oculos mulier castissima siccos
  Et, cum laeta foret, sit quasi moesta sedet. 735
Consolatur eam Priamus, Paridique resignat;
  Taedas instituunt, festa serena colunt.
Tu credis castam quae venerit huc, ego vero
  Necquidquam credo, pactaque nulla dabo.
Hanc Cassandra videns: venit destructio Trojae 740
  Et casus patriae! vaticinando canit.
Includit pater eius eam, mihilominus ipsa
  Clamitat: in Troja Troica flamma sedet.

AGAMEMNON VADIT CONSOLARI MENELAUM IN SPARTAM.

In Spartam properat Agamemnon de Menelai
  Pectore puncturas pellere moesticiae. 745
Consoleris; ait, per Troica sit, licet, arma
  Tindaris ablata, jam repetemus eam.
Haec tibi reddetur, non irrepetita manebit,
  Non erit a Phrygibus abdita Graeca manus.
Graecia perdiderat Helenam; sic et duo fratres 750
  Quid super his faciant, consiliando sedent.
Finis consilii: patriae notescere factum.
  Notescit nulla proveniente mora.
Conveniunt. Plures poteras vidisse Quirites
  Mentibus illustres militiaque leves. 755
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer
  Assilit Aeacides, tuque Patrocle comes.

---

734. in margine: ironia. 738. Cod. casta. 745. ex margine, pro codicis consuleris. 746. in margine: ista consolationis verba frater replicat ut moestitiam cordis eius liniat. 756. Cod. inexorarabilis. est Hor. A. P. 121.

Advolat Euryalus, cum Tlepolemo Diomedes,
  Quini, quos poterat Troia timere, viri.
Hi Spartam veniunt, injuria facta recedit, 760
  In caput ipsorum, qui meruere, ferunt.
Per Graecas urbes non paucus nuntius ibit,
  Est opus, ut factum Graecia tota sciat.
Arma movebuntur per totam Dorica terram,
  Sustineat meritam Troia superba vicem. 765
Expedit interea fabricari mille carinas;
  Lenti non erimus per maris ire vias,
Conducendus erit exercitus, arma paranda,
  Diverso classis est oneranda cibo.
Est exercitui caput unum praeficiendum, 770
  Ad nutum cuius omne regatur onus.
Nos quoque debemus totis incumbere remis,
  Ut figat Phrygium lancea nostra solum.
Scilicet adversis probitas exercita rebus
  Tristi materiam tempore laudis habet. 775

AGAMEMNON REGNO PRAEFICITUR.

Regno praeficitur Agamemnon, tota jubetur
  Protinus imperio Graecia stare suo.
Praecipit ut Danaos percurrat plurima fines
  Littera, describens hic et ubique rates:
Et ratibus factis portus teneatur Athenis, 780
  Ut se vis populi colligat omnis ibi.
Ibimus, inquit, abhinc Trojam; quae, strenua nobis
  Si manus est et mens, indita probra luet.
Turpiter amisit Helenam provincia nostra,
  Effecit praedam praedo dolosus eam. 785
Incautam Paris arripuit, pro conjuge duxit
  Praebens innocuo facta nociva thoro.
Omnis in arma ruat, gladiis se Graecia cingat,

758. Cod. Auriolus. Tleptolomo, mutavimus e Darete. 759. Cod. qui ni. margo quinque et quini. 764. Dorica superscriptum: Graeca. 774. 75. Ovidii sunt Trist. V. 5. 49. 50., ex quo loco posuimus Tristi mater. per nostri mater. trist. 779. Cod. litora.

Non labor excuset ista vel ullus honor.
Exsiliant quibus arma sudes et Daca bipennis, 790
Praecipites veniant, arma cibosque ferant.
Nostra quiescit in hoc intentio, fiat ut inde
Praedo dolorosus, unde dolosus erat.
Mandato facilis Graecus iam militat omnis,
Inproperant, cunctis sit quia cifra pigris. 795
Stiva relicta rubis queritur cessare ligones,
Radicosus agri deserit arma cicer.
Conflatur gladius ex vomere, lancea falsae
Deservit galeae furca tenella strepe.
Quid moror! In bellum currit cum milite vulgus, 800
Vix remanet serere qui leve possit olus.

LIBER SECUNDUS.

INCIPIUNT CAPITULA SECUNDI LIBRI.

Scriptat iste duces et naves mittit Athenas,
De casu Trojae Graecis respondet Apollo.
A Calchante rates retinentur in Aulide. Fit rex
In Mysia Telephus, Helenamque reposcit Ulixes.
Velificant Danai, defendunt littora Teucri. 5
Protesilae cadis! Surgunt tentoria mane.
Altera pugna furit; Patroclum tertia sternit.
Fiunt cognati pugnantes Hector et Ajax.
Pax annis binis. Sceptrum vir Nauplius ambit.
Saucius a Paride Menelaus castra subintrat. 10

---

790. Gualt. Alex. I, 256
Instaurat quibus arma sudes et Daca bipennis.
792. e margine pro unde. 796. 97. Gualth. Alex. III, 417. 18
— — — queritur cessare ligones
Radicosus ager et sentibus obsita tellus.
798. e margine pro cod. stupe. 797—801. Imitatio Ovid. Fast. I, 697 ssq.
— — — erat aptior ensis
Vomere: cedebat taurus arator equo.
Sarcula cessabant: versique in pila ligones
Factaque de rastri pondere cassis erat.

EXPLICIUNT CAPITULA. INCIPIT SECUNDUS LIBER.

Non semper feriet quodcunque minabitur arcus,
  Incoeptum casus saepe retardat opus.
Jam pridem rapta Castor Polluxque sorore
  Aspera vindicem mittere tela student.
Praedonem subito galeata nave sequuntur 5
  At Boreas illis obstat et unda maris;
Nam postquam solvere ratem de littore Lesbi,
  Maxima tempestas per mare jecit eos;
Sic ut eorundem vestigia non reperiret,
  Hos perquisierit Lesbica turba licet. 10
Per pelagum donec ad Pergama nauta marinus
  Ambos quaesivit nec reperisse tulit.
Fabula stultorum locat inter sidera fratres,
  In geminis, aiunt, hos radiare vides.
Qui prius exoritur, hic ultimus occidit; et qui 15
  Ultimus exoritur, occidit ille prior.
Immo Dares Phrygius qui Troica proelia scripsit
  Illorum nulla de nece scripta dedit.
Hos erat in Trojae memor obsidione stetisse,
  Sunt ab eo visi tempore pacis ibi. 20
Saepe loquebantur Trojani: vidimus illos;
  Et satis amborum disseruere statum.
Praeclari facie deductum corpus habebant
  Caesarie flavi, corpore paene pari.
Magnis stellabant oculis, laudabile vultus 25
  Hujus et membrorum dico fuisse decus.

---

4. Cod. Moesia ut et Dares. tamen Mys. legendum ob versum uti etiam infra. 6. Prothetelae. 9. Cod. Nauplicus ut ambit. In margine scholion: Palamedes filius Naupli. 1. Horat.: est A. P. v. 350. Nec semper etc. 2. Ov. Amor. III, 12, 18

Phoebus et incoeptum destituisset opus.

6. Cod. optat. 7. Cod. Lesbo. 20. Error Alberti; Dares c. 12 dicit, postquam de Castore et Polluce egit, „hos se vidisse, quum induciae essent, partim proelio interfuisse" sed intelligend: Graecorum Trojanorumque duces, quia prius c. 11 interiisse Castorem et Pollucem ante bellum narraverat.

Blanditiis erat insignis soror, ore pusillo
  Pulchra, serena, decens, simplicitate vigens.
Laeta supercilia notula mediante notata,
  Mens lasciva fuit, membra decora tulit. 30

DUCES DESCRIBUNTUR.

Rex ibat Priamus aquilino corpore magnus,
  Vultu pulcher erat, suaviter ora movens;
Hector erat crispus, membris pernicibus, albus,
  Stabat magnanimus, Martis et arte probus;
Blaesus, barbatus, vultu venerabilis, aptus, 35
  In populo clemens, dignus honore, decens.
Docti, clementes sunt Helenus Deiphobusque
  Saepe solet similis filius esse patri.
Sic et erant isti, fuerant quoque corpore magni,
  Formosi, soliti suavia verba loqui. 40
Magnus erat Troilus, fortis, pulcherrimus, acer,
  Virtutis cupidus et sine faece bonus.
Longus Alexander et candidus, ore venusto,
  Aptus, facundus, ambitione calens,
Pulchris stellatus oculis, mollique capillo 45
  Flavescens, suavi voce loquenda loquens.
Andromache sapiens formosaque, longa, modesta
  Et rutilans oculis, candida, blanda satis.
Facturae mediocris erat Cassandra, rotundo
  Ore, micans oculis, rufa, benigna, scia; 50
Praescia quam fuerat venturi non iterabo,
  Quod semel audistis, est recitasse satis.
Candida, formosa formaque Polixena longa,
  Hos rectos oculos rectaque crura probo.
Simplex, larga, decens, flavos quoque laudo capillos 55
  Et teretes digitos exiguumque pedem.
Hecuba quae fuerat aquilino corpore pulchra
  Mente virûm, pugnans, callida, casta, pia.

---

27. margo: Helena. 28. margo: quantum ad exteriorem habitum. 47. Cod. modesto. 54. Cod. hec. 56. Ov. Ars I, 622. 58. secund. Darotem pro: casta scias.

Magnus, facundus, prudens Agamemnon et albus,
Nobilis et dives pervalidusque fuit. 60
Staturae mediae Menelaus amabilis, aptus,
Rufus, formosus et bene gratus erat.
Improba, mobilior folio, Ledaea! caduco
Non poteras tanto fida manere viro.
Aeneas rufus affabilis, ore venustus, 65
Fortis, facundus, consiliique scius,
Nigris laudatur oculis, sed alacriter illis
Utitur ut ridens, vir pius, imo decens.
Antenor longus, gracilis, versutus, acutus
Est, agilis, velox, providus atque dicax. 70
Ore venustus erat et pectore magnus Achilles
Strenuus et hilaris, dapsilitate libens.
Myrteus in crine, clemens, acerrimus armis,
Crispus, amorosus, grandia ferre levis.
Dapsilis et prudens Patroclus, corpore pulcher 75
Corde pio pacem gessit et ore fidem.
Ipse smaragdineis oculis magnisque decorus,
Os sine mente loquax creditur esse nefas.
Clarus voce, valens, formosus Oileus Ajax,
Corpus deductum, membra quadrata sibi. 80
Vocalis, validus Aiax Telamonius atrox,
Simplex, caesaries tam nigra, crispa coma.
Non formosus erat sed erat facundus Ulixes
Ore quidem laeto non tamen absque dolo.
Facturae mediae fuit et sapientia multa 85
Cordis ei; cur hoc praeteriisse velim?
Quid de formosa dicam Briseide? simplex,
Blanda, verecunda, candida, compta fuit.
Juncta supercilia, molles flavosque capillos
Corpus et aequale, lumina clara probo. 90
Debueram posuisse, quod haec affabilis esset

---

70. Cod. volex. 73. Dares. capillo myrteo. Iscan. IV, 111 coma myrthea. Fortasse erat color nigricans ut ap. Philost. Her. II. §. 20 p. 690 not. 6. 13. (ed. Olearius) ὑακινθίνη κόμη. 78. creditur pro codicis ceditur.

Et pia, si longa vult tacuisse mora.
Audax in bellis acerrimus est Diomedes,
Strenuus et fortis vultus honestus ei.
Austerus clamosus erat calidoque cerebro, 95
Corpore quadratus impatiensque satis.
Triptolemum noscis; magnus fuit atque virilis
Optima forma sibi sed stomachosa quidem;
Blaesus, aduncus erat velox oculisque rotundis,
Cui facies hilaris, larga superciliis. 100
Candidus et magnus, naso quoque Nestor obuncus
Dapsilis et sapiens, consiliando sagax.
Mittitur Iliacas audax orator ad arces,
Nestora laudare cum Cicerone potes.
Candidus et temerarius es, tibi vultus honestus, 105
Fidens in celeres Protesialae pedes!
Magnanimum gracilem sapientem dic Palamedem,
Blandus, facundus, ambitiosus erat.
At crassus Polydorus erat Neoclecicus audax
Tristis, pervalidus, mente timente tacens. 110
Magnum prudentem dicuntque Machaona fortem,
Hic simul et patiens compatiensque fuit.
Merionem rufum ponas sed et impatientem
Et, quia sit medius, corpore, mente tenax.
Dicere cum volui quam pertinax esset, oriri 115
Me contra coepit protinus ira metri.
Me duce qui toties, inquit, mea signa tulisti,
Quis modo persuasit illa negare tibi.
Exitus acta probat; finis, non pugna coronat,
Laudamus tandem sole cadente diem. 120
Nostra probabiliter huc usque secutus es arma,
Nunc quasi deficiens illa ducis iners.

---

97. pro Triptolemo, Dares praebet Neoptolemum. Cod. Triptolomum. 99. ex margine aduncus quod etiam apud Daretem, pro adulcus. 101. naso pro nasum cod. 105. Alluditur Ciceron. lib. de sen. cap. 10. 109. Polydorus, Dares habet: Podalirium crassum, valentem, superbum, tristem. 119. Ov. Her. II, 85. Ex. act. prob.

Sudavit nostris pro te Raimundus! in armis;
  Scit tibi bis binis ire quadriga rotis.
Occupat extremum scabies, quia ducis in aulam 125
  Proscriptos nostram rem recitando ream.
Est tibi grammaticae nimis artus fertilis hortus,
  Qui quibus et quabus omne ministrat olus.
An non pro verbo didicisti sumere verbum
  Ut teneant proprium singula quaeque locum? 130
Territus his jaculis, cessavi ponere: perti—
  Nax ponens eius nomine mente tenax.
Crudelem si dico virum, si dico virilem
  Vel si virosum, sustinet illa metrum.

NAVES REPARANTUR.

Pes scitus et querulus Danaos convulserat omnes 135
  Belli participes aedificare rates,
Currit ad incudem quaevis reparanda bipennis,
  Malleus affligi se dolet arte fabri.
Runcina lambit aquas et ferri provocat iras,
  Ut ligni manibus pugnet in omne nemus. 140
Nunquam conferret tot silva manubria ferro,
  Si sua sciret eo maxima damna data.
Itur in antiquam silvam; conjurat in ipsam
  Plurimus et pariter absque tepore faber.
Insolitum patitur pinus secata securi, 145
  Immensamque ruens occupat ornus humum.
Fit fragor in silvis, taxi torquentur in arcus,
  Currere cogit opus multiplicata manus.
In classem cadit omne nemus, volat in mare quercus
  Portant insuetas taxus et alnus aquas: 150

---

123. quis sit hic Raymundus, nescimus. 125. prima pars est Horatii A. P. 417. 127. in margine; quia pertinax in metrum poni non potest. 142. data pro dato. 143. it. in ant. sylv. e Virgil. Aen. VI, 179. 144. Cod. Prurimus. 145. Cod. insolitam. 147. Ov. Met. I, 268. Fit fragor. Virg. Geor. II, 448 tax. torq. in arc. 149. Gualter. Alexandr. X, 188: In classem cadit omne nemus, stupet aera tellus.

In galeas falces redeunt, in pila ligones
  Loricam textam vomere ridet ager.

NUMERUS NAVIUM.

Ipse Misenaeus magnorum ductor Achivûm
  Centum praecipuas praecipit ire rates.
Se movet e Sparta Menelaus, currere naves 155
  Sexaginta jubet damna probrosa gemens.
Peneleus princeps, quem promptu Boetia mittit,
  Quinquaginta rates, ut fabricentur, agit;
Tertius, atque Dimas Prothenor et Arcesilaus
  Expansi socii suntque laboris ei. 160
Ex Orchomeno properat trigintaque naves
  Jalmenus adducit, cui comes Ascalaphus.
Aschepius fortis et Epistrophus ex Polixeno
  Fecerunt decies quatuor ire rates.
Ajax interea Telamonius ex Salamina 165
  Cum Teucro fratre navigat et Dorio.
Theseus, Amphimachus sociusque Polyxenus illi,
  Quadraginta rates hic numerare potest.
Non credemus in hoc venisse juvamine Ulixem
  Immo quater naves vexerat ille decem. 170
Deque Pylo Nestor trahit octoginta carinas,
  Dat semel Aetholicus et quater octo Thoas
In mare ter denas laetanter Oileus Aiax
  Praecipitat puppes, cum quibus octo loces.

---

151. 52. Ovid. Fast. I, 697/99.
— — — erat aptior ensis
Vomere: cedebat taurus arator equo.
Sarcula cessabant: versique in pila ligones
Factaque de rastri pondere cassis erat.
153. Virgil. Aen. XI, 266. 157. Pen. non apud Daretem; sed apud. Virgil. Aen. II, 425. 160. Cod. expanse. 161. Cod. Corcomeno. 162. Achalaphus, nos e Darete Asc., qui etiam pro Thelamus nostri habet Jalmenus quapropter mutavimus: Adducit Thelamus in Jalmenus adducit. 163. Dares nominat: Epistrophum et Schedium ex Phocide. 165. Cod. potes.

Dat tres Venereus et quinquaginta carinas 175
  Omnes sunt plenae fortibus absque sene.
At triginta Thoas vehit ex Chalcedone puppes
  Huic comes Aulippus huicque Phidippus erat,
Octoginta vehit ex Creta Meriones et
  Par erat Idomeneus fortis ei socius. 180
Ex Pataro decies bis binas, Protesilae!
  Ducis et ex Pyrgis, o Eumele! decem.
Dat triginta rates Podalirius atque Machaon,
  Intras, Triptoleme! navibus octo mare.
Quinquaginta rates Patroclus agunt et Achilles 185
  Ex Scythia properant Myrmidonesque vocant.
Alphineus veniens ex Elide per mare ducit
  Quinquaginta rates Amphimachusque comes.
Non deest Argolicis praeclarus Marte Leontes
  Dando quaterdenas cum Polypoete rates. 190
Guneus ex Cypho non militat impare voto,
  Sed dicas, decies advehit octo rates.
Arma Philoctetes non subtrahit, immo carinas
  Quadraginta vehit, Magnesiamque trahit.
Arcadiae princeps penultimus est Agapenor 195
  Sex decies ratibus occupat ille solum.
Mnestheus occurrit ab Athenis, puppibus autem
  In quinquagenis arma cibosque vehit.
Has igitur reliquasque rates cum rebus earum
  Quadraginta novem dic fabricasse duces. 200
Omnes illustres et Martis in artibus acres,
  Mens quibus est nolle cedere, malle mori.

---

175. Quis sit, nescimus, quum de Venereo quodam undique altum silentium. 177. Cod. Calcedine. 178. Phidippus e Darete pro Philippus. 179. et pro: si. 182. Cod. o Cimelee. 183. Cod. Polidarius. 187. A Darete nominatur Antiphus. Elide pro Ilide. 189. Leontes. Dar. Leonteus. 190. Cod. Polibete. 191. sic ex Dar. pro Cypro. 192. margo pro ille praebet octo, sed et sic numerus navium, decies octo: discreparet a Darete, qui XXI, et ab Homero et Dict. qui XXII numerant. 193. Phil. pro Policteres codicis posuimus; Dares alio loco posuit Philoctetem, hic Prothoum.

Est etiam sociis mens irrevocabilis una
  Contra Trojanos arma movere manu.
De numero ratium si queris; mille carinas 205
  Centum bis denas dinumerare potes.

NAVES PROCEDUNT.

Solvuntur naves e littore, versus Athenas
  In pelago pulchre vela volare vides.
Littus Atheniacum postquam tetigere, citatis
  In coetum ducibus, rex Agamemnon ait: 210
Eloquar an sileam? loquor et reticere coartor:
  Dedecus est propria prodere saepe probra.
Dejectum neminisse pudet, quis crederet unquam
  Sic variare suas tempora laeta vices.
Saepe mihi dubiam traxit sollertia mentem: 215
  Otia vellemus vel magis arma sequi?
Quaerere vindictam vel dissimulare querelam?
  Hostibus instare vel mage treuga dare?
Odia dissolvunt animos, suadendo quietem
  Sensus enervant desidiamque fovent. 220
Quid sequitur tolerans injuria nulla repulsa?
  Scandala, jacturae, damna, pericla, minae.
Quod loquor, ex casu praesenti scire potestis,
  Otia materias his tribuere malis.
Sed dolus intererat et dignus vindice nodus 225
  Affuit incautis insidiosus homo.
Ledaeam rapuit facturus vota Dianae
  Fanum cum sociis ingrediendo Paris.
Devexit praedam non Marte sed arte levatam,
  Fraudis non laudis huc tulit arma Paris. 230
Arma fugant hostes, reddunt amissa, repellunt
  Segnitiem, reparant damna, tuentur opes.
O proceres! vestro supplex inclino favori,
  Vos video nostris condoluisse probris;

---

211. ex margine pro: eloquor. recitare. 224. pro cod. thuere e margine. 225. pro cod. dolor, e margine. 226. margo praebet scholion: Paris. 233. ex margine pro fabori.

Adventus vestri probat hic alata voluntas 235
  Et quas vexistis huc veniendo rates.
Immo labor tolerandus adhuc, cum simus inire
  In Phrygiam, fortes ense domare Phryges,
Vos, qui proposito nolite recedere vestro,
  Constantes sequitur gloria magna viros. 240
Otia deponat, armis se Graeca juventus
  Induat, iam minax ad latus ensis eat,
Vindicet opprobria, hunc hostem, damna requirat,
  Nec nisi subjectis hostibus arma locet;
Sed tamen interea Delphos mittatur, Apollo 245
  Est ibi, pro voto dona feramus ei;
Eventum belli responsum scire per eius
  Possumus; in finem sed quis iturus erit?

FANA DANT RESPONSA.

Quaerit cum socio Patroclo missus Achilles
  De re proposita; fataque fantur ita: 250
Graeci Trojanos vincent decimoque sub anno
  A Graecis debet Troja subacta capi.
Calchas divinus et Nestore natus eodem
  Est pro Trojanis tempore missus eo.
De regno rebusque suis hic consulit, audit 255
  Quod sibi cum Graecis Troja petenda fuit.
Conveniunt Calchas et Achilles, seque salutant
  Et simul in fano mutua verba serunt.
Alterutrum quaerunt: tibi quid respondit Apollo?
  Hoc mihi dixit et hoc, unus et alter ait. 260
Graeci victores fient, hoc inquit; hic autem:
  Cum Graecis ibo, Troicus hostis ero.
Concordant, in amicitiam sociantur, Athenas
  Ad Danaos veniunt et recitata ferunt.

235. margo: allata, sed perperam, nam alata significatione „cita“ utitur noster. 244. Cod. sibi. 246. e marg. voto pro cod. vota. 253. Quis Trojanorum est Nestore natus? 263. ex margine pro: condordant.

Gaudent Argivi Calchasque receptus honeste 265
Inter eos degit nec sua tecta petit.

TROIANI TELIS ET ARMIS MUNIUNT SE.

Non poterant ista Trojanos facta latere,
Obfirmant etiam pectora, tela parant.
Rumor ut hic primum Priami per tecta volavit,
Bella mihi, video, bella parantur, ait. 270
Armat et ipse Phryges in proelia, moenia munit
Auxiliis, armis, viribus atque viris;
Thesauros aperit, dat donativa maniplis
Ocius in bellum congregat omne solum.
Flevit et hic Helena specialis causa malorum, 275
Attamen his modicam fletibus addo fidem;
Ponatur: lacrimas, quas fuderit haec, mulieres
Ut flerent, oculos erudiere suos.
Quales ergo cibi, talis domus atque supellex
Qualis erat mulier, tale coquebat olus. 280

TEMPESTAS GRAECORUM NAVES TRAHEBAT.

Ancora, quae Graecam tenet inter littora classem,
Solvitur, incipiunt aequor amare rates.
Aeolus insanit et tempestate coacta
Cogitur ad littus Graeca redire phalanx.
Respondit Calchas: redeamus, in Aulide stemus, 285
Placabit tandem lenior aura ratem.
Persolvit rediens Agamemnon vota Dianae,
Ancorat hic plures nautica turba dies.

HIC ITERUM AURA FAVET GRAECIS.

Gratum post aliquae producit tempora ventum
Exhilarans oculos aura serena suos. 290
Vela petunt arcem, solvunt retinacula classem,

---

269. Ov. Fast. VI. 527:
Rumor (ut est velox) agitatis pervolat alis.
274. Gualth. Alex. II, 17.
Ocius edicto ruit omnis in arma juventus.
278. Ex Ovid. remed. 690.

Invehitur medio puppis honesta salo.
Nauta Philoctetes sit de potioribus unus,
Cui fuit in reliquis plus via nota maris.
Argonautarum socius fuit hic homo, quocum 295
Phryxeam petiit Pelias arbor ovem.
Undique vela volant, longa statione videre
Per pelagi solitas sol prohibetur aquas.
Velant vela mare, mare totum cerne volare,
Dividit undosas spumea prora vias. 300
Pontus ponte caret mihi dicunt, hic ego pontum
Verius a multo dicere ponte queo.
Pontus enim, textus quia pontibus est, ubi classes
Pontificas pontus pontis ad instar habet.
Imperium tangunt Priami, munitio quaedam 305
Est ibi, quam rara dextera iactat humi.
Hic versus Tenedon procedunt, quicquid ibidem
Vivi reperiunt, mortis ad arva trahunt.
Praedam partitur Agamemnon habetque, vocato
Agmine, de belli provida verba statu. 310
Vultis ut ad Priamum mittatur nuncius, inquit,
Quaerens, quid fecit, si variare velit.
Reddere vult Helenam, sit bellum pace sepultum;
Si minus, in gladiis aggrediamur eum.
Forsan tum medio posuit deus omnia campo, 315
Sentiet iratos Troica praeda deos.
Ad Priamum missi Diomedes sunt et Ulixes
Ambo facundi, ferre ferenda probi.

ACHILLES ET TELEPHUS MITTUNTUR IN MYSIAM.*)

In Mysiam Telephum direxit rex et Achillem
Urere, praedari, subdere cuncta neci. 320

---

293. Philoctetes e Darete pro cod. Philocteres. 294. nautarum ex margine pro cod. nautatum. 296. Ovidii est Heroid. XII, 8. 298. ex margine pro sasitas. 306. rara ex margine pro rata, quod significatione „firma" aptum sed metro (rătă) inconveniens esset. 313. cod. Reddere si vult Helenam etc. 315. Lucani est Phars. VII, 348. 319. Moesiam.

*) Mysiam, non, quod codex et Dares habent Moesiam,

Rex Teuthras occurrit eis, accurrit Achilles,
  Indit et illustri vulnera dira duci.
Sed Telephus clypeo nisi protexisset eundem,
  Huic reor extremum fata dedisse diem;
Cumque rei talis causam scrutasset Achilles 325
  A Telepho doctus ore fit inde brevi.
Contulit hospitium mihi Teuthras, cum puer essem,
  Me pater ad regna miserat illa meus;
Insuper a rege quondam Diomede subactus
  Sic erat, ut regni perderet arva sui. 330
At meus occiso pater illum liberat hoste
  Omnia restituens perdita, pace data;
Res ea me regem clypeo servare coegit,
  Accepti memores nos decet esse boni.
Saucius ad mortem Teuthras ubi comperit istud 335
  Accito Telepho debilis exit in hoc:
In regno regnare meo fortissimus olim
  Me tuus et tutum fecit ab hoste pater.
Gratia pro rebus merito debetur inemtis
  Et nihil ingrato pejus habere potest. 340
Nondum promerui, sed nunc per posse merebor,
  Haeredem regni te reputabo mei.
Accipe, pone tuo capiti, quam porto, coronam;
  Statque sub imperio patria tota tuo.
Dixit et inmites filum rupere sorores 345
  Et subiit Telephus imperiale decus.
Rex novus exanime condivit aromate corpus
  Et regum more funeris egit opus.
Huic ait Aeacides: o rex fortuna beavit
  Te merito donis, praemia digna geris. 350
Nec fortunatus es solus, Dorica tecum
  Hac poterunt castra prosperitate frui.

---

nam Teuthras fuit rex Mysiae non Moesiae. De hac forma: Moesia cfr. Dederich ad Dict. II. 1 obss.

321. Cod. Teucras. 327. Cod. Teucrus. 334. Anon. Nevel. p. 514. lin. 5 ab infra. 336. e margine: exit: pro: „dixit" 339. Ovidii est Am. I, 10, 43. 347, in margine scholion: Telephus. 349. huic pro hiis.

Possunt Argolicis hinc ire cibaria castis,
His poteris nobis utilis esse modis. 355
Hac vice Troianam non ibis ad obsidionem,
Quicquid agant alii, sit labor iste tuus.
Puppes mittemus, tu tantum providus esto
Nobis mittendis has onerare cibis.
Hic manet, ille redit; Agamemnonis auribus indit, 360
Quod factum fuerat, ille patrata probat.

VERBA ULIXIS ET DIOMEDIS AD PRIAMUM.

Ceperat interea jam pridem missus Ulixes
In facie Priami cum Diomede loqui:
Rex! missi sumus ab Agamemnone, si placet, audi
Haec, quae deferimus eius ab ore tibi. 365
Graecorum regi non est victoria tanti,
Ut per bella suos malit obire viros;
Sed tamen illius regnum ne deprimat hostis
Materiam damni dedecorisque gerens,
Si quis enim damnum vel dedecus inferat illi, 370
Malumus ante mori quam duo dicta pati.
Rex Helenam redde; pacatae ramus olivae
Sic inter Graecum stet Phrygiumque locum.
De Paridis praeda non est mihi mentio tanta,
Cum tamen haec merito restituenda foret. 375
Dedecus omnino taceo, quid amarius omni
Est damno? tantum foedera pacis amo.
Si facis, haec volumus extrema pellere cella,
Quae fuit ulterius Dorica passa domus:
Si minus; est animus vobis effundere vitam 380
Aut nos ex vita tradere propter eam.
Ut modicum tacuit Priamus, subduxit: Ulixes!
Promta seris verba, tune vocaris ita?
Promta quidem, sed comta minus tu proposuisti

357. ex margine pro simplici „quid". 367. ex margine pro altero suos, viros. 372. pacatae ex margine pro placatae. Ov. ex Pont. I, 1, 31. pacatae ramus olivae. 380. nobis pro codic. vobis. Imitatio Virgil. Aen. I, 103 tuaque animam hanc effundere dextra.

Dedecus et damnum non toleranda tibi: 385
Cur tam dedecori, quam damno, quae Graecia nobis
Promserat, illudis? Haec duo Troia tulit.
Nonne patrem nostrum Graeco scis esse peremtum?
Hesyonae raptum servitiique jugum?
Qui spoliaverunt hanc urbem, nonne Pelasgi? 390
Qui confregerunt moenia, nonne tui?
Hoc ne praeteream, potuitne victor abire
Pluribus amissis rex tuus, immo capi?
Saepius Hesyonem frustra repetivimus; at tu
Ilico vis Helenam te repetisse tuam. 395
De vestra canis hic mihi praeda, succine nostram
Quando, quibus vel ubi restituistis eam?
Antenor missus a nobis pro repetenda
Quid tulit Hesyone? Scandala. Scisne bene?
Retulit ille nihil, praeterquam tela minarum; 400
Praeterquam probra retulit ille nihil.
Nunc Helenam repetis et vis ut ad omnia nullam
Offerat emendam Graecia, Troja gravem.
Reddidimus simile, vos Hesyonem rapuistis,
Nos Helenam; proprium pertulit auctor opus. 405
Lege tua pateris, nec enim lex aequior ulla;
Quam necis artifices arte perire sua.
Si te conficeret simplex injuria, nullo
Praecedente malo, quo paterere modo?
Addis ab inde minas, et stulte! dic, age: collum, 410
Si volo, non valeo cingere reste tuum?
Verborum depone favos, haec littora linque,
Spernunt Argolicos limina nostra pedes.
Si pacem feceris, hic invenietis et ipsam;
Si gladios, gladios reperietis item. 415

---

387. Cod. illusit. 402. pro cod. nulla. 403. cod. granem. 406. 7. Ovid. Ars am. I, 655. 56
Justus uterque fuit, neque enim lex aequior ulla
Quam necis artifices arte perire sua.
407. ex Ovidio et margine pro artificis. 409. Ov. Heroid. XVIII, 44. quo pat. mod. 410. Cod. addit. 415. Cod. gladios, glodios.

DIOMEDES ET ULIXES REDEUNT TENEDON.

Legati redeunt Tenedon, regique revolvunt
  Omnia, quae Priamus dixerat atque refert.
Nil aliud restare liquet nisi fortia bella,
  Fortiter in fortes arma movere manu.
Unde repente gradus est praecipitandus in hostes, 420
  Nam sibi, qui parcit hostibus, hostis erit.
Huc de consilio maturo venimus omnes,
  Credo verecundum vertere retro gradum.
Non reddunt Helenam, repetamus viribus illam
  Optima vindictae proxima quaeque dies. 425
Nam mora dat vires, plures mora colligit hostes,
  Sicque fit ut populi copia crescat eis.
Sit subitum quidcunque paras; nunc dicitur: ergo
  Festinet gladius ad juvenile latus.

PRIAMUS CONDUCIT QUOSQUOS FORTES.

Nec Priamus pausat, proceres cum fortibus omni 430
  Ipse satellitibus e regione vocat.
Inde manus aperit irrorans pectora donis
  Et tam pollicitis quam trahit ille datis.
Eius in auxilium properat non pauca juventus
  Militiae celebris fortibus aucta viris. 435
Advenere duces infortes, mentibus acres
  Non dubii prono pectore bella sequi.
Sarpedon, Glaucus, Adrastus, Pandarus, Amphon,
  Peleus, Amphimachus, Ceramis, Yphitides
Cum Pitano Caropes, cum Residamante Corebus 440
  Ephicus, Eripheus, Calcamus atque Caros.

---

*) Inscriptionem cod. male habet: Diomedes et Priamus redeunt ad Ulixem.

425. e margine pro opima. Ov. Rem. 96. 426. Ov. Rem. 83: Nam mora dat vires, teneras mora percoquit uvas. 427. cod. copia populi. 438. Ampon Dares nominat Amphionem. 440. Margo: Iste Corebus ducturus erat Cassandram filiam regis Priami et ob hanc versus in bellum. — Corebus et Dimas Virgilii sunt II, 340.

Ennomus et Phorcys et Epistrophus et Polynestis
  Yphicus et Pelias, cumque Thoante Dimas,
Ripheus Achipanis et Alastrenus Ausius, audax
  Aschrander, Cormus, Memnon et Archilochus. 445
Deberem procerum si nomina cuncta referre
  Hora foret spatium non habitura breve.
Isti diversa se de regione levantes
  Intrant ad Priamum bella juvare Phrygum.
Trojani sunt ex istis plerique Quirites 450
  Cedere treuga leves dedere treuga graves.

PALAMEDES ADEST CUM NAVIBUS.

Consilium tractat adhuc Agamemnon et inter
  Regni magnates bellica facta librat.
Interea veniens Palamedes Nauplica proles
  Ter denis ratibus arma cibosque vehit. 455
Non valui venisse prius, conabar Athenas
  Tendere, non poteram, febre vetabar, ait.
Nunc quamvis lentus, laetus tamen advehor, omnem
  Quam mihi dixeritis, exhibiturus opem.
Hinc grates, Agamemnon ait, nostroque sub infra 460
  Sis de consilio: paruit ille viro.

PALAMEDES DISSUADET ADITUM TROIAE NOCTE.

Nox erat et toto fulgebant sidera coelo
  Sibilat optatus puppis in arce sonus.
Consilii coepere libra trutinare, velintne
  Nocte solum Trojae tangere, sive die. 465
Diversis diversa placent, sed opinor honestas

---

442. Ennomus et Phorcys e Darete pro Ephomus et Phorcys. Nomina procerum mire mutilata sunt, nonnulla, quae neque apud Daretem neque apud Dictyn sub hac forma inveniuntur, Pindari Thebani sunt, sicut Asius, quem noster Ausius appellat. (Epit. 777—781). 451. Cod. gnaves. 456. Cod. nam. Athenis. 462. Epitom. Iliad. Hom., v. 110. 466. Maximian. eleg. I, 103.

Diversos diversa juvant: non omnibus annis
  Omnia conveniunt: res prius apta, nocet.

Consilii causas a Palamede datas.
Hic latronis, ait, mos et sollertia furum,
Nocte latrociniis, nocte vacare dolis.
Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones 470
Turpibus atra lues creditur esse dies.
Publica non audent inter monumenta venire
Clara non fuerint quae celebrata die.
Facta decent manifesta viros aperire profecto,
Hi debent operas non operire suas. 475
Noctem peccatis et fraudibus obice nubem,
Dicunt patrantes clam sine teste nefas.
Nos claram Trojam claro sub sole petamus,
Noctis militibus nolumus esse pares.
Utile consilium Palamedis cum sit honestum, 480
Incunctanter habet concio tota ratum.

GRAECI VENIUNT AD LITTUS TROIANORUM.

Proclamant proceres Agamemnona denuo regem,
Vivat rex, vivat: curia tota sonat.
Imperat accitis praeconibus, ut simul omnes
Incipiant signo vela levare dato. 485
Imperio laeti parent, ac jussa facessunt
Quaeque levanda levant, quaeque paranda parant.
In bellum latura cibos Telephia regna
Intrat honesta viris rege volente ratis.
Annus abit placitaque movent spiralia ventum 490
Ad mare maturat Graeca juventa gradum,
Et signo facto redit ancora, carbasa surgunt,
Antemnas adhibent, vela repanda patent.
Jam mare velivolis late contexitur alis

---

468. Gualter. Alexandr. IV, 353
Hic latronis ait mos, haec solertia furum.
469. latrociniis e margine pro latrociis. Gualt. Alex. IV, 355.
Summa nocere dolis et fallere fraude latenti.
470. Horatii est Epistol. I, 2, 32. 472. Ovidii est E. Pont. I, 1, 5. 476. Horatii est Epist. I, 16, 62. 484. praeconibus pro „pocōribus". 486. Virgilii est Aen. IV, 295.

Infestat liquidas libera classis aquas. 495
Spumeus et fervens et ab obice saevior ibat
Objectis proris impetus ille maris.
Accipiunt ventos a tergo mille carinae
Jam poterant puppes paene videre Phryges.
Et Danai Trojam, quam fama locabat in astris, 500
Jamjam prospiciunt, prospiciendo canunt.
Nauticus exoritur vario discrimine clamor,
Ridet, quem fata iam lacrimosa manent.
Providus aeria cernens speculator ab arce
Nuntiat, Argolicas appropriare rates. 505
Adversus Trojam diversa classe potenter
Littus ad Iliacum nauta gubernat iter.
Nec mora; Dardaniam tacturi iam prope terram,
Clamores geminant, bellica signa levant.
Ancora de prora jacitur, stat littore puppis 510
Vertit arenosum lamina panda lutum.

TROIANI DEFENDUNT LITTUS ET PROTESILAUS CADIT.

Vix bene desierat speculator, buccina clangit,
In cumulum populus omnis in urbe ruit,
Evolat e portis bipatentibus ipsa juventus
Argolicos stadii pellere fine sui. 515
Jam rector datur Hector eis, ad littora currunt,
Ripam defendunt, undique tela ruunt.
Ejicit in littus se Protesilaus et ipsis
Inmergit Phrygibus, nec vacat atra manus.
Non hic uxoris servavit verba monentis; 520
Bella gerant alii, Protesilaus amet.

---

495. Ovid. Amor. II, 11, 18:
Quas Scylla infestet, quasque Charybdis aquas.
496. Ovidii est Metam. III, 571. 501. ranunt. canunt ex margine. 502. Virgilii est Aen. III, 128. 504. Gualteri est Alexandr. II, 395. 510. littore ex marg. pro littora. Virgilii est Aen. III, 277. 521. Ovid. Her. XIII, 84.

Hectora, quisquis hic est, si sum tibi cara caveto.
  Signatum memori pectore nomen habe.
Inter mille rates tua sit millesima puppis,
  Dii faciant, ne tu strenuus esse velis. 525
Cum tamen ex foribus hic iret in arma paternis
  Pes suus offenso limine signa dedit.
Vidit et ingemuit uxor tremebundaque dixit:
  Signa reversuri sint, precor, ista viri.
Optio nil valuit, proprio vir strenuus idem 530
  Oppositam primus sanguine pinxit humum.
Maxima fit strages ab utraque cohorte, cohortem
  Hectoris affirmant praevaluisse tamen.
Hector pervalidum prosternit Protesilaum,
  Vicimus, exclamant agmina tota Phrygum; 535
Graecis infausto turbatis omine gaudent
  Trojani, Graecum prima ruisse virum.
Vertitur huc Hector, huc vero revertitur, Argos
  Hic fugat, hic caedit, vulnera multa facit.
Hector, ubi pugnat, illic victoria regnat, 540
  Jam Grajas acies succubuisse putes.
Protinus exiliens ad fulminis instar Achilles
  Dat rigido miseras hostibus ense neces.
Fugit et expavit exercitus omnis Achillem
  Ad Troiam vertunt accelerando pedem. 545
Nox pugnam dirimit, consurgunt astra petuntque
  Hi fugiendo lares, hi redeundo rates.

GRAECI PROSILIUNT IN LITTUS TROIANUM.

Vix bene purgato noctis caligine coelo
  Insiliunt volucri littora Teucra pede,

---

522. 23. ibid. XIII, 65. 66. 524. ibid. XIII, 97.
525. ibid. XIII, 96. 526. 27. Ovid. Her. XIII, 87. 88
  Cum foribus velles ad Trojam exire paternis
    Pes tuus off. lim. sign. dedit.
529. Ov. Her. XIII, 90. 531. Ov. Her. XIII, 94.
  Qui primus Danaûm Troada tangat humum.
532. Marginis scholion: pugna prima. Protesilaus occiditur ab Hectore. 541. Cod. Gragias. 548. Gualteri Alexandr. VI, 162.

Absque mora tendunt tentoria, castra figuntur 550
  Et facta cingunt obsidione Phryges.
Hector et illustres Trojani prosilientes
  Graecos invadunt, fit fragor, arma sonant.
Jam clypeo clypeus, umbone retunditur umbo,
  Arcus telorum contegit imbre polum. 555
Se mordent enses, percellit lancea dentes,
  Contudit obtectum clava trinoda caput.
Mucro per ventrem, per colla, per ilia currit,
  Amplis vulneribus sanguine manat humus.
Altera pars furit in aliam feriendo, nec atrox 560
  Pugna suum finem, quum jacet hostis, habet.
Perfoditur donec animam cum sanguine fundat
  Tempore, qui moreris, quo moriare, cares.
Et modo Trojanis, virtus modo crescit Achivis;
  Qui modo sperabant spe fugiente timent. 565
Hic volat, hic revolat geminans victoria vires,
  Nunc veniendo fugit, nunc fugiendo venit.
Deiphobus necat Ascalaphum, tamen Idomenei
  Trojûm non minimus Ausius ense cadit.
Concurrit Trojana manus, fit maxima caedes, 570
  Terra cadaveribus, arva cruore manant.
Advolat interea Danaûm timor unicus Hector,
  Cuius in Argolicos praevalet ampla manus.
Sternuntur Danai, currunt ad littora Teucri,
  In pelago stantes igne cremare rates. 575

---

550. Scholion marginis: Pugna secunda. Ascalaphus occiditur a Deiphobo. 554. Similis Gualter. Alex. I, 141
  Hic clypeo clypeus, hic obruta casside cassis
et Statius Theb. VIII, 398. 99
  Jam clypeus clypeis, umbone repellitur umbo
  Ense minax ensis, pede pes et cuspide cuspis.
557. Cod. conturit. 564. Cod. cressit. 565. Epitom. 810. 11.
  Qui modo turbabant Danaos animoque fremebant
  Nunc trepidi fugiunt.
568. Cod. vocat. 573. Scholion marginis: propter victoriae latitudinem.

Obsistit Telamone satus raptimque rotatam
  A prima puppi sustinet ipse pyram.
Sustinet et solus defendit mille carinas,
  Dejectis pridem cor revocatur item.
Rejiciunt ignem Danai, bachantur in hostem, 580
  Sudoris rivos dat nova pugna novos.
Immo novus per membra cruor fluxisset utrimque,
  Nox nisi terribilem pelleret atra diem.

PATROCLUS AB HECTORE OCCIDITUR.

Lux exorta viros in pristina bella remittit,
  Flant lituis, validus perculit astra sonus. 585
Dardanai Danaique duces jamjamque propinquant,
  A prima fronte tela nidere vide.
Concurrunt cunei, celebrant convivia mortis,
  Pocula Plutoni sanguinolenta litant,
En! iterum ferus Hector adest, per devia campi 590
  Exagitat Danaos ense secando cutes.
Caede Menotiades nimia succumbere Graios
  Intuitus medios fertur in hostis agros.
Caedit, nec cedit, caedendo cadavera dedit,
  Cervices jugulat ossaque fracta creat. 595
Et quia vir fortis armis est usus Achillis,
  Una superficies corpora multa fugat.
Creditur a cunctis, nec mirum, quod sit Achilles,
  Quis non crediderit, hic vir ut arma tulit.
Hector, in induviis dependit ut hic alienis, 600
  Subsannativo clamitat ista modo:
Nemo suas vices debet transcendere, nemo

576—78. Epitomator. v. 802—4
— — — Huic validis obsistit viribus Ajax
Stans prima in puppi, clypeoque incendia saeva
Sustinet, et solus defendit mille carinas.
584. Epitomator Iliad. v. 744. 585. in margine: pugna tertia, in qua Patroclus ab Hectore occiditur. 587. pro: videre. 592. Scholion: Patroclus. 596. Cod. Achilles. 601. ex margine pro: subsannato.

Laudes alterius appropriare sibi.
Quod non es, non esse velis, quod es, esse fatere;
Displicet imprudens unde placere putat. 605
Cum sis Patroclus, cur te mentiris Achillem?
Scis, quod fert longam fictio nulla moram.
Scire, quid in bellis valeat fortissimus Hector,
Te volo mox; properat, hunc necat ista manus.
Hectoreas cognosce manus; nec plura locutus 610
Descendit juvenem despoliare ratus.
Merion ex acie corpus trahit, Hector eundem
Ad terram solitis viribus usus agit.
Hunc etiam spoliare parat; sed Mnesteus illi
Obvius Hectoreum sauciat ense femur. 615
Milia mulctarum prosternit saucius et iam
Grajos in turpem verterat ipse fugam.
Non erat haec pugna pavidorum, nam simul acres
Fortes, audaces hic periisse vides.

DUELLUM HECTORIS ET AIACIS.

Adveniens Telamone satus, saevissimus Ajax 620
Ocius objectas ampliat ense vias,
Insignem gladio petit Hectora, quaque patebat
Nuda viri cervix, dirigit ille manum.
Ictum Priamides umbone repellere nitens
Tergum submittit, casside colla tegit. 625
Sed penitus non evadit, quia mucro parumper

---

603. alludit Aviani fab. V. 1. 2.
Metiri se quemque decet propriisque juvari
Laudibus, alterius nec bona ferre sibi.
604. Anon. Nevelet. p. 517. lin. 15. 605. Anon. Nevel. p. 499. lin. 5 608. Epitomator 823:
Et quantum bello valeat fortissimus Hector.
622. 23. epitomator 605. 6.
Insignem bello petit Hectora, quaque patebat
Nuda viri cervix, fulgentem dirigit ensem.
624—633. Imitatio Epitomatoris verss. 607—617:
Ille ictum celeri praevidit callidus astu
Tergaque submisit, ferrumque umbone recepit;
Sed levis extremas clypei perlabitur oras

De clypeo labens in cute vulnus agit.
Hector in Ajacem collecto robore grandem
Transmittit lapidem sternere mole ducem.
At ferus excipiens clypeo septemplice saxum 630
Hectoris in corpus grande remittit onus.
Accurrunt iterum; videas insigne duellum;
Densant alterutras percutiendo vices.
Coeperat igniferum Titan immergere cursum
Fluctibus aequoreis, noxque subire polum; 635
Qui dirimant a caede viros mittuntur utrinque,
Non tamen hi gladios segnius ire sinunt.
Dic tu quae patria, vir strenue, quique parentes
Quae tua nobilitas, quae domus? Hector ait.
Est praeclara domus, inquit Telamonius heros, 640
Inclita nobilitas, stirps generosa mihi.
Filius Hesyonae sum, quae de germine venit
Laomedonteo, filia cuius erat.
Absistamus, ait, sanguis communis utrique,
Mox consanguineo parcit uterque suo; 645
Muneribusque datis nodo nectuntur amoris
Et vetat urendas Hector ab igne rates.

Ensis, et exiguo cervicem vulnere libat.
Acrius adversum rursus consurgit in hostem
Priamides, nec jam ferro Telamone creatum
Sed magno saxi jactu petit; at ferus Ajax
Ingentem clypeo septemplice depulit ictum,
Et juvenem saxo percussum sternit eodem.
Quem levat exceptum Grajis inimicus Apollo
Integratque animum, jam rursus ad arma coibant,
Stringebantque iterum gladios, etc.

634—36. Toto loco imitatus est Albertus Epitomen sed hos versus paene verbotenus desumsit:

Coeperat igniferos Titan immergere currus,
Noxque subire polum: juxta mittuntur, utrosque
Qui dirimant a caede viros, nec segnius illi
Deponunt animos etc. Sunt ibi 618. 19. 20. 21.

641. Cod. strips. 643. Cod. Lamedonteo. 644. deprom-tus ex epitom. 629.

PAX DUORUM ANNORUM.

Postera lux aderat; Graecis suspendere bellum
  Et sepelire suos mens erat, idque rogant,
Adjiciuntque, duos ut sit pax firma per annos. 650
  Pax datur, intrahitur mucro cruore satur.
Plangens subterrat Patroclum moestus Achilles,
  Planctum subsequitur exequialis honor.
Magnifice sepelit Agamemnon Protesilaum
  Sanguine primo Phrygum qui rubefecit humum; 655
Caetera, quae cecidit, sub cespite turba locatur.
  Altera pars liquidis vulnera siccat aquis.
Corpora vix quaedam ferro sanantur acuto,
  Auxilium multis succus et herba fuit.
Vulnera saeva nimis subsanant saepe magistrum 660
  Interdum docta plus valet arte malum.
Una salus aliis nullam sperare salutem,
  Nil praeter mortis operiendo pedem.
Pars magnas fecere pyras, et in aere nudo,
  Tot, siquidem fuerant busta perusta, lotant. 665

HELENAM TROIANI GRAECIS EXHIBENT.

Hector stultitiam reputans tot milia morti,
  Tot proceres una pro muliere dari,
In coetum vocat ille Phryges. Venere vocati.
  Computat hesternae funera caedis ibi.
Nos Helenam reddamus, ait, cur sponte perimus, 670
  Maximus in pace vivere nolle furor.
Omnibus haec placuit sententia, mittitur ergo
  Idaeus Graecis exhibiturus eam.
Non placet edictum Menelao, cogitat autem
  In jugulum Paridis ille movere manus. 675

---

648. Margo praebet: pax prima duorum annorum. 655. Cod. rubebecit. 661. Ovid. ex Pont. I, 3, 18. 662. Virg. Aen. II, 354: una salus victis nullam sperare salutem. 669. Epitom. 639: memorans hesternae funera caedis. 673. missio Idaei non Alberti sed Epitomatoris v. 638 sqq. est.

VERBA PALAMEDIS AMBITIOSI.

Coeptus ab agricolis superos devenit ad omnes
  Ambitiosus honor, corda superba movens.
Moverat ambitio Palamedem, nempe tenendi
  Imperii sceptrum causa momordit eum.
Verbis et dictis omnes audire volentes 680
  Sic ad propositum provocat ipse suum.
Non bene res agitur, inquit, sunt omnia digno
  Tot propter proceres jure regenda statu.
Reges, quive solent regalia sceptra tenere,
  Dignis ornatos moribus esse decet. 685
Non sunt laudandi nisi strenuitate, valore,
  Robore, consilio, dapsilitate, duces.
Sit rex flexibilis, pius, exorabilis isque
  Subjectis agnus, hostibus ursus erit.
Nunquam conspicitur meliore potentia causa, 690
  Quam quoties vanas non sinit esse preces.
Sit circumspectus rex, circumspectio regis;
  Famam laude replet, res in honore tenet.
Num quid ego nostro loquor hic pro principe verbum?
  Non dat ad officia singula posse suum. 700
Sed minus est docto quid prodest, quod gerit extra
  Grande supercilium, qui nihil intus habet.
Regnum dilapidat, qui regnum rudibili dat,
  Est vestire sudem sceptra tenere rudem.
Adde quod ex multis proceres regionibus adsunt, 705
  Cumque suo venit patria quaeque duce.
Ingenium, cor, consilium, virtutis acumen
  Quaelibet a proprio natio quaerit hero.
Consentire magis hi delectantur in unum
  A cunctis dandum, quam reperire datum. 710
His verbis allexit eos, studuitque frequenter

---

676. Marginis schol. Iste Palamedes filius erat Nauplii filii Neptuni. 684 sq. conferatur Gualteri Alexandr., ubi libro primo Aristoteles officia regis Alexandro exponit. 686. laudanti. 690. e margine pro potentiae. 690. 91. Ovid. e Pont. II, 9, 15. 16. 708. e marg. pro cod. homo.

Plurima de belli proprietate loqui.
In castris est grandis ei munitio curae,
Torpentes vigiles circueundo monet.
Huic erat in signo mens sollertissima dando, 715
Instaurans acies bella movere docet.
Pondera cuncta velut observantissimus aequi
Taxat, et, ut cedat, falsa moneta rogat;
Et breviter cuncta voluit neglecta putari,
Si non sollicitas adderet ipse vices. 720
Saepe repraesentat validum se robore, sicut
Se plerumque solet effigiare pugil.
Ingenium mala saepe monet, mulcedine tali
Argolicos movit ingeniosus homo.

HECTOR TRES OCCIDIT DUCES.

Jam duo transierant elapsa pace decembres 725
Acriter in Martem congrediuntur item.
In Martem dixi, tum possem dicere mortem,
Dum Martem repetunt, funera mortis agunt.
Aeacides acies, Diomedes, major Atrides
Et minor educunt, hostica signà levant. 730
Occurrunt Graecis, Graecorum malleus Hector,
Aeneas, Troilus; hic fit et inde sonus.
Concurrunt cunei, rubeflunt sanguine campi,
Hic pes, hic humerus hic jacuere manus.
Hic latus, hic oculos, hic coxas, ille lacertos 735
Hic crus, hic clunes perdidit, ille pedes.
Illius, istius caput a cervice revulsum
Currere mole pilae rubra per arva vide;
Sanguineum rivum moribunda per ora fluentem
Hic bibit et semen sanguinis ille vomit. 740
Vix recipit largus prostrata cadavera campus,
Vivis praecludunt mortua membra locum.
Languescunt arma, non armi, sola voluntas

---

738. Margo: pugna quarta in qua Hector tres duces Graecorum occidit Prothenorem, Antilochum et Boetem. 735. e margine pro: oculus. 739. e margine pro: pro ore.

Brachia mucrone deficiente movet.
Lentescunt arcus, tenduntur fortiter artus, 745
Et quamvis jaciant jacula corda volant.
Hic fortes quasi grando ruunt, furor arma ministrat,
Mors fluit in plebe more fluentis aquae.
Impiger Antilochus, Prothenor itemque Boetes
Tres a solius Hectoris ense cadunt. 750
Certe pro timidis intercessere tenebrae.
Rex jubet in proprium quemque redire locum.

CONIURANT GRAECI OMNES IN HECTORIS MORTEM.

Nocte vocat proceres Agamemnon et inter eosdem
Coepit de belli volvere verba statu.
Ecce videtis, ait, quod nostrae gloria gentis 755
Jam cadit ob validos, qui cecidere, duces.
Quotidie ruimus: ruit illico Prothesilaus.
Est ubi Patroclus? mortuus Antilochus.
Et quid de valido Prothenore, cuius in armis
Mens animosa fuit, quidve Boete loquor? 760
Non mihi, si linguae centum sint, oraque centum,
Amissos proceres enumerare queam.
Et quod de plebe perierunt milia plura,
De numero vulgi mentio nulla mihi.
Venimus ad Phrygios ulciscі probra colonos, 765
Tractamus per aquas proficiendo nihil
Dum loquor; ecce trahunt rigidas suspiria fibras
Et bibit interior omnia verba dolor.
A solo patimur hoc dedecus Hectore, Graecas
Solus, proh facinus! vir secat iste genas. 770
Consilium praebete, duces, audite, quid isto
Jam super articulo sim meditatus ego.
Hectoris in jugulum ferventis tota juventus
Dorica conspiret. Dixerat, idque placet.

---

748. more fluent. aq. Ov. Ars III, 62. 752. e margine loc. pro: suum.

HECTOR ARGUIT PARIDEM.

Titoni croceum linquens Aurora cubile 775
  Luce smaragdinea laetificavit humum.
Hector et Aeneas procedunt, ala Quiritum
  Subsequitur, sequitur tota juventa Phrygum.
Pulcher Alexander etiam capitaneus astat
  Hujus imago mali certa ruina boni; 780
Cujus tot procerum transfixit colla libido.
  Tot mala, tot mortes fecit iniquus amor.
O! utinam, tunc cum Lacedaemona classe petebat,
  Obrutus insanis ille fuisset aquis.
Esset adulterio praeclara nociva libido 785
  Mansissetque viro foemina fida suo,
Nec successissent homicidia tanta, nec orbis
  His foret afflictus Martis amore mali;
Sed nec in historia Trojana tot vitiasset
  Nullo subjecto fabula fulta libros. 790
Urbs populosa tamen hodie fortasse maneret,
  Praecepto, Priame! si foret usa tuo.
Occurrunt Danai, Menelaus in agmine primus
  Instaurans acies bella movenda monet.
Fortis et acer erat, variare labantia corda 795
  Noverat, haud fugiens hostica terga fugat.
Rivalem patienter habet, prope denique stabat;
  Non livet, mordet, lumina torva tenet.
Ad socios vibrando caput se vertit acerbe,
  Tamquam de rapta conjuge verba daret. 800
Conscius ipse sibi de se putat omnia dici
  Et pede retrogrado fingit abire quasi.

---

775. est Virg. Aen. IV, 585. IX, 460. Georg. 1. 447. 776. Margo: Pugna quinta. In qua Menelaus et Alexander, qui dictus est Paris, congrediuntur et Menelaus vulneratur. 783. 84. Ovidii Heroid. I, 5, 6. ubi tamen: esset adulter aquis. 786. viro. viro., nos viro suo. 788. amare. 792. Margo: Praeceptum Priami fuit ut traditores urbis occiderentur. 794. cod. monenda. 801. Caton. Distich. I, 17.

Confusum videt Hector eum; proh dedecus, inquit
  Aeternum patriae! cur ita terga refers?
Magnae virtutis victoria quae mulierem 805
  Ad nos imbellem multa per arma tulit!
Tu jaceas in amore tuo, nos bella sequamur,
  Sintque tibi vigiles artus, et arma tibi.
Tu ne puellarum sectaberis oscula, sicut
  Fortis equus validae semper adhinnit equae. 810
In bellis imbellis eris? nos fortibus armis,
  Fornicis, ut pauses, stabimus ante fores.
Hic animos ostende tuos, Mars non speciosis
  Immo robustis dat sua signa viris.
Aequius in gladio tecum turnabit Atrides, 815
  Cujus ad officium praeparat ille suum:
Quid nimis indignis, ait hic, me vocibus urges,
  O frater, patriae gloria sola tuae?
Non vires temptare viri non arma recuso,
  Dum modo qui vincat, praemia pacta levet. 820

---

803. Epimator 256 sqq.
  Confusum terrore videt, Proh! dedecus, inquit
  Aeternum patriae, generisque infamia nostri
  Terga refers?
807. jacias. Epitomator 264
  Dum jaceas in amore tuo, nos bella geremus
810. Ov. Remed. 684.
  Fortis equus visae semper adhinnit equae.
812. Margo: fornix, domus prostibulum inde fornicor. aris.
813. 14. Epitomator. 262. 63.
  Hic animos ostende tuos, nil adjuvat arma
  Nobilitas formae, duro Mars milite gaudet
815. Epitom. 266.
  Aequius adversis tecum concurrat in armis
  Impiger Atrides.
816. illa. 817. 18. margo. respondet Paris Hectori fratri suo. Epitomat. 272. 73.
  Quid nimis indignis, inquit, me vocibus urges
  O patriae, germane, decus?
819. 20. Epitomator 275. 76.
  Nec vires dextramque viri tentare recuso
  Dummodo victorem conjux cum pace sequatur.

HIC*) PARIS TRAHITUR PER CRINES CIRCA CAMPUM.

Strages interea fit maxima, nulla profecto
  Otia dat bello, saevit ubique mucro.
Alter Homerus ero vel eodem major Homero
  Si tibi subnumero corpora strata ferro.
Advolat in Paridem Menelaus, at ille resumptis 825
  Viribus obsistit, acer uterque fuit.
Concurrunt, stridetque mucro mucrone corusco
  Virque viri vires inferiendo probat.
Cumque Paris totum se colligit in Menelaum
  Per femur effecto vulnere figit eum. 830
Acrius instabat memor impietatis Atrides
  Et stricto gravius inpetit ense virum.
Ictibus innumeris tandem compulsus adulter
  Inchoat incestum retro referre pedem;
Quem sequitur rigido Menelaus in agmine ferro, 835
  Illius enisus ense secare caput.
At sua non semper sequitur primordia finis;
  Orba fit ense manus caedis avara nimis.
Non ideo juvenem, quamvis mucro lapsus abisset,
  Desinit, arreptum crine per arva trahit. 840
Huic erat adjutrix Ajacis dextera Locri,
  Aurea caesaries pulverulenta jacet.
Clausisset Paridis oculos lux ultima, si non
  Hector ei celerem continuasset opem.
Aeneas clypeo tegit illum, deinde levatum 845
  Ilion inducit, hoc duce tutus abit.
Cernentes reliqui, quod sol traheretur ad undas,
  Acrius arma movent, ne pigritando vacent.
Nox nigra caecat humum, opescens funere bellum
  Non repetunt solitos corpora strata focos. 850

---

*) Proelium hoc nostri simillimum Epitomatoris est. 280 sqq. 823. Exid. Trojan. 235.
827. ex margine pro: studet. Epitomat. 296
Conjungit, stridet mucro mucrone corusco.
837. Similis Ovid. locus Met. VII, 518.
Flebile principium melior fortuna secuta est.

LIBER TERTIUS.

INCIPIUNT CAPITULA TERTII LIBRI.

Tertius, a specula speculatur sextaque pugna
Surgit eamque sequens decies manet octo diebus.
Pax tribus est annis. Pugnant. Pax mense secuta est.
Nona dies pugna iteratur per duodenos.
Pax per tredenos. Hic somnia strenuus Hector 5
Despicit uxoris, quem saucius occidit Achilles.
Pugna. Duos menses est pax. Fit rex Palamedes.
Triptolemum sternit Sarpedon. Pax datur anno.
Aufert Pelidae pugnare Polixena. Pugnant.
Deiphobum perimit Palamedes et Paris ipsum. 10

EXPLICIUNT CAPITULA.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

HELENA E MURO SPECULATUR.

Quam timor obnubit, non est sincera voluptas;
  Res est solliciti plena timoris amor.
A specula speculum speculans inamabile belli
  Turba puellaris stat gemebunda satis.
Operiebantur eventum Martis et ad quem 5
  Bellonae victrix ala volare velit.
Hic pro dilecto gemit anxia quaeque marito,
  Corpore vir pugnam, corde puella parat.
Stabat et hic Helena speculando duosque maritos
  Ictus horrisonos alterutrare videt. 10
Plus in adulterio tanquam lasciva favorem
  Quam sibi concesso ferverat illa thoro.
Nitimur in vetitum semper cupimusque negata,

---

6. superscriptum verbo: occat. 7. Pugna. Superscriptum „fit".

1. Anonym. Nevellet. p. 495. lin. 9. 10:
  Quam timor obnubit non est sincera voluptas
  Non est sollicito dulcis in ore cibus.

2. margo: ideo hoc dico quod res. Ovidii est. Heroid. I, 12.
12. firmat. 13. Ov. Amor. III, 4, 17.

Foemina praecipue, quae prohibentur, avet.
Non es Alexander, Priami pulcherrima proles, 15
Territus his una pro muliere malis;
Una nec unius est, cui non sufficit unus,
Pluribus in vita non caret una nota.
Aror amore tui, sic et Menelaon amavi,
Theseus huic pater oscula quarta dedit. 20
Sic facie quamvis insignis, adultera certe est,
Laesa pudicitia, deperit illa semel.
Insanit totus propter te, lubrice, mundus;
Causa pudenda tua est, justa vir arma movet.
Sis voti compos, per te moriatur Atrides, 25
Graecia vel redeat, vel superata cadat;
Sub domina meretrice sedes vesanus et excors
Foedi tabe canis vel mage sorde suis.
Foemina, quae fallit, exemplo discat in isto,
Foemineae fidei non adhibere fidem. 30

HELENA PARIDEM ALLOQUITUR.

Pro reditu laetatur adulter, adultera vero
Est pro suscepto sospite laeta viro.
Hoc modo: o juvenis! o delectissime miles!
Quomodo tam poteras immemor esse mei?
Vidi, pertimui quod erat tam tempore longo 35
Conjugis antiqui dextra magistra tui.

---

14. marginis scholion. av. cupit. 18. e margine pro: in nita non caret ima. 19. amavi pro amavit. Versus Ov. Her. V. 105. Ardet amore tui, sic et Menelaon amavit.
21. Ovid. Her. V. 125. 22. Ex Ovid. Her. V. 104: laesa pudicitia est, d. i. semel posuimus pro nostri semet. 24. Ov. Her. V, 98. 30. alluditur Aviani I, 16:

Foemineam quisquis credidit esse fidem.

Alanus parabol. 16. „non est in muliere fides" et apud Petron:

Namque est foeminea tutior unda fide.

31. conferendus Epitomator v. 320 sqq. qui iisdem fere vocabulis usus est. 34. Ov. Her. XV, 106 ut nolles immemor esse mei. 36. conjugis antiqui Virg. Aen. IV, 458. Epitom. 321.

Per femur illius vidi transire sagittam,
  Debueras ejus tunc terebrasse gulam.
Cumque tuos vidi foedatos pulvere crines,
  Fugit corde calor, fugit ab ore color. 40
Ne tua fata suae credas de cetero dextrae,
  Sin potes extremos anticipare dies.
An nondum vaga fama tuas pervenit ad aures
  De virtute viri, quam leve robur ejus?
Apta magis Veneri sunt, quam tua, brachia, Marti. 45
  Bella gerant alii, tu sociare mihi.
Non sum victus, ait; huc me victoria duxit;
  Saucius ille redit, nulla trophaea gerit.
Dixerat; et nitidis circumdat colla lacertis
  Oscula dant cupidi. Cetera nolo loqui. 50

HIC ORITUR SEXTA PUGNA INTER GRAECOS ET TROIANOS.

Mane rubescebat stellis Aurora fugatis,
  Vanescit rubeo Marte fugata quies;
Aiacides Danaùm vexillifer et Diomedes
  Illius est acies sollicitare comes.
Inperterritus his et inexpugnabilis Hector 55
  Obviat, Hectorea brachia voce parat.

---

39. Epit. 323: Iliacoque tuos foedaret pulvere crines.
40. Ov. Her. XI, 27. fugerat ore color. Epitomat. 326
  Fugerat ore color, sanguisque reliquerat artus.
41. Epitom. 329. 30. ne rursus iniquae
  Illius tua fata velis committere dextrae
434. Epitomatoris v. 328. 29. est. 45. 46. Ovid. Her. XVII, 253 254. B. g. fortes: tu Pari semper ama. et Ovid. Her. XIII, 84. Bella gerant alii, Protesilaus amet.
49. 50. extensius epitomator 336 sqq.
  Posthaec amplexu per mutua corpora iuncto
  Incubuit membris Cygneidos; illa soluto
  Accepit flammas gremio Trojaeque suasque.
51. Virg. Aen. III, 521. — Margo: Pugna VII. in qua Hector VII duces Graecorum occidit, et Achilles quattuor Trojanorum et Aeneas Merum*) et Amphimachum et Diomedes Xantippum.
*) Dares nominat Nireum.

Aeneus Aeneas, cujus caput aenea cassis
  Protegit, in Phrygibus firma columna fuit.
Ili duo Trojanos educunt, illico portis
  Erumpunt, Graecis obvia signa gerunt. 60
Concurrunt pariter, sonat ictibus arduus aether,
  Umbrificant nitidum spicula missa polum.
Mille modis mortis miseros mors una trucidat,
  Una morte mori sit quasi turpe sibi.
Per gladios, per balistas, per tela, per enses 65
  Invitant mortem, dat quoque clava necem.
Casside tecta licet, secat ora, facitque potenter
  Per medium ventris ferrea cuspis iter.
Hic jugulant, hic exoculant, hic dorsa cruentant,
  Hic facies lacerant, unguibus ora rigant. 70
Maxima fit caedes hominum, nec dicere possum,
  Perfundat nimium quomodo sanguis humum.
Fulminat ense suo vel in armis utilis Hector
  Ense secat Danaos, ense rubricat agros.
Dum sic insanit, insani viribus obstant 75
  Elpenor, Palamon, Schedius et Dorius.
Auxiliantur Epistrophus atque Polyxenus illis.
  Sexque fuere duces, septimus Orcomenus.
Hectoris hi vires attemptavere, sed Hector
  Fata suprema suos his dedit ante pedes. 80
Euphemus et Pyleus bona confidentia Troium
  Hippicus, Astoreus, his quasi murus erant,
Sternebant Danaos. At fulgur Martis Achilles
  Ignea Plutonis ad vada mittit eos.
Aeneae ferro confessus, arundine Merus 85

57. Aeneus Aen. pro codicis Aeneas Aeneas. 76. Nomina ducum nominat Dares: Orcomenum, Jalmenum, Epistrophum, Schedium, Elephenorem, Diorem, Polyxenum. 81. Hos nominat Dares: Euphemum, Hippothoum, Pylaeum, Asteropaeum. Noster Euphenus et Phileus. 84. vada pro cod. nata. 85. ferro e margine pro peru in quo „veru" videtur latere sed prima huius verbi syllaba brevis est ut Virg. Aen. VI, 665 Et tereti pugnans mucrone veruque Sabello docet, quapropter „ferro" e margine recepimus.

Ejusdem manibus occidit Amphimachus.
Xantippus Mnestorque duces hinc inde volantes
Graecos debilitant ensibus, immo necant.
Ocius occurrit Diomedes quumque maritat
Ocrea loricae, perforat ense duos. 90

GRAECI AD CASTRA REVERTUNTUR PROPTER ONUS BELLI.

Tot doluit cecidisse duces et pondera belli
Acrius Atrides incubuisse sibi.
Bellum retraxit revocans in castra Pelasgos;
Trojani Trojam fausta canendo petunt.
O! proceres, Agamemnon ait, cecidisse super nos 95
Belli totius grande videtis onus.
Unda labilior fortuna, fugacior aura
Forte cito nostram ducit ad alta rotam.
Nulla dies adeo est pluvialibus obsita nimbis,
Non intermissis, quod fluat imber aquis. 100
Non Aurora diem sed laudat vespera, frustra
Principium celebras, omnia fine legas.
Causa jubet melior superos sperare secundos;
Non habet eventus sordida praeda bonos.
Troja modum teneas nondum tibi desinit hostis, 105
Crastina sit, nescis, quid paritura dies.
Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,

87. Dictys nominat Mesthlem. 97. 98. Eleg. de fortuna (Wernsdorf, p. min. vol. III) v. 81. 82
Tuta nec in solido rerum Fortuna favore est,
Cum minime credas, impulit illa rotam.
99. 100. Ovid. e Pont. IV, 4, 1. 2.
Nulla dies adeo est australibus humida nimis
Non intermissis ut fluat imber aquis.
104. Ov. Amor. I, 10, 48. 106. Luc. Phars. III, 594. nec lux est notior ulli, crastina. — Hor. Od. IV, 7, 17.
Quis scit, an adiciant hodiernae crastina summae
Tempora di superi?
107. 8. Ovid. Pont. IV, 3, 35. 36.
Omnia sunt hominum tenui pendentia filo:
Et subito casu, quae valuere, ruunt.

Multa levata diu cerno ruisse cito.
Tu, quoque fac timeas; et quae modo tuta videntur,
Dum loqueris, fieri tristia posse puta. 110
Victorem victo succumbere saepe videmus,
Saepe creat molles aspera spina rosas.
Ergo viri fortes animum resumite, pulchro
Possimus initium vincere fine malum.
Strenuitas hostis haec gaudia contulit hosti, 115
Ille furendo ferit et feriendo furit.
Cernitur in manibus imanibus arma tenere
Et nobis instat hac ratione dare.
Laetius est, magno quotiens sibi constat, honestum;
Virtus si non est ardua, laude caret 120
Par labor atque metus pretio majore petuntur,
Ardua per praeceps gloria vadit iter.
Blanditiis indignus erit mollique potiri
Fortuna, si quis nescit amara pati.
Corde leonino fortem curramus in hostem; 125
Si leo tu fueris, mox erit ille lepus.
Nec prius extenta retrahamus brachia, donec
Sentiat optatum nostra querela diem.
Constantes animi superant incommoda belli,
Eventum validi, non proba facta probi. 130
Est tamen, ut recitem, exercitus et numerosus,
Quem mittet Telephus inveniendo novus.

---

108. Margo: ideo speramus deos nobis propitios quia causa nostra iustior, quia non juste deportavit Paris Helenam, et scio quod sordida praeda non habet bonos eventus. 109. 10. Ov. Pont. IV, 3, 57. 58.

Tu quoque fac timeas; et, quae tibi laeta videntur,
Dum loqueris, fieri tristia posse puta.

109. Tu. superscriptum „Troja". 112. Ov. e. Pont. II, 2, 34. 114. e margine pro: malo. — Margo pro interitum praebet initium quod quanquam metro non apte conveniat tamen recepimus quia poetae mediae latinitatis primam hujus verbi syllabam imprimis in arsi producebant. 119. Luc. Phars. IX, 404. 120. Lucan. Phars. IV, 576: quam sit non ardua virtus. 121. Lucan. Phars. I, 282. 122. Ovid. Trist. IV, 3, 74. 123. Gualt. Alex. I, 495. 96. Blanditiis . . . . potiri
Fortuna, qui dura pati vel amara recusat.

Postera lux tacitas ut primum depulit umbras,
  Depellunt omnem bellica signa moram.
Tota super castra clangit rex Graecus: „in arma"! 135
  Ensibus Argolicum cingitur omne genus.
Erumpunt omnes, ut eant in proelia, Troes;
  Cum cane custodit servus et ava lares.
Respicies hostes quasi torvos stare leones
  Et quasi distorto lumine ferre minas. 140
Clangebant lituis, tellus irata reclangit,
  Ungula suppositum vertit equina solum.
Agmina concurrunt, clamor conscendit ad astra
  Aere concusso, strage, fragore, sono.
Telorum volitant cunctis e partibus imbres, 145
  Contis et gladiis non datur ulla quies.
Quot mala, quot caedes, fracturas, vulnera, mortes
  Mars ibi conficiat, quis numerare queat?
Festum festucae facio, si mille ruisse
  Dixero, si multa millia verba fero. 150
Quicquid in orbe legis belli vertigine factum,
  Hujus ad intuitum crede fuisse parum.
Corpora strata jacent in sanguine, sanguis abundat,
  Sanguinis in rivo membra resecta natant
Sanguinis in fluvio merguntur corpora multa, 155
  Mortua quae non sunt, sed moritura, cadunt,
Nox pugnam dirimit, sed eam lux orta reducit,
  Nox iterum dirimit, luce patente redit;
Tertia nox dirimit, sed item lux orta reducit,
  Quarta nox dirimit luce patente redit. 160
Sic quinto, sic et sexto, sic septimo, sicque
  Octavo, nono sic etiam decimo.
Immo bis decimo quater inter multiplicato
  Primum cessavit effera pugna die.
Octoginta quidem duravit continuatim 165
  Non intercesso tempore pugna dies.

---

133. Epitomat. v. 156. 139. respiciens. 141. Margo: pugna vij Lxxx dier. 149. Margo: parvula dico, i. e. parva, festuca est res levissima. 154. natat. 159. tertio.

Ad pausas a strage manus tunc primo vocatur,
  Vaginas veteres induit ensis hebes.
Trojani Trojam subeunt sudore nigrati,
  Sanguine conspersi, debilitate pigri. 170
Castra petunt Graeci Phrygibus, si singula penses,
  Sanguine, sudore, debilitate pares.

VERBA REGIS GRAECORUM.

Rex Danaûm loquitur: Trabeatis esse cruentum
  In bellis vitae continuare statum.
Interea queritur, quis tantae pondera molis 175
  Semper vel valeat vel tolerare velit.
Millia multa, refert, e nostris strata videtis
  Intumulata jacent, quis sepelire potest?
Lunam consiliis, solem consumimus armis,
  Et nunquam proceres absque labore sumus. 180
At qui vis coelo tegitur, qui non habet urnam,
  Sarcophago solis, plus valet urna soli.
Mortua defosso clauduntur membra sepulchro,
  Ne laedat vivos tabe soluta caro:
Unde decet, nostros ut subterremus amicos, 185
  Cum quibus et quando? quomodo? tempus abest;
Nilque referre scio, tabes ne cadavera solvat,
  An rogo urentur tempore quo vel ubi?
Vulneribus fieri deberet docta medela,
  Docta sed et subita damna trahente mora. 190
Vidi, quod fuerat primo curabile, vulnus
  Dilatumque morae damna tulisse suae.
Si minus edoctus tractaverit illa chirurgus,
  Sors mala vel pejor pessima forsan erit.

---

178. Margo: trabeatis i. e. nobilibus vel principibus quia trabea est vestis principum. 181. Luc. Phars. VII, 819: coelo tegitur, qui non habet urnam. 191. 92. Ov. Remed. 101. 2. Vidi ego, quod primo fuerat sanabile, vulnus
  Dilatum longae damna tulisse morae.
192. Dilatum ex Ovidio pro nostri Vilatum posuimus.

Curando fieri quaedam majora videmus 195
  Vulnera, quae melius non tetigisse fuit.
Sunt etiam naves reparandae. Nonne videtis,
  Semper eas vastis quod quatit Eurus aquis?
Et cito deficient alimenta, cibaria; multi
  Temporis assiduus debet habere labor. 200
Est etiam modicus exercitus, et quia bellum
  Forte diu stabit, major habendus erit.
Non poterunt ista fieri nisi mente serena
  Et bene secura, nec nisi pace data.
Ergo requiramus pacem, pacemque triennem; 205
  Tempus ut obtineant promemorata ratum.
Dixit et ad Priamum confestim mittit Ulixem
  Cum Diomede loqui verba priora sibi.

NUNTII AGAMEMNONIS VENIUNT IN TROIAM.

Nox erat et Trojam latitanter nuntia vadunt,
  At sua, forte quis his obviat, arma ferunt. 210
Immo Dolon occurrit eis e Troibus unus;
  Quaerit, quo medio tempore noctis eant,
Et sic armati; nocturna negotia, dicit,
  Armaque jure notam suspicionis habent.
Vadimus ad Priamum, respondent, pauca referre, 215
  Quae per nos loquitur rex Agamemnon ei.
Trojanos quod prodiderit, mentitur Homerus,
  Quod sit istorum perditus ense Dolon;
Dicit, dum fuerat scrutari missus Achivos
  Donec transierit, delituisse duos. 220
Captus ab his Troûm recitat secreta duobus
  Insinuans per quod ingrederentur iter.
Maxima Troja mihi currum promisit Achillis,
  Intulit, Argolicae si caperentur opes.

---

195. 6. Ov. Pont. II, 7, 25. 26. 205. Marg. triennem. Msc. trientem. 214. Marg. notam. Msc. nonam. 217. mentibus. Homerus. Noster Epitomatorem hoc nomine significat, apud quem haec v. 704 sqq. narrantur. 223. Epitom. 720. 21.

Maxima Troja mihi currum promisit Achillis
Si vestras cepisset opes.

Hos etiam subiisse refert tentoria Rhesi, 225
  Quem perimunt, praeda nec rediisse levi;
Hos rapuisse simul, quos nulla perire sagitta
  Posset, nubigenos hic memoravit equos.
Crediderim sic dicenti? quis nube creatos
  A primo mundi tempore vidit equos? 230
Non miror! majora movet mendacia bello,
  Isti quum duos narret adesse deos;
Pro Pelide Thetis pro Graecis Iuno fatetur
  Et quod pro Paride moverit arma Venus.
Praeterea recto non cecinit ordine bellum, 235
  Aut a militibus, qui cecidere, quibus.
Hanc quoque materiam figmenta poetica nebant,
  Sicut Virgilius arma virumque canens.
Sed Phrygii tenet historiam liber iste Daretis
  Qui praeter verum scriptitat inde nihil. 240
Hunc sequor, adjiciens interdum verba virorum,
  Quaeve loquebantur vel potuere loqui.
Ponatur quod et hi non sint ea forte locuti,
  Causae praesentis sunt tamen apta rei.

VERBA ULIXIS ET SUI SOCII AD PRIAMUM.

Intrant ad Priamum socii duo, servat Ulixes 245
  Stemata verborum, verba notata movens.
O princeps Trojane! tuas nos mittit ad aures
  Graecorum ductor, ejus ab ore loquor.
Rex bone! si sapiens es, sicut fama fatetur,
  Non est bellandi maxima cura tibi! 250
Sufficit in magna: medium tenuere beati,
  Praecipites ducum saepe tulere diem.

---

225. subuisse. Narratio de Rheso éjusque equis invenitur apud Epitomator. v. 730 sqq. 232. melius fortasse
Illi quum divos narret adesse duos
249. es marginis pro codicis ejus. 251. med. ten. beati. Haec sententia, qua noster primum usus fuisse videtur, transformatio Ovid. Metam. II, 137 medio tutissimus ibis est; invenitur in: aphorismi et axiomata selecta. Altdorf 1745. 49.
252. Senec. Agam. 71 Praecipites regum casus
Fortuna volat.

Denique non semper congressus habendus in hostem
  Danda quidem membris est aliquando quies.
Grata fit unda siti, requies est apta labori, 255
  Vomere continuo lassa senescit humus;
Quae caret alterna requie non durat et arcus,
  Si nunquam cesses tendere, lentus erit.
Est modus in rebus, medio tutissimus ibis,
  Serpit humi tutus interitumque vetat. 260
In feritate feras docuit natura manere,
  Ut dictat ratio, vivere debet homo.
Nobilis in rege clementia, quae facit, ejus
  Ut mens ducatur ad pietatis opus.
Dicimus hoc quoniam magnorum magna virorum 265
  Sunt in despecto membra locata loco.
Immo suo corrupta jacent in sanguine; nonne
  Haec mala pro patriae sustinuere fide?
Nunc inhumata jacent; erit his haec ultima merces,
  Quod rabido rodent corpora dente canes? 270
Est ea pro nostris tantum querimonia? Vestri
  Quibunt ut nostri tabe perire pari.
Debent funeribus sepeliri jure decoris,
  Pro dominis vitam qui posuere suam.
Ergo para nocuis frenum, rex! indere bellis, 275
  Ultimus ut solvat mortua membra cinis;
Et qui iam multis bellum tenuere diebus
  Pausent et laeti dona quietis agant.
Si spatium rex scire velis, stet pax tribus annis,
  Decurrent illi tempore valde brevi. 280

---

255. et pro es. Ov. Met. VII, 812 requies erat illa labori. 256. Ov. Amor. III, 82. continua messe senescit ager. 257. Ov. Her. IV, 89.
Quod car. alt. req., durabile non est.
258. Ov. Heroid. IV, 92. s. n. c. t. mollis e. 259. compositus ex Horat. Serm. 1, 1, 106 et Ovid. Metam. II, 137. 260. Hor. A. P. 28. S. h. t. nimium timidusque procellae. — vetat pro cod. volat. 272. „pari" marginis, pro codicis „pati". 275. para pro cod. paro. „nocuis" e marg. pro cod. „nocius".

VERBA HECTORIS AD ULIXEM.

Tempora longa tenet Hector suspecta, revolvens
  Cur peterent annis ponere bella tribus.
Verba gerundiva pacis praetenditis, inquit,
  Exteriora patent, interiora latent.
Nos scimus, quantum bonus es recitator Ulixes, 285
  Os aperis, intus pectora clausa geris.
Si tibi vis credi, prius exue suspicionem,
  Nam solet excludi suspicione fides.
Iure mihi suspectus eris, treugas tribus annis
  Quod pro defunctis intumulando petis. 290
Laomedontiades Trojanis ista vocatis
  Intimat, inquirens quomodo vel quid agat.
Communis consensus erat in pace trienni;
  Qui tulerant verbum, mox rediere domum.

PACEM TRIENNEM REFERUNT LEGATI GRAECIS.

Legati responsa ferunt: Agamemnon in unum 295
  Accitis Graecis, singula narrat eis.
Ite, refert, campisque viros sepelite jacentes,
  Mors est facta quibus indubitata fides.
Primo sole solum feriente feruntur in altas
  Occisi fossas, plebs rigat ungue genas. 300
Subterrant etiam Phrygii sua funera, tellus
  Parvula quos refugit, maximus ignis edit.
Moenia Trojanus, Argivus vela resarcit,
  Trojanus muros Argolicusque rates.
Praecipit annonam medio rex tempore ferri, 305
  Ut procuretur copia multa cibi.
Undique colligitur exercitus, arma novantur,
  Bellicus, advehitur omne, quod usus avet.

---

282. e margine: peterent pro codicis „ponerent". 291. pro codic. Laocedontiades. Margo Laom. Priamus. 293. Margo: Pax secunda trium annorum. 299. marg. altas. profundas fossas. 300. Cod. ples. ugue. 302. margo: quia terra non suffecit eis ad sepeliendum. 307. margo. desiderat.

Pace resultantes tres partivere Decembres,
  Erumpunt iterum bella minando Phryges. 310
Trojanas acies Troilus producit et Hector
  Memnon et Aeneas quatuor unus apex.
Rex Agamemnon eis occurrit cum Menelao,
  His erat Aeacides cum Diomede comes.
Buccina mugitum dat in aere, terra remugit, 315
  Horrisonas voces clamor et horror agit.
Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum,
  Fortiter appropiant, spicula mille volant.
Dentea cristatum confringit clava galerum,
  Transit per medias lancea longa gulas. 320
In belli capite volat invictissimus Hector
  Grajugenum fortes interimendo duces;
Merionem prosternit humi perimitque Philippum
  Ejus et Antippus inclitus ense cadit.
Fulgurat in Phrygios Graecorum murus Achilles, 325
  Euphorbum procerem sternit ad usque necem.
Ecce Lycaon adest Troûm non infimus heros,
  Quem subito prensum casside jecit humi,
Jecit et in ventre capulotenus abdidit ensem,
  Nec dedit horrorem Troilus inde levem. 330
Parte cadunt ab utraque viri, de plebe ruisse
  Millia non pauca dinumerabis ibi.
Acriter utrumque pugnatur et ipsa trecenos
  Narratur pugna continuasse dies.
Tum vero Priamus tot totque cadavera Troûm 335
  Viribus Argivûm strata iacere videt,
Suspendi petit ab Agamemnone pondera belli
  Artus exanimes depositurus humi.

---

309. margo: anni pars pro toto: Hor. (Ep. I, 20, 27)
  Me quater undenos sciat implevisse Decembris.
312. Margo: Graecorum pugna VII, in qua Hector occidit tres duces Merionem Philippum et Antippum; et Achilles occidit duos duces Trojanorum videlicet Euphorbum et Lycaonem. 317. notus Virgil. Aen. VIII, 596. locus, Gualter. Alexandr. libro quinto imitationem habet:
  Cornipedum pedibus putrem terit ungula glebas.
324. Margo: pugna XVIII dierum.

Pax per sex menses stabilitur et omne peremtum
  Talparum recipit in regione thorus. 340

DE PUGNA DUODECIM DIERUM.

Septima surgebant orientis cornua Lunae,
  Surgere continuo bellica signa vide.
Pugnatur. Durat duodenis pugna diebus
  Sanguine caesorum lata rubescit humus.
Quid juvat assidue clavas, quid tela, quid enses, 345
  Quid mortes, mortis quid numerare modos?
Aut seriem scindet stilus aut fastidia gignet,
  Si necis omne genus enumerare volet.
Ad Priamum mittit Agamemnon eumque precatur
  Ut per terdenos obseret arma dies. 350
Concedit Priamus, clauduntur busta sepulcris,
  Turba salutiferam saucia quaerit opem.
Non est in medio semper, relevetur ut aeger;
  In cura quadam vulnera morte ligant.

DE SOMNIO ANDROMACHAE UXORIS HECTORIS.

Luna semel latuit, toto semel orbe recrevit, 355
  Pax abit et populus rursus in arma ruit.
Pugnandum de mane fuit, cum nocte sub ipsa
  Hectoris Andromache somnia dura videt.
Me, moerens ait illa viro, jam tempore pausae
  Terruit in somnis visio valde gravis. 360
Ad fera bella precor hodie descendere noli,
  Sit tibi cura mei, sit tibi cura tui.

---

339. Margo: Pax tertia sex mensium. 342. Margo: Pugna IX, XII diebus. 347. Cod. stilus scindet. 350. Margo: Pax quarta triginta dierum. 353. Margo: quare dum adhibetur eis cura per medicinam non evad. mortem. Ov. e. Pont. I, 3, 17. 18

Non est in medio semper, relevetur ut aeger.
Interdum docta plus valet arte malum.

355. Ovid. Her. II, 5

Luna quater latuit; toto quater orbe recrevit.

Somnia ne credes, ait Hector, fallere norunt,
  Re super hac nemo debet habere fidem.
Omnia quae sensu volvuntur vota diurno, 365
  Pectore sopito reddit amica quies.
Venator defessa thoro cum membra reponit,
  Mens tamen ad silvas, ad sua lustra redit.
Quod timet aut sperat aut quod meditatio format,
  Quod pausando jacet, saepe videre solet. 370
Femina, quando suus vir in anxietatibus haeret,
  Hoc videt in somnis, quod vigilando timet.
Frivola vidisti, muliebrem pone timorem,
  Flectere non debet cor muliebre virum.
Ad Priamum mittit; fac rex, petit illa, maritus 375
  Hac vice ne Martis experiatur opus.
Rex Paridem jubet et Helenum Troilumque vocari;
  Memnon et Aeneas concomitantur eos.
Vos acies aptate, refert, ne exeat Hector,
  Effectum capiant ut mea verba, precor. 380

ANDROMACHE DISSUADET BELLUM HECTORI.

Hector ad Andromachen ira mediante cucurrit,
  Arma poposcit et haec obstupefacta stetit.
Astyanacta rapit, reputans quod filius illo
  Posset ab dicto cor revocare patris.
Detegit hunc ajens: tua forma, tenerrime fili! 385
  Patrem compescat, ne modo bella gerat.
Se pater ad puerum submisit, amore paterno
  Parvo conatus oscula parva dare.

---

363. Cato. Dist. II, 71.
Somnia ne cures; nam mens humana quod optans
Dum vigilat, sperat, per somnum cernit id ipsum.
365—368. depromti Claudiani carmine XX v. 1—4. 369. 370. imitatio Claudiani XX, 7—9
Furto gaudet amans, permutat navita merces
Et vigil elapsas quaerit avarus opes.
Blandaque largitur frustra silentibus aegris
Irriguus gelido pocula fonte sopor.
373. muliebrem pro cod. muliebreme. 374. muliebre pro cod. muliere. 383. Margo. Astionas filius Hectoris.

Infans vero caput ad matris pectora flectit,
  Effugit insolitas cor puerile manus. 390
Cumque tenella pater parvo daret oscula; patris,
  Quando vir fueris, sis imitator, ait.
Propositum tenet ille tamen, licet esset inermis,
  In medios hostes jam ruiturus erat.
Ejulat Andromache, laceratis ungue capillis 395
  Plancta foemineo concitat illa domum.
Ad Priamum properat; rex invictissime! clamat,
  Regia sollicitum forte tenebat herum.
Sunt mea suspecta mihi somnia, somnia suadent,
  Hector ut hic maneat, nec modo bella petat. 400
Non illum mea verba movent, non filius infans
  Pro me prostratus jam patris ante pedes.
Hac vice ne pugnet hodie, rex optime, manda!
  Accito Priamus Hectore fatur ita:
In bellum Troja committitur, exeat; Hector! 405
  In tantum maneas, nolo quod arma feras.
Iam fragor armorum, jam clamor sidera pulsat,
  Cornua concrepitant, concava saxa sonant.
Flant lituis, clangore gravi contunditur aer,
  Pulsibus innumeris terra coacta tremit. 410
A clypeo clypeus confringitur, ensis ab ense,
  Conti compugnant, ligna fragore crepant.
Iam nihil audiri poterat nisi clangor et horror
  Cum strepitu clamor, cumque furore fragor.
Respondere nequit tot vocibus echo sonoris, 415
  Quot sonat in rebus bellica lingua modis.
Instaurat cuneos Graecorum turris Achilles,
  Ajax Locrus ei cum Diomede comes;
Provocat egregios Atrides ipse Pelasgos
  Fortes se sternunt, vulnera larga fluunt. 420

---

389. matris pro cod. membris. flectit pro flecti. 407. margo: Pugna X in qua Achilles occidit Hectorem. Similis locus Gualteri Alex. III, 1 sqq.

Iam fragor armorum, jam strages bellica vincit
Clangorem lituum, subtexunt astra sagittae
Missiliumque frequens obnubilat aera nimbus.

Hectora cernentes minime prodire Pelasgi
  Insistunt Phrygibus asperiore siti.
Aeacides, Danai protendite brachia! clamat,
  Velaque dat quamvis remige navis eat;
Nec vacat in bello sua dextera, fortiter ipse 425
  Fortibus occurrit, hostica colla metit.
In vultus cadit ille suos, calidumque cruorem
  Ore vomit, rivum sanguinis ille bibit.
Hic obit, hic obiit, hic palpitat, ille quiescit,
  Crudescit campus, sanguine manat humus. 430
Succumbit Trojana manus, sparsique fugati
  A Danais Teucri caede ruere gravi.
Incipiunt ululare Phryges infausta boantes,
  Iam sibi debuerant spem posuisse fugam.

HIC HECTOR VENIT AD PUGNAM.

Hector ut accepit occasum bella minari 435
  Troibus, accingit gnaviter ense latus.
Evolat accinctus, veniensque leonis ad instar
  In belli medio fulminat ense fero;
Percutit et mactat et sanguine vulnera laxat;
  Potio, quam miscet, pocula mortis habet. 440
Principis adventu redierunt corda virorum,
  Est in rem pugnae spes variata fugae.
Prosilit illustrem ferus Hector in Idomeneum,
  Dejicit, obtruncat et pede calcat eum.
Iphidus Hectoreo fit saucius ense; Leonte! 445
  Nescis, quod scapulas dissuit ille tibi?
Sed Stheneli, cuius voluit transfigere ventrem,
  Dilabente manu perforat ense femur.

---

429. palpitat e margine pro: palmitat. 431. e margine pro: sucbubit. 432. pro codic. Treuci. 445. Dares nomen Iphinoi habet. 446. Cod. ipse. 447. St. pro cod. Steleni.

HIC POPPES*) DUX OCCIDITUR AB HECTORE.

Hectoris ingentem fortunam, robur avitum
  Aspicit Aeacides, prospiciendo dolet. 450
Desperat Danais contingere posse triumphum
  Hectore Cocyti ni subeunte lacum.
Cogitat, innumeros ope roboris ejus Achivos,
  Immo fere cunctos, occubuisse duces;
Et quod, eo solo super arva superstite, tota 455
  Graecorum penitus sit peritura manus.
Sanguinis illius igitur sitit ille fluentum
  Intendens ejus mergere morte caput.
Pugnant et dubiis volitat victoria pennis,
  Nunc moriens spumat, qui modo victor erat, 460
Nunc flet qui risit, ridet modo qui cito flebit,
  Hic modo qui perimit hic perimendo perit.
Millia multa cadunt, belli constantia largos
  Purpurat et nimio sanguine pingit agros.
Horridus ille leo, Danaûm timor unicus, Hector, 465
  Militiae speculum, strenuitatis honor
Hic volat, hic revolat, dubiis hic corda ministrat,
  Hic pavidos animat, agmina Graeca secat.
Major ei crescit audacia Poppite strato,
  Inter magnatos non erat ille minor. 470
Illius hic clypeo simul arreptoque galero
  Inpavido scindit obvia cuncta modo.
Miramur, totis dum fundit corpora campis,
  Si tam glorifico robore gaudet homo.
Qua victor gaudes, haec te victoria perdet: 475
  Invictus totiens illico victus eris.
Mors mordet meliora prius, pejora supremo,

---

*) Poppes. Dares Polyboetum nominat, ut et marginis scholion ad v. 469 observat. 452. cod. cocichi. 459. imitatio Ovid. Met. VIII, 13. inter utrumque volat dub. Vict. pen. 469. Scholion marginis. Poppes dux ab Hectore occiditur, hic alio nomine in Dictye est Polybetes, qui cum socio suo Leontio adduxerat XL naves. — Hector accepit clypeum et galeam Polybetis. Crescit pro cod. „cressit".

Vilia contemnit et preciosa subit.
Vicisti multos et jam vinceris ab uno
Sic versant dubiam frivola fata rotam. 480

HIC HECTOR OCCIDITUR AB ACHILLE.

Priamidem dolet Aeacides, tot sternere Grajùm
Agmina, totque ducum perdere pensat eum.
Appropians igitur hastam contorsit in hostem,
Occursu clypei miles abegit eam.
Non impune tamen descendit lancea Graeca, 485
Trojana mox est illa remissa manu.
Hectoris in galeam mucronem mittit Achilles,
Illa sonando crepat, non levis ictus erat.
Casside mox Hector in summa tangit Achillem,
Respuit haec ictum, sed dedit icta sonum. 490
Elevat Aeacides lunatum denuo ferrum,
Hectoris ut nitidam dividat ense gulam.
Excipit umbone juvenis Priameius ictum,
Mucronem vibrat et referire parat.
Dum referit, Graeci collum discendere quaerit, 495
Sed Graecus cedit, aera mucro ferit.
Graecus item gladium magnum virtute levatum
Dirigit in Troem, scindat ut ense pedem.
Detrahit ille pedem, tamen ense reverberat ensem,
Reddit per simile pro vice quisque vicem. 500
Sese collidunt nitidi perniciter enses,
Hic ferit, hic referit, utraque massa fremit.
Serpens serpentem mordet, sic mucro mucronem;
Dens a dente riget, ensis ab ense nitet.
Longe spectantes oculis referire valebant 505
Fulgura, quae gladii solis in igne dabant.
Argolicus chalybem stringit percurrere Troem,
Objectus item protegit umbo ducem.
Ictum Trojanus acceptum reddere nisus
In femur Argolicum vulnerat ense virum. 510

---

480. rotam e margine pro cod. „fatam". 490. icta e margine pro cod. illa. 491. margo. Acac. Achilles.

A muro sonus increpitat, Trojana juventus
  Hostibus insultat, ut superarit, ovat.
Argolici trepidant, non autem bella resignant,
  Laetatur fine spes mala saepe bono;
Spes bona saepe malo laetatur fine; recepto 515
  Vulnere vincendum vulnere credit herum.
Heros iratus, etenim dolor excitat iram,
  Hectora vibrato fortius ense petit.
Hoc siquidem clavo tenet anchora mentis Achillem:
  Vel modo Priamides vel cadit Aeacides. 520
Ictus ergo jacet, insultat et ictibus ictus
  Et non est ullus in feriendo modus.
Deficit a manibus soboles Priameia, Graecis
  Ossibus officium vis regitiva negat.
Descendit clypeus, lentescunt brachia, mucro 525
  Desipit et virtus spe titubante fugit.
Taedet eum pugnae, vellet vitasse duellum,
  Mallet ad uxoris delituisse preces.
Iam Graecum fugere, jamjam retrocedere quaerit,
  Scindi, si fugiat; occiput ense timet. 530
Impetit hunc toto collecto robore tiro,
  Quem nisu valido dejicit ille solo.
At miser intuitus instare pericula mortis,
  Committit nulli fata sinistra spei.
Denique victori: precor, invidissime miles 535
  Extinctum patri redde cadaver, ait.

---

515. Spes mala saepe bono l. f. — Ov. Her. XIII, 124.
  Spes bona sollicito victa timore cadit.
517. Ov. Her. VI, 140
  Quamlibet iratis ipse dat arma dolor.
Gualth. Alex. III, 113
  Excitat interdum vires dolor.
524. Marginis scholion. Nec mirum quod tota die pugnaverat et hostes occiderat, nec quod caro eius aenea aut fortitudo ejus minor quam fortitudo illius. Ovid. Trist. IV, 6, 31
  Fortior in fulva novus est luctator arena,
  Quam cui sunt tarda brachia fessa mora.
534. cod. sinastra.

Patri? Non, tua projicietur in arva sub istis
  Corvis et canibus dilacerando caro.
Nec mora, regale percellens cuspide guttur,
  Haec de Patrocli funere, dixit, habe; 540
Et de funeribus aliis, quae misit ad amnes
  E nostris populis haec tua dextra Stygis.
Palpitat hic animamque vomens in sanguine
  Ad Phlegetontea cogitur ire vada.
Infelix! quanta glossae virtute parasti! 545
  Quas tibi delicias fratris amica dedit!
Quis status est mundi, meretrix quae digna cremari
  Tot fecit proceres totque perire duces;
Et non invitos? Video quod sponte subibant
  Bellica suplicia pro muliere mala. 550
Exultant Danai, deplorant Hectora Troes
  Plangendo celeri consuluere fugae.
Graeca phalanx sequitur, ad portam Memnon eisdem
  Obviat et Phrygii, pugna fit acris ibi.
Mixtim caeduntur, tandem nox sidera spargit 555
  Bellum compescit, in sua quisque redit.

ACHILLES OCCISO HECTORE REDIT IN CASTRA.

Saucius et fessus in castra reversus Achilles,
  Corruerat quoniam maximus hostis, ovat.
Dicit Homerus eum traxisse per arva misellum
  Busti majorum circuendo locum, 560
Praecipue vero Patrocli, cujus Achillem
  Mors nimis exussit; lenior inde fuit,
Quumque malum propter mala multa receperit imum
  Illi probrosis impejerando notis.

---

537 sq. Epitomat. 997. 98
  Te vero tristesque ferae cunctaeque volucres
  Deripient, avidique canes tua viscera pascent.
542. stygis pro cod. stygos. 545. Glosa. Glossis femina clara fuit. — Helena uxor fratris Paridis. 556. Epitom. 1007
  Laetuntur Danai, plangunt sua funera Troes
555. Ov. Met. nox coelum sparserat astris. 559. Homerus i. e. Epitom. v. 1010 sqq. haec narrat. 560. excessit marginis scholion per: „conturbavit" explicatur.

Addidit in fine miseranda pro prece patris 565
  Aeacidem funus restituisse patri.
Sole trahente diem, depulsis undique stellis,
  Memnon bella Phryges ad rediviva trahit,
Sic, ne perdiderit, non cessat perdere lusor:
  Et revocat cupidas ad sua damna manus. 570
Pax placet Atridae, mittit pro pace petenda;
  Pax datur et menses duret ut illa duos.
Interea studio, fieri quo debuit, omnes
  Officium stratis exequiale dabant.
Quaedam vero cremant, et quaedam corpora tumbant, 575
  Planando campos ad nova bella parant.

HIC HECTOR TUMULATUR.

Hectore dejecto lamentum Troica pubes
  Et planctum, Troja sit quia fracta, levat.
Ante fores Trojae magno fit honore sepulchrum,
  Hic nimium lacerans Teucria corpus humat. 580
More suo tumbam circumdant funebre ludo.
  Est ubi, quem timuit maximus orbis homo?

HIC PALAMEDES FIT REX.

Non cessat medio Palamedes tempore, causam
  Praeteritam renovat, ambitiosus erat.
Convocat hic populum super imperio, recitatque 585
  Imperii cupidus omnia dicta prius.
Inter ventosa plebis suffragia cornu
  Ambitus etiam flavit in ora ducum.

---

565. melius ob metrum pro Adicit. Haec narrat Epitomator. v. 1031 sqq. 567. Margo: Pugna xj. Ov. II, 164
— — aut medium sole tenente diem.
569. 70. Ov. Ars Am. I, 451. 52
Sic, ne perdiderit, non cessat perdere lusor:
Et revocat cupidas alea blanda manus.
572. Margo. Pax v^{ta} duorum annorum. sed perperam, nam mensium legendum est. 575. Cod. pupes. 587. marginis scholion. verba ambitionis.

Iam proceres aliquos attraxerat ad sua vota,
  Iam coepit scindi seditione cohors. 590
Nil reprobum fuit in Agamemnone, bellicus, audax,
  Fortis erat, bene se militiamque regens;
Maluit ergo prius faculas extinguere litis,
  Et freno pacis perdere sceptra magis.
Mane duces populumque vocat; status, inquit, honesti,
  Lis inter socios ne moveatur, habet. 596
Non leve sollicitae mentis discurrit acumen
  In duce, qui captat, ut bene regna regat.
Roditur assidua regalis gloria cura,
  Dejicit excelsum multa querela ducem. 600
Rodere malo fabam, quam cura praepete rodi,
  Sunt mihi pauca satis, sunt mihi multa nimis.
Insidias modo regna timent, modo traditionem,
  Nunc jugulum, nunc cor ambitione vagum.
Est honor assidue suspecta pericula ferre? 605
  Est honor incertos semper habere dies?
Non honor est, sed onus, species laesura ferentem;
  Est bona, quae generat esca comesta necem?
Parva solent magnis causam praestare ruinae;
  Qui jacet inferius, non habet, unde cadat. 610
Qui cadit in plano vix hic, tunc evenit ipsi,
  Sic cadit ut tacta surgere possit humo.
Nec mala quae posui, vel possem ponere; quamvis
  Integra pax vigeat, sunt metuenda mihi.
Quid de praesenti dicemus tempore, quando 615
  Otia rex noster ducere nulla potest.

---

591. pro cod. rebrobum. 597. Claudiani est, rapt. Proserp. 201. 600. Ov. Her. XIII, 110 venit multa querela 601. Aesopus seu. Anonym. Nevel. p. 495 lin. 11. 606. Margo: quasi dicat, non. 608. Margo: quasi dicat, non. 609. Gualt. Alex. lib. VII, 512.

Parva solet magnis causam praestare ruinis.

610. Alan. parab. II, 18

Qui jacet in terra, non habet, unde cadat.

611. 12. hanc sententiam latius explicant.

Cinthius in bello, decrescit Cinthia curis
  Continua semper anxietate novis.
Esto quod in pace vivat rex et queat omni
  Intus et exterius prosperitate frui. 620
Secure vivat, epuletur, gaudia ducat,
  Omnis in exilium causa timoris eat.
Si ventri bene, si lateri bene, si pedibus, nil
  Regalis poterit addere mensa magis.
Non est tironum rex servus, quando ministrat 625
  Singula, quae vitae sollicitudo rogat.
Mus sequitur panem, mel musca, lupusque cadaver,
  Non regem populus quaeritat, immo lucrum.
Non erit ergo mihi collata potentia tanti,
  Ut fiam litis auctor amore sui. 630
Frustra jura legis contempto codice legis,
  Nomen habens regis, qui male regna regis.
Feci sic forsan; si feci, nescio; feci
  Quae potui; super his parcite, quaeso, mihi.
Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas, 635
  Hoc facit ut placeat non minus agna bove.
Si ducibus placet et aliis, ut sit Palamedes
  Rex, hilaris surgat et diadema ferat.
Quid refert, quis regna regat nunc temporis, hostes
  Dum modo succumbant et probra lata luant. 640
De regno non sollicitor, pro rege Mycene
  Me speciosa polis et spatiosa tenet.
Dicatis proceres, placet ut sit rex Palamedes,
  Regnet de Danaûm deque favore ducum.
Dumque fit a populo, placet haec prolatio, clamor; 645
  Naupliadem decorat imperialis honor.

---

617. margo: Sol et Luna. confer. III, 179.
  Lunam consiliis, solem consumimus armis
623. Hor. Epist. I, 12, 5 sq.
  Si ventri bene, si lateri est, pedibusque tuis, nil
  Divitiae poterunt regales addere majus.
635. Ov. ex Pont. III, 4, 79. 636. ibid. 82.
  Et placeat caeso non minus agna bove.
646. Margo. Palamedes fit rex.

Induitur trabea, sed nulla potentia longa
  Persolvit grates imperitando sedem.
Non placet Aeacidae regni mutatio; saepe
  Res cum personis se variare solent. 650

ITERUM REDEUNT AD PROELIUM.

Interea binis emissis mensibus et pax
  Est simul emissa, fit sonus absque mora.
Educit Graecos Palamedes, bellica signa
  Instaurat, cuneos ordinat, arma levat.
Contra Deiphobus Phrygios in proelia ducit, 655
  Concurrunt, pugnant, fortiter arma sonant.
De Lycia Sarpedon adest et in agmine miscet
  Vulnera funeribus, funera vulneribus.
Tali Triptolemus jactura motus atroci
  Impetit hunc animo, quem premit absque mora. 660
Temperat ille modum reprimendo, nec moderari
  Obsistendo modo pervalet ille modum.
Non ridet fortuna diu, nimis immoderatum
  Vulneris injectu mors moderatur herum.
In bellum Perses succedit eumque repente 665
  Sarpedon sternit, mortuus ille cadit.
Mixtim se populus obtruncat, mutuo mactant,
  Sternuntur, sternunt, millia multa cadunt.
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem,
  Quamvis sit doctus et citharista bonus. 670
Vocibus instare nos semper optat eisdem:
  Sternuntur, sternunt, millia multa cadunt.
Certe saepe docet nos cordam tangere, per quam
  Debita praecipitur saepius ire nota.
Pugna quidem magna, major jactantia, strages 675
  Maxima desaevit, plebs quasi grando ruit.

---

650. Cod. protheare. margo: mutare 651. Margo: Pugna XII, in qua Sarpedon rex Lyciae occidit Triptolemum.
669. 70. 71. Margo. hic excusat se auctor super eo, quod cogitur saepe eadem repetere. Hor. Ars poet. 355. 56.
  Quamvis est monitus, venia caret; at citharoedus
  Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.

E bello tandem Sarpedon saucius exit,
  In tali talis flumine piscis erit.
Pugna dies manet in aliquos, pars utraque perdit,
  A Priami plures parte perisse putes. 680

PAX DATUR PER ANNUM UNUM.

Pacem Troja petit, datur anno, corpora quaerunt
  Sana larem, laticem saucia, caesa scrobem.
Firma fides utrimque manet, per castra vagatur
  Graecus Dardania, Dardanus Argolica.
Troes cum Danais, Danai cum Troibus ibant, 685
  Argivi subeunt moenia, castra Phryges.
Mutua permixti celebrant convivia, ludis,
  Visibus, alloquiis deliciisque vacant.
Assumptis sociis iussu Palamedis Atrides
  In Mysiam transit, ducat ut inde cibos. 690
De Palamedis ibi fit seditione querela,
  Atrides primo verba levarat ea.
Se socii doluisse ferunt; mutatio regni,
  Quam voluit, populo commoda pauca tulit.
Te potius regem vellemus quam Palamedem, 695
  Pro se suadere noverat ille bene.
Non, inquit sociis Agamemnon ad ista, molestor;
  Non mihi surrepsit ullus ab inde dolor;
Sed nostrum peragamus opus, reddamus onustas
  Annona naves, et repetamus iter. 700
Interea Phrygios observat cautio muros,
  Praecipitur firmus firmior esse locus.
Et vigil Argolicas servat custodia fossas,
  Difficiles habeat hostis ut inde vias.

---

681. Margo: Pax VII, unius anni. 682. scrobem scholion marginis interpretatur: fossam. 690. Mysiam pro Moesiam. 699. a margine pro onestas.

HIC AGITUR ANNIVERSARIUM HECTORIS.

Pax erat et retulit anni revolutio tristem, 705
Hector Avernigera quo tulit arma, diem.
Hecuba cum Priamo tumulumque Polyxena visunt
Ut celebrent carmen funebre more suo;
Et Trojanorum potiores in comitatu
Sunt etiam talis funera flere viri. 710
Graecorum juvenes accurrunt, his et Achilles
Intendens oculis vana videre vagis.
Corporis est oculus talis, quod mentis ocellum,
Ni bene se claudat, exoculare solet.
Sic cor corporeus Pelidae caecat ocellus, 715
Ut visum perdat mens oculata prius.
Cujus tiresiat sic visa Polyxena pectus,
Transeat ut cacca tempora mente tria.
Qui totiens socios, totiens perterruit hostes,
Iactat sub teneros unica virgo pedes. 720
Vir faculas Veneris portans in pixide cordis,
Non cerebrum somno, nec fovet ora cibo.
Incedit multa meditando, pauca loquendo,
Sic tener ausuros grandia frangit amor.
Luctatus secum, ratione fugare furorem 725
Et valet et non vult, vult minimeque valet.
Vult animum tegere, non prodest, vult aperire.
Sed cui? non aperit, sed magis ipse tegit.
In se fervere solet acrius abditus ignis,

---

706. Marginis scholion: Avernigera arma, quia eum duxerunt in Avernum, quod derivatur ab a quod sine et ver, delectatio, quasi sine delectatione. 710. t. pro cod. tali.
713. 14. cfr. Alan. Anticl. lib. VI (p. 95) lin. 9. 10
Sed quamvis oculus mentis resplendeat intra,
Languescit tamen exterior. —
718. Marginis scholion: tria tempora, nempe praesens, praeteritum et futurum, praeteritum oblivioni tradidit, praesens non curavit, futurum non prospexit. 727. Cod. regere.
729. Ov. Met. IV, 64
Quoquo magis tegitur, tanto magis aestuat ignis.
Pamphil. I, 21 — — — nam conditus ignis
Acrior, effusus parcior esse solet.

Eminet indicio prodita flamma suo. 730
Pallida furtivum facies manifestat amorem,
Quid deceat, quid non, non videt ullus amor.
Otia sectari coepit, nec turpe putavit
Palliolum nitidis imposuisse comis.
Pallorem traxit, hic est color aptus amanti, 735
Palleat omnis amans, civis amoris ait.
Pallet, quisquis amat, verum cum palleat, usum
Palloris minime palliat, immo palat.

ACHILLES MITTIT NUNTIUM AD HECUBAM PRO CONIUGIO POLYXENAE.

Nox erat una viro curarum maxima nutrix,
Quo rem divertat, cogitat et quid agat. 740
Hinc cuidam puero, meus ad loca, quae tibi dico,
Nuntius esto, refert. Phryx erat ille puer.
Ilion ingrediere, dic, Hecuba! moestus Achilles
Se fundit genibus, o generosa! tuis.
Illius mentem formosa Polyxena torquet, 745
Hanc sibi conjugio supplicat ille dari.
Quae si contigitur, praesentia proelia ponet,
Cumque suo populo propria tecta petet.
Exemplo tali reliqui discedere discent:
Finem sic omnis obsidionis agent. 750
Servus ut ediderat commissa; revertere, dicit
Hecuba, cum Priamo vota librabo sua.
Si Priami consensus adest, consentio; quicquid
Dixerit ille mihi, significato tibi.
Servus anhelanti responsa reportat Achilli, 755
Incusat tantam pendulus ille moram.

---

730. Ovid. Her. XII, 88. 731. Est Pamphil. XLII, 7. 732. Ovid. Her. IV, 154. quid deceat, non videt ullus amans. 733. 34. Ovid. ars am. I, 734. 35. 735. 36. Ov. ars am. I. 729. 736. civis pro cod. ciphis. 739. Ov. Metam. VIII, 81. 82 — — — curarum maxima nutrix
Nox intervenit.

De Mysia rediit Agamemnon cum comitatu
  Militiae grandis, frugibus atque cibis.

VERBA PRIAMI REGIS AD HECUBAM REGINAM.

Regi regina votum declarat Achillis:
  In venas venit huic, ait illa, Venus; 760
Si societur ei tua nata Polyxena, spondet
  Cessuros patria seque suosque tua.
Illo cedente, cum de potioribus unus
  Sit, reliqui cedent, totaque bella cadent.
Cui rex: assensum non praebeo, non quia tali 765
  Non bene conveniat filia nostra viro;
Sed quae promittit, effectu claudere nescit;
  Promissis dives quilibet esse potest.
Hic cedat, cedantque sui; cedentibus illis
  Graeci non cedent, ipsaque bella manent. 770
Adde quod est vitiosum, hosti tradere natam
  Num gener aptus erit cras, inimicus heri?
Reddat perpetuae belli duo cornua paci,
  Virgine sic poterit ad sua vota frui.

REFERT NUNTIUS ACHILLI VERBA PRIAMI.

Si nox longa quibus mentitur amica, profecto 775
  Longior est nulli, quem levat illa modo.
Noctes insomnes infelix ducit Achilles,
  Pervigil incusat sidera tarda nimis,
Et nunc cantando longos seducere soles,
  Nunc auscultando, nunc recitando studet. 780
Stabat fixa dies, mediique cacumine coeli
  Sol tenet aeternum perpetuando diem.
Accelerat famulum transmittere denuo miles
  De verbo Priami certior esse volens.
Cujus responsum patefecit ut Hecuba servo, 785
  Ille refert domino singula verba suo.

---

757. cod. Moesia. 768. Ovid. Ars am. I, 444
  Pollicitis dives quilibet esse potest.
776. nullo levat. schol. consolatur.

Rex tibi dissentit, sed virgine dignus es, inquit,
  Tu cedes, alii belligerando manent.
Hosti rex reputat vitiosum tradere natam,
  Qui nunc est hostis, cras erit ille gener? 790
Si facis, ut Danai discedant, proelia solvant,
  Pacem perpetuent, rem tua vota ferent.

ACHILLES DISSUADET POPULO BELLUM.

Pelides populo de cetero bella molestat;
  Nostrum tempus, ait, absque quiete meat.
Interdum vulgus rectum videt, ecce videtis 795
  Hostibus assidue lassa quod ora datis.
Europae vis et Asiae glomerantur in unum
  Alterutrum diras experiendo manus;
Immo suas vires totas expendere totus
  Intendit mundus, nemo scit unde loco. 800
Sed mulier sola lasciva pudore relicto
  Quae jacet, est tanti noxia causa mali.
Inguinis et capitis, quae sunt discrimina, nescit,
  Attamen orbis eam, sit quasi sancta, colit.
Non colit orbis eam, quae spreta morte vicissim 805
  Illius in laudem certat inire necem?
Cujus in adulterio famulantia quanta dederunt?
  Se saevae morti millia quanta dabant?
Venimus huc ideo, misere moriamur ut omnes,
  Vix tellus ampla funera strata capit. 810
Pauper ut hic Phrygias implevit natio fossas,
  Vix Priamus tanti totaque Troja fuit.
Exilione premit nos Dardana gleba protervo?
  Intravit nostros barbara turba lares?
Et mirum quod tam vilissima traxit honestos 815
  Ad tam mortifera proelia causa viros.
Si, sicut cepit belli furor, irrevocato
  Cursu saevierit, nemo superstes erit.
Hoc socii volumus mactari tempore quanto?
  Vulnera saeva pati, tradere colla neci? 820
Me belli piget istius, desidero pacem,
  Cum velut ob nigram sint ea bella fabam.

Nos ergo studeamus ad hoc ut bella residant,
  Pugnantes redeant, domata grata petant:
Quidquid delirant reges; plectuntur Achivi, 825
  Plebs instat belli sarcina tota tibi!

ACHILLES DUCTUS AMORE NON PUGNAT.

Concessus paci completur circulus anni,
  Ad centrum belli mox properatur ibi.
Graecos educit Palamedes et monet omnes
  Caede necare necem, morte fugare fugam. 830
Deiphobus Phrygios instaurat, cui Palamedes
  Obviat et valide dejiciendo necat.
In bellum non prodierat turbatus Achilles
  Pectoris in camera vulnus amoris habens.
Pugna tamen surgit acerrima, spicula, conti, 835
  Enses se densant, vulnera mille creant.
Credetis multa, si millia dico ruisse,
  Millia tot totiens quis cecidisse putet?
Vix bene credetis, sed credite; tot periere
  Quot numero non est intitulare leve. 840
Mactat Naupliades et dedicat arva cruore;
  Substiterat nullus illius ante manus.
Nam prima volat in acie, primusque sodales
  Sic animat pronos, ad mage prona vocat.
Cor creat in timidis, laudes audacibus aptat, 845
  Exhortativis vocibus arma parat.
Profuit interdum dominis pugnare jubendo:
  Non nocet admisso subdere calcar equo.
Irruit in Danaos validus Sarpedon, et illos
  Vulnerat, hos agitat, hos ferit hosque necat. 850
Rex novus illa videns, antiquis viribus usus
  Advolat et fortem perforat ense ducem.
Exultat victor, titillat gloria mentem,
  Quum breve laetitia Teucrea carmen habet.

---

825. Hor. Epist. I, 2, 14. 826. Margo: Pugna XIII. 848. calcar pro cod. carcar. — subd. c. e. Ovid. Ars am. II, 732. Remed. 788. ex Pont. II, 6, 38.

Transvolat illius per colla sagitta trabalis 855
Missa manu Paridis. Exitus iste ducis!
Quid penetrare juvat sublimi celsa volatu?
Qui cecidit, stabili non erat ille gradu.
Corruit hic misere, plaudit Trojana juventus,
Hostica terga premit, Graeca caterva fugit. 860
Troes impingunt in castra, ferire Pelasgos,
Solvere captivos, igne cremare rates.
Occurrit Telamone satus, defendit Achivos,
Pugna fit grandis in statione maris.
Attamen in castra reprimuntur turpiter Argi, 865
Sufficit introrsum delituisse sibi.

GRAECI FLENT DE OBITU PALAMEDIS.

Conticet ad tales eventus Aeaca proles,
Cujus inaestuerat intima cordis amor.
Nox lucem claudit, vix claudunt sidera bellum,
Belli res poterit claudere nulla sitim. 870
Deflent belligerum Phrygii Sarpedona, deflent
Deiphobum, plangor non habet ille modum.
Sic et Achiva domus flet ob obitum Palamedis,
Turbida pro subita perditione ducis.
Lamentantur ita; vir servantissimus aequi 875
Vir, quem condigne plangere nemo potest,
Audax, discretus, nulli pietate secundus
Occidit, occisum Graecia plangit herum.

LIBER QUARTUS.

INCIPIUNT CAPITULA QUARTI LIBRI.*)

Hic iterum regnat Agamemnon. Castra fugantur.
Bisseno stat pugna die, pax mense duplato.

---

863. margo: Ajax. 865. Argi pro armi codicis e margine. 867. pro cod. continet. adventus. — In margine nota: Aeacus genuit Peleum, Peleus Achillem.

*) Codex tantum habet in margine: capitula quarti libri „et post argumentum: quartus liber". Instruximus ut invenimus apud priores libros. Negligentia rubricator e primo versu

Pelides remanet Troilusque cruentat Atrides
Cum Diomede duos; pax mensibus integra senis.
Non prodit quamvis a rege rogatus Achilles. 5
Pugna diu, pax mense viget; sex pugna diebus.
Septima mors Troili, fit pax triginta dierum.
Occidit Aeacides. Pro Pyrrho mittit Atrides.
Occisor Paridis in castris interit Ajax.
Trojam circumdant et Penthesilea propinquat. 10

EXPLICIUNT CAPITULA.

INCIPIT LIBER QUARTUS.

NESTOR LOQUITUR GRAECIS.

Addidit invalidae robur facundia causae,
  Saepius et moestis commoda multa tulit.
Lucidus in causis Nestor, sed muscidus annis,
  Nomine consilii poscit adesse duces.
Me melius nostis ea quae loquor; est manifestum 5
  Quod sumus acephali, rege caremus, ait.
Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,
  Et sine fronde frutex et sine crine caput;
Et vere turpis exercitus est sine rege,
  Praecipue belli cum status instat ei. 10
Bellum non instat, immo veraciter extat,
  Intrabunt hostes, vix erit orta dies,
Praeceptor quis noster erit? res bellica duci
  Non valet absque duce, non sine rege regi.
Errantes erimus, si praeceptore caremus, 15
  Nos et quae tulimus, hostibus arma damus.
Rex Agamemnon erat, hic cessit, cui Palamedes
  Illico successit, illico cito ruit.

---

indicis inscriptionem quasi primi capituli fecit: Agamemnon iterum regnat.

1. Lucani est Phars. VII, 67. 3. e margine pro mucidus. 7. 8. Ov. Ars III, 249. 50. 9. 10. Gualth. Alex. IV, 467. 8. Nec munire latus armis sine voce jubentis,
Ire nec in turmas audet sine principe miles.
12. Ovid. Fast. II, 330 — — cum foret orta dies.

Quid facit, an facta fuerint sua strenua? quaeret;
  Ostendi solem postulat ille sibi. 20
Non erat illius virtus aliquando sepulta,
  Omnibus eximium reddidit ille jubar.
Regem perficite proceres, qui proelia ducat
  Hostibus occurrat, imperet atque regat.
Quo prius est melius. Non est mora libera nobis; 25
  Nonne vides hostes jam reserare fores?
Nondum finierat Nestor, concurrit in ipsum
  Concio consilium. Verba fuere ducum:
Sit rex, sit princeps Agamemnon, tempore cujus
  Graeca fruebatur prosperitate domus. 30
Hic rex erigitur, diadema levatur,
  Qui laudabiliter rex erat ante, datur.

TROILUS FUGAT GRAECOS IN CASTRA.

Aurea pingit agros Aurora, feruntur ad arma
  Dardanus et Danaus; fit nova causa necis.
Instaurant alacres belli discrimina Troes, 35
  Graecis insultant, hos sine rege putant.
Troibus audacter occurrit rex Agamemnon,
  Argolicos animat, fortia corda creat.
Quid moror? accurrunt, concurrunt, vulnera findunt,
  Funera dejiciunt, se glomerando premunt. 40
Se, velut intorti sint circumcunque capilli,
  Efficiunt unum perterebrando globum.
Majori pro parte dies consumitur hac re,
  Diffugiunt tandem strage parante fugam,
Evehitur Troilus, reparatur pugna, forantur 45
  Vulnera, sternuntur corpora caede nova.
Fortiter a parte pugnatur utraque, sed Argos
  Inpellens Troilus in sua castra fugat,

---

19. 20. Ov. Trist. V, 4, 7. 8
  Tristitiae causam si quis cognoscere quaerit
    Ostendi solem postulat ille sibi.
35. margo: pugna XIVa.

PUGNA DUODECIM DIERUM.

Lux redit et redeunt in bellum, pugna fit acris,
Educit Graecos rex Troilusque suos. 50
Nec mora! se densant enses et spicula laxant,
Omnia, quae penetrant, sanguinis imbre rigant.
Culminat e bello Troilus, contaminat ensem
Sanguine nunc plebes nunc feriendo duces.
Magno se fodiunt iratum velle studentes, 55
Hac furia bis sex continuare dies.
His bene completis pro pace precatur Atrides
Ut sua suscipiat funera mater humus.
Per menses datur illa duos et rex Palamedem
Magnifice sepelit, lugubre carmen agit. 60
Quisque studet sepelire suos, his vero sepultis
Membra brevis requies ad mala longa fovet.

ACHILLES RECUSAT PUGNARE.

Tempora pacis erant; Diomedes, Nestor, Ulixes
Aeaciden adeunt, bella levare petunt.
Hoc Agamemnon eis praeceperat; ille rebellem 65
Obiiciens vultum, bella levare negat.
Hecuba, ne pugnem, dicit, cum rege rogavit.
Vovi; mentiri talibus ausus ero?
Nec mihi mens belli, potius desidero pacem,
Longa cremare mala scit furor, ira brevis. 70
Lis odium generat, concordia nutrit amorem,
Pax portat vitam, proelia vero necem.
Odimus accipitrem, quia semper vivit in armis,
Et timidum solitos in pecus ire lupos.
Reginae Trojae, ne ducam proelia, vovi; 75

---

53. e margine, pro cod. ocaminat. 56. e margine pro cod. feria. 59. Margo. Pax VII per duos menses. 71—74. Ov. Ars II, 145—48.

Dextera praecipue capit indulgentia mentes:
Asperitas odium, saevaque verba movent.
Odimus accipitrem, quia semper vivit in armis,
Et pavidum solitos in pecus ire lupos.

74. e margine pro inpetus.

Debet promissam fallere tyro fidem?
Adversis non deesse decet sed laeta securis,
Vos mihi dicetis forsitan; ad quod ego.
Pro patria pugnare decet regnumque tueri,
Hostes a regni pellere fine sui. 80
Fas est, ut revocet quivis opprobria, damna
Vindicet et bellum sors violenta petat.
Sed, sic vindictam mala ne majora sequantur,
Ferre minora volo, ne graviora feram.
Nos neque pro patria pugnamus, nulla tuemur 85
Regna, nec arcemus hostica signa procul.
Hic sumus, inque vicem nos commactando ferimus
Insanis similes, nulla quieta dies.
Sed neque nox didicit ullam parare quietem.
Mane necandus ero, nocte quietus ero? 90
Non rationales homines sic, immo furentes
Se consueverunt dilaniare canes.
Sic lupus, et turpes instant morientibus ursi;
Et quaecunque minor nobilitate fera.
Iam nostri periere duces, periere Quirites, 95
Quis numeret validos, qui cecidere, duces?
Causam quaerenti nescirem dicere, quare
Est furor in cursu, qui ratione caret.
Et quid perficimus? sine fructu Graecia pugnat,
Non pro futuris littora bubus arat. 100
Forsitan in medium Ledeam ponere vultis,
Turpiter ex Graeca sit quia rapta domo.
Quid miscere juvat iras, Helenamque tenere
In medio, nostro sit quia tracta loco.
Illa nec est tracta, nec rapta, sed hanc ubi vidit 105
Miles et allexit, sponte secuta fuit.
Ponatur rapta quod sit, non sponte secuta;

---

76. margo: quibus dicit, nolo. 79. Gualt. Alexandr. II, 358. 59. Pro patria stare et patriae titulis, et honore
Invigilare decet
89. melius patrare. 93. 94. Ov. Trist. III, 5, 35. 36
At lupus, et turpes instant morientibus ursi
Et quaecunque minor nobilitate fera est.

Iam sequitur Paridem mallet obisse virum.
Pro tali stupro sudavit Graecia tota?
Pro tali stupro corruet omnis homo? 110
En miseras plebes, ut transiliam trabeatos,
Succidit gladius ut resecatur olus.
Esto, quod et doleat et rapta sit et violatam
Se deploret adhuc sustinuisse manu:
Libram judicii si recte dirigis, aequus 115
Raptoris titulus, noster iniquus erit.
An non Hesyonem prius in nece regis eorum
Adjunctis spoliis abstuleramus eis?
Prodiit a nobis injuria prima, queruntur.
Iuste. Causarum causa perire solet. 120
Saepe sagittantem didicit referire sagitta,
Sunt haec a nobis spicula missa prius.
Leniter ex merito, quicquid patiare, ferendum est,
Quae venit immerita poena dolenda venit.
Nunc nos innumera collecta classe furendo 125
Venimus huc casta pro muliere mori?
Hanc reddi petimus, et quando reduximus illam,
Quae subiit Graecum non bene capta solum?
Quando redemta fuit mors Laomedontis? ubive
Reddidimus Trojae damna patrata male? 130
Proh pudor, hic Asia fervens Europaque totum
Sub belli librant pondere posse suum.
Ad generum Cereris cum multo sanguine multa
Miserunt hominum millia morte mala.
Haec Asiae mens est, ut adultera sint et adulter 135
Foedere securo sicut amore suo.
Pugnandi genus egregium, parare scienter

---

123. Ov. Am. II, 7, 12
Aequo animo poenam, qui meruere, ferant.
124. Ov. Pont. I, 1, 62.
Estque pati poenas, quam meruisse, minus.
126. in margine: ironia. 127. illam. margo. Hesyonem.
136. sicut e margine pro codic. sic in. 137. melius fortasse patrare.

Vapparum sociis lubricitatis iter!
Europae mens est, ut femina turpis honesti
In thalamum redeat, sit quasi virgo, viri. 140
Non bene conveniunt, nec in una sede morantur
Vir vitae speculum, femina vile lutum.
Et nos egregie pugnamus, qui repetenda
Nos ipsos tali pro muliere damus.
Haec si militia sit honesta videte, videte, 145
Si decus est, causis talibus arma dare.
Militiam sic nolo sequi, vos ergo redite
Et regi mentis vota referte meae.
Tres verso rediere gradu, regique responsum
Militis apportant, quodque venire negat. 150

CONSILIUM PRINCIPUM GRAECORUM.

Accitis ducibus rex, re super hac quid agatur,
Obsecrat interna pendere quemque libra.
Ne paveamus, ait Menelaus, propter Achillem;
Prospera succedent praeter Achillis opem.
Attemtabo virum, si forte reflectere possim; 155
Si non, praestabunt proelia nostra modo.
Hectore Troja caret, non est ibi fortis ut Hector,
Aeacides nobis desit ut Hector eis.
Non probat edictum Diomedes hoc: Troilusque
Non habet inferius Hectore robur, ait. 160
Bella puto sepelire, bonam conquirere pacem;
Et Laertiades testificatur idem.
Non lusisse pudet, sed non incidere ludum;
Cum fuerit ludus optimus, abde pilam.

---

138. marginis scholion. vappa. gluto vel garcio bibulus vel nebulo. 141. Ov. Ars III, 436
— et in nulla sede moratur amor
151. Gualt. Alex. IV, 109. 10
— — citatis
In coetum ducibus, quidnam super his sit agendum.
162. Marginis scholion: Ulixes filius Laertis. 163. Hor. Epist. I, 14, 36 Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum
164. Apud Gartnerum: Proverbialia 1574 p. 116 invenitur eadem sententia: Dum ludus bonus est, ipsum dimittere fas est.

Thestorides, vincemus, ait, perstate Pelasgi! 165
  Longa licet teneat nos mora, Troja cadet.
Nemo frangatur, si Trojani potiore
  Et Graeci pugnent inferiore manu.
Ne vereamur eos numero majore potiri,
  A cane non magno saepe tenetur aper. 170
Ultima Graecorum victoria. Nemo timere
  Principium debet; pondera finis habet.

MENELAUS VULNERATUR A TROILO.

Enses arripiunt, horrendaque bella reducunt,
  Protinus ut menses partivere duo.
Primo mane potens Atrides et Menelaus, 175
  Tydides et agit agmina Graeca Locrus.
Non tardat Trojana cohors, erumpit et ecce
  Stulti concurrunt, millia multa cadunt.
Sauciat hic Troilus Menelaum; nox furibundum
  Vix cogit populum, vertat ut ora domum. 180

BELLUM QUO PERACTO PAX DATUR MENSIBUS SEX.

Ira truces inimicitias et funera bellum
  Concitat ut primum deserit umbra solum.
Trojanos Troilus instaurat, cui comitatum
  Praebet Alexander, his tuba clangit iter.
Contra Grajugenae. Troilus volat in Diomedem, 185
  Strenuus infortem vulnerat ense ducem.
Sauciat et regem, per campum fundit Achivos,
  Et stant non una bella cruenta die.
In pugna mixtim se millia multa trucidant,
  Larga cadaveribus arva deesse vides. 190
Sic loca funeribus desunt, ut bella gerentes
  Videris ad standum non habuisse locum.
Graecorum ruerint quum plures cernit Atrides
  Coeptaque cancrino serpere vota pede,

---

165. Marginis scholion: Calchas. 170. est Ovid. Rem. 422. 173. Margo: Pugna XVIa. Menelaus vulneratur a Troilo. 181. funera pro cod. funere. 183. Margo. pugna XVIIa.

Anxius ad Primum mittit pro pace petenda, 195
Ut pacem senis mensibus esse velit.
Trojani pacem dedicunt tempore tanto,
Nolumus, exclamant, proelia pace regi.
Ibimus in castra Danaorum plectere cunctos,
Ibimus ad pelagus incinerare rates. 200
Attamen a reliquis cum rex pro pace requirit;
Pacem, cunctorum vox erat una, dari.
Suscipiunt medicam, coeant ut vulnera, pacis
Tempore Tydides et Menelaus opem.
Troes et Danai potius tumulare videntur 205
Ob nimios cumulos quam cumulare suos.
In tumulos jactant cumulos, tumulos cumulando
Et cumulant tumulos intumulando viros.

VERBA AD ACHILLEM UT RESUMAT BELLA.

In bellum revocare studens Agamemnon Achillem
Assumto subiit Nestore castra ducis. 210
Inclite miles, ait, vir strenue, fide sodalis!
Procumbit genibus Graecia tota tuis.
Immo coronatus rex, et non rex, sed amicus
Te rogat intentas continuando preces;
Prodeat in bellum tua dextera, prodeat illa 215
Armipotens galea; nostraque bella juva.
Suppliciter petit hic tua patria, Graecia tota,
Tota parentela; bellica signa leva.
Atrides etiam tibi si tuus est alicujus
Momenti, noli vota negare mihi. 220
Si mihi, si patriae, si civibus arma negares,
Dux inhonestatis, hostis amoris eris.
Cum rosa sis patriae, non debet spinea rosam
Hoc vitio macula derosulare rosam.
Et quaecunque potest, rex allectoria verba 225
Profert in medium mollificare virum.
Projicit ampullas et sesquipedalia verba

---

201. Margo: iterum pax vijj sex mensium. 227. Hor. Ars poet. v. 97.

Intexens humili singula verba stilo.
Aeacides flexus alloquitur: o Agamemnon!
Miror, ait, nostram te subiisse casam. 230
Ad te me potius invitat regula recti,
Cum rex dicaris; sim quoque miles ego.
Sub labaro prodire tuum rex poscis Achillem,
Rex pie, moestitiae compatiare meae.
Incolumis leviter ergo solatia praebet, 235
Nec minus infirmus sentit ad omne malum.
Vulneror et clausum porto sub pectore telum,
Non habet in laeso corpore pugna locum.
Dira dolens animus non est in bella trahendus,
Debent magnanimo proelia corde geri. 240
Vulneris id genus est, quod cum sanabile non sit
Nec non tractari tutius esse puto.
Myrmidones tibi mitto meos; mihi, postulo, parcas;
Non potero, princeps! hac vice bella sequi.
Nec voluit rex, nec potuit rex angere moestum, 245
Grates persolvit, in sua castra redit.

ACHILLES IN HOC BELLO MANET IN CASTRIS.

Iam vaga sex vicibus per campos luna volarat,
Iam pax transierat, jam vir in arma volat,
Iam luctam fert pugna novam, cava cornua fortes
Invitant pugiles, surgere signa vides. 250
Sic acies ruit in acies, sic ensis in ensem,
Sicut aper validum dente bisulcat aprum.
Postquam Myrmidones ferus informarat Achilles,
Ad bellum celeres dirigit, ipse manet.
Pugna fit et pugna talis, quasi tu furibundos 255
Se commordentes intuerere canes.

---

233. e margine pro possis. 237. Pamphil. I, 1.
Vulneror et clausumque fero sub pectore telum,
241. 42. Ov. Pont. II, 2, 59. 60
Vulneris id genus est, quod cum sanabile non sit,
Non contrectari tutius esse putem.
251. Margo: Pugna XVIII.

In prima Troilus acie versatur, Achivos
  Acrius obtruncat Myrmidonesque fugat.
Palantes in castra premit, obstare volentes
  Praevalide penetrat, vulnera dira secat. 260
Et licet obstiterit Telamonius, in sua Teucri
  Victores redeunt, carmina laeta canunt.

ITERUM REDITUR AD BELLUM.

Vix exspectatur lux crastina, prodit Atrides
  Cum Danais, prodit Myrmidonea phalanx.
In bellum Troes animoque manuque feroces 265
  Exagitat Troilus, parque valore Paris.
Se nectunt acies, ensis scintillat ab ense
  Ut tactus chalybe fulgurat igne silex.
Nunc primum pugnant, quasi pridie litus ararint,
  Et fuerint penitus bella priora jocus. 270
Se caedunt, foedunt, prosternunt, viscera fundunt,
  Partibus ambabus millia multa cadunt.
Fert intellectum stultis vexatio nullum,
  Non auri stratum sus amat, immo lutum.
Semper ad eventum festinat et in medias res 275
  Hic populus mortis anticipando dies.
Vix vacat, ut foveat sudantia membra quiete;
  Quod sine strage volat tempus, inane putat.
Unde nec una dies ad pugnam sufficit illis
  Plures continuant, ne sine morte fluant. 280
Plectit eos Troilus sicut persaepe rotundum
  Suevit corrigia pellere stricta trochum;
Ut velter super arva feras, sic vir ferus ipsos
  Myrmidones agitat, sic agitando fugat.

PAX DATUR PER MENSEM.

Atrides belli discrimen ut aspicit acris 285
  In sua conversum castra tenore gravi;

---

259. Scholion marginis: fugientes. 263. Superscriptum pro codic. Achilles. 267. e margine pro: sintillat. 275. Hor. A. P. 148. 285. Margo: pax IX unius mensis.

Bellum proponit uno suspendere mense,
  Imperat et quivis corpora strata locat.

PUGNA VICESIMA SEX DIERUM.

Zodiaco semel explicito redit humida Phoebe,
  Bis decima redeunt horrida bella vice. 290
Evocat Argolicos Agamemnon fervidus, omnes
  Concurrunt Teucri, pugna fit acris ibi.
Mixti plebe duces pereunt utrimque, fluitque
  Ceu cadat in pelagus sanguinis unda, lacus.
Rumpere fila manu non sufficit una sororum 295
  Sed sibi poscit opem tertia ferre duas.
Transiit in caede celebri pars prima diei
  Et prodit Troilus mente manuque ferus;
Qui cum multifluo perfunderet arva cruore,
  Argolici subita delituere fuga. 300
Myrmidones etiam torve speculatur Achilles,
  Graecorum plagam Myrmidonumque fugam.
Pridem militiam superaverat ardor amoris,
  Militiae stimulo nunc superatur amor.
Non valet alterius tot dissimulare suorum 305
  Vulnera, damna, neces, se levat et fit eques.
Prosilit, in Troilum se vertit, at ille potentem
  Excipiens ictum, sauciat ense virum,
Saucius ergo redit, durat sex pugna diebus
  Continuis et mors mordet utrosque gravis. 310

ACHILLES HORTATUR SUOS IN NECEM TROILI.

Septima lux oritur; saeve pugnatur, Achilles
  Nondum prodierat, vulnere lentus erat,

---

287. proponit: margo postponit. 290. Marginis scholion: pugna xx sex diebus. 293. Gualth. Alex. V, 145. 295. 96. Gualth. Alex. V, 142—144

Rumpere fila manu non sufficit una sororum,
Abjectaque colo Clotho Lachesisque virorum
Fata metunt, unamque duae juvere sorores.

297. pars diei e margine pro pras dieri. 311. Margo: Pugna XXI in qua Achilles occidit Troilum et ipse vulneratus a rege Persarum Memnone, eundem obtruncabat.

Verum Myrmidones instaurat: nulla rapina
  Vos, ait, alliciat dum mucro terga secat.
Nunquam res hostis, victo non hoste, levetis 315
  Saepe fefellit opus praeda levata prius.
Corde leonino vos objiciatis in hostem,
  Mens leporis bello vix valet ova duo.
Quot Troilus vobis numeravit funera, nostis;
  Novimus innumera, quae numerare velit. 320
In Troilum solum vires expendite totas,
  Discat in auctorem poena redire suum.
Transierat pro parte dies, Troilusque timendum
  Trojae praesidium ferreus intrat agrum.
Vectabatur equo tamquam leo fertur in Argos, 325
  Hos fugat, ut credas quod juvet ala pedes.
Myrmidones docti Troilo simul et semel instant
  Et Danaos revocant; denuo bella sonant.
At Troilus murus patriae, protectio Trojae
  Et rosa militiae pugnat et absque pare. 330
Haud aliter robustus aper se forte prementes
  Consuevit nitido scindere dente canes,
Utitur hic armis quasi fulminibus, populusque.
  Corruit innumerus illius ante manus.
Cum sic cornipede versans in Marte coruscat, 335
  Corruit anterius cuspide fixus equus.
Vir ruit et celeri veniens pede saevus Achilles
  Surgere conantis dissuit ense caput.
Palpitat et moriens tellurem calce sigillat,
  Et faciem magno sanguinis imbre rigat. 340
Sic tiro juvenis rapitur florentibus annis,
  Flos mundi rutilat tempore valde brevi.
Ad Danaos trahere corpus conatus Achilles,
  Memnone Persarum rege vetante nequit.
Occisi corpus hic eripit, Aeacidemque 345

---

332. Cod. nidido. 335. Gualth. Alex. II, 434
  Cornipedem versans in dextro Marte coruscat.
Müldener legit vexans. 337. Margo: Troilus occiditur ab Achille.

Vulnerat, Aeacides saucius inde meat.
Insequitur Memnon cum Troibus, iste resistit,
Et pugnam, quamvis saucius esset, init;
Sed custodierat prius ille ligamine vulnus,
Ne pareret lapsum sanguinis unda pedum. 350
Non tulit Aeacides insultum Memnonis acrem
Impetum et multa caede rubere facit.
Nec tenuit gladium Pelides, donec ad amnes
Illum deferret vulnere plaga Stygos.
Non regem miles impune perimerat, ipsum 355
Contigit a bello vulnera ferre duo.
Occiso rege Persarum brachia torpent
Troum, procedunt segnius arva ducum.
Jam titubant, jam terga dabant palantia Teucri,
Memnonis et Troili mors venit ungue truci. 360
Pergama praecipites subeunt, et moenia claudunt,
Pugna facit finem nocte fugante diem.

[PAX DECIMA TRIGINTA DIERUM.]*

Rex Trojanorum spatium triginta dierum
Postulat a Graeco pacis habere statum.
Annuit et Troilum cum Memnone Troia venustos 365
Collocat in tumulos, flendo secuta viros.
Hecuba pro Troilo deducit et Hectore planctum,
Irrigat ingenuas lacrima moesta genas.
Pulmonis rigidas agitant suspiria cellas,
Afficit interior arida corda dolor. 370
Frendit in Aeacidem calcata saevius hydra
Diri rancoris mente venena gerens.
Et quia vi superare virum diffidere visa
Est, cacabo cordis decoquit illa dolum.

---

346. Margo: Achilles a Memnone vulneratur. 353. Margo: Memnon occiditur ab Achille. 363. Margo: Pax X. triginta dierum et haec erat pax ultima et ita interpolata inter eos fuerat pax VII. annis et decem mensibus.

*) Inscriptiones capitulorum suppletae usque ad finem libri.

Fraudis ad incudem defertur malleus irae 375
  Vindice fabricans igne doloris acum.
Femineam fraudem nemo cognovit ad unguem
  Scit magis instabilem pendere nullus avem.
Evocat haec Paridem: nosti patris, inquit, Achillem
  Hectoris et Troili membra dedisse neci; 380
Quo damnum patriae dedit insuperabile nostrae,
  Nam Trojae clypeus murus et arcus erant.
Laudes eximias his indita semper honestas,
  Inclita militia, perdita vita dedit.
Scis etiam quod erat fortissimus unus et alter, 385
  In stadio mundi non habuere pares.
Fatur et in fando singultus ipsa loquentis
  Verbula delacerant, vixque sonare sinunt.
Articulata perit vox, prodit inarticulata
  Et singultatis subjicit illa sonis. 390
Nunc primum flore renitebant ambo juventae,
  Vae! toti patriae quum cecidere male!
Dedecus hoc reprehende tuis, si miles es, armis,
  Si vivis, tanti criminis ultor eris.
Quoque modo possis, aures adverte, docebo, 395
  Nitere doctrina providus esse mea.
Et si non poteris hoc viribus, arte fruaris,
  Arte cadunt turres, arte levatur onus.
Si quis avem velit et aliam rem prendere, rebus
  Prendendi caris occupet ille locum; 400
Abscondat laqueos, laqueus si forte videtur,
  Res prendenda fugit, spesque relicta perit.
Cautus enim foveam metuit lupus accipiterque,
  Suspectos laqueos tu quoque milve fugis.
Providus est, sapiens est, fortis, cautus Achilles: 405
  Ars cautum caute fallere cauta solet.

---

394. Marg. Si vividus es. 395. est Gualteri Alexandr. I, v. 83. 398. Pamphil. III, 14. Totus hic locus 397—403 periphrasis est Pamphilii III, 12 sqq. 403. 4. Imitatio Horat. Ep. I, 16, 50. 51.

Cautus enim metuit foveam lupus accipiterque
Suspectos laqueos et opertum miluus hamum.

Ut vulpes vulpe capiatur, raro videtur;
  Assa tamen vivam decoriare potest.
Aeacidae mentem quum nostra Polyxena tangat;
  Ipsum, quod capiat, rete puella neat. 410
Mitte virum, qui dicat ei, quam diligas, optat
  Foedere conjugii rex sociare tibi.
Pes tuus in fanum conscendat Apollinis, ad nos
  Illico compleri si tua vota velis,
Et veniens venias sine multo milite solus, 415
  Turbari turba turbine forte potest.
Sint ea verba mea, non sint tua; nuntius autem
  Sit tuus; est verbis credulus ille meis;
Insidias habeas illo veniente paratas,
  Tunc quasi vir surge, brachia laxa move, 420
Et moveant socii, nec cessent dextera, donec
  Multorum mortes mortuus ipse luat.
Sis bene sollicitus peragens haec omnia caute,
  Solus secreti conscius esto tui.
Cum semel emissum, volet irrevocabile, verbum: 425
  Admoneo, veniat ne quis ad ista loquax.
Hujus Alexander veluti temerarius ausum
  Propositi spondet, sponsio cauta latet.

[NUNTIUS MITTITUR AD ACHILLEM.]

Nuntius interea vadit dicturus Achilli:
  Hecuba me misit dicere pauca tibi; 430
Filia nostra tibi dilecta Polyxena, dico,
  Te, velut optabas, impatienter amat.
Si te delectat Veneris decerpere flores,
  Ejus in amplexu sit mora nulla, veni.
Et ne propositi frangatur fabula nostri, 435
  Consilio comitis incomitatus ades.
In fano Priamus exspectat Apollinis, intres,
  De sponsalitiis illico certus eris.

---

410. Margo. spinne. 425. Horatii est epist. I, 18, 71.
433. Ov. Rem. 103
Sed, quia delectat Veneris decerpere flores.

Succedent taedae regali stemmate, sponsa
  His tua deliciis est potiunda tibi; 440
Nec tepido desiderio pulcherrima virgo
  Pendet ad adventum laeta libensque tuum.
Tu quoque nulla feres deinceps incommoda Trojae,
  Ut repetat patrios Graecia lassa lares.
Illusit blandis, quorum sibi copia, verbis 445
  Hecuba tironem, sic fabricando necem.
Exhilarescit homo, quem foemina melle nocivo
  Fraudis inescarat, falsaque vera putat.
Vixque moram patitur, vix jam sua gaudia differt,
  Jam cupit amplecti, jam bona pacta dari. 450
Retrahitur tamen ille metu, metuitque venire;
  Sed si non veniat, vota perire putat.
Saepe metu spes victa cadit, veniat maneatne,
  In mentis secum disputat ipse schola.
Denique fidus amor, quidquid properantibus obstat, 455
  Fingit, et ad causas ingeniosus erit.
Interutrumque tenet, spem scilicet atque timorem,
  Speque timor dubia, spesque timore cadit.
Ire tamen restat, quia calcar amoris acutis
  Incitat hunc stimulis; credulus ergo stetit. 460
Credula res amor est, leviter ducuntur amantes
  Dantque pedes reti credulitate levi.

---

449. Ovidii est Metam. IV, 350. 453. Similes sunt Ovidii loci Trist. IV, 3, 12

Cur labat ambiguo spes mihi mixta metu?

et Her. XIII, 124,

Spes bona sollicito victa timore cadit.

455. Ov. Her. II, 21. 22

Denique fidus amor, quidquid properantibus obstat.
Finxit, et ad causas ingeniosa fui.

457. Ov. Met. II, 140 inter utrumque tene. 458. Ov. Her. IX, 42. 461. Ovidii est Metam. VII, 826 credula res amor est.

[CAEDEM ACHILLIS PRAEPARAT PARIS.]

Tempus erat, quo cuncta silent, cum fortibus armis
  Fortes in fani collocat aede Paris.
Protinus ut vobis, ait, ostentavero signum, 465
  Aeacidae vester in caput ensis eat,
Spicula densa gulam percurrant, lancea ventrem,
  Deprope stans ambas abscidat ense pedes.
Nec prius insani deponant arma lacerti
  Quam ferus Aeacides vivere ponat ibi. 470

[OBITUS ACHILLIS.]

Altera lux lucet, coelo sol aureus exit,
  Fanum Pelides Antilochusque petunt.
Credulus ad vocem mulieris provenit, impos,
  Concitus ante fores, irrita vota gerens.
Pro superi! quantum mortalia pectora caecae 475
  Noctis habent; intrant, nulla nociva timent.
Insidiae surgunt; capiti se mucro maritat
  Telaque pro telis hic volitare vides;
Lancea per corpus sponsalia saeva propinat,
  Cerberus hic festa non Hymenaeus amat. 480
Sperarat, melius quod pulchra Polyxena taedis
  Illum debuerit exhilarasse suis.
Vir pro virgineis fera sentit bella lacertis,
  Pro molli vero vulnera dura toro.
Quid faciet tiro? caret inclita dextera conto, 485
  Non fuit aurata casside pressa coma;
Non pectus lorica tegit, non crura tuentur
  Ocrea, non ferri lamina densa latus;
Nec clipeus vasti caelatus imagine mundi
  A collo pendet, nudus uterque patet. 490
Pro parma replicat chlamydem, manus arripit ensem,

---

463. imitatio Virgilii Aen. II, 268:
  Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris
  Incipit.
475. Ovidii est Metam. VI, 472. 73. 481. melius pro codic. molius.

Diffidit oppositos, vindicat ense dolos.
Quae potuit, fecit; ne nil ageretur, aravit
Vomere quo poterat; totus inermis erat.
At mortis genere se consolatur honeste, 495
Falsos quos reputat, non sine morte secat.
Antilochus juvat Aeacidem, contorquet et ipse
Pro scuto chlamydem, distulit inde necem.
Non poterant durare duo tam dispare bello,
Tactibus assiduis interit icta chlamys. 500
Non erat armatis aequum concurrere nudos,
Aut contra tantos ferre duella duos.
Ambo ceciderunt, ceciderunt ambo; quis unquam
Ferre diu posset talia bella gigas?
Sic cadit Antilochus, sic, sic, formosus Achilles, 505
Sic Paris infanda morte trucidat eos.
Projiciantur, ait, haec foeda cadavera corvis,
Sint canibus saevis, sint alimenta lupis.
Immo, refert Helenus, potius reddantur amicis,
Non debes hominum pascere carne canes. 510
Reddatur Danais collectum corpus Achillis,
Important castris alteriusque ducis.
Egregium Priamo rex concedente sepulchrum
Erigit, hoc strati militis ossa tegit.
Graecia more suo decus exequiale frequentat, 515
Fortem deplorat, unguibus ora secat.

[ORATIO AGAMEMNONIS AD GRAECOS DE PERGENDO BELLO.]

Convocat in coetum rex Graecos: perdimur omnes
Paulatim proceres, et quid agemus, ait.
Corruit Aeacides nostri fiducia belli,
Nolumus aut volumus ulteriora sequi? 520
Hic sumus et studio transimus tempus inani,
Nec quae praeteriit hora redire potest.
Non discedemus proceres; quid consulitis? si
Forte recesserimus, plebs vitiosa sumus.

Quid perfecerimus? quibus ostentare valemus, 525
  Si verbis opus est edere, turpe loqui.
Quidve domum ferimus decimo nisi dedecus anno?
  Occisi cives, interiere duces.
Troja stat et nostros subsannat laeta labores,
  Vivit adhuc, Helena non redeunte, Paris. 530
Et si nos illa nondum redeunte redimus,
  Claudimus aeterno proelia longa probro.
Unde decere reor, ut adhuc sudemus in armis,
  Cras poterunt fieri vota precantis heri.
Forsitan ad Danaos faciet fortuna volatum; 535
  Fortunae series est variare vices;
Fortunae non stare status, deludere; ludus
  In risu plorat, alta petendo labat.
Hoc firmum servat quod nunquam firma, fidele
  Hoc solum retinet, quod caret illa fide; 540
Hoc solo verax quod semper falsa probatur,
  Hoc solo stabilis quod manet absque statu.
Illa suam volvendo rotam, fortassis Achivam
  Introitu grato vult penetrare domum.
Si fortuna volet, in campum Troja redibit, 545
  Cujus nubigerum nunc caput astra premit.
At divina juvat oracula quaerere, quisnam
  Ancipitis belli terminus esse velit.
Respondetur eis, quod progeniem per Achillis
  Debeat ad finem bellicus ire status. 550

---

537. Auson. Epigr. 143, 1.
  Fortunam nunquam sistit in eodem statu.
  Semper movetur: variat et mutat vices,
  Et summa in imum vertit ac versa erigit.

540 sqq. Similis locus Ov. Trist. V, 8, 15 sqq.
  Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat
    Et manet in nullo certa tenaxque loco:
  Sed modo laeta manet, vultus modo sumit acerbos,
    Et tantum constans in levitate sua est.

543. Amm. Marcellin. XXXI, 1. Fortunae volucris rota, adversa prosperis semper alternans.

[NEOPTOLEMUS ACHILLIS FILIUS FIT DUX MYRMIDONUM.]

Filius Aeacidae Pyrrhus fuit, hic Lycomedis
  Tunc erat in tectis, nam fuit ejus avus.
Ille Neoptolemus quoque dicebatur, eratque
  Strenuus et fortis, totus imago patris.
Quis potius levat arma patris quam filius ipse, 555
  Rex ait; huc veniat Myrmidonesque regat.
Pro Pyrrho Menelaus abit, sed nec Lycomedes
  Invitus juvenem mittit et ille venit.
Virtutum pedibus patris in vestigia Pyrrhus
  Calcat nobiliter, fortis ut ipse pater. 560

[AIAX TELAMONIUS OCCIDIT PARIDEM, SED IPSE VULNERATUS OBIIT.]

Pax brevis exspirat, aspirant proelia, bellans
  Vix respirarat, denuo bella parat;
Hic et ibi clamatur: ad arma; valenter: ad arma!
  Effrenis populus currit ad arma citus.
Cum Danais Agamemnon adest, Trojanaque virtus 565
  Portis erumpit, ut maris unda fluit.
Horrisonis litui vexant ululatibus auras,
  Et tanquam tonitrus ingruat, hinnit equus.
Jam se commiscent acies, jam tela propinquant,
  Jam rutilant enses, compluit arva cruor. 570
In primo dominus clypei septemplicis Ajax
  Agmine praeradians gramina caede replet;
Infinita cadunt ab utraque cadavera parte,
  Ut jam funeribus ampla deesset humus.
Non potuit solus deducere Cerberus umbras 575
  E bello missas in Phlegetontis aquas;
Nec ferruginea subvectat corpora cimba

---

556 margo: ad veniendum se parat. 561. Margo. Pugna xxij, in qua Ajax Telamonius occidit Paridem, prius tamen idem Ajax vulneratus ab eodem Paride in castris obiit.

Solus terribili squalidus ore Charon.
Ajax nudus erat; quae te mens optime miles
Illoricatum saeva sub arma tulit? 580
Te meminisse velim; telum mortale cucurrit
Colla per incauti quod Palamedis heri.
Felix quem faciunt aliena pericula cautum
Et cui dat nitidum littera nigra librum.
Nos aliena docent, felix quicunque dolore 585
Alterius didicit posse cavere suum.
Ajax horrendis versatur inermis in armis;
Et fodit illius lata sagita latus,
Scilicet a Paride, qui tenso gnaviter arcu
In Graecas animas spicula plura dabat. 590
Ajax iratus. Calcaria dat dolor ire,
Qui sectans Paridem caedit ad usque necem.
Caede fatigatur miles, cum castra petisset,
Et telum lateri detraheretur, obit.
Corpus Alexandri portant in moenia Teucri, 595
Ejulat urbs tota funere moesta viri.
Mox ruit in Phrygios Diomedes, quos fugitivo
Se facit in portam praecipitare pede.
Protinus insequitur Agamemnon et obsidet urbem
Ponendo vigiles et variando vices. 600
Per totam noctem circumdant Ilion Argi,
Muri non unus clamat ab arce vigil.

---

578. e margine pro spualidus. — Margo char. nauta mortuorum. 583. Plaut. Merc. IV, 4, 40. Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit. Ter. Heaut. I, 2, 35: hoc scitum est, periculum ex aliis facere tibi quod ex usu siet.

Noster ex his locis fortasse sententiam depromsit, quae proverbii loco in ore nunc est.

585. 6. Tibull. III, 6, 43. 44
— — quicunque dolore
Alterius disces posse carere tuo.

In hoc Tibulli loco nonnulli codd. etiam, ut noster Albertus, cavere legunt. 591. Cod. carcaria. 598. Cod. S. f. praecipitare pede in portam.

[LUCTUS TEUCRORUM DE PARIDE.]

Postera depulerat stellas Aurora micantes,
  Exquirunt luteas corpora strata domos.
Subterrat Paridem regali curia cultu, 605
  Vivum debuerant quem sepelisse diu.
Vivus enim multos occiderat ipse, fuitque
  Innumeris populis publica causa necis.
Ledaeam pariter Paridis mors laesit, eamque
  Esse dolorosam lacrima multa docet. 610
Prodit enim luctus inconsolabilis ipsam
  Vere tristitiam non habuisse levem.
Rex cum regina considerat; est manifestum,
  Rex ait, hanc vera nos adamasse fide.
Illa fides infida nimis, bonitasque maligna 615
  Infamis fama, laus lue plena fuit,
Quae proprium populum contemnens, immo maritum
  Moecha fuit, moechum prava secuta malum.

[GRAECI TROIANOS AD BELLUM VOCANT.]

Postera lux radiis latum patefecit ut orbem,
  Miles in urbe manet, limine porta studet. 620
Provocat ad portam Trojanos hostis Atrides;
  Qui foris insultant, probra minasque boant.
Alterutrum mittunt vitiosas ore sagittas
  In pharetram cordis vilis ab igne datas.
Surgit ironia risumque colorat amarum, 625
  Lingua jacit jaculum mellea felle litum.
Ingeminant blaesos naso crispante cachinnos,
  Probra canunt, turpe surgit utrimque melos.
Inter tot vitia simul et convitia Troes
  Crebrius in pugnam buccina Graeca vocat. 630

---

603. Ov. Metam. VII, 100. 619. ut orb. ex Ovidio et e marg. pro cod. in orb. Ov. Met. IX, 794
Postera lux radiis latum patefecerat orbem.
626. lirum.

[PENTHESILEAE ADVENTUS ET DESCRIPTIO.]

At Priamus murum munivit, bella silere
  Maluit, in causa Penthesilea fuit.
Haec in Amazonibus regnabat divite regno
  Illustris, fortis, bellica trita satis.
Haec siquidem miles erat optima, nec sine laude 635
  Rexit cornipedem, reddidit ense vicem.
Hasta nobiliter occurrere noverat hastae
  Tergore cornipedis praecipitare virum;
In campo currentis equi fuit illa magistra,
  Nec modicam laudem tibia mota dedit. 640
Pulchre calcat equum, propulsat pulchrius illum
  Perpulchre girat, singula pulchra parat.
Militiae calcar in plata, calcar honoris
  In fama, bene fert illud et istud ea.
Aurea ferrato calcat calcaria calce, 645
  Auro frena citus splendida mordet equus.
Inclyta miles erat, erat alaque tota Quiritum,
  Quae tanta laetae principe semper erant.
Praeterea formosa fuit; naturaque multis
  Laudum muneribus nobilitarat eam. 650
Orbem dat capiti naturae circinus orbum,
  Orbis uti statuat forma globosa trochum.
Fulgurat in crine nitor auri, lilia fronte;
  Quem simul ut speculum tu speculare locum.
Sub specula frontis vaccinia nigra leguntur 655
  Quum superciliis est color ille datus.
Si spectes melius, geminos intersecat arcus
  Non obfuscatae lactea forma viae.
Excubiae frontis spectant laetanter ocelli,
  Luce smaragdinea sideris instar habent; 660
Nec stat nec transit plus recto regula nasi,
  Hic aquila, bello, simia, cede loco.

---

637. hasta e marg. pro cod. hastae. 638. Cod. cornipede. 643. calcar secundum e margine pro cod. carcar. 655. vac. nigr. leg. Virg. eclog. II, 18. 661. Margo: nec aduncum nec torvum. 662. bello pro cod. pello.

Pirula directo partitur tramite nares,
  Non tumet, aut aliqua deviat illa via,
Nolumus hanc torvo vel adunco scribere naso 665
  Inque cava nullus est ibi nare pilus,
Non est vel modica maculae reprehensio mali
  Nec laedit nares virque paterque gregis;
Est et aromaticus non rusticus halitus oris,
  Nescio quis melior thuris et oris odor. 670
Aurorae facies quasi filia, dum rubor illi
  Et candor, neuter est et uterque color.
Os cycli quasi dimidii ridendo resultat,
  Vult laudem spatio promeruisse brevi.
Quodam se praebent pugnantia labra tumore, 675
  Sed modico rutilant non tamen absque modo.
Statura similes dentes compaginat ordo,
  Estque nitescentis aemulus ordo nivis.
Respicias mentum, mentum tam nobile mentem
  Amentem reddit, si quis amare velit. 680
Et colli Pario quasi marmore secta columna
  Scit speculam capitis more levare gruis.
Visum cernenti, cor furaretur amanti,
  Quae crystallino gutture forma micat.
Voce vocat laudem, quia vox imitatur olorem 685
  Est tam grus collo, quam philomela sono.
Et quales humeri! neque decedunt neque surgunt,
  Ut jaceant vel stent, gratius ambo sedent.
Quam veniunt simul ab humeris tam stemmate longo
  Bracchia, quam gracili deliciatur ibi. 690
Non carnosa manus sed carnea, gaudet ab intus
  Ossibus et nervis, carne nitente foris;

---

664. tumet e margine pro timet. 665. Ov. Ars I, 520. 668. e margine pro graecis. Ov. Ars I, 522
  Nec laedant nares virque paterque gregis.
673. e marg. cycli pro sicli, resultat pro refultat. 680. e marg. amare pro amore. 686. pro filomena. 687. 8. Alanus Anticl. lib. I. p. 11, lin. 4. 5.
  Non male colla sedent, humeris non insidet alta
  Cervix, at spatio surgit distincta modesto.

Sic tamen interius ut sit substantia mollis
  Exterius macies carnea pulchra nimis.
Exornat digitos, digitis si forsan inhaeres, 695
  Linea directa, lactea, longa, teres.
Huic digitis digitos reflectere, sive reducto
  Pollice brachiolum tangere moris erat;
Nec minuit laudes quod sunt sine sordibus ungues,
  Quos nequeo longos vel reputare breves. 700
Poma mamillarum modico suspensa tumore
  Producens prodit pectus, imago nivis.
Nulla mollitie dependent fracta, sed ipsa
  Duritie casti signa pudoris habent;
Virgineas stare videas utrinque papillas 705
  Et veluti gemmas irrutilare duas.
Quum dederit natura duas, ars demserat unam,
  Iret ut ad gladium libera dextra manus.
Non patet immo latet niveum latus, ille pugilli
  Circumscriptibilis est brevitate locus. 710
Non se distendit, nec enim se contrahit alvus,
  Mollitie tumida sed bene fusa sedet.
Ad tergum vertamus iter, quasi pinea malus
  Stat, bene membra sibi continuata tenens.
Partes occultas non est laudare necesse, 715
  Penna nativam nec reserare seram.
Caetera quae laudem pariunt, reticendo loquuntur,
  Et recitando tacent haec quia laude vigent.
Aptius haec anima poterit quam lingua fateri,
  Non decet interdum singula verba loqui. 720
Candida se gracilem protendit tibia, raris
  A latitante genu carnibus ossa tegens;

---

699. Ov. Ars I, 519 — — et sint sine sordibus ungues
701. Alanus Anticland. lib. I. p. 11. lin. 6. 702. 3. Alan. ibid. lin. 8. 9. ubi tamen ultimus versus
  Duritie proprii describunt signa pudoris.
716. reserare pro cod. referare. 717. Alan. l. c. p. 11. lin. 13. 14
  Cetera quis nescit meliora latere sub istis
  Quorum sola gerunt placidi praeludia vultus.

Sed non invideo suras ibi carne decoras,
  Sic tamen attingat ne pudor ille pedes.
Infima demonstrat tales tibi tibia talos, 725
  Ut bene congeries ossea nodet eos.
Exornant nitida simili compagine crura,
  Et quasi sint crurum confugiumque pedum.
Pes brevis et niveus, cavus intra, sed teres extra
  Exiguo calce calcat et osse solum. 730
In pedibus pedicae neque rectae sint neque tortae
  Non hoc non istud inter utrumque sitae.
Pollex directe protenditur, altera primo
  Altior ut series a pede deinde minor.
Nec pedicam pedica quasi spectat plantave plantam, 735
  Sed pes directe cum pede servat iter.
Pes brevis in nivea pulchre celatur aluta,
  Nec vagus in laxa pes ibi pelle natat.
Reginae corpus si talis imago venustat,
  Nescio quis specie nobiliore cluat. 740
Cultu forma nitet, hac femina dote superbit,
  Quis dubitat, cultus qui sit opimus ei?
Candescit bysso toga carni proxima, blandam
  Ne forsan laedant fila proterva cutem.
Stringitur, ut mammae constringat fascia fascem 745
  Accendit Veneris surgere visa facem.
Turbida mens geritur, ubi turgida mamma videtur,
  Res ea fit cordi nuncia saepe mali.
Purpura dat tunicae quo convenienter euntis
  Longo per plateas syrmate lambit humum. 750
Disputat hic lana cum lana murice tincta
  Utrum sit melior ille vel ille color.
Nec tantum renitet fulgenti murice vestis,
  Auro formatis fulget et ipsa rosis.
Armellus, castor, martur, bever atque saberus 755

---

737. Ovid. A. Am. III, 271:
  Pes malus in nivea semper celetur aluta.
738. Ovid. A. Am. IV, 516. 748. Cod. tunicam. 750. e margine pro surmate. margo praeterea praebet syrm. quod teutonice dicitur suanez.

Dat varium pannis convenienter opus.
Zona premit latera de bysso texta retorta,
Gemma stelliparo fulgure dante jubar.
Alternis vicibus argenti sidus et auri
Hic nitet, ansa tamen aurea tota rubet. 760
Brachia luxuriant armillis, lamina nectit
Argenti manicas, ut bene stringat eas.
Ars et materia certant in veste serena,
Quam dicunt chlamydem vix habet illa parem;
Materiam vincat opus an vincatur ab illa, 765
Iudicio poterat nemo probare levi.
Nobilitas digitos rutilantis circinat auri,
Multiplici jubare gemma superbit ibi.
Indice contentus ignita luce pyropus
Auri de medio solis ad instar ovat. 770
Saphiri species digitis aptissima regum
Ornat amazonicam luce micante manum.
Fulgidus obrizo carbunculus ardet in auro,
Claraque solifero provocat astra rogo.
Jaspis in argento viret, undam sanguinis arcens, 775
Hic latet in viridi zona colore rubens.
Omne perit viride viridi fulgore smaragdus,
Hic viret et viridi lumina luce fovet,
Hic adamas chalybe glaucus de sanguine solum
Solvitur hircino, fit homo prosper eo. 780
Pendebant nitido diffusa monilia collo,
Gemmas inspicio, nec numerare queo.
Pectus enim gemmis quasi celum fulgurat astris,
Hac radicante sed hac praeradiante magis.
Clarior argento, fulvo conspectior auro 785
Fulmine gemmali fibula lata micat.
Quaeris utrum rutilans sit forte topazius hicce
Tangens calce polum, vertice vero solum.

---

773. Gualter. Alex. I, 236
Lucidus obrizo crinalis circulus auro.
779. cod. claucus. 780. margo. sc. adamante. 781. Virg. Aen. VII, 278
Aurea pectoribus demissa monilia pendent.

Quam ditat gemma, decorat sculptura, tacere
De fulvo mustum vase gerente volo. 790
Hoc quoque transilio, quod bella monilibus ipsis
Aequiparativa pro paritate parat.
Taedia ne pariam, praeclaram transeo vittam,
Quae premit egregiam ceu diadema comam.
Aurea caesaries sub vitta colla pererrat, 795
Litigium crinis fulva refrenat acus.
Est et in incessu pars non contemta decoris,
Observat medium progrediendo gradum.
Cum ridet, ridet autem pro tempore, ridet
Ut summos dentes ima labella tegant. 800
Sic sedet, sic culta fuit, sic stamina nevit
Candida cum sociis Penthesilea suis.
Militiam forma sic ornat florida, formam
Inclita militia, compoliuntur ita.
Haec, quia multa sibi fuit experientia belli, 805
Trojanum bellum rege petente petit.

[DE AMAZONIBUS.]

Est in Amazonibus haec consuetudo: reguntur
Per se nullius sub ditione viri,
Et poteris sermone brevi, quam dicimus ortam,
Si mea verba notes, enucleare rei. 810
Ante quadringentos et quadraginta bis annos,
Quum caput imperii condita Roma fuit,
Indolis egregiae juvenes duo forte Scytharum
Ipsis temporibus incoluere solum;
Plinius unus erat, decorus Scolopecius alter, 815
Strenuus et validus unus et alter erat,
Qui multa quia pollebant virtute, fugati
Invidia terris sunt stimulante suis.
Haec fax invidiae magnatum prodiit igne,
Robur eorundem quos timuisse liquet. 820

---

797. cod. pras. 800. Ov. Ars III, 284
Et summos dentes ima labella tegant. 815. Nomina juvenum sonant mox Ylinus et Solopitus, mox Plinus et Scholopythus, mox Plyinus et Solapesius.

Cedunt et juvenum non pauca frequentia secum,
  Mentibus et membris qui viguere satis.
Cappadocum gentes adeunt et moenia Ponti,
  Insidiis cincti sed perimuntur ibi.
Venit ad uxores illorum de nece rumor, 825
  Et succrevit eis cum feritate furor.
Vindictam propriis intendunt tendere dextris
  Et non ignavis mentibus arma cient.
Hujus propositi sit ut omnibus una voluntas,
  Interimunt omnes, quos habuere, viros. 830
Exiliunt, et ab his Asiam fit pugna per omnem,
  Incipiunt belli prosperitate frui.
Et comitabatur victoria semper easdem
  Oppositos terrens, promta trophaea ferens.
Quaelibet illarum jam pace per arma reversa 835
  Disponit, fuerint quae facienda domi.
Si quam delectat, immo delectat habenda
  Gaudeat ut prole, mater et esse velit.
Illustrem vocat illa virum; vir amatur ut hospes,
  Quae quum se gravidam senserit, ille redit. 840
Filia diligitur, nutritur ad arma, docetur;
  Filius in stygias praecipitatur aquas.
Cremento careat ut dextra mamilla, crematur,
  At caret, ut bellis promta sit illa manus.
Nomen Amazon habes, quasi dicas absque mamilla, 845
  A sine praesentat, mammaque mazon erit.
Regnum reginae quondam rexere duales;
  Et regno fuerat inditus iste status:
Una domi patriae custos fuit, altera vero
  Pro regni spatiis extulit arma foras. 850
Una quidem tenuit Marsepia, Lampeto nomen
  Altera; regnabat haec foris, illa domi.
Has inter virtutis opes Marsepia mortem
  Hostili gladio fraude subacta tulit.
Filia cui Sinope succressit dignaque laude 855

---

847. Cod. reginis duabus. 851. 53. Apud Orosium nomen Marpesia sonat.

Perpetua studuit virginitate frui.
Europam simul et Asiam domuere potenter,
Maximus hinc orbi crevit utrique timor;
Unde solebat eas e bello copia praedae,
Captivus populus, gloria magna sequi, 860
Formidant regna, premit admiratio mundum:
Totum foeminea membra domare solum.
Aedificant Ephesum memorandaque moenia; solae,
De quibus insignis fama volabat, erant.
Istaque duravit annis victoria centum, 865
Durat adhuc quod habet nulla virile jugum.
Amphytrionides licet invictissimus esset,
Viribus inpetere non erat ausus eas.
Calliditate magis est usus, robore plenis
Dicitur his ratibus applicuisse novem. 870
Narrant Antiopen tunc Orithyamque fuisse
Supra sicut habes, in ditione pares.
Ex inopinato petit has Alcmenica proles,
Caedit, prosternit nec sine strage capit.
Hoc bello capiunt Menalippen, Hypolitenque 875
Orithyaeque fuit utraque virgo soror;
At Menalippe redit violenter ab Hercule capta,
Huic tamen arma, quibus haec erat usa, manent.
Theseus Hypoliten sibi copulat, Hypolitumque
Procreat, huic jugulum saeva noverca parat. 880
Non meus haec sermo testatur, Orosius; ista
Cujus habent plenam singula verba fidem.
Post hanc Orithyam, de qua modo mentio surgit,
Intrat regalem Penthesilea thronum.

---

858. in margine ubique. 862. Cod. femineam. 871. Cod. Orichiam. 875. Menalippen ex Orosio posuimus pro cod. Menelippen. 877. Cod. Menalappe, ob paritatem v. 874 posuimus Menalippe. 881. Orosius histor. I, 15 eadem de Amazonibus quae noster praebet, paene iisdem verbis narrat.

[LIBER QUINTUS.]

[INCIPIUNT CAPITULA QUINTI LIBRI.]

Gaudet in adventu Priamus rex Penthesileae.
Pulchre suscipitur. Ad bellum tota parantur.
Obterit Argolicos aliquantis pugna diebus.
Exspectatus adest Pyrrhus, patris arma profundis
Tollit lamentis, connectit pugna cohortes 5
Velnam terribiles. Danais jam terga daturis
Cor revocat Pyrrhus idemque superba locutam
Armis non levibus obtruncat Penthesileam.
Trojani fugiunt, persuadet Teucria pacem,
Sed placet Amphimacho vinci vel vincere bello. 10

[GAUDIUM PRIAMI OB ADVENTUM PENTHESILEAE ET DESCRIPTIO AEDIUM.]

Multa fidem promissa levant laudandaque virtus
Crescit et immensum gloria calcar habet.
Princeps Trojanus occurrit Penthesileae,
Hanc laudat, laudum cimbala virgo probat.
Buccina laetitiae clangit praeconia, pangit 5
Grex domicellaris seria picta jocis.
Herba smaragdat humum, florum pictura colore
Verberat intuitum, mulcet odore locum.
Floribus et ramis vestita platea diescit,
Intermixta tubis fistula dulce canit. 10
Inclita per largas dilatant olla fenestras,
Circumdant niveas Indica fulchra domos.
Regia reginam recipit, reginaque totam
Nobilitans aulam pulchrius ornat eam.
Adventu dominae domus exultare iubetur, 15
Atria vestit ebur, purpura lata toros.
Aridet thalamus obrizo fulgidus auro,
Assurgunt omnes Laomedontis opes.
Aulaeis aula varie velata resultat,

1. Horat. Epist. II, 2, 10. mult. fid. prom. lev. 19. in margine scholion: cortinis.

Illic Mars dubius militat, hicque Venus. 20
Pingitur in solio Ninus rex Assyriorum
Intendens totum Marte domare solum;
Romam pugna petit hic annos mille trecentos,
Quae spatium posuit urbis et orbis idem.
Vicit, quem tenuit Zoroastrem Bactria regem, 25
Qui magica primus doctor in arte fuit.
Hic rubeum videas mare rubrum, littora cujus
Expugnans Ninus pugnat ad usque Scythas:
Gentes innumeras superatas, hunc superantem,
Destructas urbes, diruta castra vides. 30
Et tandem praesentat eum cortina sagitta
Trajectum, moriens sanguine pingit humum.
Semiramis succedit ei, reginaque celsum
Hic subit aurivomo picta colore thronum.
Cujus ut haec regnum sic sumsit et effera bellum 35
Immo manus armis extulit illa magis,
Indos invasit, domuit, servire coegit;
Res ea diverso picta colore fuit.
Praeterea quod praeter eam non indidit Indis
In toto mundo bella nec unus homo. 40
Magnus Alexander totius malleus orbis
Solus et haec mulier hunc domuere locum.
Bella patent, sed scorta latent, pars maxima rerum
Offendet, si non interiora tegas.
Sed Treverim pictura levat, quam Trebata fundat 45

---

23 sq. Narratio invenitur apud Oros. histor. I, 2, quem noster non plane intellexit, certe obscuriori dictione gavisus est, ubi Oros. simpliciter: ante annos Urbis conditae mille trecentos Ninus rex Assyr. etc. Orosius I, 4 et II, 3 sqq. has historias narrat, quas hic pictas enumerat. 25. Scholion. Zoroastes regnavit in Bactria, qui magicae artis inventor fuerat. 28. Cod. jubeas nos videas. 39. Orosius l. c. „Indis quoque bellum intulit, quo praeter illam et Alexandrum Magnum nullus intravit.“ 43 sq. Orosius l. c. „privatam ignominiam publico scelere obtexit.“ 45. Narratio de filio Nini Trebata invenitur Gesta Treviror. ed. Wyttenbach vol. I. p. 4, ubi ea, quae hic antea leguntur, etiam ex Orosio exhibentur. Apud Gualtherum, in quarto Alexandre-

Hoc quoque de proprio nomine nomen arat.
Tunc, quasi septennis Abraham patriarcha fuisse
Dicitur, a Nino Trebata natus erat.
Regno Semiramis hunc expulit, ille novercam
Renuit horrendo quam violare thoro. 50
Turris celsa Babel, coelum contingere nisa,
Pingitur in capite, nec caput illa capit.
Obstat linguarum confusio, non tamen omnem
Amputat effectum, grande cacumen habet.
Per passus quinque dabis illi millia centum 55
Et decies septem millia bisque duo.
Ponitur a latere Babilonia, prima corona
Totius imperii, Trojaque surgit ibi.
Ilus, Laomedon, Priamus, Priamique propago
Et Tros praecipue Laomedontis avus, 60
Thermodontiaca sequitur victoria, totas
Pessumdans Asiae non sine caede plagas.
Picturae Priamus dat Penthesileaque finem;
Pascitur intuitu virgo tuendo diu.

[DESCRIPTIO AULAEORUM.]

Sunt etiam variis contexta tapetia formis, 65
Prima tenet medium philosophia locum.
Terra pedes, aqua venter, haec pars pectoris aer,
Ignis frons capitis, his bene texta locis.
Ter tria ter, dextra bis, bina bis altera palma
Continet et tenui veste decora nitet. 70
His numeris elementa ligat, videasque locantem
Bis sex in medio, tramite bisque novem.
Quattuor hi numeri sibi qua vi sint sociati,
Bis duo respondent hac elementa sibi.
Frigida ne pugnent calidis, humentia siccis 75
Sed sint ponderibus ipsa librata suis;

---

idos libro, historiae veteris testamenti simili modo picturis repraesentantur. 61. scholion marginis Termod. Amazonica. Termodon fluvius Amazonum. 75. Ovid. Met. I, 19.
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis.
76. Ov. Met. 1, 13 Ponderibus librata suis.

His numeris se dissociant sociantque vicissim,
  Sunt in amicitia, sunt inimica tamen.
Et quamvis spatio distent, tamen omnia fiunt
  Quattuor ex istis, rursus in ipsa cadunt. 80
Sic licet ignis aquam semper contrarius, humor
  Omnis sensibiles res creat atque calor.
Altum flamma petit, propior locus aera cepit,
  Sederunt medio terra fretumque loco.
Se graviora levant levioribus et leviora 85
  Pacifica lyra per graviora gravant.
Tellus rarescit in aquis, aqua fit levis aer,
  Aer purus erat, purior ignis erit.
Ordine converso redit ignis in aera densum,
  Hic in aquas, rursum terra creatur aqua. 90
Ex aliis alias reparat natura figuras
  Cuncta novas, species nec sua cuique manet,
Nec perit in toto quidquam, mihi credite, mundo;
  Sed faciem varist et novat esse suum.
Quum fit res aliud, quam quod fuit ante, vocatur 95
  Nasci, sed quando desinit esse, mori.
Totus hic a numeri ratione retexitur ordo,
  Hic veluti pulchre pulchra tapeta docent.

[DESCRIPTIO AULAEORUM.]

Libera se studia monstrant septemplice cura,
  Intrat Donatus subsequiturque Plato, 100
Rhetor, arithmeticus, geometer, musicus, Atlas,
  Quo manet allectus, quemque moratur opus.
Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum,
  Ponere consueta tempus in arte juvat.
His subdividitur physicus, speciesque salubres 105
  Hic truncat, morbos sorte vel arte fugat.

---

83. 84. Imitatio Ovid. Met. I, 26 sqq. 86. Cod. lire. 101. Cod. arismeticus. Atlas pro astronomico positus. 108. 4. Ov. Pont. I, 5, 35. 36.

Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum
Tempus et adsueta ponere in arte juvat.

Moribus humores, mores humoribus apti
  Indicio physici discutiuntur ibi:
Pulsus et urina. Primum ergo dociva requirit,
  Quid natura mali cogitet, illa duo. 110
Ad fines transire duos sapientia fertur
  Ut sit homo sanus corpore, mente scius.
Hinc est quod physica de septem non erit una,
  Sed subdividitur hinc vigor, inde valor.
Se rotat in medio fortunae luna, recrescit, 115
  Decrescit varias orbiculando vices.
Regnat Alexander, Darius regnavit, in imo
  Balthasar est positus, surgit ad astra Cyrus.
Philosophi calcantur ibi, calcatur honestas,
  Virtutum videas quattuor ire vias. 120
Solvitur in risum, tamen insinuat sine risu
  Seria, quod prope se virgo tapete videt.
Sola stat in monte carpendo vireta capella
  Ex inproviso prosiliente lupo.
Tu quo jure mea, lupus inquit, pascua mordes? 125
  Crede mihi, feci nescia: capra refert.
At lupus intonuit: reddes convivia pelle;
  Unde levat tales haec tremebunda preces:
Praeventam mortem missis concede duabus,
  Una tibi, domine! prosit et una mihi. 130
Fac, ait. Illa canit altum diapente caprizans;
  Affuit opilio, prosiluere canes.
Cui lupus auffugiens poteras legisse, canebas;
  Non mihi sed cantus profuit ille tibi.
Plus alii pro te quam tu tibi credere noli, 135
  Qui tibi dormitat, scit vigilare sibi.
Mimi, mendaces, balatrones, hoc genus omne
  Ludunt in talis, amphora cincta ciphis.

---

117. Margo: Hi ponuntur non quia ante tempora illa fuerint, sed quia gaunit similitudinem aliorum et talium. 136. Anon. Nevel. p. 527 lin. 11. 137. Horatii serm. I, 2, 3, ubi tamen mimae. 138. Sensus: hi ludunt, interea adportatur amphora scyphis cincta.

Initiunt tandem digitorum vincla; lapillis
  Sic ludit gluto, cum calet ille mero. 140

[INSTITUTIO COENAE.]

His in imaginibus spatiatur mentis ocellus,
  Virgo fit hinc multis exhilarata modis,
Tunc positis triteis cedrina matre locatis
  Incipiunt gratis se refovere cibis.
Sollemni Cereri repletur eburnea mensa, 145
  Sarcinat argentum regia pompa dapem.
Crateras auri statuunt et vina coronant,
  Singula dum libant, tinnula sistra sonant.
Fulgurat argentum, rutilum quoque fulgurat aurum,
  Per mensae spatium crede salire merum. 150
Ordo puellaris fert quaeque ferenda puellis,
  Haec pulchrae servit, pulchrior ipsa venit.
Gemmea pectoribus demissa monilia pendent,
  Cingit nobilius aurea zona latus.
Plus decoris plus mellis habet variata voluptas, 155
  Nam, cum delectant singula, cuncta placent.

[PLANETARUM REGNUM.]

Convivus citharista canit, quod sidera septem
  Mundi sint hujus vis regitiva status.
Sol est principium vitalis, fonsque caloris;
  Luna ministeriis hymnidicatis adest. 160
Saturnus retinere facit, Mars attrahit iras,
  A Jove crementum, dat mihi velle Venus;
Mercurio tribuo quod cogito, sic duodenis

---

139. lapillis pro cod. capillis. 143. scholion marginis. Triteae ligna sunt super quae potabilia ad coenae usum posita. 147. Virg. Aen. I, 728
Crateras magnos statuunt, et vina coronant.
153. Virg. Aen. VII, 178
Aurea pectoribus demissa monilia pendent.
160. Maximian. V, 78: arma ministeriis quippe dicata suis nostri in mente fuisse videtur. 162. Virg. Aen. VII, 219.
Ab Jove principium.

In coelis manet his vis memorata locis.
Non idem cursus est omnibus, ille planeta 165
Velox, hic tardus, hic magis hoc vel eo.
Hic illi domus est, hic gloria, servitus illic
Semper erat, semper septimus hostis erit.
Sol solium solus elegit in aede leonis,
Est aries solis gloria, poena libra. 170
In cancro lunae videas habitacula, taurus
Altius extollit, scorpio pugnat eam.
Libra domus Veneris et taurus, piscibus autem
Regnat, sic queritur virgine virgo premi.
Virgine Mercurius laetatur et in geminorum 175
Imperat hospitio, piscibus exul erit.
Laetae suscipiunt aries et scorpio Martem,
Mars tibi cancer honor, sed capricornus onus!
Jupiter exultat in piscibus atque sagitta,
Cui cancer rex est, capra bubulcus, ait. 180
Saturni domus est et aquarius et capricornus
Servitus est aries, libra corona seni.
Post epulas agitur ut somnus membra salutet,
Reginae corpus aurea sponda fovet.

[PENTHESILEAE EXITUS IN PUGNAM.]

Postera Phoebea lux lustrat lampade terras; 185
Jam libet in bello conseruisse manus,
Stat sonipes ac frena ferox spumantia mordet,
Cujus pressura tergora virgo fuit.
Fit sonus ad bellum, quum tigride promtior arma
Bellandi studio Penthesilea subit. 190
Protegit egregia lorica membra triplice,
Ocrea ferrata candida crura tegit;

---

173. Confer. Marcell. Paling. p. 312 v. 27 (edit. Paris. 1580. 16). 175. Marcell. Paling. l. cit. p. 313, v. 1.
Mercurius Geminis et pulchra Virgine gaudet.
185. Virgilii Aen. IV, 6. 187. Virg. Aen. IV, 135
Stat sonipes, ac frena ferox spumantia mandit.
190. e margine pro fuit.

Non latum gladio latus imperterrita cingit,
  Casside flammata munit et illa caput.
Exilit armata, probat armos et probat arma, 195
  An fore concordes armus et arma velint,
Est ubi cuspis? ait, et eam manus effera pendit,
  Sic salit in vastum virgo virilis equum;
Fulmineum clypeum lateri locat illa sinistro,
  Calcat flammigeras tibia docta strepas. 200
Calcar equum pungit, ad sidera lancea surgit,
  At portam validus praecipitatur equus.
Cornipes in phaleris, muliercula gaudet in armis,
  Quadrupedum plantis ampla platea strepit;
Casside flammescit, phalera micat, ense coruscat; 205
  Huic sunt saxa glomus, tela veruque colus,
Huic clypeus speculum fuerat, cassisque teristrum,
  Scutum girgillum, lancea supplet acum.
Ensis ei fusum converterat, arcus alabrum;
  Armillam pharetra, clava monile facit. 210
E porta volitans gerit alto corde leonem
  Seque sequi turmam praecipit illa Phrygem.
Hanc acies sequitur imberbis, cum cute barbas
  Radere Grajugenas, ense secare genas.
Spicula non specula miles considerat ista, 215
  Docta magis collum quam spoliare colum.
Quae bene pugnabat, patriam bene noverat artem,
  Mittere quae poterat tela, diserta fuit.

[PUGNA, IN QUA GRAECI FUGATI SUNT.]*)

Nec minus Atrides castris educit Achivos
  Sollicitans pavidos munere, laude viros. 220
Obviat ergo viris, plus quam vir, virgo virilis
  Vir studio, specie foemina, corde leo.
It coelo clamorque virûm clamorque tubarum,

---

202. Anon. Nevell. p. 517, lin. 17.
  Gaudet equus phaleris.
209. Schol. al. haspel.
  *) Schol. marginis: Pugna xxiii per aliquot dies.

Celant aethereum spicula densa rogum.
Quadrupedes fulvum mandunt sub dentibus aurum 225
Et verrunt pedibus impatienter humum,
Horrisonis vacuas implent hinnitibus auras;
Tanquam cornipedes bella sitire putes.
Vela levant, aquilas; cristat, quatit aura volantes,
Hic videas gryphes, hic volitare grues. 230
Se rapiunt acies, contundunt ensibus enses
Ilia percurrit lancea, mucro gulam.
Ex re num nomen habeat vel acuta securis,
A seco descendat, ossa trecenta secat.
At medias inter acies exultat Amazon, 235
Accipiter medias ut volat inter aves.
Dejicit hic Argos et sanguine compluit agros,
Ensibus obstructas ampliat ense vias.
Aspera duravit aliquantis pugna diebus,
Et plures morti sunt utrobique dati. 240
Penthesilea dies in pugna conficit omnes
Et demum Graecos in sua castra fugat.
Et nisi magnanimus Diomedes obvius isset,
Navibus et castris ultima luna foret.
Involvit mundum nox humida, pugna quiescit, 245
Pergama cum Phrygibus Penthesilea subit.

[PYRRHI DECLAMATIO.]*)

Ala puellaris mediis inprime diebus
Graecos in bella voce minisque vocat.
Graeca caterva silet, munit fossata, quiescit,
Donec tam Pyrrhe quam Menelae venis! 250
Rex ita mandavit. Veniunt, Pyrrhusque regendos
Myrmidones recipit nobiliterque regit.
Flebiliter patris arma levat visoque sepulcro

---

225. Virg. Aen. VII, 279. 226. verr. hum. ut Latini poetae verr. aequora. 229. Schol. Signa erant vexillorum. 236. Ov. Met. V, 606
Ut solet accipiter trepidas agitare columbas.

*) In margine: Amazones Graecis non resistentibus clamant.

Ejulat et lacrymis illius ossa rigat.
O pater, o patriae decus, o fortissime miles 255
O vice celebris, nobile sidus! ait;
O mel virtutis, o famae balsamus amplae,
Turris honestatis, strennuitatis apex;
O rosa militiae, probitatis tincta colore,
Et nunquam spina derosulata fugae, 260
Quo modo perdiderim te nescio, mortis iniquae
Fractum naufragio, te, miserande! gemo.
Omnia mors mordet, o mors tu nec speciei
Parcis nec generi, gratia nulla tibi.
Testudo miseris, tigris felicibus est mors, 265
Saepe vocata fugit, saepe fugata subit.
Dulce mori miseris, sed mors optata recedit;
Et, cum tristis erit, praecipitata venit.
Mors hominum felix quae se nec dulcibus annis
Inserit et moestis saepe vocata venit; 270
Mors haec infelix florentes abstulit annos
Ex improviso praecipitando duos.
Me miserum! non te sed me mors ista momordit,
Morsu consumsit, te mihi namque tulit.
Sum moestus, qui laetus eram; mordente dolore 275
Anxior ad mentis commoda raro levor.
Absque calore manus, jam mens est absque valore,
Jam mihi dixerunt omnia laeta vale!
Gutta cavat lapidem, consumitur annulus usu;
Et teritur pressa vomer aduncus humo. 280
Non ergo mirum, si mens mea tabida facta
De nive manantis more liquescit aquae.
Hoc solum recitare juvat, quod nulla potestas
Nullaque prosperitas esse morosa potest.
Hoc etiam didici, quod res fortuna secundas 285

---

267. 68. Maximiani Eleg. I, 115.
Dulce mori miseris, sed mors optata recedit,
At cum tristis erit, praecipitata venit.
279. 80. Ovidii ex Pont. IV, 10, 5. 6. 281. 82. Ovid. ex Pont. IV, 1, 67. 68
Nil igitur mirum, si mens etc.

Et bene foecundas imperat esse breves.
Effundant oculi lacrimas, exterminet ora
Pallor, concutiat interiora dolor,
Connodet digitos tortura, reverberet altum
Aera vox misera, tanta querendo mala! 290
Ista paris mihi damna Paris, Paris immo parasti
Fomes adulterii, turpis origo mali!
Nequitiae facula, cur te fuit illa secuta,
Peius adulterio turpis adulter obest.
Tu caput es belli, Troûm metus, Argolicorum 295
Fletus, utrorumque cladis amara lacus.
Et tua res agitur, paries cum proximus ardet,
Te quoque mors stygiis, impie! mersit aquis.
Quam bene dispositum terris, ut, quum sit iniquus
Consilii fructus, imbuat auctor opus. 300
Ecce tuus luxus est Troibus, impie! luctus,
Et plausus planctus Argolicisque datus,
Et miser in miseras dejectus es ipse cavernas,
Quas misere miseris pro meretrice dabas.
O meretrix! spuma meretricum! nonne mereris 305
Spumeus ut pingat spumea facta stylus?
Posteritas fortasse leget, discetque docendo
A tam pestifera quemque cavere nota.
Est impossibile finiri fine beato,
Quae de principio sunt fabricata malo. 310
Ars tua magnanimum mundo tulit, Hecuba! patrem
Et simul illustrem flagitiosa virum.
Tunc duos una saevissima vipera morti

---

287. margin. schol. exsudent. 292. turpis e margine pro iterato codicis fomes. 294. Ovidii Her. IV, 34. ex quo loco mutavimus nostri pejor in pejus. 297. Horat. Epist. I, 18, 84. 298. Imitatio Ovid. Trist. IV, 5, 22.

— — si non
Qui mersit Stygia, sublevet illud, aqua.

299. Claudian lib. 1. in Eutrop. XVIII, 157. 58

Quam bene dispositum terris, ut dignus iniqui
Fructus consilii primis auctoribus instet.

301. luxus pro cod. lurus. 305. margo: invehitur in Helenam. 311. margo: invehitur in Hecubam.

Fraudis adaptasti pollice? Tune duos?
O, qui militiam violasti perfide miles! 315
Perfidiae miles, militiaeque lues!
Fallere credentem non est operosa Quiritem
Gloria, simplicitas digna favore fuit.
Simplicitas, auriga doli, praetendit amorem
Intendit mortem; sic ego perdo patrem. 320
Ingreditur fanum nescitque latere profanum
Et plenum gladiis insidiisque locum.
Providus incautum confligit apertus apertum,
Aequum vir nequam, noxius innoccuum.
Non impune tamen gladios movere dolosos, 325
Pars bona, non sentis ense luere dolos.
Ad superos sustollo manus et postulo: vindex
Dignetur tanti Jupiter esse mali;
Jupiter a nobis tam noxia crimina pellat,
Ut bona quis voveat frausque subintereat. 330
Jupiter in mores mihi det calcare paternos,
Ut valeam fieri patris imago mei;
Cuius militiam mundi per climata septem
Detulit et gesta fortia fama loquax.
Sola mori nescit eclipsis nescia virtus, 335
Corpore defuncto vivere facta solent.
Felicem! cuius resoluto corpore claris
Laudibus extulerit aurea fama dies.
Absque mora ruimus. Ruimus nunc? nonne videmus
Omnia transire more labentis aquae? 340
Vivimus, ut nunquam sensu careamus amaro:

---

315. margo: invehitur in Paridem. 317. Ovid. Her. II, 63, ubi tamen pro Quiritem, puellam. 323. margo: armatus inermem. 335. 36. Gualth. Alex. VI, 335. 36.

Vivere per famam dabitur post fata sepultis,
Sola mori nescit eclipsis nescia virtus.

Conferantur ob sensum sequentes versus et VII, 356. 57.

Hoc solum solamen inest, quod gloria mortem
Nescit, et occasum non sentit fama superstes.

337. claris e margine pro clarus. 338. Scholion: pluralis numerus: dies. 340. Ov. Ars Amat. III, 62 eunt anni more fluentis aquae.

Post mortem sola fama superstes erit.
Interea tamen in hostes nos grande furenti
Cogit vibrare dedecus arma manu.
Dixerat et sepelit singultus verba loquentis, 345
Humida reddiderat lacrima busta patris.
Tandem post longa suspiria miles ocellis
Purpureo transit gausape; castra subit.

[PENTHESILEA ARGOS AD PROELIUM PROVOCAT.]

Ultima lux gelidas coelo dimoverat umbras,
Pallida jam turbant sidera solis equi; 350
Evolat audacter quasi virtus Martis et Argos
Provocat assuetis Penthesilea modis.
Cujus Amazonica sequitur vestigia turma
Cum domina belli pondera prona pati.
Gaudent foeminea lunatis agmina peltis, 355
In cursu validi delitiantur equi;
Gaudent praeterea clava pugnare trinodi,
Non gaudent turpi se maculare fuga.
More locustarum videas erumpere Troes,
Et quasi dormierint, hactenus esse leves. 360
Inclamant Danaos; quid bella negatis inertes,
Vestras intrate repariando rates!
Sed prius in vestra scribemus dorsa: valete!
Telorum figet mollia colla stilus.
Aut dormitatis aut luditis, aut nimis estis 365
Attriti bellis, sic quia dorsa datis?
Ac manus interea castris Trojana propinquat,
In campum Danaos garrula voce vocat.

---

342. cfr. loc. Gualteri ad 335. 36. memoratum. 346. Cod. reddiderant. 349. schol. gaus. manutergio. 355. margo: Amazones ferebant peltas in modum lunae curvatas. 356. delit. schol. margin. delectantur. 357. cod. trinoda. Gualter. Alex. V, 46.

Fuderat ergo viros clava ter quinque trinodi.

360. cod. hastenus.

[PYRRHUS IRRUIT IN TROES.]

Pyrrhus Achilleides, animosus imagine patris,
  His dolet Argolicis subjacuisse probris. 370
Impiger arma rapit, medios ruiturus in hostes
  Invadit Teucros, ense bipartit eos.
Sic ferus accipiter ungues exasperat uncos,
  Quum columbarum cogitat esse gregem.
Hic volat, hic revolat, rapit hanc, eviscerat illam 375
  Et plumis mixto sanguine pingit humum.
Haud secus in Phrygibus Pyrrhi se dextera fingit,
  Dum nece multiplici sanguinolentat agros.
Educit Danaos Agamemnon et instruit omnes,
  Imperat ut veniant; fit fragor, arma sonant. 380
Tollitur ad coelum clamor, vox sidera pulsat,
  Ad nubes nebula pulverulenta volat;
Clangunt et litui, clamoribus echo reclamat;
  Est, veluti totus mundus in arma ruat,
Est, quasi rumpatur tellus, hinnitus equorum; 385
  Spicula dum volitant, est, quasi silva cadat.
Ex armis scintilla micat, velut igne corusco;
  Horrendo quatitur auris et aura sono.
Non ferrugineus sed ferreus ingruit imber
  Telorum multa nube tegendo polum. 390
Concurrunt, in fata ruunt, glomerantur in unum,
  Nec requies aliquo scit latitare loco.
Hic rabies, moeror, fremitus, violentia, livor,
  Lis, odium, fervor, impetus, ira, furor.
Pars gladios stringunt manibus, pars spicula mittunt, 395
  In ferrum turba, sit quasi caeca, ruunt.
Infrenant isti currus, pars altera saltu
  Praecipiti validis injiciuntur equis,
Insultans sonipes toto fremit aequore frenum

---

373. margo: comparationem facit. 374. margo: comedere. 384. Ov. Fast. VI, 598
— attonitum vulgus ad arma ruit.
396. in ferr. ruunt. Virg. Georg. II, 503. 399. glosa marginis: planitie campi.

Huc obversus et huc ire per ora dolet; 400
Splendescit campus armis sublimibus, alto
Hastarum nemore ferreus horret ager.

[FUROR PENTHESILEAE ET AMAZONUM.]

Quadrupedem validum ferrata calce fatigat
Vecta per hostiles Penthesilea choros.
Denique consueti non est oblita tenoris, 405
Denudat gladium, caede colorat agrum;
Cui levis a laevo dependet parma lacerto,
A tergo decorat aureus arcus heram.
Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem,
Nunc mittit laeva spicula multa manu, 410
Quae tamen interdum, si telis pulsa recedunt,
Arcu converso mox revolare facit;
Et quot missa manu contorsit spicula virgo,
Ad terram jacti tot cecidere viri.
Aspera pugna trahit alto se sole, virum vir 415
Impetit et vim vis cedere caede facit.
Nec tantum fuit in isto vir virque duello,
Impetitur quia vir virgine, virgo viro.
Passive, non lascive: non sicut amantes
Se, sed ut amentes composuere truces. 420
Ocrea ferrata micat hic, non oscula miscent,
Non thorus sed thorax, non procus immo procax;
Procubitus, non concubitus satiantur amore,
Vir jugulare suam non violare studet.
Ferrea ferratis constringunt colla lacertis, 425
Clamor in amplexu, nullus habetur amor;
Non isti capitum dant oscula sed capulorum,
Basia dant dolabris jurgia dando labris;
Non jungunt mentes, pungunt hic oscula dentes,
Non reor haec vera sed magis esse fera. 430

---

404. margo: chorus non pertinet ad cantum modo sed etiam ad bellum. 407. Virg. Aen. XI, 693
— — et laevo dependet parma lacerto.
411. cod. recedit.

Rictus non risus hic unus, nullaque virtus;
  Hic sua jura calix non habet, immo chalybs.
Trajicitur telis his caedis corpus acutis
  Possent hac caede taedia magna dare.
Conjugium tandem mors ejus filia finit, 435
  Atria Cocyti spiritus atra subit.
Hic per sanguinea connubia foedera foeda,
  Plena cadaveribus omnia cerne loca.
Lancea per pectus, per colla, per ilia currit,
  Mortem praecurrit, protinus illa subit. 440
Sanguineos vomit ille globos, cadit alter et ipsam
  Squalidus a proprio sanguine mordet humum.
Hic valida currente per arma, per ossa securi,
  Labitur in partes una figura duas.
Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni, 445
  Non istis sternunt strataque confodiunt.
Hic digitos tenet ad oculum quaeritque foramen,
  Scindit ei medio tempore mucro manum.
In frontem morientis adhuc rigido pede calcat
  Absque mora veniens, ut moriatur, equus. 450
Ille strepa fugientis equi per devia pendens
  Albat sanguineos excerebratus agros.
Hic caret occipite, caret hic pede, cruribus ille,
  Mortuus hic pulsat, hic moriturus hiat.
Vectores vectique simul per membra vehuntur, 455
  Mortua tota jacent funera strata via.
Vulnera quis numeret, quis funera, quisve dolores;
  Mortis tot species scribere nemo potest.
Compluit immensa cataclysmus sanguinis arva
  Gurgitis instar habet fusus utrinque cruor. 460
Agmen virgineum totum perfuderat agrum
  Sanguine tam patiens, quam flagra mortis agens.

---

436. Cod. cochici. 455. Gualth. Alex. V, 161. 62
— — — genibus cecidere remissis
Vectores vectique simul.

[PYRRHUS ADHORTATUR GRAECOS.]

Porro foemineis illatos viribus Argi
  Insultus belli vix potuere pati;
Retrorsum vertere gradum, jam jamque parabant 465
  Vitae praesidia ponere, terga dare.
Quo ruitis, pilata cohors? inclamitat altis
  Vocibus hos Pyrrhus; est fuga grande scelus.
O miles qui militia gladioque resultas
  Militiae titulum, quid fugiendo fugas! 470
O famuli turpes! servum pecus, absque cruore
  Fortes, debilibus turpia terga datis?
Immensum socii scelus est fuga, crimine quovis
  Credere debetis turpius esse fugam?
Buccina cur signum dat bello rauca cruentum, 475
  Si volumus visis ensibus ire domum?
Foetidus est fugiens, vitiosus, turpis et exlex,
  Militiae consors amplius esse nequit.
Militis a tabula te ne dum principis, o qui
  Fugeris in bello, mandat abire fuga? 480
Si filum neret hodie tibi Clotho supremum,
  Aptius a pugna quam rapiere fuga?
Ad pelagus cum veneritis quid postea? vasto
  Ibitis ante dies vos sepelire freto.
Fidite ne pedibus, ferro rumpenda per hostes 485
  Est via, sit quamvis densus ubique globus.
Deest jam terra fugae, pelagus patriamve petemus,
  Magno nos claudit obice grande salum.
Vertite cornipedes, faciesque ferantur in hostes,
  Enses erigite, vulnera larga date. 490
Jam fugient, qui forte fugant, victoria nostra

---

467. Virg. Aen. XII, 312. 13
— — atque suos clamore vocabat,
Quo ruitis?
Gualt. Alex. II, 381 sq.
Quo ruitis peritura manus? juvenemne putatis
Invictum fugere hunc, qui quovis crimine credit
Turpius esse fugam.
488. Schol. sal. mare.

Est, sueto modicam more movete manum.
State, redite, gradum convertite, state, cavete
Ridiculum famae. Pessima fama fugae.
Nec mora sit, cito dispersas densate catervas, 495
Et quasi grex onus Martis agatis opus.
Dixit et adversos telum contorsit in hostes
Restituitque suo perdita corda loco.
De timidis tumidi fiunt hortamine Pyrrhi,
De pavidis avida pectora dantur ita. 500
Qui fuerant timidi, redeunt, et corde tumenti
Quique pavent, gladius ut repetatur, avent.
Conflictus renovatur item, fit pugna repente
Maxima, consurgit lancea strage nova.
Pyrrhus ibi devectus et hic hortando reversos 505
Consolidat cuneos, nomine quemque vocans.
Irreprehensibilem se miles ad omnia reddit
Se sub militiae flore decenter habens.
Se Phrygias jacit in acies et sanguine bracat,
Nec manus illius a feriendo vacat. 510
In Teucris rubeum violenter balneat ensem,
Balnea de stygio dic ea lata lacu.
Hostes commactant pariter se, nec cruor arva
Inficit infusus plena cruore prius,
Nec campus rubeo rubescit sanguine, sanguis 515
Sanguinis a rivo stat potiore vado.
Quantus equis quantusque viris de pulvere crasso
Sudor erat, nemo, qui reticere queat.
Pulveris ascensus sepelitur sanguinis imbre,
In rubeos latices vertitur herba virens. 520
Pulvere non fluitant, mucronibus arva coruscant.
Unde fit ut multa millia strata cadant.
Tot mortes poterant stygias implesse paludes,
Maxima, dux Erebum! ni tua regna forent.
Vix fuit hoc numero distinguere, quis vel in istum 525
Aut hunc pro meritis debeat ire lacum,

501. Cod. tumidi. 509. Cod. brarat. 513. Cod. hostes hostes c. p. s. 524. Schol. Pluto. 525. Cod. istam. 526. Cod. hanc.

Diceris, hospitia Stygis ut faceres magis ampla,
  Olim primigerum tu subiisse focum.

[PENTHESILEA ALLOQUITUR PYRRHUM.]

Transierat medium rota solis flammea mundum,
  Pugnans stabat adhuc fervida flamma virum. 530
Innumerabiliter Danaosque Phrygesque ruisse
  Pondere bellorum Penthesilea videt,
Et quia virgineus exercitus arma valenter
  Veheret, in Pyrrhum talia verba jacit:
In campis agitare ferus te Pyrrhe! putasti, 535
  Hic quasi musca levi sit capienda manu.
Non puer hic lepores venaberis, immo leones;
  Est lepus illa vel haec foemina? nonne leo?
Foemina credideris. Occurret foemina Pyrrho?
  Non sed vir; mulier induit illa virum. 540
Et vi virtutis erit illa vir et quasi vi vir,
  Vir quoque non vilis, immo virilis erit.
Foemina sive vir es? hic si vir es, exere vires
  Haec erit in vi res; robore nonne vires?
Non tu foemineas imbelles, immo rebelles 545
  Invenies et non absque vigore manus.
Scis, quod non debet pelago se credere, si qua
  Audet in exiguo ludere cimba lacu.
Si me respicies, fortes invadere fortis
  Forsitan exemplis instruerere meis. 550
Ignavos agitas, in me converte, valoris
  Si quid habes, et quid sint fera bella scies.
De pretio victi pendet victoria; victor
  Tantus erit, victi gloria quanta fuit.
Me pete, teve petam! Sic fatur et ecce potenter 555
  Agreditur Pyrrhum, tangit et angit eum.

---

528. Schol. foc. mundum. 543. Margo. vir es? Pyrrhe! 547. 48. Ovid. Trist. II, 329. 30. 553. 54. Anonym. Nevel. p. 499 lin. 2 ab infra.

[PYRRHUS INTERFICIT PENTHESILEAM.]

Tactus honestate Pyrrhus referire moratur,
  Vix mora praeteriit, illa secundo ferit.
Mox Pyrrho cadit in animum, qui prorogat hosti
  Vitam quod mortem corrogat ille sibi, 560
Et subito gladium vibrando Penthesileae
  Conatur nitidam scindere tiro gulam.
Illa perita satis clypeo diffibulat ictum
  Et circumducto sauciat ense virum.
Excitat interdum vires dolor, ille recepto 565
  Vulnere vindictae tela referre studet.
Vulneris oblitus aptat se firmius armis,
  Corpore composito fortius haeret equo.
Fertur in armatam bene se defendere gnaram,
  Illa quidem Martis omne sciebat opus. 570
Mixtim se feriunt, hic laedit et illa relidit;
  Non haec pugna levis, non erat hora brevis.
Dicere de pulchro poterit tibi nemo duello,
  Si spectator in hoc non stetit ipse loco.
Ancipites gladios non sorte sed arte movebant, 575
  Ictus non casu sed ratione dabant.
In galeis gladiisque jubar solare refulget,
  Unus in alterius mucro mucrone micat.
Illa lacessita coepit lacessere tandem,
  Ut posset lassas vix relevare manus: 580
Cui ferro summum mox scindit tiro galerum,
  Haec ruit et roseo vertice vertit humum.
Palpitat haec moriens, manat cum sanguine sudor,
  Virgineus late purpurat arva cruor.
Per campos agitare feras et prendere muscas 585
  Clamasti magno nos, ait ille, sono;
In qua tuas acies cantabas esse leones,
  Non lepores; ubi sunt? tu quasi sola jaces.

---

559. 60. Anonym. Nevelit. p. 524 lin. 11. 12 ab infra
  Unde perire queas, hostem munire cavebis,
  Qui dat quo pereat, quem juvat hoste perit.
564. Cod. saucia. 565. Ov. Her. VI, 140 dat arma dolor.

Foemineas vires ego sensi, tuque viriles;
  Nonne liquet, quod sis foemina tu, vir ego? 590
Credo, dies hodierna probabit utrum mulieres
  Sint haec pensorum turbula, sive mares.
Tiro sit miles, mulier sit foemina, vir mas,
  Illa vir aut mulier ille? referre nefas.
In pelago mea cimba fuit, tamen integra mansit; 595
  Fluctibus in mediis est tua fracta ratis.
Sis hujus virtute manus edocta, puellis
  Quod non sit tutum bella movere viris.
Imbelles estis, ubi sunt quas esse rebelles
  Est tua per multas lingua locuta vices? 600
Portasti gladium non fusum, plus quia fuso
  Fers gladium, gladio vindice fusa jaces.
Tu quia funebribus es non muliebribus usa,
  Funebre fers pondus, non muliebre decus.
Hac vice si specula non spicula virgo tulisses, 605
  Telam non tela vivida forte feres.
Haec; et adhuc gladium reginae sanguine crudum
  Quadrupedem stimulans mittit in ossa Phrygum.
Taenariae limen petit irremeabile portae
  Haec, vitae claudens sic monimenta suae. 610

[TROJANI FUGIUNT IN URBEM.]

Panditur immenso deformis sanguine campus,
  Hic jacet occisus Dardanus, hic Danaus.
Postquam reginae viderunt funera Teucri,
  Protinus est illis ancora rupta spei.
Complosis manibus campos ululatibus implent, 615
  Labitur in moestas lacrima larga genas.
Nec modus est lacrimis, rorant, clypeique jubaeque,
  Thorax a lacrima sicut ab imbre madent.

---

597. Cod. puellas. 606. cod. fores. 607. schol. Haec. supl. ait. 609. est Statii Theb. I, 96. 611. Statii Theb. X, 5 est, ex quo loco pro nostri immensus posuimus immenso. 615. cod. campis. 617. Statii Theb. IV, 18.

Dant gemitus, fractaeque labant ululatibus irae,
  Opprimit in madido gutture verba dolor; 620
Non sperant, quod possit eis impendere vitam
  Alea jam manuum sed magis ala pedum.
Praecipites fugiunt et siccos pulvere longo
  Campos attollunt, non tamen effugiunt.
Denique Pyrrhus eis cum Graecis fortiter instat 625
  Et fugitiva fero dorsa mucrone secat.
Turpiter ex campo Teucris in tecta fugatis
  Cingit continuo Pergama Graecus homo;
Non audent prodire suis aliquomodo portis
  Sed frigere vides spe fluitante Phryges. 630

[PRIAMUS CONVOCAT POPULUM.]

Jam virtus Trojana cadit, jam figit ab intus
  Cor Priami regis anxietatis acus.
Obsessam metuit tradi plebs hostibus urbem
  Aut rigidi ferri forsan in ore capi.
Funditus everti valet urbs; hoc pectore versant, 635
  Et poterunt Graeci subdere cuncta neci.
Se Priami dedit ante fores Antenor, eique
  Est Anchisiades Polydamasque comes.
Rex sedet et tristis belli de pondere pensat,
  Pensat quem finem bellica spatha petat. 640
Ingressos Priamus majorum more salutat,
  Semper homo potior debet avere prior.
Est, aiunt, minime tibi, rex! recitare necesse,
  Annis bis quinis quae mala Troja tulit.
Viderunt Troes, vidisti, vidimus omnes, 645
  Quot passi simus vulnera, damna, neces.
Obsidet et claudit nostras manus hostica portas,
  Libertate, nec est, qui moderetur eas.
Tam ne quis est audax, ut limine cogat abire

---

619. Statii Theb. IV, 23, ubi pro ululatibus, singultibus legitur. 624. Virgil. Aen. XI, 672
Praecipites pariterque ruunt.
630. schol. ab ardore pugnandi. 640. sp. ensis. 642. schol. ave dicere. 644. Cod. bis binis.

Jactantem Graeca noxia tela manu. 650
Intrepidi nostros circumdant undique muros
Absque pavore jacent, Teucra nec arma timent.
Si tibi consilii placet enucleatio nostri,
Coram te populum percipe stare tuum;
A tota plebe quae sint facienda require, 655
Saepe solent minimi prosperiora loqui.
Troja potens, Helene! si te foret usa magistra,
Starent in proprio millia strata loco:
Consilium, Cassandra! tuum si quando notasset
Liber et insignis viveret ipse Paris. 660
Quaeque superjectis premitur plebecula glebis,
Excoleret patrios foenore frugis agros;
Ergo venire jube socias hoc Marte cohortes;
Quicquid mente tenes, his aperire potes,
Consilii fortasse tui mysteria quasdam 665
Invenient habiles ad meliora vias.
Ille, vocemus, ait; veniant cum milite plebes.
Vix verbum finit, Troja vocata venit.

[ALLOCUTIO PRIAMI.]

Consedere duces, et vulgi stante corona,
Rex circumpositis ora resolvit ita: 670
O proceres! o participes cujusque laboris!
O plebs! o tantis insuperata malis!
Vos annis animisque pares, vos robore grandes
A vestro noster nomine pendet honos.
Vos scitis, vultis, debetis et ecce potestis 675
Dedecus aufferre, ferre mucrone decus.

---

652. e margine pro: pudore. 656. Caecil. apd. Cicer. Tuscul. III, 23.
Saepe est etiam sub pallio sordido sapientia.
Caton. Distich. II, 9
Corporis exigui vires contemnere noli:
Consilio pollet, cui vim natura negavit.
657. 58. Ov. Ars III, 439. 40
Vix mihi credetis, sed credite, Troja maneret,
Praeceptis Priami si foret usa sui.

Quod scitis longa facit assuefactio, vultis,
  Hoc firmi cordis imperiosa fides;
Propter militiam debetis, robore tincta
  Virtus, quod gerere bella potestis, agit. 680
Si scio, sique volo, si debeo, debeo vero
  Sum quia rex, modica vis mihi posse negat.
Singula de nobis anni praedantur euntes
  Jam Lachesis nostra rumpere fila volet.
Injicit ecce manum formae damnosa senectus, 685
  Quae strepitus passu non faciente venit,
Jam mea cygneas imitantur tempora plumas,
  Inficit et nigras alba senecta comas,
Jam subeunt anni fragiles, et inertior aetas;
  Jamque parum firmo me mihi ferre grave. 690
Omnia fert aetas, animum quoque; sic ego longos
  Viribus exhaustis perdo vacando dies.
Non sum, qui fueram, periit pars maxima nostri,
  Curriculo gravis est facta ruina meo.
Contudit ingenium patientia longa malorum, 695
  Et pars antiqui nulla vigoris adest,
Vertitur in cariem facies, rimisque dehiscit,
  Si qua diu solitis cimba natavit aquis.
Plus quam posse meum possit, me posse putatis,
  Sed sum, quam vobis, notior ipse mihi. 700

---

677. schol. quid vultis. 678. schol. facit. 685. 86. Ovid. Trist. III, 7, 35. 36.
Injicietque manum formae damnosa senectus,
Quae strepitum passu non faciente venit.
687—90. Ovid. Trist. IV, 8, 1—4, ubi tamen vers. 4 desinit in: grave est. 691. 92. Virg. Ecl. IX, 52. 53
Omnia fert aetas, animum quoque, saepe ego longos
Cantando puerum memini me condere soles.
693. (Maximian.) I, 5. 694. Ovid. Trist. IV, 8, 36. 695. 696. Ovid. Trist. V, 12, 31. 32
Contudit ingenium patientia longa laborum:
Et pars antiqui magna vigoris abest.
697. 98. Ovid. Trist. V, 12, 27. 28
Vertitur in teneram cariem, rimisque dehiscit,
Si qua diu solitis cymba vacarit aquis.

Qui fueram pardus, sum tardus euntibus annis
  In praeceps raptim more fluentis aquae.
Miles ut emeritus non est satis utilis armis,
  Ponit ad antiquos, quae tulit arma, lares.
Sed licet haec nostram fundent et plura querelam, 705
  Nolo tamen vestras inde labare manus.
Re si non, opere volo vos operaque juvare
  Et si non per opem, vel per opus, per opes;
Et si non armos, vobis impartiat arma
  Auxilium dando consiliumque frequens. 710
Non modo sed semper hoc regna juvamine rexi,
  Est aliquid valida sceptra tenere manu.
Solus rex regnat, honor autem regna regentis
  Est in subjectis militibusque bonis.
Non miles sine rege valet, nec rex sine fido 715
  Milite, militia plurima regis honor.
Non satis una tenet ceratas ancora puppes,
  Non satis est liquidis unicus uncus aquis.
Sic unum regnum rebus vult stare duabus
  Sic res alterius altera poscit opem; 720
Nemo sibi satis est, eget omnis amicus amico;
  Vaeh! soli; cadit hic, nemo levator erit.
In vobis igitur Troiae victoria pendet,
  Et pacem patriae brachia vestra dabunt.
De rerum tractate statu vestraque salute, 725
  Sensus enim vobis consiliumque viget.
Vertite praeteritas praesentes resque futuras,
  Quosque sequi potius expedit ire vias,
Nam per praeterita praesentia saepe labuntur,
  Saepe status praesens scire futura facit. 730
Hoc scio si volumus superare, levanda potenti

---

702. Ov. Ars Am. III, 62
— eunt anni more fluentis aquae.
703. 4. Ovid. Trist. IV, 8, 21. 22. pro nostri emeritus cfr. v. 799 habet Ovidius emeritis. 712. Ovid. Rem. 480. 717. 18. Ovid. Remed. 447. 48, ex quo loco posuimus ceratas pro codicis seratas et marginis laevatas. Pro uncus Ovidius hamus praebet. 721. Neveleti. p. 525 lin. 2 ab infra.

Brachia sunt animo, sic leo fiet homo.
Sunt ea quae doceo, fortunae cetera mando,
Hinc quid mente, ferat quilibet ore, sciat.

[ANTENORIS ORATIO.]

Dixit et obticuit, videas mussare cohortem; 735
Haerent, quis primum reddat ad ista sonum.
Cumque taceretur, hac voce silentia rupit
Antenor, natu nam fuit ille prior:
Nemo miretur o rex! angustia mentem
Si terit et tenebrat irrequieta tuam. 740
Fortunae saepe rota nos involvit arenae,
Quoque feramur, adhuc alea grandis inest.
Sensi, sensisti, sensit provincia tota:
Troibus horrenda multiplicata mala.
Moesto corde loquor: Quod inexpugnabilis Hector, 745
Deiphobus, Troilus corruit atque Paris:
Se duplat mi dolor quod et in virtute per omnes
Terrarum fines non habuere pares.
Semper crudeles adversum fortiter hostes
Arma levaverunt, occubuere tamen. 750
Casus praeteriti praesentis itemque futuri
Temporis intuiti res recitando sumus;
Sed fuit occlusus nostrae rationis ocellus,
Nec bene praeludit fata futura locus.
Quando Tyndaridem Menelai Troja recepit, 755
Heu quantum Phrygii sanguinis illa tulit.
Arva cadaveribus sunt plena, sepulcra sepultis,
Undique terra rubet sanguine picta Phrygum.
Quodque loqui minime sine luctu possumus, illa
Unica spes belli, Penthesilea fuit, 760
Et cum regina lunatum corruit agmen,

---

735 sq. Cfr. Gualt. Alex. IV, 110 sq.
— — ambiguum videas mussare senatum,
Et siluisse diu perhibetur curia, donec
Parmenio etc.
753. Cod. S. f. clausus rationis ocellus. 757. cod. arma.
760. margo praebet ruit.

Parte fere media re tribulamur ea.
Pone quid ingenio vigamus consilioque,
Pluribus occurret quomodo pauca manus?
Non habet unde suum paupertas pascat amorem; 765
Bella brevis numerus non habet unde gerat.
Hinc si prodierit illustris miles in Argos
Quot qui praecedent, quive sequentur, erunt?
Tum bene fortis equus reserato carcere currit;
Quum quos praetereat, quosque sequatur, habet. 770
Audaces fit per acies audacior audax,
Sarcina reddit onus praecipitata minus.
Pendet in his patriae pax et victoria Trojae,
Quos tulit in portas pes fugitivus heri.
En quod in audaces non est audacia tuta 775
Sensimus, ob belli, quod toleramus, onus.
Quis mentes revocabit item gladiumque levabit
Hostibus in jugulum vile piare probrum?
Egregium corpus est regni tuque tuique;
Nobile tu caput es, inclita membra tui. 780
Sed numero longo lato gaudemus et alto,
Tamquam victores compotus ille creet.
Te numerosa phalanx circumstat, et ecce videmus
In porta Danaos, nemo repellit eos.
Nos numerus sumus, et fruges consumere nati, 785
Non qui defendant limen ab hoste viri.
Non tibi sed nobis incumbit crimen id, o rex!
Effecit tremulum cor fuga nostra tuum.
Consiliis es auxiliis laudandus et armis,
Stabat sub gladio patria tuta tuo. 790

---

765. Ovid. Rem. 748. 769. 70. Ovid. Rem. 595, ex quo loco pro nostri tunc, dum, posuimus tum, quum. 772. (Maximianus) Eleg. V, 70

Intermissa minus sarcina pondus habet

et Sanct. carm. bucol.

Et divisa minus sarcina fit gravis.

775. Ov. Met. X, 544

— — in audaces non est audacia tuta.

678. schol. fugae nostrae scilicet. 785. Horat. Epist. I, 2, 27.

Arma dabas semper, armos cum floruit aetas,
  Tunc robustus eras corpore, mente modo.
Semper dedecuit, o rex! te dedecus omne
  Et decuit quicquid debuit esse decus.
Non armos a te tua turba, sed arma requirit, 795
  Non opus est, ut opus est, et opus et opem.
Tempore militiae quasi pardus in arma volasti,
  Nunc tardus, dedit hoc annua meta tibi.
Militis emeriti, dux optime! more mucronem
  Te decet ad patrium deposuisse larem. 800
Posse tuum scimus, nec plus te posse putamus;
  Quod natura negat, reddere nemo potest.
Multa senem circumveniunt incommoda, debet
  Vir bonus et prudens commodus esse seni.
Mentis inhumanae vel non homo creditur esse, 805
  Infert qui senibus non pietatis opus.
Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
  Inque suo pretio ruga senilis erat.
Sic et adhuc, unquam nisi forte quis impius illud
  Solvat decorum cor tribulando senum. 810
Cuncta trahit secum vincitque volubile tempus
  Nec patitur certa currere quaeque via.
Te quoque rex traxit, at quamvis traxerit aetas,
  In nullum duxit tempus anile nefas.
Irreprehensibilis es rex, tu lividus aevo 815
  Vividus ingenio nosceris esse bono.
Exarat in sulcos faciem matura senectus,
  Sed renovat pectus omnis honoris opus.

---

796. schol. marg. sc. conferre. 802. (Maximinianus) Eleg. V, 54. 803. Horat. Ars poet. 169. 805. cfr. Juv. Satir. XIII, 54

Credebant hoc grande nefas et more piandum,
Si juvenis vetulo non assurrexerat.

807. 8. est Ovid. Fast. V, 57. 58. 811. 12. Corn. Gall. (Maximian.) Eleg. I, 109. 110, ubi tamen pro „vincit" vertit invenitur. 817. Alan. Anticl. lib. VI. (p. 93) lin. 6 ab infra

Nec tamen illius faciem matura senectus
Exarat in sulcos — —

Te decet, o Priame! pro foedere mentis acumen,
  Possis hostiles ut removere pedes. 820
Si scimus, velle debemus, forte valemus
  Consilium super hac re reperire ratum.
Si scirem, vellem, quod debeo commoda ferre
  Civibus et mortis hostibus omne genus.
Non possum neque tu potes, o rex! sed neque Troja 825
  Nec collecta simul patria tota potest.
Quod non possimus, praesens probat impetus hostis,
  Qui campos, muros occupat atque fores:
Occupat et Trojam, violentis ausibus arctat,
  Quos ut compulset, brachia nemo levat. 830
Hoc scio, quod rapuit Helenam Paris, esse lutosum;
  Crimen legitimos est violare thoros.
Amplior accessit amicitia, quod venientem
  Et Paridis sponsam Troja recepit eam;
Maxima, quod gladiis illam defendimus, annos 835
  Mortibus et bellis continuando decem.
Omnia Trojana perfudimus arva cruore,
  Sudat terra Phrygum luxuriosa nece;
Omnes perdidimus, habuit quos patria fortes;
  Qui nos praecedet, nemo superstes erit. 840
Argolicis est robur adhuc et bellica virtus,
  Illustres gnari proelia ferre viri.
Est Agamemnon ibi, Menelaus robore fortis,
  Ajax, Aeacides Pyrrhus et ipse Thoas;
Nestor qui vate prudentior est, et Ulixes, 845
  Cuius calliditas scit terebrare petras;
Et proles, quibus est famosa peritia belli
  Nondum distincti, reperiuntur ibi;
Et scio, si contra tales accingo mucronem,
  Saxa meum refero rursus ad icta pedem. 850
Scilicet ut victus repetit gladiator arenam
  Et redit in tumidas naufraga puppis aquas.

---

832. Pamphil. XXX, 4. 850—52. Ovid. Trist. II, 16—18, ubi tamen pro nostri „meum“ et „ut“ leguntur „malum“ et „et“.

Cum coepit quassata domus procumbere, partes
  In proclinatas omne recumbit onus.
Sic, postquam nostra subierunt arva Pelasgi, 855
  Troja modo vicit et modo victa fuit;
Nunc autem concussa cadit, quum Graecia victrix
  Opprimit et belli pondera sola gerit;
Et quia succubuit, tanta vi pressa reclinat
  In nos tortura sarcina Graja gravi. 860
Corruimus plene, non paene. Probatio. Quis nos
  Degeneri nescit hic latitare fuga?
Speramus fieri victores: quis prohibebit?
  Spes reficit, dominum fallit et ipsa suum.
Quod sumus, est liquidum, decepti saepius hac spe, 865
  Sic dominum sterilis saepe fefellit ager.
Spes est in dubiis semper comes optima rebus,
  Sed caret optato non semel illa lucro.
Non faciam de clave seram, reserabo patenter
  Omnia quae teneo pectore clausa meo. 870
Funditus occidimus, nec habet fortuna regressum,
  Non habet in nobis jam nova plaga locum.
Oremus pacem, dextras tendamus inertes,
  Ut vertant hostes ad sua rura pedes.
Raptam reddamus Helenam redeatque rapina, 875
  Esse solent magno damna minora bono,
Et Phrygibus Phrygia sit tellus, Graecia Graecis,
  Bella relegentur omnia pace data.
Ancora consilii subeat cito littora cuncta,
  Ne lassata ratis concutiatur aquis. 880
Sero respicitur tellus, ubi fune soluto
  Currit in immensum panda carina salum.
Incumbunt muris velut undosum mare Graeci,

---

853. 54. Ovid. Trist. II, 83. 84, ubi tamen pro „procumbere" „subsidere" legitur. 863. schol. nempe: sperare liceat. 864. Pamphil. I, 16. 866. Ovid. Ars amat. I, 450. 872. Ov. ex Pont. II, 7, 42, „vix" habet. 876. Ov. Remed. 672. 881. 82. Ovid. Amor. II, 11, 23. 24. Nostri „conspicitur" et „fine" ex Ovidio emendavimus.

Quorum bella mihi sunt velut ira nothi.
Rex sepeli bellum, pete pacem, redde quietem, 885
Pauset ut, est tempus, fessa labore manus.
Qui grave portat onus fit toto corpore pronus,
Et quia fit pronus, saepe reponit onus.
Pax risus mentis, pax est pincerna salutis,
Q quam difficiles sunt sine pace dies! 890
Pace Ceres gaudet, et vos, optate, coloni
Perpetuam pacem pacificumque ducem.
Pacem tiro roget tironi, sicut agrorum
Aeque cultori pacis oliva valet.

[POPULI SENTENTIA.]

Nondum finierat: pax! pax! communio clamat, 895
O rex! pax fiat, bellica causa cadat.
Quid prodest, fructu non respondente labori,
Subdere perpetuae corpora lenta neci?
Ardua sollicitis victoria quaeritur armis,
Non sumus in nostris hic latitando locis. 900
Pergama clausa pavent tironibus obsita Graecis,
Ut lapis aequoreis undique pulsus aquis.
Proximus a tectis aegre defenditur ignis,
Saepius avulsus ingruit ille magis.
Miscuimus multos teterrima bella per annos, 905
Et nunc Argolici, nunc cecidere tui.
Inter nos omnes est turbula parva superstes
Et vix, qui superest, arma levare potest.
Graecia pugnat adhuc tardis apud Ilion armis,
Nec mens diffindens nec manus instat eis; 910
Nam lassata, nimis nondum lassata, recessit,
Plebem, quae latitat, ad nova bella citat.

---

884. schol. venti. 885. cod. sepel. 891. Allusiones Ovidianae ut Fast. I, 695. 704. 899. imitatio Lucan. Phars. V. 273. — — finis quis quaeritur armis?
903. Ovidii Rem. 625.
Proximus a tectis ignis defenditur aegre.
908. cod. quis. 911. n. l. n. n. l. sanciata rec.

Rex populos accito novos et contere gentes,
  Ut tuus et patriae perpetuatur honos:
Fortior in fulva novus est gladiator arena, 915
  Quam cui sunt tanta brachia fessa mora.
Integer est melior nitidis gladiator in armis,
  Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
Deficiunt validi longaevo tempore tauri
  Et quondam turpis fit modo pulcher equus. 920
Nos quoque deficimus longi luctamine belli,
  Quis sine fine potest tot mala tamque pati?
Unde pati pacem petimus, bellumque repelli,
  Sudarunt bellis brachia nostra satis.
Tutius est, aptumque magis, discedere pace, 925
  Quam semper bella litigiosa sequi.
Omnes vincit opes securam ducere vitam,
  Deterius nihil est, quam miser usus opum.
Scilicet ingeniant totum consumere regnum,
  Et nos et claras Laomedontis opes. 930
O rex! o Priame! pax detur paxque rogetur!
  Alterius non sit, qui suus esse potest.

[INSTIMULATIO AMPHIMACHI.]

Amphimachus stomachatur ad haec, erat hic adolescens
  Et fortis Priami filius, ista loquens.

915—918. Ovid. Trist. IV, 6, 31—34
Fortior in fulva novus est luctator arena,
Quam cui sunt tarda brachia fessa mora.
Integer est nitidis melior gladiator in armis,
Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
919. 20. (Maximian.) Eleg. I, 269. 70.
Deficiunt validi longaevo tempore tauri:
Et, quondam pulcher, fit modo turpis equus.
925. Ovid. Remed. 669. 926. imitatio Ov. Rem. 670.
Quam petere a thalamis litigiosa fora.
927. 28. Anon. Nevel. p. 595 lin. 15. 16 hos versus habet, tamen sonat secundus
Pauperius nihil est quam malus usus opum.
932. Anon. Nevel. p. 502. lin. ultim. 933. cfr. Gualt. Alex. IV, 131. Consulis arbitrium tulit aegre Magnus etc.

Audi, rex fortis! oro: non ore diserto, 935
At tamen est animus edere pauca mihi.
Non bonus est civis, qui praefert civibus hostem,
Vel qui cive magis occupat hoste larem;
Qui spuit in propriam, probra spargit propria, barbam;
Nidum, quo residet, sordida foedat avis. 940
Turpe rudimentum patriae proponere Graecum
Et servum vitii pectus habere suum.
Cernitur Antenor longis ambagibus usus
Totum sermone detinuisse diem.
Deficit auditor, non deficit ipse loquendo: 945
Sunt sibi qui sola garrulitate placent.
Postquam picosa verborum gurgite lingua
Effluitat, totum scibile scire putat.
Sermo datur multis, animi sapientia paucis,
Nonne fuit brevior quam sua verba dies? 950
Speraram, quod pro patria placitaret et urbe,
At spes optatum non tulit illa lucrum.
Civibus illius nocet allegatio, prodest
Hostibus; est unum civis et hostis ei.
Ut probra pensemus Danais et damna luamus, 955
Praedicat et populum, qui sibi credat, habet.
Et plebs illius dictis consentit et errant
Erroremque suum, quo tueantur, habent;
Consumtas querelantur opes, populumque minutum,
Brachia fessa, rei taedia, teque senem. 960
Non est regalis exhausta potentia, grandis
Restat adhuc populis, strenuitate potens.
Quid refert, si degeneres in taedia vertit
Belli sors annis continuata decem.

---

937. Nevel. Anon. p. 519 lin. 1. 945. 46. (Maximian.) I, 203. 4, secundum versum tamen Maxim. noster imitatus est:

O sola fortes garrulitate senes.

949. Caton. dist. I, 10. s. d. cunctis, a. s. p.

958. Ovid. Fast. I, 32

Erroremque suum, quo tueatur, habet.

Mens tamen illorum, quibus est equus et puer et res 965
  Et virtutis amor, insuperata manet.
Nemo pruinosam rex in te spernere debet
  Caesariem, tibi laus contigit ante diem.
Nondum natus eras, sed eras tunc matris in alvo,
  Ferre ferebatur nobile mater onus. 970
Qualia tu genitus genuisses gaudia regno,
  Plaudit adhuc laeto carmine fama loquax.
Tu puer et juvenis, audivi saepius ista,
  Segnis nobilibus indole clarus eras.
Inberbis juvenis, tandem custode remoto, 975
  Regna tuebaris unica dextra patris.
Tu decus es patrium post fata paterna secutus
  Nobiliore studens regna tenere statu,
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re
  Singula, quae fuerant jure patranda, patras, 980
Asperitatis et invidiae corrector et irae
  Aura serena bonis, scopa severa malis.
Graeca supervenit violentia viribus, armis,
  Navibus et bellis littora Teucra premens.
Restitit Argolico tua sollicitudo furori 985
  Expensis belli per duo lustra datis.
Cum tot sustineas et tanta negotia solus,
  Mens invincibilis et bene firma manet.
Mutavit mentem populus levis et calet uno
  Stertendi studio deteriore modo; 990
Tanquam pascatur siliquis et pane secundo
  Murmurat et labiis improba vota probat.

---

965. Hor. A. P. 248
Offenduntur enim, quibus est equus et pater et res
etiam cfr. (Maximian) I, 34 sq.
Has inter virtutis opes, tolerantia rerum
Spernebat cunctas insuperata minas.
975. est Horat. Ars poet. v. 161. 976. Margo tu, dico pro „unica". 977. secutus. schol. scil. regnum. 987. est Horat. Ep. II, 1, 1. 989. 90. est Hor. Epist. II, 1, 108. 9 ubi tamen
Scribendi studio, puerique patresque severi
891. Hor. Epist. II, 1, 123. vivit sil. et p. s.

Sed licet egregia facies tua computat annos,
  Intus rex aliquid corpore pluris habes.
Consilio pollet cui vim natura negavit, 995
  Et probitas magnos ingeniumque facit.
Omnia labuntur, nil non mortale tenemus
  Pectoris exceptis ingeniique bonis.
Non tua tantisper est inclinata potestas,
  Ut caput alterius non relevare queas. 1000
Sunt populi, sunt arma tibi, tibi copia rerum,
  Tota nec interiit purpura clara ducum.
Sunt tibi, sunt hostes ferro clavaque domandi,
  Spem quamvis et rem plebs neget ista tibi.
Non pudet Antenor te, quod vexillifer his es, 1005
  Vertere qui clypeos et dare terga solent?
Degener es, si degeneres a more parentum,
  Non ea nostrorum sunt monumenta patrum.
Immo recolligere populum, sedare tumultum
  Debes, et pavidis cor recreare novum. 1010
Illis uniri non est manifesta phrenesis,
  Intendunt nostram qui jugulare gulam?
Non sic Antenor, non sic; sed amicus amicis,
  Et socius sociis, hostibus hostis eris.
Consilii fit summa mei, quod vel superemur 1015
  Funditus a Graecis vel superemus eos.
Aut evincamus aut occumbamus honeste,
  Mortem non, vitam vivere dico male.
Et sic instimulat, veteremque resuscitat iram
  Principis Amphimachus, bella movere ratus. 1020

---

995. Caton. dist. II, 9. 996. Ov. Pont. I, 9, 39. sed pr. m. i. q. f. 997. 98. Ov. Fast. VI, 771. Trist. III, 7, 43. 44
Tempora labuntur, nil non m. t. etc.
1011. Juv. satyr. XIV, 136
Cum furor haud dubius, cum sit manifesta phrenesis.
1018. (Maximian) I, 265
Morte mori melius, quam vitam ducere mortis.

LIBER SEXTUS.

[INCIPIUNT CAPITULA SEXTI LIBRI.]

Arguit Aeneam rex Aeneaeque sodales
Pacem suadentes; iratus dictat in aula
Qualiter Amphimachus illos transmittat ad Orcos.
Missus Polydamas pro traditione Synonen
Ad socios ducit e castris; ille reportat 5
Signa, locum, tempus venturis limen in urbis.
Per cives intrant regem populumque trucidant,
Frangitur, obruitur, ad fundum Troja crematur.
Dictatore libri positis aetateque Trojae
Et numero caedis gens Graeca repatriat omnis. 10

[SUASIO AENEAE.]

Qui color albus erat, nunc est contrarius albo;
Et nihil est, de quo non sit habenda fides.
His Anchisiades contrarietatibus astans
Fidus primo modo perfidus exit in haec:
De bello de pace reor satis esse locutum, 5
Inter se pugnant jugiter ista duo.
Haec simul una nequit mens amplecti sed oportet,
Hic vel ibi quivis ut sua vota locet.
Nemo potest animum tantis inflectere rebus,
Ut res oppositas mens ferat una duas. 10
Hic bellum, pacem desiderat iste, quietem
Diligit hic, fluvios sanguinis iste sitit.
Qui bellum sitiunt illustres esse videntur,
His vires optant aequiparare suas.

---

1. Schol. marginis. quasi dicit: omne quod in mundo est mutabile est. — Ovid. Met. II, 541
Cui color albus erat nunc est contrarius albo.

2. Ov. Trist. I, 7, 8. 9. 10. (Maxim.) I, 45. 46 qui habet: Haud facile est anim. t. i. r. etc.

Illis paullatim praeceps audacia crevit 15
  Cordaque languentem dedidicere metum.
Ad magnum virtutis opus summosque labores
  Mentem componunt, nulla pericla timent.
Credunt esse nefas animum praeferre pudori,
  Plusque solent famam quam timuisse necem. 20
Pectoris incursu confringere tela peroptant,
  Sic titulum magnae laudis ad astra levant.
Est bona militia melior fortuna, sed omni
  Tempore tironem non fovet illa suum.
Gloria si retrahit vultum, fortuna recedit, 25
  Et gravius summo culmine mersa ruunt.
Troja semel istos non es experta labores,
  Sors quae multociens accidit ista tibi.

[MULTI PACEM FIERI POSTULANT.]

Pacis amatores intendunt esse, quiete
  Ducere per patrios otia laeta lares, 30
Uxores redimire probas, puerosque decennes
  Et quasi dilapsas conciliare domos.
Sub qua decubuit, requiescere diligit, umbra
  Taurus et amissum quaerit ovile pecus.
Dulcius in solitis cantat philomela rubetis, 35
  Eventus varios res nova semper habet.
Litterulis dominam vel saepe salutat, ut inter
  Funera tot totiens se superesse sciat.
Saepe remissa viro mulieris epistola dicit:
  Nil mihi rescribas, attamen ipse veni! 40
Nam quamquam sapor est allata dulcis in unda,
  Gratius ex ipso fonte bibuntur aquae.

---

15. 16. Claudiani sunt: de rapt. Proserp. praef. 9. 10. 16. Cod. dedicere. 30. pro ducunt cod. 31. glosa. allegat per hos, qui de aliis regionibus evocati jam per decennium steterant contra Graecos. 33—35. (Maxim.) I, 45—47, ubi tamen primus versus:

Sub qua decubuit requiescens, diligit umbram etc.

36. (Maxim.) I, 52. 38. margo. probet. 40. Ovidii est Heroid. I, 2. 41. 42. Ovidii Pont. III, 5, 17. 18.

Non miror Priamum non hinc non inde moveri,
  Et varie varia voce sonante rapi.
Obtundunt siquidem curarum pectora sensum: 45
  Intermissa minus sarcina pondus habet.
Felix qui potuit tranquillam ducere vitam
  Et laeto stabiles claudere fine dies.
Si quis, quae mea sit super his sententia, quaerit,
  Plus quam sub bello, vivere pace rogo. 50
Nemo miretur, bis quinta revolvitur aestas
  Quod patriam tanta commoluere mala,
Et glacialis hiems aquilonibus asperat undas
  Iam decies, pugnae nec numerabo vices.
Nullo nobiscum sumus unquam tempore, noctes 55
  Ducimus insomnes, omnis amara dies.
Mendicant requiem post longum membra laborem,
  Unde peto poni proelia, pace frui.
Polidamas verbis assensum praebuit istis
  Et pacem fieri postulat, arma premi. 60

[PRIAMUS LOQUITUR.]

Iratus Priamus: Antenor! nunc recitata
  Est, ait, a capite cognita causa tibi.
Ad Danaos legatus eras, cum rapta fuisset
  Primitus Hesyone factaque praeda gravis,
Insuper occisus genitor, quid cetera dicam? 65
  Propria continue prodere probra pudor.
Non quasi nuntiolus, quam secretarius ibas,
  Nam via consilio prodiit illa tuo.
Ad Graecos itaque transisti, quid retulisti?
  Nonne repente suis te pupugere probris? 70
Nonne frequens hortator eras, ut in arma volaret
  Et quateret totum patria posse suum.

---

45. 46. Maxim. V, 69. 70. 47. 48. Apud eund. I, 289, 90.
  Felix qui meruit tranquillam ducere vitam
    Et laetos stabili claudere fine dies.
52. Virgilii est Aen. III, 285. 56. glos. omn. am. di. est. 66. glos. prod. probr. pud. est.

Missus Alexander est te suadente, reversi
  Tyndaris est juncta per tua verba thoro.
An non Aeneas Paridis fuit in comitatu, 75
  Quum fuit in nostram vecta Lacaena domum?
Proelia mota vides et funera mille peremta,
  Transtulit huc vires Graecia tota suas;
Innumeri cecidere duces utriusque cohortis,
  Cum vulgo nulli mucro pepercit hero. 80
Si mala sunt ista mala sint, bona si bona, verum
  Aeneas et tu confabricastis ea.
Certe si mala sunt, incentor es ipse malorum,
  Deque malis tantis jure vocandus eras.
Mortibus innumeris per te dua regna ruerunt, 85
  In nihilum per te Troja redacta jacet.
Digne pro meritis deberes vivus humari,
  Tot quia consiliis interiere tuis;
Nec refert an sis mediata vel immediata
  Causa mali, sola lex ad utrumque facit. 90
Non es causa, sed es nobis occasio quaedam
  Bellorum; non es arma, sed arma movens.
Consiliis istis, si mens non laeva fuisset,
  Debuerant aures abstinuisse meae.
Si bona sunt ista, quare flexisse videris 95
  Propositum citius a bonitate repens.
Vinceris hic jure contrarius ire priori,
  Dissolvunt veterem jam nova verba fidem.
Quo teneam nodo mutantem Protea vultus?
  De duplici verbo turpis habetur homo. 100
Propositum sepelire bonum non arbitror aequum
  Aut clarae fidei fraude nigrare statum.
Non avis utiliter viscatis effugit alis,
  Non bene de laxis retibus exit aper.

---

73. schol. sc. Alexandri. 74. schol. Helena. 76. Lac. e. margine pro leena. Schol. Helena. 100. Avian. XXIX, 24
Hic erit invisus, bina quod ora gerat.
103. alit pro alis. 103. 4. Ovidii sunt Ars Am. I, 391. 92 qui tamen pro retibus, cassibus habet.

Diruis, aedificas, mutas quadrata rotundis, 105
  Est hodie fletus, quod tibi risus heri.
Erubui gremioque pudor dejecit ocellos
  Te primis verbis pacis habente tropos.
Si quis in ore duas aliquo fert tempore linguas
  Altera praecidi forcipe debet ei. 110
Inter veridicos non debet stare bilinguis,
  Est quia dedecori propria lingua sibi.
Simplex principium duplici qui fine relidit,
  Hic erit invisus, bina quod ora gerat.
Fine probatur homo, careat successibus apte; 115
  Quisquis ab eventu corda notanda probat.
Esse tui cordis ego te sententio furem,
  Qui bona dum loqueris non bona corde geris.
Mobilis et varia semper natura malorum,
  Ex hoc fertur in hoc, torta, retorta tenens, 120
O scelerate! duo contraria fers in eodem!
  O te! redargutus ergo recede procul!
Et statim Priamus exsurgens flammeus ore
  Succincte reliquis omnibus ista serit:
Nolumus ad voces Antenoris esse reflexi 125
  Pax et cum pace sit nota perpes ei,
Qui bellum petiit mature bella reliquit,
  Bellum consuluit et modo bella fugit.
Haec facit et, positis in seditione quibusdam,
  Plures, quos tentat, in sua vota vocat. 130
Detegit imbelles animos nil fortiter ausa
  Seditio, nostra non toleranda domo.
Contemnamus eos, sed vos estote parati,
  Protinus ut mandat arma levare tuba;
Portis exite, castris irrumpite, Graecos 135
  Sternite, viventes mortis in arma date.
Supremi mittemus in hos certaminis ensem,

---

105. Horatii est Ep. I, 1, 100, qui Diruit etc. habet. 108. schol. similitudines. 115. cod. opte. 116. margo „putat". 119. Juv. Satyr. XIII, 236. m. e. v. est ferme n. m. 135. e margine pro pornis. 137. e margine pro suppremasi.

Saepe dato melius tempore flet idem.
Dixit et ignito rex coetum pectore solvit,
Nec sine moestitia plebs sua tecta subit. 140

[PRIAMI COLLOQUIUM CUM AMPHIMACHO.]

Amphimachus sequitur, intrante palatia rege,
De rixa placiti mentio surgit ibi.
Rex ait: Antenor, audisti! quanta profudit
Non nostris, facilis hostibus esse volens,
Et quod pro nihilo ducamus damna, dolores 145
Quasque tulit nobis gens inimica neces.
Nec mala voce mea poterunt haec cuncta referri,
Ora licet tribuas multiplicata mihi.
Aeneas et Polydamas imitantur eundem,
Pars quoque de populis adstipulatur eis. 150
Extat in his nulla mihi confidentia; credo,
Prodere quod Trojam proditione velint;
Unde superstitibus his nuncquam Troja triumpho
Gaudebit, bellis obsita semper erit.
Illis sublatis succedent prospera nobis, 155
Et ruet ad nostros Graecia victa pedes.
Hanc maculam delere volo, tu conscius esto
Praestans consilio pectora fida meo.
Nemine sub tunica tua portes arma sciente,
Summum consilii dogma „tacere" puta. 160
Cras ego divinam sum rem facturus in arce,
Tu tempus memori pectore tale tene.
Tunc et enim mecum venient coenare vocati;
His fac ut extremi coena sit illa cibi.
ApprobatAmphimachus, quod et hic agat, omnia spondet, 165
Colligat ista fides. Hic abit, ille manet.

---

138. Ovid. Ars Am. I, 404. 141. schol. sequitur: regem. 144. schol. sed facilis. 150. schol. Antiquitus inter dissentientes, omnes qui consentiebant, producebant stipulam et inde transsumtum est adstipulor, aris. 160. cod. docma.

[CONSILIUM ANTENORIS ET PRINCIPUM.]

Nondum sol liquidis se miserat aureus undis
  Clam sociant aliqui se, sine teste, sibi;
Scilicet Antenor, Iolaus Polydamasque,
  Amphidamas illis affuit atque Dolon. 170
Dicunt mirari se, regem malle perire,
  Quam sua sub pacis prosperitate fore.
Hostibus inclusi sumus omnes, patria moeret,
  Sunt quia continua proelia, quisque dolet.
Consiliis, Antenor ait, attendite nostris 175
  Dicendis firmam continuando fidem.
Quidque velitis et his praestate silentia rebus
  Dicite; moxque ligant his sua vota fide.
Omnibus adstrictis Aeneam deesse patrandis
  Noluit Antenor, unde vocatus adest. 180
O Anchisiades! ait, ista frequentia belli
  Omnibus est oneri, dicimus ergo tibi.
Censeo tradendam, tu si consenseris, urbem;
  Est grave perpetuis corpus humare malis.
Cautio quod danda sit ad ista negotia, scitis, 185
  Ne noceat voto suspiciosus homo.
Ad Danaos sapiens et cautus nuntius ibit
  Semina consilii seminet ille duci.
Ille reportabit pacis tutamina nobis
  Ut vadant nostra liberiore via. 190
Tardandum non est, sed ut acceleremus oportet,
  Non patitur longam lectio nostra moram!
Hanc hominum siquis audiverit ante, curante
  In nostram cedet protinus illa necem;
Et quia nos Priamo pacem persuasimus olim 195
  Instat consiliis forsitan ille novis;

---

168. fortasse legendum: sed sine teste. 169. Dares nominat: Ucalcyon. 170. cod. Delon. 188. Schol. Graecorum. 192. Ov. Met. IV, 350. vixque moram patitur. 193. schol. cur. finem. 194. schol. quia si consilium istud intellexerit ante finem occidemur a Priamo. 194. schol. illa. lectio vel actio.

Adde, quod irato dissolvit pectore caecum;
  Quis scit an haec nostrum nutriat ira malum?
Plus aloes quam mellis habent pro pace petita,
  Ergo nos Priamo hinc quasi poena sumus. 200
Cum turbam turbo turbavit, turgidus ipse
  Hoc nos turbare turbine pronus erat.
Dixerat. Applaudunt et statim Polydamantem
  Illa cohors Graecum mandat adire ducem.
Polydamas itaque gradiens Agamemnonis ista 205
  Auribus insinuat, rexque serenus ovat.

[CONCIO GRAECORUM.]

Iam Phoebum tenet unda maris, clam convocat omnes
  Rex Danaos rogitans, quis quid ad ista sonet.
Concipit ingentes animos hoc omine Graecus
  Persuadens regi munera laeta capi. 210
Proditor aut unus, aut plures? Omnibus omnes
  Res salvae maneant; hi pede pacis eant.
Tu, quamcunque deus tibi fortunaverit horam,
  Grata sume manu, neque morere diu.
Qui tulit in castra, rex! hujus semina grani, 215
  Ne dubites illi verba secunda loqui.
Est ea res nimium temeraria, dicit Ulixes,
  Et consentit in hoc themate Nestor ei.
O totiens hominis mutatur spesque laborque,
  Cursor ad optatas non venit usque metas. 220
Quis scit an hoc oculo spectat fortuna sereno?

---

199. schol. amaritiam designat pacis quam nos petivimus.
200. schol. quia nos persequitur. 213. 14. Hor. Ep. I, 11, 22. 23. Tu, quamcunque etc.
Grata sume manu; nec dulcia differ in annum.
219. Pamphil. XXVII, 1.
Multotiens hominum frustratur spesque laborque.
220. pro codi moras Hor. A. P. 412
qui studet optatam cursu contingere metam
Ov. Trist. IV, 8, 35
Non procul a metis, quas pene tenere videbar,
Curriculo gravis est facta ruina meo.

Fallitur augurio spes bona saepe bono.
Pyrrhus ad hoc, quia displicuit dissuasio Pyrrho,
Regi vicino stabat et ipse loco:
Providus est Nestor, est circumspectus Ulixes; 225
Discrete dubitant et dubitando timent.
Quid tentare nocet, votum labor improbus implet
Arsque vigil magnas saepe ministrat opes,
Nec mare transisset, pavidus si nauta fuisset;
Turgida cum primum restitit unda rati. 230
O rex! interdum labor altus expedit actus,
Maxima segnities commoda tollit iners.
Quantumcunque potes, facito properare laborem,
Nec mora segnis opus differat ulla tuum.
Tempus ad hoc fortesque viros fidosque notabis, 235
Quos credis tutos, effuge, tutus eris.
Quis bona sic nisi mentis inops oblata refutet?
Resque laboriperas absque labore datas?
Plebs probat hoc, firmatque fidem laudatque laborem,
Ipsaque clara ducum concio spondet opem. 240
Regi Polydamas signum diffamat, ut illi
Norint, quo veniant tempore, quoque loco.
Promittunt proceres et jurant Polydamanti
Immo vovent stabilem regis ab ore fidem:
Ejus quod rebus, quod amicis, quodque propinquis 245
Quod sibi servetur intemerata fides;
Aeneam nullus, Antenora nemo, Dolona
Nemo contigat, nemo nocere velit;
Incolumis maneat Iolaus et omnis in isto
Fida mente volens conscius esse foro. 250

---

222. Ovid. Heroid. XVII, 234
Fallitur augurio spes bona saepe suo.
227. Ov. Met. I, 397. quid tentare nocebit. 228. Ov. Pont. III, 1, 104
Has Fortuna tibi nostra ministrat opes.
229. 30. Pamphil. III, 9. 10. 237. Gualt. Alex. IV, 571
Quis nisi mentis inops oblatum respuat aurum?
238. schol. laborem parantes. 241. cod. illo.

[MITTITUR AD AENEAM.]

Mittit ad Aeneam cum Polydamante Sinonen
  Rex, rem non dubia certificare nota.
Postulat ut signum, locus assignetur et hora
  Quomodo, quando, quibus, aut ubi fiat opus.
Istis Anchises interfuit actibus, istis 255
  Antenor; fuit hos jussus adire Sinon.

[QUOMODO TROJA CAPIENDA SIT.]

Est locus in Troja, stat in illo porta locata,
  Scaea vocabatur, ampla, decora, nitens.
Pro reliquis erat huic specialis gloria signi,
  Post caput inventor sculpserat illud equi. 260
Audierant socii scelerati verba Sinonis
  In quae se dederant, pacta patrare parant.
Nostra, Sinon! ajunt, studeas propendere verba
  Regi, quae loquimur, regrediendo refer:
Hanc portam, monstrantque sibi, reserabimus Argis, 265
  Nolumus hos aliis apropriare locis.
Tempus captabunt, media quoque tempora servant,
  Venturi siquidem tempore noctis erunt.
Lumen eis dabimus pro signo, lumine viso
  Protinus in portam Graeca caterva fluat. 270
Nos erimus praesto, quid agendum, quo sit eundum
  Indubitanter erit praevia nostra manus.
At nos et nostri, nos nostraque more sequestro
  Portae iam dictae stabimus ante fores.
Vos pactam servate fidem, non armiger ullus 275
  Contingat nostras ense vel igne domos.
Ecce locum dedimusque tibi cum tempore signum
  Et totum rerum te didicisse modum.
Vade, vale: cave ne titubes, mandataque frangas,
  Ac nihil ex istis nisi pienter agas. 280

---

254. schol. traditionis. 258. cod. Seta. schol. Aliae portae non habebant signa, ideo caput equi sculptum fuit in ista speciale signum. 260. schol. post. i. e. extrinsecus. 279. Horatii est Epist. I, 13, 19.

Si quidquam fuerit de contingentibus auctum,
  Demtum, mutatum credimus esse malum.
Si non cuncta, Sinon! iterum tibi dicimus, apte
  Feceris; infelix et cibus ignis eris.

[EXCLAMATIO AUCTORIS IN TRADITORES CIVITATIS*).]

Quid facitis, scelerata cohors? qua flante Megaera 285
  In mentem vobis spiritus iste ruit?
Es pius Aenea? sic cantavere poetae;
  Cujus produxit fabrica tale nefas.
Virgilii musa mendacia multa colorat
  De te non facta sed mage ficta canens. 290
Insignem pietate virum te nominat, aequum
  Praedicat et saepe clamitat esse pium.
Es ne pius, propriam qui tradens hostibus urbem
  In miseram mittis omnia viva necem!
Cum facie civem, cum pectore te facis hostem, 295
  Impia sub dulci melle venena latent.
Sontibus insontes soboles, sobolumque parentes
  Morti quum tradis, semper iniquus eris.
Iam Troja! totius apex tibi crevit honoris,
  Tu Trojam toto mungis honore miser. 300
Reddere gaudet homo nequam pro melle venenum,
  Pro fructu poenam, pro pietate dolum.
Non Venus immo Venus; quoniam Venus est meretrice
  Quavis deterior, te genuisse potest;
Te lapis et montes, innataque rupibus altis 305
  Robora te saevae progenuere ferae.
Unde neces hominum non curas more lupino,
  Tu fieres rapido, viscidus! esca lupo.

---

*) E margine.

289. Alani Anticlaud. lib. I. (ed. Antwerp. 1611) fol. 6. lin. 9. 296. Ovid. Amor. I, 8, 104. 300. schol. privas. 301. 2. Anon. Nevel. p. 493. lin. 4. 5, ubi tamen ultimum verbum „dolos" non „dolum". 302. schol. Non Venus, quae dea; immo Venus, quae meretrix foeda.

Mitius inveni quam te genus omne ferarum,
  Antenor! similis est tibi nullus aper! 310
Urbem, quae multo surrexit ad astra labore,
  Una fecisti nocte perire, lupe!
Urbs bona, nobiliter steterat quae pluribus annis,
  Flos Asiae, Trojûm gloria, gemma Phrygum,
Hortus tironum, procerum rosa, lilia regum, 315
  Pompa puellarum, mansio grata ducum,
Auxilii murus, patriae tutissima turris,
  O miser! o subito, te perimente perit.
Turpe quidem dictu, sed si modo vera fatemur,
  Saevior est animo vipera nulla tuo. 320
Iuppiter in multos temeraria fulmina torquet,
  Qui poenam, quam tu, non meruere pati.
Tu quoque Polydamas, qui verba nefanda ferebas,
  Nonne feris saevis plus feritatis habes?
Prodis in mortem pueros juvenesque senesque, 325
  In quibus et recubas, moenia clara cremas.
Quem libet acta probant, et quid non proditor audet?
  Terraque de fructu, quam sit amara, docet.
Quae seges infecta surget non decolor herba,
  Arbore de dulci dulcia poma cadunt. 330
Nescio, tantorum cum sit pincerna malorum,
  Carmine quo fungar in tua fata ferox!
Di tibi dent sociisque tuis inopemque senectam,
  Et longas hiemes, perpetuamque sitim.

[PYRRHUS OCCUPAT PORTAM.]

Egrediens in castra Sinon audita reportat, 335
  Rex cum Grajugenis singula verba notat;

---

309. Ovidii est Heroid. X, 1. 310. Margo. Invehitur in Antenorem. 321. 22. Ovid. e. Pont. III, 6, 27. 28, ubi tamen secundus versus sonat:

Qui poenam culpae non meruere pati.

323. Margo: Invehitur in Polydamantem. 327. Ovid. Fast. II, 331. quid non amor improbus audet. Ovid. e. P. III, 8, 16. 333. 34. Ov. Am. I. 8, 113. 14

Di tibi dent nullosque lares, inopemque senectam
  Et longas etc.

Ad signum sua seque parant, tempusque locumque
  Observant, fortes arma subire vocant.
Tempus erat dubiam cogens nigrescere lucem,
  Cui neque lux neque nox est, sed utrumque parens. 340
Non dat adhuc claves custodibus Amphimachus, sed
  Se penes has habuit, postea vero dedit.
Claves Antenor Anchisiadesque tulerunt,
  Res ea prorsus erat suspicione carens.
Ad murum portae, cautum quibus esse volebant, 345
  Adducunt, murus ut tueatur eo.
Et statim porta succendunt lumen aperta,
  Gaudent ad rutilam Dorica castra facem;
Luminis ad radium se transfert ilico Pyrrhus,
  Vix bene contigerat Pergama, porta patet. 350
Mox reseratores pro conservamine ramum
  A Pyrrho pacis praesidiique ferunt.
Se quaecunque domus signo cristaverat isto;
  Pyrrhus ait; nulla per nocumenta cadet,
Vos igitur vestra vestrosque reponite tuto 355
  Ut vos conservet pactio facta loco.

[CONTEMPLATIO AUCTORIS.]

Urbs, stylus extremam cujus jam scriptitat horam,
  Arx regum, procerum quae fuit atque ducum,
Quam situs ipse loci, quam rerum copia major
  Extulit, atque frequens rumor ad astra tulit? 360
Haec ajunt, quod sub Abraham constructa, sed Abdon
  Sit quod sub nostro judice strata solo,
Et sunt qui dicant hanc surrexisse sub Aioth,
  Qui pinguem valido vulnere fixit Eglon;
Et fortasse legens sic dicet, cur tulit auctor 365
  In cameram studii Troica bella sibi?

---

339. 40. Gualter. Alex. III, 463. 64
Tempus erat dubiam cogens pallescere lucem,
Cui neque lux neque nox imponit nomen utrumque.
340. schol. crepusculum. 362. margo: noster dicit quod temporibus judicum quum esset Abdon judex destructa est Troja.

Non propter Trojam, Trojanum scribere bellum
  Aut coepit Phrygum sollicitare stylum,
Sed ductus meliore via compescere pravos
  Et servare dei vult in amore bonos. 370
Grata medulla latet omni sub cortice rerum,
  Et nucleum celat arida testa bonum.
Nos docet Herodes, sicut Baptista Johannes,
  Erudit iste bonos, territat iste malos;
Et bene, si memini, fas est et ab hoste doceri, 375
  Virtutumque Sathan fabricat arma tibi.
Nos ad serpentes formicas bestiolasque
  Et sacra pennatas pagina mittit aves;
Et mihi Job loquitur, quia me jumenta docebunt
  Et nihil est quod non prosit et obsit idem. 380
Hic sonat invidia, livor, truculentia, fastus,
  Ambitio, rancor, ira, libido, dolus.
Postremum vero Trojae miseranda ruina
  Informativa singula voce sonat;
Ut malus absistat justusque resistat, habeto, 385
  Sed quia clauserunt haec mala fine malo.
Quod brevis est risus, quod longaque lacrima mundi
  Quondam Troja potens incinerata docet.
Iam firmum nihil est, cui non metus esse ruinae
  Possit, et hoc subito; persequor ergo cito. 390

---

367. margo. Respondeo. 370. margo pios. 372. Anon. Nevel. p. 486. vers. 12. 375. Margo: Verum dictum, quia et hoc homini datur pro anima sua et in multis aliis instrumentis ab eo et licet ipse non intendat nostro professui sed suae pravae voluntati. — cfr. Ovid. Metam. IV, 428. 381. 382. Margo: hic. i. e. in isto libro sonat invidia quo ad Peliam, livor quo ad Paridem et Menelaum, truculentia quo ad pugnantes, fastus quo ad milites et victores, ambitio quo ad Palamedem, rancor quo ad rusticos, ira, quo ad victos, libido quo ad Paridem et Helenam, dolus quo ad Hecubam. 384. cod. sonant. 385. schol. hab. nunc librum.

389. 90. Gualt. Alex. VIII, 399. 400.

Tam firmum nihil est, cui non metus esse ruinae
Possit ab invalido, qui nondum navigat aequor.

[EXPUGNATIO TROIAE.]

Tempus erat, quo prima quies mortalia membra
  Inficit et cerebrum gratior hora linit;
Lumine conspecto properant ad Pergama Graeci
  Quolibet accincti fortiter ense suo.
Irrupere Thoas, Adamas, Ajax et Epimus 395
  Paene quidam primus ipse Machaon erat.
Tessander, Sthenelus, Menelaus, Nestor, Ulixes
  Immo globata simul Dorica tota phalanx.
Invadunt urbem somno meroque sepultam,
  Ilico dejicitur omnis ab arce vigil. 400
Tunc mediam ruit in urbem numerosa juventus,
  Tunc gladium coepit ferrea ferre manus.
Aggeribus ruptis sic spumens effluit amnis
  Et nimis insanis jugera pressat aquis.
Teucrorum mentes inopinatissimus intrat 405
  Horror, inauditus concutit ossa tremor.
Nec mirum; tanto terebratur Troja fragore
  Tamque gravem strepitus reddidit ille sonum,
Ut credas omnes agitasse tonitrua ventos
  Vel magis in primum cuncta ruisse chaos. 410
Armatos astare Phryges in lumine primo
  Et stricto postes ense sonare tremunt.

---

391. 92. Virg. Aen. II, 268. 69.
  Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris
  Incipit, et dono Divûm gratissima serpit.
395. margo: propria nomina. — Epimum invenimus apud Virgilium sub nomine Epei. Virg. Aen. II, 262. 63. 64.
  — — Athamasque Thoasque
  Pelidesque Neoptolemus? primusque Machaon,
  Et Menelaus, et ipse doli fabricator Epeus
397. Tessander. Virg. Aen. II, 261
  Tisandrus Sthenelusque duces, et divus Ulysses.
399. Virg. Aen. II, 265. 401. Gualth. Alex. I, 322. 23.
  — —, ruit omnis in urbem
  Turba, perit etc.
403. cod. annis. Virg. Aen. II, 496 sqq.
  Non sic, aggeribus ruptis cum spumeus amnis
  Exit, oppositasque evicit gurgite moles
  Fertur etc.

Tecta fremunt, resonat magnus plangoribus aether,
  Territus hinc vagit matris in ora puer:
Foemineis omnes ululant plorantibus aedes, 415
  Cuncta dolore fugit exhilarata quies;
Exilit hic nudus, hic prima veste renactus;
  Occurrens Danaus perfodit ense latus.
Foemina nuda salit e lecto, vix bene prolem
  Arripit, ante larem non venit, icta cadit. 420
Ille vel illa caput jam paene levaverat, Argus
  Advolat, in partes membra levata secat;
Membra levat sensim vili demissa grabato
  Servulus et venter scinditur ense suus.
Enbipedat pes attonitus, quia dum fugat ille 425
  Obviat hic, nescit quo moderatur iter.
Dum gladios fugiunt, gladiis in acumina currunt
  Et mortem generat mortis ubique fuga.
Cum planctu luctus et plurima mortis imago
  Nascitur et nulli se revocare datur. 430
Hostica per totam diffunditur ultio Trojam,
  Rumpia crudelis fert genus omne necis.
Penelei juvenis cecidit mucrone Coroebus
  Nec poterat supplicem luno juvare virum,
Iste procus fuerat Cassandrae, cujus amore 435
  Venerat in pugnam, post habiturus eam.
Confixi pereunt Hypanisque Dymasque, nec ullus

---

413. Virg. Aen. IV, 668. 414. Ovid. Fast. IV, 208
Tutus ut infanti vagiat ore puer.
415. Virg. Aen. II, 487. 88
— — penitusque cavae plangoribus aedes
Foemineis ululant.
417. schol. circumdatur. 422. e margine pro: secata levat. 425. Schol. dubitando vadit et dicitur ab en quod est in et bis et pes. 429. Virg. Aen. II, 368
— — crudelis ubique
Luctus ubique pavor et plurima mortis imago
432. textus praebet romphea, i. e. rhomphaea pro qua forma posuimus latinam formam rumpia. 433. Virg. Aen. II, 341 juvenisque Coroebus. Penelei dextrâ. 437. e. Virg. Aen. II, 428 — — pereunt Hypanisque Dymasque
Confixi a sociis
posuimus pro nostri codic. Hispanisque dunasque.

Sustinet occubitum dinumerare ducum.
Quid recitem, reticere juvat; justissimus unus
Qui fuit in Teucris, quod perit Eripheus. 440
Itur in omne nefas; postes a cardine vellunt,
Ipsaque magnatum domata strata ruunt,
Altas dejiciunt a summo cardine turres,
Iam fiunt omnes terra domusque pares.
Sternitur extractus, si quis latitaverat intus; 445
Multo Teucrorum sanguine fumat humus.
Gens victrix tandem Vulcano fulminat urbem,
Nemo tum latum vidit in orbe focum.
Flamma vorax ad celsa volans obnubilat astra
Longe seposita percutiendo loca. 450
Tros miser, arma timens, exermis currit in ignes,
Ignis ut hinc urit, rursus ad arma ruit.
Hic ardent aedes, hic detruncat Diomedes
Per varias caedes brachia, crura, pedes.
Vix sit habenda fides quot millia stravit Atrides; 455
Omne quidem vivens paene perire vides.
Densatur plangor, ferit aurea sidera clamor,
Est omni major iste dolore dolor.

[FINIS PRIAMI.]

Forsitan et Priami fuerint quae fata, requiras;
Ipse fere primus sub necis ivit onus. 460

---

441. Virgilii Aen. II, 480 — — postes a cardine vellit.
443. Virg. Aen. II, 445. 46

Dardanidae contra turres ac tecta domorum
Culmina convellunt.

447. Gualth. Alex. I, 348

Imperat et reliquam Vulcano fulminat urbem.

451. 52. Gualth. Alex. III, 312—13

Iste pyram reverens gladios incurrit: at ille
Ut gladios fugiat medios se mittit in ignes.

457. Virg. Aen. II. 488. fer. aur. sid. clam. 459. Virg. II, 506, e quo loco nostri „requires" mutavimus in requiras.

Coeperat et Priamo signum splendescere nigrum
  Et portam turba jam subitura foret;
Antenor duxit in celsa palatia Pyrrhum;
  Tunc fuerat ferro cinctus et ipse fero.
Non sinit interea Pyrrhus dormire mucronem, 465
  Sternit quos media conspicit ire via.
Ianua regalis temere convulsa tumultu
  Horrendaque replet anxietate domum.
Excitus ad strepitum longaevus anhelat ad arma:
  Arma quibus pacem duxerat ipse diu. 470
Armandi Priamo deest copia, copia vero
  Insueto poterat utilis esse minus.
Qui mediis postquam videt in penetralibus hostem
  Remigio credit devolitare pedum.
Alas perdiderat pennas furante senecta, 475
  Furtivo graditur temporis aura pede.
Non longe stetit ara Iovis; vix contigit illam
  Rex ratus auxilii fercula ferre Iovem;
Insequitur Pyrrhus et ad aram crine retractum
  Per laevam rigido perfidit ense senem. 480
Hic finis Priami, sic taedas turpiter actas
  Ledaeaeque luit exitiale nefas.

[EXCIDIUM TROIAE.]

Hecuba moesta fugit sequiturque Polyxena matrem,
  Iam credunt ambae sustinuisse necem.
Aeneas occurrit eis, o tiro! puella 485
  Ista tuo vivat munere, mater ait;
Omnia perdidimus, tantummodo vita relicta est,
  Praebeat ut sensum materiamque mali:

461. Margo. splendescere propter ignem, nigrum propter corruptam intentionem. 473. Virg. Aen. II, 508.
et medium in penetralibus hostem.
479. Virg. Aen. II, 550. 551. 553.
— — — altaria ad ipsa trementem
Traxit
ac lateri capulo tenus abdidit ensem.
481. Virg. Aen. II, 555. haec finis Priami fatorum.

Occubuit Priamus, Polydorus et ipse Polytes,
  Cum populis omnes interiere duces. 490
Solvitur in cineres Trojae latissima sedes,
  Aequantur plano culmina celsa solo;
Carnifici fortuna potest mea flenda videri,
  Omne trahit secum Palladis ira malum.
Iam metuo, miseros fratrum quod currat in artus 495
  Et quod jam Danaus perfodet ense latus.
Optarem potius perfigi cuspide raptim,
  Quam mala tanta diu ferre doloris acu.
Mitius ille perit, subita qui mergitur unda,
  Quam sua qui tumidis brachia lassat aquis; 500
Sed misere solus superest post omnia luctus,
  Quot bona possedi, tot modo tanta fleo;
Nec lacrimabatur, lacrimas introrsus obortas
  Ebibit ipse dolor funereusque pavor.
Aeneas illam patri commendat, apud quem 505
  Toto torturae tempore clausa sedet.
Plangendo fugit in aedem Cassandra Minervae,
  Hic Heleno fratre concomitata latet.
Graeci devastant, occidunt; nocteque tota
  Officium Phrygibus ignis et ensis agunt. 510
Argentum rapitur, ebur, aurum, serica vestis,
  Ostraque cum phaleris, purpura, gemma, chlamys;
E porta juvenes exportant pondera praedae
  Omnibus in fine distribuenda bene.
Occidit hac sorte gaudens opulentia Trojae, 515
  Finit, fitque cinis urbs bona, plena bonis,
Ampla potentatu, celeberrima, digna relatu,
  Felix primatu, principe, cive, statu.
Iugiter ignara fortuna quid esset amata
  Urbs vetus et clara fit pecualis ara; 520

489. Schol. filii erant Hecubae. 490. Schol. quos praesentes non videt, omnes occisos credidit. 491. Virg. Aen. IV, 530 solvitur in somnos. 493. Ovid. Trist. III, 11, 37. 494. Ovid. Trist. III, 11, 72

Omne trahit secum Caesaris ira malum.

499. 500. Ovid. e. Pont. III, 7, 27. 28.

Urbs res declarat, ubi fundamenta locarat
  Phoebus et aptarat moenia, vomer arat.
Nemo sibi ponat: in mundi flore vivamus;
  Capta vides sero Pergama, capta tamen.

[AGAMEMNONIS ORATIO.]

Orto sole duces Agamemnon in arce Minervae 525
  Convocat et verba protinus ista levat:
Gratulor, o proceres! quia nos hoc fine labores
  Clausimus, interius absque labore sumus:
Tunc bene pugnatur, cum pax pugnando paratur,
  Nobiliora bona proelia pace mala. 530
Fortunam Priami cantavit Troja diebus
  Pluribus, et nostra dissuit ossa metus,
Unde viri medio ceciderunt tempore, terram
  Sanguine qui vobis hanc peperere suo;
Scilicet Aeacides cum Patroclo Diomedes, 535
  Quique prior tinxit Prothesilaus humum.
Multi qui numerum vicerunt, ala Quiritum!
  Fustibus et gladiis qui periere Phrygum.
Nomina praetereo, Protenoris Antilochique;
  Me cunctos prohibet enumerare dolor. 540
Sed neque multiplices nostrorum promere mortes
  Cum totidem linguis sunt satis ora decem.
Nil adeo fortuna gravis miserabile fecit,
  Ut minuant nulla gaudia pace malum.
Flebile principium melior fortuna secuta 545
  Est, tulit undosos clarior aura dies.
Nunc ad nos vultu rediit fortuna sereno
  Matris in uberibus facta noverca prius.
Dardanidas vestri pulchre domuere lacerti,
  Troibus et Phrygibus imperat ista manus. 550

---

522. Ovid. Heroid. I, 67
  Utilius starent etiam nunc moenia Phoebi
524. Ov. Ars Am. I, 478. 527. pro cod. vos. 544. Ov. e. Pont. IV, 4, 5. 6, ex quo loco nostri „parte" mutavimus in „pace". 545. Ovidii est Metamorph. VII, 518. 547. Ovid. Trist. I, 4, 27: et vultu ridet fortuna sereno.

Troja jacet certe Danais invisa puellis,
  Iam bove captivo Pergama victor arat.
Sub pedibus calcatis eam, quae maxima dudum
  Regibus et magnis imperitabat heris.
Promeruit nostra magnas constantia laudes, 555
  Per nos in cinere Troja sepulta jacet.
Vos haec, vos inquam, victoria solis ab ortu
  Solis ad occasum laudis honore feret.
Immo terrarum quo tempore volvitur orbis,
  Omnibus in linguis iste triumphus erit. 560
Trojam devicit, cantabunt, Graecia victrix,
  Crimine quae Paridis fit rogus, inde cinis.
Obruta Troja docet mundi quid in omnibus actis
  Est virtus: placitis abstinuisse bonis.
Efficiens ille manet urbi causa ruinae, 565
  Ausus legitimi fallere jura tori.
Ob Paridis praedam praedatam cernitis urbem,
  Hic merito venit, illa maligna fuit.
Vos istas hodie res diripuistis honeste,
  Viribus egistis omnia, fraude nihil. 570
Quam bene, quod praedam partem portastis in unam,
  Est spolii danda portio cuique sua.
His, quibus est promissa fides, estote fideles,
  Fraus absit: vacuas caedis habete manus.
Laudo vos, sed in hoc non laudo, vultis eisdem 575
  Stricte promissam si temerare fidem.
Si sit contactum quicquam de rebus eorum,
  Reddatur penitus, omnis abesto dolus.
Aeneas maneat cum Polydamante quietus,
  His erat Acalegon et comes ipse Dolon; 580

---

551. imitatio Sabini I, 12:
  non me Troja tenet Grajis odiosa puellis.
552. schol. possibile ponit. Ovid. Heroid. I, 51. 52.
  — — — uni mihi Pergama restant;
  Incola captivo quae bove victor arat.
564. Ovidii est Heroid. XVII, 98. 565. schol. Paris.
566. Ov. Her. XVI, 284
  Castaque legitimi fallere jura tori
571. schol. q. b. fecistis in hoc: 574. Ovid. Ars Am. I, 642.

Gaudeat Antenor simili ridere quiete,
His quoque personae proximitate datae.
Consentit populus et eis, qui regis ab ore
Expressi fuerant, omnia salva manent;
Et non expressis tantum, sed et omnibus his, qui 585
Participes hujus traditionis erant.

[GRATES ET PRECES ANTENORIS.]

Antenor surgit; ut fandi copia detur,
Obsecrat; hac sumta convenienter ait:
Grates Grajugenae gratanter reddo juventae
Pro bene servata, quam pepigere, fide. 590
Corpora nostra quidem rebus sunt integra salvis,
Nec nocuit nostris ulla procella necis.
O rex! in capite belli, cum bella sitiret,
Et daret extentas Troja superba minas,
Non ierat, sed iturus erat navemque struebat 595
Intendens Danais damna parare Paris.
Res ea displicuit Heleno, retulitque futurum
Remigio tali Troibus excidium;
Hic etiam reddi corpus persuasit Achillis,
Intumulata dolens membra jacere ducis. 600
Et fuerat Cassandra malo contraria vestro
Hoc casu, casum vaticinando Phrygum.
Immo clamabat manifeste, Troja tenenda
Quod foret exitio, si Paris iret eo.
Quicquid agebatur inter primordia belli, 605
Illa recusabat, quae Paris egit agi,
In tantum; quod eam pater atro carcere clausit,
Nec tacuit, pacem semper in ore tulit.
Concedas igitur his libertate potiri,
Et tua pro meritis gratia prosit eis. 610
Rex de consilio consentit, eisque duobus
Libertas etiam, re redeunte, redit.
Evadit quoque per Helenum regina precantem
Hecuba, reginae jungitur Andromache.

---

587. cod. Athenor. 597. cod. Helono.

[PRAEDAE DIVISIO.]

Res nova sollicitos invitat semper ocellos, 615
Hac illacque trahit splendida Troja viros.
De multis laribus lar hic surrexerat unus,
Unus erat solo lucidus igne locus.
Ignis Troja fuit, et tota; vagantur ibidem
Graeci Trojanum circueundo locum. 620
Hic cineres, hic carbones, hic respicit ignes;
Saepius est oculus in novitate vagus.
Ista regyrantes vocat in commune Quirites
Et totum populum buccina dando sonum.
Nec mora. Conveniunt et conglomeratur in unum 625
Quam tulerant, praeda, rege volente, locum.
Et quae dividitur et ab unoquoque levatur,
Omnibus illectis portio magna satis.
Vivat in aeternum rex! clamant vocibus altis,
Aera concutiunt, festaque fausta canunt. 630

[ATRIDES REDITUM PARAT.]

Vidit ut Atrides, quid enim non ille videret,
Cujus in arbitrio Graecia tota fuit;
Trojam destructam, finitos esse labores;
Cogitat in proprios vel remeare lares.
Ad notos etiam desiderat ire penates 635
Graeca phalanx, annis exiliata decem.
O patriae natale decus! sic allicis omnes,
Exul vix poterit immemor esse tui.
Conveniunt aliqui jam tempora certa daturi,
Quando petenda forent patria tecta sibi. 640

---

616. schol. propter ignem. 625. cod. conglomerantur. 630. festa canunt. Ov. Fast. III, v. 714. 631. 32. Ovid. Remed. 467. 68. Vidit id Atrides. quid enim etc.
637. Gualt. Alexandr. I, 365
O patriae natalis amor sic allicis omnes
638. Ov. e. Pont. I, 3, 35. 36.
Nescio quâ natale solum dulcedine captos
Ducit, et immemores non sinit esse sui.

Sic igitur statuisse volunt, ut, quando veniret,
  Vela levarentur omnia, quinta dies.
Propositum tale mutatio destruit aurae,
  Sollicitum raucis nam mare fervet aquis;
Tempus enim quia per aliquod maris ira fremebat 645
  Non poterant dicta vela levare die.

[POLYXENA INTERFICITUR.]

Est apud Aeneam servata Polyxena, Pyrrho
  In thalamum mentis ejus imago cadit.
Nonne meo patri fuit haec occasio mortis
  Cogitat, et studio pectoris ista rotat. 650
Tempore, quo Priami fuit a me regia fracta
  Hanc ibi non vidi, reperietur ubi?
O Agamemnon! ait ad regem, quo tamen antro
  Haec latitat virgo condita, scire volo.
Non memini me patris eam vidisse sub umbra, 655
  Nec scio, quod tulerit Hecuba mater eam.
Undique rex quaerit pro virgine, mentio surgit
  Quod sit ab Aenea tradita virgo patri.
Rex vocat Aeneam. Cur nos Aenea fatigas?
  Intulit, ut veniat, pelle, puella, moras. 660
Aeneas petit Anchisem; virguncula prodit,
  Ducitur ad regem certa subire necem.
Rex Pyrrho praesentat eam, sententia Pyrrhi
  Extat ut interitum patris et ipsa luat.
Detrahitur moesta, scissaque Polyxena palla, 665
  Et nocet alterius non sua culpa sibi.
Ad patrium jugulat detractam tiro sepulcrum,
  Occidit hoc misero regia virgo modo.
Rex Anchisiadem pro clausa virgine culpat,
  Qui jubet ut cedat, altera regna petat. 670

[POETA LOQUITUR DE LIBRO SUO.]

Virginis a partu duc annos mille ducentos
  Et quadragenos his sociando novem,

658. Schol. Anchisae. 672. Lappenb. superadde novem.

Prodiit in lucem, tunc editus, iste libellus,
  Quam miser est mundus insinuare volens.
Forsan adest aliquis dicetque; quis edidit illum? 675
  Ista requirenti reddere verba potes.
Ecclesiam scis in Stadio, quam protegit alis,
  Nam caput est ejus, virgo beata suis.
Qui scribens: „in principio verbum caro factum:"
  Intonat, illius ad latus ille volat. 680
Prodiit ex rutilo roseus locus iste roseto,
  Ingenua matrem nobilitate sequens.
Sic florendo vigent, ut odore, colore, sapore
  Nunquam degenerent; his tribus ambo placent.
Splendescit virtute color, doctrinaque pascens 685
  Est sapor et famae balsama spargit odor.
Abbatem nosti Tirricum, cui dedit olim
  Ecclesiae dictae virgo patrocinium.
Cui virtus animam decorat, facundia linguam
  Dapsilitate nitet, utilitate viret. 690
Ille, suos quondam non ultimus inter amicos,
  Ante virum talem qui tulit ejus onus;
Edidit hunc sexto finitum mense libellum,
  Cui tamen hoc tempus syncopa multa scidit.
Correxit pigritans. Labor hic, quam scribere, major; 695
  At corrector ait: sint tua si qua valent.
Nulla poetarum posuit figmenta, Daretis
  Historiam soliti scribere, vera tenens.
Et Phrygius fuit iste Dares, et tempore belli
  Ipsa quidem miles proelia visa refert. 700

---

678. Margo. Iohannes. 681. Margo. Stadis. 682. Margo. Harsevelde. prius Rosenveld. 687. Abbas Theodoricus successit 1242 Alberto. 691. Margo. Albertus abbas Stadensis.
695. 96. cfr. Ovid. Pont. III, 9. 19. 20. 23. 24
  Saepe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
    Corrigere, et longi ferre laboris onus.
  Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto
    Magnus Aristarcho major Homerus erat.
696. sua sc. correcta.

[QUOT IN BELLO OCCISI SUNT.]

Dicamus breviter Trojanae tempore pugnae
  Parteque quot stratae sint ab utraque gulae;
Iliacos cineres post deseruisse Pelasgos
  Scribamus, gades sic sibi figit opus.
Annos junge decem, sex mensibus, his duodenos 705
  Adde dies, tantum Troica pugna stetit;
Post octingenta sex octogintaque ponas,
  Millia Grajugenas tot cecidisse scias.
Troum sexcenta tria septuaginta ruerunt
  Millia, sed nondum traditione data; 710
Extrema nocte cinerum cecidere ducenta
  Et decies septem millia sexque Phrygum.
Pro toto Troum numero nonaginta vocantur
  Et quadraginta millia terque tria.
Millesies mille permixtim quinque trecenta 715
  Et denos octo millia caesa puta.
Quique superfuerant, ventum dispersit in omnem
  Sorte premens illos asperiore deus.
Cum ratibus, quibus ad Graecos Paris iverat olim,
  Navigat Aeneas, multaque turba comes. 720
Cum quadringentis et millibus esse duobus
  Dicitur et tellus Adria tacta sibi est.
Longas sustinuit maris iras, nam sceleratum
  Per mare, per terras septima jactat hiems.
Longo membra dedit infelicissima bello, 725
  Externa tandem conditus exul humo.
Antenor subit Hesperiam, duo millia secum
  Deducens populi pausat humatus ibi.
Hecuba Cassandram secum trahit, Andromachenque
  Hectoris, est Helenus associatus eis. 730
Una Sybillarum Cassandra fuisse putatur,
  Et bene concordat temporis hora rei.
Nam sub judicibus et eodem tempore, Trojae
  Gloria quo cecidit, quarta Sybilla fuit.

711. Margo: quum incinerata fuit. 728. Margo: juxta Padum.

Tot positis numeris etiam fortasse requiris, 735
  Currere versiculis quot liber iste velit:
Bis denis adde ter centum millia quinque,
  Hoc numero textus texitur historiae.

[COMPELLATIO HELENAE.]

A campis, ubi Troja fuit, discedere victor
  Cogitat et propriam visere Graecus humum; 740
Tota ferebatur, numerum quae copia vicit,
  Ad latebras ratium praeda vehenda domum.
Redditur interea Menelao casta locusta
  Deteriore statu sponte jocata diu.
Foemina digna mori redamatur amore priori 745
  Reddita victori delitiisque tori.
Saeva quod evadis, non tradita cetera tradis,
  Cur rea tu cladis non quoque clade cadis.
Si fueris lota, si vita sequens bona tota
  Non eris ignota, non eris absque nota. 750
Rumor de veteri faciet ventura timeri,
  Cras poteris fieri perfida sicut heri.
Quo semel est imbuta recens, servabit odorem,
  Ut quasi concretus sit sibi, testa diu.
Quod pubem virus maculavit, canet in illis; 755
  In quibus et canet, convenienter obit;
Nam medicina silet, ubi morbi causa silescit,
  Horrent admotas vulnera cruda manus.
Tollere nodosam nescit medicina podagram,
  Nec tibi concretam potio nulla notam. 760

---

738. Margo: excepto prooemio et capitulis. 753. Margo: locasta. Helena. 745—50. Benign. excid. Trojae 25—30, ubi tamen v. 25. pro nostri „redamatur" „remeatur". 748. cod. cur rea cladis. 751. 52. Benign. excid. Troj. 33. 34, tamen v. 34 „turpia" pro nostri „perfida". 753. 54. Horatii sunt. Epist. I, 2, 69. 70. 757. margo pro senescit. 759. Ov. e Pont. I, 3, 23. 24

Tollere nodosam nescit medicina podagram
Nec formidatis auxiliatur aquis.

Quod proba, quod stabilis, quod fias sponte fidelis
  Fallere me metuo si fidejussor ero.
Si quis idem sperat, jacturas poma myricas
  Credit et e medio flumine mella petit.
Nequitiae manifesta tuae documenta dedisti 765
  Post bellum justo restituenda viro.
Quod tam reddenda quam reddita moesta manebas
  Ad Graecos veniens turbida, laeta Phryges.
Impia verte gradum; cupias quodcunque necesse
  Est; magni mundi sanguine plena redi! 770
Nonne peremisti tot millia sola maligna?
  Quo debes tanti sanguinis ire rea?
Ingredieris item funesta palatia clara?
  Nonne fores potius comminuenda rota?
Hanc noxam coxa decoxit, non tua dextra 775
  Hoc decus a sera posteritate feres.

[FATA REVERSORUM GRAECORUM.]

Iamque viam suadet Boreas, et nave soluta
  Optato flatu carbasa nota sonant.
Quumque dies ita per aliquos nat prospera classis
  Aegei gaudet fluctibus usa maris, 780
Incipiunt epulis levibusque vacare cachinnis,
  Sicut in exilium fugerit omne malum.

---

761. 62. Benign. excid. Troj. 85. 86
  Femina victa mero quod inebriat ebria vero
    Non fieri spero ne fidejussor ero.
763. 64. Ovid. Ars Am. I, 747. 48
    Si quis — myricas
      Speret: et in medio flumine mella petat.
776. Margo. Ironia ad id, quod Paris dixerat ad eam:
      si de te toto contenderit orbis,
      Nomen ab aeterna posteritate feres.
Ovid. Her. XVI, 373. 74.
777. Ov. Met. XIII, 418. 19.
  Iamque viam suadet Boreas; flatuque secundo
  Carbasa mota sonant.

Aeolus interea tollens ad sidera fluctus
  Graecorum ratibus triste minatur onus;
Densatur coelum pice nigrius, ingruit imber, 785
  Vela procellosis dejiciuntur aquis.
Inchoat horrendo misceri murmure pontus,
  Nauta gubernandi grande perhorret opus.
Nec mora, diffugiunt et vasta per aequora currunt,
  Saevaque spumantes concutit aura rates; 790
Locrorum classis immitibus obruta ventis
  Frangitur in medio delacerata freto,
Nec satis insanis est quod confringitur undis,
  Plus mare, cui parcit, fulminis igne perit.
Rex Ajax videat quum terras undique nullas 795
  Naufragus in mediis brachia lassat aquis.
Littus ut inveniat nudos quatit ille lacertos,
  Exitus hic fractis puppibus esse solet.
Cetera turba licet ligno tabulave vehatur,
  Dum cadit in scopulos piscibus esca datur. 800
Exemplum positus animi patientis Ulixes
  Iactatur dubio per dua lustra mari.
Insuper aetate provecta clarus ab illo,
  Cui bene confiderit, vulnere fossus obit.
Cassibus intererat et cladibus, his Diomedes, 805
  Attamen in proprium devenit ille locum.
Idomeneus item non pauca pericula passus
  Intrat cum sociis patria tecta suis;
Devenit et Nestor, solitus componere lites,
  Extinguens irae pacis in imbre faces; 810
Ad sua deveniunt etiam confinia quidam,

---

783. Ov. Met. IV, 701. 2.
— — paresque ad sidera supplex
Cressa manus tollens.
787. Virg. Aen. I, 128
Interea magno misceri murmure pontum.
795. 96. Ovidii Pont. I, 6, 33. 34
Haec facit, ut, videat etc.
Naufragus in mediis brachia jactet aquis,
tamen pro nostri „lassat" jactat ponere noluimus. 806.
Margo. Idumeneus occisus ab Hectore, alius erat iste.

Promisit tempus nostra marina quibus.
Mente tamen tumida cogente, superbia mansit
Materiam multi compositura mali.
Nascitur inter eos rancor, tumor, ira, simultas, 815
Invidiae facinus, cum feritate dolus.
Denique conveniunt lites acuendo Corinthum
Immemores propriam vix tetigisse domum,
Et nisi Nestorea pacem suadela crearet,
Fessus se populus in nova bella daret. 820
In sua victoria conversus viscera ferro
Fastus consuevit tot generare mala:
Nec sine jactura Menelaus foedere foedo
Foede foedatus in sua regna redit;
Rumor it, et magnum sermonibus occupat orbem, 825
Dum quae contigerant orbis in aure sonant:
Quam Paris abstulerat, et pro qua Graecia tota
Per denos annos proelia movit, adest!
Patria concurrit hac pro muliere videnda,
Ob quam tot proceres, tot periere duces. 830
Quamvis pulchra foret, dicunt, quia foeda fuisset
Passa peregrinum sponte libensque virum,
Non se debuerant in mortem pro muliere
Iam turpis famae millia tanta dare.
Nec poterat mundum Trojana ruina latere, 835
Undique fama volat, Troja per ora labat.
Mirantur quicunque solent ratione potiri:
Narrantis conjux pendet ab ore viri.
Troja, ferunt, cecidit, quam gloria celsa levavit,
Magnificum saepe nomen ad astra tulit. 840
Quanta potentatus fuerint insignia Trojae
Nec facunda potest promere lingua bene.
Ejus inhorrebant audito nomine reges,
Ejus ad imperium contremuere duces;

---

825. Ovidii est Metam. VI, 147. 837. 38. Ov. Her. I, 29. 30. Mirantur justique senes, trepidaeque puellae:
Narrantis conjux pendet ab ore viri.
838. Cod. Conjuunx.

Dives opum, regnum regionum, regia regum, 845
Inclita nobilium mansio, pompa ducum!
Tot populis et tot munitam turribus urbem
Credere quis posset obsidione capi.
Corruit invicta totiens, nihilque remansit
Incinerata jacet, sed neque nomen habet. 850
Corruit, exemplum terris immane dabatur,
Quod praesens certam non habet hora fidem.
Nam seges est, ubi Troja fuit, resecandaque falce
Luxuriat Phrygio sanguine pinguis humus.
Semisepulta virûm curvis feriuntur aratris 855
Ossa, ruinosas occulit herba domos.
Causa rei talis meretrix erat exitialis
Formosis malis artibus usa malis.
Conjugii Menelaus eam quod amore requirit,
Quod tu, quod faceret quilibet, iste facit. 860

[CONCLUSIO CARMINIS.]

Jam portum mea cimba tenet, jam nauta quiescit,
Plurima qui mersit agmina mortis aquis.
Involvit cum plebe duces, cum principe vulgus,
Cum populo proceres belligerasque rates.
Pergama tot populis quondam terrisque superba 865
Mortibus innumeris misit in interitum.
Ite! igitur per exemplum, genus o mortale reorum
Ad finem duxit quos mala vita malum.

---

848. 9. Imitatio Sabini I, 14
Jam cinis et tantum flebile Troja solum.
851. Ov. e. Pont. IV, 3, 50
Et certam praesens vix habet terra fidem.
852—55. Ovidii sunt Heroid. I. v. 53—56, mutavit tamen noster „Phrygio" Ovidii in frigido; Ovidianum tenuimus.
854. margo. virorum. 856. 57. Guido de Colum. (ed. Argent. 1494) fol. paenult. A. col. a.
Causa rei talis meretrix erat exitialis,
Femina fatalis, femina foeta malis.
858. e margine pro amare. 864. Virg. Aen. II, 556
Pergama; tot quondam populis terrisque superbum
Regnatorem Asiae.

Cum fuerint unum non unum fulmina terrent,
  Verbera non nostra, nostra putare salus. 870
In foveam cuncta cadit excellentia, poena,
  Gloria, planities omne cacumen habet.
Inclita Troja ruit, vestigia nulla videtis,
  In nihilum rediit, quod nihil ante fuit.
Reges, regalis opulentia, natio bellis 875
  Turgida pomposis ut periere, cinis.
Nec gladii furias evasit Pyrrhus, Orestes
  Ejus ob Hermionem terminat ense diem.
Perfoditur gladiis Agamemnon et ipse, nec ullus
  Extremos sicco contigit ore rogos. 880

Ad generum Cereris sine caede et sanguine pauci
Descendunt reges et sicca morte tyranni.
Hos homo per strepitus impone silentia carni,
  Sit bene vivendi res ea forma tibi.
Tu, qui sublimes conaris scandere turres, 885
  Te lapsu subito praecipitante rues.
Crede mihi, bene si latitas, bene vivis et infra
  Fortunam debes usque manere tuam,
Ne, cum forte suas repetitum venerit olim
  Rex avium plumas, ridiculosus eas. 890

868. Sens. Fulmina cum unum fuer., non unum terrent. 869. margo. salus est. 878. margo: ullus eorum. 880. ante hunc versum legitur: non sunt de textu, et margo praebet „non propter Trojam hanc assumpsi materiam, sed proter quod nunc dico: „Tu qui sublimes etc."

885. 86. Ov. Trist. III, 4, 25. 26
  Crede mihi; bene qui latuit, bene vixit: et intra
    Fortunam debet quisque manere suam.

889. eas Fol. Cod. 161 Scholion habet: Rex avium pennas etc. Aves Christi sunt fideles, penna virtutis ad coelestia se levantes. Rex avium autem Christus est, de quo Psalmista ait: unus regit me et ipse, Christe! sine me nichil poteris facere. Idem rex avium plumis suis nos tegit, dum suis beneficiis nos nutrit Unde loquitur de ingratis: quotiens volui cogere sub alis et non etc. Iste rex olim, id est, in extremo examine cum venerit in majestate sua, plumas

Explicit Troilus a bello Trojano sic dictus.

Troilus est Troilus Trojano principe natus,
Et liber est Troilus ob Troica bella vocatus.

Est res insana nimium solamen habere
In spe mundana, quam nescit longa manere;
Gaudentes flere facit et gaudere dolentes
Sic fallit vere sese, velut umbra sequentes.

---

suas repetet, quare quid ejus beneficia sint in nobis operata, tunc discutiet; venturus est enim in gloria sua et tunc reddet unicuique secundum opera sua. Tu ergo bene latitas si facis cubiculum, et clauso ostio oras patrem tuum et infra fortunam tuam manes; si altum non sapis sicut hi miseri, quos liber iste tangit, sed times. Et hoc facere debes, ne forte, cum rex avium olim venerit repetitum plumas suas, ridiculosus i. e. confusione plenus eas, i. e. repulsus abscedas. Quod ne fiat, dicas: Ad te levavi animam meam et ne perdas cum his impiis animam meam et cum viris sanguinum vitam meam. Amen.

HILDEBERTI

VERSUS DE EXCIDIO TROIAE.

Divitiis, regno, specie, virtute, triumphis,
  Rex Priamus clara clarus in urbe fuit.
Dum rex, dum proceres, dum starent Pergama Troja,
  Quae decus, et species et caput orbis erat.
Rex Hecubam duxit sociam sibi nobilitate, 5
  Auspiciis, forma, rebus, amore trono.
Ex hac suscepit natos. Erat Hector in illis
  Summus, et in bello fulminis instar habens.
Plus ferus ille fero, plus urso, plusve leone;
  Sic fuit absque fere plus ferus ille feris. 10
O faustum natis! o faustum conjuge regem!
  Si pariter Paridem non peperisset ei.
Non in eo peperit pignus, sed tela, sed ignes,
  Sed sibi, sed Priamo, sed mala cuncta suis.
Hoc pater, hoc genitrix, hoc fratrum coetus et Hector, 15
  Hoc etiam regni gloria Troja cadit.
Hunc Paridem paritura parens per somnia vidit;
  Vidit pro puero se peperisse facem.
Dum rex in signo tunc signi percipit, horret
  Quod parat in pignus impius esse pice. 20
Nam puerum natum pro jussu regis in Idam
  Servi tollentes ense necare parant.
Sed puer adspiciens ensem radiare coruscum,
  Arridet gladio nescius ense necis;
Quod percussurus cernens cor flectit, et ictum 25
  Et ferus et feriens desinit esse simul.
Sub foliis vivum linquit, quem pastor oberrans
  Invenit, ut foliis nuper opertus erat.

Dum videt hunc sanum, dum vivum, dumque decentem
  Extrahit, adspectat, nutrit, adoptat, habet. 30
Qui pastoris oves pastor dum pascit adultus:
  Conveniunt ad eum Juno, Minerva, Venus.
Iudicium Paridis quae sit pulcherrima quaerunt,
  Promittunt etiam munera quaeque sua.
Juno decus; Pallas vires; Cytherea puellam: 35
  Sed Veneri tribuit vincere, victus ea.
Rex aliquando videns hunc talem, tam speciosum,
  Tam quoque consimilem, concipit esse suum.
Remque probans veram per servos vera fatentes
  Germanis Paridem reddit honore parem. 40
Ductus amore pater, vel matris somnia ducit
  Vana, vel in melius vertere vera studet.
Sic neque consilium, neque res, neque regia virtus,
  Nec superi, nec homo, vertere fata valent.
Sed laudata Venus culpam pro laude rependens: 45
  Hunc monet, hunc angit, hunc cremat igne novo.
Quid? Pari! quid mutas pariter cum corde colorem?
  Sic stat, sic loquitur, sic meditatur amans.
Te Veneris promissa movent, Helenaeque venustas,
  Quam pro laude tibi sed sine laude dabit. 50
Te movit et species et apex et sanguis, et aetas,
  Nec movet, immo ligat; nec ligat, immo trahit.
Hanc cupis, hanc ardes, hanc prorsus quaeris habere:
  Quam lex, quam Danai, quam tibi fata negant.
Cur conjuncta viro mulier? cur regia conjux? 55
  Cur ignota tuis? cur tibi Graeca placet?
Cur non grata tibi potius virguncula? cur non
  Ipsa Venus, quae te judice pulchra fuit?
Cur sic degeneras totus generatus in armis?
  Ne sic degeneres; Hectoris esto memor. 60
Nonne miser reputas miserabile? nonne pudorem:
  Te solum Veneris, Palladis esse tuos?
Cedat mollis amor patriae virtutis amore.
  Hectoreum fratrem non nisi tela decent.
Ergo sequens animos animosi fratris et arma: 65
  Quod cupit illud ama, quod facit illud age.

Vince prius Venerem, si vis eques esse virilis:
  Armis et Veneri nemo vacare potest.
Nec laus, nec probitas, nec honor superare puellam;
  Sed Veneris vitium vincere laudis opus. 70
Noli nunc frustra Veneris sed castra Minervae.
  Haec docet illa furit; haec juvat, illa nocet.
Jam resipisce Pari, navesque relinque paratas,
  Consilio parens jam resipisce Pari!
Cum sit amor vetitus, vetiti malus actus amoris. 75
  Si malus ergo nocet; si nocet, ergo fuge.
Cujus coepta scelus, medium timor, exitus ignis:
  Tu fuge, tu reproba, tu metuendo cave.
Sed concepta nequis vitare cupidine victus,
  Quo quodcunque paras peste parare parem. 80
Te tua fata trahunt, ne coepta relinquere possis:
  Ut rapias Helenam te tua fata trahunt.
Sic est omnis amans, sic se, sic omnia spernit:
  Consilium, famam, foedera, jura, deos.
Hic amor ut praeceps, ut coecus, ut impetuosus, 85
  Ut ratione carens, nescit habere modum.
Hic amor est amens, aliis inimicus et ipsi;
  Non amor, immo scelus; non scelus, immo furor.
Instruit ergo rates, transit mare, quaerit amicam,
  Hanc rapit, hac fruitur, hanc male tutus habet. 90
Custodes seu vi, seu munere, seu prece victi,
  Vel nece, vel latebris, vel periere metu.
Quo rex audito Menelaus, dum fremit ira,
  Vix tenet a gladio se feriente manus.
Flet, tonat, insanit, frendet, gemit, aestuat, ardet, 95
  Incusat superos, moenia, fata, fretum.
Odit enim vitam simul et solatia vitae:
  Divitias, requiem, gaudia, sceptra, cibum.
Mavult ipse mori: quia non moriatur adulter,
  Sic sua, sic reputat se nihil absque sua. 100
Excidium Trojae tractat, molitur, anhelat:
  Dum solum Paridem ducit obire parum.

---

71. frustra = frusta, fraustra.

Omnes omnino putat hostes hostis amicos,
  Et quicquid pariter pertinet ad Paridem.
Legatos igitur mittens legit undique vires, 105
  Cui parere parat quisquis ad arma volet,
Sublimes, humiles, cunctos injuria regis
  Tangit, et hanc omnis judicat esse suam.
Et quamvis doleant regisque suoque dolore,
  Plus pudor ablatae, quam dolor, urget eos. 110
In Phrygiam totam conjurat Graecia tota,
  Ut pariter pereat cum regione Paris.
Junctis militiae turmis peditumque catervis,
  Imperat in Paridem rex animosus iter.
Mille rates ducens petit Ilion, obsidet illud, 115
  Irruit, atque cito vincere sive mori.
Fortiter obsistit Danais Trojana juventus,
  Inque vicem strages dantque feruntque feras.
Dumque sub incerto pendet victoria certa,
  Inter utrosque diu sors velut aequa volat. 120
Nunc hi nunc illi versa vice ferre videntur
  Insidias, ictus, vulnera, damna, fugas.
Praeter communes casus patiuntur Achivi
  Multa, fames, pluvias, frigora, cauma, sitim.
Aeacidem magnum Philoctetae fastu sagittas 125
  Poscunt, ut possint Pergama posse capi,
Hinc et eas monitis vatum Danai sibi quaerunt;
  Hoc furor Hectoreus, his cadit ipse Paris.
Sors melior belli Teucris stetit Hectore stante,
  Qui spes, qui clypeus, qui vigor urbis erat. 130
At ferus Aeacides, ut venit, ut Hectora vicit,
  Vis Teucrûm victo vindice victa fuit.
Aeacides quantus fuerit, vel qualis, et unde,
  Prodit, et auctoris pagina multa docet.
Si vim, si mentem, si bella requiris Achillis: 135
  Ut doceam paucis: Hectore major erat.
In castris Danaûm Palamedes, Nestor, Ulysses
  Plus sunt consilio, quam probitate duces.
Aeacides, Ajax, Diomedes, Pyrrhus, Atrides:
  Hic flos, hic lumen, hic pietatis apex. 140

Quid Stenelum? quid Testoridem? quid Prothesilaum?
  Quid referam plures, quos sua fama refert?
Quis Dolopes? quis Mirmidones? quis denique cunctos
  Grajugenum proceres dinumerare queat?
Tandem rex Danaûm per vim, per facta, per illud 145
  Palladium Trojam post duo lustra capit.
Hac igitur capta, sed fraude, sed arte, sed armis;
  Hinc perimunt Priamum Priamidasque simul.
Neve stet urbis honos, devastant caetera quaeque;
  Mucro viros, aries moenia, tecta rogus. 150
Quod tamen urbs capta est, quod victa, quod obruta, totum
  Arte Sinon parvi ligneus egit equus.
Viribus, arte, minis, Danaûm clara Troja ruinis
  Annis bis quinis fit rogus atque cinis.
Urbs bona nunc dumi vi flammae, turbine fumi 155
  Non ita consumi digna, resedit humi.
Nutu Junonis et iniqui fraude Sinonis,
  Clamque datis donis exspoliata bonis
Sponsus Penelopes passus mare, monstra, Cyclopes,
  Transtulit ad Dolopes Laomedontis opes. 160
Flamma Paris patriae, formae quo judice diae,
  Troja caput Phrygiae, flosque jacet Asiae.
Junonem laedit, Veneri cum pastor obedit,
  Cum judex sedit tot tibi damna dedit.
Ne quis amet temere docet obruta Troja cavere, 165
  Quae Paridis scelere fit nihil absque fere.
Priamidis lacerae regumque domus cecidere.
  Turres innumerae nunc ubi? sub cinere.
Palladis armigerae quo templa domusque fuere,
  Extendunt hederae brachia lenta*) fere. 170
Raptu Tyndaridis furor est accensus Atridis
  Bellaque Dardanidis movit amor Paridis.
Pellicis obscoenae commovit forma Lacenae
  In scelus effrene pectora Trojugenae,
Sic facies Helenae fuit exitus urbis amoenae, 175
  Crines, colla, genae cunctaque comta bene.

*) Cod. lustra.

Quam facit audaces amor in sua damna procaces!
  Curas mordaces inhiat atque faces.
Dum male grata places Helenae nutusque loquaces
  Quamvis ipsa faces Ilion inde jaces; 180
O res fatalis, fuit omnibus exitialis
  Talibus heu talis foemina causa malis.
Digna perire mari potius, flammisque cremari,
  Qua tot privari luce ferisque dari.
Tempora bellorum rex indicens Danaorum 185
  Aestuat amborum dissociare thorum.
Partes ultoris iuvat, auget, famaque pudoris
  Raptam raptoris questa jacere thoris.
Res ea Pelidem movet, ut comitetur Atridem,
  Aeoles in Paridem commovet illud idem. 190
Jurant Grajugenae, jurant in bella Micenae,
  Castra quae sunt juvene, suntque referta sene.
Hector consilio, nutu Tritonia dio.
  Pelides gladio dant Phryges exilio.
Praesidium fidum stetit urbis in Hectore, qui dum 195
  Stabat, Dardanidum robur erat validum.
Cuspide Pelidae simul idem defuit Idae,
  Audebant trepide proelia Dardanidae.
Urbs ruit Assaraci, quam flammae tradit edaci,
  Vita, res, o Thraci, demta dolis Ithaci. 200
Quae cecidit staret, nisi Thracem mors superaret,
  Quaeque jacens paret regia iussa daret.
Quin res Ideae pereant nequit ars Cythereae
  Nec domus Aeneae tuta favore Deae,
Nec regale decus vi posset frangere Graecus 205
  Sed dolus, atque secus moenia ductus equus.
Dumque Sinon orat veniam, dum verba colorat,
  Solvitur, explorat, claustra foresque forat;
Quosque foris norat recipit, scelerique laborat,
  Dum res explorat, moenia flamma vorat. 210
Postibus ablatis, custodibus et jugulatis,
  Succubuit fatis urbs miseranda satis.
Urbs miseranda nimis, imo dives rebus opimis
  Inclyta, sublimis, una fit ex minimis.

O furor effrenis, patuit Neptunia poenis 215
  Troja dolo juvenis prodita Grajugenis.
Flamma dein sedes et regum dejicit aedes,
  Hinc equus ad caedes irruit inde pedes.
Vix sit habenda fides, quod millia sternat Atrides,
  Ajax, Titides, Pyrrhus Achilleides. 220
Instant ense truces, dum flammis Troja reluces,
  Passus vincla, cruces, interimendo duces.
Quilibet armati primum patet impietati;
  Sunt serie fati tot mala jussa pati.
Caeduntur pueri juvenesque senesque severi 225
  Omne licet sceleri, quod scelus est, fieri.
Vi jacet hostili genus Assaraci, genus Ili,
  Igne lares agili sede jacens humili.
Tunc fieri cineres gemmas, ebur, ostra, videres
  Tunc Danaos celeres in scelus aspiceres, 230
Aspiciens flores tot parvos, tot mulieres,
  Tot perimi proceres, totque viros veteres.
Regum rex haeres, periit simul Hecuba moeres,
  Ut corpus laceres, ut doleas superes.
Alter Homerus ero, vel eodem major Homero, 235
  Tot classes numero scribere si potero.
Ut res declarat, igitur fundamenta locarat
  Phoebus, et captarat, moenia vomer arat.
Et fit opus clarum, quod rex fabricarat, aquarum,
  Lustra leaenarum, silvaque tuta parum. 240
Atria milvorum, locus et spelunca luporum,
  Pascua sunt pecudum templa, theatra, forum.
Ad vitium thalami quod adaugent Cypridis hami
  Vepres et calami regna tenent Priami.
Culminis Idaei quod gloria perniciei 245
  Sic datur, illud ei contulit ira dei.
Dum sic Troja cadis tantae discrimine cladis,
  Aeneam tradis, teque ratemque vadis.
Et Venus huic moli subduxit provida proli,
  Huic domui soli nil nocuere doli. 250
Hesperiae metas tibi longa spoponderit aetas,
  Te servat pietas, ut nova regna petas.

Vi tempestatis sociis tibi rarificatis
  Vel rapuit fatis per freta longa Paris.
Egrediensque fretis, qua sedes, parta quietis 255
  Cursibus expletis a sapiente petis.
Hospita Cumanis, impulsibus acta profanis,
  Debita Trojanis fata Sibylla canis:
Quanta parant Rutili, quam gloria surgat Juli,
  Qui regum tituli regnaque qui populi. 260
Ergo damnatae spe firmus fidus Achatem,
  Hesperiae latae tendis in arva rate.
Plurima bella geris, tibi tum loca debita quaeris
  Sed fretus superis obvia quaeque teris
Turnus ut elatus tibi fata tuisque minatus 265
  Occubuit stratus, dum fodis ense latus.
Pro qua certatur tibi regia virgo dicatur,
  Paxque reformatur, dum tibi nupta datur.
Hinc processerunt, qui Romam constituerunt,
  Qui dum bella gerunt, fortia quaeque terunt. 270
Et tibi fecerunt nomen quod in astra tulerunt;
  Ut, qui scripserunt pristina gesta, ferunt;
Romaque turrigerum caput effuit maxima rerum
  Tam dono superum quam studiis procerum.
Sic ex Aenea crescunt Romana trophaea 275
  Sic gens Romulea surgit ab Hectorea.

INDEX LATINITATIS.

adaptare = aptare. V, 314.
adscire = acciere. I, 133.
advos = advors, adversus, hospes, hostis, alienus. I, 572.
aequiparativus = aequus. IV, 792.
alabrum. Haspel. V, 209.
allectoria verba = suasio. IV, 225.
alterutrare = alternare. III, 10.
ancorare = ancoris navem constituere. II, 288.
armellus. mus ponticus, armellinus, armellina. IV, 755.
bever = fiber, castor. IV, 755.
bipartire = bipartiri. V, 372.
bisulcare = dirimere. IV, 252.
braccare = braccas induere. V, 509.
cacabus, utensile coquinae. metaphorice. IV, 374.
calcare = vitiare. V, 119.
cancrinus. pede cancrino = pede tardo, senis. IV, 194.
caprizans = saltum faciens. V, 131.
cassare = delere. I, 499.
cifra = nota. datur cifra pigris. I, 795.
ciphus = scyphus, vas minus. V, 138.
circumscriptibilis locus. IV, 710.
commune = conventus, consilium. I, 279.
comperimo = compereo. I, 108.
confabricare = confabricari. VI, 82.
conservamen = conservatio. VI, 351.
contrarietates, quae contra dicuntur. VI, 3.
corrigia = zona, flagellum. IV, 282.
cortina = velum, nostr. Gardine. V, 31.
cristare = fulgurare V. 229. = cristam habere. VI, 353.
culturam vindicare = cultum, venerationem vindicare. I, 132.
dedicare = negare. IV, 197.
deliciari = delectari. V, 356.
denigrare = detergere, deterius facere. I, 421.
deprope = statim, deinde. IV, 468.
derosulare = derodere. IV, 224. derosulata = foliis denudata. V, 260.
desipere = alieno sapore, priore amisso inficere, aberrare. III, 526. mucro desipit. Epitomat. 968. dissiluit mucro.
devolitare = devolare. VI, 473.

diapente, mensura in musica tribus constans tonis et dimidio (Quinte). V, 131.
diescere = dies fieri, diei instar lucere. V, 9.
diffamare, διαφημίζειν, devulgare, pervulgare. VI, 241.
diffibulare = avertere. V, 563.
diffinire = definire.
dissido = dissideo. IV, 492.
docivus = qui docet. V, 109.
doma, domatis = tectum, domus. III, 824. VI, 442.
duplare = duplicare. V, 747.
emenda = satisfactio. I, 432. II, 403.
enbipodare = dubiis pedibus ire, vaccilare. VI, 425.
exere = ejicere. V, 543.
expressus = distinctus. VI, 584. 585.
factura = forma. II, 49.
firmamentum = praesidium.
fossatum = vallum. V, 249.
fulcrum = fultrum, ornamentale pannum. V, 12.
furfurare = facere ut nitent. I, 524.
gades = limes. VI, 704.
gausape (gausapa) gausapium. mappa qua tergitur. V, 348. Vocabular. Latin. Germ. 1477. interpretatur per Handzwehl.
gerundiva verba pacis; verba quae pacem faciunt. III, 283.
girgillus = rota: instrumentum femineum, nostr. Weife. V, 208.
hymnidicatas = hymnidicus. hymnis celebratus. V, 160.
idemtitus = aequalitas, paritas. gallic. identité.
idoneitas = facultas. I, 181.
impejorare = pejorem facere. III, 564.
imprime = imprimis. V, 247.
improperare = deridere, improperium affigere. I, 274.
incunctanter = sine mora. II, 481.
infamare = divulgare, accusare, criminari.
infortes = valde fortes. II, 436. IV, 186.
infruticare = germinare, de barba dictum. I, 579.
ingeniare = per ingenium excogitare. V, 929.
inhonestas = indignitas. IV, 222.
inopinatissimus. VI, 405.
insuperatus = qui non superatus est. V, 966.
irreditura = non reditura. I, 386.
irrutilare = rutilare. IV, 706.
jugiter = continuo. VI, 6.
laboriperus = laborem parans. VI, 238.
lacrimor = lacrimo. VI, 503.
lacus. fem. gen. V, 296?
latitanter = clanculum. III, 209.

levipendere = parvi aestimare. I, 191.
lubricitas = impudicitia. IV, 138.
lutosus = sordidus. V, 831.
marina = aestus maris turgidior. VI, 812.
martur = martes, pannonicus cattus. IV, 755.
mediare = in duas partes dividere. II, 29.
mollificare = mollem facere. IV, 226.
mungo. μύω. privare. VI, 300.
muscidus. m. annis. IV, 3.
myrteus. de colore crinis. II, 73.
nocumentum = damnum. VI, 354.
obrivare = redundare. I, 437.
pălare = fugere. fortassis cohaeret cum balare, saltare. IV, 259. 359.
pălare = palam facere. III, 737.
palliare = pallio vestire, tegere. III, 737.
Pelopensis = Pelopejus. I, 7.
pigritari = lassum esse. VI, 695.
pirula = perula, extremitas. p. nasi. IV, 663.
placitare = in judicio loqui. V, 951.
plata = platea. IV, 643.
polis = urbs. III, 642.
pontificus a. um. II, 304.
probatio = approbatio. I, 345. V, 861.
proire = praeire, praecellere.
propino = praebeo. IV, 479.
quadratus. corpore quadratus. II, 96. membris quadratus. II, 80. gallice quarré.
querelare = querelas facere. V, 959.
rancor = ira, odium. ital. rancore gall. rancune, rancoeur.
rationabilius.
reforsare = refortiare, amplius munire. I, 135.
renactus = circumdatus. VI, 417.
repariare = renavigare. I, 112. repariare naves = navigare. V, 362.
repatriare = in patriam reverti. Argum. lib. VI, 10.
saberus = sabellum, martes. vulg. Zobel. IV, 755.
sanguinolentare = sanguine sitire. V, 378.
segnus = segnis. V, 974.
sententio = sententiam proferro. VI, 117.
smaragdare = colore smaragdino induere. V, 7.
sollemtus = festivitas. V, 145.
spirale = spiritus, exhalatio. II, 490.
stellare = stellis micare. stellant magnis oculis. II, 25. stellatus oculis. II, 45.
strepa = stapes quo quis in equum tollitur. I, 798. V, 200.
subinfra. II, 460.

subintereo = intereo. V, 330.
subsannare = irridere.
subsannativus = irridens. II, 601.
subterrare = sepelire. III, 185.
succino = anumerare. II, 396.
surma vid. syrma.
supiciosus = suspectus. VI, 186.
syrma = vestis humum verrens. IV, 750.
temo = navis gubernaculum. I, 6.
terebrare minis. I, 262.
teristrum = theristrum, palliolum, vestis muliebris, V, 207.
tibia. Non est tibi tibia tanti. I, 223.
triteae, ligna super quae potabilia ad coenae usum posita sunt. V, 143.
truculantia = truculentia, ferocitas.
turnare = pugnare. II, 815.
umbrificare = adumbrare. III, 62.
variare. probra v. restituere. I, 530. 31. II, 312.
velter = veltris, veltraha, canis sagax. IV, 283.
vilatus = dilatus. vilere, vilescere. III, 192. legitur melius dilatus.
visivus. gladius visivus; de oculis qui quasi gladii pungunt et vulnerant. I, 605.

Efternácensis.

THIOFRIDI EPTERNACENSIS

VITA WILLIBRORDI METRICA.

EX COD. GOTHANO EDIDIT

RECENSUIT

PROLEGOMENIS COMMENTARIO INDICIBUS

INSTRUXIT

KONRADUS ROSSBERG.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXXXIII.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

PROLEGOMENA.

Quae Wattenbachius in praefatione, quam Vitae sancti Willibrordi Alcuinianae praemisit (Bibl. rer. Germ. ed. Jaffé tom. VI p. 38), de Thiofridi Vita Willibrordi iudicat, ea profecto non sunt eiusmodi, ut quemquam ad hoc opus edendum impellant. Dicit enim vir doctissimus loc. laud.: 'Tribus post Alcuinum saeculis Thiofridus Epternacensis abbas, qui a. 1110 obiit, novam Willibrordi vitam scripsit *quae adhuc inedita iacet et*, ut videtur, *merito iacebit*.' Non omni ex parte Wattenbachii sententiae astipulatum esse Ludewicum Weilandum inde apparet, quod eius Vitae Willibrordi, quam abbas Epternacensis prosa oratione conscripsit, aliquas tamen partes in Monumentis Germaniae scriptor. tom. XXIII pag. 23—30 publici iuris fecit. Et hic quidem, ut est historicus, ea sane capita digna existimavit, quae oblivioni eriperentur, quibus historiae medii aevi clarior quaedam lux offundi posset: quid vero, si alia etiam causa extet, cur, certa quaedam medio aevo scripta ut in lucem proferantur, eruditorum hominum interesse videatur? Interest autem eorum, qui in philologiae historia perscrutanda operam et laborem collocent, vel maxime inquirere, qualia fuerint scriptorum medii aevi antiquitatis studia, unde, quomodo memoria veterum scriptorum servata sit et ad nostram usque aetatem pervenerit, clarius perspiciatur. Ta-

lem autem fructum uberrimum redundare ex operibus Thiofridi si non omnibus, at certe Vita eius metrica, et commentario nostro et ea horum prolegomenorum parte, quae est de Thiofridi antiquitatis studiis, appariturum confidimus et speramus. Quantumvis igitur non repugnantes illustrissimo illi historico concedamus rerum medio aevo gestarum cognitionem vix ullum emolumentum capere ex Thiofridi carmine, tamen ea ipsa de causa, quam modo attulimus, nos operam et oleum non perdidisse pro certo habemus. Atque haec quidem hactenus.

Iam ad ipsum praefandi munus accedentes primum pauca disseremus de Thiofridi vita et scriptis.*)

Vitae Thiofridi, si pauca et tenuia frustula excipias, quae ex eius scriptis promi possint, memoria fere omnis debetur duobus catalogis abbatum Epternacensium, quos post Marteneum (in Collect. ampliss. tom. IV anno 1729 edito pag. 505—517) iterum typis expressit Ludewicus Weiland in Monum. Germ. SS. tom. XXIII pag. 30—38. Duobus autem locis de Thiofrido agitur, quorum alter in priore, alter in secundo catalogo habetur. Prioris catalogi verba, quatenus huc faciunt, haec sunt, l. l. pag. 33 lin. 5:

'*Ad postremum* (Reginbertus abbas) *successorem sibi domnum Tiofridum designavit sicque 30. ordinationis suae anno, 3. Idus Decembris in pace quievit et .... sepultus est Heinrico IV. imperatore cum exercitu in Italia degente anno 26. regni eius. Prae-*

*) Quae de Thiofridi vita et scriptis disserenda putavimus, eis maximam partem fundamentis innituntur, quae Ludewicus Weilandus iecit, cum in operis illius summo opere admirandi, cui titulus est 'Monumenta Germaniae historica', scriptorum tomo XXIII ante hos VIII annos edito paginis 11—73 monumenta Epternacensia, quatenus ei ad historiae notitiam aliquo pretio esse viderentur, typis excudenda curaret. Noluimus autem eos, qui editione nostra utentur, unde ad 'Monumenta' relegare, cum, quam difficilis sit permultis ad voluminosissimum illud et pretiosissimum opus aditus, ipsi experti sciamus.

fuit autem huic loco a 13. anno Heinrici III. usque ad 26. annum regni Heinrici IV. Quem post biennium adiens domnus abbas Tiofridus Romae anno incarnationis Domini 1083. 13. Kal. Decembris abbatiam suscepit eamque per 28 annos in omnibus sequens vestigia praedecessoris sui, ut verus Israelita strenuissime rexit.... anno incarnationis Domini 1110, indictione tertia, tertio Nonas Aprilis in senectute bona obdormivit in Domino sepultusque est in conventu a Brunone Treverensi archiepiscopo.'

In altero autem catalogo l. l. pag. 34 lin. 10 haec extant:

'*Theofridus abbas anno incarnationis Domini 1083. 13. Kal. Decembris abbatiam Romae suscepit eamque per 28 annos strenuissime rexit ac anno 1110 incarnationis dominicae tertio nonas Aprilis ex hac luce migravit. Praefuit autem huic loco a 28. anno Heinrici IV. usque ad 3. annum regni Heinrici V., subtilisque ingenii monimenta plurima in prosis et metris et diversis historiarum cantibus, in quibus mirifice floruit, dereliquit.*'

Quando et ubi natus sit, ignoratur. Eum primaeva aetate in monasterio Epternacensi nutritum ibique primis litterarum studiis imbutum esse Lud. Weilandus inde concludere sibi videtur, quod anno 1031 elevationi (i. e. translationi) sancti Willibrordi, quae in cap. XXXIV Vitae enarratur, interfuerit. Sed quem affert locum ex Thiofridi Floribus epitaphii sanctorum I cap. 6 (cod. Goth. 70 fol. 111[r] 111[v]) '*insinuavitque* (Humbertus abbas) *per ea quae potuit dicere facile nos posse conicere maxima esse, quae vel non potuit vel timuit verbis exprimere*' ad sententiam suam probandam, dubito, an is necessario ita intellegi debeat, ut Thiofridus ipse in elevatione ista interfuisse putandus sit. Quod enim l. l. dicit '*nos posse conicere*', videtur illud aut ex persona, ut ita dicam, audientium dictum esse, aut sensu generali pro '*omnes quicunque audiunt et audient*'

positum. Cf. Wattenbachii praefatio in Alcuini Vitam S. Willibrordi (Jaffé Bibl. rer. Germ. tom. VI pag. 35) et Dümmleri prooemium in Alcuini carmina (Poetae latini aevi Carolini rec. Ern. Dümmler tom. I pag. 163). Utut autem illud '*nos*' intellegendum est, oriuntur non exiguae difficultates comparatis anno 1031, quo ossa Willibrordi translata sunt, et anno 1110, quo Thiofridus obiit. Quamvis enim in primo catalogo l. l. dicatur Thiofridum *in bona senectute obdormivisse*, tamen, etiam si anno 1031 non amplius decem annos natus erat, cum mortem obiret anno 1110, non grandaevum, sed senem decrepitum nonaginta fere annorum eum fuisse apparet. Idem, ut ipse testatur Vit. metr. II 675, hanc Vitam componebat anno 1105 agebatque, modo rata sit computatio nostra, quam modo fecimus, eo anno octogesimum quintum annum; virum autem natu tam grandem tale opus, quale est Vita Willibrordi metrica, suscepisse et brevi absolvisse persuadere equidem mihi non possum. Sed missam faciamus hanc quaestionem, utpote quae ad certum finem perduci nequeat neque multum conferat ad interiorem Thiofridi scriptorum cognitionem. Summa familiaritate eum usum esse Brunonis, qui anno 1102 archiepiscopus Treverorum factus est, cum inde apparet, quod *Flores epitaphii sanctorum* ei dedicavit, tum ex ipsius verbis, quibus in dedicatione illius operis utitur. In eadem dedicatione etiam '*consanguineorum Brunonis in se dignationis ac benivolentiae*' mentionem facit. Quemadmodum autem comites Laufenses, quorum de gente nobili Bruno archiepiscopus oriundus erat, benevolentes et gratiosos in Thiofridum se praestiterint, nescimus. Weilandus suspicatur eos monacho copiam fecisse studia in schola Epternacensi cum utilitate incepta etiam aliis locis, fortasse Leodii seu Parisiis, continuandi. Quae quidem ut incerta in medio relinquo. Certiora ea sunt, quae ex catalogorum locis supra allatis cognoscimus. Igitur Re-

ginbertus abbas, qui praefuit monasterio Epternacensi ab anno 1051 usque ad annum 1081, antequam diem supremum obiret, successorem suum designavit Thiofridum. Mortuo autem Reginberto fieri non potuit, ut statim abbatis munus Thiofridus susciperet, ea de causa, quod Heinricus IV. imperator eo tempore in obsidenda Roma occupatus erat. Atque cum ne duobus quidem annis post imperator in Germaniam revertisset, Thiofridus Alpes transgressus eum adiit (cf. prioris catalogi l. l.), ut de manibus eius sceptrum regiminis acciperet. Extiterunt moderno tempore, qui contenderent Thiofridum per biennium rem habuisse cum competitore partes Heinrici imperatoris sequente, cum ipse a Gregorio VII. papa staret, et Romam profectum ab hoc abbatiam Romae suscepisse. Quod qui fieri potuerit, aegre intelleget, qui res sub finem anni 1083 ad Romam gestas contuitus erit. Neque ita verisimile est eum, qui contra aemulum imperatorium papae auxilio palmam tulerit, tanta cum reverentia Heinrici imperatoris mentionem fecisse, ut exempli gratia Vit. metr. II. 671—680 eius originem a Karolingis repetierit ibidemque v. 674 de eo dixerit: *Heinricus ... Caesar et Augustus, quo fulget sidere mundus.* Ne plura, in tota hac quaestione aestimanda eis calculum addo, quae Lud. Weilandus l. l. pag. 12 exposuit. Thiofridum monasterio Epternacensi strenuissime praefuisse uterque testatur catalogus. De singulis rebus ab eo gestis nihil scimus, excepto quod ipse narrat in Vita Will. cap. XXXVI bellum domesticum inter insulae Walichrensis habitatores exortum se conciliante esse compositum. Anno 1110 tertio Non. Apr. in bona senectute obiit et a Brunone, archiepiscopo Treverensi, familiarissimo suo, in conventu sepultus est. Ingenii ubertate eum floruisse et multa cum soluto tum vincto sermone scripta reliquisse in altero catalogo disertis verbis narratur. Iam igitur, quae de eius scriptis commemoranda videantur, liceat exponere.

Vitam s. Liutwini, archiepiscopi Treverensis, eum scripsisse ipsius testimoniis confirmatur. Dicit enim in exordio Vitae Willibrordi prosaicae: '*cum ante dictassem vitam.... Liutwini.... et sparsissem Flores epitaphii sanctorum per 4 volumina*' et in dedicatione Florum ad Brunonem archipiescopum Treverensem: '*errata corrigite et consultus exemplo predecessoris ac nutritoris ac sanguine propinqui vestri, Udonis archypresulis aeternae memoriae, qui vitam... Lwitwini a me qualicumque stilo caraxatam sui testimonii corroboraverit examine*'. Hanc eandem esse vitam Liutwini, quae vulgo Nizonis, abbatis Mediolacensis, nomine fertur, Pierius (Act. Sanct. Sept. VIII 159 sq.) evincere conatus est et Weilando (l. l. pag. 13) et Wattenbachio (Deutschlands Geschichtsquellen II³, 88) evicisse videtur. Waitzius (M. G. SS. VIII pag. 115) eam Vitam circa vel post annum 1070 scriptâm esse censet idemque, quibus codicibus contineatur, et adhuc ineditam eam esse ibidem refert.

Flores epitaphii sanctorum post annum 1102 si non elaboravit, at certe Brunoni archiepiscopo Treverensi dedicavit, qui eo ipso anno archiepiscopatum nactus est.

Post hoc opus Thiofridum *Vitam Willibrordi prosaicam* aggressum esse ex loco Vitae prosaicae supra allato, vivo adhuc Heinrico IV., ex capite XXII. eiusdem Vitae patet. Iam cum *Vitam Willibrordi metricam* se anno 1105 condidisse ipse testetur Vit. metr. II 675, Vitam autem prosaicam ante metricam confectam esse certis prodatur vestigiis, illam anno 1103 vel 1104 exaratam esse consectarium est.

Eodem fere tempore *Sermonem in die natali sancti Willibrordi* et *Sermonem in die natali sancti Wilgisli*, patris Willibrordi, ab eo compositos esse verisimile est.

Vitam sanctae Irminae, quae a quibusdum Thiofrido tribuitur, huic non deberi sed confundi

cum Vita Irminae Theoderici Chronico Epternacensi eiusdem Theoderici inserta (quae extat in M. G. SS. XXIII pag. 48—50) extra dubitationem posuit Lud. Weilandus l. l. pag. 40. Idem vir doctus *Sermones duos de sanctorum reliquiis et veneratione*, qui in Bibliotheca maxima patrum (ed. Lugd. 1677 tom. XII 417—419) sub nomine Thiofridi abbatis vulgati sunt, nostro Thiofrido vindicat, cum ipsum eandem materiam in libris Florum tractasse constet.

De codicibus, quibus Thiofridi scriptorum memoria ad nos pervenit, conferantur M. G. SS. tom. XXIII pag. 19 et tom. VIII pag. 115, de Vitae metricae codicibus infra paullo fusius exponetur.

Ineditam esse adhuc Vitam Liutwini iam supra commemoravimus, Flores epitaphii sanctorum publici iuris fecisse Luxemburgi anno 1619 Ioannem Robertum soc. Iesu testantur, ut Weilandus l. l. pag. 20 dicit, Mabillonius, Perierius, Marxius. Vitae Willibrordi prosaicae particulas quasdam (cap. XII. XXII. XXIV. XXIX. XXXIII. XXXIV. XXXV. XXXVI), ex quibus aliquem fructum ad historiae notitiam redundaturum speraret, typis excudendas curavit Lud. Weilandus l. l. pag. 23—30, reliqua adhuc in scidis latent. Vitam metricam nuper anno 1881 (in progr. gymn. reg. Trever.) e codice bibliothecae municipalis Treverensis LXXXIV edidit Richardus Deckerus. Sermones in die natali Willibrordi et Wilgisli adhuc nusquam impressi videntur.

Haec habuimus, quae in universum de scriptis Thiofridi eorumque codicibus et editionibus afferenda putaremus. Nunc cetera missa facientes et in Vita metrica, quam infra edituri sumus, nos continentes exponemus paullo uberius de codice Gothano, in quo praeter alia Thiofridi scripta eius Vita Willibrordi metrica extat.

Liber ille pretiosissimus, qui numero 70 signatus in bibliotheca ducali Gothana asservatur, est membranaceus, in folio scriptus, foliorum centum

undequinquaginta. Una manu nitidissime eum exaratum esse testantur et Lud. Weilandus (M. G. SS. XXIII pag. 19) et is, qui mense Novembri anni 1882 Vitam metricam in usum meum contulit, Ludewicus Pertsch, bonae spei adulescens. In delineandis eis, quae hoc codice continentur, verbis utar Weilandi, cum ipsi mihi quamvis cupienti librum Gothanum manibus versare non contigerit. Weilandi autem verba haec sunt:

'Complectitur: *a*) f. 1^{v} imaginem monachi nigri librum magnum in manibus gerentis, cui inscripta sunt aureis litteris:

Thifrid verna tuus, Wilbrord), hoc dedico munus.*
Pauperis ingeni tibi prome volumen honori.
Si quid desipui, veniam da; te, tua scripsi.
In librum vitae me, laus mea, spes mea, scribe.

— *b*) f. 2^{r} imaginem sancti Willibrordi in sella rubra sedentis, missali viridi induti, pallio amicti, nudi capitis, dextram ad benedicendum elevantis, sinistra librum gestantis. — *c*) f. 2^{v}—45^{v} Vitam prosaicam. — *d*) f. 45^{v}—56^{v} Sermonem in natali sancti Willibrordi. — *e*) f. 57^{r}—94^{v} Vitam metricam. — *f*) f. 94^{v}—98^{r} Sermonem in natali sancti Wilgisli abbatis. — *g*) f. 98^{v} imaginem monachi nigri, immo Thiofridi, corbem floribus plenam manu gestantis et stantis ante pulpitum, quo liber superpositus est, inscriptus: *Extruo pyramidas, cyboria, colligo flores*... (cetera iam legi nequiverunt). — *h*) f. 99^{r} imaginem repraesentantem scrinia reliquiarum, tumbas sepulcrales, varii generis tormenta. — *i*) f. 99^{v} *Incipit prohemium in librum florum epytaphii sanctorum* f. 100^{r} *Olivae uberi, pulchrae, speciosae* (initialis littera O continet imaginem archiepiscopi sedentis, capillis albis, mitra alba, rubro missali pallioque induti,

*) Sic solvendum est compendium, quod in cod. extat, non *Wilbrorde,* ut Weilando videtur; nusquam enim elisionem admittit noster.

sinistra librum gerentis, dexteram ad benedicendum ante pectus tenentis, cum inscriptione: *Brun archiepiscopus**); f. 100^{v} *fructiferae in domo Domini sanctae Trevericae sedis archypresuli Brunoni oleaster aridus Efternacensis caenobii nullius momenti ygumenus Thiofridus* etc. usque ad f. 149^{r} med. — *k*) f. 149^{r} med. legitur manu saeculi XII in. descriptio redituum.' Haec Weilandus. Ludewicus autem Pertsch de ornatu, quo Vita metrica instructa est, haec per litteras mecum communicavit. Duo versus prologi initiales *Prologus in vitam*.... et *Non salit ingenii*.... f. 57^{r} aureis litteris maiusculis in campo rubro, auro circumsaepto scripti sunt. Littera initialis *N* vocis *Non* splendidissime picta est coloribus aureo, rubro, caeruleo, albo. Splendidius etiam ornati sunt ipsius Vitae duo priores versus totam paginam sequentem explentes: *Incipit heroicis*.... et *Quadrifidi cosmi*.... Tota haec pagina caeruleis et aureis lineis cincta est. Versus prior tres lineas in rubro campo scriptas et viridi margine circumdatas complectitur. Verbi *Quadrifidi* littera initialis *Q* eisdem coloribus picta est, quibus illud *N*, de quo paullo supra diximus, caudaque eius crocodilo aureo efficitur, reliquae litterae omnes maiusculae auro pictae. Librorum II. III. IV tituli: *Incipit liber II*.... *III*.... *IV* cum singulis eorum versibus initialibus eodem modo atque in prologo ornati sunt. — Versus carminis omnes in fronte habent litteras aureas maiusculas. Ceterum omnia verba cum nomina propria tum appellativa aequaliter minusculis litteris scripta, quatenus non in versuum initio locum habent, exceptis nominibus *Wilbrord* (*Willibrordus*) et *Thifrid*, quorum litterae paullo altiores. Compendia in codice adhibita paucissima atque ea vulgatissima.

---

*) Ad hunc locum Weilandus annotat: Notandum imagines omnes pro tempore pulchras esse et praesertim colorum elegantissima electione excellentes.

Iam si quaerimus, quo tempore exaratus sit cod. Goth. 70, non est, quod obloquamur Weilando eum initio saeculi XII. tribuenti (nam quod dicit XI. saeculo, manifestus error est calculi), sed autographon esse Thiofridi vix poterit mihi persuaderi. Nam ut omittam temporis ordinem in singulorum scriptorum collocatione non servari et nomen Thiofridi similiter ac Willibrordi altioribus litteris pictum esse, ductus litterarum perquam aequabiles et stabiles manum nequaquam senilem produnt, nedum senis, qui paullo post in senectute bona obdormivit. Neque verisimile est ipsum grandaevum abbatem tantum volumen in fratrum suorum usum conscripsisse. His igitur causis adducti minime quidem negamus codicem Goth. 70 Thiofrido esse coaevum, nec vero ab ipso auctore, sed eius mandatu et auspiciis ab Epternacensis monasterii monacho quodam scribendi pingendique peritissimo intra annos 1105—1110 conscriptum esse statuimus. Hactenus de libro Gothano.

Alter codex, quo Vita metrica continetur, Treveri extat in bibliotheca municipali numero insignitus LXXXIV. Hunc Weilandus XII., Deckerus autem, qui ex eo Vitam metricam edidit, XIII. saeculo exaratum esse putat. Qui cum multo sane recentior sit, ut ipsa orthographia docet, multoque deterior Gothano, non nimis moleste tuli, quod petenti mihi, ut huc transmitteretur codex, paragraphus quidam bibliothecae illius statutorum obstabat. Neque enim ideo illum librum meis oculis inspicere volebam, quod multum fructus inde me capturum sperarem, sed quia suspitio suberat in editione Deckeriana non pauca typothetae vel ipsius editoris errore perperam exhibita esse. Nam quod I 65 *orans* — *orat* pro *ovans* — *ovat*, I 156 *riguit* pro *viguit*, I 418 *care* pro *cave*, II 727 *viventem* pro *virentem*, III 5 *acervae* pro *acerrae*, III 291 *aviditate* pro *ariditate*, IV 57 *removatur* pro *remoratur* legitur, id eo referendum vide-

tur, quod litterae *r* et *v* a Deckero similiter pictae oculos typothetae fefellerunt. Eidem typothetae tribuendum videtur, quod I 69 *forte* pro *fonte*, I 232 *tellas* pro *tellus*, II 37 *Dunus* pro *Durus*, fortasse etiam quod II 148 *scio* pro *scis*, II 480 *prandes* pro *prandeo*, II 539 *solis* pro *solio*, II 616 *Ita* pro *Sta*, III 93 *Yppom* pro *Ypponi*, IV 316 *spe* pro *ope* repraesentantum est. Contra ipsius, ni fallor, editoris culpa accidit, quod II 40 *leniatur* pro *leviatur*, II 87 *Sinit* pro *Sivit*, II 97 *ingens* pro *vigens*, II 129 *quem* pro *quoniam*, II 178. *nobis* pro *nolis*, III 173. 177. 244 *nobis* pro *vobis*, II 613 *Indicium* pro *Iudicium*, III 276 *visum* pro *iusum*, III 353 *novit* pro *vovit*, IV 322 *septem* pro *septeni*, IV 324 *vis* pro *ius* exhibitum est. His igitur locis omnibus eum, qui operam daturus sit codicem Treverensem denuo inspicere, veram scripturam inventurum pro certo habeo, fortasse etiam pluribus. Sed tamen his etiam vitiis detractis sat magnus numerus locorum relinquitur, quibus ille codex lectiones manifeste vitiosas praebet, ut ne momentum quidem temporis dubitari liceat, utri codici priores deferendae sint. Quare, quod in nostra annotatione critica nihilominus etiam libri Treverensis (vel potius Deckerianae eius libri editionis) lectiones ascribendas duximus, non ea de causa factum est, quod eas ullius momenti ad textum constituendum putaverimus, sed quo luce clarius perspiciatur, quanto Treverensi codice Gothanus sit superior.

De Deckeri editione quid sentiam, cum iam in censura eius (Philolog. Rundschau 1882 pag. 1112—1119) exposuerim, ea, quae ibi dicta sunt, hic breviter repetere sufficit. Deckerus igitur in nota praefationi adiecta profitetur se codicem Trev. LXXXIV 'accuratissime descripsisse neque quidquam mutasse, nisi quod in finibus verborum primae declinationis *ae* pro *e* substituerit atque membra orationis per notas nostro more distinxerit'. Mallem, nihil omnino mutasset neque distinguendi

signa interposuisset. Nam *ae* pro *e* tantum abest, ut aequaliter in casibus primae declinationis substituerit, ut nonnunquam littera *e* in adiectivis et substantivis servata eis speciem praebeat adverbiorum. Sic, ut paucis me contineam, I 89 *speculative* retinuit, ubi scribendum erat *speculativae*, eodemque modo I 389.390 *speculative* et *active* pro *-ae*, sic I 70 *theutonice* pro *teutonicae*, sic III 188 *pene* pro *poenae*. Multo autem acrius editor corripiendus est ea de causa, quod nostro more, ut hodie dicimus, interpunxit. Innumeris enim locis tam inepte signa illa posuit, ut perspicuitatem non modo non auxerit, sed saepenumero prorsus obscuraverit. Nec vero aliter ei usu venire potuit, cui saepissime ne intellectus quidem verborum pateret. Quod ita se habere non solum multi loci textus demonstrant, sed multo etiam magis notae, quibus marginem inferiorem — ornavit dico? immo foedavit. Nam ut taceam de eis annotationibus, quibus verba satis nota per notiora reddit, ut puta *paedor* per *odor foedus*, *malus*, *cleptim* per *furtim*, *perditio* per *ruina*, *exitium*, non paucis locis falsissima profert. Quid enim, quod I 1 *crusma*, quod significat *modos musicos*, per *cymbalum* interpretatur, I 91 *Heliam* prophetam pro *Helio*, sole, accipit, I 195 *symmystas* simpliciter *socios* esse putat, cum sint *secretorum conscii*, quid quod I 492 *zodia*, i. e. *animalia*, *signa zodiaci*, per *zona* reddit, II 188 *clibanum*, quod est *fornax*, *thoracem ferreum*, *quo pectus tegitur*, putat, II 484 *dipsadem* anguem cum *δίψα sitis* confundit, III 297 *betulam* arborem intellegit, cum Thiofridus aperte voce hebraica *bethulah*, quod est *virgo*, utatur, IV 137 *quilismata* dicit *sucum expressum*, cum vox illa significet *vibrationes vocum?*

Quae cum ita sint, meritum editoris tantum in eo conspici potest, quod Thiofridi libro ex bibliothecarum umbraculis protracto fontem largum aperuit, sed ita, ut aquae de limo purgandae non ipse subiret negotium, sed relinqueret aliis.

Iam, quoniam de Vitae metricae codicibus eiusque editione Deckeriana sat multa attulisse nobis videmur, revertentes ad Thiofridum de fontibus, ex quibus hausit, de eius genere dicendi, antiquitatis studiis, re metrica verba faciemus.

Ac fontium quidem, ex quibus hausit, uberrimus est Alcuini, nobilissimi illius Caroli Magni secretarii, Vita Willibrordi. Nam quamvis hic noster Alcuinum reprehendat propter neglectam saepissime syllabarum quantitatem (I 3 sqq.) et quod ex miris miranda, ex stupendis stupenda praeterierit (III 23 sqq.), tamen usque eo se applicavit ad eius opus, ut rerum gestarum ordinem ab illo adhibitum tantum non ubique servaverit. Etiam in eo Alcuini exemplum secutus est, quod duplicem Vitam Willibrordi composuit, alteram soluta oratione, alteram versibus heroicis conscriptam. Praeter Alcuini autem Vitam etiam eius, qui ante illum Vitam Willibrordi composuerat stilo videlicet rudi, monachi cuiusdam natione Scoti, mentionem facit (III 21), Weilandusque (M. G. XXIII p. 13) ex parcis quibusdam additamentis (Vitae prosaicae) concludi licere censet Thiofrido etiam Scoti illius opus non incognitum fuisse. Idem vir doctus docet eum etiam Bedae Ecclesiastica historia Anglorum usum esse et in eis, quae cap. XXII Vitae pros. de Pippini gestis narrentur, Reginonis chronicon, porro cap. XXIII Vitam sancti Bonifatii a Willebaldo, cap. XXIX (Vitae pros.) Vitam sancti Willehadi ab Anskario scriptam et cap. XXX Vitam quandam sanctae Amalbergae ad ampliandam narrationem adhibuisse, cap. autem XII (Vitae pros.) codicem antiquum traditionum excussisse. In ultimis autem capitibus (XXXI—XXXVI) eidem Weilando videtur ea, quae in monasterio scriptis vel traditione memoriae conservabantur quaeque ipse vidit, audivit vel egit, litteris mandavisse. Hactenus de fontibus.

De Thiofridi autem genere dicendi disputanti quamvis distinguendum sit inter ea, quae pedestri

sermone conscripsit, et versus eius, tamen non pauca offendunt, quae his cum illis communia sint. Hoc in numero referenda est et nimia verborum graecorum affectatio — occurrunt enim in Vita metrica plus ducenta diversa — et consuetudo eius orationem multis scripturae sacrae et scriptorum antiquorum flosculis adornandi. Verum cum oratio eius soluta enuntiatis prolixissimis et intolerabili verborum tumore nauseam moveat legentibus, versus eius non solum his vitiis fere omnino carent, sed vel, dum absurdum illum vocabulorum graecorum abusum auctori ignoscas, non sine elegantia quadam et venustate profluunt. Inter eas autem dictionis proprietates, quas in deliciis habet Thiofridus in Vita metrica, duae praeter ceteras conspicuae: primum quod verbum, idque saepissime substantivum, in versu antecedenti positum initio insequentis versus addita accuratiore definitione repetit exemplum secutus Vergilii aliorumque poetarum romanorum, deinde quod vocabula ex eadem radice oriunda, saepe etiam similiter sonantia, in eodem versu ita ponit, ut sibi quodammodo respondeant et communi quodam vinculo iungantur. Atque de hac re infra in re metrica perlustranda pluribus verbis agetur, illius autem exempla haec sunt:

I 18 sqq. . . . . *solem* peperere Britanni,
Solem Wilbrordum, qui comit *lumine* mundum,
Lumine caelesti, divini spermate verbi.

I 210 sq. . . . . delegit in ordine *stellas*
Stellas signiferi praestantes sidera caeli.

Eodem modo repetita habes I 229 sq. *pondera* 281 sq. *coetu* 285 sq. *te* 308 sq. *prospicit* 317 sq. *munus* 327 sq. *igni* 329 sq. *ligna* 468 sq. *pneumate* 505 sq. *summi* 511 sq. *sedes* II 4 sq. *grex* 16 sq. *tempus* 154 sq. *anguis* 225 sq. *selus* 304 sq. *limite* 561 sq. *agnum* 642 sq. *omne* 659 sq. *sol* 711 sq. *dux* 739 sq. *lex* 741 sq. *pernox* III 9 sq. *lumen* 230 sq. *vascula* IV 140 sq. *arae* 189 sq. *agmen*

334 sq. *gens* 350 sq. *signo*. — Non tam dictionis, quam orationis est illud stili genus, quod narrationis, ut ita dicam, filum non raro interrumpit digressionibus, quas aliquotiens formula reditus ad propositum sequitur. Sic I 70—72 de Willibrordi nomine tres versus inserit, I 156—192 de regula monachica agit, I 431—461 de portis somniorum eburnea et cornea, II 28—36 de nomine Ongendus, II 125—137 de iudicii divini severitate, II 181—202 de ira cohercenda, II 649—680 de stemmate Pippinorum, III 21—45 de prioribus Vitae Willibrordi scriptoribus, III 81—94 de miraculo ab Augustino relato, III 162—222 de monachorum nomine et officiis praemissa admonitione, ne furtum committerent, III 274—281 de corruptis sacerdotum moribus, IV 33—38 de cordis humani perversitate, IV 99—102 de fluxibus corporis humani. Quae digressiones cum ex parte ita comparatae sint, ut admonitiones et cogitationes contineant, haud exigua pars earum auctori occasionem dat doctrinae suae ostentandae. Et multiplici eum instructum fuisse doctrina cum ceteri eius libri, tum potissimum Vita metrica ostendit. Qua de causa non alienum videtur a proposito nostro expedire, quibus studiis abbas Epternacensis imbutus fuerit.

Atque eum ut virum monasticum scripturam sacram penitus cognitam habuisse, non est, quod miremur. Unde fit, ut permultas res aut in Vetere aut in Novo Testamento narratas intexat carmini suo et sententias laudet et verbis in Vulgata interpretatione obviis utatur. Inter scriptores ecclesiasticos eum Augustinum cognovisse ex narratiuncula III 81 sqq. apparet, quam ex libro Augustini de civitate Dei XXII 8 sub fin. desumpsit, operae autem Hieronymi quaestionibus in Genesin navatae indicio sunt verba hebraica *is* et *issa* (I 59). Multo autem maiorem, quam in patrum ecclesiasticorum operibus, operam collocasse videtur

in poetarum aliorumque scriptorum latinorum libris: id quod non solum frequenti imitatione eorum, sed etiam verbis eorum aut nihil aut paullulum mutatis in textum Vitae metricae receptis proditur. Horum omnium latissime patet Vergilii, Lucani, Horatii imitatio, parcius, sed ita, ut dubitare non liceat, Iuvenalem, Persium, Sedulium sequitur, imitationis Ovidianae nonnulla quidem vestigia offendunt, nec vero ea tam aperta, ut ad eum de consilio se applicasse verisimile sit. Servii commentarium in Vergil. Aen. quin ante oculos habuerit I 460, Martianum Capellam compluribus, Sallustium, Iustinum, Boethium, Frontínum gromaticum singulis locis, dubitari omnino non potest. Aliorum etiam scriptorum, ut Ciceronis, Silii Italici, Ausonii, loci interdum animo eius obversati esse videntur. Graecos scriptores sua lectione ipsos cognitos habuerit necne, quamvis multa verba graeca versibus suis inseruerit et Homeri Iliadis et Odysseae mentionem faciat, disceptare equidem non ausim: nec vero negari poterit eum aliqua tamen scientia linguae graecae instructum fuisse. Huc non facit, quod proverbium graecum *ὄνος λύρας* laudat (II 474), quippe quod ex Martiano Capella discere potuerit et meo quidem iudicio didicerit, minus etiam permagnus numerus verborum graecorum, quibus carmen suum exornavit, cum pleraque eorum apud scriptores latinos, ut puta Iuvenalem, reperiantur: sed tamen nonnulla verba graeca in libris latinis non extantia apud Thiofridum offendunt, quae unde haurire potuerit nisi aut ex viva voce graece scientium aut ex scriptis graecis, non intellego. Quid quod *noys* et *stayros* scribit verbis graecis *νοῦς* et *σταυρός* ad litteram redditis? Quid quod in vocabulis, quae sunt *mathetes*, *paracletus*, *anachoreta*, *hegumenus* codicum scriptura *mathytes*, *paraclytus*, *anachorita*, *ygumenus* pronuntiationem illam Graecorum recentiorum, quae itacismus vocatur, prodit, cum in aliis plerisque, velut *allegoria*, *athleta*, *mathesis*,

ephebus, consueta veteribus Graecis et Latinis pronuntiatio optineat? His igitur vestigiis quamvis tenuibus Thiofridum graecae linguae non omnino ignarum fuisse patet, lectionis autem graecae apud eum specimina indagare potui nulla. Sed vereor, ne iusto longior fuerim in hac re explananda; quamobrem ad eam partem propositi mei transeo, quae est de Thiofridi re metrica.

Conscripta est Vita Willibrordi metrica versibus heroicis atque eis, qui vocantur, leoninis. Hos ita esse comparatos, ut totius versus vox finalis et prioris partis vox extrema sint homoeoteleutae, sive, ut recentiore quodam termino utar, *rimo* coniunctae, nemo est qui nesciat. Sed cum scriptorum medii aevi, qui quidem carmina latina pangentes hexametro dactylico utantur, plerique rimos disyllabos adhibeant, apud Thiofridum tales versus minime quidem desunt, sed tamen longe plurimi versus singularum syllabarum rimis instructi sunt. Neque raro fit, ut rimi, qui vocantur, non sint puri, sed pro eis illud concentus genus locum habeat, quod *assonantiae* nomine significari solet. Atque cum ad illa duo homoeoteleutorum genera priora illustranda exemplis non opus sit, paucos afferam versus, in quibus pro rimo puro assonantia optinet. Igitur I 283 homoeoteleutorum munere funguntur *acclamatum* et *pontificatu*, I 372 *maculas* et *Adam*, I 400 *eum* et *comitatu*, I 509 *exultarent* et *veniret*. Tales versus inter plus duo milia, e quibus totum carmen constat, circiter septuaginta inveniuntur.

Sedes prioris homoeoteleuti non certa est, sed tamen plerumque congruit cum caesura penthemimeri, multo rarius cum hephthemimeri (I 65. 122. 133. 141. 149. 328. 423. 466. II 10. 28. 45. 329. 336. 374. 375. 474. 591. 592. III 80. 100. 236. IV 13. 200. 305. 306. 324. 346) vel cum trochaica (II 746. III 85) vel cum trithemimeri (I 427. II 148. IV 362). Nonnunquam etiam prius homoeoteleuton

locum habet in fine pedis tertii, ita ut versus in duas pares partes dissecetur (I 38. 338. 359. 384. 405. 439. II 61. 174. 421. 755. III 33. 180. 201. IV 278), vel, quod mirere, in fine pedis alterius (I 159. 265. 285 accedente in hoc versu rimo post quartum pedem II 151. 262. 339. III 179). Aliis locis atque his, quos diximus, homoeoteleuton rarissime ponitur; extat autem ter in alterius pedis thesi priore (II 36. 140. III 284), semel in quarti pedis thesi priore (I 512), semel in quinta arsi (II 381). In eorum versuum, quorum prius homoeoteleuton non congruit cum penthemimeri, nonnullis evenit, ut solitis duobus rimis accedat tertius, quo illi quodammodo firmentur et fulciantur. Affero exempli gratia II 10 *Angelicam non humanam ducens homo vitam*, II 374. 375 *Effusus velut infusus fluit inde refusus. Ebiberant et transierant hymnumque canebant.* Praeterea conferantur versus II 45. 329. 336. III 236. IV 306. I 338. 359. 405. 439. II 408. 421. 755. Carent homoeoteleutis versus Horatiani III 204—207.

Caesurarum frequentissima semiquinaria. Eam, quantumvis in eodem versu concurrat hephthemimeres, principalem esse censebimus in omnibus eis versibus, in quibus syllaba homoeoteleuta in tertia arsi posita est.

Praeter semiquinariam saepissime occurrit semiseptenaria cum semiternaria coniuncta. Eius exempla haece: I 285. 328. 338. 359. 427. 439. II 10. 28. 45. 148. 329. 336. 340. 374. 375. 474. 591. 592. III 80. 100. 236. IV 13. 200. 305. 346. 362.

Eadem cum penthemimeri coniuncta locum habet (omissis eis versibus, quorum prius homoeoteleuton congruit cum penthemineri): I 65. 122. 144. 149. IV 324.

Sola hephthemimeres quinquies invenitur: I 133. 405. 423. 466. IV 306.

Sola semiternaria instructi sunt hi versus I 159. 512. II 381. 755. III 33. 179.

Trochaicae cum semiternaria coniunctae unum exemplum III 85, nec plura trochaicae solius II 746.

Iusta caesura caret versus III 284.

Brevius egissem de caesura, nisi nuper in censura libri G. Fraccaroli, cui titulus est 'Saggio sopra la genesi della metrica classica', a G. Stierio scripta (in Philol. Rundschau 1882 p. 817—821) legissem Fraccarolium contendere caesuram semiseptenariam aevo medio prorsus evanescere: in Thiofridi autem carmine, ut vides, sat multi versus ea caesura instructi sunt.

In subtiliores leges, quibus astricti sunt optimae aetatis poetae latini, inquirere in Thiofrido nostro vix licitum. Notanda tamen haec: *Nusquam Thiofridus hiatum admittit, nusquam elisionem, nusquam versum spondiacum.* Nam I 401 non est pronuntiandum *don' ĭĕrarchae*, sed *dona jĕrarchae*, neque IV 86 *Popp' ĭĕrarcham*, sed *Poppo jĕrarcham*.

Prosodiae normas cum in universum servet auctor, tamen in verbis graecis aliisque non latinis saepissime falsa utitur prosodia, sed ita, ut in singulis quibusdam vocabulis plerumque sibi constet; velut ubique in *ecclesia* et *mysterium* eisque, quae inde descendunt, secundam syllabam corripit, in *coenobita* eandem producit, alia similia. In verbis latinis falsa pronuntiatio non ita frequenter occurrit et in his quoque certa quaedam regula observatur. Sic, ut exemplis utar, vox, quae est *cor*, non solum in arsi (I 444. 496. II 38. IV 281), sed vel in thesi (II 225. III 356. IV 33) producitur eodemque modo *fel* bis in thesi I 180. II 475; sic in verbo *copulandi* prima syllaba semper corripitur II 210. 468. III 374, in *delubrum* paenultima II 132. 261, in *foris* ultima I 326. II 619; contra in *adamantinus* bis paenultima producitur II 38. IV 281. Praeterea singulis locis leguntur I 168 *tĕmĕti* pro *tēmēti* (cum iusta prosodia usurpata sit II 514), I 126 *prosŭpia*,

I 405 *bŏbus*, II 534 *Mŏsella*, III 26 *dēcūrio*, II 60 *impedĭmentum*, II 675 *quăděrăgeno*, III 354, modo integra sit lectio, *coniūgi*, et si qua forte me fugerunt. Commemorandum denique praepositionem inseparabilem *re* ante *sc* vel *st* corripi: II 54 *rĕstitit*, II 417 *rĕsciat*, II 571 *rĕstitutae*, II 582 *rĕscivit*. Similiter III 203 in voce *tetrastichon* antepaenultima correpta est.

Non ita raro breves syllabae arseos vi producuntur, plerumque accedente caesura penthemimeri. Quattuor autem earum productionum genera distinguenda sunt 1) priore vocabulo in brevem vocalem exeunte, altero a duabus consonis incipiente: II 41. III 121. 2) priore vocabulo in consonantem exeunte, altero a littera *h* incipiente, unde positio efficitur, ut apud seriores poetas latinos: I 49. 395. II 11. 435. 703. III 174. IV 16. 35. 142. 3) priore vocabulo in consonantem exeunte, altero incipiente a vocali: I 132. 153. II 214. 462. 736. (Vocis *cor* productiones, quae supra commemoratae sunt, hoc loco omisimus.) 4) priore vocabulo in brevem vocalem exeunte, altero incipiente ab una consona: I 321. 383. 483. II 338. 437. IV 231.

Synizesis ter adhibita est in nomine *Nereus*: II 291 *Nereum*. IV 41. 348 *Nerei*.

Allitterationis, quam hodie vocamus, tam frequens est usus, ut dubitari nequeat, quin auctor de consilio eam adhibuerit imitatus, ni fallor, consuetudinem a poetis illius aetatis germanicis observatam. Huius artificii non nisi pauca sed splendida exempla afferemus, quibus, cuius intersit, facile plus sescenta alia addere possit. Extat igitur

III 76 *Sana terit terram non tanto tempore tactam.*
III 86 *Mentem maternam mutans imitata novercam.*
III 116 *Sic lupus inter oves latuit latro spirituales.*
III 127 *Ligna domus, lapides consumat, limina, postes.*
III 169 *Sum mundo, mundus mihi mortuus et crucifixus.*
III 227 *Grex dulcis nati dat dulci chroma parenti.*

III 230 sq. *Nil habuit* **v***acuus praeter duo* **v***ascula promus*
V*ascula de* **v***irgis lentis conserta* **s***alignis.*
III 245 sqq. **P***atris* **p***atroni colitis sollemnia nostri is.*
P*ensum solvistis*, **p***lenas epulas meruist*
Sed nil est **v***illi*, **v***ix possunt guttura tingis*
N*on desperetis*, **n***on* **m***urmure vos* **m***aculetisi*

Omnia haec exempla omissis levioribus plurimis ex una eademque parte carminis desumpta sunt, nec minus refertae reliquae partes. Ad hoc studium Thiofridi labdacismum, rhotacismum, mytacismum aliaque eiusdem generis cumulandi etiam illud referendum est, quod saepissime in eisdem versibus vocabula ex eadem radice oriunda sibi opponuntur (ut III 123 *novit noscere* 131 *gravi graviori* 140 *Horruit horrendum* 145 *tristis cum tristi* 169 *mundo mundus* aliaque innumera) saepe etiam verba similiter sonantia iunguntur (ut I 228 *portat — portum*, I 270 *oves — ovantes*, II 713 *sumeret — sumen*, 784 *sensi — sentinam*, alia).

Apparet igitur Thiofridum in Vita metrica componenda artem satis mirabilem exercuisse, cum verba carminis triplici vinculo, numeris antiquis, homoeoteleutis, allitterationibus, ligaret ita, ut oratio vere vincta evaderet. Quae ars etiamsi nostris auribus minus probatur, illud profecto concedendum erit vix quemquam inter Thiofridi aequales extitisse, qui eum arte metrica non modo superaret, sed ne aequaret quidem.

Extremo loco horum prolegomenon nobis proposuimus de consilio et instituto huius editionis exponere.

Post ea, quae supra de codicis Gothani pretio et auctoritate disseruimus, vix est, quod expressis verbis dicamus nos in textu Vitae constituendo hoc libro fundamento usos esse unico et solo. Nam ut omittamus aliquot calami lapsus, quibus, ut nullus utique codex, ita ne hic quidem caret; errores manifesti in eo non inveniuntur nisi perpauci. Atque

cum illorum in numero habendum sit, quod I 513 *Viltalburg* pro *Viltaburg*, III 359 *invinctus* pro *invictus*, IV 220 *Wilbrordu* pro *Wilbrordo* scriptum est, his annumerandae videntur hae lectiones I 28 *pigris* 449 *erasum* II 102 *currus* 246 *cultus* 344 *petram* 440 *fulcit* 600 *quos* 764 *abortum* III 38 *tricae* 105 *semate* IV 7 *laeta* 256 *sapori*: quae quidem, paucissimas si excipias, etiam in cod. Trev. extant. Tam bonum igitur librum nacto non tam id mihi agendum erat, ut verba codicis coniecturis emendare, quam ut interpretando stabilire conarer. Hoc loco cum facere non possim, quin me plerisque locis veram lectionem iam tum, cum sola praesto esset editio Deckeriana necdum collatio codicis Gothani in manus meas pervenisset, invenisse asseverem, tantum tamen abest, ut splendidis inventis acuminis ingenii ostentandi occasionem praereptam esse doleam, ut satis habeam coniecturas meas tantum non omnes codicis Gothani memoria confirmatas vidisse tamque bonum subsidium ad textum recensendum mihi suppetiise gaudeam.

Tota igitur recensione nostra ex codice Gothano pendente tamen in una re secundaria etiam Treverensi aliquid debeo. Ascripsit enim huius margini nescioquis numeros capitum Vitae prosaicae. Qui cum ostendant Vitam metricam fere omnino ad ordinem Vitae prosaicae, omissis tamen duobus capitulis, compositam esse doceantque, quae particulae huius quibus partibus illius respondeant, e re duxi eos etiam huius editionis margini appingere et commentarium ad capitum Vitae prosaicae dispositionem conformare. Hi igitur numeri cum in margine sinistro additi sint, in dextro foliorum et paginarum numeros, qui sunt codicis Gothani, ascribendos curavi.

Quattuor librorum, in quos carmen suum divisit auctor, versus in unoquoque libro separatim numeravi prologo, ut in antiquorum poetarum carminibus

fieri assolet, quamvis sui iuris sit, continuis numeris cum primo libro coniuncto.

In commentario concinnando id secutus sum propositum, ut et res explicatione egentes et voces remotiores et structuras difficiliores illustrarem, imprimis autem locos scripturae sacrae, ad quos Thiofridi verba respiciunt, scriptorumque veterum latinorum, quos imitatur quorumque verba in usum suum vertit, diligenter collectos ascriberem. Nec vero omnes quos laudavi, ita comparati sunt loci, ut exempla haberi velint: non pauci etiam, interpretationi ut servirent, allati sunt. Atque hos ab illis ita distinguere studui, ut eis locis, qui propter similitudinem quandam vel interpretandi gratia a me ascripti sunt, notulam *cf.* praefigerem, eos autem, qui exemplorum in modum scriptoris menti obversati mihi videntur, sine ea nota ponerem.

Locos ex Alcuini Vita Willibrordi, Thiofridi Vita Willibrordi prosaica, Theoderici Chronico Epternacensi, aliis huc pertinentibus libris ductos tum exscripsi, cum ad rerum sive verborum explanationem aliquid conferre mihi videbantur: cuius operae eos mihi gratiam habituros esse spero, quibus libri illi non sunt ad manus.

De indicum adiectorum utilitate verba facere superfluum mihi videtur.

Superest, ut ostendam, quemadmodum in editione mea rem orthographicam instituendam censuerim. Namque non dubito, quin futuri sint, qui mirentur me non usitatam illam medio aevo orthographiam adhibuisse, sed eam ad eas normas revocasse, quae apud veteres valuerint. Qui si pervoluto commentario meo intellexerint me earum rationum, quas sequi solent qui in edendis medio aevo scriptis versantur, haudquaquam ignarum esse potuisse, suspicabuntur, ni fallor, certis quibusdam causis perductum me ab illorum usu et more recedendum statuisse. Illi enim, quorum, cum viris historicis

historiae fontes aperiant, intersit, ut etiam in singulorum verborum litteris fides historica et aetatis, ut verbo recentiore utar, signatura repraesentetur, ne meo quidem iudicio perverse agunt, quippe quorum opera fontium instar haberi velint: me autem, qui Vitam Willibrordi metricam non tam historicorum, quam philologorum in usum editurus sim, eisdem legibus astrictum esse facere non possum, quin non agnoscam. Sed ne quis putet me fidem historicam in reddendis codicum litteris parvi pendere, in apparatu critico omnes scripturae discrepantias ne minimis quidem omissis accurate ascribendas duxi simul eis satisfacturus, qui talibus sordibus, quales sunt '*dampnare, discaedere, pena, hostia rehni* pro *ostia Rheni, ylaris, tocius, aecclesia, mendatia*', et similibus nimio plus delectentur, in textum autem, quem ceteris postpositis ad facile legendum et celeriter perspiciendum aptum reddere mihi proposueram, ut talia verborum monstra reciperem, a me impetrare non potui. Paucis tamen locis singularibus ab instituto meo optimam scripturam (orthographicam) restituendi recedere coactus sum. Ac primum quidem III 194 iusta scriptura *Sapphira* numeris renuentibus spernenda erat. Deinde I 343. II 684 *noys* et II 562 *stayros* retinenda putavi, et quod illud auctor disyllabum posuit et quod in utroque voces graecas procul dubio ad litteram repraesentaturus erat. Tum II 407. IV 101 non *umectavit*, *umor* dedi, sed *humectavit*, *humor*, quippe cum illud cum *humus*, hoc cum *hos* eiusdem versus allitterationis vinculo coniunctum sit. Eadem causa prohibitus sum III 319 pro *eiulat* rectius *heiulat* exhibere. Denique nomen *Hierusalem* nolui per *Ierusalem* reddere, cum comparata voce *hierarcha* appareat et hic et illic litteras *hi* idem valere quod *i* consonam. Quamobrem aut utrimque scribendum erat *ier-*, aut, ne similia fierent dissimilia, in alterutro vocabulo scriptura medio aevo recepta servanda.

Vides, vir critice, me consulto egisse, cum textum Vitae meis rationibus constituerem, nec tamen in animo est te dissentientem ab eo, quod tu verum iudicas, abalienare et ad meas partes pertrahere: immo, dum mihi meam sententiam tenere permittas, tu tuam tibi habeto.

Scripsi Nordae mense Decembri anni 1882.

THIOFRIDI

VITA WILLIBRORDI METRICA.

THIOFRIDI

VITA WILLIBRORDI METRICA.

G = codex Gothanus 70 saec. XII. ineunt.
T = codicis Treverensis LXXXIV saec. XII. vel XIII. editio Deckeriana a. 1881.

I.

Prologus in vitam Wilbrordi crusmate dignam. f. 57r

Non salit ingenii mihi proflua vena profundi
Nec me ventosae rapit, inflat gloria famae,
Sed Carli prudens Alcwin movet hyperaspistes,
5 Carmine qui nostri replicat sacra gesta patroni,
Sed non attendit, quae syllaba longa, brevis sit,
Et ceu Lucilius, dum profluit, est lutulentus:
Invigilans curis aulae magis imperialis
Cogit inire modos me rauca fauce sonoros.
10 Non superimpositam sibi laudis demo coronam,
Sed potius vereor, ne cuncta neget mihi livor,
Ne mordax aspis, ne Lernae mordeat anguis.
Fido tamen, vestris si me defenditis armis,
Virus vipereum tero, calco super basiliscum.
15 Spiritus aspiret summus, mea carbasa perflet,
Transvehat in portum sine tempestate quietum.

I. Incipit heroicis Wilbrordi vita camenis. f. 57v
Quadrifidi cosmi solem peperere Britanni,
Solem Wilbrordum, qui comit lumine mundum, f. 58r
20 Lumine caelesti, divini spermate verbi.
Hic prius est notus mundo, quam conditus, ortus,
Ante revelatus, quam carnis lemmata nactus.
Nam tantae prolis mater, flos nobilitatis,

Varia lectio. 2 perflua *T* 4 Alcuuin *T* yperaspistes *GT* 9 sonoras *T* 10 super impositam *GT* 14 basilyscum *GT* 20 celesti *GT* 21 editus *T*

Femina summorum titulis insignis avorum,
25 Wilgislo digno primati iuncta marito
Non aestu carnis, sed causa posteritatis,
Dum vix in somnum laxaret soma tenellum,
Nox subvecta nigris cum circuit aera bigis,
Ivit in aethereos vigilanti pectore cyclos,
30 Inspexit gelidae quasi nasci cornua lunae,
Crescere, curvari plenoque sub orbe rotari
Ac per zodiaci contermina zodia volvi,
In sua praecipiti cursu praecordia labi
Seque rubi typici flammis insontibus uri.
35 Nec mora, visceribus calidis exaestuat alvus,
Concaluit pectus, quatit aeger anhelitus artus,
Sudoris fluidi fluxerunt undique rivi.
Nictans erexit se, lecto proripuit se
Non concussa minus, quam qui tonitrus fugit ictus.
40 Cumque sub exorto rutilans Leucothea Phoebo
Proderet Ambronum scelus exitiale, cruentum,
Pandit horama viro cuidam virtute rotundo,
Ac licitos lepidi complexus fassa mariti
Nondum formati didicit praeconia nati
45 Ore prophetali digesta sub ordine tali:
'Phoebes chrysocomae globus in se plenus et in te
Filius est lucis, paries quem filia lucis. f. 58v
Solis iustitiae iubar hic sol exeret in se,
Excellet homines ut stellas luna minores.
50 Noctis et ut tenebras abigit Phoebeia lampas,
Sic verbi radiis excludet nubila mentis.
Perdius et pernox operam dabit, ut pereat nox,
Nox psyches aciem fuscans caligine technae.
Asperget cordis campos aspergine roris,
55 Roris paracleti, quo mens alitur microcosmi,

25 Wilgisilo *T* 28 nigris] pigris *GT* 33 precipiti *GT* precordia *G* 36 eger *G* 37 fluidi] *an* gelidi? 40 Phaebo *G* Phebo *T* 41 exiciale *GT* 42 oroma *GT* 44 preconia *GT* 46 Phaebes *G* Phebes *T* crysocomae *GT* 47 quem paries *T* 50 Noctes *T* Phebeia *GT* 51 excludit *T* 53 tegnae *GT* 55 paraclyti *GT* mycro-

Fecundabit agros erroris caumate siccos,
Ut sata sicca die fecundat roscida Phoebe.'
II. Tantis responsis ex vatis pectore promptis
'Issa' — quod exit ab 'is' — rediit spe praescia prolis,
60 Prolis, quam mundi gessit paritura saluti.
Explevit numerum genesi ratione statutum
Ac peperit subolem, cosmi totius honorem.
Inmarcescibilem produxit uirgula florem,
Solem praeclarum suspendit ad ubera natum.
65 Exultavit ovans, ut ovat quicumque triumphat,
Non iam pressurae meminit carnis geniturae,
In gremio fovit, cuius praeconia novit,
'Pane voluntatis' sumptum, non 'pane doloris'.
Nomen Wilbrordo dat vitae fonte renato.
70 Nam cum teutonicae sit sic idioma loquelae,
Prima voluntatem, sonat ultima syllaba panem,
Littera si cedat canis et paenultima linquat.
Mel nectarque suum vitae nutrivit alumnum;
Per carnis speculum vidit redimicula morum,
75 Ex quibus ornandus succrevit pusio tantus, f. 59r
Pulchra qui facie depinxit utrumque parentem.
Exin consilio cum coniuge participato,
Anna velut vatem domino vovit Samuelem,
Sic puerum puero vovit de virgine nato,
80 Qui de lacte manum mittens super aspidis antrum
Comminuit vectem genus humanum ferientem.
Vovit uterque ratum gratumque parens holocaustum,
Ac, ne longa pium traheret dilatio votum,
Dulcem filiolum pater obtulit erudiendum
85 Patribus egregiis Ripensibus Israelitis,

cosmi *T* mychrocosmi *G* 56 faecundabit *G* 57 faecundat *G* Phebe *T* Phebae *G* 59 prescia *GT* 61 genesy *GT* racione *G* 62 sobolem *G* tocius *GT* 64 preclarum *GT* 65 orans *T* orat quicunque *T* 67 preconia *GT* 69 forte *T* 70 theutonicae *G* -ce *T* ydioma *GT* 71 sillaba *G* 72 Litera *T* caedat *G* penultima *GT* 78 Samuhelem *G* 82 ratum] ratumque *T* 85 Rhipensibus Israhelitis *GT*

Disceret ut teneris normam virtutis in annis
Ac nil audiret, nil praeter honesta videret.
III. Nec patris oblata mens torpuit indole tanta,
Sed speculativae sitiens theoremata vitae
90 Psyches speluncae decrevit ad ostia stare,
Flaret ut Heliae tenuis sibi sibilus aurae
Ac degustata vegetus dulcedine summa
Carnis in anfractu sine carnis viveret actu.
Exutus tunicam, qua se vetus induit Adam,
95 Adae veste novi, se vellere vestiit agni.
Praecluis Andreae simplex ovis intrat ovile,
Fecundis ovibus fecundior est sociatus.
Populeas virgas — sanctorum dogmata, vitas —
Scripturae per aquas a Iacob arte locatas,
100 In quibus historiae color est et tropologiae,
Crebrius intuitus concepit imagine fetus,
Fetus vitales, parit actus spirituales.
Dedidicit mundum, didicit cor comerem undum, f. 59v
Mente salutares theoriae traxit odores.
105 Sed velut esuriens satiari lautius ardens
Ex coenobita prodit novus anachoreta,
Prodiit aerias doctus superare phalangas,
Pugnavit, vicit, sibi se mundumque subegit.
Secretus latuit, sed in arce latere nequivit:
110 Non latet arx urbis, non urbs in vertice montis.
Proditus est signis mirabilibusque stupendis,
Est celebri fama procerum vulgatus in aula.
Practica vita redit sibi, non theoretica cedit,
Et, quia principibus placuit primaria virtus,
115 Traditione rata data sunt sibi praedia lata,
Quae iuxta mare sunt, quae promunturia cingunt.

87 preter *G* 89 speculative *T* siciens *G T* 90 Psyces *G* 93 amfractu *G* 94 tonicam *G* 96 Precluis *GT* 97 Faecundis — faecundior *G* 100 hystoriae *G T* 101 concaepit — faetus *G* 102 faetus *G* 104 theoryae *T* theorye *G* 105 saciari laucius *G T* 106 caenobita *G* cen. *T* anachorita *G* 113 cedit] caedit *G* 115 predia *T* 116 pro munctoria *G* promontoria *T*

Struxit ovile gregis summi pecus opilionis,
Pavit oves fetas et in agni sanguine lotas.
Maturus senio, cute laxa, vertice cano,
Militis emeriti suspirans munere fungi
Transiit ex caeno, de carnis carcere caeco,
Ad faciem facie vidit quem mente sitivit.
Pergula theoticos tulit artus exanimatos.
IV. Sed quia digressus sum syrmate carminis usus,
Ad diverticulum regressus iter tero coeptum.
Tantae prosapiae Wilbrordus et indolis altae,
Ex aetate tener, Samuel profectibus alter,
Crevit, profecit, puerile puer nihil egit.
Non gestit paribus parvis colludere parvus,
Sed sacris studiis intentus acumine mentis
Floruit uberius ceu cedrus, palma, cypressus. f. 60r
Cumque duas decadas eius dispungeret aetas,
Omne, quod ante laboravit, nihilum reputavit
Atque columbinas, quibus evolet, expetit alas,
Ut longe fugiat, sine mentis turbine vivat.
Ardet abire fuga dulcique recedere terra,
Sed non absque patris consensu spiritualis.
Detegit huic ignem mentis secreta cremantem,
In messem domini coniveat ut proficisci,
Messor ubi rarus, sed fructus frugis opimus.
Implet uterque sinum lacrimis ex corde subortis,
Hic rogat, ille negat, pater obstat, filius instat,
Nec prius absistit, quam patris viscera mollit
Ac deducit eum concors coetus seniorum
Non oculis siccis, sed fletus flumine tinctis:
Oscula, complexus dat amoris fervidus aestus.
Hac aetate uiris effulsit Hibernia claris,
Floruit in studiis, ut Athenae gymnosophistis.
Huc se forma, decus iuvenum dedit alta docendum
Ac didicit logikes, ethicae, physicae rationes,

118 faetas *G* 121 ceno — ceco *T* 125 caeptum *G* ceptum *T* 127 Samuhel *G* 129 parvus] parvis *T* 136 recaedere *G* 144 caetus *G* 148 gymnosophystis *G* 150 phisicae *GT*

Quae duo sint, in quae dialectica dividit 'esse',
Quid genus et species sit et enthymema, soritae,
Quid mathesis, aplanes, quis volvat spiritus orbem.
Flores divinae decerpsit bibliothecae
155 Atque favos ut apes construxit spirituales.
Non viguit toto maior districtio mundo.
Nam coenobitae si cui sub sorte culinae
Deperiit granum cuiusque leguminis unum
Aut duo vel tria, castigatus ab omnibus una f. 60v
160 Paenituit sacri quasi pro ratione peculi
Bis senis psalmis instans in fine synaxis
Adiutus precibus fraternis atque solutus.
In versu mensae qui dicere neglegit 'amen',
Ac si mente vagus scuticae sex sustinet ictus.
165 Est totidem passus, qui tussis rheumate tactus
In psalmodia non psallit voce sonora.
Aeque quisque luit, qui dixerit esse suum quid.
Si guttas temeti sub cura perdit inerti,
Damnum taxatur, reus acrius exagitatur:
170 Non hemina sibi partitur debita vini,
Sed de fonte bibit, dum, quantum perdidit, insit.
Si quis cultello mensam pertundit acuto,
Vibices saevas patitur pro crimine denas.
Et qui dormit, ubi mulier dat membra sopori,
175 Nec flammam metuit, consueta diaria perdit:
Arto pane, brevi lympha permittitur uti.
Sed quod multatur, qui casu praecipitatur
Ponte vel ex kymba vel equo feriente ruina,
Quid sit, non novi, referens incredulus odi.
180 Qui fel invidiae fert, ardet ac ignibus irae,
Ni mox paeniteat, nisi cordis vulnera prodat,
Quot soles siluit, totidem ieiunia solvit
Pane luens et aqua, quod mente gravatur amara.
At quinquagenis purgatur pelle flagellis,

152 sorytae *GT* 153 mathesys *GT* 156 riguit *T* *quod placet* 157 caenobitae *G* 160 Penituit *T* 161 Bissenis *GT* 163 Inversu *G* 165 reumate *GT* 170 emina *GT* 173 sevas *T* 177 precipitatur *GT* 181 peniteat *T*

185 Qui non exequitur citius quodcunque iubetur,
Qui mythos iterat, qui mendae frivola tractat,
Qui non summisse quid proloquitur nec honeste, f. 61r
Qui dat responsum confusa mente protervum,
Qui caput inducto tegit intrans sacra cucullo
190 Et qui manducat quicquam, si non prius orat.
Cui vero verbum cadit expers frugis, ineptum,
Aut bis sex flagris luit aut geminis silet horis.
His athleta scholis studuit ter quattuor annis,
Quot fuit aestatum patris sapientia, verbum,
195 Dum se symmystis iungens in lege peritis
Quae docuit didicit, quasi nescius omnia novit.
V. Cumque vir effectus totus teres atque rotundus
Trigenos ac tres solares volveret orbes, —
Est aetate quota Christi Mors morte perempta—
200 Progenies Abrahae peregrinantis patriarchae
Extorris patrios invisere noluit agros,
Maluit in populis ignobilis esse remotis
Ac peregrinari legisque tomos meditari.
Pectore pervigili transcurrit climata cosmi,
205 Quorsum divertat, quo verbi spermata spargat.
Ardua volventi sedit sententia menti
Arctoo gelidas invisere frigore terras.
Sed quod concepit mens, quod peperit, patefecit,
Non sociis tacuit, quos ignis pneumatis ussit,
210 Atque quater ternas delegit in ordine stellas,
Stellas signiferi praestantes sidera caeli,
Cum quibus idolii tenebras subduceret orbi.
Et sic discernens nubes ventosque ferentes
Imposuit navi comites sub munere nauli;
215 Sed quia non nisi se quicquam potuit dare pro se, f. 61v
Non est admissus: distendit carbasa ventus,
Litus deseritur, prono ratis aequore fertur,

185 cicius *GT* 193 ahtleta *G* scolis — quatuor *GT* 195 symmistis *GT* 200 Habrahae *GT* 208 thomos *GT* 204 clymata *GT* 208 *an post v.* 209 *ponendus?* concaepit *G* 211 signifiri *G* prestantes sydera *GT* celi *T* 214 inposuit *G* 215 quidquam *T*

Prosequitur lacrimis, oculus, mens haeret in undis.
Dum nusquam sociae cernit tabulata carinae,
220 Stat; quid agat de se, quo vertat, cogitat in se.
Sed, quid contigerit, si prompsero, quis mihi credit?
Credit posteritas, quod tradit avita vetustas.
Instar turicremae saxum videt eminus arae
Advolvitque mari, celer insiliit quasi navi.
225 Navigat, unda levat molem nec ferre refutat,
Evehit, haut mergit, naturae munia perdit:
Impositum pondus gestat sine pondere pontus,
Portat in optatum sine kymba, remige portum.
Sustentat liquidi duo pondera vis elementi,
230 Pondera, quis unam fixit natura ruinam.
Non mirabilius pede calcaret maris aestus.
Exiit in litus, signo stupet hospita tellus,
Indicio saxum secus est altare locatum.
Ascensa navi descendit ad ostia Rheni,
235 Traiectum, celebrem Viltorum venit in urbem
Per se dotandam summi sponsi quasi sponsam
Non hoc ingressu, sed posteriore regressu.
Hospes it hic exspes sessurus rector et haeres.
Non arrisit ei tempus, locus aedificandi:
240 Saevit ibi saevi tempestas turbida belli
Rathbodi rabie Fresonum genti dominante.
Arx et prima sui fuit haec urbs curia regni:
Hic vetuit naves solitas transmittere merces, f. 62r
Est iter hac bellis, viget hic gens torva rebellis,
245 Hic in confines suetus transcurrere miles
Praetulit arma togae praedae succensus amore.
Pacis legatus discordi turbine motus
Infidae genti subduxit spermata verbi,
Discessit maestus sine maestitia rediturus.
250 Tendit, ubi latos distendit Francia campos,

218 heret *GT* 221 promsero *GT* 226 haud *T* 228 inoptatum *G* kimba *G* 232 tellas *T* 234 hostia rehni *G* 238 heres *T* 239 edificandi *T* 240 sevit — sevi *T* 245 inconfines *G* 246 Pretulit *GT* predae *GT* 249 mestus — mesticia *GT*

Pippinumque ducem visit dominis dominantem,
Dardaniam prolem, Troianae gentis honorem:
Nam velut historiae produnt chronicaeque vetustae,
Est sortitus avos Anchisae stemmate claros,
255 Aeneadum flores, maris et terrae domitores,
Est ex Anchiso duce progenitus generoso.
VI. Hic vir, virtutis dux, tantae nobilitatis,
Hospite pro tanto plaudit velut hospite Christo,
Se populumque suum sibi subdidit erudiendum.
260 Nec defrudatus spe, mente sed exhilaratus,
Erroris dumos ubi velli vidit acutos
Et glaebas animi proscindi vomere verbi
Frumentumque dei divina per horrea condi,
Pandit symmystis, sua quae sit censio mentis:
265 'Est vir apud nos, qui tamquam sol irradiat nos,
Qui procul a nobis pellit tenebras Acherontis:
Hunc mundi dominae mihi mens est mittere Romae,
Quo sublimetur, antistitio decoretur,
Latius ut plantet, riget, incrementa deus det,
270 Vitae pascat oves per pascua pastor ovantes.
Ni fallor, renuet, humili ratione resistet, f. 62v
Non vult quae volumus, mundo vult esse remotus.
Se sinat evinci, vos, quaeso, studete precari.
Sed mittatur ei citius legatio nostri,
275 Consiliis assit, consultus consulat, ut scit.'
Principis orsa probant symmystae, finiat, orant.
Nec mora, missus abit, Wilbrord in tempore venit;
Angelus ut domini susceptus honore decenti
In procerum medio suggestu sedit in alto,
280 Destillans vitae favus eius fluxit ab ore.
Est in sorte dei coetu delectus ab omni,
Coetu concordi, totius et a duce regni.

253 hystoriae — cronicae *GT* 254 Anchysae stemate *GT* 260 defraudatus *T* exylaratus *GT* 262 glebas *GT* 264 symmistis *GT* 268 antisticio *GT* 269 Lacius *GT* 274 cicius *GT* 276 symmistae *GT* 277 Willbrord *GT* 278 suscaeptus *G* 280 Distillans *GT* 281 caetu *G* cetu *T* 282 Caetu *G* Cetu *T* tocius *G*

Est acclamatum dignum fore pontificatu,
Sed non consensit, quia de se vilia sensit,
285 Parvus apud se, magnus apud te, Christe, sequens te,
Te, qui mortalis tectus galummate carnis
Primatus cathedras ostendisti fugiendas,
Cum secessisses in montem, delituisses,
Ne te, cui soli cessit monarchia mundi,
290 In regem populus sibi deligeret recutitus.
Assecla, Christe, tuus tua per vestigia ductus
Cor non apposuit, sed in haec os dicta resolvit:
'Praecluis o princeps, o primates, decus ingens,
Accensas in me vestras avertite mentes.
295 Deserui patriam patriae caelestis ob aulam,
Non ut ditarer nec in exilio dominarer,
Sed nudus Christum nudum sequerer crucifixum.
Non speculativae didici sublimia vitae,
Corde pavesco tomum virtutum mente notandum, f. 63r
300 Actibus implendum Pauli de pectore ductum,
Praesulibus proprium, catechistis animarum.
Quid tanti cupitis mihi credere culmen honoris?
Non est maius onus, maior non est honor ullus;
Nil gravius menti fontem vitae sitienti,
305 Intolerabilius nihil est, quam ferre tumultus
Ac strepitus hominum, pathicos motus animorum.
Refert pontificis David in Libano sita turris,
Ex cuius specula speculator prospicit alta,
Prospicit, aerias et nuntiat ire phalangas,
310 Prodit, ubi sceleris puteat caenosa mephitis,
Quo virtutis odor spiret, quo vita sit et mors.
Et tanto fasci quod onus valet aequiperari?
Quod tam sublimi quis adaequet culmen honori?
Non est ex terra, sed ab aetheris arce superna,

286 galumnate *G* 289 monarchya *GT* 293 precluis *G* primate *T* 294 *an* advertite? 295 celestis *T* 298 speculative *T* 299 thomum *GT* 301 Presulibus *GT* cathezistis *GT* 303 honos *T* 304 sicienti *GT* 306 pathycos *GT* 307 Lybano *GT* 310 cenosa *T* mephytis *GT*

315 In terris geritur, sed non terrenus habetur,
Non datur hic carni, sed menti spirituali,
Incircumscriptus dat spiritus hunc quasi munus,
Munus praecipuum, pretiosius omnibus unum.
Antistes deus est alter cui caelica mens est,
320 Caelos concludit clavi David atque recludit,
Ingreditur sancta sanctorum mente sacrata,
Textu mirifico decoratur amictibus octo,
Aram contingit, per tintinabula tinnit,
Totus vocalis gerit ornatum deitatis,
325 Officium nulla liquido narrabile lingua.
Non foris egreditur de sacris, ne moriatur,
Intus in altari iugi fomenta dat igni, f. 63v
Igni, quem deus accendi vult corde sub omni,
Ac ne deficiat, moralia ligna ministrat,
330 Ligna patrum monitus et vitae caelibis actus.
Victima dum fertur, quae, qualis lege iubetur,
Pectus, aqualiculus datur illi, dexter et armus,
In grege commisso ne sit sapientior ipso,
Nec sit in adversas robustior aeris alas,
335 Ventrem luxuriae Phinees secet, expiet ense.
Sed quis ad haec dignus, quis idoneus extet et aptus?
Lex non optat eum, qui fert in corpore naevum,
Non caecum, non lippum, non clodum neque gibbum,
Non grandi naso neque torto, nec pede fracto.
340 Est ducis ecclesiae mentis fulgore nitere,
Arceat ut tenebras mortis caligine densas,
Praeniteat longe quibus est praelatus honore.
Incolumi visu noys non lippiat actu,
In fidei norma non claudicet haeresiarcha.
345 Quod redolet, quod olet, gnarus discernere curet,
Mente sit erectus, non carnis pondere pressus.

318 precipuum *G* preciosius *G T* 319 celica *T* 320 Celos *T* 330 celibis *T* 335 Finees *G T* 336 ad hoc *T* 337 nevum *G T* 338 cecum *T* lyppum *G T* neque gybpum *G* non gybpum *T* 339 grandinaso *G* neque pede *T* 340 aecclesiae *G* 342 Preniteat — prelatus *G T* 343 lyppeat *G T* 344 heresyarcha *G T*

Nullus, qui propriae nescit moderamina vitae,
Esse potest vitae iudex et dux alienae.
Solvere qui lintrem metuit, regat unde triremem?
350 Fit per onus gravius gravior sub pondere lapsus.
Hinc igitur, domini, mihi non estote molesti,
Sed provisorem disquirite me potiorem.'
Hoc ubi flumen aquae vivae patris effluit ore,
Dignior est habitus, quia non dignus sibi visus.
355 Dux et primores instant ardentius omnes, f. 64r
Se non excuset nec onus vitale recuset,
Cum sit ob hoc patria longe semotus avita,
Vitam pro vita propriam det ovans aliena.
Quid faceret? quid diceret? hinc amor, hinc timor urget;
360 Hic monet, ut cedat, contra strepit ille, recedat:
Inter utrumque stetit, legis monumenta revolvit.
Lex iubet, ut, siquis persolvit debita carnis
Posteritate carens, si sit sibi nupta superstes,
Conubio stabili sit coniunx eius adelphi,
365 Ne fratris semen pereat, successio, nomen.
Ducere si renuit, rata si sponsalia temnit,
Exspuat in faciem mulier viduata virilem,
Ex eius pedibus dematur calceus unus,
Nudipes ut dictus nullo sit nomine dignus.
370 Est deus effectus de virgine noster adelphus,
Formam, non culpam nostri dum sumpsit ab Adam,
Tergeret ut maculas Adae veteris novus Adam.
Ecclesiam castam desponsavit sibi sponsam,
Sed quasi stirpe carens obiit patris unica proles,
375 Liquit dilectam contectalem viduatam,
Caeligenam prolem dum nondum protulit omnem.
Huic tantae viduae si sponsi frater adesse,
Si iungi nolit, dare cum dotalia possit,
Cum sit praedives, virtutum lucra requirens,
380 Excutitur solea, foedatur in ore saliva,

352 pociorem *GT* 360 caedat — recaedat *G* 364 Connubio — adelfi *GT* 365 fatris *T* 366 tempnit *GT* 370 adelfus *GT* 373 Aecclesiam *G* 376 Celigenam *T* 379 predives *G* 380 faedatur *G* fedatur *T*

Sit quo dedecori, quia noluit esse decori,
Sit reus ante deum de tot lucris animarum,
Quot facile posset lucrari, si studuisset. f. 64v
Virtus non quaerit sua, sed quae sunt aliena.
385 Qui prodesse potest et non vult, insipiens est,
Vivens mortuus est et trunco vilior Hermae.
Non praecidendae praecidit colla columbae,
Nec caput ad tropicas torquet, ceu lex monet, alas,
Dum speculativae sic appetit otia vitae,
390 Activae mores ut neglegat atque labores.
Hoc secum reputans et mentis acumine pensans
Postposuit sibi se, voluit, quod noluit, esse.
Quod requies bona sit, quod terra sit optima, vidit
Non carnis requies nec humus, sed gloria psyches.
395 Supposuit humeros robustus ut Isachar onos
Ad deportandum doctrinae suave tributum.
Paruit, assensit, praesentes exhilaravit,
Est acclamatum, sunt edita munia laudum.
Conventum solvit dux electumque refovit
400 Ac transmisit eum quo condecuit comitatu;
Misit apostolicae sedis sua dona hierarchae —
Sergius huic nomen, servandis gentibus omen,
Summi vir meriti, totius gloria mundi, —
Exsculptum signis solium miris anaglyphis,
405 Hinc bobus, inde leonibus: hinc pius, inde severus
Oeconomos prudens, divina diaria promens.
VII. Hic dum pausaret, tenuis sopor ossa rigaret,
Angelus effulsit, nox eius luce reluxit;
Est affatus eum ceu dulcis amicus amicum:
410 'Omnis naturae me mittit conditor ad te;
Quid velit et per me tibi mandet, mente reconde. f. 65r
Symmystam carum, prius in matrice sacratum,
Per te sacrandum tibi destinat et decorandum.

387 precidendae precidit *GT* 388 cęu *G* 389 speculative *T* ocia *GT* 390 Active *T* negligat *GT* 392 Post posuit *GT* 394 spyches *GT* 397 presentes exylarávit *GT* 401 ierarchae *GT* 403 tocius *GT* 406 Econômos *GT* 409 cęu *G* 412 Symmistam *GT*

Est vitae specular, nulli virtutibus impar,
415 Nil titubes in eo, deus est et regnat in illo.
Cum noctis pullas lux quarta removerit umbras,
Intrabit celsae Mavortia moenia Romae.
Huic assurge, cave dimittas, oscula fige,
In domini digno dominum venerare ministro.
420 Quidquid vult ex te, quidquid petit, expetat ex te.
Nil negites, quod habes, nil huic donare recuses,
Ornatum per te summo sub honore remitte.'
Nox ruit, angelus abscessit, vigilat papa, surgit.
Non pavor ac terror sibi somnum rupit et error,
425 Sudor proruptus non os perfudit et artus,
Non somni physicas dignatur volvere portas,
Non curat, quid eburnea, nec, quid cornea mittat,
Quamvis haec veris sit, at altera pervia falsis,
Non creperum sensit, non cordi scrupulus haesit:
430 Grates divinae pro visu solvit usiae.
Sed monet in portis me stare camena seratis,
Per me tractentur, metrica clavi reserentur,
Nam sunt exstructae physiologica ratione.
Omne latet verum densa caligine tectum,
435 Sed vis hoc animae vult clara luce videre
Itque reditque sibi quasi libera sorte regendi,
Dum sopor illapsus defessos irrigat artus,
Aeterno motu iugique movetu rin actu
Nunc intra, nunc extra, nunc infra, modo supra, f. 65v
440 Naturaeque suae ius servat et exerit in se
Aspicit omnigenas rerum species et ideas.
Si mens est vitiis lascivae dedita carnis,
Si vel luxuriae vel flammis aestuat irae,
Cor in avaritiam si diffluit ambitiosam,
445 Somniat hoc quod agit, quod cogitat, horret, hebescit,
Foeda, nefanda videt, facit, hanc illusio torquet,
Intendit falsis, quis porta subest elephantis.

417 maenia *G* 418 care *T* 425 preruptus *G T*
428 sit] est *T* 429 hesit *T* 430 Grata *T* usyae *G T*
432 clave *T* 441 ydeas *G T* 446 Faeda *G* Feda *T*

Nam vi naturae densatur sic ebur in se,
Nullus ut evasum visus penetret tenuatum:
450 Nulla quies agitur, strepitus quo tantus habetur.
Si vero sceleris non est infecta venenis,
Sed caret illecebris mordacibus eruta curis,
Vi fruitur propria, praesagit multa futura,
Ad verum tendit, quod sub velamine cernit.
455 Obstat tendenti nubes obducta, tuenti:
Nexus naturae caligantis, tenebrosae,
Mortales hebetat visus, a luce retardat,
Ac quasi per velum videt in somnis homo verum,
Cornea porta patet, verum sine figmine claret.
460 Durior est oculus reliqui quam corporis artus,
Corneus huic color est, non alget frigoris expers.
Sed moror, excessi, regredi placet, unde recessi.
Luce diem quartum sol extulit irradiatum,
Alpibus emensis gelida nive, frigore pressis
465 Romuleam celebrem Wilbrordus venit in urbem.
Obvius ivit apostolicus, mundi decus et lux,
Christi legatum sic suscepit quasi Christum, f. 66r
Amplexu fovit, quia plenum pneumate novit,
Pneumate, quadrifidi regitur quo regia mundi;
470 Munia quae potuit, quae debuit, omnia solvit,
Accivit sacrum clerum, cum plebe senatum,
Processit magna comitum stipante caterva,
Principis ecclesiae Petri conscendit in aedem
Electumque dei dextra duxit sociali.
475 Induit octonis vestimentis pretiosis,
In festo celebri quibus est solitus redimiri,
Ornatu typico tenui subtemine texto,
Est ubi contextus mos praesulis, actio, sensus,
Sunt elementa, polus, sol, zodiaci via, tempus,
480 Ne sibi, sed toti genitum se cogitet orbi,
Damna creaturae sua deputet, immolet, oret
Non solum pro se, sed et omni condicione.

449 erasum *GT* 457 habetat *T* 464 pressus *T* 473 aecclesiae *G* 478 presulis *GT* 482 Ne *T* conditione *GT*

Roma plaudente, suffragia sueta ferente
Unxit eum, fungi dedit ordine pontificali.
485 Quam pius et clemens foret, alta mente revolvens
Nomen mutavit sibi Clementemque vocavit
Sole Kalendis in denis oriente decembris,
Progeniti verbi dum circulus exiit anni
Par sexcentenus nonus novies decuplatus
490 Ac non finitus solari cardine quintus.
Detinuit secum caelesti munere functum,
Perspicerent ut se cherubim duo, zodia vitae,
Percuterent vinctis ut se vicinius alis.
Alternis vicibus tetigit se mutua virtus.
495 Ignis divinus per verbum de patre missus f. 66v
Accensum de se lustravit cor utriusque,
Vivi carbones vitae traxere calores,
Lucidius meritis lucebant lampade solis,
Alterutrum pasti sunt esca spirituali.
500 Scivit matheten didascalus optima scire,
Pignera sanctorum dedit huic munus pretiosum.
VIII. Ditatum donis bis septem solibus actis
Dimisit reducem, lacrimis testatur amorem.
Dimissus rediit, Francorum regna revisit.
505 Occurrere viri cum Pippino duce summi,
Summi divitiis ab avis et honoribus amplis.
Clerus avet, iubilat plebs omnis et hymnologizat.
Assunt certatim, dant oscula fida vicissim,
Non exultarent plus, si deus ipse veniret.
510 Est honor impensus sibi summus, erat quia dignus:
Est Traiectensis data sedes pontificalis,
Sedes iam non aedificata, sed aedificanda.
Viltaburg venit, veniens prius unde recessit,
Navigiique graves liquit sub fine labores.
515 Invenit messem multam messore carentem,
Optavit, per quos posset cumulare maniplos.

483 suaeta *G* 491 celesti *T* 492 cherubin *G* 497 colores *T* 499 aesca *G* 500 mathyten dydascalus *GT* 501 preciosum *G* 502 bonis *T* 507 ymnologyzat *GT* 510 inpensus *GT* 512 edificata — edificanda *GT* 513 Viltalburg *G*

Saepta monasterii condens in litore Rheni
In crucis ac diae sacravit honore Mariae,
Constituit cathedram sibi contiolaeque proseucham.
Sed mihi Pieridum pede non est progrediendum,
Est respirandum, recreandi more morandum.

II.

IX. Impositus cathedrae Wilbrord grandi sub honore f. 67r
Non aliter docuit quam vixit, sed prior egit.
Quicquid agi suasit, dux praevius ante volavit,
Ante tulit gressum, grex ut se non alienum,
Grex ut pastorem sequeretur, non gregis hostem.
Ac superintendens ut fulgur eundo revertens
Se meminit monachum matris de ventre dicatum,
Ursit propositum monachi, cursumque, volatum:
Hoc sibi subiectum nutrivit in ordine clerum.
X. Angelicam, non humanam ducens homo vitam
Excessit hominem, gessit carnem sine carne,
Nam commendatam studuit decuplare probatam.
Ivit per Fresiam Rabodi regnantis in aulam,
Insinuavit ei caelestis agalmata regni,
Sed nil profecit, quia non in tempore venit.
Tempus quippe rei sub sole dedit deus omni,
Tempus, per species quod dividit 'ecclesiastes'
Non ut Aristoteles argutas per rationes,
Sed per inauditam Spartanis allegoriam.
Aptius expectans tempus secumque volutans
Absque David clavi nil claudi nil aperiri f. 67v
Abscessit maestus laetos reditus habiturus.

517 Septa *GT* littore *G* 518 dyae *GT* 519 conciolae *GT* 520 Pyeridum *GT* *post v.* 521 Explicit liber primus *GT*

Incipit liber secundus *GT* 1 Impositus *G* 3 quidquid *T* previus *GT* 6 super intendens *GT* 12 M nam (*sic!*) *G* 14 celestis *T* 17 aecclesiastes *G* 18 Aristotiles *G* notiones *T* 19 allegoryam *GT* 22 mestus *G*

Invisit Danos confines, Ditis alumnos,
Saevit ubi saxis vir durior, acrior ursis,
25 Non appellandus vir, sed leo truxque tyrannus,
Ongendus dictus, furiarum carcere dignus,
Nomine praetendens ferus ingenitos sibi mores.
'On' est ens; quod prodit ab'est', generis vice non est.
Non ut de specie genus ut ducunt isagogae,
30 Non ita de denis est dictum categoriis,
Sed magis aequivoce, non univoca ratione.
At cum nil nisi se designet syllaba per se,
Sed consignificet, si non et dictio constet,
Posterior primae sit et ultima iuncta secundae
35 Finalique per 'a' sit littera nexa canina:
'Est gens dura' sonat conexio nominis acta.
Durus rex genti durae meruit dominari.
Cor adamantinum se pravum vertit in arcum,
Non potuit frangi, verbi magnete secari,
40 Ferrum quo trahitur, quo ferrea mens leviatur,
In caelum rapitur, dum suspensa speculatur.
Sed pressa rabie, sopitis ignibus irae
Obsequii munus persolvit et hospitii ius,
Non tamen attendit, sed verbi spermata sprevit,
45 Quae didicit, non dedidicit, non figmina liquit.
Tantae duritiae vim pensans assecla vitae
Moliri frustra, vexari noluit ultra:
Abstitit, exivit caulasque suas repetivit.
In remeando dolet, quod nulla talenta reportet, f. 68r
50 Quod vacuus remeet, tritura, quod area cesset:
Occurrit menti magni prudentia Pauli.
Paulus Bithyniae fines decrevit adire,
Pelleret ut tenebras mortis, subverteret aras,
Sed Iesu Christi restitit sibi flamen eunti:
55 Destitit et Mysiam studet agno iungere sponsam.

moestus *T* letos *T* 24 Sevit *GT* 27 pretendens *GT* 28 prodit abest *T* 29 ysagogae *GT* 30 cathegoriis *GT* 31 equivoce *T* 32 designat *T* 35 litera *T* 37 Dunus *T* 40 leniatur *T* 41 celum *T* suspensa dum *GT* 43 hospicii *GT* 46 duriciae *GT* 52 Bythyniae *GT* 53 oras *T*

Hac vir apostolicus forma maerore solutus
Lucratus modicum doctrinae merce lucellum
Triginta lectos secum transvexit ephebos,
Lorica fidei munivit, casside verbi,
60 Ditis commentum praevenit et impedimentum,
Abluit a noxa, quam contraxit vetus Adam.
XI. Sed quia nil laetum, nil est in carne quietum,
Immo turbatur, quod conceptum generatur,
Evectus navi iactatur turbine grandi,
65 Non tamen afficitur iactura, non remoratur,
Sed recipit laceris illum brevis insula remis,
Insula Fositesland sub Fresonum dicione.
Planities lati patet hic gratissima campi,
Gramine fertilis est et floribus, ubere glaebae.
70 Laeta virecta greges carpunt abdomine pingues.
Longi nocte brevi reparantur damna diei,
Ros reddit gelidus quantum consumpserit aestus.
Manat aquae iugis fons, unda superstitionis;
Qui bibit inde, tacet, fari penitus nihil audet,
75 Non mutire licet, tacitis vox faucibus haeret.
Iniectos situlae nummos non contrahit ad se,
Orat, ut accedit, sic orat, quando recedit. f. 68v
Excolitur fanum sollemni more profanum:
Nemo viator adit, nisi quem via longior angit,
80 Nemo, quod errat ibi, pecus est formidine leti,
Nam qui praesumit, perit, hunc sors ultima punit.
Hac in valle sibi iussit tentoria tendi,
Contempsit cultum ritumque superstitiosum,
Non rabiem regis timuit, non iurgia gentis,
85 Mactari mensae permisit pinguia quaeque,
Tres in fonte viros baptizavit renovatos,
Sivit ab urceoli fundo libamina tolli.

56 merore *GT* 60 prevenit *GT* inpedimentum *G* 62 letum *T* 63 concaeptum *G* 67 Fosytesland *GT* 69 glebae *GT* 70 Leta *T* 73 supersticionis *GT* 75 muttire *T* heret *G* 77 accaedit — recaedit *G* 78 solemni *GT* 80 laeti *G* 81 presumit *GT* 83 cultum] vultum *T* supersticiosum *GT* 87 Sinit *T*

Nec mora, concursus fit, adest ignobile vulgus,
Seditione furit, rabidas mentes furor urit,
90 Fulmineo tantum scelus aestimat igne piandum
Ultoresque deos in vindictam stimulatos
Nocte satam Stygiis Allecto ducere ripis
Anguibus intortis, ut ludit musa Maronis.
Sed cum nil laedi, nil cernit triste timeri,
95 Vix se continuit, non irruit, ira quievit.
Fama tamen, monstrum, quo non pernicius ullum,
Mobilitate vigens, vires in eundo requirens,
Quae non sunt fingens, veris mendacia miscens,
Fama Giganteae stirpis, furor, ultio terrae,
100 Sunt cui tot linguae, quot sunt in corpore plumae,
Sunt oculi vigiles totidem, tot subrigit aures,
Cursus terrificam detorquet regis in aulam,
Accendit flammas menti, movet, aggerat iras,
Divulgatque virum venisse diis inimicum,
105 Osorem regni, suadentem numina sperni. f. 69r
Famae rex credit, fremit, indignatio crevit,
Frena tamen calidae non laxat cursibus irae.
Primores populi iubet intra tecta vocari;
Assunt, in solio medius consedit avito,
110 Quaerit consilium, quaerit, sibi quid sit agendum.
Decreto procerum decernit sorte probandum,
Quem iubeant saevas sontem di pendere poenas.
Ter tribus est vicibus ternis sors missa diebus,
Sed vitae consors mansit discriminis exsors,
115 Sors non prodit eum, tamen in comitum cadit unum,
Unum martyrii meritum palma decorari.
Sed quid censendum, quid in hac re coniciendum?
Ni deliquisset, non sors in eum cecidisset.
Contraxit naevum stillante cruore medendum:
120 In situla primus tulit aera cupidine tactus.

94 ledi *T* 97 ingens *T* 98 mendatia *G* 99 Gyganteae *G* Gygantiae *T* 102 Currus *GT* 103 aggerit *T* 110 Querit — querit *T* 112 sevas *GT* dipendere *T* penas *GT* 114 discrimine *T* 117 coniiciendum *GT* 119 nevum *T* 120 era *GT*

Non pedicam cavit, quam vitae praedo paravit,
Sed tamen evasit, quia crimen sanguine lavit:
Est emundatus sic caelitibus sociatus,
Ablata noxa non est ablata corona.
125 Nam nil iudicium divinum linquit inultum,
Est hic aut alibi delicta necesse piari,
Virtutis pretium tamen est in cardine fixum.
Lex est per Moysen data, credita mysteriarchen,
Sed quoniam maerens silicem percussit et haerens,
130 In Nebo moritur, contra Phogor sepelitur.
Si non est Moysi parsum, non parcitur ulli.
Vates veridicus Bethel est ad delubra missus,
Scinditur ara, cinis perit, aret dextera regis, f. 69v
Restauratur; abit, sed decipitur, redit, edit,
135 Mandatum fregit; trux hunc leo dente peremit,
Non asinum tetigit, stetit, haut de carne comedit,
Sed quasi commissos artus custodit humandos.
Sic, de quo cecini, donatur honore triumphi.
Sed rex unius sortita morte potitus
140 Expugnasse putat caput ac se praevaluisse;
Accitum verbis temptat terrere severis,
De fani vanis expostulat, arguit aris,
Se queritur spretum decretaque prodita legum.
Non deterretur praesul, non mente movetur,
145 Sed serpentinae perfert pus, sibila linguae;
Quae decuit regem, quae se, reddit rationem:
'Non iram merui, non te, rex inclite, laesi.
Es sapiens, non ira cadit, scis, in sapientem;
Audi, quae per me loquitur dominus deus ad te.
150 Est opus artificis deus, in quo spem tibi figis,
Non deus est tuus, est nihil, es potius deus eius,
Non formavit te, sed formatum colis a te,

121 predo *GT* 123 celitibus *T* 127 precium *GT* 129 quoniam] quem *T* merens — herens *GT* 130 Phagor *T* 131 non Moysi *om.* est *T* 134 aedit *G* 136 haud *T* 137 commissos] missos *T* 140 Expugnare *T* 142 phani *GT* 144 presul *GT* 147 inclyte *GT* lesi *T* 148 scis] scio *T* 152 formatam *T*

Vivis, non vivit, sentis, non formula sentit.
Erras, deciperis, sub figmento cubat anguis,
155 Anguis, qui primae subrepsit origo ruinae,
Virus qui fraudis spuit, infudit protoplastis,
Insufflavit eis aeternae sulphura mortis
Ac per eos omnem deglutit posteritatem.
Huic, rex, heu! servis, huic collum nobile flectis,
160 Hic te subiectum sibi demerget sub Avernum,
Vermis ubi tundit psychen ignisque perurit, f. 70r
Non moritur vermis, non vis extinguitur ignis,
Est sine defectu defectus, mors sine morte,
Est infinitus finis: quid amarius est his?
165 Sed dum tempus habes, hanc, quam geris, exue mentem,
Consule, parce tibi, convertere, desine falli,
Desere quod non est, ut verum percipias 'est'.
Non est 'esse-quod-est' quod credis, sed tua mors est;
'Esse-quod-est' deus est, hoc omnis condita res est;
170 Si vis esse, vide, quid agas, merearis ut esse,
Fonte salutari festina purificari,
Ne vita careas, ne regni sceptra relinquas,
Sed regnes per eum, qui rex est vitaque regum,
Qui dat regna quibus vult et transfert ea quo vult'.
175 Edidit haec heros, paucis haec reddidit archos:
'Novi, quid cupias, quae sit tibi prompta voluntas,
Velle mori scio te, non continget tibi per me.
Vive, licet nolis, aequasti famina factis.
Est invincibilis tibi vis, constantia mentis,
180 Ocius ergo redi, de nostris finibus exi.'
Hic primas tantus primatibus est imitandus,
Ethnicus exemplum dat Christicolis recolendum.
Nam quia Spartani sectatus scita Lycurgi
Invenit leges, quibus effera comprimitur mens,

157 eternae *GT* 160 Arvernum *T* 161 spychen *GT* 175 hec (*bis*) *T* 178 nobis *T* equasti *T* 182 Hethnicus *GT* Christiolis *T* 183 Ligurgi *GT*

185 Irae frena, modum statuit, ius censuit aequum,
Noluit insontem quemquam sine lege perire,
Non accusatum laesit nisi sorte notatum.
O clibanum mentis quantus succenderat ignis,
Dum se contemni, sua vidit sacra refelli! f. 70v
190 Non in Trinacriis magis aestuat Aetna caminis,
Cum nubem picei prorumpit in aethera fumi
Eructatque globos flammae scopulosque revulsos,
Viscera montis agit sub divum, sidera lambit.
Sed se devincens extinxit pectoris ignes.
195 At nostri proceres commota bile tumentes
Extra se saliunt, propria non pelle quiescunt,
Non cohibent frenis animum religantve catenis,
Non modus est irae, non est dilatio poenae,
Scintillant oculi, sunt sanguinei, truculenti,
200 Ignescit vultus, linguae se praepedit usus,
Amittunt sensum, non sunt in pectore secum:
Insanos homines insanus iuret Orestes.
Sed quid necto moras sulcaturus maris undas?
Explosa rabie Rabodus bilisque tumore
205 Mutavit mentem contra fas ante furentem,
Converti voluit, ceu prisca relatio prodit;
Sub fidei specie baptisma sitivit inire,
Plantas immisit, sed deterior resilivit
Sive metu gentis motus, seu crimine mentis.
210 Non meruit turri lapis Ananeel copulari,
Excessit normam mensurae filius irae.
Sed licet abstractus, licet esset apostata factus,
Legatum verbi sivit sub honore reverti.

XIII. Exiit antistes et transiit ad Walichrenses.

215 Est haec effera gens, non iura verens neque leges,
Non assueta iugo, non imperio, sine freno,
Cervicis durae, motabilis ut maris undae, f. 71r

188 clybanum *GT* 189 contempni *GT* 190 Aethna *G* Ethna *T* 193 sydera *GT* 195 commoto *T* commota *ex* commoto *corr. G* 198 penae *G* 199 sanguine *T* 202 Horestes *GT* 206 relaxio *T* 208 inmisit *G* 210 Ananehel *GT* 212 esse *T* 214 transit *T*

Ex quibus est circa spumantibus insula cincta.
Per Scaldae fluvium subit optatum sibi portum,
220 Ancora de prora iacitur sub litoris ora,
Exiliunt comites laetum celeuma canentes.
Progreditur socia se constipante caterva,
Ingreditur spurcam ritus squalore proseucham.
Effigies varias ibi divum cernit et aras:
225 Concaluit, doluit, cor eius zelus adedit,
Zelus, quo Phinees, quo mens arsit Matathiae,
Diruit incusas sub perditione figuras,
Hemitheos pepulit, Summanus cum Iove fugit,
Aedem mundavit, renovans altare dicavit.
230 Non tulit aedituus mentis furiis agitatus,
Accurrit validum gladio conixus in ictum,
Vires exeruit, cerebri confinia rupit,
Vita privasset, nisi vita necem superasset;
Sed non oppetiit, non laedi vulnere quivit,
235 Est in communis servatus dona salutis.
Vix comitum diram pro se compescuit iram;
Ultio ne de se procederet, opposuit se,
Hostem defendit, pacem pro lite rependit.
Non tamen ira dei permisit pace potiri.
240 Nil est lucratus Ditis possessio factus,
Vinctus, vexatus diros solvit cruciatus.
Genti maesta suae spectacula praebuit in se
Ancipiti collo, membrorum solvitur ordo,
Est rabie tumidum cor, turget pectus anhelum,
245 Terror inest oculis distorta tuentibus hirquis, f. 71v
Non mansit vultus, non gestus, non color unus.
Dumque die quarto sol surgeret axe citato,
Est suffocatus Stygioque lacu tumulatus.
Nec solus periit, sceleris monimenta reliquit,

219 Scalde flumen *T* 220 Anchora *GT* littoris *GT*
221 letum *GT* 222 se circumstipante *T* 224 ibi divinas *T*
225 adaedit *G* 226 Finees *G* Fineas *T* Mathathyae *GT*
227 perdicione *GT* 228 Emytheos *GT* 234 ledi *T*
235 incommunis *GT* 237 Ulcio *GT* 238 pacemque pro *T*
242 mesta — prebuit *GT* 245 hyrquis *GT* 246 cultus *GT*

250 In nondum genitos est ultio fusa propinquos.
Ex radice mala ramalia sunt vitiata:
In tempus praesens damnatur postuma proles,
Longius aut brevius crescit, decrescit in artus,
Aut deturpatur vel foeda peste gravatur,
255 Est sibi dedecori totique notabilis orbi.
Est vero populus summa formidine pressus,
Palluit, expavit, non vivere posse putavit,
Legato domini se nisu subdidit omni.
Ceu fontem cervus post anguinos sitit haustus,
260 Sic in vitali sitiit se fonte renasci.
Delubra destruxit, divina sacraria struxit,
Error abit vetus et veteris pollutio cultus,
Luce nova tenebrae veteres truduntur abactae.
Sponsus ibi sponsam Christus duxit speciosam,
265 Est Wilbrord dignus factus sponsi paranymphus,
Sunt per eum pulchrae data pulchra monilia nuptae.
Dumque moras ageret, sponsalia multiplicaret,
Comperit oceani super agros flumina fundi,
Aedes avelli vastaque voragine mergi.
270 Est nisus precibus motos componere fluctus,
Moles undarum nativum trusit in alvum,
Obiecit vectes cumulos extantis harenae,
Instar enim muri stetit obex glarea ponti. f. 72r
Durat in id tempus, hic frangitur Ennosigaeus
275 Nec transit metam fidei virtute statutam,
Sed quasi compedibus furit intra litora vinctus.
O quantus constat, qui stare mari iubet, et stat!
Non Iosuae dispar, qui Iesum nomine signans
Iussit declivem flammis Hyperiona stare,
280 Nusquam provolvi, non a statione moveri,
Donec magnificum duxisset ab hoste triumphum,
Pacem proselytis firmasset Gabaonitis:

250 ulcio *GT* 251 viciata *GT* 252 presens dampnatur posthuma *GT* 254 faeda *G* feda *T* 260 siciit *GT* 271 nativam *T* 272 exstantis *GT* 274 Ennosygaeus *T* Ennosygeus *G* 276 littora *G* 279 yperyona *GT* 280 stacione *G* 282 proselitis — Gabaonytis *GT*

Sol ibi retrogradus, hic retro cessit abyssus.
Est mare conclusum, vitae capit insula fructum.
285 XIV. Praesul firmatis rediit fidei rudimentis,
Pastor oves adiit, per pinguia pascua pavit.
Non est oblitus, quanto sit honore potitus,
Dum non est laesus, letali vulnere caesus,
Dum verbo gentem subiecit in arma furentem,
290 Regibus invictam domuit se paupere victam
Ac Nereum vinxit refluoque repagula fixit:
Non hoc Lethaeus quivit submergere rivus.
Sed se discutiens, sibi praestita dona revolvens,
Quicquid sudavit prius, ut nihilum reputavit;
295 Est sibi difficiles conatus adire labores.
Paulum vas electum, vas imitans pretiosum
Per lepidos actus est omnibus omnia factus.
Ignis discurrens, animalia sancta perurens
Discurrit per eum per conciliabula fratrum,
300 Esset ut his praesens animo, facie licet absens.
Hoc flagrans igni discursu spirituali f. 72v
In vico Suestra petiit monachilia saepta.
Actus amore viae brevioris et accelerandae
Transiit angusto per aristas limite ducto,
305 Limite, qui tenuis dictus rigor a geometris
In praesignatum trahitur quasi linea signum.
Sed tutor segetis permotus bile furoris
Insano currit similis, convicia fudit
Cornipedemque via vetuit procurrere trita.
310 Verna dei doluit, siluit, divertit, abivit.
Sed cum Tithoni surgens Aurora cubili
Visum mundanum solem praecurreret ortum,
Ad curam culti rediit blasphemus agelli,
Ivit securus, sed in aeternum periturus:
315 Morte repentina divina concidit ira

285 Presul *GT* 288 lesus *T* laetali *G* vulnere lesus *T* 292 Letheus *T* Laetheus *G* 293 prestita *GT* 294 Quidquid *T* 296 preciosum *GT* 298 sacra *T* 300 presens *G* 302 petit *T* septa *T* 306 presignatum *GT* 311 Thytoni *GT* 312 precurreret *GT*

Incussitque metum tam detestabile letum.
Hoc obitu pereant quicumque viantibus obstant.
O quanti meriti vir, quam carus deitati!
Non deus offensum, pulsum dimisit inultum;
320 Non eius cordi, non eius defuit ori.
Ipse nihil voluit, nisi quod voluit deus ipse,
Sanae doctrinae studio discurrit ubique.
XV. Dumque per undosi transiret litora ponti
Sole coquente diem, calor accendit sitis ignem.
325 Aruerant comitum fauces, os, lingua, palatum;
Est aqua iuxta se, salsugo sed amovet a se,
Cernunt nec tangunt et plus sitiunt, quia cernunt.
Quo minus ardentes possent tolerare vapores,
Conspectae fecistis aquae salis instar amarae. f. 73r
330 Condescendit eis vir mellifluae pietatis;
Ne desperarent, hortatus, ne titubarent,
Spe fidei mixta subiit tentoria fixa
Nec permisit ibi quemquam propius remorari.
Procubuit modica scrobe facta fusus in acta,
335 Palmas expandit, caelum precibus penetravit:
'Summe deus, pie, care deus, mea spes, mea virtus,
Dulcis fons vitae, nil dulcius et melius te,
Solus habes 'esse', quo rerum profluit 'esse',
'Esse suum' das cuique, datum ceu vis ita mutas.
340 In colubrum typicam mutasti mystice virgam;
Est factus sanguis Nilus, Memphiticus amnis;
Profluxit dulcis diri prius unda saporis
Dulcorata typo crucis immisso sibi ligno;
Petra Petrum signans et mystica dona ministrans
345 Ardorem populo sitis extinxit recutito.
Es deus idem nunc et idem potes, o pie, quod tunc,
Par similisque tuos recreet nos gratia servos,
Fons manet dulcis gustu tactuque salubris,
Ne consumantur, qui me pro te comitantur,
350 Quos commisisti mihi quosque mihi tribuisti;

316 laetum *G* 323 littora *GT* 327 siciunt *G* 341 Memphyticus *GT* 343 inmisso *G* 344 Petra petram *GT*

Per me salventur, tua gloria magnificetur.'
Vix prece finita fluxit dulcissima lympha,
Elicuit fontem scatebris nunc usque scatentem.
Accurrunt agiles sedantque sitim sitientes,
355 Est extincta sitis, domino data victima laudis.
Clarior ex claro Wilbrord est, altior alto,
Ante suis carus carissimus est ibi factus. f. 73v
Ne tamen ulterius torreret eos gravis aestus,
Hauserunt dulcem secumque tulere liquorem
360 Non diffidentes, sed eum vexare timentes.
XVI. Succedunt miris miranda stupendaque signis.
Intentus studiis caelestibus, artibus almis,
Numquam defecit, non nocte dieque quievit,
Sed triticum fidei populo dedit esurienti.
365 Dumque fugans mortem transiret per regionem,
Occurrere sibi mendicantes duodeni
Pauperie maesti, nullo velamine tecti
Ni xerampelinis, conserto tegmine spinis.
Quid faceret? non aes habuit, panes neque vestes.
370 Est vas vimineum, patet arta fauce rotundum,
Est ad iter partum, vix heminae capit haustum,
Hoc sibi delato fessos satiavit iaccho.
Non est exhaustus modicus liquor ille, sed auctus,
Effusus velut infusus fluit inde refusus.
375 Ebiberant et transierant hymnumque canebant:
Est vas inventum vino velut ante refertum.
Quae mens concipiat, quae lingua diserta retexat,
Quanta dei pietas sit, quanta benigna voluntas,
Sola creaturae totius causa creandae!
380 Esse voluntatem constat rerum genetricem.
Optimus est deus optima cuncta volens et adimplens,
Omnia quae voluit, canit ut psaltes, ita fecit:
Hylen, ideas, caelum, terram, maris undas

354 sicientes *G* 352 exstincta *GT* 361 Succaedunt *G*
362 celestibus *T* 371 eminae *GT* 372 yacho *GT*
375 ymnumque *GT* 376 ante] aute *G* 377 deserta *T*
379 tocius *GT* 383 Ylen ydeas *GT* celum *T*

Condidit ex nihilo distinxit et ordine certo.
385 Sic rursus plenum vas reddidit evacuatum. f. 74r
XVII. Est simili signo virtus patris agnita mundo.
Dispositis extra quae congrua sunt sibi visa,
Interiora sui statuit disponere claustri.
Venit et est epicis susceptus ut angelus hymnis.
390 Membra salutavit caput, omnes laetificavit
De se pendentes, suscepit suscipientes,
Oscula libavit, doctrinae melle cibavit.
Circuit aediculas fraternis usibus aptas,
Si quid collapsum, si quid foret aedificandum.
395 Intravit promum nihil hac vice promere promptum;
Nil invenit ibi, defecit copia vini,
Est tamen exiguus liquor uno vase repertus.
Immisit baculum pro sustentamine gestum
Auxilio fisus, cuius virtute lecythus,
400 Per quem spes viduae manet hydria plena farinae,
Ad cuius nutum manans oleum prius haustum
Infusum typicis fluit ad spiracula vasis,
Persolvit meritis Elisaei debita matris.
Tota mente preces divinas fudit in aures,
405 Nec frustra petiit, nam bacchi potio crevit,
Oenophori vacuas implevit adaucta cavernas,
Humectavit humum, damnum non intulit ullum.
Res latuit, penoris custos venit, reseravit,
Vidit et obstupuit, clausit tacitusque recessit;
410 Solum solus adit, domini magnalia pandit.
Praesul avet, grates agit, offert crusmata, laudes.
Se non extollit, memori sed mente revolvit,
Quod transformatus Thabor super ardua Christus f. 74v
Mysterium tanti visus vetuit memorari
415 Ante sui summum victa de Morte triumphum.
Exemplo celebri iubet hoc de se reticeri,

384 destinxit *T* 389 suscaeptus *G* ymnis *GT* 390 letificavit *T* 391 suscaepit *G* 393 ediculas *T* 394 edificandum *T* 398 Inmisit *G* 399 lechytus *GT* 403 Helysei *GT* 405 peciit *G* bachi pocio *GT* 406 Aenophori *G* Aenophora *T* 410 adiit *T* 411 Presul *GT*

Ne quisquam resciat, dum carnis debita solvat,
Ne robur mentis favor enervet popularis.
Non propriis meritis adscripsit dona salutis,
420 Sed domino soli, virtutum progenitori,
Infra se posuit se, crevit et inde super se,
Clarius emicuit, conceptus lumine luxit.
XVIII. Venit iter tendens in amicas hospitis aedes.
Hospes eum studio complectens officioso
425 Apposuit mensam variis dapibus cumulatam,
Erubuit, quod ei defecit vena Falerni.
Sed vitis verae palmes stillans pietate
Succurrit tristi mira virtute rubori:
Pocula de vasis bis binis miscuit artis
430 Vimine contextis, heminis quattuor aptis,
Suntque quater deni convivantes satiati.
Sicut aquae iugis fons puris profluit undis
Nec patitur refluis in se dispendia venis,
Sic liquor ex modicis profluxit viteus obbis.
435 Gratia donavit hoc, quod natura negavit.
Frumenti granum post mortem vivificandum
Distribuit quinque panes in milia quinque
Ac geminos pisces duo testamenta notantes;
Ex pentateuchi mensa dans fercula menti
440 Esuriem pepulit dape, corda famelica fulsit,
Farsit apostolicas bis sex de fragmine sportas. f. 75r
Quae domini mentem mens indaget ratione!
Quidquid vult, hoc fit, quod non vult, non penitus fit.
Nobilitare suum meritis decrevit alumnum:
445 Auxit ut ipse cibum, dedit huic augere lyaeum.
Convivae saturi novitate rei renovati
In divinarum prorumpunt cantica laudum.
XIX. Dapsilis antistes tanto sub honore recedens
In fines Fresiae statuit maturius ire,
450 Quo satiet gentem divini panis egentem.

419 asscripit *G.T* 422 concaeptus *G* 430 eminis quatuor *GT* 431 saciati *GT* 434 profluit *T* 435 Gracia *G* 439 pentatheuci *GT* 440 fulcit *GT* 448 recaedens *G* 450 saciet *GT*

Cumque fatigatus, Phoebea lampade tostus
Divitis in pratum pravi diverteret amplum,
Vir moti capitis procurrit, victima Ditis,
Evomuit foedum litis pus atque venenum,
455 Cornipedes laeto caesos exegit ab ervo.
Sed celeres equites non iurgia tanta ferentes
Cum vellent hostem vita privare procacem,
Iussit, ne facerent, ne sanguine se macularent.
Dulcibus hunc verbis pro factis mulcet acerbis:
460 'Parce tibi, fili, ne saevi, parce furori,
Ad te collige te, mentem rege, sta, resipisce,
Pensa, si caperes iter, an id agi tibi velles.
Quae tam crudelem retinet gens barbara morem,
Arceat ut viridi lassos de gramine campi,
465 Quod dum grex rodit, tantum ros nocte reponit,
Observet fontes, declivos abneget amnes?
Non tibi molimur damnum, pro pace venimus,
Tendimus in Fresiam sponsam domino copulandam.
Legatos sponsi cura si iuveris omni, f. 75v
470 Praemia percipies per nos, velut ipse labores.
Desere rancorem, procul a te pelle tumorem,
Nobiscum prande, bibe, nobiscumque recede.'
Profectu nullo narratur fabula surdo:
Congruit huic 'onos lyras', induruit ira.
475 Mel pater infudit, virus, fel ille refudit:
'Non pro pace venis, aretalogus esse videris.
Sed vim dictorum contemno, refuto tuorum,
Non mea prata sinam depasci, non tibi cedam.
Nolo moreris, abi, mea laedere pascua noli.
480 Munus nolo tuum, non prandeo, non bibo tecum.'
'Non bibe, sic sit!' ait doctor divinus et ivit,
Liquit avaritiae loca, radicis vitiosae.
Non aberat longe, sitis ignea crevit in hoste,
Ac si per venas repsisset torrida dipsas.

451 Phebeia *GT* 454 faedum *G* fedum *T* 460 sevi *T* 466 *an* obseret ut fontes? 470 Premia *GT* 472 recaede *G* 478 caedam *G* 480 prandes *T* 482 viciosae *GT* 484 dypsas *GT*

485 Ultio desaevit, redit aeger, pocula poscit,
Vix expectavit spatiumque morae brevis odit.
Admovit pateram labris plenam, spatiosam,
Sed non influxit vini liquor, immo refluxit.
Os totum mersit, nil profuit, ardor adussit,
490 Ignis edax tacita succendit viscera flamma,
Exhausit sucum circum vitalia fusum.
Canduit in sicco turgescens lingua palato,
Non sudor solitus lassatos manat in artus,
Arent exustae siccata per ossa medullae:
495 Missus in oceanum sitis haut extingueret aestum.
Non se divinum credit punire flagellum,
Sed vocat Archigenen, medicinae postulat artem, f. 76r
Maxima dona dedit, multo maiora spopondit,
Summis expensis emit fomenta doloris:
500 Cassus defecit labor et dolor auctus inhaesit.
Tandem defessus, nullo medicamine fretus,
Quem contempsisset, meminit, quem vi pepulisset.
Paenituit; fleret, si fletus vena vigeret.
Absentem quaerit, quem torvus abire coegit,
505 Si forsan redeat, per gyrum compita servat.
Supplicium tantum revolutum durat in annum,
Cum demum rediit, quo vindice passio coepit.
Est reus adductus macie confectus, adustus,
Irae vim queritur, se deliquisse fatetur,
510 Deposcit veniam, tanta pro peste medelam.
Nec mens Clementis clausit fontem pietatis,
Nomine significans rem gessit significatam,
Clementi poenam probitate repressit et iram,
Ex proprio cyatho temetum miscuit aegro.
515 'Non bibe' damnavit, 'bibe' damnatum reparavit.
Moribus ante lupum mansuetum vertit in agnum,
Incolumem fidis hilaremque remisit amicis.

485 Ulcio *GT* desevit *T* 486 spaciumque *GT* 487 spaciosam *GT* 495 haud *T* 497 archygenen *GT* 500 inhesit *GT* 503 Penituit *T* 507 caepit *G* 513 paenam *G* 514 egro *G* 515 dampnavit — dampnatum *G* 517 hylaremque *GT*

Est huic et multis generatus causa salutis;
Mors et vita, salus et languor, gratia, virtus
520 Ex nutu domini parent eius dicioni.
XX. Treveris est ingens urbs Gallica regna cohercens,
Victrix militia, dominatrix, altera Roma,
Plebis scita, patres habet ac fora iuraque, leges,
Est caput Europae, caput est quae cosmographiae,
525 Urbibus antiquis antiquior est monimentis. f. 76v
Nam velut ex tumba promunt epigrammata sumpta,
Semiramis Nino regnante superba marito
Non ab eo dictis contenta suis Ninivitis
Extruxit cocti lateris murum Babylonis,
530 Eoas gentes bello sibi subdidit omnes,
Fraude novercali privatum culmine regni
Privignum patria detrusit et urbe paterna.
Hic per tot gentes, per tot migrans regiones
Piscosum tandem Mosellae venit in amnem
535 Optavitque solum condendis moenibus aptum,
Urbem praeclaram statuit, sua moenia vidit.
Trebita nomen ei: dat nomen Treberis urbi,
Armis finitimos domuit longeque remotos,
Exulis in solio regnavit filius Hero.
540 Hic mundi dominae domus est extructa Mariae,
Incolitur castis cosmetis virginitatis.
Saevit ibi validi tempestas horrida morbi,
Virginei flores immutavere colores,
Palluit arescens rosa, fuscant lilia sentes,
545 Languent ancillae domini forma speciosae.
Ut rex interitus calcans aegros super artus
Quasdam finivit, reliquas sub morte reliquit,
Non tantae plagae succurrit opus medicinae,
Luctus ubique sonat, singultus pectora pulsat.

519 gracia *G* 522 milicia *GT* 524 cosmographyae *G* 525 monumentis *T* 526 epygrammata *GT* 529 Exstruxit — Babilonis *GT* 535 maenibus *G* 536 preclaram — maenia *G* 539 Exsulis *T* solis *T* 540 exstructa *GT* 542 Sevit *T* 543 inmutavere *G* 546 egros *G*

550 Tota madens lacrimis ibi mater spiritualis
Nunc desperatas, nunc aspicit exanimatas,
Quas plangat, nescit, geminus dolor et labor angit,
Optat et ipsa mori comitemque sororibus addi. f. 77r
Femineis tristes ululant plangoribus aedes.
555 Quid facerent? demum post funera multa suarum,
Post clades varias sedet omnibus una voluntas
Absque mora fidos Wilbrordo mittere missos,
Rebus ut in mersis properaret adesse levandis.
Festinus venit, cernens lugubria flevit,
560 Nectare doctrinae vetuit lamenta sonare,
Optulit hinc agnum pro peccatis holocaustum,
Agnum, qui sacra stayros oblatus in ara
Mortem damnavit, scelus Adae sanguine lavit.
Cordis in altari non destitit ipse cremari,
565 Dum thymiama precum vexit compunctio sursum
Ad domini solium, caeli terraeque senatum.
Potandam lympham dedit ore suo benedictam,
Lustravit vacui cellas aspergine claustri:
Sic exterminium, sic vindicis abstulit ictum
570 Extentamque manum gladiumque repressit adactum.
Hierusalem pulchrae sunt filiolae restitutae,
Reddita vita, salus est, fugit mors, cruciatus.
Amplae personae vetat hoc urbs ampla latere:
Tantum iuxta se gaudent sidus rutilare.
575 XXI. Accidit his actis cuidam temptatio grandis.
Territus est monstris: ut maesta domus Raguelis,
Sponsi dum Sarae tot ab Asmedeo periere,
Est subiecta pari lugentis pergula cladi.
Indidit horrores phantasma nocens, ephialtes,
580 Aut aliud nequius, pressurae pondere maius.
Non potuit cerni, non audiri neque tangi, f. 77v
Venit et exivit, rediit, sed nemo rescivit,
Quo discessisset vel adesset ac unde redisset.
Diripuit praedam, mantilia, gausape, mensam,

568 dampnavit *G* 565 conpunctio *G* 566 coeli *T*
570 adactam *T* 574 sydus *GT* 575 temptacio *GT*
576 mesta — Raguhelis *GT* 579 epyaltes *GT*

585 Vasa, dapes, vestes, penus omne redegit in ignes,
Abstulit infantem matris gremio recubantem,
Flammis ussisset, nisi se pater opposuisset
Proiectumque suis celer excepisset in ulnis.
Nulli securos licuit praesumere somnos,
590 Angulus omnis habet quod corda trementia terret.
Et quae vis invisibilem depelleret hostem?
Inclusus non excludi potuit neque trudi.
Profuit hic modica vix exorcismus in hora,
Phasma parum cessit, non longius inde recessit,
595 Irruit infensum quasi se crudelius ultum,
Plus insanivit, nihil illic paene reliquit;
In luctu iacuit domus, hinc vicinia fugit.
Sed tandem miseri venit tempus miserendi:
In cladis tantae rediit terroribus in se,
600 Virtutum meminit, quas Wilbrord nobilitavit,
Intra se rixam pro se concepit et iram,
Aeger vicinam quod distulerit medicinam,
Poena sit dira tortus virtute propinqua.
Evolat accelerans, pedibus timor alligat alas,
605 Venit, prostravit se, fletibus ora rigavit,
Syrma tragoediae pandit, quam pertulit in se,
Poscit tutelam domui plagaeque medelam.
Nec sua dona negat pietatis fons, sed inundat,
Haustum tradit aquae sibi per se sanctificatae, f. 78r
610 Ore prophetali retegit secreta futuri:
'Non contristeris, non exspes mente graveris.
Est domus haec Diti data, tota cremabitur igni.
Iudicium domini fixum nequit esse refixum,
Sed quaecumque potes, prius extrahe, longius abde,
615 Abdita salvificae resperge liquoribus undae,
Sta cruce signatus, tua respice damna reatus.

584 predam *G* 588 excaepisset *G* 589 presumere *GT* 593 exorcysmus *GT* 594 caessit — recaessit *G* 596 pene *GT* 600 quos *GT* 601 concaepit *G* 602 Eger *GT* 603 Paena *G* Pena *T* 606 tragediae *GT* 613 Indicium *T* 614 quaecunque *T* 616 Sta]Ita *T* dampna *GT*

Ardentes prunas ubi videris esse solutas,
Inmundos cineres et inustas egere sordes,
Lustrali lympha foris, intus diruta lustra,
620 Construe securus laetos soles habiturus.
Trusus ut Asmedeus, vinctus tuus est inimicus:
Non iteres ultra, tua ne sint deteriora.'
Hac spe discessit firmatus, iussa facessit,
Extulit, aspersit, stetit, ignem surgere vidit.
625 Sub lecti gradibus sonuit terrae quasi motus,
Ignis prorupit, tecti fastigia rupit,
Involvit sontes flammis ultricibus aedes,
Non mansit paries, non tegula, ianua, saepes.
Area mundatur, domus aptior aedificatur.
630 Sunt habitatoris potiora novissima primis:
Vixit ibi sospes, locuples, discriminis expers.

XXII. Non situs in latebris est mons in vertice montis.

Insignem signis vaga fama canebat opimis,
Signa loquebantur, quae nunc extunc celebrantur.
635 Summae iustitiae dux Karolus hunc amat ut se,
Dulcia sunt illi praeconia dulcis amici,
Fidit honestari per eum nimiumque beari. ·f. 78ᵛ
Committit natum sibi vitae fonte sacrandum:
Antistes iubilat, sacratum chrismate firmat,
640 Nomine Pippinum vocat ornans nomen avitum
Ac sibi symmystis sublatus lumine mentis
Tanquam praeteritum contexuit omne futurum,
Omne, quod huic proli dominus providit honori:
'Filius iste ducis, quem lavi fonte salutis,
645 Maior erit magnis maioribus, altior altis.
Non inter proceres, aluit quos Francia dives,
Clarior est ortus; hunc provehet ardua virtus,
Fascibus et donis cumulabitur atque triumphis.'

627 edes *T* 628 sepes *GT* 629 edificatur *T* 635 iusticiae *GT* 636 preconia *GT* 637 Fidet *T* 639 crismate *GT* 640 Pipinum *GT* 641 symmistis *GT* 642 preteritum *GT* 645 alcior *G*

Visio symmystae non verior est Isaiae,
650 Stemmate quippe ducum genitus dux, assecla regum,
Edicto papae rex est unctus Zachariae.
Progenie tanta dignum primus diadema,
Regalem primus trabeam gestavit adeptus,
Nec regni meta contentus prodiit ultra,
655 Fines extendit, contermina regna subegit,
Hinc Longobardos compescuit, hinc Aquitanos,
Duxit magnificos victor virtute triumphos.
In mundo nullus rex huic fuit aequiperandus.
Ex hoc est Magnus, sol terrae, Karolus ortus,
660 Sol, cuius radiis lustratur Gallicus orbis:
Est notus fama, qua caelum sustinet Atlas,
Caspia qua longum deducunt claustra recessum,
Nec magis Augusto se iactat Roma monarcho,
Principe quam tanto plaudit Germania Magno.
665 Imperium Gallis Romanae subdidit arcis, f. 79r
Christi pontifices sublimavit quasi reges,
Ditius his nihil est, nihil excellentius his est.
In nullam gentem, nullam prorupit in urbem,
Quam non contereret, non ampla tropaea referret.
670 Regnum fundavit genitor, genitus decoravit.
Hac viridi planta succrevit regia silva,
Induperatores et avito germine reges.
Prodiit Heinricus tanto de semine quartus,
Caesar et Augustus, quo fulget sidere mundus,
675 Hoc cuius nono quadrageno lusimus anno.
Nam ceu directo tractu fit linea puncto,
Per naturalem sic ductum stemma tenorem
Protulit insignem patris ipsius genetricem,
Gisela cui nomen, Cuonrad avus, Allobrogum rex.
690 Exitus hic rerum vatem probat edere verum.
XXIII. Novit divinum mens eius praescia sensum,

649 symmistae — Ysayae *GT* 650 Stemate *G* 652 dyadema *GT* 658 equiperandus *T* 661 celum *T* Athlas *GT* 667 Dicius *GT* 669 trophea *GT* 674 sydere *GT* 676 seu *T* 677 stema *GT* 678 genitricem *GT* 679 Gysela *GT* 681 prescia *GT*

Praescivit fragilis se solvi carcere carnis,
Emeritus miles cupiit finire labores,
Noys obtutum fixit, quo novit iturum,
685 Sed pastorali se sensit fasce gravari.
Sumpto consilio, quod contiolae dedit ordo,
Pontificem pro se Winfridum censuit esse.
Is meritis magnus, generosa stirpe Britannus,
Delicias patriae fugit quasi taedia vitae,
690 Se sibi subiecit, ceu patri filius haesit:
Per tres ac denos cor cordi paruit annos.
Hunc ita devinctum sibi compellavit amicum:
'Dulcis fili mi, mea dicta senis patris audi. f. 79v
Cernis, ut ipse gravi gravor ex aetate senili:
695 Deficiunt agiles effeto corpore vires,
Sanguis hebet gelidus, cassatur acumine sensus,
Non gregis hunc coetum, ceu pavi, pascere possum,
Excurso stadio metae confinia tango.
Tu vero laeta vernas florente iuventa,
700 Es totus viridis protensis sanguine venis,
Es speculum senibus, iuvenum turmis imitandus.
Non igitur negites, non excusando refutes,
Fac mihi, quod rogo te, regimen hoc suscipe pro me,
Hoc me fasce leva, succede, dei rege sponsam.'
705 Haec pater infudit, sed filius ista refudit:
'Non sum par oneri, quo me suades onerari,
Nec canonum gravitas iubet hoc, mea nec sinit aetas:
Non est expletus mihi quinquagesimus annus,
Lex quo divinis committit vasa Levitis.
710 Non sublimari veni, non glorificari,
Misit apostolicus me Gregorius, vigilum dux,
Dux, inquam, vigilum super excubias animarum,
Sumeret ut per me verbi Germania sumen.
Sed quia te vidi speciem domini speculari,
715 Me tibi supposui, feci quicquid voluisti.

682 solvere *T* 686 conciolae *GT* 688 styrpe *GT* 689 tedia *T* 694 etate *T* 695 effaeto *G* 697 caetum *G* cetum *T* 699 leta *T* 704 succaede *G* dei]domini *T* 705 Hec *GT* 715 quidquid *T*

Desine cogere me, fungi non audeo pro te,
Sim nisi permissus, cuius sum famine missus.'
His est elogiis discessio facta modestis.
Sed ceu disposuit praesul, successio cessit,
720 Non se deposito, sed carnis carcere ducto.

XXIV. Hic tantis opibus psyches ditatus et auctus f. 80r

Pulcher ut est intra, sic pulcher claruit extra
Somatis egregia forma facieque venusta.
Canitie nivea formoso vertice sparsa
725 Per speculum carnis se pandit gloria mentis.
Deliciae Davidis fovet hunc Abisag Sunamitis,
Est amplexa senem sapientia summa virentem.
Non minuit senium divinum munere sensum:
Vox eius dulcis, favus est facundia mellis.
730 Vivere non piguit, quia non carni caro vixit;
Sed faciem domini sitiens facie speculari
Fudit inundantes lacrimarum funditus amnes,
Permixtos precibus volvit sub pectore questus:
'Quid moror hic, quid ago, deus? et te quando videbo?
735 Scis, quia diligo te, desidero, me trahe post te,
Fac, unguentorum curram sub odore tuorum.
Pulso senex: aperi mihi, da mihi te satiari.'
Sed quid differimus, quod protelare nequimus?
De carnis leto data lex est in paradiso,
740 Lex intransibilis certo sub limite finis.
Mortem, quae caros, quae dissociat sociatos,
Mortem transmissam fore sensit carnis ad escam,
Auribus internis audivit carmen amoris:
'Imber, hiemps abiit maturaque messio venit:
745 Surge, veni, propera, sponsi thalamum cupis, intra!'
Surgit, ut egrediatur, et exit, ut ingrediatur.
Anno progeniti carnis sub imagine verbi

719 presul *GT* caesit *G* 721 spyches *GT* 724 Canicie *GT* 726 Abysag *GT* 727 viventem *T* 731 siciens *GT* 734 deus] dominus *T* 736 ungentorum *GT* 737 saciari *GT* 739 laeto *G* paradyso *GT* 740 sublimite *GT* 742 aescam *G* 744 hyemps *GT*

Septingenteno trigeno dispare nono,
Annis expletis cathedrae senis quadragenis, f. 80v
750 Enneadis numero novies aetate retexto
Transiit ex Sodomis olidaque voragine mortis,
Scandit aromatici caelum quasi virgula fumi,
Aeternum teretem psychen collegit in orbem.
Sphaeras caelestes miratus et aetheris ignes,
755 Ornatum, concentum, crusmata symphoniarum
Crevit, nostra dies quanta sub nocte iaceret,
Cantavitque novum Sion cum civibus hymnum.
Nec latuit iubilum nulli narrabile mundum;
Nam pernox eius — vir ad unguem factus — alumnus,
760 Pernox in psalmis patrio de funere tristis
Vidit corporeis oculis et lumine mentis
Tantam caeligenas animam deducere turmas,
Audiit hymnidicas summae dulcedinis odas.
Nec mora, deliquium tam clari solis obortum
765 Luctus ingentes ciet exemploque carentes.
Eius in exequias ruit omnis sexus et aetas,
In commune patrem patriae deflent abeuntem.
Cumque sacris saxum quaesissent artubus aptum,
Marmor ceu Parium mulier quaedam dedit album,
770 Sed mensuratum medio minus est pede visum.
Defectu maerent, quid agant, intentius haerent,
Cum cito per meritum, quod defuit est duplicatum:
Quod natura negat, virtus uranica praestat.
Tristes hinc hilares busti lapidem polientes
775 Partem praecisam servant aegris medicinam,
Pellunt quippe graves segmenta minuta dolores.
Corpus defletum deponunt in polyandrum, f. 81r

750 etate *T* 752 aromatica coelum *T* 753 Eternum *T* phychen *GT* 754 Spheras *T* Speras *G* celestes *T* etheris *T* 757 Syon — ymnum *GT* 761 Videt *T* 762 celigenas *T* 763 Audivit *T* ymnidicas *TG* 764 abortum *G* *an recte?* 766 etas *T* 767 deflet *T* 768 Cum *T* quesissent *T* aptam *T* 771 Defecta *T* merent — intencius *GT* 773 prestat *GT* 774 ylares *GT* 775 precisam *GT* egris *T* 777 poliandrum *GT*

Est impensus honor, demonstratus gregis ardor.
Astans angelicus complet sua munia coetus:
780 Suavior unguentis odor est fusus pretiosis,
Est locus hic visus redolens tanquam paradisus. —
Non ultra plenis potui pertendere velis,
Vix tetigi portum, quia traxi corpore morbum,
Sensi sentinam, tristem timui Libitinam.

III.

Incolumis repeto navim litusque relinquo.
Spiritus aspiret nec flamine carbasa privet! —
Naribus attractus non est odor attenuatus,
Sed potius crevit, loca sacra vapore replevit,
5 Est instar nebulae fusus, quasi fumus acerrae
Obtexit madidum lacrimarum flumine lectum,
Quo senior caluit, quo membra senilia fovit,
Unde polum petiit, dum carnis lemmata liquit.
Est ibi divinum lumen splendescere visum,
10 Lumen, quod rutilum non nox interpolat ortum.
O quam felix est, cui mansio cum superis est!
Arcet nocturnas a claris artubus umbras. f. 81'
Non caro foetorem, sed amomi spirat odorem,
Vermes non gignit putidos, sed aromata vincit,
15 Dum moritur, vivit, quia vitae curia vixit;
Qua deus accubuit, cenavit cum patre, mansit,
Accubitum dulcem per suavem prodit odorem.
Est mausoleum patris oppido nobilitatum:
Excedunt numerum miracula grandia certum,
20 Indita sed cartae non sunt scriptore vacante.
Nempe vacat Scotius rem tantam primus adorsus,
Ingenii nebula tegit, oblinit inclita gesta.

778 inpensus *G* 779 caetus *GT* 780 ungentis *GT* preciosis *G* 781 tamquam *T* paradysus *GT* 784 lybithynam *GT* *post v.* 784 Explicit liber secundus *GT*
Incipit liber tertius *GT* 5 acervae *T* 7 *an* cubuit? 11 *an post v.* 12 *ponendus*? 13 fnetorem *G* 18 caenavit *G* 19 Excaedunt *G*

Hoc Alcwin sapiens Karli sapit hyperaspistes,
Insulsum lepido satagit seponere dicto;
25 Sed cum Maeonius modicum dormitet Homerus,
Intentus variis dormit decurio curis,
Praeterit ex miris miranda, stupenda stupendis.
Diducit mentem per plurima deficientem,
Rhetoricos flores et Aristotelis legit artes,
30 Alta quibus Magni mens arsit dedita Karli,
Esset, quod tanto dignum proferret alumno,
Demonstrativum genus enthymemaque curvum.
Scribendi cachectes scriptis digna tacentes
Ambo licet cessent, tamen orbis signa recenset,
35 Patres quae memores mittunt ad posteriores.
Pro foribus templi pendebant vincula ferri
Per tanti meritum manibus resoluta reorum,
Pendebant tritae, quae dissiluere, catenae,
Esseda, lecticae, pilenta, petorrita, raedae,
40 Ex cera mappae membrorum pollice tractae. f. 82r
Non iuga multa boum possent deferre refixum,
Quod fuit affixum, tot signorum monimentum.
Visitat inde locum Germania, Gallia nostrum
Hebdomada celebri descensu pneumatis alti,
45 Cum per quadrifidi transcursum confluat anni.
XXV. Sed nos digressi repetamus coepta regressi.
In lychnis oleum pendens patris ante sepulcrum
Noctem devicit, nox id fuscare nequivit.
Solis in occubitu, solari fulsit in ortu,
50 Inter missarum sollemnia crevit in altum,
Ebullivit, humum madefecit margine fusum;
Exceptum phialis est, ampullis hyalinis,
Est pro divina dispensatum medicina.
Nec frustrata fides est, morbos expulit omnes.

23 Alcuuin — yperaspistes *GT* 25 Meonius *GT* 27 Preterit *GT* 33 cachetes *GT* 38 tricae *GT* 39 redae *GT* 44 Ebdomada *GT* 46 caepta *G* cepta *T* 47 sepulchrum *G* 50 solempnia *GT* 52 Excaeptum *G* phyalis — yalynis *GT*

55 Non Sarepteni sic iuvit stilla lecythi: —
Haec typicam viduam typicumque refovit Heliam,
Summum mysterium, cibus, unctio, vita duorum,
Sed nil praesidii, nil roboris attulit ulli, —
Hoc reparata salus est unguine, morbus abactus.
60 Manat ibi iugis fons, dives vena salutis,
Fons, inquam, vivus Wilbrordi vivida virtus.

XXVI. Est quaedam membris huc femina vecta solutis:
Annis septenis in ea viror aruit omnis,
Est vigor absumptus, corpus iacuit quasi funus,
65 Non ullum membrum vixit nisi pectus anhelum,
Spiritus hic tenuis movit loca diruta cordis.
Est prostrata solo cum singultu lacrimoso,
Sensu, quo valuit, devota precamina fudit, f. 82v
Corde magis tacito, quam linguae deside plectro.
70 Exauditam se sensit redeunte vigore:
Sunt eius plantae dicto citius solidatae,
Vitalis rediit calor et vitalia fovit,
Firma iunctura sunt praedita membra soluta,
Incolumis surgit nec sustentacula quaerit.
75 Quae fuerit, quae sit, miratur, laeta recedit,
Sana terit terram non tanto tempore tactam,
Exilit his gerulis, quibus est advecta, relictis.
Est itidem clarum signum clare celebratum
Par apud Hipponem signo quod claruit urbem,
80 Quale refert Augustinus, symmysta peritus.
Civis Caesareae mater celeberrima prole
Progenuit denos aluitque sub ubere natos,
Septenos flores iuvenum ternasque sorores.
Sed sibi dum fidum sepelisset maesta maritum,
85 Est ab eis offensa; furoris vi stimulata
Mentem maternam mutans, imitata novercam

55 Sareptheni *GT* iuvat *T* lechyti *GT* 56 Helyam *GT* 57 cybus *GT* 58 presidii *G* 62 quedam *T* faemina *G* 68 voluit *T* 73 predita *GT* 74 querit *T* 75 leta *GT* recaedit *G* secedit *T* 79 Ypponem *GT* 80 symmista *T* 81 Cesareae *GT* 84 mesta *GT*

Virosa lingua congessit in hos maledicta.
Et quasi viperei daret his adipata veneni,
Artubus in totis tremuere stupore tremoris:
90 Nulla quies motus, dilatio, non modus ullus.
Extorres patria pertransierant peregrina
Horrida divinae spectacula gentibus irae.
Ex his Hipponi soror et frater reparati
Natis ecclesiae mentis iubilum peperere.
95 His quidam similis tremula compagine carnis
Pluribus exactis tot fractus motibus annis f. 83r
Epternach vectus secus est altare locatus.
Urbis totius venit plebs atque senatus,
Vidit, tam diram timuit sibi vindicis iram:
100 Ancipiti cervice rotat caput aeger, anhelat,
Organa membrorum ratione vacant numerorum,
Totus concutitur, quasi mortuus esse videtur
Mortis deceptus spe, sandapilam sibi nactus.
Sed dum sic tremuit, dum flevit et in prece mansit,
105 Horae momento surrexit somate sano,
Convaluit, tremuli sunt artus consolidati.
Elicuit lacrimas pro se solventibus odas,
Hymnum concinuit, sua sospes tecta revisit.
XXVII. Sed sub navifragas Cilicum divertimus oras,
110 Tendimus ex laetis in tristia tramite mentis.
Non erat in mundo monachilis honestior ordo,
Regula non potior, nusquam discretio maior:
Ex patre ceu didicit, concors ita contio vixit.
Sed quia mixta bonis mala sunt obscuraque claris,
115 Fur in apostolico quasi Iudas ordine summo,
Sic lupus inter oves latuit latro spirituales,
Vas ignominiae, sed functus honore Levitae.
Non vetuit furem Zachariae grande volumen,
Tensum per latum spatio denum cubitorum

90 dilacio *GT* 93 Ypponi *G* Yppom *T* 94 aecclesiae *G* 98 tocius *G* 100 eger *G* 103 decaeptus *G* scandapilam *G* 104 Sed tum *T* 105 semate *GT* 108 Ymnum *GT* concinit *T* 112 discrecio *T* 113 concio *GT* 119 spacio *G*

120 Ac vicenorum per longum mystice scriptûm,
Una sub decade praesignans prospera quaeque,
In binis meritas duplici pro crimine poenas.
Socors non legit, non novit, noscere sprevit,
Non meminit, quod ibi maledictio scripta sit omnis f. 83v
125 Omni periuro, Caco, tria nomina nacto,
Nec deradatur, sed, ubi sit fur, gradiatur,
Ligna domus, lapides consumat, limina, postes.
Non scelus hoc veritus studuit committere maius;
Nam convasatis ornamentis pretiosis,
130 Nil velut egisset, nec suspendi meruisset,
Pressus mole gravi se depressit graviori
Subripuitque crucem gemmis, auro renitentem,
Tanti gestamen patris, ornatum specialem.
Nec datus est furi locus haec sacra comminuendi,
135 Copia sacrilego non est concessa nefando,
Abdidit in latebris cleptim soli sibi notis.
Sed simul ac tanti patuit subreptio damni,
Grex doluit domini se suspitione notari,
Involvit tacito questus sub pectore motos,
140 Horruit horrendum scelus auctoremque scelestum,
Astutam vulpem, latitantem, dissimulantem,
Flevit sacrilegum, non vix reparabile damnum,
Vidit, non novit, non exhortamine movit;
Exhortari se, disquirere, quod latuit se,
145 Tristis cum tristi sedit patre spirituali.
Quid sit opus facto, tractatu consulit arto:
Promittit veniam metuenti prodere noxam,
Obsecrat, hortatur, reus ut crimen fateatur,
Detegat occultum thesaurum sanctificatum.
150 Tandem celantem nec fassum censuit hostem:
Est interdictus locus huic, communio victus,
Est et ab officio suspensus et ordine sacro, f. 84r
Est et maranatha super illum, mors, anathema.

121 presignans *G* 122 paenas *G* 129 preciosis *G* 132 *an* auroque nitentem? 137 dampni *GT* 138 suspicione *T* suspicione *G* 139 quaestus *G* 142 dampnum *GT* 150 caelantem *G* 153 Esset *GT* *an recte?*

Non tamen est tristis visus derisor Anubis,
155 Derisit monitus scelerum sub gurgite mersus.
Esuriit: vetitam moriturus venit ad escam,
Fudit cum sanna transgressor inania dicta:
'Num mihi, ne vescar neque potem, praecipit abbas?
Deputo pro nihilo: comedam, potu satiabor.'
160 Gustavit, cecidit, periit, tamen ante retexit
Omne, quod occuluit, Phlegethontis stagna subivit.
Hac coenobitae nece formidate perire!
Quid nomen vestrum Graio de nomine flexum,
Quid sit, quid moneat, prudentia vestra revolvat.
165 In commune piam, concordem ducite vitam,
Zelotypae Phariae cum Ioseph linquite vestem,
Nec, quae sufflastis, quae fugistis, repetatis,
Illud apostolicum taciti perpendite dictum:
'Sum mundo, mundus mihi mortuus et crucifixus.'
170 Non videt exanimem neque scit caro mortua carnem,
Sic nec vos mundus, nec vos cognoscite mundum.
Noveritis monachum divina monade dictum.
In vobis monas sit, non sit linea dyas,
Non, nisi quae prodit hinc, quam dilectio tendit.
175 Ex 'uno' dictis non sit divisio mentis.
Nil vos curetis de mundo, nil adametis,
Nil mundus curet de vobis, nil amet, optet.
Perfecti monachi refert despectio mundi,
Defleat ut se, defleat humanum genus omne.
180 Omnia sancta decent vos, furtum non sit apud vos, f. 84v
Non Achar lateat, nihil ex anathemate tangat,
Ne lerechuntinae fuscetur gloria palmae:
Saxis contusus sit in Achor valle sepultus.
Nulla sit inter vos fraus, non sit avaritiae sors,
185 Ne lepra Giezi maculetur contio vestri.
Officiosa sui nil sedulitas Elisaei,
Nil amor impensus, nil profuit obsequii ius:

156 aescam *G* 158 precipit *GT* 159 saciabor *GT* 161 Flegetontis *GT* 162 caenobitae *G* cenob. *T* 173 nobis *T* 177 nobis *T* 184 avariciae *G* 185 Gyezi — concio *GT* 186 Helysei *GT* 187 inpensus *G*

Subditus est poenae cum tota posteritate
Quam grave sit vitium, perpendite, quam sit iniquum,
190 Pro quo sic fidum damnavit amicus amicum.
Sit zelus Petri cupidis fraudare timori:
Dorcadis extinctae reparavit soma Thabitae,
Ense sui verbi duo stravit somata morti,
Perculit Ananiam cum compeccante Saphira
195 Exemplum statuens, technas vitetis ut omnes.
Esse nequit monachus, cui Petri displicet actus.
Qui se seducit, qui cogitat aut ita garrit:
'Non puto sacrilegum, qui nummum subripit unum
Aut plures et tus, candelas, est quibus usus:
200 Militat altari, licet ex hoc participari.'
Nil sapit hic, qui sic sapit et discrimina nescit.
Non probat hoc Paulus, non Flaccus carmine clarus.
Tetrastichon Flacci breve, qui sic desipis, audi:
'Tu nihil admittes in te formidine poenae,
205 Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.
Nam de mille fabae modium cum subripis unum,
Damnum est, non facinus mihi pacto lenius isto.'
Hoc adverte, time, convertere, fur, resipisce. f.85 r
Non lege de sacro sacrum, non esto Celaeno,
210 Non rape, non sacrum de sacro, non cape sacrum,
Quod te non sacro cupis occultare locello.
Nil omnino velis, quod obesse reo tibi credis,
Nil habeas, cupias, nisi quod tibi regula donat.
Paulus in altari vult mysteriis satiari
215 Clam nihil auferri, sed sacrilegos removeri,
Ac de communi concessis sumptibus uti.
Omnis sacrilegus Plutonis victima factus
Trusus in interitum cadit in barathri cruciatum.
Hoc vitate, mei domini, fratres et amici!

188 penae *G* pene *T* 190 dampnavit *GT* 192 extinctae *GT* 194 Ananyam *GT* comprecante *T* Saphyra *GT* 195 tegnas *GT* 199 thus *GT* 203 Tetrastychon *GT* 204 paenae *G* penae *T* 205 prophanis *GT* 207 Dampnum *GT* 209 Celeno *GT* 211 te] de *GT* 214 saciari *GT* 215. 216 *an transponendi?* 218 baratri *GT*

220 Emundate domum, ne sit spelunca latronum,
Ne vos vendentes deus inveniens et ementes
Restibus excutiat, vitae de limine trudat.
XXVIII. Sed quia nos poti vappa sumus acris aceti,
Divertamus, ubi redolent cellaria vini.
225 Annua Wilgisli rediit celebratio festi:
Officio celebri laus solvitur eius honori,
Grex dulcis nati dat dulci chroma parenti.
Sed dum consuetae peteret sollemnia mensae,
Non, quo gaudet cor, suffecit viteus humor,
230 Nil habuit vacuus praeter duo vascula promus,
Vascula de virgis lentis conserta salignis;
Ex his est bibitum, cenae minus inde relictum.
Sed vespertinis celebratis dulcibus hymnis
Accit Adelbertus coenobitas hegumenus,
235 Roborat alloquio concordia corda paterno:
'Filioli dominique mei, sitis benedicti! f. 85v
Non sitis maesti, non desint gaudia menti,
Non dolor afficiat quis vitae panis abundat.
Vivite spiritui, non cor substernite carni,
240 Prospera non inflent, non vos adversa fatigent.
Non animi levitas, non vos unavit egestas,
Non ad delicias huc convenistis opimas,
Sed perferre famem, sitis aestum, damna, laborem.
Est deus in vobis, in eo sitis, maneatis.
245 Patris patroni colitis sollemnia nostri,
Pensum solvistis, plenas epulas meruistis,
Sed nil est villi, vix possunt guttura tingi.
Non desperetis, non murmure vos maculetis.
Filius huius eri, Wilbrordus, gloria caeli,
250 Vina propinavit, quae non natura creavit;
Sed fidei meritum, pia mens, cor dulce, serenum
Sic potis est modici guttas augere lyaei.'

222 excuciat *G* excruciat *T* 223 acaeti *G* 227 croma *GT* 228 sollempnia *GT* 232 caenae *G* 233 ymnis *GT* 234 caenobitas *G* cenob. *T* ygumenus *GT* 237 mesti *GT* 241 animis *T* 242 delitias *G* 243 famen *T* dampna *GT* 244 nobis *T* 244 solempnia *GT* 252 lyei *GT*

Corda senex pavit, vinum vitis sator auxit:
Ut fons emanat, modicus sic potus inundat.
255 Inde propinatur, fraterna cohors satiatur,
Non exhauritur vas, sed plenum reperitur.
Laus patri, proli datur et deitatis honori;
Hesperus hinc omnes invenit, liquit ovantes.
Sed dum mira cano, mirabiliora revolvo.
260 Est hic par superae summis primatibus aulae,
Egit, agit linguis vix enucleanda peritis.
Arida ligna solo plantavit granaque duro,
Non circumfodit, nullo laetamine fovit,
Non infudit aquam studiosus aquarius unquam: f. 86r
265 Extra naturae fines haec convaluere,
Radicant, frondent, maturo germine florent,
Ariditas cessat, viror intrat, sucus abundat;
Fructus cum foliis aegris medicantur anhelis
Et mirum constat, quod per tot saecula durant,
270 Nunquam deficiunt sua nec ramalia perdunt.
Quid de salvificis eius queo pangere lectis,
In quibus accubuit, quos fletu nocte sacravit?
Non ut nunc mos est, sic usus deliciis est.
Nunc res pontificum superant res, culmina regum,
275 Pollent divitiis, quibus obstruitur via mentis,
Ne volitet susum, sed eat per devia iusum.
Distenti dapibus, quas saltus alit, mare, tellus,
Mollibus in stratis recubant, tectis laqueatis,
Pausant, non vigilant, hymnos cum passere cantant,
280 Obliviscuntur, quod sunt, dicuntur, habentur;
Non tamen hoc omnes, sed laeva, levis quibus est mens.
Non sic ille suae rexit moderamina vitae,
Oppugnavit se, devicit et edomuit se
Pernoctando famemque, sitim, frigus patiendo.
285 Sunt sibi lecticae secus arae pegma locatae,
Fessus ut in gradibus surgens ibi poneret artus

255 saciatur *GT* 263 letamine *T* 267 succus *T* 268 egris *G* 269 secula *T* 275 diviciis *GT* 276 iusum] visum *T* 279 ymnos *GT* 281 leva *GT* 284 paciendo *GT*

Conivensque parum consurgeret ad precis usum:
Sunt ubicumque, carent carie, tineae genus arcent,
Solvit peste gravi gingivas astula ligni;
290 Non fere quingentis stramen dissolvitur annis,
Non est contusum, non ariditate minutum,
Nullum paedorem, sed aromatis efflat odorem, f. 86v
Est medicina dei poscenti cuique fideli.
XXX. Tentus adhuc fragilis mortali compede carnis
295 Iunxit Amalbergam Christo cum chrismate sponsam.
Virgine de tanta menti libet edere pauca.
Nobilior toto non vixit 'bethula' mundo.
Ablactata cibum solidum vult mandere Christum,
Omne puellaris vitium vitat levitatis,
300 Virginibus castis formam parit integritatis.
Non ut Dina foris spectat matres regionis,
Ne princeps Sichem sibi tollat virginitatem,
Carnem mente domat, loca sanctificata frequentat,
Quicquid in ecclesia videt, explet in aede paterna.
305 Floribus et pomis vernant pomeria patris:
Hic altare deo dicat alma puerpera virgo,
Punica mala, nuces offert, thymiamata, flores.
Sed genitor mortis, vitae ferus invidet hostis,
Cuius ob invidiam mors sorbuit invida terram,
310 Livor edax peperit mortem vitamque peremit.
Auctor peccati struit insidias pietati,
Ex pueris puerum fur furto polluit unum,
Impulit eulogias invadere sacrificatas.
Sed dum consentit, dum dextram pusio tendit,
315 Ultio protensum punit divina lacertum:
Herma durior est factus, quasi dura silex est,
Non potuit retrahi, non deponi neque flecti.
Stat reus attonitus divina compede vinctus,
Eiulat, exclamat, sua se mens conscia damnat,

288 ubicunque *T* 291 aviditate *T* 292 pedorem *GT*
293 Eest (*sic!*) *G* 295 crismate *GT* 301 Dyna *GT*
302 Sychem *GT* 304 quidquid *T* aecclesia *G* ede *T*
305 *an* pomaria? 307 thimiamata *G* 311 insydias *GT*
315 Ulcio *GT* 319 dampnat *GT*

320 Mallet defungi, quam sic divinitus angi. f. 87r
Accurrunt celeres socii maestique parentes,
Effundunt questus et ab imo pectore fletus,
Virginis eximiae flent iram se meruisse,
Orant, ut captum solvat laxetque reatum.
325 Nil clementius est, quam mitis virginitas est.
Virgo preces fundit, deus audit, homuncio plaudit,
Incolumis iubilat, domini magnalia laudat.
Noti, cognati gaudent de virgine tali,
Virgineum florem venerantur et eius odorem.
330 Nec longum spatium defluxit temporis actum,
Divertit notam Wilbrord patris eius in aulam,
Epternacensem dum festinaret ad urbem;
Accepit dignum veterem vetus hospes amicum
Et studuit varia fastidia vincere mensa,
335 Pavit carnali dape pastus spirituali,
Filiolae dictum pandit mirabile signum.
Praesul dulcis avet, praeconia virginis auget,
Oscula praelibat, divino chrismate firmat,
Mulcet eam verbis pietatis melle refertis:
340 'O quam felix es, quae sponsa dei locuples es,
Desponsata prius, regeret quam spiritus artus,
Ante placens summo sponso, quam condita mundo.
Tale nihil merui, qui Christo, non mihi vixi,
Confectum senio praecellis, caelica virgo.
345 Cum Tecla vernes, valeas, sis talis ut Agnes,
Optima cum dia sit pars tua matre Maria!'
Nec fore pontificis benedictio quivit inanis;
Nam nihil omnino studuit nisi vivere Christo. f. 87v
Et cum crevisset, pro tempore nubilis esset,
350 Karolus accensus rex arsit amoribus eius,
Karolus, omne decus regum, cognomine Magnus.
Hortamenta, preces, ut inops, descendit in omnes,

321 mestique *GT* 326 homuntio *GT* 330 spacium *GT* 333 Accaepit *G* 337 Presul — preconia *GT* 338 prelibat — crismate *GT* 344 precellis *GT* celica *T* 345 teda *T* 346 dya *GT*

Omnes vovit opes et fasces imperiales,
Quo sibi coniugi vellet regina dicari;
355 Sed munita sui non cessit casside sponsi,
Non cor apposuit, regni diadema refellit,
Sprevit blanditias, terrores hostis et hastas,
Fugit ut accipitrem sine felle columba rapacem.
Omnibus invictus rex est a virgine victus.
360 Victrix hymnizat, virtutibus altius instat.
Cumque laboraret, carnem vigilando domaret,
Subrepsit somnus, defessos fluxit in artus:
Astitit eximius Wilbrord sub horamate visus, —
Est Gertrudis eum comitata, corona sororum, —
365 Sacravit velum, caput obvolvit reverendum,
Humanae vitae praedicit ei brevitatem,
Nosset ut exactis se solvendam tribus annis,
Ad sponsi vultum deducendam speculandum.
Evigilans virgo sacro dedit oscula panno,
370 Infudit lacrimis imo de corde petitis.
O patrem lepidum, summi sponsi paranymphum!
Sponsam despondit, dum carnis lemmata gessit,
Sed confirmavit, simul ac caelos penetravit,
Non hanc deseruit, donec sponso copulavit.
375 Sed moror in magnis, restant maiora relatis.

IV.

XXXI. Est secus aequoreas campus compascuus undas, f. 88r
Longe protractus, spatioso margine latus,
Almi Wilbrordi iam subiectus dicioni,
Grata quies lassis ventoso turbine nautis.

353 novit *T* 354 *an* coniugii? *sc.* regina 356 dyadema *GT* 359 invinctus *G* 360 ymnizat *GT* 363 oromate *GT* 366 predicit *GT* 373 callos *T* *post v.* 375 Explicit liber tertius *T* *in G subscriptio deest, ea de causa, ut videtur, quod pagina erat plena.*

Incipit liber quartus *GT* 2 spacioso *GT* 3 ditioni *GT*

5 Hic exoptata fessi potiuntur harena,
Artus tabentes sale siccant solis ad ignes,
Laesa fatiscentis reparant aplustria navis,
Exercent variis avide commercia lucris,
Expectant faciles cursus ventosque ferentes,
10 Diversum laeto pecus impinguatur in ervo.
Sed cum tanta locus fert commoda deliciosus,
Effundens fluctus solvit confinia pontus,
Monstriferos agit unda sinus, motus furit aestus,
In se sorbet humum, caespes fit inutile stagnum.
15 Pascua laeta latent, iumenta famelica maerent,
Nautica turba dolet, habitatores timor urguet:
Ignorant, quid agant, quid consilii sibi sumant. f. 88v
Conveniunt, tractant et convenientia laudant,
Decernunt iusta discernere monomachia,
20 Praesulis an ponti summersa sit area campi.
Prosiliunt pugiles bis seni mentibus acres,
Viribus insignes, patriae munimina, flores,
Causam qui dubiam reddant discrimine certam.
Praeludunt, saltant alternaque brachia iactant,
25 Immiscere manus manibus parat aemula virtus.
Sex pro iure patris iurant ritu regionis;
Sed iuramentum dum coepit in ore loquentum,
Erubuit liquidum vinci metuens elementum,
Fugit et amovit fluctus refluosque retorsit,
30 Victum subripuit se, vasto gurgite mersit.
Arvum convaluit, viruit, nunc usque virescit,
Pascit ut ante boves palearia crassa trahentes.
O cor humanum, quam durum, quam grave, brutum!
Nil est, quod vitet, sed, quicquid cogitat, implet.
35 Non perversus agit homo, quod fluctus maris egit,
Deierat et fallit, periuria suscipit, audit,
Quod scit, scire negat, sibi credita tradita iurat:

7 lesa *T* laeta *G* 8 commertia *G* 9 facile *T* 10 leto *T* inpinguatur *GT* 14 cespis *GT* 15 leta *T* merent *GT* 19 monomachya *GT* 20 Presulis *GT* 24 Preludunt *GT* 25 Inmiscere *GT* emula *G* 27 caepit *G* cepit *T* 34 quidquid *T*

Per iusiurandum vicini possidet agrum.
Non Thetis hoc gessit, non audiit, ante recessit,
40 Nec pro se creperum voluit spectare duellum.
Et liquet expertum Nerei per litóra certum
Dulcem Wilbrordum speciali munere functum
Posse suis meritis ratibus succurrere fessis.
Hinc solet ex virga mali pendere crumena,
45 In quam congeritur, quod tempestate vovetur, f. 89r
Cumque piis precibus compressus cesserit aestus,
Ac steterint tutae puppes solita statione,
Aut datur ecclesiis aut infirmis vel egenis.
XXXII. Spes desperatis Wilbrord est, ancora nautis.
50 Quod cum notum sit, probo carmine, notius ut sit,
Urbeque de clara personam deligo claram.
Hildricus Trevir, cleri decus, egregius vir,
Ivit Hierusalem per navim, pacis ad urbem,
Anastasi celebrem salvatoris, David arcem.
55 Cumque sui comites laxassent vela, rudentes,
Incubuere mari facto velut agmine venti:
Nullus in Aeolii remoratur carcere saxi,
Excutiunt aestus, volvunt ad litora fluctus.
Aequora rapta ferunt metuendaque fulgura currunt
60 Atque ruunt toto concita pericula mundo.
Tanguntur velis nubes et terra carinis,
Intentant nautis haec omnia vulnera mortis.
In tanta plaga solvuntur frigore membra,
Ora manusque levant, precibus, clamoribus instant.
65 Trevir caelestes orat per nomina cives:
Sed Iesus dormit, tempestas horrida saevit.
Ex Morinis pavidus stetit in rate clericus ortus
Ac Willibrordi monuit nomen recitari,
Annua tunc cuius coluit sollemnia mundus.
70 Exclamant ambo nomenque cient patris ambo
Et, quanti meriti sit, mundo panditur omni:

41 littora *GT* 44 crumina *GT* 48 aecclesiis *G* 49 anchora *GT* 50 nocius *GT* 54 Anastasy *GT* 55 Dumque *T* 57 Eolii *GT* removatur *T* 58 estus *T* littora *G* 65 celestes *T* 66 sevit *T* 69 solempnia *GT*

Excitus a somno deus imperat Ennosigaeo,
Imperat et ventis; placido volat aequore classis f. 89v
Ac per iter brevius defertur in ostia portus.
75 XXXIII. Est pius et clemens Wilbrord cognomine Clemens.
Astat supplicibus, favet his auditque precatus,
Odit praedones res ecclesiae rapientes,
Sunt his ingestae per eum pro crimine poenae.
Est has excerptas percurrere prompta voluntas,
80 Sed mandare stilo tot barbara nomina vito.
XXXIV. Anno milleno trigeno simplice primo,
Ex quo non factum verbum patris est caro factum,
Dulce decus monachis Humbert, vir spiritualis,
Artus mirifici statuit transferre patroni.
85 Accivit proceres opibus, virtute potentes,
Pontificum gemmam, te dium, Poppo, hierarcham
Heinricumque ducem, cui Norica gens dat honorem.
Sunt omnes valvae per firma repagula clausae,
Sunt designati fossores corpore casti.
90 Sed cum Thitmarus nocturno phasmate tactus
Nescius ancipitem vellet librare bipennem,
Brachia non potuit deponere, palluit, haesit.
Est monitus tacitum non dissimulare reatum,
Est quia velle mori delictum nolle fateri,
95 Sed cum nesciret, quid de se prodere posset,
Abstitit, exivit: polluta sarabara vidit;
Ingemuit, lavit, quod liquit opus, repetivit.
Non accessisset, si delicti meminisset.
Nam quot sunt fluxus, tot dat natura meatus,
100 Os, oculos, aures, penem cum podice, nares:
Humor congestus petit hos a carne recessus. f. 90r
Non vitium constat, nisi delectatio gignat:
Hac expers iuvenis studium subiit probitatis.
Egesta cryptae tres sunt tellure repertae,

72 Ennosygeo *GT* 77 predones *GT* aecclesiae *G* 78 penae *GT* 86 dyum *GT* 92 hesit *T* 100 penem cum podice *om.* *T* 104 criptae *GT*

105 Tertia thesaurum tenuit, pignus pretiosum,
Palliolo tectum texto subtemine Serum. —
Hoc incorruptum, nullo senio vitiatum
Pendet praecipuis inter nova pallia festis
Contra naturam per tot durabile saecla. —
110 Accessit propius decus omne suis hegumenus,
Fletus effudit, precibus suspiria iunxit,
Inclinavit se, relevato marmore tumbae
Vidit soma sacrum non in cinerem resolutum,
Non putre, corruptum, non vermis fauce minutum,
115 Sed sanum per se, non carnis condicione,
Indutum pulla monachili more cuculla
Contextaque pilis hirsuta veste caprinis
Ad debellandam mentem carnemque domandam.
Pressit aromaticus cernentis lumina fumus.
120 Extraxit costam pro sacris distribuendam,
Palluit attonitus, dolor eius terruit artus:
Est odor emissus, velut esset ibi paradisus.
Advenit morbis quidam confectus et annis,
Clarus militia, dum militis induit arma,
125 Sed, vexilla ferens cum sterneret acrius hostes,
Lapsus equo iacuit prolapsaque viscera luxit
Nec medicina gravi potuit prodesse dolori.
Assumpta Christi cruce liquit inania mundi
Pignoribus geminis oblatis ante modestis. f. 90v
130 Hic prostratus humi petit intestina refundi;
Nec defraudatus brevis utilitate precatus
Membra pavimento dum subrigit aegra tremendo,
Inscius in tumba collisit posteriora,
Attrivit modice, virtutem sensit adesse:
135 Sunt in sede sua vitalia lapsa locata,
In ventris theca sunt abdita, sunt solidata.
Sospes avet, plaudit laudumque quilismata pangit,
Cum coetu populi canit inclita contio cleri.

105 Tercia *GT* preciosum *GT* 108 precipuis *GT* 109 secla *GT* 110 ygumenus *GT* 122 paradysus *GT* 124 milicia *GT* 132 egra *GT* 138 caetu *G* cetu *T* inclyta concio *GT*

Arca dei vivi transfertur soma patroni,
140 Arae sub mensa caelestis ponitur arca,
Arae, quae regi trino titulatur et uni:
Hic moritur morbus, hic surgit gratia, virtus;
Signa poli stellis, maris exaequantur harenis.
XXXV. Sed gens his donis felicior est Walichrensis.
145 Est quia cervicis durae, gravis asperitatis,
Est ut spuma maris, sequitur mare turbine mentis,
Non ullis dominis, non legibus angitur ullis,
Nil est, quod timeat, nisi per miracula discat:
Crebrius hinc fiunt ibi, corda ferocia stringunt.
150 Praeses Flandrensis Rupertus strenuus armis
In Walichrum stimulis agitatus et igne furoris
Extremos hominum Morinos contraxit in unum,
Teutonicos agiles, robustos, viribus acres.
Ter denas fortes sibi delegit legiones,
155 Traiecit turmas per Scaldae fluminis undas,
Terribilis venit, miserabilis inde recessit,
Flamma sub accessu, vapor et fuligo recessu. f. 91r
Nam cum Walchrenses tria milia vix numerantes
Pacem quaesissent prece, sed non optinuissent,
160 Introiere sacrum Wilbrordi sanguine templum.
Sunt quasi praesenti questi secumque loquenti,
Questi sunt odium non exorabile, bellum,
Dextris elatis censum vovere quotannis,
Si salvarentur, victores efficerentur.
165 Nec mora, digressi sacramentis satiati
Igne calent fidei statuuntque ducem sibi belli
Patroni capsam vexilli fronte locatam.
Cursim procurrunt, solem post dorsa relinquunt,
Ne sibi prospectus tollatur et ensibus ictus.
170 Lorica nullus se munit, casside nullus;
Armis plus domini quam materialibus usi
Nemo fugam turpem versat, non proditionem:

140 celestis *T* 141 tytulatur *GT* 143 exequantur *T*
150 Preses *GT* 153 Teuthonicos *GT* 161 presenti *GT*
165 saciati *GT*

Dulce mori mentes subiit patriae per amorem.
At Morini saliunt de navibus, agmina iungunt,
175 Aptant loricas aeratas, vertice cristas,
Prospiciunt paucos hostes et corpore nudos,
Spernunt ut mures ex antris prosilientes,
Nil nisi magnificum sperant a hoste triumphum.
Tristis dum saevo dat signum bucina bello,
180 Accensis animis properans exercitus omnis
Compositus numero procedit et ordine certo.
Arva micant armis, ager horret ferreus hastis,
Ignescunt irae, sonat ingens clamor utrimque,
Concurrunt alae, ferro subtexitur aer,
185 Nox pendet campum telis conserta per amplum: f. 91v
Mortes inde cadunt, naturae vincula frangunt.
Est quota pars cladis iaculis exacta cruentis?
Internis odiis extractus sufficit ensis.
Cursu praecipiti volat agmen, mente feroci,
190 Agmen, spes cuius sub forti sedit et arcus,
In densos cuneos agitur quaerens iter ad cor.
Transfigit gladius tuto sub tegmine pectus,
Nil iuvat oppositis gravibus lorica catenis:
Altera pars duram patitur, gerit altera pugnam,
195 Indutos ferro dant nudi corpore leto.
Hinc bellum iugulis, gladiis hinc saevit acutis:
Inde modum caedes perdit, numerum morientes.
Sunt hi caedendo fessi, sunt hi patiendo.
Pauci semineces repetunt per vulnera naves,
200 In ratibus cecidere suis, cruor effluit undis,
Spumat et obductus concreto sanguine fluctus.
Perdidit haec acies procerum tibi, Flandria, flores,
Accipis hinc gravius, quam possis credere, vulnus,
Haec funesta dies validas rapuit tibi vires.
205 Est domini pennis tectus populus Walichrensis;

175 eratas *T* verticae *G* 179 sevo *T* 181 procaedit *G* 184 subtexituraer *T* 189 precipiti *GT* 191 querens *T* 193 appositis *T* 195 laeto *G* 196 sevit *T* 197 cedes *T* 198 cedendo *T* paciendo *GT* 199 seminices *G* 204 Hec *T*

Nam species niveae dignis est visa columbae
Expandisse suas super alas agminis alas.
Ales felle carens, tropico theoremate, candens —
Instar avis typicae Noe sub cataclysmate missae,
210 In decus ecclesiae quae ramum vexit olivae
Pacis, baptismi signum, charismatis alti —
Ales tanta volat, vires animumque ministrat
Nec prius abscedit, quam victrix turma recedit f. 92r
Absque sui damno laeto ditata tropaeo.
215 Sub damni specie soli tres oppetiere
Non nisi per proprium, ceu prodit fama, reatum.
Coetus convenit, cui sic victoria cessit,
Votum, quod vovit, confirmavit, renovavit.
Principis evicti vexilla dicavit honori
220 Wilbrordo patri, defensori speciali,
Epternach misit, servari missa petivit,
Essent ut tanti monimentum iuge triumphi.

XXXVI. Sed ceu res parvas reddit concordia magnas,
Sic facit ex magnis parvas discordia grandis.
225 Hoc bello populus concors, affectibus unus,
Victor ab externis versus vertigine bellis
In se convertit mucronem seque peremit,
Victrici dextra sua viscera fudit et exta.
Est intestinum confectum sanguine bellum;
230 Ex uno populo duo facti sub duce nullo
Interiere prope civili seditione.
Defessi tandem tot cladibus indoluere,
Epternacensem missi legantur in urbem,
Nomine Thifridum prece sollicitant hegumenum,
235 Exeat, acceleret, veniat pacemque reformet.
Assentit: remeant et nuntia laeta reportant.

207 agmine *T* 208 topyco *G T* 209 cataclismate *G T* 210 aecclesiae *G* 213 abscaedit — recaedit *G* 214 dampno *G T* leto *T* tropheo *G T* 215 dampni *G T* oppeciere *T* 217 Caetus *corr. ut videtur ex* Laetus *G* Cetus *T* cessit] caessit *G* 220 Wilbrordu *G* 234 ygumenum *G T* 236 leta *T*

Exultat populus, parat, est occurrere promptus,
Antwerpum properat portumque paronibus intrat,
Expectat biduo spe pendulus agmine laeto;
240 Sed cum forte moras in eundo necteret abbas,
Desperans doluit, tristis naves repetivit, f. 92v
Venturi fidis curam commisit amicis;
Cumque reliquisset litus, festinus abisset,
Omnimodis votis sic prodidit abdita cordis;
245 'O Wilbrorde, tuae pia viscera pande catervae!
Si dignaris oves invisere nos speciales,
Nobis indicium da non creperum, sed apertum:
Imbrem frugiferum fer nostris usibus aptum!'
Infit et intonuit laevum, fragor aequora movit,
250 Compressae nubes largos densantur in imbres
Spissataeque fluunt, extinguit fulgura nimbus.
Spes desperatis redit exclamare paratis:
'Nostra salus, salve, Wilbrord, confidimus in te,
Credimus, ecce, venis, tibi litora fida subibis.'
255 Imbre madet classis, portum subit artubus udis.
Vix se quisque domi siccat, dat membra sopori,
Venit in emporium mandrita Thifrid memoratum.
Est tractatus ibi velut angelus in vice Christi,
Pacificavit ibi discordes pace perenni.
260 Est hinc optatum transvectus remige portum,
Applicuit, multus fit per navalia cursus,
Insula divino ruit obvia tota ministro,
Chroma decens cecinit, sua sic in moenia duxit,
'Deservivit ei Romanorum quasi regi.
265 Cumque iubar solis removeret nubila noctis,
Primores patriae properant populo comitante,
Astant barbarico reverenter more represso
Instituuntque statum rerum reparare novarum.
Sed ceu quos bellum navale perurguet agendum, f. 93r
270 Per mare tranquillum pugnae simulant quasi ludum,

239 leto *T* 249 levum — equora *T* 254 littora *G* 255 artibus *T* 256 sapori *GT* 263 Croma *GT* maenia *G* menia *T*

Remos, arma parant, variis discursibus instant:
Sic primum parvis placuit praeludere causis.
Divitis ecce pedes quidam complectitur exspes,
Strictius astringit, veniam petit, oscula figit,
275 Ense virum tantum dolet a se paene peremptum.
Verna dei properat, pro supplice sternitur, orat,
Pontificis baculum civem locat ante protervum,
Optestatur, ut in se versus discutiat se,
Ut dimittatur, dimittat, compatiatur.
280 Astantes rogitant, negitantem voce fatigant:
Cor adamantinum, cor non mollitur iniquum,
Exiit, erupit, celer ad sua tecta recurrit.
Sed non evasit, hunc ultio debita stravit,
Zabulus invasit, vexavit eum, cruciavit;
285 Nullius sexus irrupit saevior artus,
Verberibus, stimulis quatit interiora furentis,
Est sonus auditus, quasi venter perferat ictus,
Costae quassantur, ceu vecti percutiantur:
Bacchatur demens et supplicium luit ingens.
290 Est grandis luctus terrorque parentibus ortus,
Exorant domini vernam miseri misereri.
Exsurgit, sontem visit sine mente iacentem,
Ponit scriniolum super eius pectus anhelum.
Fugit daemonium tanto sub pondere tortum,
295 Sensit ibi costam Wilbrordi somate sumptam,
Possessum liquit, Phlegethontis stagna revisit.
Aeger convaluit, domus et vicinia plaudit. f. 93v
Ex simili culpa fit signum dispare poena.
Ante pedes iuvenis cecidit pauper locupletis,
300 Inflixit vulnus cui mentis turbine motus,
Expetit ignosci sibi, corde reconciliari.
Assilit Ekardus, prius ex primoribus unus,
Sed tunc eximius monachus mundo crucifixus;
Interpres promptae fretus ratione loquelae

272 preludere *GT* 273 expes *GT* 275 pene *GT* 285 inrupit *G* sevior *T* 289 Bachatur *GT* 292 Exurgit *GT* 294 demonium *GT* 295 semate *GT* *an recte?* 296 Flegetontis *GT* 297 Eger *GT* 298 paena *G*

305 Accurrit, iacet in terra cum vindice virga,
Obsecrat, increpat, adiurat: lapis ille refutat,
Exiliit, fugit; deus eius lumina clausit,
Amisit visum, stetit horrens tendere gressum,
Offensis pedibus graditur nullo duce ductus,
310 Impingit titubans, impingitur undique pulpans.
Occurrit caeco pater eius pectore maesto,
Erubuit, fudit lacrimas natumque reduxit.
Paenituit tiro, pacem donans inimico
Dimisit: vidit iubilansque domum repedavit.
315 Pulchra dies populo dedit haec spectacula duro,
Sunt ope divina quasi pacis semina iacta,
Mollitae mentes prius ursis asperiores,
Pulchrior exoritur lux, ⟨candida⟩ pax comitatur.
Prorumpunt ut apes propriis de sedibus omnes,
320 Omnes indigenae stant sicut in ordine stellae:
De rebus tantis tractant per acumina mentis.
Sunt utrimque dati septeni carne propinqui,
Primates generis; per eos fit pactio pacis;
Fit per mandritae comites ius scita scientes.
325 Longe semoti disquirunt seria soli f. 94r
Inventaque via redeunt, pandunt sibi visa.
Triginta libras censent solvi triplicatas,
Sanguinis ultori sontem pro milite tradi.
Est id consilio coeptum, reor, ingenioso:
330 Firmius ut pactum liget obsequiis stabilitum,
Est inopis miles factus versa vice dives,
Quod velut opprobrii fel mallet morte lucrari.
Est admirandum, subtili mente notandum,
Quod gens inmanis catulis aequanda leonis,
335 Gens, formidandi quam non domuere tyranni,
Simplicibus dictis est victa viri monachilis,
Paruit imperiis velut emptus verna iubentis

305 Accurrit *G corr. ex* Ecc. *ut videtur* 310 Inpingit *GT* 311 ceco *T* mesto *GT* 313 Penituit *T* tyro *GT* 316 ope] spe *T* 318 candida *om. codd.* 320 indegenae *T* 322 septem *T* 324 vis *T* 329 caeptum *G* ceptum *T* 332 approbrii *T* 333 ammirandum *GT* 334 equanda *T*

Et, ceu praesentem Wilbrordum carne videret,
Sic eius fidum stipavit honore ministrum.
340 Est cum privata pax publica consolidata:
Ira, simultates, odii cessere furores,
Copia de pleno cornu fruges dedit anno:
Exercentur ibi convivia, cantica, ludi.
Phoebe cum posuit bis flammas bisque recepit,
345 Compositis rebus remeavit ovans hegumenus;
Ad reditum pendere suum scit corda suorum,
Est ab eis dignis susceptus plausibus, hymnis.
Sed quia navifragis Nerei sum fessus in undis,
Udus suspiro delonge litore viso,
350 Allabor tacito propter fastidia signo,
Signo Wilbrordi gesto virtute potenti.
Est ibi commissum grave per tria nomina furtum,
Palliolum rapitur, crux argento spoliatur, f. 94v
Sed non conflari potuit fornace vel igni,
355 In partes sectum pondus non explicat aequum,
Pars sua cuique minor, litem parit altera maior;
Purpura non frangi manibus, non ense secari,
Forfice non scindi, nulla valet arte noceri.
Hoc praetermisso sub portu carbasa linquo,
360 Tanta tamen restant et famosissima constant,
Vatis Smyrnaei quae mens si nosset Homeri,
Vix caneret, licet Iliaden et Odyssea tractet.

338 presentem *GT* 344 Phaebe *G* Phebe *T* cum posuit] composuit *T* 345 ygumenus *GT* 347 ymnis *GT* 349 de longe littore *GT* 355 equum *T* 359 pretermisso *GT* 361 Smyrnei *GT* 362 Yliaden *GT* *post v.* 362 Explicit liber quartus *GT*.

COMMENTARIUS.

Prologus. (lib. I 1—16.)

Thiofridus conventuales Epternacenses alloquitur, quibus ut antea vitam Willibrordi prosaicam dedicaverat, ita nunc metricam commendat confidens se per illos a lividorum quorundam hominum invidia iri defensum.

v. 1 *crusma* non est cymbalum, ut Deckerus opinatur, sed modi musici, qui ad sonum instrumenti musici cuiuslibet canuntur. — v. 2 quodammodo in memoriam nostram revocavit initium prologi satirarum Persianarum: *Nec fonte labra prolui caballino,* quamquam non contendo Thiofrido illa verba ob oculos versata esse. — v. 3 cf. Hor. epist. II 1,177 *ventoso gloria curru* Verg. Aen. XI 708 *ventosa ferat cui gloria fraudem.* — v. 4 *hyperaspistes* proprie est satelles, corporis custos, qui corpus ducis clipeo tegit. Thiofridus autem hoc verbo eum significare videtur, qui in aula principis et circa personam eius versetur; idem igitur vult quod aulicus. — v. 5 *nostri patroni* sc. monasterii Epternacensis, cui Thiofridus praeerat abbas. — v. 7 Horat. sat. I 4,11 (Lucilius) *cum flueret lutulentus.* id. sat. I 10, 50 *at dixi flucre hunc* (Lucilium) *lutulentum.* — v. 9 Boeth. de cons. v. 2 *maestos cogor inire modos.* — v. 10 Horat. sat. I 10, 48 *neque ego illi* (Lucilio) *detrahere ausim haerentem capiti cum multa laude coronam*

cf. supra ad v. 7. — v. 14 psalm. 90 (91), 13 *super aspidem et basiliscum ambulabis.* ev. Luc. 10, 19. *ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones.* —

cap. I. (lib. I 16—57.)

Thiofridi argumentum*): *Quod sanctus Willibrordus sempiternae lucis filius mundo ante mystico oromate est cognitus, quam editus.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 2. II 33. 34. — Thiofridum simul et Alcuinum secutus est Theodericus in Chron. Epternacensi lib. I cap. 33 (M. G. SS. XXIII p. 45 lin. 50): *Anno incarnationis Domini 659 cum Clodoveus 8. regni ageret, beatus Willibrordus ex claris et religiosis parentibus in Northumbria, provintia Brittanniae insulae, est procreatus. Cuius necdum geniti tocius vitae status matri suae in incrementis lunaribus est revelatus. Qua enim nocte beaa soboles in utero eius concipiebatur, vidit in visione lunam in caelo quasi novam usque in plenam crescentem et in os eius subito lapsu ruentem totamque se intrinsecus vehementi splendore perfundentem. Quod confessa cuidam religioso presbitero, responsum accepit de concepto filio, quod magnus et illustris illuminator futurus esset Dei populo.*

v. 18 *quadrifidi cosmi* de quattuor caeli regionibus intellegendum. cf. Sedul. carm. pasch. V 188 sq.

Neve qius ignoret speciem crucis esse colendam,
Quae dominum portavit ovans, ratione potenti
Quattuor inde plagas quadrati colligat orbis.
Splendidus auctoris de vertice fulget eous,
Occiduo sacrae lambuntur sidere plantae
Arcton dextra tenet, medium laeva erigit axem. —

Britanni cf. Alcuin. v. W. I 1 init. *Fuit in Brittannia insula, provintia Northarhumbrana, quidam paterfamilias genere Saxo et nomine Wilgils.*

---

*) Haec argumenta, quae in fronte singulorum capitum posui, extant in indice capitulorum, quem Thiofridus Vitae Will. prosaicae praemisit.

v. 22 *carnis lemmata* ut infra III 8 carnem, quam 'animus assumpsit, i. e. corpus. est genetivus appositionis. — v. 23 cf. Cic. or. Philipp. II. XV 37 *omnem praeterea florem nobilitatis et iuventutis.* — v. 24 Lucan. VIII 73 *femina tantorum titulis insignis avorum.* — v. 25 Alcuin. v. W. I 2 *Nam vir venerabilis Wilgils..... ad hoc tantum Deo praedestinante matrimonio iunctus est, ut talis..... ex eo ederetur proles.* hinc apparet verba v. 26 *non aestu carnis e. q. s.* non ad matrem sed ad patrem respicere. — v. 28 Verg. Aen. V 721 *et Nox atra polum bigis subvecta tenebat.* — v. 31. 32 Alcuin. v. W. I 2 *videret lunam crescente illa usque dum plena videbatur esse.* — v. 32 *per zodiaci contermina zodia volvi:* per singula deinceps signa zodiaci inter se confinia migrare. — v. 34 Exod. 3, 2 *apparuitque ei dominus in flamma ignis de medio rubi; et videbat, quod rubus arderet et non comboreretur.* cf. Sedul. carm. pasch. I 111 *Ignibus innocuis flagrans apparuit olim non ardens ardere rubus.* — v. 36 Verg. Aen. V 432 *vastos quatit aeger anhelitus artus* cf. ibid. V 199. — — v. 37 Verg. Aen. V 200 *sudor fluit undique rivis.* — v. 40 *Leucothea:* Aurora cf. Ovid. fast. VI 545 *Leucothea Graiis, Matuta vocabere nostris.* — v. 41 Verg. Aen. VI 511 *scelus exitiale Lacaenae.* scelus Ambronum quale sit intellegendum, ignoro. — v. 42 *virtute rotundo* cf. infra ad I 197. — v. 43 Alcuin. v. W. I 2 *illoque* (presbytero) *interrogante, si ea nocte, qua ei visio facta est, suo more solito iungeretur viro, acceptaque ab ea eius rei confessione, ita respondit.* — v. 46 *chrysocomus*, graece χρυσόκομος auream comam habens. — v. 48 Malach. 4, 2 *et orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiae.* solem iustitiae scriptores eccl. Christum interpretantur. — v. 49 cf. Horat carm. I 12, 47 *velut inter ignes luna minores.* id. epod. 15,1 *caelo fulgebat luna sereno inter minora sidera.* — v. 50 Verg. Aen. III 637 IV 6

Phoebea lampas. — v. 52 cf. Martian. Cap. II 124 *perdia pernoxque sacris namque operata chartis.* — v. 55 *microcosmus:* homo cf. Isidor. orig. III 5, 3. XI 1, 16 id. de nat. rer. 9. — v. 57 Verg. ge. III 337 *roscida luna.*

cap. II. (lib. I 58—87.)

Thiofridi argumentum: *De eius nativitate et digna ortu suo educatione et oblatione.* — Cf. Alcuin vit. Will. I 3.

v. 59 *issa,* hebraice אִשָּׁה femina. *quod exit ab is* interpretatio etymologica in parenthesi addita respiciens ad Genes. 2, 23 *quoniam de viro sumpta est,* cuius nomen hebraicum אִישׁ. cf. Hieronym. quaest. hebr. in libro geneseos (ed. de Lagarde pag. 6): *non videtur in graeco et in latino sonare, cur mulier appelletur, quia ex viro sumpta sit, sed ἐτυμολογία in hebraeo sermone servatur. vir quippe vocatur his et mulier hissa. recte igitur ab his appellata est mulier hissa.* — v. 64 Sedul. carm. pasch. I 113 *edidit et serum suspendit ad ubera natum* cf. Sil. It. IV 379 *suspendit ab ubere natos.* — v. 66 *pane voluntatis, non pane doloris* similiter dictum atque interdum in libris sacris cf. ex. gr. Vulg. interpr. psalm. 126 (127), 2 *manducare panem doloris.* lib. I (III) Reg. 22, 27 *pane tribulationis.* psalm. 79 (80), 6 *pane lacrimarum.* — v. 69 *vitae fonte:* baptismate cf. infra II 638. 644. secundum contextum *mater* nomen dat filio. apud Alcuinum vit. Will. I 3 *imponit ei pater nomen Willibrordus* aliquot boni codd. exhibent *mater,* quos secutus noster. veram scripturam esse *pater* Wattenbachius ex vita metrica Alcuini II 34 *Inposuit Wilbrord nomen habere pater* probari censet. at potuit Alcuinus in vita prosaica *matrem* appellare, in metrica autem numerorum gratia *patrem* substituere, unde *pater* etiam in vitam pros. inferri potuit. — v. 71 nomen Willibrordi potius derivandum a germanico *willjo* voluntas et *brord,* quod anglosaxonice *cuspidem, telum acutum* significat. ut igitur Willehalm *is* est, *qui cupit galeam,* ita Willibrord *is qui cupit telum.* interpretatio

Thiofridi, quae v. 71. 72 continetur, proficiscitur non a syncopata forma nominis *Wilbrord*, quam adhibuit v. 69, sed a primitiva *Wil-li-brord*. ita autem verba intellegenda sunt: si littera *r* ex syllaba *brord* eiciatur, ut evadat *brod*, et syllaba *li* omittatur. *linquat* passive accipiendum. — v. 73 *mel nectarque suum* i. e. lac eius maternum cf. Dracont. Orest. 567 sq., ubi legendum: *flumina pectoreo dedit ubere lactea labris, dulcia nectareum fundentia mella saporem.* — v. 74 *redimicula morum*: monile, ornatum morum i. e. mores, quibus erat ornatus. — v. 76 cf. Ovid. met. IV 290 sq. *cuius erat facies, in qua materque paterque cognosci possent. utrumque parentem* cf. Ovid. met. XIII 147 *deus est in utroque parente.* — v. 78 cf. lib. I. Reg. (Samuel.) 1, 28. — v. 80 Isai. 11,8 *et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis.* — v. 81 *vectis:* intellegendus est Satan cf. Isai. 27, 1 *in die illa visitabit dominus .... super Leviathan serpentem vectem.* — v. 84 sqq. Alcuin v. W. I 3 *tradidit eum pater Hrypensis ecclesiae fratribus religiosis studiis et sacris literis erudiendum, ut fragilior aetas validioribus invalesceret disciplinis, ubi nihil videret nisi honesta, nihil audiret nisi sancta.* Theoderic. Chron. Eptern. I 33 *hunc itaque in Christo renatum parentes eius Christo mancipaverunt et per ipsos teneritudinis suae annos disciplina informandum christiana fratribus Ripensis aecclesiae tradiderunt.* — v. 85 de Hrypensi ecclesia Wattenbachius ad Alcuini l. l. haec annotat: '*monasterium paullo ante conditum ab Eboraco* [York] *non multum distat; nomen loci hodie est Ripon*'. verba versus 85 ita iungenda, ut *egregiis Israelitis* sit appositio verborum *patribus Ripensibus.* egregii Israelitae ita dicti, ut ev. Iohann. 1, 47.

cap. III. (lib. I 88—312.)

Thiofridi argumentum: *De patris eius conversione et in monachico proposito sancta conversatione et cursus*

consummatione. — Cf. Alcuin vit. Will. I 1. II 34. — Theoderic. Chron. Eptern. I 33 *Pater vero eius beatus Wilgislus ad Sanctum Andream in promunctoriis occeani et Umbri fluminis monachicam arripuit conversationem et, acceptis a primatibus provintiae donariis et praediis, in honore semper virginis theotocos Mariae instituit accclesiam et congregationem, ubi post plurimos labores triumphalem Deo animam, terrae carnis reddidit materiam.*

v. 88 nec Wilgisli patris mens torpuit tanta indole oblata. — v. 90. 91 lib. I (III) Reg. 19, 9—12. — v. 94 sq. epist. ad Ephes. 4, 22—24 *Deponite.... veterem hominem... et induite novum hominem.* epist. ad Coloss. 3, 9. 10 *expoliantes vos veterem hominem.... et induentes novum.* — v. 96 Alcuin. v. W. I 1 *in quodam parvo oratorio sancti Andreae apostoli Christi nomine dicato* cf. supra Theoderici l. l. — v. 98. 99. quis fuerit Iacob ille, qui opus de sanctorum dogmatis et vitis concinnaverit, indagare non contigit. — v. 107 *aerias phalangas* cf. epist. ad Ephes. 2, 2 *secundum principem potestatis aeris huius* ibid. 6, 12 *contra spiritalia nequitiae in caelestibus.* significantur agmina angelorum malorum. — v. 110 evang. Matth. 5, 14 *non potest civitas abscondi supra montem posita.* — v. 111 sq. Alcuin. v. W. I 1 *ita ut etiam miraculorum signis claruit et nomen eius celebre factum est.* — v. 114 sqq. Alcuin. v. W. I 1 *sed et illius gentis regi et optimatibus honorabilis effectus est in tantum, ut ei aliquas terrarum possessiunculas illis promontoriis*) adiacentes ad aedificandam deo ecclesiam.... contulerint, in qua pius pater modicam quidem sed honestam deo servientium adunavit congregationem, in qua.... requiescit.* — v. 117 *summi pecus opilionis:* S. Wilgislus. — v. 118 *in agni sanguine lotas:* Apoc.

---

*) Paullo supra: *in promontoriis, quae mari Oceano et Humbri flumine cinguntur.*

Ioh. 7, 14. — v. 120 *suspirans:* cum suspirio cupiens. — v. 122 epist. ad Corinth. I. 13, 12; cf. infra ad II 732. — v. 123 cf. Alcuin. v. W. II 34

Corpus in ecclesia curarunt condere fratres,
Quae constructa maris stat prope litoribus
Atque sacrata, Dei genetrix clarissima Christi,
Nomine fulgescit, virgo Maria, tuo.

theoticos idem quod theotocos. *pergula theoticos:* pergula virginis Mariae θεοτόκου. cf. Vit. pros. cap. 20, ubi eadem forma corrupta *theoticos* eademque pro genetivo extat: *in oratorio perpetuae virginis theoticos Mariae.*

cap. IV. (lib. I 124—196.)

Thiofridi argumentum: *Quod egregiae indolis puer tenellae aetatis teneritudinem morum maturitate transcendit et in vicennalibus suis in Hyberniam amplioris profectus gratia secessit.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 3 fin. 4. — Theoderic. Chron. Eptern. I 33 *At puer egregius Willibrordus ab ineunte pueritia et sensu proficiens et moribus placibilis factus est tam Deo quam hominibus et accepta tonsura clericatus et pia professione factus monachus usque ad annum vicesimum alacriter et humiliter sacris lectionibus inherebat, ac postmodum quasi a lacte matris avulsus sapientiam inter illustres viros Hiberniae per annos 12 sitientes hauriebat. unde factum est, ut fervidis laboribus discendi non minus fervidos labores superadderet populum incredulum viam Dei docendi.*

v. 124 *digressus* a vita Willibrordi describenda ad patris eius vitam delineandam. — v. 127 *Samuel profectibus alter* cf. lib. I. Reg. (I. Samuel.) 2,26 *puer autem Samuel proficiebat atque crescebat et placebat tam domino quam hominibus.* — v. 132 *dispungeret:* numeraret, haberet. — v. 136 Verg. Aen. IV 281 *ardet abire fuga dulcisque relinquere terras.* — v. 137 Alcuin. v. W. I 4 *cum coniventia sui abbatis et fratrum.* — v. 139 sq. ev. Matth. 9, 37 *messis quidem multa, operarii autem pauci.* — v. 147

sq. Alcuin. v. W. I 4 *et quia in Hibernia scolasticam eruditionem viguisse audivit, etiam et quorundam sanctorum virorum fama narrante conversatione incitatus et praecipue beatissimi patris et episcopi Ecgberti... nec non et Wicberti.... Hiberniam secessit.* — v. 149 *ut Athenae gymnosophistis.* miro errore Thiofridus gymnosophistas Athenis fuisse putat confundens, ut videtur, sophistas et gymnasticas exercitationes. — v. 153 *aplanes* gener. fem., graece ἀπλανής inmotus, significat orbem stellarum fixarum cf. Macrob. Somn. Scip. I 9 *hac autem animae in ultimam sphaeram recipi creduntur, quae aplanes vocatur.* — v. 155 cf. Alcuin. v. W. I 4 *quatenus ceu prudentissima apis ex eorum propinquitate mellifluos pietatis carperet flores.* — v. 156 *districtio:* punitio, poena. — v. 157 *sub sorte culinae:* in officio culinario. — v. 161 *synaxis:* contionis. — v. 163 *in versu mensae*: in carmine cenatorio. — v. 168 nota *temetum* h. l. correptis prioribus syllabis duabus positum esse, cum iusta prosodia extet infra II 514. — v. 170 *hemina:* certa vini mensura, quam monachis per diem sufficere existimavit S. Benedictus (Deckerus). — v. 170 *partitur* passive. — v. 174 *dat membra sopori* cf. infra ad IV 256. — v. 178 *feriente ruina* Sil. It. XIV 678 *tanta feriente ruina* (Deckerus). — v. 179 Horat. epist. II 3, 188 *quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.* — v. 194 *patris sapientia, verbum:* Iesus Christus cf. Porfyr. 24 (9), 18 *o vere patris sapientia, Christe, opulento exertus verbo.* Alcuin. de sanct. Eubor. eccl. v. 1 *Christe deus, summi virtus, sapientia patris.* — v. 195 evang. Luc. 2, 46. *symmysta* proprie qui eisdem mysteriis, sacris initiatus est, deinde universaliter 'vir sanctus, sacerdos, propheta, al.'. in cod. Bernensi 178 glossas continente extat fol. 66 II^{b} col. 1 haec glossa '*simiste: conscii secretorum*'. in Alcuini carminibus Iohannes apostolus interdum appellatur *Christi symmysta* vel *caeli symmysta.*

cap. V. (lib. I 197—256.)

Thiofridi argumentum: *Quod anno aetatis suae 33. in portum Gravelingae villae maritimae, inde venit Traiectum arcem tunc et solium regni Fresiae.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 5. II 6. — Theoderic. Chron. Eptern. I 41 *Audiens vero beatus Willibrordus in Hybernia, ubi manebat, populum esse in borealibus mundi partibus ydololatriae deditum erroribus, 33. aetatis suae anno cum 12 sociis navim conscendit atque anno incarnationis Domini 690 Theoderico adhuc regnante prospero cursu Traiectum arcem tunc et solium Fresiae pervenit.*

v. 197 Horat. sat. II 7, 86 *fortis et in se ipso totus teres atque rotundus.* — v. 199 *Christi morte Mors perempta est* cf. epist. ad Corinth. I 16, 26. 55. — v. 200 Genes. 12, 1. — v. 203 *legis tomos:* proprie quinque libros pentateuchi, deinde ipsam legem divinam. — v. 206 Verg. Aen. XI 550 *omnia secum versanti subito vix haec sententia sedit.* — v. 210 cf. Alcuin. v. W. I 5 *assumptisque secum undecim fratribus.* — v. 211 Lucan. VII 363 *signiferi compressum limite caeli.* — v. 212 *idolium* proprie idolorum templum, h. l. idem fere significat quod idololatria. iustam prosodiam eius vocis īdōlĭum iam Prudentius corrupit ad īdŏllĭum, quem secutus noster. — v. 216 Lucan. IX 77 *tendunt mihi carbasa venti.* — v. 217 *prono ratis aequore fertur* cf. Verg. Aen. VIII 548 *pars cetera prona fertur aqua.* — v. 218 Verg. Aen. VI 476 *prosequitur lacrimis longe.* — v. 223 Verg. Aen. IV 453 *turicremis cum dona imponeret aris.* — v. 230 *ruinam:* facultatem ruendi. — v. 235 *Viltorum* cf. infra ad v. 512. praeterea cf. Bedae hist. eccl. Angl. V 11 sub fin.: *Donavit autem ei* (Willibrordo) *Pipinus locum cathedrae episcopalis in castello suo illustri, quod antiquo gentium illarum vocabulo Wiltaburg i. e. Oppidum Wiltorum, lingua autem gallica Traiectum vocatur.* — v. 240 Verg. Aen. XII 283 *it toto turbida caelo*

tempestas. — v. 244 Lucan. I 257 *Hac iter est bellis.* — v. 246 Lucan. IX 199 *praetulit arma togae.* Verg. Aen. VII 496 *laudis succensus amore.* — v. 251 Pippinum Heristalensem, maiorem domus regum Merovingicorum, quos auctoritate et imperio multo superabat. — v. 252 Verg. Aen. VI 756 *nunc age, Dardaniam prolem* ibid. 767 *Troianae gloria gentis.* de fabula, qua principes Francorum a Troianis originem duxisse putabantur, cf. Theoderic. Chron. Eptern. init. *Igitur clarissima principum prosapia, quorum largiflua munificentia a beato Willibrordo primitus Epternacensis fundata usque nunc propagata est aecclesia, de nobilissima non solum Francorum sed et de antiquissima Troianorum descendit genealogia.* cf. etiam eiusdem Vitae Irminae init., porro Burchardi et Cuonradi Urspergensium Chronicon (M. G. SS. XXIII p. 338 l. 35 sqq.). eadem origo principum Francorum ab aliis quoque medii aevi scriptoribus commemoratur sat multis. — v. 256. *Anchisus dux* pater Pippini Heristalensis ex Begga, sorore s. Gertrudis, filia Pippini Landensis. cf. Theoderic. Chron. Eptern. (M. G. SS. XXIII p. 39—64) p. 40, 3. 47, 39 (similiter p. 44, 29. 37. 53, 25) *Pippino, filio Ansgisi* p. 53, 37. 54, 23. 59, 11 *Pipp., filius Ansgisili.* Catalog. abb. Eptern. I (M. G. SS. XXIII p. 30 lin. 40) *Pippini, filii Anschisi.* Chron. monachi Trium font. (M. G. SS. XXIII p. 697 lin. 23 p. 700 lin. 29) *Ansigisus, qui et Anchises.* primitiva forma nominis sine dubio fuit *Ansgisil,* quod valet '*obses deorum*'.

cap. VI. (lib. I 257—406.)

Thiofridi argumentum: *Quod a Pipino victoriosissimo duce Franciae honorifice est susceptus et ad pontificatus dignitatem electus et Romam directus.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 5. 6. II 2. 3. — Theoderic. Chron. Eptern. I 41 *Susceptus est .... beatus Willibrordus honorifice a prefato Pippino glorioso duce, qui sicut prediximus, nuper expulso Rabodo rege armis subiugaverat gentem citerioris*

Fresiae. Cumque rogatu ducis vir Dei predicaret ibi verbum Dei, effusa est gratia Christi per ministerium eius in nationes Fresonum, illuxerunt choruscationes fidei per illum genti Francorum multumque desudante illo in agro dominico multa seges invecta est Christi horreo. Unde ab ipso duce congaudente ceterisque principibus Francorum in pontificatum electus, Romam ad papam Sergium est directus.

v. 261 Alcuin. v. W. I 5 *Qui* (Pippinus) *eum cum omni honore suscipiens .... loca ei oportuna intra terminos regni sui praevidens, quo potuisset idololatriae spinas extirpare et purissima verbi Dei semina per munda novalia habundantius spargere.* — v. 263 ev. Matth. 13, 30 sub fin. — v. 269 epist. ad Corinth. I. 3, 6 *ego plantavi, Apollo rigavit, sed deus incrementum dedit.* — v. 273 *legatio nostri* cf. ad I 371. — v. 277 *missus:* nuntius. — v. 281. *delectus in sorte dei* i. e. in sortem dei, clerum. — v. 286 *galumma;* involucrum, deformatum de graeco *κάλυμμα*. — v. 287 *primatus cathedras* cf. ev. Luc. 14, 8 sqq. — v. 288 sqq. ev. Iohann. 6, 15. — v. 292 *cor non apposuit* cf. psalm. 61 (62), 11 *nolite cor apponere.* Proverb. 22, 17. Eccles. 8, 16. Iob 7, 17. — v. 294 Verg. Aen. V 304 *laetasque advertite mentes* (Sil. It. IV 823 *totasque advertite mentes*). — v. 295 Alcuin. de sanct. Eubor. eccl. 1014 *qui liquerat patriam patriae caelestis amore.* — v. 298 non didici, quomodo summa munera vitae speculativae (i. e. ecclesiastica) administranda sint. — v. 299 sqq. pavor incedit cor meum intuentis illum quasi catalogum virtutum, qui in Pauli epistula ad Timoth. I. 3, 1—7 propositus est episcopis. cf. Alcuin. v. W. I 6 (Willibrordus) *renuit primum nec se tantae auctoritatis honore dignum esse referebat; enumeratisque apostolicae sanctionis praeceptis, longe se inferiorem huic virtutum catalogo asserebat, quem egregius mundi praedicator filium suum Timotheum erudiens oportere episcopum habere censuit.* — v. 307 *turris David* comme-

moratur Cant. cant. 4, 4, *turris Libani* ibid. 7, 4. utramque Thiofridus eandem putasse videtur. turrem autem Davidis in monte Libanon sitam fuisse, quod sciam, nusquam narratur. — v. 309 *aerias phalangas* cf. supra ad v. 107. — v. 319 antistes, cui caelica mens est, est alter deus. — v. 320 Isai. 22, 22 *et dabo clavem domus David super humerum eius et aperiet, et non erit qui claudat, et claudet, et non erit qui aperiat.* Apocal. Iohann. 3, 7 *haec dicit sanctus et verus, qui habet clavem David, qui aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit.* — v. 321 Levit. 16, 2 sqq. — v. 322 Exod. cap. 28 et 39. intellege: octo amictibus, qui sunt mirifico textu, decoratur. — v. 323 Exod. 28, 34 sq. — v. 324 ibid. v. 36. — v. 331 sq. Numeri 18, 18. — v. 334 *aëris alas:* alatos daemonas aërios cf. supra ad I 107. — v. 335 alter Phineas ventrem luxuriantium confodiat cf. Num. 25, 7. 8. — v. 337 Levit. 21, 18—20 *nec accedet ad ministerium eius; si caecus fuerit, si claudus, si parvo vel grandi vel torto naso; si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus* e. q. s. — v. 343 *noys,* graece νοῦς mens. hausit vocabulum ex Martian. Cap. I 92 al. — v. 344 *haeresiarcha* i. e. auctor haereseon. — v. 347—349 cf. epist. ad. Timoth. I. 3, 5. — v. 355 Verg. Aen. I 423 *instant ardentes Tyrii.* — v. 359. Ovid. epist. XII 61 *Hinc amor, hinc timor est.* — v. 362—369 Deuteron. 25, 5 sqq. — v. 364 Verg. Aen. I 73 *conubio iungam stabili.* — v. 370 epist. ad Hebr. 2, 11. 12. 17. — v. 371 *nostri formam, non culpam.* genet. pronom. person. pro possessivo cf. I 273. III 185. IV 214. — v. 371 sq. epist. ad Corinth. I. 15, 45 sq. — v. 375 *contectalem:* quae sub eodem tecto habitat i. e. coniugem. — v. 384 epist. ad Philipp. 2, 4 *non quae sua sunt singuli considerantes, sed ea quae aliorum.* — v. 386 Iuven. 8, 53 *truncoque simillimus Hermae.* — v. 387. 388 Levit. 1, 15 *offeret eam* (columbam) *sacerdos ad altare et retorto ad collum capite ac rupto vulneris loco decurrere faciet.*

sanguinem super crepidinem altaris. ibid. 5, 8 *retorquebit caput eius ad pennulas ita, ut collo haereat et non penitus abrumpatur.* — v. 393 sq. vidit non carnis requiem neque humum sed animae gloriam esse bonam requiem et optimam terram. — v. 395 *onos*, graece ὄνος asinus. cf. Genes. 49, 14 *Issachar asinus fortis.* — v. 400 sq. Alcuin. v. W. I 6 fin. *et sic cum honorifica legatione et muneribus apostolicae auctoritatis condignis Romam directus est.* — v. 402 nomen *Sergius* a *servandis gentibus* ductum esse putat. — v. 404 sq. cf. lib. I (III) Reg. 10, 18 sq. — v. 406 *oeconomos:* papa Sergius.

cap. VII. (lib. I 407—501.)

Thiofridi argumentum: *Quod adventus eius per angelum papae Sergio est revelatus, et ab eo cum ingenti exultatione et gloria est susceptus et archipresul ordinatus.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 7. II 4. 5. — Theoderic. Chron. Eptern. I 41 *ad papam Sergium est directus. cui cum eius adventus ab angelo esset revelatus, cum grandi honore susceptus, anno incarnationis Domini 696. et Childeberti regis 2. die sanctae Ceciliae* [22. Nov.] *ad archyepiscopum est ordinatus atque Clemens ab eo est appellatus.* idem in Vita s. Irminae cap. 5 *Ipse nuper a Pippino Romam directus et ab angelo papae Sergio designatus ab eo ad archyepiscopum est ordinatus et reversus inaestimabili sanctarum reliquiarum thesauro ditatus.*

v. 407 cf. infra ad v. 437. — v. 416 Alcuin. v. W. I 7 init. *Sed die quarta priusquam ille veniret, beatissimus apostolicus angelica in somnis responsione ammonitus est.* — v. 417 Verg. Aen. I 276 *Mavortia condet moenia.* — v. 420 Alcuin. v. Will. I 7 *nihilque ei negandum esse quicquid petisset.* — v. 424 sq. Verg. Aen. VII 458 sq. *olli somnum ingens rumpit pavor, ossaque et artus perfundit toto proruptus corpore sudor.* — v. 427 sq. Verg. Aen. VI 893 *sunt geminae Somni portae, quarum altera fertur cornea.*

qua veris facilis datur exitus umbris, altera candenti perfecta nitens elephanto, sed falsa ad caelum mittunt insomnia manes. — v. 433 *physiologica ratione.* Servium imitatur, cuius verba vide infra ad v. 460. — v. 435 *hoc*: verum. — v. 437 Verg. Aen. III 511 *fessos sopor irrigat artus.* — v. 445 mentem intendit falsis (rebus), quibus porta eburnea subest. *elephantis* genetivus est vocis *elephas* metonymice positae pro ebore. — v. 446 *hanc:* mentem; cf. v. 442. — v. 460 cf. Serv. ad Verg. Aen. VI 894 *Physiologia vero hoc habet: Per portam corneam oculi significantur, qui et cornei sunt coloris et duriores ceteris membris; nam frigus non sentiunt; sicut et Cicero dicit in libris de deorum natura* (2, 57). cetera, quae affert de porta eburnea, huc non faciunt. — v. 464 cf. Godescalci versus ad Carolum v. 17 (Dümmler poet. aevi Carol. tom. I p. 95) *Tempore vernali transgressis Alpibus ipse urbem Romuleam voluit quo visere consul.* Alcuin. de sanct. Eubor. eccl. 1457 *Hic quoque Romuleam venit devotus ad urbem.* Ovid. met. XV 625 *Romuleae urbis* id. fast. V 260 *Romulea... in urbe.* — v. 466 *apostolicus:* papa. sic exempli gr. bis apud Alcuin. vit. Will. I 7. — v. 469 *quadrifidi mundi* cf. ad I 18. — v. 472 Verg. Aen. I 497 *incessit magna iuvenum comitante caterva.* — v. 473 *Petri aedem* cf. Alcuin. v. W. I 7 *in ecclesia beatissimi Petri principis apostolorum.* Bedae epitaph. Ceadwallae v. 19 (in hist. eccl. Angl. V 8): *Urbem Romuleam vidit templumque verendum Aspexit Petri mystica dona gerens.* — v. 475 *octonis vestimentis* cf. supra ad v. 322. — v. 480 Lucan. II 383 *Nec sibi sed toti genitum se credere mundo.* — v. 489 *par*, quia numerus par est cf. ad II 748. — v. 492 cf. Exod. 25, 20. — v. 496 *accensum de se:* igni divino. — v. 498 *meritis.* an his qui meriti erant? — v. 501 *pignera sanctorum:* reliquias; cf. Alcuin. v. W. II 5 *plurima sanctorum donans ei dona piorum* et imprimis Theoderic. Vit. s. Irminae loc. supra laud.

cap. VIII. (lib. I 502—521.)

Thiofridi argumentum: *De reditu eius in Franciam et delegata sibi in illustri castello Traiecto pontificali cathedra et conversatione eius monachica et apostolica.* Cf. Alcuin. vit. Will. I 8 II 6. — Theoderic. Chron. Eptern. I 41 *Post 14 vero dies ex quo illuc venerat sumens inaestimabiles sanctorum reliquias rursus ad regnum Francorum celeriter remeavit et a duce Pippino accipiens sedem pontificatus in castello illustri, quod Wiltaburch barbarica, Traiectum lingua vocatur Gallica, stipendia genti illi fideliter dispensavit.*

v. 502 cf. Alcuin. v. W. I 7 fin. *donis ditatum . . . remisit.* — v. 505 *Pippino* cf. supra ad v. 251. — v. 513 *Viltaburg* vetus nomen Traiecti dictum a Viltis gente ad ostia Rheni habitante cf. supra v. 235. — v. 515 cf. ad v. 139. — v. 519 *contiolae* idem quod contiunculae. illa forma, quae legibus vocabulorum latinorum formandorum repugnat, nusquam, quod sciam, alias invenitur.

cap. IX. (II lib. 1—9.)

Thiofridi argumentum: *Quod plures in illa regione aecclesias et monasteria construxit et antistites et rectores constituit.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 8 fin. *Testes quoque ecclesiae, quas per loca singula construxerat: testes et Deo famulantium congregationes, quas aliquibus adunavit in locis.* — Theoderic. Chron. Eptern. I 41 *Plures quoque ibi aecclesias et monasteria construxit, plures rectores et pastores in eis constituit.*

His comparatis cum novem illis versibus, qui caput IX vitae metricae efficiunt, apparet Thiofridum veritum, ne nominum enumeratione lectores fastidio afficerentur, satis habuisse pro nominibus illis pauca de Willibrordi agendi et vivendi ratione afferre. Similiter in cap. XXXIII egit.

v. 4 Verg. Aen. VI. 677 *dixit et ante tulit gressum.* — *grex ut se non alienum* e. q. s. cf. ev. Iohann. 10, 5.

cap. X. (lib. II 10—61.)

Thiofridi argumentum: *Quod curiam expulsi regis Rabodi adiit et, quia ibi fructificare non potuit, ad conterminam Danorum barbariem se transtulit et 30 ibi pueros ibi adquisitos et regeneratos secum detulit.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 9. II 7. — Theoderic. Chron. Eptern. I 41 *Curiam nuper expulsi Rabodi adiit, et cum ibi fructificare non posset, ad conterminam Danorum rabiem se convertit. Sed cum nec ibi proficeret eo, quod Ongendus quidam crudelis tyrannus, qui ibi regnabat, eum audire noluit, tamen ne vacuus ad aream rediret, 30 ibi pueros Christo adquisitos et regeneratos rediens secum in Franciam detulit.*

v. 10 cf. Alcuin de sanct. Eubor. eccl. 646 *angelicam Cuthbertus agens in corpore vitam.* — v. 12 *probatam* vid. ind. gramm. — v. 16. 17. Ecclesiast. 3, 1—8. — v. 21 *clavis David* cf. ad I 320. — v. 24 sqq. cf. Alcuin. v. W. I 9 *Ongendus, homo omni fera crudelior et omni lapide durior.* — v. 28 *quod prodit ab est:* proficiscitur, derivatur. quae sequuntur, satis obscura, cum Thiofridus scientiam philosophicam iactet, quam hausit ex Martian. Cap. IV 339. 344. 345. 355. 356. verba hunc fere in modum intellegenda: ens h. l. non est ens illud generale, quod ut genus omnes res ut species complectitur quodque una est ex decem categoriis Aristoteleis, sed magis aequivoce dictum est, ita ut nomen quidem constet, definitio non ita. iam vero cum syllaba 'ens' vel 'est' per se quidem nihil significet nisi se, sed simul significet, si non definitio etiam constet i. e. eadem maneat, sit primae syllabae altera iuncta e. q. s. — v. 29 *isagogae:* intelleguntur Porphyrii Isagogae in Aristotelis Organon, quas Victorinus rhetor in latinum transtulit, Boethius commentariis quinque instruxit cf. Isidor. orig. II 25, 1 et 9. — v. 33 *consignificet:* simul significet. vox ista usurpata est a Prisciano, Cassiodorio, Boethio. ad locum nostrum faciunt, quae Boethius in

Aristotelis libr. de interpr. (ed. pr. p. 221) dicit: *Quod dicimus ferus, cum aliqua parte nominis, quae est equi, unum consignificat. id est equiferus, separatum etiam nihil extra significat. quodsi rursus ipsum nomen extrinsecus, non in alterius nominis parte ponatur, per se sibi significat. ergo non est similis in simplicibus nominibus compositisque partium consignificatio.* — v. 38 cf. psalm. 77 (78), 57 *conversi sunt in arcum pravum.* — v. 40 '*leviare: levare, levem facere, vel exonerare, pondus auferre vel diminuere*'. Gloss. Iohann. de Ianua. — v. 42 Verg. Aen. VIII 542 *sopitas ignibus aras.* — v. 44 *verbi* sc. divini. — v. 45 *figmina:* idola, deastra. — v. 51—55 cf. Act. apost. 16, 7. — v. 55 *agno:* Christo. — v. 56 *hac forma:* hoc exemplo. — v. 59 cf. epist. ad Ephes. 6, 16. 17. — v. 60 *Ditis:* diaboli; cf. Alcuin. v. W. I 9 fin. *volens antiqui hostis praevenire astutias.*

cap. XI. (lib. II 62—213.)

Thiofridi argumentum: *Quod in insula Fositesland in magnae supersticionis loco fixit tentoria et animalia ibi pascentia in suorum distribuit cibaria et ob id apud regem accusatus sorte triduo ternis vicibus in urnam missa divina liberatus est gratia.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 10. 11. — Theoderic. Chron. Eptern. I 41 *Sed in redeundo tempestate iactatus in insulam Fositesland in magnae supersticionis loco fixit tentoria et animalia ibi pascentia in suorum distribuit edulia. Ob hoc apud regem accusatus sorte triduo tribus vicibus in urnam missa cum suis divina liberatus est gratia preter unum, qui eo quod inconsultius aes presumpserit immolaticium, sorte proditus veniale delictum expiavit per martyrium.*

v. 67. Alcuin. v. W. I 10 *pervenit in confinio Fresonum et Danorum ad quandam insulam, quae a quodam deo suo Fosite ab accolis terrae Fositesland appellabatur, quia in ea eiusdem dei fana fuere constructa.* ad haec Wattenbachius: '*nunc Helgoland. Hunc vitae nostrae locum respexerunt Altfridus in vita Liudgeri*

c. 19 et Adamus Brem. IV, 3. Cf. J. Grimm Deutsche Mythologie p. 210.' caesura huius versus post *Fosites* statuenda est duabus de causis, primum quod syllaba eius vocis ultima respondet ut homoeteleuta ultimae vocis *dicione*, tum quod in nomine *Fresonum* Thiofridus semper duas priores syllabas corripit. — v. 69 Verg. Aen. I 531. III 164 *ubere glaebae.* — v. 71 sq. Verg. ge. II 201 *quantum longis carpent armenta diebus, exigua tantum gelidus ros nocte reponet.* — v. 73 Horat. sat. II 6, 2 *iugis aquae fons.* — v. 74 Alcuin. v. W. I 10 *nec etiam a fonte... aquam haurire nisi tacens praesumebat.* — v. 75 Verg. Aen. II 774 et alibi *vox faucibus haesit.* — v. 80 *est:* edit. — v. 86 Alcuin. v. W. I 10 *tres homines in eo fonte... baptizabat.* — v. 88 Verg. Aen. I 149 *ignobile vulgus.* — v. 91—93 cf. Verg. Aen. VII 323—331. — v. 93 cf. Auson. Cupido cruci aff. 1 *memorat quos Musa Maronis.* — v. 96 sq. Verg. Aen. IV 174 sq. *Fama, malum qua non aliud velocius ullum: mobilitate viget, viresque adquirit eundo.* — v. 98 ibid. v. 188. *tam ficti pravique tenax quam nuntia veri.* — v. 99 ibid. v. 178. 179. — v. 100 sq. ibid. v. 181 sqq. *cui quot sunt corpore plumae, tot vigiles oculi.... tot linguae, totidem ora sonant, tot subrigit aures.* — v. 102 sq. ibid. v. 196 *protinus ad regem cursus detorquet Iarban incenditque animum dictis atque aggerat iras.* — v. 104 ibid. v. 191 *venisse Aenean Troiano sanguine cretum.* — v. 108 Verg. Aen. VII 168 sq. *ille intra tecta vocari imperat et solio medius consedit avito.* — v. 112 Verg. Aen. VI 20 *tum pendere poenas Cecropidae iussi.* — v. 121. *vitae praedo:* diabolus. — v. 123 iunge: sic emundatus. — v. 129 Numer. 20, 10. 11. 12. — v. 130 Deuteron. 34, 1. 5 et porro ibid. v. 6 *et sepelivit eum* (Moysen) *in valle terrae Moab contra Phogor.* — v. 132—137 lib. I (III) Reg. cap. 13. — v. 132 ad delubra urbis Bethel. — v. 134 *edit* ab edendo, quod idem valet

cum vescendo. — v. 142 iunge: de vanis fani aris expostulat et arguit. — v. 147 cf. orationem s. Willibrordi apud Alcuin. v. W. I 11. — v. 155 Genes. 3, 1 sqq. — v. 161 sq. evang. Marc. 9, 44 (46. 48) *ubi vermis eorum non moritur et ignis non extinguitur.* — v. 171 *fonte salutari:* baptismate. — v. 174 cf. Daniel. 4, 14 *et cuicumque voluerit, dabit illud, et humillimum hominem constituet super eum.* — v. 175 Verg. Aen. VI 672 *paucis ita reddidit heros.* — v. 177 sq. Lucan. II 511 *Scit Caesar poenamque peti.... vive, licet nolis.* — v. 178. *aequasti, famina factis* cf. Alcuin. v. W. I 11 sub f. *Ad haec rex miratus respondit: Video te minas nostras non metuisse et verba tua esse sicut et opera.* de faminis vocabulo cf. Gloss. lat. graec. '*famen:* φάτις, βάξις'. etiam apud Martian. Cap. IX 999 (336 Gr.) pro *flamine* codicum coniecit *famine* Grotius, recte ni fallor. — v. 188 intellege: o quantus ignis succenderat clibanum (i. e. fornacem) mentis. — v. 190—193 cf. Verg. Aen. III 571 sqq. *horrificis iuxta tonat Aetna ruinis, interdumque atram prorumpit ad aethera nubem turbine fumantem piceo et candente favilla attollitque globos flammarum et sidera lambit, interdum scopulos avolsaque viscera montis erigit eructans liquefactaque saxa sub auras cum genitu glomerat fundoque exaestuat imo.* totum locum exscripsi, ut perspiciatur, quomodo Thiofridus exemplo suo usus sit. praeterea notandum *caminis* extare ibid. v. 580, *Trinacriam* et *fumo* v. 582. — v. 196 *extra se saliunt* dicta sunt ad exemplum sermonis germanici: 'sie fahren aus der haut, sie geraten aufser sich'. — v. 199 et 202 Pers. sat. 3, 117 sq. *scintillant oculi dicisque facisque quod ipse non sani esse hominis non sanus iuret Orestes.* — v. 210. 211 Ierem. 31, 38 *et aedificabitur civitas domino, a turre Hananeel usque ad portam anguli. et exibit ultra norma mensurae.* — v. 212 Sedul. carm. pasch. V 138 *tunc vir apostolicus, nunc vilis apostata factus.*

[cap. XII.]

In Vita metrica non comparet. quid cap. 12 Vitae prosaicae perscriptum sit, docet

Thiofridi argumentum: *De opido Efternacensi et villa Suestra et aliis villis et aecclesiis sibi a potentibus et divitibus viris rata concessione traditis.*

Eius capitis partem magnam publicavit Ludew. Weiland in M. G. SS. XXIII pag. 23 sq.

Cf. Alcuin. vit. Will. I 12. —

Theoderic. Chron. Eptern. I 41 *Cumque reversus esset ad presulatus sui cathedram et per dies singulos numerus fidelium cresceret et per predicationis eius instanciam plurimi mundi divitiis pollentes et gloria amplissima illi tradiderunt patrimonia, in quibus vir Dei plurimos construxit et dedicavit aecclesias, ut populus predestinatus ad vitam in eis addisceret ordinem et sanctiones aecclesiasticas.*

cap. XIII. (lib. II 214—284.)

Thiofridi argumentum: *De adventu eius in insulam Walichrum, ubi custos delubri eum vulneravit ob destructum ydolum et vexatus a daemone per triduum in aeternae dampnationis precipitatus est baratrum.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 14. II 14.

v. 214 *Walichrenses* incolae insulae in ostiis Scaldae fluminis sitae, cui hodie nomen est Walcheren.*) — v. 217 *mota*bilis etiam extat Vulg. interpr. Genes. 1, 21 et in Onomast. lat. graec. '*motabilis: πολυκίνητος*'. — v. 220 Verg. Aen. III 277 *ancora de prora iacitur.* — v. 222 Verg. Aen. IV 136 *tandem progreditur magna stipante caterva* cf. supra ad I 472. — v. 223 Alcuin. v. W. I 14 *ad villam Walichrum, in qua antiqui erroris idolum remansit.* — v. 225 ev. Iohann. 2, 17 *zelus domus tuae comedit me.* —

*) '*In insula Walcheren teste Browero Annal. Trev. l. XII (p. 549) nobilis erat basilica Epternacensi monasterio subiecta Westkapelle nomine.*' Haec Wattenbachius in nota ad Alcuin. v. Will. I. 14 secundum Mabillon.

v. 226. Numer. 25, 7. 8 et lib. I. Maccab. 2, 24 sqq. — v. 228 non dubium est, quin Thiofridus Summanum ex Martian. Cap. II 161 sumpserit, ubi extat: '*sub Plutonis potestate consistit, qui etiam Summanus dicitur quasi summus Manium*', praesertim cum paullo ante (II 156) etiam semideorum mentio fiat: '*quos ἡμιθέους dicunt quosque latine Semones aut Semideos convenit memorare*'. — v. 230 Verg. Aen. VIII 256 *non tulit Alcides animis* et ibid. III 331 *furiis agitatus Orestes*. — v. 240 *Ditis possessio factus* subiectum est enuntiati. — v. 243 *ancipiti collo* cf. infra ad III 100. — v. 245 Verg. ecl. 3, 8 *transversa tuentibus hirquis*. — v. 247 Iuven. 1, 60 *dum pervolat axe citato*. — v. 252 Verg. Aen. VI 763 *tua postuma proles*. — v. 259 cf. Lucan. VI 673. — v. 260 *vitali fonte:* baptismate. — v. 269 Verg. Aen. VI 296 *vastaque voragine gurges*. — v. 274—276 Iuvenal. 10, 182 *Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigaeum*. — v. 275 *fidei virtute: πίστεως δυνάμει*. — v. 277 *o quantus constat*. constare evanescente significatu idem valet quod esse cf. infra III 269 IV 102. 360. eodem modo apud Dracontium carm. min. VIII 10. 138 IX 180. — v. 279—282 Iosu. 10, 12 sqq.

cap. XIV. (lib. II 285—322.)

Thiofridi argumentum: *Quod procurator cuiusdam agelli divitis repentina morte interiit, quia iniuriam ei intulit*. — Cf. Alcuin. vit. W. I 15. II 15.

v. 289 *verbo:* Christo. — v. 296 Act. apost. 9, 15 *vade, quoniam vas electionis est mihi iste* (Paulus). — v. 297 epist. ad Corinth. I 9, 22 *omnibus omnia factus sum*. — v. 301 *discursu spirituali:* in itinere, quod ut pater spiritualis fecit ad visitandos eos, qui sibi subditi erant. — v. 302 Alcuin. v. W. I 15 *ad quandam suae dicionis cellulam, quae ex nomine praeterfluentis aquae Suestra dicitur*. ad quae Wattenbachius: '*Suesteren in pago Mosacensi sanctimonialium monasterium, quod Pippinus Willibrordo concesserat*'. —

v. 305 Frontin. expos. formar. p. 38 Goës. *rigor est quidquid inter duo signa velut in modum lineae rectum perspicitur.* — v. 307 Alcuin v. W. I 15 *custos segetum.* — v. 311 Verg. ge. I 447 *ubi pallida surget Tithoni croceum linquens Aurora cubile* similiter id. Aen. IV 585.

cap. XV. (lib. II 323—360.)

Thiofridi argumentum: *De aqua oratione eius producta de terra harenosa.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 16. II 16.

v. 328 Lucan. IV 305 sq. *quoque minus possent siccos tolerare vapores, quaesitae fecistis aquae.* — v. 330 *condescendit eis:* eis obsecundat, opitulatur. — v. 340 Exod. 7, 9. — v. 341 Exod. 7, 20. — v. 342 sq. Exod. 15, 25. — v. 343 ligno, typo crucis, immisso. — v. 344 sq. Exod. 17, 6. — v. 353 *nunc usque scatentem.* Wattenbachius ad Alcuin. v. W. I 16 haec secundum Mabillonem: '*eadem cisterna inquit Ioh. de Beka in Chronico, nunc in territorio de Heyligelo patenter ostenditur, quae ab inquilinis illic habitantibus moderno tempore Puteus S. Willibrordi dicitur*'. — v. 360 non diffidentes Willibrordi virtuti (δυνάμει), sed timentes eum (Willibrordum) vexare.

cap. XVI. (lib. II 361—385.)

Thiofridi argumentum: *Quod bissenos inopes ex parvo itineris sui vasculo affatim refecit et vinum tamen non defecit.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 17. II 17.

v. 368. *xerampelinus:* colorem arefactorum vitium foliorum imitans; hinc 'xerampelinae' vestes eo colore tinctae. Thiofrido sine dubio ante oculos versabatur Iuvenal. 6, 519 *et xerampelinas veteres donaverit ipsi.* neglegens autem a Iuvenale additum esse *veteres* ipsum verbum *xerampelinae* significare putabat 'veteres contritas vestes'. structura est: nullo velamine nisi xerampelinis tecti, tegmine spinis conserto. ad haec verba cf. Verg. Aen. III 594 *consertum tegumen*

spinis. — v. 370 Alcuin. v. W. I 17 *specialem suam flasconem.* — v. 382 psalm. 134 (135), 6 *omnia, quaecumque voluit, dominus fecit.*

cap. XVII. (lib. II 386—422.)

Thiofridi argumentum: *Quod per baculum eius missum in pene vacuum enoforum inundavit cecubum et infusum est pavimentum.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 18 II 18.

v. 388 *sui claustri:* Epternacensis. Alcuin. v. W. I 18 *ad suum visitandi gratia monasterium.* — — v. 395 *promus:* horreum, apotheca, cella vini cf. III 230. — v. 398. *sustentamen:* fulcimen cf. Thes. nov. latin. p. 570 Mai. — v. 399 sq. lib. I (III) Reg. 17, 12. 14. 16. *auxilio fisus* sc. eius, cuius. — cf. Sedul. carm. pasch. V 265 *Non obeunte deo, cuius virtute retrorsum infernae patuere viae.* — v. 401 sqq. lib. II (IV) Reg. 4, 2 sqq. — v. 405 sq. cf. Alcuin. v. W. I 18 *sed eadem nocte in eo ipso vasculo vinum crescere caepit.* — v. 408 *penoris custos:* cellerarius (cf. Alcuin. l. l.). — v. 410 *solum solus adit:* sc. Willibrordum penoris custos. — v. 413 super ardua montis Thabor cf. ev. Matth. 17, 1—9. Marc. 9, 1—9. (Luc. 9, 28—36.)

cap. XVIII. (lib. II 423—447.)

Thiofridi argumentum: *Quod duobus ferme sextariis exuberante divinae benedictionis gratia quadragenis convivis in uberi propinavit sufficientia.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 19 II 19.

v. 427. *vitis verae palmes:* Willibrordus. cf. ev. Iohann. 15, 5. — v. 428 *mira virtute:* δυνάμει, ut saepe in hoc carmine. — v. 429 de quattuor artis vasis (flasconibus) vimine contextis cf. Alcuin. v. W. I 19 *quatuor modicas flascones, quas tantum in itineris solacium secum sui socii ferebant, iussit afferri.* — v. 430 singula vascula heminam capiebant. — v. 432 *aquae iugis fons* cf. supra ad II 73. — v. 436 ev. Iohann.

12, 24. epist. ad Corinth. I 15, 36. 37. — v. 437—441 ev. Matth. 14, 15 sqq. Marc. 6, 35 sqq.

cap. XIX. (lib. II 448—520.)

Thiofridi argumentum: *De paena et reparatione divitis, qui eum a suis abegit pascuis.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 20. II 20.

v. 451 Verg. Aen. IV 6 *Phoebea lustrabat lampade terras.* — v. 453 movere caput minitantis est cf. Hor. sat. I 5, 58. — v. 454 Horat. sat. I 7, 1 *proscripti Regis Rupili pus atque venenum.* — v. 455 Alcuin. v. W. I 20 *equos cedere caepit et pascuis abigere.* — v. 463 Verg. Aen. I 539 *quaeve hunc tam barbara morem permittit patria.* — v. 465 Verg. ge. II 201 sq. *et quantum longis carpent armenta diebus exigua tantum gelidus ros nocte reponet.* cf. supra ad II 72. — v. 473 Horat. epist. II 1, 199 sq. *narrare putaret asello fabellam surdo.* — v. 474 ὄνος λύρας proverbium graecum, quod commemoratur a Martian. Cap. VIII 807. — v. 476 *aretalogus:* qui de virtute garrit cf. Iuven. 15, 16. — v. 484 Lucan. IX 718 *et torrida dipsas.* est genus serpentis. — v. 490 sq. Lucan. IX 742 sqq. *ignis edax calidaque incendit viscera tabe* (al. *flamma*), *ebibit umorem circa vitalia fusum, pestis et in sicco linguam torrere palato coepit, defessos iret qui sudor in artus.* — v. 495 Lucan. IX 751 *ille vel in Tanaim missus Rhodanumque Padumque arderet.* — v. 497 Iuvenal. 6, 236 *advocat Archigenen.* Archigenes medicus Domitiani, Nervae, Traiani aetate celeber. — v. 503 Lucan. IX 746 *oculos lacrimarum vena refugit.* — v. 508 Verg. Aen. III 590 *macie confecta suprema.* — v. 512 *rem significatam:* clementiam. — v. 518 *est generatus:* factus est sc. Willibrordus.

cap. XX. (lib. II 521—574.)

Thiofridi argumentum: *De sanctimonialibus Treveri sanitati restitutis pestilentia effugata eius precibus.* — Cf. Alcuin. v. Will. I 21. II 21.

Theodericus in vita sanctae Irminae cap. 6 (M. G. SS. XXIII p. 49 lin. 37):

Hanc [ecclesiam Epternacensem] *quodam tempore visitatum de Traiecto venerat, cum ecce pestis letifera sanctimoniales de Horreo* *) *invaserat. Nam languescebant subito subitoque cadebant et iuxta prophetam pervenit gladius usque ad animam. Advocatus sanctus Willibrordus post castigationis exhortamina, post consolationis medicamina pro salvatione eorum salutarem victimam immolavit et benedicens aquam et omnia earum habitacula aspergens exterminatoris angeli imminentem gladium ab eis propulsavit.*

Ad haec Theoderici Lud. Weilandus annotat: *Haec de pestilentia ex Thiofridi Vita Willibrordi* [prosaica] *c. 20 desumpta videntur, qui dicit 'in oratorio perpetuae virginis theoticos Mariae, ubi sanctimonialium sunt contubernia', haec contigisse.*

v. 521—539. Fabula de Trebita, Semiramidis privigno, urbis Treverorum conditore per medium aevum vulgatissima. Thiofridus in Vita pros. cap. 20: '*Urbs Treverica, ut moderno tempore in tumba quadam inventa declarant epigrammata, condita et Treberis nominata est a privigno Semiramis, Nini coniugis, Trebeta*'. eius fabulae cognitionem hausit ex Gestor. Treverorum cap. II (M. G. SS. VIII p. 130 sq.), quae licet paullo ante scripta quin Thiofrido innotuerint, non dubitabit, qui ibi quae narrantur comparaverit. extant autem ibi haec: '*Anno ante urbem Romam conditam millesimo ducentesimo quinquagesimo urbs Treberis in Europa auctore Trebeta profugo, filio Nini, ... condita est .... Trebete* [i. e. Trebetae] *mortuo Hero filius in principatu successit .... Hero patris sui merita tabulae marmoreae inscripsit, quam ad eius memoriam pariter et futurorum notitiam cum eo recondidit ad instar huiuscemodi.*

---

*) Cf. ibid. cap. 4. '*Treberi in honore theotocos Mariae aedificato monasterio in loco qui dicitur Horreum*'. Hodie *Oeren* seu *St. Irminen.*

Nisi Semiramis, quae tanto coniuge felix
Plurima possedit, set plura prioribus addit
Non contenta suis, nec totis finibus orbis
Expulit a patrio privignum Trebeta regno,
Profugus insignem nostram qui condidit urbem.
Treberis huic nomen dans ob factoris amorem,
Quae capud Europae cognoscitur anteritate,
Filius huius Hero patris haec epigrammata pono,
Cuius ad inferias hic cum Iove Mars tenet aras
Sidere concordi; pax est non dissocianti.'

horum versuum 5—8 aliter distinxi atque Waitzius, recte puto. — v. 528 cf. Iustin. epit. histor. Phil. Trogi Pompei I 2, 8 *siquidem* (Semiramis) *non contenta adquisitos viro regni terminos tueri.* — v. 529 cf. ibid. I 2, 7 *haec Babyloniam condidit murumque urbi cocto latere circumdedit.* — v. 537 *dat nomen* sc. Hero filius. — v. 541 *cosmeta* h. l. non est exornator sed exornatrix. — v. 542 Horat. epod. 13, 1 *horrida tempestas caelum contraxit.* Sil. It. IV 442 *fertur ab immenso tempestas horrida caelo.* — v. 543 *Virginei flores* idem locus Bedae comparandus quem laudavimus ad IV 329. — v. 544 *fuscant lilia sentes* cf. Sedul. carm. pasch. I 277 *ne mollia sentibus uram lilia.* — v. 546 *rex interitus:* Mors. — v. 547 cf. Alcuin. v. W. I 21 *Cuius* (pestis) *acerbitate multae ex ancillis Dei moriebantur, quaedam longo infirmitatis dolore iacentes in lectulo, ceterae vero nimio terrore turbatae, quasi praesentem mortem metuentes.* — v. 549 Verg. Aen. II 368 *crudelis ubique luctus* ibid. IX 415 *longis singultibus ilia pulsat.* — v. 550 *mater spiritualis:* Sancta Irmina abbatissa, quae monasterium illud condidit. — v. 553 structura mutatur. *comitemque addi* cf. Verg. Aen. VI 528 *comes additur una.* — v. 554 Verg. Aen. II 487 *penitusque cavae plangoribus aedes femineis ululant.* — v. 557 *missos:* nuntios. — v. 558 *mersae res* leguntur Ovid. met. I 380. — v. 561 sqq. Alcuin. v. W. I 21 *missa pro infirmis celebrata.* — v. 562 *stayros* graece σταυρός. nominativi forma hic indeclinabilis posita pro genetivo. —

v. 566 *compunctio:* paenitentia. — v. 570 *extentamque manum* cf. Isai. 9, 12 (17. 21. 10, 4. 5, 25) *in omnibus his non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.* — *gladiumque repressit adactum:* Lucan. IV 560 *nec vulnus adactis debetur gladiis.*

cap. XXI. (lib. II 575—631.)

Thiofridi argumentum: *De fantasmate excluso eius benedictione de cuiusdam patris familias domus miserabili infestatione.* — Cf. Alcuin. v. W. I 22. II 22.

v. 575 *his actis:* postquam haec acta sunt. — v. 576 sq. cf. lib. Tobiae 6, 12—15. v. 579 *ephialtes:* incubus, daemon, germanice 'kobold'. — v. 594 phasma paullum discessit nec vero ita longe recessit. — v. 595 *ultum* est supinum. se ulcisci Cic. orat. I 8. Ovid. ex Pont. I 8, 20. — v. 604 Verg. Aen. VIII 224 *pedibus timor addidit alas.* — v. 605 Ovid. met. XI 419 *ter fletibus ora rigavit.* cf. ex Pont. II 11, 9. Verg. Aen. VI 699. IX 251. — v. 614 cf. Verg. Aen. VI 622 *fixit leges pretio atque refixit.* — v. 617 *solutas* sc. in cinerem. — v. 618 Verg. ge. I 81 *cinerem immundum iactare per agros.* — v. 622 cf. epist. Petri II 2, 20 *facta sunt eis posteriora deteriora prioribus.* — v. 623 Verg. Aen. IV 295 *parent ac iussa facessunt.* — v. 625 Alcuin. v. W. I 22 *Quibus ita gestis vacuam domum a loco lectuli ignis invasit totamque consumpsit.* — v. 627 Verg. Aen. II 587 *ultricis flammae.* — v. 630 cf. supra ad v. 622.

cap. XXII. (lib. II 632—680.)

Thiofridi argumentum: *Quod filium ducis Karoli Pipinum baptismate consecravit et de eius imposterum sublimitate prophetavit.* — Cf. Alcuin. v. W. I 23. II 23.

v. 632 cf. supra ad I 110. *mons* fortasse ipsius auctoris calami lapsu irrepsit. sententia poscit *urbs* sive *arx,* cui non convenit *situs.* possis rescribere *non sita sub latebris est arx in vertice montis.* — v. 635 Karolus Martellus. — v. 637 *nimium:* valde, ut saepe

apud recentiores scriptores latinos. — v. 638 *vitae fonte* cf. supra ad I 69. — v. 640 Pippinus Brevis. *nomen avitum* sc. Pippini Heristalensis. — v. 641 *sibi symmystis* proprie eis, qui eisdem mysteriis initiati erant atque ipse, i. e. confratribus suis, monachis, cf. Alcuin. v. W. I 23 *tale coram discipulis suis praedixit vaticinium.* ibid. II 23 *de quo discipulis praedixit talia vates.* — v. 647 Lucan. IV 576 *quam sit non arduua virtus* cf. Horat. carm. III 24, 44 *virtutisque viam deserit arduae.* — v. 649 cf. Vit. pros. c. 22 *Nec ullum Ysaicum verius declaratum est vaticinium.* non certa quaedam Isaiae significatur visio. — v. 650 *assecla regum:* maiordomus. — v. 661 cf. Verg. Aen. IV 247 *Atlantis duri, caelum qui vertice fulcit.* ibid. VIII 137 (Atlans) *aetherios umero qui sustinet orbes.* — v. 662 Lucan. VIII 291 *Caspiaque immensos seducunt claustra recessus;* cf. etiam Lucan. VIII 222. Val. Flacc. V 124. — v. 663 sq. primus imperator romanus cum primo imperatore Germaniae comparatur. — v. 669 cf. Verg. Aen. IV 93 *spolia ampla refertis.* — v. 675 *hoc* cum *anno* iungendum. *lusimus:* hoc carmen condidimus. annus Henrici IV. quadragesimus nonus est post Christum natum millesimus centesimus quintus. — v. 676 sqq. nam ceu tractu directo ex puncto linea fit, sic stemma per naturalem tenorem ductum Giselam protulit. cf. Vit. pros. cap. 22.*) *Per naturales enim genealogiae ramos stema longo ductu pervenit ad Luothowicum quendam egregium Franciae regem* [IV. Ultramarinum, qui obiit a. 954], *Lotharii regis et Karoli ducis* [Lotharingiae inferioris] *genitorem, cuius filiam* [Mathildim] *Cuonradus dux Burgundionum duxit uxorem, de qua genuit patris eius* [sc. Heinrici IV.] *aviam, gloriosissimi Heinrici tercii imperatoris, Giselae videlicet divae memoriae imperatricis matrem* [Gerbergam nomine, nuptame Hrimanno II. duci Alamanniae]. stemmatis igitur a Pippino Landensi usque ad Hein-

*) Verba uncis inclusa debentur Ludewico Weilando.

ricum IV. ducti linea directa haec est: 1. Pippinus Landensis, 2. Begga nupta Ansgisilo duci, 3. Pippinus Heristalensis, 4. Karolus Martellus, 5. Pippinus Brevis, 6. Karolus Magnus, 7. Ludowicus Pius, 8. Karolus Calvus, 9. Ludowicus II. Balbus, 10. Karolus Simplex, 11. Ludowicus IV. Transmarinus, 12. Karolus dux Lotharingiae inferioris, 13. Mathildis nupta Konrado regi Burgundionum, 14. Gerberga nupta Hermanno II. duci Alamanniae, 15. Gisela nupta Konrado II. Salio, 16. Heinricus III., 17. Heinricus IV. Cf. etiam Burchardi et Cuonradi Urspergensium Chronicon (M. G. SS. XXIII p. 338 lin. 41): *Prefatus Cuonradus uxorem Giselam nomine de antiquo et glorioso Karulorum sanguine oriundam habuit, sicut quidam his versibus attestantur:*

Quando post decimam numeratur linea quarta,
De Karulo magno processit Gisela prudens.

cap. XXIII. (lib. II 681—720.)

Thiofridi argumentum: *Quod sanctum Bonifacium sibi in regimine episcopali succedere rogavit.* — Alcuinus in vita Will. eius rei mentionem fecit nullam. — Theodericus in Chronico Epternacensi lib. II. (M. G. SS. XXIII p. 62 lin. 10) haec habet: *Inde Fresiam revertens* (Bonifatius) *Rabodo mortuo sancto Willibrordo per tres annos adhesit et cum eo in destruendis fanis et aedificandis templis Dei viriliter laboravit.*

v. 684 *noys* (νοῦς) pro genetivo accipiendum; *obtutum noys* i. e. aciem mentis. — v. 686 *contiolae* cf. supra I 519. — v. 691 *sibi:* ei, Willibrordo. — v. 695 Verg. Aen. V 395 sq. *gelidus tardante senecta sanguis hebet frigentque effetae in corpore vires.* — v. 696 *cassatur* cf. Papiae gloss. '*cassare: evacuare, privare, castrare*'. — v. 698 *excurso stadio* cf. Terent. adelph. 860 *prope iam excurso spatio.* — v. 708 sq. Numeri 8, 25 *cumque quinquagesimum annum aetatis impleverint, servire cessabunt.* — v. 711 Gregorius II. papa. *apostolicus* cf. ad I 466. — v. 713 *verbi sumen.* sumen proprie significat ubera suis femi-

nae, deinde pinguissimam partem ventris. tropice igitur usurpatur h. l. pro deliciis verbi divini. — v. 715 Pers. sat. 5, 36 *Me tibi supposui.* — v. 717 *famine* cf. supra ad II 178.

cap. XXIV. (lib. II 721 — III 45.)

Thiofridi argumentum: *De eius formae pulchritudine et naturali diiugio corporis et animae et augmentato divinitus tumbae eius marmore et divino ibi sepius viso lumine et fumo aromatum instar densissimae nebulae.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 24. 26 init. 25. 27 fin. II 24. 26. 25. 27 fin.

v. 725 *per speculum carnis* cf. I 74. — v. 726 cf. lib. I (III) Reg. 1, 3. — v. 727 ut Abisag Davidem senem fovit, ita Sapientia Willibrordum senem amplexa est. *senem virentem* cf. Verg. Aen. VI 304 *viridis senectus.* — v. 728 *munere minuit* i. e. impedivit, quominus munere suo fungeretur tam bene quam ante. — v. 731 epist. I. ad Corinth. 13, 12 *videmus .... tunc autem facie ad faciem.* — v. 735 evang. Iohann. 21, 15. 16. 17. — v. 739 Genes. 3, 19. — v. 743 *carmen amoris:* canticum canticorum. — v. 744 Cantic. cantic. 2, 11. 12 *Iam enim hiems transiit, imber abiit et recessit. Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis advenit.* — v. 745 ibid. v. 10 '*Surge, propera, amica mea ... et veni*'. *intra* ab intrando. — v. 747 *verbum sub carnis imagine progenitum:* Christus cf. evang. Iohann. 1, 14. — v. 748 *dispare*, quia 'novem' numerus impar est; cf. supra I 489 et de re ipsa Mart. Cap. VII 748 *omnis vero numerus aut par aut impar est.* — v. 752 Cantic. cantic. 3, 6 *quae est ista, quae ascendit per deserta sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhae.* aromaticus fumus etiam infra IV 119 legitur. — v. 753 Lucan. IX 9 *aeternos animam collegit in orbes.* potest dubitari, utrum *teretem* cum *psychen* an cum *orbem* iungendum sit. certe *orbis* vocatur *teres* ab Ausonio in Ludo septem sapient. Solon. v. 8. — v. 754 Lucan. IX 12 sq. *stellasque vagas*

miratus et astra fixa polis. — v. 756 *crevit* a cernendo: vidit. Lucan. IX 13 sq. *vidit, quanta sub nocte iaceret nostra dies.* — v. 757 cum civibus urbis Sion. — v. 759 Horat. sat. I 5, 32 *Fonteius ad unguem factus homo.* pernox et in hoc et in sequenti versu praedicative intellegendum. Alcuin. v. W. I 26 *Sed et cuidam relegioso sancti viri discipulo longius posito, in oratione vigilanti obitus eius revelatus est. Nam vidisse se testatur animam sanctissimi patris sui cum magna luminis claritate, cum consona canentium laude, angelicis exercitibus ad caelorum regna portari.* — v. 761 *lumine mentis:* animi quasi oculis. — v. 765 Lucan. IX 169 *Exemploque carens et nulli cognitus aevo luctus erat.* — v. 766 Alcuin. de sanct. Eubor. eccl. 1585 *Eius ad exequias magnum concurrerat agmen.* — v. 770 *medio:* dimidio. — v. 777 '*polyandrum: coemeterium quasi politum antrum*'. sic thes. nov. lat. p. 474 Mai. apparet istam vocabuli interpretationem absurdam esse, cum sit graecum πολυάνδριον i. e. multorum hominum sepulcretum. quod ad formam *polyandrum,* videtur neutrum esse adiectivi πολύανδρος. *polyandrum* pro coemeterio etiam extat in Translatione S. Celsi cap. 7 (M. G. SS. VIII p. 206[a], 25). — v. 779 sqq. Alcuin. v. W. I 25 *Sed et miri odoris flagrantia* (i. e. fragrantia) *omnium perfuderat nares, ut perspicue intellegeretur ad exequia viri sancti angelicum venisse ministerium.* — lib. III v. 8 *carnis lemmata* cf. supra ad I 22. — v. 15 *vitae curia:* universitas eorum, quorum nomina scripta sunt in libro vitae (cf. Apoc. Ioh. 3, 5. 13, 8. 17, 8. 21, 27). — v. 16 interpretor: ubi deus accubuit, ibi Willibrordus cenavit et mansit cum deo patre et accubitum suum suavi odore prodit. — v. 21 sqq. Vit. pros. cap. 24 (M. G. SS. XXIII p. 11 in nota) *Nam primo quidam linguae ac gentis Scotticae aggressus tanti viri gesta describere rustico stilo detrivit dignitatem hystoriae, dein Albinus, cognomento Alcwinus de Britannia, vir urbanae elegantiae, utpoti magni Karoli yperasspistes .... conatus est*

inurbanum lepido seponere dicto et incompta comere. — v. 23 cf. supra ad I 4. — v. 24 Horat. epist. II 3, 273 *Scimus inurbanum lepido seponere dicto.* — v. 25 Horat. epist. II 3, 359 *quandoque bonus dormitat Homerus.* — v. 26 *decurio* ut apud Sueton. Domit. 17 idem quod praefectus aulicorum generi cuidam. — v. 32 *demonstrativum genus: γένος λόγων ἐπιδεικτικόν* cf. Cic. de invent. I 3 et inprimis Martian. Cap. V 467. 468. *enthymemaque curvum:* Iuven. 6, 449 *curvum sermone rotato torqueat enthymema.* — v. 33 *cachectes* graece *καχέκτης* i. e. *ὃς κακῶς ἔχει* male se habens, ineptus, imperitus. — v. 35 *patres memores:* inprimis monachi Epternacenses. — v. 36 sqq. Alcuin. v. W. I 27 *Paenitentes quoque saepius ad eandem venientes ecclesiam circulis ferreis more solito circumdati ruptis circulis subito eorum vincula resoluta sunt. Cuius rei in ecclesia adhuc circuli pendentes testes sunt.* — v. 39 Horat. epist. II 1, 192 *esseda festinant, pilenta, petorrita, naves.* — v. 40 *mappae membrorum,* si non corruptum, nihil aliud significare potest nisi imagines. *pollice ex cera tractae* cf. Iuven. 7, 237 *mores teneros ceu pollice ducat, ut si quis cera vultum facit.* — v. 44 ea hebdomade, quae orditur a festo pentecostes. — v. 45 *confluat* sc. Gallia et Germania. *quadrifidus annus,* quia in quattuor anni tempora dividitur.

cap. XXV. (lib. III 46—61.)

Thiofridi argumentum: *De oleo quod super tumulum eius lucere et inter missarum solempnia usque ad effusionem consuevit excrescere.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 27 init. II 27 init.

v. 55 sqq. cf. lib. I (III) Reg. 17, 10 sqq. — v. 60 *manat ibi iugis fons* cf. supra ad II 73.

cap. XXVI. (lib. III 62—108.)

Thiofridi argumentum: *De paralytica ad eius tumulum curata et ephebi tremuli sanitate reparata.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 28. 29. II 30. 31.

v. 65 Verg. Aen. VI 48 *sed pectus anhelum.* Alcuin. v. W. I 28 *in solo tantummodo pectusculo vix anhelans spiritus suspiria fessa retraxit.* — v. 66 *hic:* in pectore anhelo. — v. 79—94 extat ea narratio apud Augustin. de civ. dei XXII 8 sub fin. — v. 79 *iunge:* par signo quod claruit apud Hipponem urbem. — v. 82 Verg. Aen. V 285 *geminique sub ubere nati.* — v. 87 cf. Sil. Ital. XI 560 *virus linguae.* — v. 88. Iuven. 6, 631 *livida materno fervent adipata veneno.* — v. 100 Lucan. V 172 *ancipiti cervice rotat.* — v. 102 Alcuin. v. W. I 29 *Nam aliquoties ita exanimis factus, ut omnino mortuus videretur.* — v. 103 Lucan. VIII 61 *Spe mortis decepta iacet. sandapilam:* ferculum. — v. 107 eis qui pro ipso carmina canebant.

cap. XXVII. (lib. III 109—222.)

Thiofridi argumentum: *De sacrilegio diaconi subitanea morte mortui.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 30. II 32.

v. 111 *non erat honestior ordo* sc. Epternacensi. — v. 115 cf. evang. Iohann. 12, 4—6. — v. 116 cf. ev. Matth. 7, 15. — v. 117 *vas ignominiae* cf. epist. ad Timoth. II 2, 20 *In magna autem domo non solum sunt vasa aurea, sed et lignea et fictilia, et quaedam quidem in honorem, quaedam autem in contumeliam.* — v. 118—127 Zachar. proph. 5, 1 sqq. — v. 125 Iuven. 5, 125—127 *velut ictus ab Hercule Cacus et ponere foris, siquid temptaveris umquam hiscere, tamquam habeas tria nomina.* Thiofridus *tria nomina* intellegere videtur tres litteras vocis FUR cf. infra IV 352 *est ibi commissum grave per tria nomina furtum.* — v. 132 Verg. Aen. I 728 *gravem gemmis auroque . . . pateram.* — v. 133 Verg. Aen. VII 246 *Hoc (sceptrum) Priami gestamen erat.* — v. 142 flevit sacrilegum, non flevit vix rep. d. cf. Alcuin. v. W. I 30 *fraterna tamen pietate hominem ad poenitentiam revocare nitentes, non perdere cupientes.* Ovid. met. I 379 *qua generis damnum reparabile nostri.* —

v. 144 intellege: grex domini sedit tristis cum tristi patre spirituali, ut se exhortarentur et disquirerent quod se lateret. — v. 150 furem hostem iudicavit i. e. excommunicavit. — v. 153 epist. ad Corinth. I 16, 22 *si quis non amat dominum nostrum Iesum Christi, sit anathema, maranatha.* — v. 154 *derisor Anubis* proverbialiter dictum; respicit ad Iuven. 6, 534 *currit derisor Anubis.* — v. 162—222 similem admonitionem Alcuinus l. l. huic narrationi adiungit. — v. 166 Genes. 39, 12. *zelotypae Phariae* i. e. Aegyptiae zeli ardore incensae. videtur autem Thiofridus ante oculos habuisse Iuven. 6, 278 *zelotypae .... moechae* et inde adductus, ut zelotypam pro moecha poneret. cf. quae adnotavimus ad II 368. — v. 169 epist. ad Galat. 6, 14 *in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est et ego mundo.* — v. 172 *divina monade* cf. Martian. Cap. VII 731 init. *prae cunctis igitur adfata sacra monas esto.* — v. 173 Martian. Cap. l. l. *hanc quoque* (monadem) *alii concordiam, hanc pietatem amicitiamque dixere.* ibid. 732 *Denique cum unum facta* (monas) *in quodcunque defluxerit, licet eius linea insecabilis ac sine latitudinis significatione fundatur, dyadem tamen facit ... quae dyas ... discordia, ex qua diversa oriantur.* — v. 174 ibid. paullo infra: *eademque* (dyas) *societas, quod vinculum, quo media conectantur, habeatur utrimque commune.* itaque hic versus ita explicandus: ne sit inter vos alia linea dyas, nisi quae ab ea proficiscitur, quam amor tendit. — v. 181 sqq. lib. Iosuae 7, 1. 24. 26. nomen furis in libro Iosuae *Achan* sonat, forma *Achar* occurrit in libr. I Paralip. 2, 7. — v. 185 sqq. lib. II. (IV.) Reg. 5, 27 sqq. *contio vestri* cf. supra ad I 371. — v. 190 *amicus amicum:* Elisaeus Giezium. — v. 192 Act. apost. 9, 36 sqq. — v. 193 sqq. Act. apost. 5, 1—10. — v. 198 Horat. epist. I 16, 55 *modium si subripis unum* cf. infra ad v. 204—207. — v. 200 epist. ad Corinth. I 9, 13 cf. etiam ibid. v. 7. — v. 204—207 ad verbum fere concinunt cum Horat.

epist. I 16, 53—56. — v. 209 *non lege sacrum:* noli sacrilegus esse. *Celaeno:* harpyia cf. Verg. Aen. III 245 et inprimis Iuven. 8, 130 *nummos raptura Celaeno.* — v. 213 *regula:* sc. monachica. — v. 214 sqq. interpretatio praecepti Paulini, ad quod provocavit fur supra v. 200. Paulus (in epist. ad Corinth. I 9, 7—14) aequum censet eos, qui altari assideant, in altari mysteriis satiari ac sumptibus de communi concessis uti, non aequum putat clam quidquam auferri, sed sacrilegos removeri iubet. — v. 220 ev. Matth., 21, 13 *domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum;* similiter Marc. 11, 17. — v. 221 sq. ev. Iohann. 2, 14. 15 (cf. Matth. 21, 12. Marc. 11, 15).

cap. XXVIII. (lib. III 223—293.)

Thiofridi argumentum: *De augmentato divinitus vino in sancti Wilgisli festo.* — Cf. Alcuin. vit. Will. I 31.

v. 225 *Wilgisli* cf. I 25. — v. 227 *chroma:* carmen; cf. Martian. Cap. IX 955 *genera modulandi sunt tria ἐναρμόνιον, χρῶμα, διάτονον.* — v. 229—232 Alcuin. v. W. I 31 *sed in eo monasterio nil plus vini inventum est, quam duae tantummodo flascones, quarum una prandii hora epotata est, altera in horam cenae reservata est.* — v. 230 *promus* cf. supra ad II 395. — v. 234 Catalog. abb. Eptern. I. (M. G. SS. XXIII p. 30 lin. 36.) *Anno incarnationis Domini 738, indictione 7. migravit ex hoc mundo sanctus Willibrordus, relinquens huius loci* [monasterii Epternacensis] *provisorem Albertum abbatem; fuitque temporibus regum Clodovei, filii Dagoberti, et Clotarii, filii Clodovei, et Theoderici, fratris Clotarii . . . principumque Francorum Pippini, filii Anschisi ex Begga sorore sanctae Gertrudis, ac filii eius Karoli bellicosi cognomento Martelli. Albertus praefuit huic loco 38 annis . . .* — v. 238 *quis:* vos, quibus. — v. 247 *villi:* est deminutivum vocis vini. — v. 257 *patri, proli:*

Wilgislo et Willibrordo. — v. 259 ab hoc versu incipit nova narratio, cuius in Thiofridi argumento supra allato mentio nulla facta est. ea in Vita prosaica omnino non perscripta esse videtur. veri haud dissimile est Thiofridum eam pro cap. XXIX, quod in Vita metrica non comparet, substituisse.

v. 260 *summis primatibus superae aulae* ut puta archangelis, patriarchis, clarissimis viris sanctis. — v. 263 *laetamine:* stercore. — v. 269 *constat* cf. ad II 277. — v. 276 *iusum:* forma sermonis vulgaris pro 'deorsum' cf. Augustin. tract. VIII. in ep. S. Iohann. n. 2 *Quod susum, faciens iusum; quod deorsum, faciens sursum. iusum vis facere deum et te susum?* id. tract. X n. 5 *susum me honoras, iusum me calcas* cf. etiam fragmentum in cod. mus. Britannici inter Arundelianos N. 390 fol. 132 (M. G. SS. VIII p. 461 lin. 33) *certe tu impressisti puerum, ut iret iusum in fundo aquae.* — v. 289 *astula* i. q. assula, quod idem valet ac festuca. — v. 289 *pestis gravis gingivae:* scorbutus, ni fallor. — v. 290 *quingentis annis*: numerus, ut aiunt, rotundus; nam ab obitu Willibrordi 738 vel 739 usque ad eum annum, quo Thiofridus Vitam metricam scripsit, 1105 ne quadringenti quidem anni numerantur. — v. 293 iunge: deifideli.

[cap. XXIX.]

Non comparet in Vita metrica; cf. quae modo diximus ad II 259. quid cap. 29 Vitae prosaicae contineatur, docet

Thiofridi argumentum: *Quod sanctus Willehadus Eflernaco duobus annis heremiticam vitam exercuit in reclusione, et Beornradus et Stigandus archipresules ibidem conversati sunt ingenti devotione.* — eius capitis particulam publici iuris fecit Ludewicus Weiland. in M. G. SS. XXIII p. 25.

cap. XXX (lib. III 294—375.)

Thiofridi argumentum: *Quod sanctam Amalbergam, quam in carne degens chrismatis unctione conse-*

craverat, post mortem sacro velamine in visione velavit.

v. 297 *bethula:* hebraice בְּתוּלָה virgo. de betula arbore cogitare non licet. — v. 298 *cibum solidum* cf. ep. ad Hebr. 5, 12. 14. — v. 300 *formam parit:* exemplum praebet. — v. 301 sq. Gen. 34, 1 sq. — v. 306 *puerpera virgo,* quod est Mariae, matris Christi, proprium et verum epitheton, inepte dicitur de Amalberga, nisi forte Thiofridus eodem sensu posuit, quo virgo castissima. — v. 308 *genitor mortis, vitae ferus hostis:* diabolus. — v. 310 Lucan. I 288 *livor edax tibi cuncta negat* cf. Ovid. amor. I 15, 1. — v. 313 *eulogias:* benedictiones i. e. res benedictas. — v. 316 lacertus durior est factus. — v. 321 *celeres* vice adverbii. — v. 329 cf. Bedae hymn. de sancta virg. v. 16 (in hist. eccl. Angl. IV 20): *Virgineos flores huius honor genuit.* — v. 336 *dictum signum:* de quo modo dictum est. — v. 345 scilicet Sancta Thecla et Sancta Agnes intellegendae. Bedae hymn. de sancta virg. v. 19 sqq. (in hist. eccl. Angl. IV 20):

Casta feras superat mentis pro culmine Tecla,
Euphemia sacra casta feras superat.
Laeta videt gladios ferro robustior Agnes,
Caecilia infestos laeta videt gladios. —

v. 346 *mater Maria,* h. l. non est mater Christi, sed Maria Lazari soror; cf. ev. Luc. 10, 42 *Maria optimam partem elegit. mater* epitheton honorans sanctarum mulierum, ut *pater* virorum. — v. 352 Verg. Aen. V 782 *preces descendere in omnis.* — v. 355 *sui sponsi:* Christi. — v. 356 *non cor apposuit* cf. ad I 292. — v. 358 Ovid. met. V 605 *ut fugere accipitrem penna trepidante columbae* cf. Horat. carm. I 37, 17 *accipiter velut molles columbas. sine felle columba* Isidor. Orig. VII 3, 22 *haec enim avis* (columba) *corporaliter ipso felle caret habens tantum innocentiam et amorem.* ev. Matth. 10, 16 *estote ... simplices sicut columbae.* cf. IV 208. — v. 364 Sancta Gertrudis filia Pippini Landensis, soror Beggae

uxoris Ansgisili cf. notam ad III 234. — v. 367 *sacravit velum* sc. Willibrordus, non Gertrudis; cf. supra Thiofr. argum.

cap. XXXI. (lib. IV 1—48.)

Thiofridi argumentum: *De monomachia constituta propter inundationem maris super agrum eius dicionis.*

v. 4 Ovid. met. XIV 51 sq. *Parvus erat gurges, curvos sinuatus in arcus Grata quies Scyllae.* — v. 5 sq. Verg. Aen. I 172 sq. *egressi optata potiuntur Troes harena et sale tabentis artus in litore ponunt.* — v. 10 Verg. ecl. 3, 100 *quam pingui macer est mihi taurus in ervo.* — v. 13 Lucan. V 620 *monstriferos agit unda sinus.* cf. Valer. Flacc. II 498. — v. 18 *tractant:* perpendunt, secum considerant, ut saepe apud seriores poetas latinos cf. ex. gr. Dracont. Orest. (ed. Peip.) v. 920. — v. 24 Ovid. met. IV 353 *alternaque brachia ducens.* — v. 25 Verg. Aen. V 429 *inmiscentque manus manibus.* — *aemula virtus* Lucan. I 120 *stimulos dedit aemula virtus;* cf. Horat. epod. 16, 5. — v. 29 Sil. Ital. V 625 *et retro fluctus torsit mare.* — v. 34 *implet:* perficit. — v. 37 iurat ea, quae sibi credita sunt, tradita esse. — v. 47 cf. Verg. ge. IV 421 *deprensis olim statio tutissima nautis.*

cap. XXXII. (lib. IV 49—74.)

Thiofridi argumentum: *De custode sanctae Treverensis aecclesiae Hilderico per eius merita de horribili tempestate eruto in Iherosolimitano itinere.*

v. 55 Verg. Aen. III 267 *iubet laxare rudentes.* — v. 56 Verg. Aen. I 84 *incubuere mari* ibid. v. 82 *venti velut agmine facto.* — v. 57 sq. Lucan. V 609 *Aeolii iacuisse Notum sub carcere saxi* cf. Verg. Aen. I 52 sqq. — v. 58 Verg. Aen. I 86 *vastos volvunt ad litora fluctus.* — v. 59 Lucan. V 613 *aequora rapta ferunt* ibid. v. 630 *lux etiam metuenda perit nec fulgura currunt.* — v. 60 ibid.

v. 597 *inde ruunt toto concita pericula mundo.* — v. 61 ibid. 642 *nubila tanguntur velis et terra carina.* — v. 62 sq. Verg. Aen. I 91 sq. *praesentemque viris intentant omnia mortem extemplo Aeneae solvuntur frigore membra.* — v. 65 sanctos nominatim advocat. — v. 66 ev. Matth. 8, 24. — v. 72 sq. ibid. v. 25. 26.

cap. XXXIII. (lib. IV 75—80.)

Thiofridi argumentum: *De severitate eius in adversarios et advocatos suae familiae incommodos.*

totum hoc caput Vitae prosaicae sat longum typis excudendum curavit Ludewicus Weiland in M. G. SS. XXIII p. 25 sq.

causam, cur in Vita metrica res ibi narratas tam breviter perstrinxerit, ipse auctor affert v. 80 *sed mandare stilo tot barbara nomina vito.*

cap. XXXIV. (lib. IV 81—143.)

Thiofridi argumentum: *De eius inventione et mirifica translatione.*

Vitae prosaicae cap. 34. initium, quod Ludew. Weiland typis mandavit in M. G. SS. XXIII p. 27 lin. 10 sqq., quia ad rem facit, hic placet repetere: *Anno vero antea progeniti verbi 1031, a transitu eiusdem paradoxi patris 292. recidivi reparata oratorii fabrica tocius religionis archytriclynio abbati Humberto cum unanimi sanctae congregationis assensu sedit sententia, ut 14. Kal. Novembris invitato preclui Popone sanctae Trevericae sedis archypresule et defensore Heinrico gloriosissimo duce Boariae inter dedicationis solempnia eius ossa transferentur in locum, ubi hodie cum reverentia et honore debito celebrantur recondita . . .*

v. 82 Sedul. carm. pasch. II 43 *verbum caro factum.* — v. 83 *dulce decus monachis* Horat. carm. I 1, 2 *dulce decus meum.* De Humberto in Catalog. abb. Eptern. II. (M. G. SS. XXIII p. 34 lin. 1.) haec

extant: *Humbertus abbas praefuit huic loco 24 annis, id est a 4. anno Cuonradi regis usque ad 13. Heinrici regis III, ac anno incarn. Dom. 1031 a Poppone Trevirorum archiepiscopo hoc monasterium dedicari fecit eademque die corpus beati Wilbrordi sub principale altare a loco sepulturae suae transtulit. Hic etiam monasterii opus a praedecessore suo inchoatum consummavit, claustrum quoque aedificiis, disciplina et religione prius neglecta emelioravit.* — v. 86 verba extrema pronuntianda sunt: 'Poppo jerarcham'. De Poppone cf. Gesta Treveror. cap. XXXI init. (M. G. SS. VIII p. 172 lin. 27) *Anno dominicae incarnationis 1015 Poppo archiepiscopus Trebirorum ordinatur.* obiit a. 1047. — v. 87 Heinricus VI., dux Bavariae, qui postea, cum imperator Germaniae factus esset, Heinricus III. appellatus est. — v. 96 *sarabara:* bracae. — v. 98 *delicti meminisset:* delicti sibi conscius fuisset. — v. 102 *constat* vide ad II 277. — v. 124 Verg. Aen. IX 180 *Troiana neque induit arma.* — v. 129 *pignoribus:* natis (filiis vel filiabus) ut iam apud Ovidium, maxime autem apud scriptores africanos. — v. 131 nec utilitate brevis precationis defraudatus. — v. 137 '*quilismata: vibrationes vocum*' Gloss. apud Löwe prodr. gloss. p. 377. videtur ex graeco *κυλίσματα* depravatum. — v. 140 sq. cf. supra ad v. 83. — v. 143 *signa:* miracula. de similitudine cf. Genes. 22, 17 *multiplicabo semen tuum sicut stellas caeli et velut arenam, quae est in litore maris.* Sedul. carm. pasch. I 85 sq. *Cuncta quis expediet, quorum nec lucida caeli sidera nec bibulae numeris aequantur arenae.*

cap. XXXV. (lib. IV 144—222.)

Thiofridi argumentum: *De palma victoriae Walchrensibus contra Ruopertum comitem Flandriae concessa eius iuvamine.*

totum hoc caput Vitae pros. a Ludewico Weiland typis mandatum in M. G. SS. XXIII p. 27 sq.

v. 144 *his donis* est instrumentalis. — v. 144—149 cf. Vit. pros. l. l. *In Walichrensi vero insula, ubi sanguis eius effusus est pro Christi confessione et gloria, frequentius adest per spiritus sui presentiam, quia cum signa non sint fidelibus sed infidelibus, novit efferae gentis suo ingenti sudore fidei regulis imbutae non posse emolliri et ad cultum ac amorem divinum constringi duriciam, nisi per signorum presentiorem et frequentiorem efficatiam.* — v. 150—157 Vit. pros.*) *Divae memoriae presidis Flandriae Baldwini* [qui obiit a. 1067] *iunior filius Ruopertus* [I. cognomento Friso, qui Flandriam regebat a. 1071—1093] ... *interminatus est mortis interitum tocius insulae habitatoribus ... cum extremis hominum Morinis ... Sed quam terribilis visus est eius introitus, tam turpis et foedus subsecutus est exitus.* — v. 152 Verg. Aen. VIII 727 *extremique hominum Morini.* — v. 167 Vit. pros. *pixydem, in qua illius continentur reliquiae, in vexilli suspenderunt cacumine.* — v. 172 sq. Vit. pros. *Nemo in prelio fugam cogitavit, nemo in pedibus spem, sed in lacertis habuit, quia pulchrum et dulce pro patria mori mentes omnium subiit.* cf. Horat. carm. III, 2, 13 *Dulce et decorumst pro patria mori.* — v. 177 lib. Iudith 14, 11 (12) *intrate et excitate illum; quoniam egressi mures de cavernis suis sunt provocare nos ad proelium.* — v. 179 Verg. Aen. XI 474 sq. *bello dat signum rauca cruentum bucina.* — v. 181 Verg. Aen. XI 599 *compositi numero.* — v. 182 Verg. Aen. XI 601 *tum late ferreus hastis horret ager.* — v. 183 Verg. Aen. IX 66 *ignescunt irae.* — v. 184 Lucan. VII 519 *ferro subtexitur aether* (nonnulli codd. *aer*). — v. 185 ibid. v. 520 *noxque super campos telis conserta pependit.* — v. 186 ibid. v. 517 *inde cadunt mortes.* — v. 187 sq. ibid. v. 489 sq. *Sed quota pars*

*) Verba uncis inclusa debentur Ludewico Weiland.

cladis iaculis ferroque volanti exacta est? odiis solus civilibus ensis sufficit. — v. 189 Lucan. VII 336 *non tam praecipiti ruerent in proelia cursu.* — v. 190 *spes cuius sub forti sedit et arcus* cf. Vulg. interpr. Genes. 49, 24 *sedit in forti arcus eius* i. e. fortis permansit arcus eius. propius etiam accedunt ad Vulgatae l. l. verba Vitae pros. *At Walichrensium populus, cuius in forti sedit arcus.* — v. 191 Lucan. VII 496 sq. *agmen in densos agitur cuneos.* — v. 192 ibid. 499 *tutoque latet sub tegmine pectus.* — v. 193 ibid. v. 498 *qua torta graves lorica catenas.* — v. 194 ibid. v. 502 *civilia bella una acies patitur, gerit altera.* — v. 196 ibid. v. 533 *sed hinc iugulis hinc ferro bella geruntur.* — v. 197 ibid. v. 532 *perdidit inde modum caedes.* — v. 200 sq. Lucan. III 573 *in ratibus cecidere suis. cruor altus in undis spumat et obducti concrescunt sanguine fluctus.* cf. Vit. pros. *Victi hostes cum ad naves refugerent, alii perempti in suis cecidere ratibus et obducti sunt spumante et concreto cruore fluctus et iuxta illud nobilissimi vatis dysticon*

semianimes alii vastum subiere profundum
hauseruntque suo permixtum sanguine pontum.

petiti sunt hi versus ex Lucan. III 576 sq. — v. 203 cf. Lucan. I 107 *plus illa vobis acie quam creditis actum est.* — v. 205 cf. psalm. 16 (17), 8 *sub umbra alarum tuarum protege me.* — v. 205—214 Vit. pros. *Dominus in umbra alarum suarum sperantes protexit et cum ferro subtexeretur aether noxque super campos telis conserta penderet* (cf. supra ad v. 185), *ne inde caderent mortes* (cf. supra ad v. 186) *in gloria sua exultantes, innumerum quod spargebatur missile aliorsum detorsit et largiores animos amministravit et se presentem per innocuae alitis presentiam demonstravit. Nivei enim coloris columba, instar eius, quae in cataclysmate ramum virentis olivae ad arcam Noae in ore reportans et baptis-*

matis mysterium presignans pacem terris redditam indicavit, ab acie nusquam recessit, sed usque ad consummationem victoriae, ut probatae fidei viris visum est, circumvolavit. — v. 208 cf. Sedul. carm. pasch. II 171 *per volucrem quae felle caret.* — *ales felle carens* cf. ad III 358. — *tropico theoremate:* figurata perceptione, quia significatur Spiritus sanctus. — v. 209 sq. Genes. 8, 10. 11. — v. 212 Verg. Aen. IX 764 *Iuno vires animumque ministrat.* — v. 214 *absque sui damno* cf. ad I 371.

cap. XXXVI. (lib. IV 223—362.)

Thiofridi argumentum: *De adventu ygumeni Thiofridi in Walichrensem insulam et pace ibi reformata et confirmata per iucunda miracula.*

longe maxima pars huius capitis Vitae pros. a Ludewico Weiland publicata est in M. G. SS. XXIII p. 28—30.

v. 223. Sallust. Iugurth. cap. 10 *concordia parvae res crescunt, discordia maxumae dilabuntur.* — v. 234 *Thifridum:* est auctor huius carminis. cf. prolegom. — v. 238 *parones:* genus navium. — v. 239 Horat. epist. I 18, 110 *neu fluitem dubiae spe pendulus horae.* — v. 241—244 subiectum enuntiati est populus ut v. 237—239. — v. 249 sq. Vit. pros. *Nec mora, subito fragore intonuit levum et turbida testantur conceptum aequora ventum* [Lucan. V 567], *iamque pola pressae nubes densantur in ymbres spissataeque fluunt et caumatis et siccitatis dispendia excludunt.* — v. 249 Verg. Aen. II 692 *subitoque fragore intonuit laevum* cf. ibid. IX 631. — v. 250 sq. Lucan. IV 76—78 *iamque polo pressae* (nubes) *largos densantur in imbres spissataeque fluunt nec servant fulmina flammas, quamvis crebra micent: extinguit fulgura nimbus.* de Lucani versu 78 cf. Oudendorpii annotatio. — Horat. sat. II 2, 80 sq. *curata sopori membra dedit.* cf. etiam supra I 174. — v. 257 *mandrita:* proprie monachus, hoc autem loco idem valet quod archimandrita, abbas cf. infra v. 324.

emporium memoratum: Antwerpum. — v. 263 *chroma:* carmen cf. ad III 227. — v. 265 in Vita pros. alio utitur versu introductorio ex Verg. Aen. V 42 desumpto: *Postera cum primo stellas oriente fugarat clara dies.* commemorare placet h. l. Thiofridum Vitae prosaicae verbis sat multos versus veterum poetarum inserere, sic paullo infra: *Sed 'ille regens dictis animos et pectora mulcens'*, qui versus non, ut L. Weilando videtur, ex Verg. Aen. V 464. 816 compositus, sed ex eiusdem Aeneidos libro I 153 petitus est. — v. 276 *verna dei:* Thiofridus, ut v. 291. — v. 281 Vit. pros. *adamantinum vero illius cor.* — v. 282 sq. *exiit, erupit ... sed non evasit* cf. Cic. Catil. II 1 *abiit, excessit, evasit, erupit.* — v. 284 *zabulus* corruptum ex 'diabolus' ut saepius apud recentiores scriptores latinos cf. ex. gr. Commodian. instr. II 16, 7. 18, 4. 19, 16. Anthol. lat. ed. Riese 204, 7. — v. 285 *nullius sexus artus:* neque maris nec feminae artus cf. Auson. epitaph. heroum 34, 1 sq. *Viginti atque novem genetrici Callicrateae nullius sexus mors mihi visa fuit* i. e. neque filii neque filiae. — v. 287 *vecti* pro vecte etiam extat apud Terent. eun. 774. — v. 293 *pectus anhelum* cf. ad III 65. — v. 296 Verg. Aen. VI 330 *stagna exoptata revisunt.* — v. 302 Vit. pros. *interpres domni ygumeni, Ekehardus cacnobita egregius, ante conversionem inter principes eiusdem insulae nominatissimus.* — v. 303 *mundo crucifixus* cf. ad III 169. — v. 310 Vit. pros. *impingebat et impingebatur, huc et illuc palpans, vacillans vertebatur.* — v. 320 Vit. pros. *steterunt ut stellae in stacione sua et ordine.* — v. 322 Vit. pros. *ut de singulis in utraque parte peremptorum familiis septena sanguine proxima eligerentur capita.* — v. 327 sq. Vit. pros. *depositis prius more gentis trigenis tripla compositione libris vellent nollent, ne qua dissensio nasceretur ex ante actis, in aeternam discordiarum oblivionem effecti sunt milites ultorum sanguinis.* clarius hinc, quam ex ante dictis,

apparet agi h. l. de vetere illo instituto necis ultionis, quod ut apud alias nationes ita apud veteres Germanos optinebat quodque germanice 'blutrache' vocatur. — v. 332 Vit. pros. *quod quasi dedecus improperii, nisi caelesti virtute essent coerciti, mallent morte lucrari quam perpeti.* — v. 342 Vit. pros. *et aurea fruges pleno cornu defudit copia* cf. Horat. epist. I 12, 28 sq. *aurea fruges Italiae pleno defundit Copia cornu.* — v. 349 *delonge* ex usu scriptorum ecclesiasticorum. — v. 352 *ibi:* in monasterio Epternacensi. *per tria nomina furtum* cf. ad III 125. — v. 361 Lucan. IX 984 *quantum Zmyrnaei durabunt vatis honores.* — v. 362 *Odyssea* non puto accusativum esse nominis Odysseus graeca formatione, sed indeclinabile positum vocabulum Odyssea, graece *Ὀδύσσεια.*

I.

INDEX SCRIPTORUM LAUDATORUM.

Antholog. lat. ed. Riese
204, 7 . . . . . IV 284

Augustinus
de civ. dei XXII 8
sub f. . . . . III 79
tract. 8. in ep. S.
Ioh. n. 2 . . . . III 276
tract. 10 n. 5. . . III 276

Ausonius
Cupido cruci aff. 1 II 93
lud. sept. sap. Sol. 8 II 753
epitaph. her. 34, 1 IV 285

Biblia sacra secundum Vulgatam interpretationem.
Genesis
1, 21 . . . . . II 217
2, 23 . . . . . I 59
3, 1 . . . . . II 155
3, 19 . . . . . II 739
8, 10. 11 . . . . . IV 209
12, 1. . . . . I 200
22, 17 . . . . . IV 143
34, 1 . . . . . III 301
39, 12 . . . . . III 166
49, 14 . . . . . I 395
49, 24 . . . . . IV 190

Exodus
3, 2 . . . . . I 34
7, 9 . . . . . II 340
7, 20. . . . . II 341
15, 25 . . . . . II 342
17, 6 . . . . . II 344
25, 20 . . . . . I 492
28, 1 sqq. . . . . I 322
28, 34 . . . . . I 323
28, 36 . . . . . I 324
39, 1 sqq. . . . . I 322

Leviticus
1, 15 . . . . . I 387 sq.
5, 8 . . . . . I 388
16, 2. . . . . I 321
21, 18—20 . . . . I 337

Numeri
8, 25. . . . . II 708
18, 18 . . . . . I 331
20, 10. 11. 12 . . II 129
25, 7. 8 . . . . . I 335, II 226

Deuteronomium
25, 5. . . . . I 362
34, 1. 5. 6. . . . . II 130

Iosua
7, 1. 24. 26 . . . III 181
10, 12 . . . . II 279 sqq.

I. *Regum* (I. Samuel.)
1, 28 . . . . . I 78
2, 26 . . . . . I 127

III. *Regum* (I. Reg.)
1, 3 . . . . . II 726
10, 18 . . . . . I 404

13, 1 sqq. . . II 132—137
17, 10 . . . . . III 55
17, 12. 14. 16. . . II 399
19, 9—12. . . . . I 90
22, 27 . . . . . I 66

IV. *Regum* (II. Reg.)
4, 2 sqq. . . . . II 401
5, 27 sqq. . . . . III 185

Isaias
9, 12. . . . . II 570
11, 8. . . . . I 80
22, 22 . . . . . I 320
27, 1. . . . . I 81

Ieremias
31, 38 . . . . . II 210 sq.

Zacharias
5, 1 sqq. . . III 118—127

Malachias
4, 2 . . . . . I 48

Psalmi
16 (17), 8 . . . . IV 205
61 (62), 11 . . . . I 292
77 (78), 57 . . . . II 38
79 (80), 6 . . . . I 66
90 (91), 13 . . . . I 14
126 (127), 2 . . . I 66
134 (135), 6 . . . II 382

Proverbia
22, 17 . . . . . I 292

Iob
7, 17. . . . . I 292

Canticum canticorum
2, 10. . . . . II 745
2, 11. 12 . . . . . II 744
3, 6 . . . . . II 752
4, 4. 7, 4. . . . . I 307

Ecclesiastes
3, 1—8. . . . . II 16. 17
8, 16. . . . . I 292

Daniel
4, 14. . . . . II 174

I. *Paralipomenon* (I. Chron.)
2, 7 . . . . . III 181

Iudith
14, 11 sq. . . . . IV 177

Tobias
6, 12—15. . . . . II 576

I. *Maccabaeorum*
2, 24 sq. . . . . II 226

Evang. Matthaei
5, 14. . . . . I 110
7, 15 . . . . . III 316
8, 24. . . . . IV 66
8, 25. 26 . . . . . IV 72
9, 37. . . . . I 139
10, 16 . . . . . III 358
13, 30 . . . . . I 263
14, 15 sqq. . . . . II 437
17, 1—9 . . . . . II 413
21, 13 . . . . . III 220

Evang. Marci
6, 35 sqq. . . . . II 437
9, 1—9. . . . . II 413
9, 44. . . . . II 161
11, 17 . . . . . III 220

Evang. Lucae
2, 46. . . . . I 195
9, 28—36. . . . . II 413
10, 19 . . . . . I 14
10, 42 . . . . . III 346
14, 8 sqq. . . . . I 287

Evang. Iohannis
1, 14. . . . . II 747
1, 47. . . . . I 85
2, 14. 15 . . . . . III 221
2, 17. . . . . II 225
6, 15. . . . . I 288
10, 5. . . . . II 4
12, 4—6 . . . . . III 115
12, 24 . . . . . II 436
15, 5. . . . . II 427
21, 15—17 . . . . II 735

Acta apostolorum
5, 1—10 . . . . . III 193
9, 15. . . . . II 296
9, 36 sqq. . . . . III 192
16, 7. . . . . II 51 sqq.

Epist. I. ad Corinthios
3, 6 . . . . . I 269
9, 7–14 . . . III 214 sq.
9, 13. . . . . III 200
9, 22. . . . . II 297
13, 12 . . . . . { I 122 / II 731
15, 36. 37 . . . . II 436
15, 45 . . . . . I 371
16, 22 . . . . . III 153
16, 26. 55 . . . . I 199
Ep. ad Galatas
6, 14. . . . . III 169
Ep. ad Ephesios
2, 2 . . . . . I 107
4, 22 sqq. . . . . I 94
6, 12. . . . . I 107
6, 16. 17. . . . . II 59
Ep. ad Philippenses
2, 4 . . . . . I 384
Ep. ad Colossenses
3. 9. 10 . . . . . I 94
Ep. I. ad Timotheum
3, 1–7. . . . . I 299
3, 5 . . . . . I 317
Ep. II. ad Timotheum
2, 20. . . . . III 117
Ep. II. Petri
2, 20. . . . . II 622
Ep. ad Hebraeos
2, 11. 12. 17 . . . I 370
5, 12. 14 . . . . . III 298
Apocalypsis Iohannis
3, 7 . . . . . I 320
7, 11. . . . . I 118

Boethius
de consol. v. 2 . . I 9
in Arist. de interpr.
(p. 221) . . . . . II 33

Cicero
or. Philipp. II 15, 37 I 23
de invent. I 3 . . III 32
in Catilin. II 1 . . IV 282

Commodianus
instruct. II 16, 7.
18, 4. 19, 16. . . IV 284

Dracontius
Orest. 567 . . . . I 73
„ 920 . . . . IV 18
carm. min. 8, 10. 138 } I 277
„ „ 9, 180 }

Frontinus
expos. form. p. 38
Goës. . . . . II 305

Hieronymus quaestiones in libro genes. ed. de Lagarde p. 6. . . . I 59

Horatius
carm. I 1, 2 . . IV 83
„ I 12, 47 . I 49
„ I 37, 17 . III 358
„ III 2, 13 . . IV 172
„ III 24, 44 . II 647
epod. 13, 1. . . . II 512
„ 15, 1. . . . I 49
„ 16, 5. . . . IV 25
satir. I 4, 11 . . I 7
„ I 5, 32 . . II 759
„ I 5, 58 . . II 453
„ I 7, 1 . . . II 454
„ I 10, 48 . . I 10
„ I 10, 50 . . I 7
„ II 2, 81 . . IV 256
„ II 6, 2 . . . II 73
„ II 7, 86 . . I 197
epist I 12, 28 . . IV 342
„ I 16, 55 . . III 198
„ I 16, 53—56 . . . .
. . . .III 204—207
epist. I 18, 110 . IV 239
„ II 1, 177 . . I 3
„ II 1, 192 . . III 39
„ II 1, 199 . . II 473
„ II 3, 273 . . III 24
„ II 3, 359 . . III 25

Isidorus Hispal.

origin. II 25, 1. 9 . . II 29
„ III 5, 3 . . . I 55
„ VII 3, 22 . . III 358
„ XI 1, 16 . . I 55
de nat rer. 9 . . . I 55

Iustinus

I 2, 7 . . . . . II 529
I 2, 8 . . . . . II 528

Iuvenalis

sat. 1, 60 . . . . II 247
„ 5, 125 sqq. . . III 125
„ 6, 236 . . . . II 497
„ 6, 278 . . . . III 166
„ 6, 449 . . . . III 32
„ 6, 519 . . . . II 368
„ 6, 534 . . . . III 154
„ 6, 631 . . . . III 88
„ 7, 237 . . . . III 40
„ 8, 53. . . . . I 386
„ 8, 130 . . . . III 209
„ 10, 182. . II 274—276
„ 15, 16 . . . . II 476

Lucanus

I 107. . . . . IV 203
I 120. . . . . IV 25
I 257. . . . . I 244
I 288. . . . . III 310
II 383. . . . . I 480
II 511. . . . . II 177
III 573. . . . . IV 200
III 576. . . . . IV 200
IV 76 sqq. . . . . IV 250
IV 305. . . . . II 328
IV 560. . . . . II 570
IV 576. . . . . II 647
V 172. . . . . III 100
V 567. . . . . IV 249
V 597. . . . . IV 60
V 609. . . . . IV 57
V 613. . . . . IV 59
V 620. . . . . IV 13
V 630. . . . . IV 59
V 642. . . . . IV 61
VI 673. . . . . II 259
VII 336. . . . . IV 189
VII 363. . . . . I 211
VII 489 sqq. . . . IV 187
VII 496. . . . . IV 191
VII 498. . . . . IV 193
VII 499. . . . . IV 192
VII 502. . . . . IV 194
VII 517. . . . . IV 186
VII 519. . . . . IV 184
VII 520. . . . . IV 185
VII 532. . . . . IV 197
VII 533. . . . . IV 196
VIII 61 . . . . . III 103
VIII 73 . . . . . I 24
VIII 222. . . . . II 662
VIII 291. . . . . II 662
IX 9 . . . . . II 753
IX 12 . . . . . II 754
IX 13 sq. . . . . II 756
IX 77 . . . . . I 216
IX 169. . . . . II 765
IX 199. . . . . I 246
IX 718. . . . . II 484
IX 742. . . . . II 490
IX 746. . . . . II 503
IX 751. . . . . II 495
IX 984. . . . . IV 361

Macrobius

somn. Scip. 1 9 . I 153

Martianus Capella

I 92 . . . . . I 343
II 124. . . . . I 52
II 156. 161 . . II 228
IV 339. 344. 345. 355. 356. . . II 28
V 467 sq. . . . III 32
VII 731. . . . . III 172
VII 732. . . III 173 sq.
VII 748. . . . . II 748
VIII 807. . . . . II 474
IX 955. . . . . III 227
IX 999. . . . . II 178

Ovidius
amor. I 15, 1. . . III 310
epist. XII 61 . . . I 359
met. I 379 . . III 142
„ I 380 . . II 558
„ IV 290 . . I 76
„ IV 353 . . IV 24
„ V 605 . . III 358
„ IX 419 . . II 605
„ XIII 147 . . I 76
„ XIV 51 . . . IV 4
„ XV 625 . . I 464
fast. V 260 . . . I 464
„ VI 545 . . . I 40
ex Ponto II 11, 9. II 605

Persius
prolog. 1. . . . . I 2
sat. 3, 117 . . II 199. 202
„ 5, 36 . . . . . II 715

Porfyrius
24 (9). 18 . . . . I 194

Sallustius
Iugurth. 10. . . . IV 223

Sedulius
carm. pasch. I 85 . IV 143
„ „ I 111. I 34
„ „ I 113. I 64
„ „ I 277. II 544
„ „ II 43 . IV 82
„ „ II 171 . IV 208
„ „ V 138. I 212
„ „ V 188 sqq. I 18
„ „ V 265. II 399

Servius
ad Verg. Aen. VI
894 . . . . . I 460

Silius Italicus
IV 379 . . . . . I 64
IV 442 . . . . . II 542
IV 823 . . . . . I 294
V 625 . . . . . IV 29
XI 560 . . . . . III 87
XIV 678 . . . . . I 178

Terentius
adelph. 860. . . . II 698
eunuch. 774 . . . IV 287

Valerius Flaccus
II 498 . . . . . IV 13
V 124 . . . . . II 662

Vergilius
ecl. 3, 8 . . . . . II 245
„ 3, 100 . . . . III 10
georg. I 81 . . . II 618
„ I 447 . . II 311
„ II 201 . II 71. 465
„ III 337 . . I 57
„ IV 421 . . III 47
Aeneis I 52 . . . IV 57
„ I 73 . . . I 364
„ I 82 . . . IV 56
„ I 84 . . . IV 56
„ I 86 . . . IV 58
„ I 91 . . . IV 62
„ I 149 . . II 88
„ I 153 . . IV 265
„ I 276 . . I 417
„ I 172 . . IV 5
„ I 423 . . I 355
„ I 497 . . I 472
„ I 531 . . II 69
„ I 539 . . II 463
„ I 728 . . III 132
„ II 368 . . II 549
„ II 487 . . II 554
„ II 587 . . II 627
„ II 692 . . IV 249
„ II 774 . . II 73
„ III 164 . . II 69
„ III 245 . . III 209
„ III 267 . . IV 55
„ III 277 . . II 220
„ III 331 . . II 230
„ III 511 . . I 437
„ III 571 sqq. . . . .
. . . . II 190—193

Aeneis III 590 . . II 508
„ III 594 . . II 368
„ III 637 . . I 50
„ IV 6 . I 50. II 451
„ IV 93. . . II 669
„ IV 136 . . II 222
„ IV 174 . . II 96
„ IV 178 sq. II 99
„ IV 181 . . II 100
„ IV 188 . . II 98
„ IV 191 . . II 104
„ IV 196 . . II 102
„ IV 247 . . II 661
„ IV 281 . . I 136
„ IV 295 . . II 623
„ IV 453 . . I 223
„ IV 585 . . II 311
„ V 42. . . IV 265
„ V 199 . . I 36
„ V 200 . . I 37
„ V 285 . . III 82
„ V 304 . . I 294
„ V 395 . . II 695
„ V 482 . . I 36
„ V 429 . . IV 25
„ V 721 . . I 28
„ V 782 . . III 352
„ VI 20. . . II 211
„ VI 48. . . III 65
„ VI 296 . . II 269
„ VI 304 . . II 727
„ VI 330 . . IV 296
„ VI 476 . . I 218
Aeneis VI 511 . I 41
„ VI 528 . II 553
„ VI 622 . II 614
„ VI 672 . II 175
„ VI 677 . II 4
„ VI 699 . II 605
„ VI 756 . I 252
„ VI 763 . II 252
„ VI 767 . I 252
„ VI 893 . I 427
„ VII 168 . II 108
„ VII 246 . III 183
„ VII 323 sq. II 91 sq.
„ VII 458 sq. I 424 sq.
„ VII 496. . I 246
„ VIII 137. . II 661
„ VIII 224. . II 604
„ VIII 256. . II 230
„ VIII 542. . II 42
„ VIII 548. . I 217
„ VIII 727. . IV 152
„ IX 66 . . IV 183
„ IX 180. . IV 124
„ IX 251. . II 605
„ IX 415. . II 549
„ IX 631. . IV 249
„ IX 764. . IV 212
„ XI 474. . IV 179
„ XI 550. . I 206
„ XI 599. . IV 181
„ XI 601. . IV 182
„ XII 283. . I 240

II.

INDEX NOMINUM.

Abisag Sunamitis II 726.
Abraham patriarcha I 200.
Achar fur III 181.
Acheron flumen orci I 266.
Achor vallis III 183.
Adam I 371. II 563. vetus I 94. 372. II 61. novus I 95. 372.
Adelbertus abbas Epternacensis III 234.
Aeneades I 255.
Aeolius IV 57.
Aetna II 190.
Agnes Sancta III 345.
Alcwin Caroli-magni hyperaspistes I 4. III 23.
Allecto furia II 92.
Allobroges gens II 679.
Alpes I 464.
Amalberga Sancta III 295.
Ambrones gens I 41.
Ananeel turris II 210.
Ananias III 194.
Anchises I 254.
Anchisus dux i. q. Ansgisilus I 256.
Andreas apostolus I 96.
Anna mater Samuelis I 78.
Antwerpum urbs IV 238.
Anubis deus aegyptiacus III 154.
Aquitani gens II 656.
Archigenes medicus II 497.
Arctous I 207.
Aristoteles philosophus II 18. III 29.
Asmedeus diabolus II 577. 621.
Athenae urbs I 148.
Atlas mons II 661.
Augustus primus imperator romanus II 663. titulus imperatoris II 674.
Augustinus pater ecclesiasticus III 80.
Aurora II 311.
Avernus II 160.
Babylon urbs II 529.
Bacchus pro vino II 405.
Bethel urbs Palaestinae II 132.
Bithynia terra II 52.
Britannus I 18. II 688.
Cacus fur III 125.
Caesar titulus imperatoris II 674.
Caesarea urbs Mauretaniae III 81.
Carlus, *Karlus*, *Carolus*, *Karolus* Martellus II 635. Magnus I 5. II 659. III 28. 30. 350. 351.

Caspius II 662.
Celaeno harpyia III 209.
Christicola II 182.
Christus I 199. 258. 285. 291. 297. 467 (bis). II 54. 264. 413. 666. III 295. 298. 343. 348. IV 128. 258.
Cilices gens Asiae III 109.
Clemens cognomen Willibrordi I 486. II 511. IV 75.
Cuonrad Allobrogum rex II 679.
Dani gens septentrionalis II 23.
Dardanius I 252.
David rex Israelitarum I 307. 320. II 21. 726. IV 54.
Dina filia Iacobi patriarchae III 301.
Dis pro diabolo II 23. 60. 240. 453. 612.
Dorcas i. q. Tabitha III 192.
Ekardus monachus, Thiofridi interpres IV 302.
Elisaeus propheta II 403. III 186.
Ennosigaeus II 274. IV 72.
Eous II 531.
Epternach monasterium III 97. IV 221. *Epternacensis* III 332. IV 233.
Europa pars orbis II 524.
Falernum pro vino II 426.
Fama dea II 96. 99.
Flaccus Horatius III 202. 203.
Flandria terra IV 202. *Flandrensis* IV 150.
Fositesland insula II 67.
Francia terra I 250. II 646. *Franci* gens I 504.
Fresia terra II 13. 449. 468. *Fresones* gens I 241. II 67.
Gabaonitae incolae urbis Palaestinensis Gabaon II 282.
Gallia terra III 43. *Galli* gens II 665. *Gallicus* II 521. 660.
Germania terra II 664. 713. III 43.
Gertrudis Sancta III 364.
Giezi famulus Elisaei III 185.
Giganteus II 99.
Gisela avia Heinrici quarti II 679.
Graius III 163.
Gregorius alter, papa II 711.
Heinricus quartus, imperator II 673. *H.* dux, cui Norica gens dat honorem IV 87.
Helias propheta I 91. III 56.
Herma statua I 386. III 316.
Hero Trebitae filius II 539.
Hesperus III 258.
Hibernia terra I 147.
Hierusalem urbs II 571. IV 53.
Hildricus custos Treverensis ecclesiae IV 52.
Hippo Regius urbs III 79. 93.
Homerus III 25. IV 361.
Humbert abbas Epternacensis IV 83.
Hyperion pro sole II 279.
Iacchus pro vino II 372.
Iacob scriptor I 99.
Ierechuntinus III 182.
Iesus mundi redemptor II 54. 278. IV 66.
Ilias carmen IV 362.
Ioseph filius Iacobi patriarchae III 166.
Iosua dux Israelitarum II 278.
Isachar filius Iacobi patriarchae I 395.
Isaias propheta II 649.
Israelitae I 85.
Iudas apostolus proditor III 115.
Iuppiter II 228.
Karlus, *Karolus* vide Carlus.
Lerna palus I 12.
Lethaeus II 292.
Leucothea pro Aurora I 40.
Levita II 709. III 115.
Libanon mons I 307.

Libitina pro morte II 784.
Longobardi gens II 656.
Lucilius poeta I 7.
Lyaeus pro vino II 445. III 252.
Lycurgus Lacedaemoniorum legumlator II 183.
Maeonius III 25.
Maria mater Christi I 518. II 540. soror Lazari III 346.
Maro Vergilius II 93.
Matathias sacerdos II 226.
Mavortius I 417.
Memphiticus II 342.
Morini gens IV 67. 152. 174.
Mosella flumen II 534.
Moyses legum auctor Israelitarum II 128. 131.
Mysia terra II 55.
Nebo mons II 130.
Nereus pro mari II 291. IV 41. 348.
Nilus flumen II 342.
Ninivitae incolae Ninives urbis II 528.
Ninus rex Babyloniae II 527.
Noe patriarcha IV 209.
Noricus IV 87.
Odyssea carmen IV 362.
Ongendus rex Danorum II 26.
Orestes filius Agamemnonis II 202.
Parius II 769.
Paulus apostolus I 300. II 51. 52. 296. III 202. 214.
Petrus apostolus I 473. II 344 III 191. 196.
Pharius III 166.
Phinees nepos Aaronis I 335. II 226.
Phlegethon flumen orci III 161. IV 296.
Phoebe pro luna I 46. 57. IV 344.
Phoebus pro sole I 40. *Phoebeius* I 50. *Phoebeus* II 451.
Phogor mons II 130.
Pierides musae I 520.
Pippinus Heristalensis I 251. 505. *P.* Brevis II 640.
Pluto pro diabolo III 217.
Poppo archiepiscopus Treverensis IV 86.
Rabodus vide Rathbodus.
Raguel socer Tobiae II 576.
Rathbodus, *Rabodus* princeps Fresonum I 241. II 13. 204.
Rhenus flumen I 234. 517.
Ripenses patres I 85.
Roma I 267. 417. 483. II 522. 663. *Romanus* II 665. IV 264.
Romuleus I 465.
Rupertus dux Flandrensis IV 150.
Samuel propheta I 78. 127.
Sapphira III 194.
Sara filia Raguelis II 577.
Sareptenus III 55.
Scalda flumen II 219. IV 155.
Scotius quidam monachus, qui primus Vitam Willibrordi descripsit III 21.
Semiramis regina Babylonis II 527.
Seres gens IV 105.
Sergius papa I 402.
Sichem filius principis Hevaeorum III 302.
Sion i. q. Hierusalem II 757.
Smyrnaeus IV 361.
Sodoma urbs II 751.
Spartanus II 19. 183.
Stygius II 92. 248.
Suestra vicus II 302.
Summanus deus II 228.
Sunamitis habitatrix urbis Palaestinensis Sunem II 726.
Tecla Sancta III 345.
Teutonicus IV 153.
Thabita virgo Ioppensis, cuius nomen graece sonat Dorcas III 192.

Thabor mons II 413.
Thetis pro mari IV 39.
Thifrid i. q. Thiofridus abbas Epternacensis IV 234. 257.
Thilmarus iuvenis IV 90.
Tithonus Aurorae maritus II 311.
Traiectum urbs Viltorum I 235. *Traiectensis* I 511.
Trebita privignus Semiramidis II 537.
Treveris, *Treberis* urbs II 521. 537. *Trevir* incola eius IV 52. 65.
Trinacrius II 190.
Troianus I 252.
Viltaburg nomen Traiecti urbis germanicum I 518.
Vilti gens, quorum caput Viltaburg, I 235.
Walichrum insula IV 151. *Walichrensis* II 214. IV 144 158. 205.
Wilbrord, *Wilbrordus*, *Willibrordus* Sanctus I 1. 17. 19. 69. 126. 277. 465. II 1. 265. 356. 557. 600. III. 61. 249. 331. 363. IV 3. 42. 49. 68. 75. 160. 220. 245. 253. 295. 338. 351.
Wilgisl Sanctus, pater Willibrordi I 25. III 225.
Winfridus i. q. Bonifatius II 687.
Zacharias papa II 651. *Z.* propheta III 118.

III.

INDEX

GRAECORUM VOCABULORUM ALIORUMQUE QUORUNDAM RARIORUM.

abbas III 158. IV 240.
ablactare III 298.
abyssus II 283.
adamantinus II 38. IV 281.
adelphus I 364. 370.
adipatus III 88.
aequivoce II 31.
aër I 28. 334.
aërius I 309.
aether I 315. II 191. 754.
aethereus I 29.
agalma II 14.
allegoria II 19.
amen I 163.
amomum III 13.
anachoreta I 106.
anaglyphus adj. I 404.
anastasis IV 54.
anathema III 153. 181.
angelicus II 10. 779.
angelus I 278. 408. 423. II 389. IV 258.
aplanes I 153.
apostata II 212.
apostolicus I 401. 466. II 56. 441. 711. III 115. 168.
aqualiculus I 332.
archos II 175.
aretalogus II 476.
aroma III 14. 292.
aromaticus II 752. IV 119.
aspis anguis I 12. 80.
athleta I 193.
aula I 8. 295. II 13. 102. III 260. 331.
bacchari IV 289.
baptisma II 207.
baptismus IV 211.
baptizare II 86.
barathrum III 218.
barbaricus IV 267.
barbarus II 463.
basiliscus draco I 14.
bethula vox hebraica: virgo III 297.
bibliotheca I 154.
blasphemus II 313.
cachectes III 33.
caeligenus I 376.
caminus II 190.
canon II 707.
carbasa I 15. 216. III 2. IV 359.
cataclysma IV 209.
catechista I 301.
categoria II 30.
cathedra I 287. 519. II 1. 749.

cauma I 56.
cedrus I 131.
celeuma II 221.
charisma IV 211.
cherubim I 492.
chrisma II 639. III 295. 338.
chroma III 227. IV 263.
chronica gen. *-ae* I 253.
chrysocomus I 46.
cleptim III 136.
clericus IV 67.
clerus II 9.
clibanus II 188.
clima I 204.
coenobita I 106. 157. III 162. 234.
compeccare III 194.
compunctio II 565.
condescendere II 330.
consignificare II 33.
consolidare III 106. 340.
constipare II 221.
contectalis I 375.
conterminus I 32. II 655.
contiola I 519. II 686.
convasare III 129.
cosmeta II 541.
cosmographia II 524.
cosmus I 18. 62. 204.
creperus I 429. IV 40. 247.
crusma I 1. II 411. 755.
crypta IV 104.
cyathus II 514.
cyclus I 29.
cypressus I 131.
daemonium IV 294.
dapsilis II 448.
decas I 132.
degluttire II 158.
deitas II 318. III 257.
delonge IV 349.
diadema II 652. III 356.
dialectica I 151.
didascalus I 500.
dipsas anguis II 484.
discretio III 112.
districtio I 156.
dius I 518. III 346. IV 86.
dogma I 99.
dulcorare II 343.
dyas III 173.
ecclesia I 340. 373. III 94. 303. IV 48. 77. 210.
ecclesiastes II 17.
elogium II 718.
emporium IV 257.
enneas II 750.
enthymema I 152. III 32.
ephebus II 58.
ephialtes II 579.
epicus II 389.
epigramma II 526.
ethica I 150.
ethnicus II 182.
eulogia III 113.
evasus, *us* I 449.
exorcismus II 593.
exterminium II 569.
extunc II 634.
famen II 178. 717.
fecundare I 56. 57.
figmen I 459.
figmentum II 154.
fragmen II 441.
galumma κάλυμμα I 286.
gausape II 584.
genesis I 61.
geometra II 305.
gerulae: lecticae III 77.
gymnosophista I 148.
gyrus II 505.
haeresiarcha I 344.
hebdomada gen. *ae* III 44.
hegumenus III 234. IV 110. 234. 345.
hemina I 170. II 371. 430.
hemitheus II 228.
heroicus I 17.
heros II 175.
hierarcha I 401. IV 86.
historia I 100. 253.
holocaustum I 82. II 561.
homuncio III 326.
horama I 42. III 363.

hyalinus III 52.
hydria II 400.
hyle II 383.
hymnidicus II 763.
hymnizare III 360.
hymnologizare I 507.
hymnus II 375. 389. 757. III 108. 233. 279. IV 347.
hyperaspistes I 4. III 23.
idea I 441. II 383.
idioma I 70.
idolium I 212.
impinguare IV 10.
incircumscriptus I 317.
induperator II 672.
inmarcescibilis I 63.
insufflare II 157.
intransibilis II 740.
invincibilis II 179.
is vox hebraica: vir I 59.
isagoge II 29.
issa vox hebraica: femina I 59.
iusum III 276.
kymba I 178. 228.
lactamen: stercus III 263.
lampas I 50. 498. II 451.
lecythus II 399. III 55.
lemma I 22. III 8.
lepra III 185.
lippire I 343.
logike I 150.
lychnus III 47.
lyra II 474.
magnalia II 410. III 327.
magnes II 39.
mandrita IV 257. 324.
mantilia II 584.
mappa III 40.
maranatha III 153.
martyrium II 116.
mathesis I 153.
mathetes I 500.
mausoleum III 18.
mensurare II 770.
mephitis I 310.
metricus I 432.
microcosmus I 55.
monachilis II 302. III 311. IV 116. 336.
monachus II 7. 8. III 172. 178. 196. IV 83. 303.
monarchia I 289.
monarchus II 663.
monas III 172. 173.
monasterium I 517.
monomachia IV 19.
motabilis II 217.
mutire II 75.
mysteriarches II 128.
mysterium II 414. III 57. 214.
mystice adv. II 340. III 120.
mysticus II 344.
mythus I 186.
naulum I 214.
nectar II 560.
nictare I 38.
novercalis II 531.
noys νοῦς I 343. II 684.
nudipes I 369.
obba II 434.
oceanus II 268. 495.
oda II 763. III 107.
oeconomos I 406.
oenophorum II 406.
on ὄν II 28.
onos ὄνος I 395. II 474.
organum III 101.
papa I 423. II 651.
paracletus I 55.
paradisus II 739. 781. IV 122.
paranymphus II 265. III 371.
paro navis IV 238.
pathicus I 306.
patriarcha I 200.
pausare. I 407. III 279.
pegma III 285.
pentateuchus II 439.
perditio II 227.
perdius I 52.
pertransire III 91.
petorritum III 39.
petra II 344.
phalanx I 107. 309.

phantasma II 579.
phasma II 594. IV 90.
phialu III 52.
physica I 150.
physicus I 426.
physiologicus I 433.
pilentum III 39.
plectrum III 69.
pneuma I 209. 468. III 44.
polus I 479. III 8. IV 143.
polyandrum II 777.
pontus II 323.
practicus I 113.
praecluis I 96. 293.
praesignare II 306. III 121.
praesul I 301. 478. II 719.
precamen III 68.
pressura I 66. II 580.
probata gen. *ae:* grex (graece τὰ πρόβατα) II 12.
prologus I 1.
promus: cella, apotheca II 395. III 230.
prophetalis I 45. II 610.
propinare III 250. 255.
prosapia I 126.
proselytus II 282.
proseucha I 519. II 223.
protelare II 738.
protoplastus II 156.
provisor I 352.
psallere I 166.
psalmodia I 166.
psalmus I 161. II 760.
psaltes II 382.
psyche I 53. 90. 394. II 161. 721. 753.
purificare II 171.
pusio I 75. III 314.
quadrifidus I 18. 469. II 45.
quilismata κυλίσματα IV 137.
rhetoricus III 29.
rheuma I 165.
rigor via inter duo puncta brevissima, compendium II 305.
salsugo II 326.
sandapila III 103.
sanna III 157.
sarabara IV 96.
sceptrum II 172.
schola I 193.
sema? IV 295.
solidare III 71.
soma I 27. II 723. III 105. 193. 194. IV 118. 139. (295?)
sorites I 152.
specular I 414.
speculativus I 89. 298. 389.
sperma I 20. 205. 248. II 44.
sphaera II 754.
spiracula II 402.
stadium II 698.
stayros σταυρός II 562.
stemma I 254. II 650. 677.
sublimare II 666.
subreptio III 137.
sustentaculum III 74.
sustentamen II 398.
susum III 276.
syllaba I 7, 71. II 32.
symmysta I 195. 264. 276. 412 II 641. 649. III 80.
symphonia II 755.
synaxis I 161.
syrma I 124. II 606.
techna: dolus I 53. III 195.
tetrastichon III 203.
thalamus II 745.
theca IV 136.
theorema I 89. IV 208.
theoreticus I 123.
theoria I 104.
theoticus θεοτόκος I 123.
thesaurus III 149. IV 105.
thymiama II 565. III 307.
tomus I 203. 299.
tragoedia II 606.
tritura II 50.
tropaeum II 669. IV 214.
tropicus I 388. IV 208.
tropologia I 100.
tumba II 526. IV 12. 133.

turicremus I 223.
typicus I 34. 477. II 340. 402. III 56 bis. IV 209.
typus II 343.
tyrannus II 25. IV 335.
univocus II 31.
uranicus II 773.
usia I 430.
villum III 247.
xerampelinus II 368.
zabulus i. e. διάβολος IV 284.
zelotypus III 166.
zelus II 225. 226. III 191.
zodia I 32. 492.
zodiacus I 32. 479.

IV.

INDEX GRAMMATICUS.

a hoste IV 178.
ac ante vocales I 180. II 583.
ac si pro ut, quasi I 165.
accusativus cum inf. omisso subiecto I 120. 283. II 553 684. III 214. 216.
adiectivum praedicative pro adverbio: celer insiliit I 224. celer excepisset II 588. celeres accurrunt III 321. celer recurrit IV 282. profluxit dulcis II 342. perdius et pernox operam dabit I 52. pernox vidit II 759—761. rediit praescia I 59.
ante: reus ante deum I 382.
apponere cor I 292. III 356.
apud: parvus apud se, magnus apud te I 285.
bos: abl. plur. bŏbus I 405.
chronicae I 253.
cogitare in se pro secum I 220.
comparativus pro positivo: citius I 274. maturius II 449. intentius II 771.
condescendit eis II 330.
constare pro esse II 277. III 269. IV 102. 360.
convenire sequ. infin. III 243.
cum chrismate vice instrumentalis III 295.
cupidus fraudare III 191.
de fragmine sportas farsit II 441. de se accensum cor I 496.
defecit ei vena Falerni II 426.
dictum signum pro signum, de quo diximus III 336.
dignus ad hoc I 336.
dominari: Pippinum dominis dominantem I 251. genti durae dominari II 37.
dum cum coniunctivo imperf. vel plusquamperf. pro cum tempor. II 247. 267. 323. 365. III 84. 228. IV 55. cum indicat. pro quoad, donec (germanice 'bis') I 219. II 565.
eo, ire: ivit I 29. 466. II 13. 314. 481. IV 53. abivit. II 310. exivit II 48. 582. IV 96. subivit III 161.
ex aetate gravari II 694. ex aetate tener I 127. ex quibus ornandus I 148. ex quibus est insula cincta II 218.

excellet homines I 49.
exorare sequ. infin. IV 291.
expetere sequ. infin. IV 301.
extunc pro inde ab illo tempore II 634.
fore pro esse I 283. II 742. III 347.
gaudent de virgine III 328.
generari pro fieri II 518.
gerundium: ablat. gerundii pro partic. praes. IV 132.
hebdomada, ae III 44 ex accus. graeci ἑβδομάς.
Iliaden acc. vocis Ilias IV 362.
in: in regem deligere I 290. in se rediit II 599. — in lege peritus I 195. in se cogitare I 220. in sorte dei delectus I 281. in honore Mariae sacravit I 518. in situla tulit aera II 120. adesse in mersis rebus levandis II 558. modica in hora pro in breve tempus II 593. in se pertulit tragoediam II 606. in totis artubus tremuere III 89.
inspexit nasci cornua lunae I 30.
intra se rixam et iram concepit II 601.
is: ei pro sibi II 426. eos pro se II 358.
iubet mari stare II 272. iussit ne facerent II 458.
mederi: naevum stillante cruore medendum II 119.
medius pro dimidius II 770.
modicus pro parvus, tenuis, brevis II 334. 373. 434. 593. III 25. 252. 254. IV 134.
monere sequ. acc. cum infin. IV 68.
nimium pro valde II 637.
noceri personaliter IV 358.
non apud imperativum II 481. 515. III 209. 210. 239. apud hortativum II 611. 622. 702. III 173. 175. 180. 181. 184. 237. 238. 240. 248.
numeralia: in denis Kalendis Decembris I 487. annus sexcentenus I 489. quadrageno anno II 675. tres ac denos annos II 691. anno septingenteno trigeno nono II 748. trinus IV 141. anno milleno trigeno IV 81. denum cubitorum III 119.
o finalis corripitur in nominativo et vocativo tertiae, quae vocatur, declinationis, in prima persona verbi, in ablativo gerundii, in quibusdam adverbiis ut immo II 488. omnino III 212. oppido III 18. quando II 734.
optat et ipsa mori comitemque addi II 553.
paenitere personaliter I 160. 181. II 503. IV 318.
partiri passive I 170.
per: per repagula clausae IV 88. mori patriae per amorem IV 173. per acumina mentis tractant IV 321. per navim ivit pro navi profectus est IV 53.
peritus in lege I 195.
permisit mactari pinguia II 85. non permisit quemquam remorari II 333. sim permissus personaliter II 717. eodem modo fortasse permittitur I 176.
petere sequ. acc. cum infin. IV 130. 221.
piget personaliter II 730.

praesumere pro audere II 81. 589.
precari sequ. coniunctivo I 273.
prius pro antea I 412. II 614. IV 302. 317.
pro: pro pace venire II 467. 476. tanta pro peste medelam II 510. pro se rixam concepit II 601. pro tempore nubilis III 349. pro supplice sternitur pro supplex sternitur IV 276. costam pro sacris distribuendam IV 120.
probata, ae *i. q.* grex de graeco τὰ πρόβατα II 12.
pronomen: genetiv. pronom. person. pro pronom. possess. legatio nostri I 273. formam non culpam nostri I 371. contio vestri III 185. absque sui damno IV 214.
providit huic proli honori II 643.
quasi pro ut I 224. 236. 467. II 752. III 5. 64. 115. 316. IV 161. 264.
quia vice acc. cum infin. II 735.
quisque: cuiusque leguminis I 158. pinguia quaeque II 85.
quod vice acc. cum inf. a) cum indicat. II 413. IV 334. b) cum coniunct. I 393. III 124.
quota aetate I 199.
réfert cum substant. I 307. III 178.
rescivit II 582.
resilivit II 208.
reus ante deum I 382.
secus praepos. cum accus. I 235. III 97. 285. IV 1.
sedere cum infin. coniunctum III 145.
singularis pro plurali: tineae genus pro tinearum genera III 288. fragmine pro fragminibus II 441.
sterno: stravit morti III 193.
suadere sequ. acc. cum infin. quicquid agi suasit II 3. suadentem nomina sperni II 105. quo me suades onerari II 706.
sub: sub sorte culinae I 157. incusas sub perditione figuras II 227. sub morte reliquit II 547. sub accessu IV 157. sub forti sedit IV 190. sub specie damni IV 215. ad significandum modum actionis I 31. 45. 168. 214. 350. 422. II 1. 448. ad significandum tempus IV 209.
super: vigilum super excubias II 712.
suspirare sequ. (acc. cum) inf. I 120.
suus pro eius I 242. III 319. IV 55. sibi pro ei I 10. 113. 115. 170. 259. 363. 424. 486. 510. II 343. 609. 638. 690. III 285. se pro eum I 236. se pro eo II 720.
tacere alicui I 209.
tantus pro tot IV 360.
vectis ablat. vecti IV 288.
venire sequ. infin. II 710.
vetat urbs ampla amplae personae latere II 573.
vigil super aliquid II 712.

CHRISTUS PATIENS

TRAGOEDIA CHRISTIANA, QUAE INSCRIBI SOLET

ΧΡΙΣΤΟΣ ΠΑΣΧΩΝ

GREGORIO NAZIANZENO FALSO ATTRIBUTA.

RECENSUIT

DR. J. G. BRAMBS.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXXV.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO.

Ad Christi patientis editionem aggredienti mihi consilium fuit talem proponendi, quali opus esset philologis. Hunc ad finem id egi, ut textus fides firmior sit et aliorum codicum lectionibus collatis et linguae vulgaris usu magis respecto. Inprimis eis, qui studiorum Euripideorum Aeschyleorumque causa ad hanc tragoediam legendam accedent, gratum me facturum esse putabam, si non solum sub textu locos aliunde desumptos adnotarem, sed etiam tragicorum veterum versus excerptos secundum ordinem fabularum congererem. Huius generis materia et quae iam ab aliis inventa erat, e variis libris collecta et nova allata est. Aliqua iam demonstravi in dissertatione inaugurali: „De auctoritate tragoediae Christianae, quae inscribi solet *Χριστὸς πάσχων*, Gregorio Nazianzeno falso attributae", Eichstadii 1883, quae eadem catalogo gymnasii regii Eichstettensis 1884 addita est; alia nunc primum profero.

Iam ut de critico apparatu disseram, principem editionem huius tragoediae curavit Ant. Bladus Romae 1542 in Horologio, unde titulus „*Χριστὸς πάσχων*" originem duxit. Praetermissis ceteris recentiorum prima quae commemoretur digna est ea, quam Benedictini anno 1840 Parisiis curante canonico Caillau alteri tomo operum S. Gregorii Nazianzeni appendicem addiderunt. Multum ea nititur studiis Combefisii, quae illis manu scripta

praesto fuisse videntur, nunc evanuerunt. Textus mendis plenus est, idque saepe propter incuriam rei metricae. Ad huius exemplum facta, sed aliquoties emendata est, quae in Mignei Cursus Patrologiae Graecae tomo 38 Gregorii scripta ad calcem sequitur. Nullius nobis momenti est editio Augusti Lalanne, qui multa supposita esse ratus (1852) tragoediam tam mutilam vulgavit, ut sit non plus 1039 versuum. Longe optima est Duebneriana, 1846, apparatu critico instructa et diligenter exarata, una cum Wagneri Fragmentis Euripideis publicata. Post hunc A. Ellissen in I. tomo operis „Analekten der mittel- und neugriechischen Literatur" 1865 librum ita foras dedit ut translationem Germanam adderet, sed apparatum criticum omitteret. In textu constituendo semper fere Duebnerum secutus est.

Quoniam Duebneri editio una criticis expedit, solam semper respiciam, aliarum lectiones raro afferam. In notis haec litera *d*, Benedictinorum *b*, Ellissenii *e* significabitur.

Codices manuscripti, quibus haec tragoedia servatur, haud pauci sunt, quorum tres Parisini a Duebnero collati sunt. Omnes dividi possunt in classes duas. Antiquissimus omnium et praestantissimus est Parisinus n. 2875, a Duebnero nota *C* indicatus. Est bombycinus, saec. XIII., et continet Pselli scripta aliqua, deinde Christum patientem, Constantini Manassis historicum compendium aliaque, in his inde a fol. 153 Gregorii carmina. Ex eodem quo hic fonte originem duxit codex bibl. reg. Monacensis, nunc cod. Gr. n. 154, olim 193, quem nota *M* significo primusque contuli. Chartaceus est, anno 1550 a Georgio Tryphone scriptus. In eo Christum patientem antecedit Manassis historia, sequuntur aliquot scripta Gregorii Naz., oracula Theophili et Leonis philosophi, scholia Aeschyli. In utroque libro haec tragoedia maiore et ele-

gantiore scriptura a ceteris partibus differt, uterque sine ulla defectus nota a v. 109 incipit; plurimas lectiones communes habent et easdem fere lacunas praebent, nisi quod in C nonnullae a manu recenti expletae sunt. Priorem quoque libri C inscriptionem, qua erasa manus secunda alteram praefixit, eandem quam codicis M fuisse perspicuum est. (Cf. De auctorit. pag. 8 sqq.) In M nusquam iota subscriptum reperitur, saepe accentus et spiritus vitiosi sunt, quamobrem talia nisi in primis versibus non notabuntur.

Alterius classis quattuor codices collati sunt. Parisinus n. 2707, Duebneri *A*, bombycinus, saec. XIV. ineuntis, iam interpolatorem expertus est. Christum patientem antecedunt Hesiodi carmina, Batrachomyomachia, Tzetzae allegoriae, illum subsequuntur Homerocentra. Parisinus n. 1220, Duebneri *B*, chartaceus, saec. XIV. exeuntis, magna cura scriptus et cum libro meliore olim collatus est, quam ob rem duorum codicum vicem obtinet.

Vindobonenses autem duos ipse excussi. Alter eorum, cod. theol. 280 (Lambecii 104), chartaceus, XVI. fere ineunte saeculo scriptus, quem nota *V* significo, inscriptione caret, sed tragoediae praefixa est vita s. Gregorii Nazianzeni e Suidae lexico desumpta, in qua post verba *ἕτερος εἰς τὴν ἀδελφὴν Γοργονίαν* hic titulus rubra linea conspicuus insertus est „*τὸ κατ' Εὐριπίδην περὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ παθῶν*“, qui quidem apud Suidam deest. Vitam autem continuo sequuntur verba *ἡ ὑπόθεσις τοῦ δράματος*. Hic simillimus est libro B, sed ita, ut nonnunquam melioris classis lectiones praebeat. Passim iam librarius ipse, fortasse etiam altera antiqua manus et in margine et inter versus varias lectiones et scholia ascripsit, raro recens textum correxit et, quae deerant, supplevit. Alter, cod. theol. 335 (Lambecii 103), chartaceus, XV. saeculi, quem litera *D* indico, continet Christum pa-

tientem usque ad v. 814, deinde Georgii Choerobosci libellum de tropis et figuris. Folia ita connexa sunt, ut vv. 308—436 post v. 724 locum habeant. Textui autem versuum rubro colore personarum nomina et scholia frigidissima ascripta sunt. In utroque codice permulti accentus et spiritus falsi occurrunt; talia igitur nisi in exordio non adnotabuntur; D vero totus tam mendose scriptus est, ut operae pretium esse non putem omnes lectiones varias escribere sed eas tantum commemorare placeat, quae alicuius momenti esse videntur. Postremo moneo multas in libro V, raras etiam in D lectiones reperiri, quae Benedictinorum editioni peculiares sunt, unde sequitur illos patres iam hos libros aut exempla eorum ad manus habuisse.

Neque autem silentio praetermittam libros ceteros, qui nondum collati sunt. Inter eos quattuor Parisiis servantur, n. 998, saec. XVI; n. 2600, saec. XV exeuntis; n. 2714, anno 1541 scriptus; n. 994, saec. XV, ubi primo loco Gregorii vita, tertio Christus patiens scriptus est. Hi Gregorii nomen prae se ferunt, unius 994 titulus in Catal. cod. manuscr. bibl. reg. Par. tom. II commemoratur sic: „Sancti Gregorii Nazianzeni carmen Euripideum, Salvatoris incarnationem et mundo salutarem passionem complectens“, unde sequitur, hunc libris AB similem esse. In eandem classem referendi sunt cod. Matritensis n. 93, chartaceus, anno 1497 scriptus, cuius titulum et subscriptionem edo ex Ioannis Iriarte Reg. bibl. Matrit. cod. Gr. manuscr. vol. I, et codex chartaceus recentior, qui in „Bibliothecae Schwarzianae“ parte II, pag. 8 descriptus est, qui ubi nunc sit non comperi. De cod. Marciano nihil afferre possum. Id constat in hoc ut in omnibus aliis Gregorio traegoediam tribui.

Ad tragoediam ipsam ut transgrediar, priusquam de linguae usu et versuum structura commenter, ea se-

parari oportet, quae aliunde desumpta sunt. Qui enim Christum patientem composuit, multos versus vel integros vel partes eorum e veteribus tragicis mutuatus est, plurimos ex Euripide eosque e septem fabulis: Hecuba, Oreste, Medea, Hippolyto, Troadibus, Rheso, Bacchis, alios ex Aeschyli Prometheo et Agamemnone, paucos e Lycophronis Cassandra. Unde sequitur hanc tragoediam multum momenti habere ad illarum fabularum textum constituendum. Postquam Piersonus, Valckenarius, Elmsleius, Vaterus, Benedictini, Kirchhoffius, Hartungius, Nauckius, Hermannus, Klausenius, Ellissenius Christi patientis versus cum illis fabulis contulerunt, Aug. Doering in commentatione „De tragoedia Christiana, quae inscribitur *Χριστὸς πάσχων*" (in Jahresbericht über die Realschule I. O. und das Progymnasium zu Barmen 1864) rem tam accurate perscrutatus est, ut redigeret vv. Lycophronis 9 ad Chr. p. 12, Aeschyli 19 ad Chr. p. 19, Euripidis 1125 ad Chr. p. 1273. Idem in Philol. XXI, 539 sqq., XXIII, 577 sqq., XXV, 221 sqq. versus Euripideos cum versibus Christi patientis comparans ostendit non ad unam librorum manuscriptorum Euripidis classem huius tragoediae textum referri posse, quamquam proximus sit Palatino *B*. Quod enim maximum est, ex ea quoque Baccharum parte, quam solus hic habet, versus repetiti sunt. Addo Kirchhoffium in Philol. VIII, 78 sqq. statuisse ex ea huius fabulae parte, quae interiit, a Christi patientis auctore versus aliquos desumptos esse.

Praeter versus a Doeringio collectos ego aliquot in dissertatione commemorata (pag. 12 sqq.) enumeravi, nonnullos, quos postea indagavi, nunc primum affero. Versus autem Euripideos ad editionem Kirchhoffii anno 1855 vulgatam, Aeschyleos ad Dindorfianam enumerabo, in notis fabulas omisso poëtae nomine indicabo.

Liceat mihi hic commonere lectorem, qui factum sit,

ut haec tragoedia veterum poëtarum pannis consueretur. Iam Lucianus libris suis multos poëtarum versus inseruit, inprimis Homeri et Euripidis. Hunc imitati multi veterum versibus libros suos exornabant, non minime erotici scriptores, quo in numero Theodorus Prodromus est. Atque adeo in Manassis fabula amoris Aristandri et Callitheae omnes paene sententiae e veteribus repetitae sunt. Non igitur mirum, si quis illis temporibus suscepit ex Homericis versibus non mutatis historias sacras vel e tragicorum verbis et sacrae scripturae locis undique collectis tragoediam de passione Christi componere.

Qui autem tragicorum veterum loci excerpti sint, iam demonstrari oportet.

Lycophronis

Cassandrae v. 1 : Chr. pat. v. 2610. 2 : Prologi 10, Chr. p. 912, 1337, 1826. 151 : 25. 957 : 1398. 970 cum Medeae 1286 : 282. 974 : 1395. 975 : 1397. 982 : 1399. 1128 : 966.

Aeschyli

Promethei 69 cum Medeae 1191 : Chr. p. 1079. 155 : 2531. 613 sq. : 700 sq. 620 : 702. 750 sq. : 1331. 1006 : 2532-sq. 1027 : 17, 45.

Agamemnonis 583 : 1289. 587—89 : 71—73. 591 : 76. 593 : 75. 594—97 : 79—82. 611 cum Hippolyti 1001 : 522. 611 sq. : 65 sq. 750 cum Bacch. 1014 : 1648. 764 sq. : 39. 785 : 1462. 1485 sq. : 1457 sq. 1487 : 1459. 1488 : 1459 sq. 1489 sq. : 1461. 1491 sq. : 1463 sq.

Euripidis

Hecubae 1 cum Med. 1223 : 1513, 1519. 1 cum Med. 1224 : 1509. 1 sq. : 2026 sq. 32 : 2021. 198 sq. : 907. 254 cum Rhesi 610 : 1060. 496 : 1305. 719 : 61. 1015 : 1821. 1024 cum Med. 1318 : 354. 1024

et 1049 : 359. 1048 sq. : 2054, 2497. 1067 : 358. 1101 : 5.

Orestis 136 : 1613, 2008, 2203, 2488. 137 : 2060, 2104, 2128. 642 sq. : 718 sq. 826 cum Hippol. 840 : 714. 839 sq. : 416 sq., 442 sq. 841—43 : 360—62. 844 : 148. 845 sq. : 149. 847 sq. : 150 sq. 849 : 364, 374. 849 sq. : 363. 851—54 : 365—68. 855 sq. : 374 sq. 858 sq. : 376 sq. 860 sq. : 378. 863 : 381. 866—69 : 382—85. 870 : 386, 417, 443. 871 : 387. 873 : 388. 876 : 391. 877 sq. : 399 sq. 882 : 392, 394. 883 : 397. 884 : 393. 893 : 403. 894 sq. : 409 sq. 897 : 408. 909 : 405, 407. 913 : 396. 914 : 395. 915 : 441. 935 : 406. 936 sq. : 412 sq. 940 : 418. 1319 : 114.

Medeae hypothesis (Nostorum versus) : 936, 938, 940. Med. 1 : 1. 3 : 2. 6 : 3. 8 : 6. 9 : 8. 10 sq. : 14 sq. 13 : 34. 14 : 32. 14 cum Rhesi 645 : 2602. 15 : 33. 16 sq. : 37 sq. 20 : 4, 43. 21 sq. : 51 sq. 25 sq. : 46 sq. 27 sq. : 972 sq. 30 : 974. 30 sq. : 945. 32 : 946, 948. 33 : 949. 34 sq. : 53 sq., 950 sq. 36 : 55. 37 : 489, 1075, 1172. 38 : 485, 1174, 1259. 39 sq. : 491 sq. 43 : 493, 1076. 49—52 : 1163—66. 54 sq. 1250 sq. 56—58 : 56—58. 59 : 59, 1176, 1572. 60 : 1178. 62 : 1170. 63 : 1179. 67—70 : 1180—83. 71 : 1180. 71—73 : 1184—86. 74 sq. : 1193. 76 sq. : 1194 sq. 78 sq. : 1189 sq. 80 sq. : 1241 sq. 90 : 1243. 91 et 102 : 484, 1244. 93 sq. : 1196 sq. 95 : 1097, 1198. 103 : 1245. 104 sq. : 487, 488, 1246. 112 : 1046. 113 sq. : 1047. 115 : 1059. 125 sq. : 506. 133 : 810. 146 : 504, 684, 692. 147 : 505. 206 : 809. 209 : 811, 814. 226—28 : 753—55. 231 : 1019, 1116. 232 : 725, 1020. 251 sq. : 1022. 253 : 1024. 256 : 756. 258 sq. : 757 sq. 268 : 219 sq., 1751. 271 (= Troad. 710) : 1862. 278 : 471. 279 sq. : 475 sq. 282 : 712,

884. 294 sq. : 434 sq. 323 sq. : 1266 sq. 334 : 271. 337:269. 342:614,981,1769. 343:615,982. 348:426. 349 : 430. 350 : 251. 353 sq. : 237 sq. 356 : 259. 357 sq. : 226 sq. 366 : 1063. 367—69 : 253—55. 370 sq. : 205 sq. 373 sq. : 240 sq. 389—93 : 888—92. 398 sq. : 1200 sq. 401 : 1202. 406 : 481. 456 : 246. 457 : 247, 1976. 461 : 248. 462 : 272. 462 et 1317 : 291. 463 et 1312 : 283. 464 sq. : 286 sq. 466—69 : 292—95. 470 sq. : 298 sq. 472 : 301, 1340. 473 et 479 : 304. 485—88 : 316—19. 489 : 329. 490 sq. : 331 sq. 493 et 1059 : 1320. 513—16 : 347—50. 576 : 1026. 658 : 2181 sq. 659 : 2183. 683 : 1982. 684 : 847. 690 : 144. 700 : 138. 704 : 771. 705 sq. : 773 sq. 707 : 616, 760, 775. 708 : 776. 709 sq. : 778 sq. 711 : 763. 713 et 934 : 764. 714 : 766, 797, 1946. 715 : 798. 729 et 914 : 767. 738 cum Troad. 684 : 590. 738 : 613, 782, 1609. 740 : 762. 744 et 1346 : 1560. 750 : 789. 760 : 1247. 762 : 736. 785 : 837. 786 sq. : 741 sq. 853 sq. : 1987 sq. 859 : 739, 808. 869 sq. : 806 sq. 881 : 467, 688. 882 : 288, 468. 886 et 889 : 469. 890 : 470, 726. 893 : 479. 895 : 796. 909 : 730, 911 : 733. 912 : 738. 913 cum Hipp. 523 : 761. 914 : 1004. 914 et 729 : 767. 915 : 357, 748. 916 : 737. 917 : 512, 986. 917 cum Troad. 477 : 119, 428, 516, 769, 914, 2402. 919 sq. : 835 sq. 922 : 768. 933 : 799. 934 cum Rhesi 189 : 1973, 2235. 934 et 713 : 764. 935 : 1974. 961 sq. : 1985 sq. 991 : 732. 994 : 448, 866. 995 : 449, 451, 734, 867, 1823 sq. 997 : 1036—38. 998 : 1035. 999 : 731. 1004 : 1067. 1005 : 1030. 1016 : 908. 1017 (cf. Troad. 762) : 910, 1336, 1364. 1018 : 429, 513, 987. 1019—23 : 915—19. 1024 : 785. 1027 : 466. 1029 : 453, 466, 682, 868. 1030 : 472, 695, 697, 869. 1057 : 462, 1314 sq. 1057 et 1391 : 463. 1058 : 1315, 1319.

1059 et 493 : 1320. 1059 et 1386 : 1110, 2023. 1059 sq. : 1322 sq. 1059 sq. (cf. Helenae 637) : 921, 1469. 1062 sq. : 1324 sq. 1064 : 699, 874, 1499, 1610. 1065 : 595, 875, 1611. 1066 : 596, 721, 876, 1888. 1067 : 597, 722, 770, 744, 877. 1106 : 743. 1107 : 124, 1071. 1108 : 125. 1109 : 127. 1116 sq. : 1298 sq. 1156 : 1209. 1157 : 696, 870. 1172 : 906, 1332. 1176 : 235, 258, 1103, 1699. 1184 : 1089, 2102. 1185 : 604. 1187 sq. (cf. Bacch. 732) : 1082, 1104, 1218. 1188 : 1091. 1190 : 1092. 1191 : 871, 1105, 1220. 1191 cum Prom. 69 : 1079. 1192 : 872, 1106. 1193 : 1223. 1194 : 1088, 1224. 1195 : 1090, 1225. 1196 : 1227. 1197 : 713, 885, 1328. 1198 sq. : 886 sq., 1329 sq. 1200 sq. : 1231 sq. 1202 (cf. Hec. 396) : 1233, 1321. 1207 : 880, 882, 1206. 1208 : 881, 1207. 1210 : 1112. 1211 : 824. 1212 : 800. 1213 — 19 : 1012 — 18. 1220 sq. : 1095 sq. 1223 : 878, 1505, 1507, 1537. 1223 cum Hec. 1 : 1513, 1519. 1224 cum Hec. 1 : 1509. 1224 : 879, 1505. 1233 : 1275, 1309. 1241 : 1080. 1244 : 116. 1245 : 116 sq. 1246 : 117. 1247 sq. : 793 sq. 1260 : 474, 477, 1126. 1261 : 478. 1266 : 1474, 1794. 1267 : 1475. 1282 : 369. 1283 : 279. 1285 : 281. 1286 cum Lycophr. 970 : 282. 1290 : 790. 1291 : 788. 1293 sq. : 791 sq. 1295 : 120. 1297—1300 : 107—10. 1302 : 122, 441. 1306 : 121, 437. 1308 sq. : 114 sq. 1312 et 463 : 283. 1315 : 285. 1316 : 290. 1317 et 462 : 291. 1318 cum Hec. 1024 : 354. 1335 cum Hipp. 678 : 340, 344, 353. 1338 : 1257. 1346 et 744 : 1560. 1366 : 1273. 1366 et 1401 : 1297. 1367 : 1277. 1369 sq. : 1280 sq. 1371 : 968. 1372 : 967. 1375 : 231. 1386 : 817. 1386 et 1059 : 1110, 2023. 1388 : 461. 1389 et 1392 : 465. 1391 et 1057 : 463. 1392 cum Hipp. 1350 : 464. 1401 : 1274, 1297, 1454. 1402 sq. : 1317 sq. 1404—7 : 1130—33. 1405 et 1407 : 1238.

Hippolyti 1 : 103. 2 sq. : 104. 4 : 105. 38 sq. : 355 sq., 749 sq. 43 sq. : 745 sq. 47 : 751. 61 et 65 : 101, 131, 560, 646, 2572. 61 et 1434 : 1025. 63 : 2597. 65 : 598, 2598. 66 : 2573, 2599. 67 : 2573. 72—74 : 2582—84. 82 sq. : 2578 sq. 84 : 2581. 86 : 2587. 116—18 : 1042—44. 119 : 601, 1045. 134 et 136 : 1008. 137 : 1009. 188 : 1064. 278 : 568. 297 : 925. 300 : 846, 925, 927. 316 sq. : 703 sq. 318 sq. : 707 sq. 355 : 370. 356 : 1010. 357 sq. : 371 sq. 363 sq. : 136. 433 sq. : 548 sq. 452 : 50. 460 : 723, 740, 1065. 500 : 111, 439. 501 : 112. 523 cum Med. 913 : 761. 549 : 561. 565 : 848. 567 : 849. 569 : 102, 132, 604, 1818, 2295. 570 : 605, 1822. 571 sq. : 134 sq. 574 cum Rhesi 860 : 133. 585 : 284. 593 : 610, 1830. 594 sq. : 611 sq. 596 sq. : 267 sq. 601 : 1276. 609 : 345, 1445. 610 : 818. 648 : 223. 651—53 : 201—3. 654 sq. : 207 sq. 656 : 215. 657 : 218. 658 : 224. 678 cum Med. 1335 : 340, 344, 353. 679 : 341. 680 : 343. 681—83 : 198—200. 686 : 209. 688 : 213, 965. 704 sq. : 229 sq. 774 : 232, 1429, 1693. 776 : 2401. 781 sq. : 1476 sq. 797 : 244. 798 : 234. 818—20 : 420—22. 824 : 233. 831 sq. : 902 sp. 833 : 752, 903. 834 : 897. 840 cum Orest. 826 : 714. 840 sq. : 904 sq., 1829. 841 et 872 : 715. 848 : 724. 852 sq. : 128. 861 : 100, 129. 871 : 142, 1829. 878 : 419. 899—901 : 843—45. 902 sq. cum Bacch. 1269 : 853. 903 cum Bacch. 1270 : 854. 903 : 2499. 904 : 855, 860. 905—7 : 861—63. 909 sq. : 864 sq., 2122 sq. 933—35 : 423—25. 983 : 517. 987—89 : 518—20. 1000—3 : 521—24. 1023—25 : 525—27. 1027 : 528 sq. 1030 : 532. 1054 sq. : 563 sq. 1088 : 838. 1089 : 606, 720. 1095 : 1316, 1636. 1096 : 686, 1493, 1495. 1097 : 687, 1496. 1098 sq. : 1497 sq. 1140 : 1860. 1141 : 813, 1861. 1142—45 : 1863—66. 1146 : 644, 1868.

1147 : 1869. 1149 : 1871. 1151 sq. : 650 sq. 1158 sq. : 1434 sq. 1161 : 1436. 1170 : 1234. 1171 : 1127, 1235. 1181 sq. : 256 sq. 1204—6 : 857—59. 1239 : 322, 1290. 1240 : 1291. 1241—43 : 323—25, 1292—94. 1250—52 : 1284—86. 1253 : 1288. 1254 : 1478. 1275 : 278. 1279 sq. : 280. 1285 : 260, 302. 1286 : 261, 296. 1315 sq. : 815 sq. 1332 : 812. 1335 et 1337 : 1481. 1349 sq. : 1489 sq. 1350 cum Med. 1392 : 464. 1352 : 1491. 1381 sq. : 803 sq. 1384 sq. : 1326 sq. 1401 : 899. 1402 : 896. 1403 : 898. 1410 : 1920. 1412 : 1921. 1413 : 823, 2179. 1417 sq. : 963 sq. 1425 sq. : 1301 sq. 1429 : 827. 1433 : 850. 1434 : 820, 1025. 1435 : 852. 1436 sq. : 821 sq. 1438 : 900. 1439 : 1303. 1441 : 901. 1448 : 802, 829. 1452 : 1453. 1456 : 1482 sq. 1457 : 1483.

Troadum 66 : 1508, 1520. 360 : 1646. 361 : 1645. 362 : 1647. 392 : 1663. 397 : 1656. 398 : 1652. 399 : 1658. 401 : 1660. 468 : 1034. 469 sq. : 533 sq., 1039 sq. 474—76 : 535—37. 477 : 558 (cf. Med. 917). 479 sq. : 559, 2174 sq. 607 : 40. 620 sq. : 983. 622 sq. : 41 sq. 630 sq : 716 sq. 647 sq. : 538 sq. 649—55 : 541—47. 656—58 : 550—52. 677 sq. : 553 sq. 683—85 : 591—93. 684 cum Med. 738 : 590. 688—98 : 622—32. 708 sq. : 635 sq. 710 (= Med. 271) : 1862. 712 : 640 sq. 714 sq. : 642 sq. 743—46 : 1514—17. 749 sq. : 77 sq. 754 : 1534. 755 sq. : 1532 sq. 760 sq. : 1334 sq. 762 (cf. Med. 1017) : 910, 1336, 1364. 768—72 : 333—37. 853 : 1005, 1918, 2076. 930 : 1118. 1217 sq. : 1518. 1224 : 1383. 1235 sq. : 1447 sq. 1237—39 : 1450—52. 1258 : 1755. 1268 sq. : 1704 sq. 1309 : 1597.

Rhesi 2 : 1911. 7 : 1304. 8 : 1996. 34 : 618. 35 : 620. 38 sq. : 2180. 39 et 268 : 2186. 39 sq. : 617. 41 sq. : 96, 2194. 42 et 818 : 2003. 45 : 95, 2196.

46 sq. et 88 : 2198. 50 : 2386 sq. 52 : 1249, 1870, 2299, 2389 sq. 53 sq. : 2293 sq., 2303 sq. 59 sq. : 2338 sq. 63 : 88, 2334. 65 : 2336. 66 : 90, 2337. 68 : 2327, 2329, 2341. 69 : 2329, 2347. 70 : 2348. 72 : 2349. 73 et 75 : 2352. 74 : 2351. 76 : 2346. 77 : 2343. 78 : 2314. 79 : 2344, 2357. 83 : 600, 2375. 84 : 2373. 85 : 98, 126, 1134. 86 : 99, 1135. 88 : 2194, 2197 sq. 89 : 2199. 90 : 91. 91 : 93, 139. 92 : 94, 1913. 93 : 92. 94 : 2193, 2345. 95 : 2316. 102—4 : 2353—55. 105—9 : 2367—71. 111 : 2350. 124 : 1950. 125 et 579 : 1910. 126 : 1949. 130 : 1916, 2231. 137 : 498. 141 : 1913, 1917. 147—51 : 1931—35. 154—56 : 1941—43. 157 : 1945. 159 sq. : 1947. 161—63 : 1964—66. 164 : 1620, 1968. 165 : 1970. 175 : 1988. 179 : 1927. 181 : 1972. 185 : 1925. 189 cum Med. 934 : 1973, 2235. 196 : 1975. 206 : 1766. 223 : 1944. 243 : 1443. 253 : 2185. 260 : 2184. 263 : 2190. 268 sq. : 2186 sq. 270 : 2189. 272 : 2095. 273 : 2096, 2452. 279 : 2103, 2138, 2448, 2467. 282 (cf. Bacch. 1067) : 2449. 283 : 2450. 285 : 2443. 288 : 2455. 318 sq. : 1767 sq. 327 : 1969. 355 : 2025. 357 : 2025 sq. 358 sq. : 2029, 2083. 377 : 2098, 2538. 380 : 2099. 388 sq. : 1716 sq. 390 sq. : 1719. 392 : 1720. 395—400 : 1721—26. 402 sq. : 1741 sq. 404 sq. : 1750 sq. 405—7 : 1743—45. 428 : 1747. 432 : 1728. 433 : 1730. 436 : 1731. 437 sq. 1732. 439 : 1733. 453 : 1785 sq., 1951. 483 : 2188. 492—96 : 1734—38. 505 : 1438. 506 : 1440. 507 : 1815. 508 sq. : 1629, 1813. 521 : 1855, 1995. 523 : 1997. 524 et 526 : 1998. 543 : 1831, 1999. 544 : 1820, 1850, 1999—2001. 545 : 1820, 1850, 2000. 559 sq. : 1980 sq. 564 : 2031 sq. 567—71 : 2033—37. 572 : 2004, 2006, 2411. 572 cum Orest. 136 : 2008. 573 sq. : 2040 sq. 577 sq. : 1908 sq. 579 et 125 : 1910.

584 : 2009, 2038. 587 : 2005. 609 : 2058. 610 : 787. 610 cum Hec. 254 : 1060. 644 : 2601. 645 cum Med. 14 : 2602. 647 sq. : 1874 sq. 649 : 1876, 1878. 650 : 1877 sq. 651 : 1883. 654—56 : 1806—8. 658 : 1809, 1979. 710 : 352, 1441. 728 sq. : 2176 sq. 746 : 155, 1637. 747 : 1639. 755 : 1852. 762 : 1819, 1851, 2002. 764 : 540. 782 : 1081, 1085, 1219. 786 sq. : 1083 sq., 1213 sq. 788 : 1215. 801 : 2210, 2305. 802—6 : 2306—10. 808 : 2313. 818 : 1840, 2003, 2331. 819 : 1853, 2332. 827 : 2324. 828 : 273, 2323. 830 sq. : 2325 sq. 854 sq. : 274 sq. 859 : 2322, 2356. 860 cum Hipp. 574 : 133. 861 : 2376. 866 : 1125. 868 sq. : 276. 870 : 1446. 880 sq. : 1456. 887 : 277, 786. 897 sq. : 1159 sq., 1282 sq. 908 sq. : 1338 sq. 910 : 1341. 911 : 1344. 919 : 1347. 921—23 : 1348—50. 926—28 : 1367—69. 929 : 1371. 931 : 1661. 933 : 310, 1411. 936 : 1387, 1400. 937 : 1388 sq., 1400. 939 sq. : 1392 sq. 941 : 1373 sq. 942 : 1375 sq. 945 : 1761. 949 : 1406. 952 sq. : 1378 sq. 960 sq. : 1775. 966 sq. : 1776 sq. 968 : 1773, 1778. 976—78 : 1779—81. 984 sq. : 1783 sq., 2010 sq.

Baccharum 2 : 1545. 4 : 1533, 1535 sq., 1543, 1546, 1758 sq., 2395, 2405, 2574 (cf. 52—54). 7—11 : 1582—86. 13 : 1539, 1587. 14 : 1588. 15 : 1539, 1589. 16 : 1590. 17—19 : 1592—94. 20 : 1540, 1595. 21 sq. : 1563 sq. 26 : 1547. 27 sq. : 1550 sq. 29 : 1553. 30 : 1555. 31 : 1552. 39 sq. : 1567 sq. 45 sq. : 1570 sq. 47 : 1564, 1574. 48 sq. : 1565 sq. 50—52 : 1575—77. 52 et 54 : 1536, 1543. 53 : 1512, 2574. 55 : 1602. 56 sq. : 1603. 58 : 1124, 1606. 60 sq. : 2519 sq. 69 : 1608. 71 : 1607. 73 : 1139. 73 sq. : 1140. 75 et 77 : 1141. 80—82 : 1142—44. 115 sq. : 1614. 119 : 1599. 171—73 : 1148—50. 174 : 1152. 176—80 : 1153—57. 187 : 1161. 204 : 228. 206 : 1561. 224 : 1558. 225

: 1557, 1559. 241 : 1136. 256 : 191 sq. 257 : 193. 258 : 194 sq. 273 : 571. 276 : 570. 278 : 569. 280 : 572. 281 : 575. 282 : 577, 585. 283 sq. : 579 sq. 299 sq. : 587 sq. 302 et 305 : 584. 306 : 586. 307—9 : 262—64. 326 et 328 : 565, 599. 328 : 1032. 353—56 : 1788—91. 382 : 1801. 383 : 1801, 1803. 384 sq. : 1804 sq. 431 : 1384. 432 sq. : 1385 sq., 1928 sq. 434 : 2070, 2073. 435 sq. : 2074 sq. 437 : 2072. 438 sq. : 1654 sq. 461 : 1549. 478 : 1556. 481 : 1668. 645 : 1529. 656 : 2212. 657 et 706 : 2213. 658 sq. : 2219 sq. 660 sq. : 2222 sq. 662 : 2233. 668 sq. : 1845 sq. 673 : 1833. 674 : 1835. 675 sq. : 1836. 682 : 1994, 2007. 683 : 2018. 684 : 1834. 702 : 2216. 703 : 2218. 722 : 1810, 1812. 723 : 1811, 2039. 750 sq. : 1101 sq. 759—62 : 2262—65. 764 : 2266. 765 sq. : 2221 sq. 766 sq. : 2244 sq. 768—70 : 2227—29. 777 : 2277, 2286. 778—80 : 2278—80. 784 sq. : 2268 sq. 828 : 1930. 834 : 1287. 836 : 2287. 844 : 2311. 948 : 1506. 953 : 1522. 955—57 : 1524—26. 960 : 1521. 965 : 1531. 966 : 1295, 1306. 984 : 1099. 986 (= 1004) : 1437. 1014 cum Agam. 750 : 1648. 1015 : 1649 sq. 1016 : 647, 1601. 1018 : 649. 1019 : 438. 1020 : 1535, 2100, 2542. 1021 : 652, 2192. 1030 : 373, 653. 1032 sq. : 657 sq. 1035 : 675. 1037—39 : 676—78. 1053 : 660 sq. 1054 : 661. 1057 : 663. 1058 : 566. 1062 : 662. 1066 : 2254. 1067 sq. : 2256 sq. 1071—74 : 2258—61. 1075 : 671, 2013. 1076 : 673. 1077 sq. : 170 sq., 2016 sq. 1079 sq. : 2014 sq. 1084—86 : 666—68. 1088 : 669. 1100—2 : 1430—32. 1107 : 2566. 1109 sq. : 2564 sq. 1117 : 1162. 1124 : 1473. 1132 : 1167. 1133 : 1062. 1136 : 1300. 1139—41 : 1145—47. 1150 sq. : 1050 sq. 1152 : 1051 sq. 1153 : 1052. 1191 : 1598. 1202—4 : 1263—65. 1205 : 1485. 1207 sq. : 1486 sq. 1210 : 1488.

1212:2202. 1215:1455. 1222:161. 1225 sq.:162 sq. 1228—32:165—69. 1233 sq.: 1048 sq. 1248: 1053. 1249—51: 1054—56, 1890—92. 1252: 1058. 1269 : 444, 1310. 1269 cum Hipp. 902 sq.: 853. 1270 cum Hipp. 903: 854. 1303 sq.: 1342 sq. 1305 sq.: 1634 sq. 1316:1712 sq. 1317:1714. 1321:1760. 1322:1680. 1324: 1678, 1683. 1325: 1678. 1326: 1681. 1327 : 1572, 1682. 1328: 1754, 2573. 1329: 1685. 1333 : 2557. 1334: 2560. 1335: 2562. 1337: 2563. 1341 sq.: 1700 sq. 1343: 1669, 1702. 1344: 1670, 1711. 1345: 1671, 1708. 1349: 1684, 1695. 1350 sq.: 1696 sq. 1355: 1703. 1357: 1706. 1358: 1669, 1706 sq., 1756.

Praeterea ad eam Baccharum partem, quae post v. 1318 excidit, fortasse reducendi sunt Chr. p. vv. 1255 sq., 1257 (?), 1312 sq., 1471 sq., 1664, 1667 sq., 1674—76, 1690 (cf. Weckleinii edit. Bacch. pag. 88, cui in Chr. p. v. 1675 potius διδούσας mutandum erat). Ad ea autem, quae post v. 1360 locum habuerunt, referre velim Chr. p. vv. 942, 944, 1708—11.

Libri autem sacrae scripturae passim compilati sunt, inprimis quattuor evangelia Matthaei, Marci, Lucae, Ioannis, deinde apocalypsis Ioannis, Pauli apostoli epistolae, Davidis psalmi, Mosis Genesis et Exodus. Praeterea libri apocryphi excerptorem experti sunt, in his Acta Pilati sive evangelium Nicodemi (ubi quidem poëta cum Tischend. cod. C congruit), Protevangelium Iacobi, evangelium de nativitate Mariae, Acta apostolorum apocrypha, id quod iam a Benedictinis vituperatum est. In omnibus his libris notandis sequor editionem Tischendorfii.

De auctore huius tragoediae in dissertatione supra commemorata quaesivi. Alii enim codicum titulis ducti Gregorium Nazianzenum eam scripsisse obtinebant, alii negabant, quorum alii eam Apollinarii, alii Gregorii Antiochensis esse volebant, alii denique epilogum ab Ioanne

Tzetza scriptum esse putabant, unde concludebant totam fortasse tragoediam huic scriptori tribuendam esse. Quam ad rem excutiendam aggressus linguae usu et metricis rationibus examinatis statui librum hunc non a Gregorio illo neque temporibus eius, sed XII. fere saeculo scriptum esse et magnam similitudinem huic et Theodori Prodromi scriptis intercedere, quare veri simile esse hunc Christum patientem composuisse.

Huius commentationis summam referens a metricis rationibus argumentandi initium faciam. Tragoedia exceptis tribus versibus 1461 sqq. anapaesto numero inclusis composita est trimetris iambicis. Hi multis rebus a Gregorii versibus differunt. Primum quidem in mensura vocalium Gregorius rationes veterum tenet, nisi quod nonnunquam minus constringi legibus vult, tragoediae auctor in mensura quidem literarum ω, η, ε, ο illis legibus paret; praetermissis enim versu ludicro 2552 et v. 2560 corrupto et emendatis vv. 84, 217, 725, 1203, 1238 ο semel productum est in v. 2204, ε sexies in vv. 72, 81, 1037, 1861, 2000, 2493; sed vocales α, ι, υ promiscue longae et breves sunt, atque adeo ᾱ in vv. 1824, 2494 correptum est. Haec illarum vocalium illegitima mensura a temporibus Georgii Pisidae, qui saeculo VII. fuit, paullatim succrevit, inde a saec. XI. omnes ea utebantur, inprimis Tzetzes et Theodorus Prodromus. Si accentus circumflexus correptioni obstabat, mutari solebat, ut Chr. p. v. 128 σημάναι. Huius consuetudinis ratione habita iam Duebnerus in Christo patienti accentum nonnunquam mutavit.

In Gregorii deinde trimetris multi pedes trisyllabi deprehenduntur, tragoediae auctori iam ea lex valuit, ne versus numerum duodenum syllabarum egrederentur. Quam ob rem versus aliunde repetitos, in quibus anapaesti vel tribraches occurrebant, mutabat, ut Bacch. v. 682:

Αἱ δ' ἀποβαλοῦσαι θαλερὸν ὀμμάτων ὕπνον

Chr. pat. v. 2007:

Αἷδ' ἀποβαλοῦσαι τὸν ὕπνον ὀμμάτων.

Ita factum est, ut non plus quam octo versibus 626, 1165, 1437, 1450, 1570, 1674, 2219, 2029, qui quidem ex Euripide originem duxerunt, pedes trisyllabi contineantur. Haec quoque ratio Georgii Pisidae temporibus exerceri coepta est, sola viguit saeculo XI. Si voces, quae binas vel ternas continuas breves syllabas habent, vitare non poterant, singulas vel binas vocales producere solebant, velut *Κλεόπα* (–⏑–) in Chr. p. v. 2493, *φιλοσοφία* (–⏑–⏑–) in Theodori Rhodanth. et Dosicl. II, 434. Tales nominabantur technicae.

Tum Gregorius multos hiatus admisit, in Christo patienti exceptis iis locis, in quibus interiectionibus hiatus efficitur, ubi ne veteres quidem ab hac licentia abhorrebant, velut vv. 136, 617, summa diligentia concursus vocalium vitati sunt, adeo ut unus versus 1808 notandus sit. Hanc quoque legem ii, qui post IX. saeculum fuerunt, in trimetris stricte tenuerunt, contra in politicis versibus neglexerunt.

Trimetrorum denique apud Byzantinos factorum proprium est, ut paenultima syllaba accentum habeat. (Cf. Hansen: Ein musikalisches Accentgesetz in der quantitierenden Poësie der Griechen. Rhen. Mus. N. S. 38, pag. 222 sqq.) In Gregorii versibus nihil hanc legem olet, quae a Georgii Pisidae aetate paullatim assumpta iam XI. et XII. saeculo omnino valuit. In Christo patienti aliquoties quidem neglecta est, inprimis in versibus aliunde desumptis, sed tamen est ubi huius regulae causa voces mutatae sint, velut Orest. 136: *ἡσύχῳ ποδί*, Chr. p. 1613: *ἡσύχῳ βάσει.* Quod si Doeringius reputasset, non voci *λέγεις* in Chr. p. v. 1931 vim variae lectionis textus Euripidei *φρονεῖς* in Rhes. v. 147 tribuisset. (Philol. 23, 586.)

Ad explicandum linguae usum ut transeam, primum quidem moneo auctorem tragoediae voces aliunde repetitas, nisi metricae rationes obstabant, plerumque immutatas conservasse, etiam formas canticorum Doricas, velut in vv. 1008, 1999 sqq. Dialectus maximam partem Attica est, sed auctor etiam in eis, quae de suo scripsit, tragicos poëtas imitatus Ionica (cf. Duebn. ad v. 710) et metri causa Dorica vocabula inseruit, velut in vv. 685, 1922. Haud parvi deinde momenti ad textum tragoediae constituendum est res, quam Doeringius in Philol. 23, 583 demonstravit. Verba enim Euripidea, quae ab auctore Christi patientis procul dubio mutata erant, in codices deterioris classis, inprimis B, immutata transierunt. Cf. vv. 568, 101. Quare etiam in eis versibus, ubi Euripidea et deteriorum librorum lectio non offendit, meliores codices sequor, velut 131, 422.

Non autem praetereundum est multa posterioris vel vulgaris linguae propria inveniri. Verba in *μι* exeuntia saepe flectuntur instar verborum in *ω* desinentium, velut in vv. 164, 721, 876, 1162, 1238, 1307; verborum *ἵέναι* similiumque diliguntur exitus primi aoristi, ut *συνῆκαν* v. 2496, adeo ut Troad. v. 695 *παρεῖσαν* in Chr. p. v. 629 *παρῆκαν* mutatum sit; quam ob rem non puto auctorem, qui in v. 468 *προσέλθατ'* scripsit, in Eur. Med. v. 882 lectionem *ἐξέλθατ'*, quam unus Palatinus *B* habet, invenisse, sed ipsum mutasse. Haud secus tragicorum primi aoristi passivi verborum *ἀλλάττω, κρύπτω* similiumque reiecti et soli primi aoristi, qui iam Demosthenis tempore in illorum locum successerant (cf. Mullach: Gramm. der griech. Vulgärspr. pag. 13), admissi sunt, ut Hippol. 357, 1170, Chr. pat. 371, 1234. Atticorum deinde exitum *ει* in secunda persona indicativi medii et passivi, qui iam a septuaginta interpretibus, ab evangelistis, a Luciano, a Gregorio Nazianzeno reiciebatur,

ille semper ut illegitimum in η mutavit, quare non assentior Doeringio e lectione Chr. p. v. 2324 ἀφαιρῇ concludenti (Philol. 23, 590) illum in Rhesi v. 827 non ὑφαιρεῖ sed ὑφαιρῇ legisse. Tum verbi εἶμι imperfectum etiam ἴειν scribitur Chr. p. v. 2305 εἰσίεσαν, ut in Actis Thomae 4, et ἀπίει in Protevang. Iacobi 1, 3; 10, 1; 11, 1 et persaepe in libris apocryphis. Postea λαλεῖν idem est quod λέγειν. Reflexivi denique pronominis vice saepe in usu est personale et αὐτοῦ, αὐτῷ, αὐτόν, Matth. 13, 24. 30. 31. 41; 3, 12, Marc. 1, 2, Malachiae 1, 1; 2, 16; 3, 1 (cf. I. Rappold: Das Reflexivpronomen bei Aischylos, Soph. etc. p. 18 sqq., 45 sqq.); quare restitui, ubi editores mutaverant, velut v. 547. Nec minus vocum encliticarum accentus ad codicum fidem secundum consuetudinem linguae vulgaris scribo, ut vv. 559, 1551. Postremo εἰ etiam cum coniunctivo, ἐάν, ὅταν similesque particulae cum indicativo vel optativo coniunguntur.

Iam moneo, quibus in rebus tragoediae cum Gregorio dissimilitudo intercedat. Primum quidem in Christo patienti multo frequentior est usus coniunctivi vel optativi aoristi loco futuri indicativi et flexio vocis κάρα instar nominum primae declinationis. Deinde a Gregorii dictione aliena sunt, illic autem deprehenduntur optativus futuri pro optativo aoristi, infinitivus aoristi pro futuro (ut 7, 77, 452, 944 sq., 1192; cf. Deuteronom. 9, 25), perfectum in enarratione, κέκραγα praeteritum tempus significans, verba μολῶ (215, 1872, 1877, 2202), ἐρῶ (2232, 2234, cf. Genes. 10, 9), θίγω (871, 1109) ut praesentia flexa, comparativus in vicem superlativi relativi succedens (cf. Pauli I ad Corinth. 13, 13). Haec omnia maxime post decimum saeculum in usu erant.

Atque adeo nonnulla in hac tragoedia reperiuntur, quae auctorum multo infra Gregorium viventium, inprimis Theodori Prodromi et aequalium eius propria sunt.

Talia sunt infinitivus perfecti vicem praesentis vel aoristi obtinens in vv. 188, 2474, perfectum pro aoristo etiam in sententiis irrealibus adhibitum, ut in vv. 19, 23, particula ἐπεί cum optativo coniuncta, ubi res semel factae narrantur, v. 153.

Quoniam autem Christus patiens a Doeringio (De trag. pag. 8) Ioanni Tzetzae attributus est, moneri oportet, quibus in rebus huic tragoediae potius cum Theodoro Prodromo similitudo intercedat. Atque primum quidem huius scriptoris libri saepe eodem quo hoc drama modo versibus veterum exornati sunt, quo accedit, quod apud eum inveniuntur versus similes tragoediae versibus et similiter atque in epilogo Christi patientis in nominibus propriis luditur et veterum mythis obtrectatur et multa ab hoc iambis composita et in dialogi formam redacta sunt. Deinde Theodorus, cum eandem vel eiusdem notionis vocem cum emphasi iterat, inprimis in exordio versuum, particulam ναί ponere solebat (cf. Hercher: Erotic. script. Gr. tom. II pag. XLIV), cui quidem usui conferas Chr. pat. vv. 510, 928; maxime vero horum propria est duplicata haec particula ναὶ ναί. (Cf. De auct. p. 69 sq.) Omnino geminationis figura a Tzetzae sermone aliena est, contra apud Theodorum et in Christo patienti et haec et anaphora et epiphora crebro deprehenditur. Tum hic et illic instar iamborum climaticorum saepe eadem voce prior versus clauditur et sequens incipitur (ut Chr. p. vv. 299 sq., 949 sq., 1483 sq., 1523 sq., 1624 sq., 1969 sq., 1982 sq., 2020 sq., 2070 sq. et Theod. Prodr. Rhod. et Dos. I, 155 sq., 238 sq., V, 144 sq., 159 sq., 284 sq., VIII, 471 sq., Catomyom. v. 327 sq.), quam consuetudinem respiciens obversor Doeringio (De trag. pag. 7) in vv. 1968 sq. voces σκοπεῖς et λέγεις secundum Rhes. vv. 164 et 327 perverso ordine collocanti. Cf. vv. 335 sq. Denique moneo tragoediam iam eo a Tzetza alienam esse, quod hic lingua vul-

gari minus utebatur, quemadmodum ἐπεί illegitime cum optativo coniunctum apud eum non repperi.

Postremo autem omnium de argumento et personis tragoediae aliqua disseram. In ea non ita ut in ludis de passione, qui nunc eduntur, Christus patiens primas partes agit, sed mater dolorosa. Chorus quidem adest et, quod valde notandum est, in semichoros etiam secernitur, sed loquitur tantum, non canit; desunt enim cantica lyricis numeris exstructa; quare ille caret dignitate chori fabularum veterum. Personae parum agunt, nimium narrant et plangunt. Praeterea tragoedia iam eo nomine reprehensa est, quod tridui spatium explet; incipit enim ab itinere ad Golgatha, finitur Christi post resurrectionem in domum matris Marci adventu. Sed cavendum est, ne libro tam recenti tempore composito nimis Aristotelis regulam applicemus, cum praesertim reputemus Latinos et nostros de Christi passione ludos longius spatium complecti. Neque ita valde offendit, quod unitas loci desideratur. Magis notandae sunt res, quibus adducimur ut statuamus hanc tragoediam scenae omnino non accommodatam esse. Ad hoc confirmandum libros vetustiores confero. Primum quidem Theodori Prodromi temporibus in magna auctoritate erant et Lycophron et Lucianus. Ille in numero anagnosticorum est, huius dialogi dramatibus similes sunt, sed omnino a scena alieni, quod perspicimus reputantes in Charone montes congeri et in dialogis deorum immortales per aëra volantes disputare. Hos imitati postea multi dialogos scenae non destinatos scripserunt, quales sunt Ignatii grammatici versus in Adam, in quibus et draco loquitur et humani generis auctores nudos se esse fatentur, Plochiri dramatium, in cuius 122 versibus magna personarum pompa est, Theodori Prodromi Amicitia exulans, ne dicam de eiusdem Catomyomachia. Christi patientis tragoediam si examinamus, primum multa

in ea inepta occurrunt, quibus minus offenditur lector quam corona theatri. Postquam enim Christus cruci suffixus cum matre collocutus est, haec ibi manens bis dicit (vv. 839 sqq.) se audire filium magna voce se sitire clamantem, quod et mulieres eam secutae aiunt. Item illa iuxta crucem stans (v. 883) postrema Iesu verba et (1086) exclamationem militis, qui huius latus perfoderat, et (v. 1115) aliorum voces se auribus concepisse fatetur. Ei igitur, quorum verba nulla exstant, clamantes audiuntur. Quid dicam de Petro Deum imploranti (vv. 809 sqq.) et Cleopha multa narranti (v. 2493; cf. v. 2417)? Locus deinde offendit saepe mutatus inde a v. 443 idque deipara et mulieribus in itinere pergentibus, nec minus in vv. 2475—90, ubi feminae progredientes colloquuntur, ostia domus Mariae pulsant, intrant, intus disputare pergunt. Hos versus non possumus ita discerpere ut Ellissenius, qui male hanc tragoediam in actus et scenas distribuens a v. 2490 novam scenam incipere statuit. Cum hoc loco compono Luciani Gallum, ubi gallus et Micyllus ostiatim pergentes modo sub divo modo in domo aliqua colloquuntur.

Omnium vero maxime a scena abhorrent vv. 2270 sqq., ubi narratio nuntii transit in dialogos, qui duobus locis fiunt, quare Magnin et Lalanne hos versus posteriore tempore suppositos esse voluerunt. At similia in aliis quoque dialogis deprehenduntur, dico Croesi et Solonis colloquio in Luciani Charone, cui assero Laudem Demosthenis, quae falso Luciano attribuebatur. Quid quod in Ignatii versibus in Adam narrationem statim colloquium Evae et draconis excipit? Haec reputantibus nobis haud ita mirum erit, si is, qui Christum patientem scripsit, idem facere ausus est.

Scribebam Eichstadii mense Ianuario 1885.

Στίχοι Γρηγορίου τοῦ θεολόγου εἰς τὸ σωτήριον πάθος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν μαθητὴν Ἰούδαν, πῶς φιλήματι δολίῳ παρέδωκε τὸν κύριον.

Ἐπειδ' ἀκούσας εὐσεβῶς ποιημάτων
ποιητικῶς νῦν εὐσεβῆ κλύειν θέλεις,
πρόφρων ἄκουε· νῦν τε κατ' Εὐριπίδην

Titulum edo ex M, ubi rubris literis scriptus est. — Post *Στίχοι* eadem manus atramento superscripsit *τοῦ αὐτοῦ*. — *δολίω* codex. Sic per totum M *ι* nusquam subscriptum est. — In C a manu secunda: *Γρηγορίου τοῦ θεολόγου τραγῳδία εἰς τὸ σωτήριον πάθος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*. E priore eius titulo eraso Duebnerus eruit: *Στι... εἰς τὸν μιαρὸν ἰούδαν π. φιλήματι δολίῳ παρ.δ.τεπον* (?) *κύριον*. — AB Matritensis Schwarzianus sic: *Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν* (*ἡμῶν* om. Schwarz.) *Γρηγορίου τοῦ θεολόγου ὑπόθεσις δραματικὴ κατ' Εὐριπίδην περιέχουσα τὴν δι' ἡμᾶς γενομένην σάρκωσιν* (pro *σάρκωσιν* Matr. *ἄρρητον γέννησιν*) *τοῦ σωτῆρος ἡμῶν* (om. Schwarz.) *Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἐν αὐτῷ κοσμοσωτήριον* (Matr. *αὐτῇ κοινοσωτ.*) *πάθος*. — Ita etiam cod. Paris. 994. De hoc et de V vide pag. 5—6. D sic: *Τὸ κοσμοσωτηρίον πάθος τοῦ ἐναγίοις πατρός ἡμῶν Γρηγορίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Θεολόγου ὑπόθεσις δράματη* (cum *μ* super *μ*) *κατ' Εὐριπίδην*. — Bladus: *Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ τοῦ θεολόγου τραγῳδία Χριστὸς πάσχων*.

Prologus et tragoediae versus 1—108 desunt in CM. 1 *Ἐπειδ'* AB, cf. v. 1206, *ἐπεὶ δ'* V et Matrit. et b, *ἐπειδ'* sine acc. D. 3 *ἄκου* D, sed rubicator *ε* superscripsit. *τε* om. V. *κατ' εὐριπίδη* D.

τὸ κοσμοσωτήριον ἐξερῶ πάθος,
ὅθεν μαθήσῃ πλεῖστα μυστικῶν λόγων, 5
ὡς ἐκ στόματος μητροπαρθένου κόρης
μύστου πεφιλμένου τε τῷ Διδασκάλῳ.
Πρώτην γὰρ αὐτὴν νῦν παραστήσει λόγος
μητροπρεπῶς θρηνοῦσαν ἐν καιρῷ πάθους
πότμου τε τὴν πρόφασιν ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης 10
στένουσαν, ὡς φανεῖσαν ὄντως αἰτίαν
τοῦ μητέρ' αὐτὴν τοῦ Λόγου χρηματίσαι
καὶ νῦν ἰδεῖν πάσχοντα τοῦτον ἀδίκως·
εἰ μὴ γὰρ ἐσφάλημεν ἀπροσεξίᾳ,
οὐκ ἂν κατεκρίθημεν ἀρχῆθεν μόρον· 15
κἂν μὴ διεφθάρημεν ἑρπετοῦ δόλῳ,
μηδ' ἡ φθορά τ' εἰσῆλθε θηρὸς ἀπάτῃ,
καὶ πότμον ὑπέστημεν ἐνδίκῳ κρίσει,
ὡς μὴ τὸ κακὸν ἀδιάφθορον μένῃ,
οὐκ ἦν βροτωθῆναί τε καὶ τλῆσαι μόρον 20
τὸν ζωοποιὸν Δεσπότην, Θεὸν Λόγον,
ἀφθαρτίσοντα τὸ φθαρὲν φιλαγάθως
καὶ ζωοποιήσοντα τὸ βροτῶν γένος·

4, 13 Act. Pilati B 10, 4. 10 Cassandrae 2. 15 Rom. 5, 16. 17 Genes. 3, 13, Sapient. Salom. 2, 24. 21 Ioann. 1, 1. 21, 23 I Corinth. 15, 22. 22 Sap. Sal. 2, 23.

---

5 μαθήσει V, μαθήσῃ D. In VD iota nusquam fere subscriptum est. 7 πεφυλμένου D. τὲ V. 9 καὶ ρῶ D. 10 πότμον D. τὲ V. Sic in VD persaepe falsi accentus et spiritus occurrunt, quos non iam notabo, nisi quid momenti habent. 11 στένουσαν D. 13 πάσχοντος τούτων D. 15 μώρον D. 17 ἀπάτει D. 19 κακῶν D. 20 βροωθύνε τε D. τλῆσαι VA et m. sec. B, τλῆσε D, τλῆναι B. 21 λόγων D. 22 ἀφθαρτίσοτα D, ἀφθαρτίσαντα A. φιλανθρώπως A et marg. B. 23 ζωοποιήσαντα AD. ἅπαν VBDb, πάντες Paulus, γένος A et γρ. B.

μένοντος αὐτοῦ δ' ἀκενώτου τοῦ Λόγου
ἥδ' οὐκ ἂν ἐκπέφηνε μήτηρ Δεσπότου 25
καὶ τόνδε νῦν ὁρῶσα πάσχοντ' ἀδίκως
θρηνοῦσ' ἀνηλάλαξε τετρυχωμένη.
Πρόσωπα γοῦν δράματός εἰσί μοι τάδε·
μήτηρ πάναγνος, παρθένος μύστης, κόραι
αἱ συμπαροῦσαι μητρὶ τῇ τοῦ Δεσπότου. 30

(Τὰ τοῦ δράματος πρόσωπα·

Θεοτόκος
χορὸς παρθένων
ὁ ἄγγελος
ἡμιχόριον
ἕτερον ἡμιχόριον
ὁ Χριστός
ὁ θεολόγος
ὁ Ἰωσήφ
ὁ Νικόδημος
ἡ Μαγδαληνή
[ὁ νεανίσκος]
ἡ κουστωδία

26 Act. Pilati B 10, 4.

24 ἀκεν. corr. ex αμεν. V. 25 ἡ δ' VD. μήτερ D. 27 θρηνούσαν ἐλάλαξε τετρεχωμένη D. 28 δάτε D. 30 τοῦ om. Matrit. et Bladus. Personarum elenchum edo ex V. Non est poëtae ipsius. Deest in ceteris, etiam in Matrit. et apud Bladum. Codex δράματις et μαγδαλινή et προλογίζι. Non unus nuntius, sed plures loquuntur, ὁ νεανίσκος addidi ex v. 2128. Elenchi loco B: ὑπόθεσις τοῦ δράματος. Προλογίζει ὑπεράγιος μήτηρ τοῦ ἀληθινοῦ ἡμῶν φῶτος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. — D rubro: ἀρχὴ τοῦδον δράματος. Προ-

συναγωγὴ ἀρχιερέων
καὶ ὁ Πιλάτος.
Προλογίζει ἡ μητροπάρθενος.)

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Εἴθ' ὤφελ' ἐν λειμῶνι μηδ' ἕρπειν ὄφις,
μηδ' ἐν νάπαισι τοῦδ' ὑφεδρεύειν δράκων
ἀγκυλομήτης· οὐ γὰρ ἂν πλευρᾶς φύμα,
μήτηρ γένους δύστηνος ἠπατημένη,
τόλμημα τολμᾶν παντάτολμον ἀνέτλη, 5
ἔρνους ἔρωτι θυμὸν ἐκπεπληγμένη,
θεώσεως πεισθεῖσα τυχεῖν αὐτόθεν,
οὐδ' ἂν φαγεῖν πείσασα καρποῦ τὸν πόσιν
τοῦ μηδὲ συμφέροντος αὐτίκα σφίσι
λειμῶνος ἐξῴκιστο τοῦ πανολβίου, 10
λύμην κατακρίθεῖσα καὶ λυγρὸν μόρον,
μήτηρ τέκνων τ' ἤκουσεν ἐκ δυσκοιτίας
μογοστοκοῦσ' ὠδῖσί τ' ἐμπαρειμένη

---

1 Med. 1. 2 Med. 3. 3 Med. 6, Genes. 2, 22. 4 Med. 20, Genes. 3, 13. 20. 5 Hecub. 1101. 6 Med. 8. 7 Genes. 3, 5. 8 Med. 9, Gen. 3, 6. 10 Genes. 3, 23 sq. 11 Rom. 5, 16. 12 Genes. 3, 20.

λογίζει θεοτόκος. — Matritensis: *Ἀρχὴ τοῦ δράματος, προλογίζει δὲ ἡ πάναγνος θεοτόκος Μαρία.* — Ante v. 1 in V *πεὶ δ' ἀκού.* 1 *θεοτ.* om. V. *αἴθ' ὤφελεν λειμώνη* et *ὄφι* D. 2 *μὴ δὲν* D. *νάπασι* V. 3 *ὁ αγκ.* D. *φύμα* D et m. sec. B, *φῦμα* VAB. 5. *τόλμαν τε τολμᾶν* D, *τόλμαν* etiam Eur. *παντότολμον* Vb, *παντέτ.* D. *ἂν ἔτλη* Ad. 6 *δέρους* D cum *ν* infra versum. Idem *μῶν* cum *θυ* infra versum. 7 *θεώσεω* D. *αὐτόθι* A. 10 habet V a man. rec. 11 *καταφυγοῦσα* D. 12 *δυστοίας* D, et *κοι* rubro superscr. 13 *ὠδίσι* DV, hic cum *δῖσι* in marg. man. rec. *τε παρημένη* D.

ἰδρῶτ' ἂν ᾤκει τήνδε γῆν ὀλεθρίαν
σὺν ἀνδρὶ καὶ τέκνοισιν ἀρᾶς ὑστάτης, 15
ἅπερ τεκεῖν ὥριστο λύπαις καὶ στόνοις,
διαδοχάς τε παραπέμπειν τῷ βίῳ
διαλλαγάς τ' ἐντεῦθεν εὑρεῖν ἐξόχους,
οὐδ' ἂν γένος τ' ὄλωλεν ἀνθρώπων ἅπαν,
καὶ τὸν Δυνατὸν ἀλθανεῖν ἔπεισέ πως 20
ἀγαθότητι δαπέδῳ κατιέναι
καινῶς βροτωθῆναί τε καὶ τλῆσαι πάθος,
οὐδ' ἂν ἐγὼ πέφυκα μήτηρ παρθένος
καὶ νῦν ἔκλυον Υἱὸν ἕλκεσθαι κρίσει,
οὐράνιον, γήϊνον, ἀκραιφνῆ γοναῖς, 25
ἰδεῖν τ' ἔφριττον τόνδε καθυβρισμένον,
ἅτερ δαλῶν φέρουσα, φεῦ, δεινὴν φλόγα,
ἣ σφόδρα μαιμάσσει με καὶ δονεῖ κέαρ
καὶ καρδίαν δίεισιν ὡς ῥόπτρον μέγα,
ὡς νητρεκῶς ἤϋσε Συμεὼν γέρων, 30
τηλεσκύποις ὄμμασι πάντως προβλέπων.

14 Gen. 3, 19. 14 sq. Med. 10 sq. 16 Gen. 3, 16. 17 Prometh. 1027. 19 Rom. 5, 12. 25 Cassandr. 151. 29 sq. Act. Pilati I B 11, 5, Luc. 2, 34 sq.

14 ἰδρώ τ' D, ἰδρῶ τ' d, ἐν ἰδρῶτι Septuag. 15 τέκνοισι V, τέκνυσιν D. 16 ἄτερ B. τέκνυν D, rubro corr. τεκεῖν, deinde ὁσιστὸν εκ λύπαις καὶ στόνις. 17 καὶ διαδυχᾶς τε παραπέμπη D. σῷ B int. vers., σῷ V. 18 διαλαγᾶς τεύθεν D cum ἐν int. vers., idem ἐξώχους. 19 τ' om. VBD. ὄλολεν ἀνθρώπον D. 20 ἂν θανεῖν corrector rec. B. ἐπισέ D. Ut in his versibus, per totum D nimiae mendae occurrunt, inprimis ex ithacismo orientes, quare operae pretium non esse videtur omnes conferre. Dehinc eae tantum proferentur, quibus vim aliquam tribuo. 22 τλῆσαι A et ant. man. inter vers. B, τλῆναι VBD. πᾶθος V. 26 τοῦτον A. 27 φλόγαν V. 28 μαιμάσει VD, μαιμάνει A. στροβεῖ VBDb, δονεῖ A et ant. man. int. versus B et d. 29 ῥόπτον V, sed man. rec. in mg. ῥόπτρον. 31 τηλεσκότοις A.

Ἦ που μεγίστη γίνεται σωτηρία,
ὅταν γυνὴ πρὸς ἄνδρα μὴ διχοστατῇ,
τὰ πάντα συμφέρουσα τῷδ', ὥσπερ θέμις,
μηδὲ πρὸς ἄλλου πάρφασίν τινα κλύῃ, 35
ἀλλ' ἔστι συμφρονοῦσα γνησίῳ πόσει.
Νῦν δ' ἐχθρὰ πάντα, καὶ νοσεῖ τὰ καίρια,
αὐτῆς προδούσης ἄνδρα καὶ κράτους κλέος.
Φιλεῖ γὰρ ὕβρις ἡ πάλαι τίκτειν νέαν·
ἐκ δακρύων δάκρυα καταλείβεται, 40
ὧν οὔτε μέτρον οὔτ' ἀριθμός ἐστί τις·
κακῷ κακὸν γὰρ εἰς ἅμιλλαν ἔρχεται.
Ὅθεν πότνια φύσις ἠτιμωμένη
στένει κλάουσα συμφορὰς πεφυρμένας
διαδοχάς τε τῶν ἀφερτάτων πόνων, 45
τὸν πάντα συντήκουσα δακρύοις χρόνον,
ἐπεὶ πρὸς ἐχθροῖς ᾕσθετ' ἠδικημένη
καὶ μητρὸς αὐτῆς πρωτοπήμονος βλάβῃ
πατρός θ' ὑποκλίναντος οὕας μητέρι,
ὧν πάντες ἐσμὲν οἱ κατὰ χθόν' ἔκγονοι. 50
Βοᾷ μὲν ὅρκους, ἀνακαλεῖ δεξιάς,

32 sq. Med. 14 sq. 34 Med. 13. 37 sq. Med. 16 sq. 39 Agam. 764 sq. 40 Troad. 607. 41 sq. Troad. 622 sq. 43 Med. 20. 45 Prometh. 1027. 46 sq. Med. 25 sq. 49 sq. Genes. 3, 20. 50 Hipp. 452. 51 sq. Med. 21 sq.

32 ἡ A. 35 πρόφασιν σίγα κλύῃ A. 36 σωφρονοῦσα A, συμφωνούσα D, συμφέρουσα marg. V. 38 om. D. 39 εἰς πάλαι B. 42 γὰρ om. V. ἅμμλαν V, ἅμιλαν D. 44 κλαίουσα A, κλέουσα D. 47 ἐχθροῖς VBb, ἐχθρεὶς D, ἐχθροῦ A, ἐχθροῦ τ' d, ἀνδρὸς Eur. 48 πρωτοπήματος V, πρωτοπήμνεις D. πλάνῃ VB, πλάνης D, βλάβῃ A et B ant. man. int. vers. 49 habet B in marg. οὕας omnes, quod fort. tenendum ut prima declinatione flexum. Cf. κάρα p. 21. οὕας d. μητέρι V, μητέρῃ D, μήτερι d et (?) ceteri. 50 οἱ καταχθόνειοι γῆς A. 51 δεξιὰς omnes et Eur. plurimi, δεξιᾶς d.

πίστιν μεγίστην, καὶ Θεὸν μαρτύρεται·
ἔγνω γὰρ ἡ τάλαινα συμφορῶν ὕπο,
οἷον πατρῴαν μὴ λιπεῖν ἐσθλὸν χθόνα·
στυγεῖ δὲ κόσμον οὐδ' ὁρῶσ' εὐφραίνεται. 55
Εἰς τοῦτο γὰρ νῦν ἐκβέβηκ' ἀλγηδόνος,
ὥσθ' ἵμερός μ' ὑπῆλθε γῇ τε καὶ πόλῳ
λέξαι μολοῦσαν δεῦρο φύσεως βλάβας.
Οὔπω γὰρ ἡ τάλαινα παύεται γόων,
τίκτουσα μὴ τίκτουσα, φεύγουσ' αὖ τόκους. 60
Δύστην'· ἐμαυτὴν γὰρ λέγω, λέγουσα σὲ,
τίκτουσαν οὐ τίκτουσαν, ὡς ὑπὲρ λόγον.
Τόκον γὰρ ἔγνων ἄτοκον, τί γὰρ φράσω;
πόνους φυγοῦσα καὶ φθορὰν νῦν καὶ πάλαι.
Οὐκ οἶδα τέρψιν οὐδ' ἐπίψογον φάτιν 65
τινὸς πρὸς ἀνδρὸς μᾶλλον ἢ χαλκοῦ βαφάς·
οὐ γὰρ κορείης ἅμμα διέφθειρέ τις.
Καὶ παῖδα πῶς ἔτικτον; ὦ θάμβος μέγα·
ὑβρισμένον δὲ τανῦν πῶς οἴσω βλέπειν;
πόνους φυγοῦσα πῶς ὀδυνῶμαι κέαρ; 70
Ἀνηλάλαξα πῶς πάλαι χαρᾶς ὕπο,
ὅτ' ἦλθεν εὐάγγελος ἀγγέλων τόκον,

53—55 Med. 34—36. 56—59 Med. 56—59. 61 Hec. 719. 65 sq. Agam. 611 sq. 71—73 Agam. 587—89. 72 Luc. 1, 30.

---

54 ἐσθλὸν om. D. 55 κόσμος B, κόσμο D. 58 μολοῦσαν VA et Eur. unus, ceteri Eur. libri μολούσῃ, μολοῦσα B, μολούσα D. 60 φεύγουσαν τ. D. 61 δύστην' VBD et Eur., δύστηνον A. 62 οὐ VAD et inter versus B, ὡς τίκτ. B. 64 πάλαι B inter versus et A, πάθη cet. et b. 66 βαφάς A et inter versus B et Aesch., βάφας V, βάρος BD. 67 ἅμμα D, ἅμα AB, αἷμα V. 69 τὰ νῦν D. ὅσω A. 72 ἀγγέλων libri, ἀγγέλλων d. Illam formam, cum qua ἀποκτένει in v. 1515 et κερδάνοιμι Theod. Prodr. Rhod. et Dos. 3, 178

φράζων ἄλυξιν δυσμενῶν βροτῶν γένει
καὶ γηθόσυνον χάρμα μοι φέρων μέγα;
Λόγοις δὲ τοῦδ' εὔπλαγκτος οὐκ ἐφαινόμην 75
πεισθεῖσα τῷ φέροντι θέσκελον φάτιν
οὐχὶ σφάγιον μηνύουσάν μ' ἐκτεκεῖν,
ἀλλ' ὡς ἄνακτα γῆς τε καὶ παντὸς πόλου.
Ὅμως δ' ἔθυον καὶ γυναικείῳ νόμῳ
ψυχῆς τ' ἔπεμπον ἀλαλαγμὸν ἐκ μέσης, 80
λάσκουσ', ἀνευφημοῦσα τὴν ἀγγελίαν,
θυηφάγον φέρουσά τ' εὐώδη φλόγα,
οἷαν θύειν φράζουσιν οἱ θεοπρόποι,
ζῆλον ζάπυρον, πνεῦμα συντετριμμένον,
ἔρωτά τ' ἀκάθεκτον, ἔνθερμον λίαν, 85
ἃ θυσίαν οἴδαμεν εὐφημουμένην.
Καὶ πῶς στροβεῖ μου σπλάγχνα νῦν δριμὺ βέλος;
κἀγὼ μὲν ἦν πρόθυμος ἔννυχος δραμεῖν
ἰδεῖν τε Παιδὸς ἣν κακωσύνην πάθοι,
αὗται δ' ἔπεισάν μ' ἡμέρας μίμνειν φάος. 90

---

75 Agam. 593. 76 Agam. 591. 77 sq. Troad. 749 sq., Luc. 1, 31. 78 cf. Matth. 28, 18. 79—82 Agam. 594—97. 84 Psalm. 50, 19; 118, 139. 86 Psalm. 50, 19. 88 Rhes. 63. 90 Rhes. 66.

---

conferas, retinui, cum optimi codices etiam in vv. 1870, 1883, 2390 et plerique in v. 618 congruant. Legitur eadem in Act. Thomae 48. In veterum quoque libris posteriores saepe sic scripserunt, cf. Medeae v. 996. 75 εὔπλακτος VD, ἄπλακτος B, πλαγκτὸς Aesch. 79 ὅμως libri et Aesch., ὅπως d. 80 τ' ἔμπεδον V. 81 λάκουσ' B, λάγκουσ' D, ἔλασκον Aesch. 84 ζάπυρον posui de coniect., omnes ἔμπυρον. 85 ἔρωτ' ἀκάθ. A. 87 σπλάχνα V. 88 μὲν ἦν Eur., habet B inter versus, om. VDb, μὲν οὖν A. ἔνηχός τε D. In fine θέλω addunt Vb. 89 κακωσύνην AB, κακοσ. VDe. 90 om. D. ἡμέραν A.

ΧΟΡΟΣ.

Δέσποινα, νῦν πύκαζε σὸν δέμας τάχει.
Ἄνδρες τρέχουσιν ἐμφανεῖς ἔξω πύλης.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Τί δ' ἐστί; μῶν τι δυσμενῶν ἀγγέλλεται
λόχος κρυφαῖος ἑστάναι κατ' εὐφρόνην;

ΧΟΡΟΣ.

Ἔννυχος ὄχλος ἐν θορύβῳ συρρέει, 95
στρατὸν πολύν τε πᾶσαν ἀν' ὄρφναν βλέπω
λαμπτῆρας εἰσφέροντα καὶ πολλὰ ξίφη.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Καὶ μὴν πρὸς ἡμᾶς νῦν τις ἐν σπουδῇ ποδὸς
στείχει, νέον τι πρᾶγμ' ἔχων ἴσως φράσαι.

ΧΟΡΟΣ.

Ἴδω, τί λέξει καὶ τίν' ἀγγελεῖ λόγον. — 100
Πότνια, πότνα, σεμνοτάτη παρθένε·
αἴ αἴ, αἴ αἴ·
Πολλὴ μὲν ἐν βροτοῖσι κοὐκ ἀνώνυμος
ἁγνὴ κέκλησαι, τῆσδε γῆς ὅσοι πέδον

---

91 Rhes. 90. 92 Rhes. 93. 93 sq. Rhes. 91 sq. 95 Rhes. 45. 96 Rhes. 41 sq. 98 sq. Rhes. 85 sq. 100 Hipp. 861. 101 Hipp. 61, 65. 102 Hipp. 569. 103 Hipp. 1. 104 Hipp. 2, 3.

---

91 *τάχει* B et *γρ.* ant. man. in marg. V, *τεύχει* VA, *τεύχη* D, *τεύχεσιν* Eur. 92 *ἐμφανοῖς* A. *ἔξω πύλης* BDb, *ἔξωπύλε* V, *πρὸς τὴν πόλιν* Ad. 93 *μῶν τι* Ad, *μῶν τε* BD, *μῶν τις* V, *μῶν τις* Eur. *ἀγγέλεται* D et Bladus. 96 *ἀν' ὄρφναν* B et Eur., *ἀν' ὄρφαν* D cum *ν* int. vers. ead. man., *ἀνόρφναν* A, *ἀν' ὄρφνην* V. 98 sq. choro continuat D. 98 *καὶ μὴν* A et Eur., *καὶ νῆν* D, *καὶ νῦν* VBb. 99 *στίχει* VD. 100 Deiparae tribuunt Vb. 101 *πότνια πότνια* VBD et Eur. *σεμνοτάτα* A et Eur. 102 *αἴ* B a sec. man. 103 *βροτοῖς* V. 104 *σῆς ὅποι* A.

ναίουσι, λαμπρὸν φῶς ὁρῶντες ἡλίου· 105
τανῦν δὲ τάλαιν' ἡ πάλαι μακαρία.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Τί δ' ἐστίν; ἦ πω τίς μ' ἀποκτεῖναι θέλει;

ΧΟΡΟΣ.

Οὔκ, ἀλλὰ Παῖς θνήσκει σὸς ὑπ' ἀλαστόρων.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Οἴμοι, τί λέξεις; ὥς μ' ἀπώλεσας, γύναι.

ΧΟΡΟΣ.

Ὡς οὐκέτ' ὄντος Υἱέος φρόντιζε δή. 110

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ὦ δεινὰ λέξασ', οὐχὶ συγκλείσεις στόμα
καὶ πᾶν μεθήσεις ἀπρεπὲς ῥῆμ' ἐκφέρειν;
Τὸν ὄντ' ἀεὶ γὰρ μηκέτ' εἶναι πῶς λέγεις;
Εὔφημος ἴσθι, κἂν τί σοι χρεία λέγειν,
λέγ', ὡς προσήκει, μηδ' ἀτιμάσῃς Θεόν. 115
Γονᾶς γὰρ ἀπὸ χρυσέας ἔβλαστέ μοι·
καινὸν δὲ πίτνειν αἷμ' ὑπ' ἀνέρων Θεοῦ·

---

105 Hipp. 4. 107—110 Med. 1297—1300. 111 sq. Hipp. 500 sq. 114 Orest. 1319, Med. 1308. 115 Med. 1309. 116 Med. 1244 sq. 117 Med. 1245 sq.

---

107 ἤ πω AB, ἦ που Eur. et b, quod fortasse relinquendum esse censet d. 109 Ab hoc versu sine ulla defectus nota incipiunt CM. 110 sq. personas om. M. 110 οὐκ ἔτ' MVD. υἱέως VBD. 111 ὦ A. χαλεπὰ in V erasum et ead. manu ὦ δεινὰ superscr. συγκλείσεις CMB et Eur. plurimi, συγκλείσης V, συγκύσεις D, σὺ κλείσεις A. 112 πᾶν με μεθήσεις CM. ῥῆμα φέρειν VDb. 113 ἀεί γαρ, μὴ κέτ' M. πῶς μηκέτ' εἶναι λέγεις A. 114 τις σοι B, τῆς σοι D, τισι A. χρεῖα MD. 115 μὴ δ' M. 116 γονὰς VD. 117 πίτνειν CA et Eur. Vaticanus B, qui corr. πιτνεῖν, quod ceteri Eur. libri, πιτνεῖν VBb, δ' εὐπιτνεῖν D, πίγνειν M. αἷμα CBd. ὑπανέρθεν θεοῦ A.

θανεῖν τὸν ἀθάνατον οὐκ ἔχει λόγον.
Ἔτικτον αὐτὸν, οἶδα δ', ὡς ἐγεινάμην.

ΧΟΡΟΣ.

Ὦ τλῆμον, οὐκ οἶσθ', οἷ κακῶν ἐλήλυθας, 120
καὶ τούσδε κινεῖς κἀναμοχλεύεις λόγους.
Ἠοῦς φανείσης Υἱέος γ' ὄψει μόρον,
ὡς πάννυχον κρίνουσιν οἱ μιαιφόνοι.
Καίτοι δέδορκ' ἐνθάδε τῶν Παιδὸς τινὰ
στείχονθ' ὁπαδῶν, πνεῦμά τ' ἠρεθισμένον, 125
σπουδῇ πρὸς ἡμᾶς τόνδ' ἰθύνοντα δρόμον·
δείκνυσι δ', ὥς τι καινὸν ἀγγείλῃ παρών.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Τί δήποτ' ἄρα σημάναι νέον θέλει;

ΧΟΡΟΣ.

Ἴδω, τί λέξαι πνευστιῶν οὗτος θέλει.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ὀττοτοτοί· 130
Καλλίστα, πότνα, σεμνοτάτη Μαρία,
αἴ αἴ αἴ αἴ·
ἀπωλόμεσθ' οὐ δυσμενῶν τάχ' ὑπό του.

119 Med. 917, Troad. 477. 120 Med. 1295. 121 Med. 1306. 122 Med. 1302. 124 sq. Med. 1107 sq. 126 Rhes. 85. 127 Med. 1109. 128 Hipp. 852 sq. 129 Hipp. 861. 131 Hipp. 61, 65. 132 Hipp. 569. 133 Hipp. 574, Rhes. 860.

118 τὸ ἀθ. b. λόγος A. 120 Χορ. om. M. ὧν κακ. A. 121 τοῦσδε M. 122 υἱέως VBD. τ' A. 125 στείχονθ' ὁπαδῶν CMA, στείχοντ' ὁπ. VBD et Eur. πνεῦμα τ' ἠρεθισμένον M. Sic saepe accentus et spiritus in hoc falsi sunt, variantes eos non iam notabo, nisi maioris momenti sunt. πνεύματ' D. 127 ἀγγέλει BD, ἀγγείλει V, ἀγγελεῖ Eur. plurimi. 128, 129, 130 personas om. M. 128 ἄρα C. σημᾶναι A et Eur. quattuor. 130 Νεανίσκος A. ὀτοττοὶ V, ὀττοτοὶ D. 131 κάλλιστα A, κάλιστα D. σεμνοτάτη CMVD, σεμνοτάτα AB et Eur. Μηρία VAD. 132 Post v. 130

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Τίνα θροεῖς αὐδάν; τίνα βοᾷς λόγον;
Ἄγ' εἰπὲ, τίς φοβεῖ σε φήμ' αὖθις νέα; 135

ΧΟΡΟΣ.

Ἔκλυες, ὤ· ἄιες, ὤ· ἤκουσας, ὃς
ὃς Παῖδα σὸν προὔδωκε τοῖς μιαιφόνοις;

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Πρὸς τοῦ τόδ' ἄλλο καινὸν ἀγγελεῖς κακόν;
Τίς ἐστι; μῶν τις τῶν φιλεῖν ἠλπισμένων;

ΧΟΡΟΣ.

Ἀργυροδέκτης, δύστροπος μύστης, λέγει, 140
ἀργυροφύλαξ, ἀργυροτρώκτης πλέον.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Οἴμοι, τόδ' οἷον ἄλλο πρὸς κακῷ κακὸν,
εἰ τοῖς φιλεῖν δοκοῦσι κατειργάσμεθα·
Ἦ που τετόλμηκ' ἔργον ἄτολμον τάλας;
Τί δ' ἐγκαλῶν προὔδωκε παντευεργέτην; 145
ἢ τίς λαβὴ δράματος ἦν τῷ μαινόλῃ;

ΧΟΡΟΣ.

Ἄκουε τοῦδ', ὃς σοι τρανῶς πάντ' ἀγγελεῖ.

---

134 sq. Hipp. 571 sq. 136 Hipp. 363. 138 Med. 700. 139 Rhes. 91. 142 Hipp. 871. 144 Med. 690. 147 Eur. Phoeniss. 1339.

---

ponit A. *αἱ* B m. sec. 134 *αὐδᾶν* A. 136 *ἤκουκας* V, *ἤκουκας* ex *ἤκουσας* corr. M. 137 *ὃς* om. A. 138 *πρὸς τοῦ· τὸ δ'* CM, *πρὸς τοῦτο τόδ'* A, *πρὸς τοῦτο δ' ἄλλο* VB, *πρὸς τοῦ; τόδ'* Eur. *καὶ νῦν* eadem m. mutatum in *καινὸν* C. *ἀγγέλεις* D. 139 *μῶν τε* BD. 140 *ἀργυροδέκτις* M, *ἀργυροδείκτης* BD. 142 *τὸ δ'* V, *πρὸς κακῶν* B. 143 *ἐν τοῖς* BD. 145 *παντευεργέταν* A. 146 *λαβεῖ* corr. in *λαβὴ* M. 147 *ὃς σοὶ* A. *ἀγγέλει* D.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἄκουε, τλῆμον, ἡ τὸ πρὶν πανολβία,
ἄκουσον, οὓς σοι δυστυχεῖς φέρω λόγους.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Αἶ αἴ· διοιχόμεσθα· δῆλος εἶ λόγῳ· 150
κακῶν γὰρ ἥκεις, ὡς ἔοικεν, ἄγγελος.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Κακῶν μὲν, ἀληθῶν δ' ὅμως· τί γὰρ φράσω;
Ἐπεὶ τὸ πάσχα καινὸν, ὡς ἔφη, φάγοι,
μυσταῖς ἄριστον παραθεὶς, δεῖπνον μέγα,
δείξας δ' ἐν αἰνιγμοῖσι τὸν λογοπράτην, 155
ἔπειτα νίψας τῶν μαθητῶν τοὺς πόδας
ἔξεισιν, ὡς εἴθιστ', ἐλαιῶν εἰς ὄρος,
εἰπών τε μύσταις πάνθ', ἅπερ τανῦν πάθοι,
καταρτίσας πάντας τε μυσταγωγίαις
πολλοῖς ξὺν ἄλλοις καὶ τάδ' εἶπε πρὸς Θεόν· 160
„Πάτερ, μέγιστον νῦν πάρασχέ μοι κλέος·
τὸ παρὰ σοὶ γὰρ μὴ λιπὼν ποτὲ κλέος
εἰς μεῖζον ἥξω, δυσμενῆ κτανὼν βροτῶν·
ἔθνη τε διδοῖς πάντ' ἔχοντι πρὸς σέθεν·

148 Orest. 844. 149 Or. 845 sq. 150 sq. Or. 847 sq. 153 Luc. 22, 11. 155 Rhes. 746. 156 Io. 13, 5. 157 Luc. 22, 39. 160 sq. Io. 17, 1. 161 Bacch. 1222. 162 sq. Bacch. 1225 sq. 164 Psalm. 2, 8, Io. 17, 6. 7. 10.

149 ἄκουσον CMA et Eur., ἄκουε VBD, hic cum δ'. 150 αἴ αἴ VAD et Eur. duo, ἦ αἴ CM, αἴ αἴ B, αἰαῖ Eur. plurimi. διοιχόμεσθα BD et Eur., διοιχόμεθα ceteri. εἶ τῷ λόγῳ A. 153 τὸ om. A. 154 μέγαν V. 155 τ' ἐν B, τ' ἠν D. αἰνιγμοῖσι CMA et Eur., αἰνίγμασι BD, τ' ἐνίγμασι V. λογοπράτην CM, αὐτοῦ πράτην AB, ἑαυτοῦ πράτην V, αὐτὸν πρ. D. 156 νείψας CM. 157 ὅρος M. 158 εἰπὼν τοῖς μ. πάνθ' ἃ νῦν VBDb. σαφῆς in fine addit D. 162 παρὰ σοῦ M. γὰρ om. A. 164 διδοὺς A.

λαβὼν δὲ πάντας, χὡς ἀριστεῖον σφέων 165
ὑπερκρεμασθεὶς, αὖγε σαῖν χεροῖν νέμω.
Κυδρούμενος δὲ τοῖς ἀριστεύμασί μου
κάλει φίλους εἰς δαῖτα. Μακάριος εἶ,
μακάριος τοιάδε διειργασμένος."
Ὅδ' αὖθις ἀφίησιν ὡς βροτῶν ὄπα 170
δηλῶν κλεῖσμὸν αἰθεροδρόμῳ βοῇ·
„Καὶ πρὶν κλεῖσας νῦν κλεῖσω σε πλέον."
Ἐπεὶ δὲ μύσταις ταῦτ' ἐνηχήθη ξένως,
ἧκει πρὸς αὐτοῖς ἐν τόπῳ τοῦ χειμάρου
πρὸς κῆπον, ᾗχι πολλάκις συνήγετο, 175
ὃν οὐδ' ὁ πράτης ἀγνοῶν νύκτωρ μέσον
ἔφθασεν ὄχλον τῶν μιαιφόνων ἄγων,
ξιφηφοροῦντας καὶ φονῶντας ἐν θράσει·
ὃς δὲ προσιὼν ὡς φίλος Διδασκάλῳ
„Ῥαββὶ," προσειπὼν, „χαῖρ'," ἐφίλει δυστρόπως. 180

165—69 Bacch. 1228—32. 170 sq. Bacch. 1077 sq. 170, 172 Io. 12, 28 sq. 173—76 Io. 18, 1. 2. 177 Matth. 26, 47. 179 sq. Matth. 26, 49.

166 ὑπὲρ κρ. CD, ὑπερκρεμμασθεὶς V. 167 κύδν. A, κυδρούμενος cum ν super ρ ead. m. V. 169 διειργασμένους B. 170 οδ' sine acc. D, ὅδ' ceteri, ὁ δ' de. Illud reservandum esse puto, cum persaepe codices praebeant etiam eis locis, ubi melius ὁ δέ dicitur; vide vv. 311, 671, 1120, 1743 etc. Ὅδε enim frequens reperitur cum apud Byzantinos tum in hac tragoedia, sententiae autem apud hos saepe vinculo coniunctionis carent. Cf. Io. 2, 10. Cum duae res opponuntur, nonnunquam etiam μέν deest, ut 1835 sq. ἄλλαι...αἵδε, 230, 618, 624, 2237, 2441, 2528. Dicitur etiam ὅδε δέ pro veterum ὁ δέ, ut v. 2370 τοῖσδε δ' αὖ (Eur. τοὺς δέ) et 2446. βροντῶν b secundum evang., ubi βροντὴν. ὄπα M. 172 κλείσας V. 174 αὐτοὺς A. χειμάρρου CM et evang. 175 ἦχε M. 176 πράκτης V. νύκτως M. 177 ὄχλων M. τὸν μιαιφόνον BD. ἄνον pro ἄγων A. 178 ξίφη φ. VD. φονῶντας CM, .ονῶντας prima litera evanida A, φρονῶντας B, φρονοῦντας VDb. 179 ὃς δὲ CM, in A evanidum, qui m. rec. ὦ καὶ, ὃς καὶ VBDb. φίλοις M. 180 om. D. ῥαμβὶ VB.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Φεῦ, φεῦ, τί χεῖρον τοῦδε τολμήσειέ τις;
Τί γοῦν πρὸς αὐτὸν ἀντέφησε Παῖς ἐμός;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Οὐκ εἶπεν οὐδὲν πλήν· „Ἑταῖρ', ἐφ' ᾧ πάρει;"
Ἄφαρ δ' ἔβαλλον χεῖρας οἱ μιαιφόνοι·
ἄμμες δ' ἀφέντες ἄλλος ἄλλῃ φεύγομεν, 185
Πέτρος δ' ὁ κλεινὸς καὶ λόγοις ἀπείπατο,
μόνος δ' ἐπιστήθιος εἶπετ' ἀτρέμας.
Ἔδοξα δ' αὐτὸς ὑπό του πεπυθέναι
σιγῇ λέγοντος ὡς πρὸς αὐτὸν ἠρέμα
τὸν δύστροπον πράτην γε τοῦ Διδασκάλου· 190
„Τῆς ἀσεβείας· ὦ τάλ', οὐ φοβῇ Θεόν;
οὐ θεσμὸν αἰδῇ τῶν βροτῶν τῆς οὐσίας
Ἀδάμ τε τὸν σπείραντα γηγενῆ στάχυν
καὶ πατριάρχας ἐκλελεγμένου γένους;
Μύστης φανεὶς σὺ συμμαθητὰς αἰσχύνεις 195
τὸν μυσταγωγόν, φεῦ, προδοὺς ἀργυρίου,
προὔδωκας αὐτὸν εἰς φόνον μιαιφόνοις.
Οὐκ εἶπεν; οὐ σῆς προὐνοήσατο φρενὸς

182—84 Matth. 26, 50. 185 Marc. 14, 50. 186 Matth. 26, 69 sq. 190, 196 sq. Act. Pilati B 1, 2. 191 cf. Luc. 23, 40. 191 sq. Bacch. 256. 193 Bacch. 257. 195 Bacch. 258. 198—200 Hipp. 681—83.

χαῖρε, φίλει CM. 184 ἔβαλλον CM, ἔβαλον VABDd et evang. Imperfectum saepe in aoristi vicem succedit, cf. vv. 180, 187, 668, 670 etc. 185 ἄμες CM, ἄμμες A. ἄλλος ἄλλου A, ἀλλ' ἄλλη V, ἄλ' ἄλλη D. 186 ἀπείπετο VBD. 187 εἶπετ' M. 188 ἔδοξε VAB, ἔδοξαι D. 189 ἠρέμω C, ἠρέμω M, ἠρέμα V. 190 δέτροπον M. τε τοῦ A. 191 ὦ A. 192 τὸν βρ. A. 193 σπείροντα DV, sed hic in marg. γρ. σπείραντα ant. man. 194 ἐκλελεγμένους A. 197 ἐς A. 198 προνοήσατο AD. φρένος M.

σκοπεῖν, ἐφ' οἷσι νῦν ἑκὼν ἀλγύνεται;
Σὺ δ' οὐκ ἀνέσχου· τοιγαροῦν γνοίης τάχει, 200
εὖ δ' ἴσθι, πατρὸς δ' εὐσεβὲς θάλπει γένος.
Εἰ μὴ γὰρ ὅρκοις Ἀβραὰμ ἐπεσχέθη,
οὐκ ἄν ποτ' ἔσχε μὴ τάδ' ὑπεξιέναι
κἀντεῦθεν ὑμῖν ἀποδοῦναι τὴν δίκην.
Δοκεῖς γὰρ αὐτὸν τάδ' ὑποστῆναι πάθη, 205
εἰ μή τι κερδαίνοντα κἀντεῦθεν μέγα;
Νῦν δ' ἐκ χθονὸς μὲν, ἔστ' ἂν ἔρχηται πάλιν,
καινῶς ἄνεισι, σίγα δ' ἕξεται κρίσιν
ἐρῶν καθ' ὑμῶν Πατρὶ σὴν ἁμαρτίαν
λαοῦ τε τοῦδε μαινόλου τολμηρίαν, 210
ὡς καὶ προεῖπε Δαυΐδου γλώσσῃ πάλαι
οὐκ ἀγνοοῦντι καὶ πρὸ τῆς τολμηρίας,
πλήσει τε πᾶσαν γαῖαν εὐδόξων λύγων
ἔργων τε κλεινῶν, μυρίων, θαυμασίων,
ὄψεσθε δ' ἐν Πατρὸς μολοῦντ' αὖθις κλέει, 215
κρίσιν φέροντα ζῶσι καὶ τεθνηκόσι

201—3 Hipp. 651—53. 202 Luc. 1, 73. 205 sq. Med. 370 sq. 207 sq. Hipp. 654 sq. 209 Hipp. 686. 211 alludit Psalm. 108. 213 Hipp. 688. 214 Psalm. 106, 24. 215 Hipp. 656, Matth. 16, 27; 26, 64. 215 sq. cf. symbol. Constantinopolit. anni 381.

---

199 *οἷσιν* D. *νῦν* om. BD. *ἑκὼν δ'* V. 201 *εὖ γ'* VBDb. alterum *δ'* om. VABDd. 202 *εἰμὶ γὰρ* CM. *Ἀβρ.* be. *ἀπησχέθη* A, *ὑπεσχέθη* VBDb. 204 *ἡμῖν* VABD. 206 *κερδάνοντα* A. 207 *νῦν δ' ἐχθονὸς* CM, *δ' ἐκθονὸς* cum χ inter versus A, *ἐκ δόμων* Eur. *μὲν* om. A. *ἔστ' ἂν* AC et Eur., *εἴτ' ἂν* M, *ὅταν* B, *ὦκ' ἀνέρχεται* V, *ὅτ' ἀνέρχεται* D. 208 *δέξεται* VBb, *δ' ἕξεται* M. *κρίσις* A. 209 *ἀρκῶν ἀθυμῶν* BD, *ἀλγῶν, ἀθυμῶν* V, *ὑμῶν* CM, *ἡμῶν* A et Eur. 211 *Δαυΐδου* V, *Δαυίδου* AB, *Δαβίδου* CMDd. 213 *ἐνδόξων* VABD. 214 *μυρίω* cum *ν* inter versus M. 215 *δ' ἐκ* V. 216 *βρίσιν* M.

καὶ πᾶσι παρέχοντα τὰ κατ' ἀξίαν.
Πῶς γοῦν προσόψει σύ τε καὶ μιαιφόνοι,
ἢ ποίαν οὐκ ἐκτίσετ' ἔνδικον τίσιν;
Πλὴν καὶ πρὸ τοῦδε τίσετ' ἔνδικον τίσιν, 220
εἰ μὴ χέρας νίψεσθε τὰς μιαιφόνους,
ἃς, ἢν θέλητε κἂν τανῦν ξυνιέναι,
αὐτὸς ῥυτοῖς νασμοῖσιν ἀπομόρξεται.
Ἢ σῆς γε τόλμης νῦν μάθῃς γεγευμένος,
σὺν σοὶ δὲ καὶ πᾶς τῶν ἀλαστόρων ὄχλος. 225
Νῦν δ' εἰ μένειν δεῖ, μίμν' ἐφ' ἡμέραν μίαν,
εἰ μή τι πάθῃς, ὧν φόβος πολὺς κρατεῖ,
κἀγὼ προφήτης τῶν λόγων γενήσομαι.
Ἀλλ' ἐκποδὼν ἄπιθι καὶ σαυτοῦ πέρι
φρόντιζε· ταὐτοῦ δ' αὐτὸς εὖ γε θήσεται, 230
σὺ δ', ὥσπερ εἰκὸς, κατθανῇ κακὸς κακῶς,
πρῶτα κρεμαστοῖς ἐν βρόχοις ἠρτημένος,
πήδημ' ἐς ᾅδην κραιπνὸν ὁρμήσας τάχος,
λύπῃ παχνωθεὶς, ὡς προδοὺς ἀργυρίου,

---

217 Matth. 16, 27. 218 Hipp. 657. 219 sq. Med. 268. 221 Psalm. 25, 6. 223 Hipp. 648. 224 Hipp. 658 226 sq. Med. 357 sq. 228 Bacch. 204. 229 sq. Hipp. 704 sq. 231 Med. 1375. 232 Hipp. 774. 233 Hipp. 824. 234 Hipp. 798, Act. Pil. B 1, 2.

---

217 τὸ omnes, „fort. τὰ" d. καταξίαν MV. 219 οὐ κεκτήσαιτ' ἔνδικον κτίσιν A. 220 om. CM, habet V in marg. ant. man. τίσσετ' A. 221 νίψασθε MA. 222 κἂν τἀλκῦν A. 223 αὐτὸς ὡς τοῖς A. ἀπομάρξεται CM, ἐξομόρξομαι Eur. 224 ἡ D, ἢ ceteri, ἦ d. 225 τῷ ἀλ. M. 226 μίμν' ἐφ' VABD et Eur., μίμνασ ἐφ' CM. 227 ἢν μὴ Vb. κρατῇ V. 228 γενήσομε M. 229 ἐκ ποδῶν VD. ἄπηθι CM. 230 αὐατὸς V. εὖ γηθήσεται CMA, θήσομαι Eur. 231 κακῶς κακὸς A. 232 πρῶτα CMA et inter versus B, πρῶτος VBD. κρεμασθεὶς V, κρέμαστ' A. 234 πυκνωθεὶς inter versus B.

καὶ νᾶμα πυρὸς παμφάγου σε δέξεται. 235
Οὐ γὰρ θέλεις νῦν ἐκφυγεῖν τιμωρίαν,
καὶ τῶνδε τεύξῃ, προὐνέπω δέ σοι τάδε·
Οὗ σ' ἡ 'πιοῦσα λαμπὰς ὄψεται Θεοῦ,
οὐ νεκρεγέρτου νεκρέγερσιν κατίδῃς.
Ἐς γὰρ τοσοῦτον μωρίας ἀφικάνεις, 240
ὥστ' ἐξὸν αὖθις δεῖν' ἑλεῖν βουλεύματα
καὶ πάντ' ἀφέντα προσπεσεῖν Διδασκάλῳ
κἀκ τῶν βλεφάρων θερμὰ χύσαι δάκρυα
βρόχον κρεμαστὸν ἐξανάψεις ἀγχόνης,
ψυχὴν ἀφεῖναι τοῖς βροχώμασι τρέχων. 245
Ὅμως δὲ κἂν τοῖσδ' οὐκ ἀπειρηκὼς, σέ πως
σώσει, τὸ σόν γε προσκοπούμενος κέαρ·
οὐ γὰρ δύναιτ' ἂν ἀγαθός που μὴ μένειν.
Ἀλλ' οὗ σε μὴ θέλοντα κερδᾶναι θέλει·
οὐ γὰρ νόμον τίθησιν ἐν βροτοῖς βίαν· 250
ἥκιστα τοῦδε λῆμ' ἔφυ τυραννικόν·
ῥαγεὶς γὰρ αἰσχρῶς πάγκακον ῥήξεις κέαρ.

---

235 Med. 1176. 237 sq. Med. 353 sq. 240 sq. Med. 373 sq. 242 Luc. 5, 8. 11. 243 Act. Pil. B 10, 2. 244 Hipp. 797. 244 sq. Act. Pil. B 1, 3. 246 sq. Med. 456 sq. 248 Med. 461. 251 Med. 350.

---

235 πυρὸς παφλάζον V. 236 τιμωρίας VABD. 237 προὐνέπω VD, προυνέπω CM, προυννέπω B, προὐννέπω d, προυνέπεταί σοι A. 238 οὗ σ' ἡεπιοῦσα M. δέξεται VB, hic addito γρ. ὄψεται. 239 νεκραγ. bis BD. νεκρίγερσιν κατόδης M, κατίδοις V. 241 ὥστ' εἴεσὸν A. δεῖν' CM, δεῖν' VAB, δεῖν D. ἑλεῖν M. 242 marg. B γρ. προσδραμεῖν. 243 καὶ pro κἀκ VBDb. χῦσαι A. 244 βρόχου M. ἐξανάψεις CA, ἐξανάψις D, ἐξανάψῃς MVB, quod fortasse tenendum. ἀγχώνης M. 247 τοσόνγε A, τὸ σὸν δε D, τοσόνδε B, huic similes Eur. plurimi. 249 κερδάναι VBD. 251 τοῦδ' ἔφυ λῆμμα omnes, nisi quod λῆμα V, τούμὸν λῆμ' ἔφυ Eur., τοῦδε λῆμ' ἔφυ d.

Ἀλλ' οὔτι ταύτῃ ταῦτα, μὴ σύ που δόκει·
ἔτ' εἰς ἀγῶνας σύ τε καὶ μιαιφόνοι,
καὶ πᾶσι συνδράσασιν οὐ σμικροὶ πόνοι. 255
Αἴσθοιτο δ' αὐτῶν δῆμος ὑβριστὴς ἅπας
ἤτοι θανόντες ἢ φάος δεδορκότες,
οὓς νᾶμα πυρὸς αὖθις ὑποδέξεται.
Ὀρθῶς λέλεκται μῦθος ἀψευδὴς ὅδε,
ἄκου', Ἰούδα, σῶν κακῶν κατάστασιν. 260
Καίτοι προκόψω γ' οὐδὲν ἢ σκῆψιν μόνην·
οὐ γὰρ Θεός σε σωφρονεῖν ἀναγκάσει·
ἐν τῇ προαιρέσει δὲ καὶ γνώμῃ βροτῶν
τὸ σωφρονεῖν ἔνεστιν εἰς τὰ πάντ' ἀεί."
Ταῦτ' εἶπεν οὐκ οἶδ' ἄγγελός τις ἢ βροτὸς 265
πρὸς αὐτόν, ὡς εἴρηκα, τὸν λογοπράτην.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ὦ γαῖα μῆτερ ἡλίου τ' ἀναπτυχαί·
οἵων λόγων ἄρρητον εἰσήκουσ' ὄπα·
Τάχ' ἐξ ὁπαδοῦ δρᾶμα, Παῖ, κατηρτύθη,
ὃν πολλάκις ἔδειξας αἰνιγμῷ φίλοις· 270

253—55 Med. 367—69. 256 sq. Hipp. 1180 sq. 258 Med. 1176. 259 Med. 356. 260 sq. Hipp. 1285 sq. 262—64 Bacch. 307—9. 267 sq. Hipp. 596 sq. 269 Med. 337.

---

253 *ταῦτα* om. A. *σύ που* CM, *σοί που* VABD. *δόκει* VBD, *δοκεῖ* CMA. 254 *ἔτ' εἴσ' ἀγῶνες τοῖς* Eur., „scribendum videtur *ἔτ' εἴσ' ἀγῶνες σοί τε καὶ μιαιφόνοις*" d. 256 *αἴσθητο* M, glossa in B *αἴσθησιν λάβοι*. 258 *νάμα* D. 259 *λέλαικται* superscr. *ε* M. *ὅδε* VABD et Eur., *ὅγε* CM. 260 *ἰοῦδα* V. 261 *προσκόψω οὐδὲν* A. *δ'* D. 262 *ἀναγκήσαι* M. 263 *δὲ* om. A. 265 *οὐκ ἠδ'* M *ἄγγελός τε* V. 267 *Ὦ* om. A. 269 *ἐξοπαδοῦ* V, *ἐξοπ.* A. *παδοῦ* om. M lacuna relicta. *Παῖ* om. A. *κατηρτύθι* CM, *κατηρτίσθη* VB, *κατητίσθη* D.

οὐ γάρ σ' ἔλαθε, τῶνδ' ὃς αἴτιος κακῶν.
Ὦ παγκάκιστε, τοῦτο γάρ σ' εἰπεῖν ἔχω,
σὺ ταῦτ' ἔδρασας, σὸν προδοὺς εὐεργέτην·
σὰ ταῦτα, δαῖμον· τίς γὰρ ἂν ἄλλος ποτὲ
ἔδρασεν ἢ 'βούλευσε δυσμενὴς ἀνήρ; 275
Ὅλοιθ' ὁ δράσας· ἡ δίκη δ' ἐπίσταται,
αἰσχρός τε μύστης ἀξίαν τίσει δίκην.
Ἀργυραμοιβὲ, ποῦ συνήδῃ σῷ δόλῳ;
Ἆρ' εἰσέτι ζῇς δεινὰ ταῦτ' εἰργασμένος
οὐδ' ὑπὸ γῆς τάρταρα σὸν κρύπτεις δέμας; 280
Δεῖ γὰρ ταυῦν ἢ γῆς σε κρυβῆναι κάτω
ἢ πυρὸς ἐν ῥιπαῖσιν αἰθέρος θανεῖν.
Ὦ μῖσος, ὦ μέγιστον, ἔχθιστον κακόν·
(τὴν Δεσπότην προδοῦσαν ἑξαυδῶ κάραν,)
ἔτλης προσελθεῖν ὡς φίλος Διδασκάλῳ· 285
ἦλθες πρὸς αὐτὸν, ἦλθες ἔχθιστος γεγὼς
καὶ Πατρὶ καὐτῷ παντί τ' ἀνθρώπων γένει.
Πῶς πῶς προσεῖπας, πῶς κατησπάσω προδούς;

---

271 Med. 334. 272 Med. 462. 273 Rhes. 828. 274 sq. Rhes. 854 sq. 276 Rhes. 868 sq. 277 Rhes. 887. 278 Hipp. 1275. 279 Med. 1283. 280 Hipp. 1279 sq. 281 sq. Med. 1285 sq. 282 Cassandr. 970. 283 Med. 463, 1312. 284 Hipp. 585. 285 Med. 1315, Marc. 14, 45. 286 sq. Med. 464 sq. 288 Med. 882, Marc. 14, 45.

---

274 *δαίμων* A. 275 *ὁ* pro *ἢ* B, *ἢ* D. *'βούλευσε* V, *βούλευσε* ABd, *βούλευσεν* D, *βουλεῦσε* M et a m. pr. C, *βουλεύσε* a m. sec. C. 276 *ὄλλοιθ'* V, *ὄλλοιτ' οὐ* D. *ἐπίσταται* CMA et Eur., *ἐφ.* VBDb. 277 *δώσει* V. 278 *συνήδη* C, *συνήδι* M, *συνήδῃ* Eur. et d, *συνείδῃ τῷ Λόγῳ* B, qui in mrg. *συνειδης ἐν λόγῳ*, A *συνειδὴς σῷ δόλῳ*, V *συνείδης τῶ λόγω*, D *συνείδης ἐν λόγω*. 279 *δυνατῶτ' εἰργ.* A. *εἰς ἔτι* M. 280 *τάρταρος σὸν κρύψει* A. 281 *τὰ νῦν* M. 283 *ὦ* A. 284 *τὴν* CMA et Eur., *τὸν* VBDb. 285 *φίλῳ* A, *φίλως* B a pr. m. 286 *ἔχθιστον* V. 287 *παντὸ ἀνθ.* M. 288 *κατεσπεύσω πρόδη* A.

Γλώσσῃ προσηύδας, καρδίᾳ μίασμ' ἔχων.
Καὶ ταῦτα δράσας ἥλιόν τε προσβλέπειν 290
καὶ γαῖαν, ὦ κάκιστε, τολμᾷς εἰσέτι;
Ταῦτ' οὔτι θάρσους ἐστὶν οὐδ' εὐτολμίας
εὐεργέτην προδόντα τολμᾶν προσβλέπειν,
ἀλλ' ἡ μεγίστη τῶν ἐν ἀνθρώποις νόσων
πασῶν, ἀναίδει'. Εὖ δ' ἐπεμνήσθην σέθεν, 295
καίτοι πρὸς οὐδὲν κέρδος, αἰσχύνην δέ σου,
καὶ μὴ παρόντος, κἂν θάνῃς, κἂν φῶς βλέπῃς·
ἐγώ τε γὰρ λέξασα κουφισθήσομαι
ψυχὴν τἀληθῆ, σύ τε κοὐ κλύων μάθῃς·
μάθῃς γὰρ εὑρὼν τὴν κατ' ἀξίαν τίσιν. 300
Ἐκ τῶν δὲ πρώτων πρῶτον ἄρξομαι λέγειν.
Ἄκου', Ἰούδα, τὰ πρὸς αὐτοῦ καλά σοι·
Εἵλκυσεν ἐκ σκότους σε τῆς ἀγνωσίας,
ἔσωσέ σ', ὑπέδειξε φῶς σωτηρίας,
δέδωκέ σοι χάρισμα πολλῶν θαυμάτων, 305
μύσταις ἔφησε καὶ σὲ συνεδριάσαι

---

289 Eur. Iph. Taur. 1022, Marc. 7, 6. 290 Med. 1316. 291 Med. 462, 1317. 292—95 Med. 466—69. 296 Hipp. 1286. 298 sq. Med. 470 sq. 301 Med. 472. 302 Hipp. 1285. 303 Coloss. 1, 13. 304 Med. 473, 479. 305 Act. Pil. B, 1, 1.

---

289 *προσηῦδας* V. 290 *προβλ.* VD. 291 *εἰς ἔτι* M. 292 *οὔτι...οὐδ'* CMA et Eur. duo, ceteri Eur. *οὔτοι...οὐδ'*. VBD: *οὔτε...οὔτ'*. *ἀτολμίας* A. 295 *πασῶν* in M in fine v. 294. *ἃ δ' ὑπεμνήσθη* A, *ἐπεμνήσθη* VB. 297 *θάνῃς* superscr. *οις* ead. manu V. *κἂν φῆς βλέπειν* VD. 299 *ψυχὴν* in M in fine v. 298. *τἀληθῆ* CM. *σὺ τὲ κοὐ κλύων* C, *σὺ τὲ βουκλύων* M, *σύ δ' ἐκ' οὐ κλύων* A, *σὺ δὲ κοὐ κλαίων μάθοις*; BD. *συ δὲ κ' οὐ κλυων μάθοις* V. *κλύων* etiam Eur. 301 *τῶνδε* MVD. *πρώτων πρώτων* M, *πρῶτον πρῶτον* D. 302 *ἰοὐδα* V. *καλάσει* M. 304 *σ'* superscr. *τ* V. 305 *δέδωκε γάρ σοι* B.

κρῖναί τε φυλὰς Ἰσραὴλ παντος γένους.
Ἔθηκεν ἀργύρια πάντα χερσί σου,
ἔκοψέ σου πρόφασιν ἀναργυρίας.
Ἔκλεπτες ἀεὶ, μὴ δόκει λεληθέναι, 310
ὅδ', ἅτε πανάγαθος, οὐκ ἤλεγχέ σε
λόγοισιν, οὐδὲ πρὸς σέθεν κακούμενος,
εἰδώς σε σαφῶς καὶ πρὸ τῆς τολμηρίας,
ἔνιψε καὶ σοὺς δυσμενεστάτους πόδας
ἄρτου τρύφος τ' ἔδωκε μυστικωτάτου. 315
Καὶ ταῦθ' ὑπ' αὐτοῦ, παγκάκιστ' ἀνδρῶν, παθὼν
προὔδωκας αὐτὸν, δῶρα δ' ἐκτήσω φόνου
πολλῶν προσόντων. Εἰ γὰρ ἦσθ' ἀνάργυρος,
λαβὴν ἂν εἶχες τῶνδ' ἐρασθῆναι τάχα,
νῦν δ' οὐκ ἔχεις πρόφασιν, οὐκ ἔχεις λόγον 320
χείλη διᾶραι καὶ κατειπεῖν αἰτίαν.
Οὐ γὰρ τοσοῦτον σὺ δυνήσῃ πώποτε,
οὐδ' εἰ γένος πᾶν δαιμόνων σοι συνδράμῃ
καὶ γῆν ἅπασαν ῥημάτων πλήσει κακῶν,
ἐπεί μιν ἐσθλὸν ὄντ' ἐπίσταται κτίσις, 325
καὶ πάντες ἐγνώρισαν ἐκ τῶν πραγμάτων.
Ἀλλ' ἦγξεν ἀγχόνη σε φιλαργυρίας,

---

307 Matth. 19, 28. 310 Io. 12, 6, Rhes. 933. 313 Io. 13, 11. 314 Io. 13, 12, Act. Pilati B, 1, 1 secundum Tischendorfii cod. C. 315 Matth. 26, 26. 316—19 Med. 485—88. 320 Io. 15, 22. 322 Hipp. 1239. 323—25 Hipp. 1241—43. 327 sq. Pauli I Timoth. 6, 10.

---

307 τε φίλοις A. 310 ἀεὶ om. A. 311 ὁδ' D, ὅδ' ceteri, ὁ δ' d; cf. v. 170. 312 λόγοισιν continuatur v. 311 in M. προσέθεν M. 315 ἔδωκε δυσμενεστάτῳ VBDb. 316 τῶθ' ὑπ' BD. 319 λαβεῖν ἂν A, λαβὴν δ' ἂν BD, λαβὴν δ' ἄρ' V. τῶδ' B. ἐραστῆναι A. 322 τοσοῦτον δυσήσῃ V cum δυνήσῃ int. vers. man. rec. 323 συνδράμοι V. 325 ἐπίσταμαι A et Eur. 327 ἀλ' ἦγξεν M, ἦξεν B.

ἢ ῥίζα πάντων τῶν κακῶν πέφυκέ πως,
φρούδη δὲ πίστις, ἢ πρὶν ἀπόλωλέ σοι.
Τοιόσδε φανεὶς φῶς ὁρᾶν τολμᾷς, τάλα; 330
ἢ τὸν πρὶν οὐκ ἄρχειν Θεὸν δοκεῖς ἔτι
ἢ ζυγὰ δίκης ἐν κενοῖς κεῖσθαι τανῦν;
Ὦ κακὸν ἔρνος, οὔποτ' εἰ ῥίζης βροτῶν,
πικρῶν δὲ ῥιζῶν φημί σ' ἐκπεφυκέναι,
ἀλάστορος μὲν πρῶτον, εἶτα δὲ φθόνου, 335
φθόνου πότμου θ', ὅσα τε γῆ τρέφει κακά·
οὐ γὰρ ἐρῶ ποτ' ἐκ Θεοῦ φῦναί σ' ἐγώ,
εἰδυῖα καίπερ, ὡς τὸ πᾶν προαίρεσις·
Θεὸς γὰρ οὐκ ἄκοντα σαώζει βίᾳ.
Ὦ δύστροπ', ὦ κάκιστε καὶ μιαιφόνε, 340
οἷον πέπραχας πεπρακὼς εὐεργέτην.
Αὐτός σ', ὃν ἐλπὶς Παιδὸς εἶναι Πατέρα,
πρόρριζον ἐκτρίψειεν οὐτάσας πυρί.
Ἔρρ', αἰσχροποιὲ, φιλίας διαφθορεῦ·

---

329 Med. 489. 331 sq. Med. 490 sq. 333—37 Troad. 768—72. 335 sq. cf. Sap. Salom. 2, 24, Rom. 1, 29. 340, 344 Med. 1335, Hipp. 678. 341 Hipp. 679. 343 Hipp. 680.

---

328 ἢ M, ἡ VD. 329 ἡ MD. ἀπό CM, ceteris omissis. 330 φανεῖς M. τολμᾶν B. τάλα om. CM. 331 καὶ τὸν M. 332 ζυγαὶ CM. καινοῖς B secund. Eur., qui καινὰ. τὰ νῦν M et Eur. 333 κακῶν BD. εἰ ζης M, ἐκ ῥίζης V. 335 ἀλάστορα DB, hic cum ος inter versus. 336 φθόνον CM et B a pr. m. Retinui respiciens Salom. et legem in pag. 22 expositam, φόνου VAD et a sec. m. B et Eur. et d, etiam Paulus φθόνου, φόνου. πότμοθ' M. τε om. A. 338 εἰδυῖει καὶ περως M. 339 σώζει A. 340 ὦ bis VA. 341 πέπρακας Db. πεπραχὼς A. 342 αὐτό A, αὐτὸς σὸν B, αὐτὸς ὂν M. 343 ἐκτρίψαιεν οὗτός σε πέρι A, οὐτεύσας DB, hic superscr. ά. 344 ἔρρ' αἰσχροπιὲ et διαφθορεῦς M, διαφθορὰ cum ρεῦ ead. m. int. vers. V.

ἀπέπτυσ', οὐδ' ἀπόντι σοι δεῖ συλλαλεῖν· 345
τὸν γὰρ δόλιον καὶ Θεὸς βδελύσσεται.
Ὦ Παῖ, τί δὴ χρυσοῦ μὲν, ὃς κίβδηλος ᾖ,
τεκμήρι' ἀνθρώποισιν ὧπασας σαφῆ,
ἀνδρῶν δ' ὅτῳ χρὴ τὸν κακὸν διειδέναι,
οὐδεὶς χαρακτὴρ ἐμπέφυκε σώματος, 350
ἀλλ' αὐτὸς εἰδὼς ἀγνοεῖν πάντας θέλεις;
Ὄλοιτ' ὄλοιτο πανδίκως κακεργάτης·
ἔρρ' ἔρρε, παγκάκιστε καὶ μιαιφόνε,
ὄλοι'· ἐγὼ δὲ ζῶντα Παῖδ' ἐπόψομαι,
κἂν νῦν στένουσα πολλὰ καὶ πεπληγμένη 355
κέντροις ἀνίας ἡ παντλάμων δακρύω·
γυνὴ γάρ εἰμι κἀπὶ δακρύοις ἔφυν.

ΧΟΡΟΣ.

Αἴ αἴ·
σίγα, σίγα, Παῖδ' οὐκέτ' ὄψει ζῶντα σόν.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Οἴμοι, τί θρηνεῖς; τίς δὲ δράματος λαβή; 360

---

345 Hipp. 609. 346 Proverb. 12, 22. 347—50 Med. 513—16. 352 Rhes. 710. 353 Med. 1335, Hipp. 678. 354 Med. 1318, Hec. 1024. 355 sq. Hipp. 38 sq. 357 Med. 915. 358 Hec. 1067. 359 Hec. 1024, 1049. 360—62 Orest. 841—43.

---

345 ἀπέπυσ' M. αἰπόντι A. συλλαλεῖν cum βεῖν antiqua m. int. vers. V. 347 δεῖ cum ἡ ead. m. int. vers. V. Idem εἶ suprascr. ἡ ead. m. 348 τεκμήρει' ἀνθρώπησιν M. 349 δ' ὅτῳ χρὴ om. M et m. pr. C, lacuna relicta, quae expleta in C a m. sec., δ' οὕτω B, δ' οὕτω D. 350 οὐδεὶς γὰρ χαρ. B. σώματος omnes, σώματι Eur. et b. 352 ὄλοιτ' habet V a man. sec., ὄλλοιτ' ὄλλοιτο ABD. 353 ἔρρ' om. MD. 354 ὄλοι' CVD et Eur., ὄλλοι' AB, ἀλλ' οἰ M. 356 ἀνίας M. παντλάμων CMA, παντλήμων VBD, ἡ τάλαιν' Eur., unde malim ἡ τάλαινα. 357 γάρ εἰμι M, γὰρ εἰμὶ VD, γὰρ εἰμι ceteri, ut videtur, et d. 358 αἴ ter CM, quater VADd, αἴ quater B. 359 sequenti postponit A. οὐκ ἔτ' M.

ΧΟΡΟΣ.

Οὐκ οἶδ'· ἔοικε δ' οὐ μακρὰν ὅδ' ἄγγελος
λέξειν τἀκεῖθεν σοῦ φίλου Παιδὸς πέρι.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἔδοξε θανεῖν Παῖδα σὸν τῇδ' ἡμέρᾳ
γραμματέων ψήφῳ τε καὶ πρεσβυτέρων.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Οἴμοι, προσῆλθεν ἐλπὶς, ἣν φοβουμένη 365
πάλαι τὸ μέλλον ἐξετηκόμην γόοις.

ΧΟΡΟΣ.

Ἀτὰρ τίς ἀγὼν, τίνες Ἑβραίων λόγοι
καθεῖλον αὐτὸν κἀπεκύρωσαν θανεῖν;

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Γυναῖκες, αἳ τῆσδ' ἐγγὺς ἐστὲ συμφορᾶς,
γυναῖκες, οὐκ ἀνάσχετ', οὐκ ἀνέξομαι· 370
ῥίψω, μεθήσω σῶμ', ἀπαλλαγήσομαι
βίου θανοῦσα· χαίρετ', οὐκέτ' εἰμ' ἐγώ.
Σὺ δ' εἰπὲ, τίνι κέκριται τρόπῳ θανεῖν
Παῖδ'; ἆρα λευσίμῳ χερὶ ψῆφος θανεῖν
ἢ δὴ σιδήρῳ πνεῦμ' ἀπορρῆξαι κρίσις; 375

363 Orest. 849 sq. 364 ibid. 849. 365—68 ibid. 851—54. 369 Med. 1282. 370 Hipp. 355. 371 sq. Hipp. 357 sq. 373 Bacch. 1030. 374 Orest. 849. 374 sq. Orest. 855 sq.

361 *ἔοικεν οὐ* A. 362 *λέξιν* M. 363 *θανεῖν* post *σὸν* repetit A. 367 sq. Deiparae M, 367 Deiparae, 368 nuntio A tribuit. *τὸν εσ ἑβραίων* M, *ἑβρέων* D. 368 *κἀπεκύρωσαν σανθανεῖν* M. Similes dittographiae in hoc complures, quas non notabo. 369 *ἐγγὺς* om. A. *ἔστε* D, *ἐστὲ* ceteri et d. *ξυμφορᾶς* BD, *ξυμφορὰς* V, *συμφορᾶω* M. 370 *ἀνάσχετ' οὐκ* CM, cf. Etym. Gud. s. v. *ἀνάσχων*; *ἀνασχέτ'* de et Eur. plurimi, *ἀνέχετε τοῦδ'* (inter versus ead. m. *τοῦκ*) *ἂν ἐξώμεναι* A, *οὐκ ἀνέξετ', οὐκ* DB, hic cum *ἀνέχετ'* inter versus, *οὐκ ἀνέξομ' οὐκ* V. 372 *εἰμ'* VD, *εἰμ'* ceteri, *εἴμ'* Eur. 373 *τρόπῳ κέκριται* CM. 374 *ἄρα* CMA. 375 *ἢ δὴ σιδ.* CA, *ἢ δὸ σειδήρω* M, *ἢ σιδήρῳ* B, *ἢ σιδάρω* VD. *κρίσεις* M.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἐτύγχανον μὲν ἀγρόθεν πυλῶν ἔσω
βαίνων, πυθέσθαι δ' ἤθελον τοῦ δὴ πέρι·
σῷ γὰρ ἀεί ποτ' εἶχον εὔνοιαν Τέκνῳ,
βλέπων νιν, οἷ' ἔρεξε θαυμάστ' ἐν βροτοῖς,
κἀμοῦ δὲ διήνοιξεν ὀμμάτων κόρας· 380
ὁρῶ δ' ὄχλον δραμόντα καὶ φθάσαντ' ἄκραν,
ἀστῶν δὲ δή τιν' ἠρόμην ἄθροισμ' ἰδών·
„Τί καινὸν ἄστει; μῶν τὶ δυσμενῶν πάρα
ἄγγελμ' ἀνεπτέρωκεν Ἑβραίων πόλιν;"
Ὅδ' εἶπ'· „Ἰησοῦν κεῖνον οὐχ ὁρᾷς πέλας 385
ἑστῶτ', ἀγῶνα θανάτου δραμούμενον;"
Ὁρῶ δ' ἄελπτον φάσμ', ὃ μή ποτ' ὤφελον,
τὸν μὲν κατηφῆ καὶ σιγῶνθ' ἑστηκότα,
τοὺς δ' ὥστε κύνας αἵματος διψαλέους
κύκλῳ περιτρέχοντας, ἐγκεχηνότας. 390
Ἐπεὶ δὲ πλήρης ἦν Ἰουδαίων ὄχλος,
δείλαιος ἀγὸς διχόμυθ' ἐφθέγγετο,
λόγους ἑλίσσων ἄλλοτ' ἄλλους ἐν φόβῳ,

---

376 sq. Or. 858 sq. 378 Or. 860 sq. 379 sq. Io. 9, 30. 381 Or. 863. 382—87 Or. 866—71. 388 sq. Or. 873 sq. 391 Or. 876. 392, 394 Or. 882. 393 Or. 884.

---

376 δ' ἔσω A. 377 τοῦδε π. VA. 378 ἄνοιαν A. 379 νὶν D, νῦν A. θαυμάστ' CMA, θαυμαστὸν evang, θαύματ' VBD. 380 κεὖ μου A. 381 ἄκροις V cum αν ead. m. int. vers. 382 εἰρόμην V. ἄθροισμ' CMVBD et Eur., ἄκροισμ' ὁρῶν A. 383 μῶν τὶ V, μῶν τί ceteri, μῶν τι Eur. et d. 384 ἀνεπτέρωκε ῥωμαίων A, ἑβραίων MD, hi semper cum leni, excepto v. 509. 385 ὁ δ' Dd, ὅδ' ceteri. 386 ἑστῶτα γένυα A, ἀγῶν ἀθανάτου M. 387 ἄελπον V. 388 τὴν A. 389 ηούσδ' M. δαψιλέους A. 391 ἦν τ' Vb. 392 δείλεος ἀγρὸς M, ἀγνὸς A, ἀγὴς B, ἀγῶς D. 393 ἄλλοτ' ἄλλους CMA et margo B, ἀλλοτρίους VBDb. ἐν φόβῳ CM, ἀφρόνως ceteri.

τέλος δ' ἔφη, σὸν Υἱὸν ἐκπαγλούμενος,
ὡς ἀκέραιον, ἀνεπίπληκτον βλέπων 395
καὶ ξυνετῶς χωροῦντα πρὸς πάντας λόγους,
τοὺς δ' οὐκ ἐπαινῶν ὡς φονῶντας ἀνόμως,
καθ' οὗπερ οὐχ εὕρισκεν αἰτίαν φόνου,
ἔλεξε γοῦν, ἔλεξε· Τίς χρῄζει λέγειν,
ὡς ἄρ' Ἰησοῦν κατθανεῖν, ἢ μὴ χρεών; 400
καὶ τόνδ' ἀφεῖναι μᾶλλον ἢ μιαιφόνον,
ὧν εἶχον ἐν δεσμοῖσι λῃστήρων ἕνα.
Ἐπερρόθησαν δ', ὡς θανεῖν σταυρῷ δέον,
λῃστῆρα δ' ἀφεῖναί τε τὸν κακεργάτην.
Ὁ δ' ἡγεμὼν ἔφησε τοῖσδ' ἐναντία, 405
ἀλλ' οὐκ ἔπειθ' ὅμιλον εὖ δοκῶν λέγειν·
ἄλλος γὰρ αὖθις εἶπε τῷδ' ἐναντία,
κραυγῇ πίσυνος κἀμαθεῖ τολμηρίᾳ·
ὃς δ' οὐκ ἐπῄνει· κἀπὶ τῷδ' ἀνίσταται
ὄχλου θόρυβος ἀθυρογλώσσου μέγας, 410
ὃς δὴ κέκραγε Παῖδα σὸν θανεῖν θέμις.
Κεῖνος δὲ νικᾷ κακὸς ἐν πλήθει λέγων,
ὃς εἶπε δεῖν σὸν Παῖδα θανεῖν ἐν ξύλῳ.

395 Or. 914. 396 Or. 913. 397 Or. 883. 398 Luc. 23, 22. 399 sq. Or. 877 sq. 401, 404 Marc. 15, 11. 402 Marc. 15, 6, Matth. 27, 15 sq. 403 Or. 893, Marc. 15, 14. 405, 407 Or. 909. 406 Or. 935. 408 Or. 897. 409 sq. Or. 894 sq. 411 Or. 915. 412 sq. Or. 936 sq.

395 βλέπον M cum ω inter versus. 396 καὶ ξετῶς CM. χοροῦντα M. πάντα λόγον VBb, πάντα λόγων D cum ο int. vers. 397 τοὺς δ' CVB, τίς δ' A, τούσδ' MD, quod fortasse tenendum. φρωνοῦντας ἀνόμους D. 398 εὕρισκεν CM, εὕρισκον VBD, ηὕρισκον A. πότμου AD et inter versus B, θανάτου evang. 401 μιαιφόνων MD. 402 ὃν εἶχεν et ληστόρων A, ληστήρον M. 403 δ' om. VBD. 405 τῆσδ' B. 406 sq. om. A. εἰ δοκῶν BD. 411 θέμι CM. 412 κᾶνος M. 413 δὴ pro δεῖν VBD.

Ἤδη δ' ἕως πέφηνεν, ἐκρέει κνέφας,
καὶ δή νιν ἑλκύσουσιν ἔξω τῆς πύλης 415
ψυχῆς ἀγῶνα τὸν προκείμενον πέρι
δραμούμενον, καθ' ὃν θανεῖν ἐστὶ κρίσις·
ἐν ἡμέρᾳ γὰρ τῇδε λείψει τὸν βίον.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Αἴ αἴ· κακῶν ἀρχηχὸν ἐκφαίνεις λόγον,
ναὶ ναὶ κακῶν πέλαγος ἡ τάλαιν' ὁρῶ 420
τοσοῦτον, ὥστε μήποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν
μηδ' ἐκπερᾶσαι κῦμα τῆσδε ξυμφορᾶς.
Φεῦ τῆς Ἑβραίων, πῇ προβήσεται, φρενός·
Τί τέρμα τόλμης καὶ θράσους γενήσεται,
εἰ καὶ Θεοῦ τολμῶσι τεκταίνειν φόνον; 425
Καὐτοῦ μὲν οὔ μοι φροντίς· οὐ γάρ που μόρος
κατακρατήσει θανατοῦντος τὸν μόρον·
ἔτικτον αὐτόν, οἶδα δ' ὡς ἐγεινάμην
στερρὰς φυγοῦσα τῶν τόκων ἀλγηδόνας·
αὐτοὺς δὲ πενθῶ συμφορᾷ κεχρημένους· 430

---

416 Or. 839. 417 Or. 840, 870. 418 Or. 940. 419 Hipp. 878. 420—22 Hipp. 818—20. 423—25 Hipp. 933—35. 426 Med. 348. 426 sq. Rom. 6, 9. 428 Med. 917, Troad. 477. 429 Med. 1018. 430 Med. 349.

---

414 ἤδη δέως C, ἠδιδέως M. ἐνκρέει κρέφας B, νέφας M. 417 δραμούμενοι A. ἔστι VD, ἐστὶ d cum ceteris. 418 τὸν om. A. 419 λόγων V. 420 ναὶ ναὶ om. A. 421 ὅσον pro ὥστε VBb. μήποτ' ἐκνεῦσαι VBD et Eur., μήτ' ἐκνεῦσαι CA, μήτε κνεῦσαι M. 422 μὴ δ' MVD. ἐκπερᾶσαι CMD et Eur., ἐκπεράσαι VAB. τῆσδε τῆς ABD. ξυμφορᾶς CMBD, συμφ. VA et Eur. 423 φεῦ om. A. ἐβρ. MD. πῇ CMA et Eur. Havn., ποῖ Eur. ceteri, τί VBD. 424 τόλμης CMVD et Eur., τέλους AB. 426 καὶ τοῖς μὲν A, καὐτοῦ γὰρ VBD, τοὐμοῦ γὰρ Eur. πη cum ου int. vers. ead. man. V. 428 οἶδ' ὡς V. 429 τῶν κακῶν A. 430 κεχρημένος M.

ἔσται γὰρ, ἔσται ποινάτωρ δίκη φόνου,
ὃν δυσσεβεῖς τολμῶσιν ἀνόμως φθόνῳ.
Αἴ αἴ αἴ·
Οὐ νῦν τὸ πρῶτον, ἀλλὰ πολλάκις φθόνος
ἔβλαψε πολλοὺς, οὐ τόσον δ', ὅσον φίλους 435
αὐτοῦ τανῦν βλάψειεν, Ἑβραίων ὄχλον.

ΧΟΡΟΣ.

Τί τούσδε κινεῖς, ἀναμοχλεύεις λόγους;
Ὄλωλέ σοι Παῖς, καὶ κινεῖς πολλοὺς λόγους;

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ὦ δεινὰ λέξασ', οὐχὶ συγκλείσεις στόμα;
Σωτῆρα κόσμου σὺ δοκεῖς ὀλωλέναι; 440

ΧΟΡΟΣ.

Βραχὺ προβᾶσα Παιδὸς ὄψει σου πάθη
ψυχῆς ἀγῶνα τὸν προκείμενον πέρι
τρέχοντος, ᾧ ζῶντ' ἢ θανόντα νῦν ἴδῃς.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Οἴμοι, τί λεύσω; Χερσὶ τῶν ἀλαστόρων,

---

432 Matth. 27, 18. 434 sq. Med. 294 sq. 437 Med. 1306. 438 Bacch. 1019. 439 Hipp. 500. 441 Med. 1302. 442 Or. 839. 443 Or. 840, 870. 444 Bacch. 1269. 444, 449 Act. Pil. B 10, 2.

---

431 om. M, in lacuna relicta a rec. m. in C. ποινατρω A. 432 ἀνόμος M, ἀνόμω A. φθόνω V cum ου int. vers. ead. man. 433 αἴ ter CM, sexies A, quater VDd, αἴ ter B. 435 ὅσσον B. 436 τὰ νῦν D. ὄχλος A et inter versus B. 437 χ superscr. σ, id est χορὸς M atramento, sed rubro ριστός additum. κἀναμοχλεύεις VABD et Eur. et d, ἀναμ. CM, quod recipio, cum asyndeta auctor noster amet. 438 om. CM. κινεῖν B. 439 ὦ A. λέξασ' CMD et Eur., λέξας VAB. συγκλείσης V, σὺ κλείσεις D, συγκλείσει A. 441 ὄψη V. 443 ὦ ζῶντ' ἢ M. ἴδῃς CM, ἴδοις VAB, ἴδις D. νῦν omnes, malim νιν. 444 λεύσω CMAb et γρ. B. Sic semper codices omnes vel optimi, quare hanc formam retineo.

θεηγενές μοι Τέκνον, ἕλκῃ καὶ φέρεις, 445
εἰς δεσμά τ' ἦλθες καὶ θέλων ἄγῃ σφίσιν,
ὁ δεσμολύτης τοῦ γένους τῶν δεσμίων.
Ἔ ἔ ἔ·
Ταῦτ' οὐ ξυνῳδὰ τοῖς πρὶν ἀγγέλου λόγοις
οὐδ' ἐλπίσι ξύμφωνα ταῖς ἐμαῖς, Τέκνον. 450

ΧΟΡΟΣ.

Ἀλλὰ ξυνῳδὰ τοῖς προηγορευμένοις,
οἷς εἶπε παθεῖν χερσὶ τῶν ἀλαστόρων.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Αἴ αἴ, τί δράσω; καρδία γὰρ οἴχεται.
Πῇ πῇ πορεύῃ, Τέκνον; ὡς ἀπωλόμην·
Ἕκητι τίνος τὸν ταχὺν τελεῖς δρόμον; 455
Μὴ γάμος αὖθις ἐν Κανᾷ, κἀκεῖ τρέχεις,
ἵν' ἐξ ὕδατος οἰνοποιήσῃς ξένως;
Ἐφέψομαί σοι, Τέκνον, ἢ μενῶ σ' ἔτι;
Διὸς δὸς λόγον μοι, τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Λόγε,
μὴ δὴ παρέλθῃς σίγα δούλην μητέρα· 460

---

448 sq. Med. 994 sq. 451 Med. 995. 452 Luc. 24, 26. 453 Med. 1029. 456 Io. 2, 1. 457 Io. 4, 46.

Item Aristarchus in Homero, ut Il. *A*, 120. Quod *ev* ut Germanicum „ev" pronuntiabatur, tragoediae auctor duplex *σσ* vitasse videtur. Cf. vv. 523, 853, 1310, 1997. *λέξω* VBD. Eur. et d *λεύσσω*. 445 *φέρεις* id est toleras CMVA, quod explicatur sequente *θέλων*. BD et de *φέρῃ*. Nec *φέρει*, quod in notis d, cf. pag. 20. 446 *σφίσι* A. 447 *δεσμολυτὴς* V. 448 ἔ sexies A, *αἴ* quater Vb, *αἴ* quater Eur. plurimi. 449 *ξυναυδὰ* B. 450 *ξύμφ.* CM et int. vers. V, *σύμφ.* VBD, *ξύμπαντα* A et *γρ.* B. 452 *ἧς* A. *χερσὶν* M. 453 *αἴ αἴ* B. *δακρύσω* B et int. vers. ead. man. V. *καρδία διοίχεται* V. 454 *ἀπολόμιν* M, *ἀπολώμην* V, *ἀπωλώμην* D. 455 *τοίνυν* VB pro *τίνος*, Db *τοῦ νῦν*. *ταχὺν τελῶν* V. 456 *γάμοις* V. 457 *οἶνον ποιήσῃς* V secundum evang. 459 *θεοῦ* om. A.

νῦν γὰρ στόματος φιλίου χρῄζω σέθεν
φωνῆς ἀκοῦσαι καὶ προσειπεῖν, ὦ Τέκνον.
Δός μοι, πρὸς αὐτοῦ Πατρὸς, ὦ Τέκνον, σέθεν,
σοῦ θεσπεσίου χρωτὸς ἅψασθαι χεροῖν
ψαῦσαι ποδῶν τε καὶ περιπτύξασθαί σε. 465
Φεῦ φεῦ, τί δράσω; καρδία μου δίκεται.
Ὦ δεῦτε, φίλαι, δεῦτε, λίπωμεν φόβον,
προσέλθατ', ἀσπάσασθε καὶ προσείπατε,
λάζεσθε χειρὸς δεξιᾶς. Τάλαιν' ἐγὼ,
ὡς ἀρτίδακρύς εἰμι καὶ φόβου πλέα. 470
Αἴ αἴ· πανώλης ἡ τάλαιν' ἀπόλλυμαι.
Γυναῖκες, ὄψιν στυγνὰν ὡς εἶδον Τέκνου,
ποθῶ τεθνᾶναι, ζῆν δ' ἔτ' οὐδαμῶς φέρω.
Οἴμοι, τί δράσω; πῶς λάθω λαῶν χέρας;
ἐχθροὶ γὰρ ἑξίασι πάντα δὴ κάλων, 475
κοὐκ ἔστιν ἄτης εὐπρόσοιστος ἔκβασις.
Τί γοῦν τί δράσω; πῶς φύγω τόσους βρόχους;

---

461 Med. 1388. 462 Med. 1057. 463 Med. 1057, 1391. 464 Med. 1392, Hipp. 1350. 465 Med. 1389, 1392. 465, 467 cf. Theodori Prodromi Rhod. et Dosicl. IX, 304 sq. 466 Med. 1027, 1029. 467 sq. Med. 881 sq. 469 Med. 886, 889. 470 Med. 890. 471 Med. 278. 472 Med. 1030. 474 Med. 1260. 475 sq. Med. 279 sq. 477 sq. Med. 1260 sq.

---

464 ἅψ. M. 466 δίκεται CMDB, hic add. γρ. δάκνεται. A δάκεται, Vb τήκεται. 468 προσέλθετ' A. cf. pag. 20. 469 χερὸς B. δεξιάς V. ὦ τάλαιν' CMVBD, ὦ τάλ. A, Τάλαιν' Eur. 470 ἀρτίδακρύς εἰμι C et Eur., ἄρτι δάκρυσ' εἰμὶ A, ἄρτι δακρύσειμι M, ἄρτι δακρύσοιμι DB, hic inter versus obscurum quiddam, velut ἀντι vel ἀν σε, ἀρτιδακρύσαιμι V καὶ φόβω VD. 471 αἴ αἴ B, αἰαῖ Eur. 472 κ' ὄψιν A. στυγνᾶν CM. 473 τεθνάναι VD. δέ τ' B, τ' ἔτ' A. 475 ἑξίασι omnes et d, ἑξιᾶσι Eur. πάνειδὴ M. 476 εὐπρόσοιστος CMA et Eur., εὐπρόσιτος Db, ἐκπρόσιτος VB. 477 δοῦν B a pr. m.

ΧΟΡΟΣ.

Οὐκ οἶδ', ἀδελφὴ φιλτάτη· δέδοικα γὰρ,
κἀμοὶ κατ' ὄσσων θερμὸν ὡρμήθη δάκρυ.
Ὀπισθόπους δ' ἔξιθι καὶ σιγῇ βάθι. 480
Ἔρπ' εἰς τὰ δεινά· νῦν ἀγὼν εὐψυχίας·
ἡμεῖς δ' ἐφεψόμεσθα δειλαίᾳ βάσει·
ὄχλος γὰρ αὐτὸν μαινόλης περιτρέχει,
κοὐ δεῖ πελάζειν ἐγγὺς ἐνθυμουμένοις.
Βαρεῖα γὰρ φρὴν, οὐδ' ἀνέξεται βλέπειν 485
ὅμιλος ἐχθρὸς, δυσμενὴς, μιαιφόνος
ὁρμήν τε δεινὸς στυγερᾶς γνώμης ῥοπῇ,
ἄγριον ἦθος, βαρβάρου φύσις φρενός.
Δέδοικα δ' αὐτὸν, μή τι βουλεύσας νέον
δριμυτέραν σοι συμφορὰν συσκευάσῃ· 490
καὶ κάρτα τόνδ' ὁρῶσα δειμαίνω πλέον,
μὴ θηκτὸν ὥσῃ φάσγανον δι' ἥπατος,
κἄπειτα μείζω συμφορὰν δέξῃ νέαν,
ἔγκατα Παιδὸς εἰ λεωφόρος λάβῃ.
Ἀλλ' ἐκκλίνασαι βραχὺ τῶν ἀλαστόρων 495
ἐπισκοπῶμεν δρᾶμα τῶν μιαιφόνων.
Ἴωμεν οὖν, ἴωμεν, ἠχί που νάπος.

---

479 Med. 893. 481 Med. 406. 484 Med. 91, 102. 485 Med. 38. 487 sq. Med. 104. 489 Med. 37. 491 sq. Med. 39 sq. 493 Med. 43.

---

479 θερμὸν κατ' ὄσσων ὁρμήθη δάκρυον A. 480 βᾶθι M. 481 ἐγὼν B. 482 ἐφεψόμεθα omnes, ἐφεψόμεσθα d. 486 ὅμηλος V. 487 ὁρμὴν δεινὸς M. ῥοπαῖς A. 490 δριμύτερος σὺ A. συσκευάσει AB. 491 τὸν δ' ὁρῶσω M. 492 θεκτὸν M. ὥσει V. 494 εἰ C, ἀλεωφόρος M, ἡ λεωφόρος AD, ἡ λεωσφόρου V, ὁ λεωσφόρου B. 495 ἐκλίνασαι C. 496 δράμα VD.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Νικᾶτ', ἐπειδὴ ταῦτα πάσαις ἀνδάνει·
καὶ λοιπὸν ἀπίωμεν, ἔνθ' ὑμῖν δοκεῖ.

ΧΟΡΟΣ.

Ἐντεῦθεν ἀθρεῖν ὡς ἐξ ἀπόπτου δέον. 500

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Δειλαί' ἐγὼ δύστηνος, ὡς Παῖδ' οὐχ ὁρῶ
πάσχοντα δεινά, μέχρι καὶ τύμβος λάβῃ.
Ὄχλους δ' ἔφυγον, ἵνα μή τι καὶ πάθω.
Τί μοι δ' ἔτι ζῆν κέρδος ἐστὶν ἐν βίῳ;
Αἴθ' αἴθε πότμῳ καταλύσαιμ' ἂν τάχει, 505
εἰ μὴ μεγάλως καταγηράσκειν ἔχω,
ὡς ἐλπίς ἐστι Παιδὸς ἀνισταμένου
ἔθνη τε συνάγοντος ἐνδίκῳ κρίσει,
ὃν συγγενεῖς κτείνουσιν Ἑβραῖοι φθόνῳ,
ναὶ συγγενεῖς μου τλήμονος μητρὸς λέγω, 510
οὐ Πατρὸς αὐτοῦ τοῦ βροτωθέντος Λόγου,
ὃν ἀσπόρως ἔτικτον, οἶδ', ὑπὲρ λόγον
στερράς τ' ἔφυγον ἐν τόκοις ἀλγηδόνας.
Πέποιθα γάρ, πέποιθα, κἂν πολλὰ στένω,
πάσχοντα μὴ φέρουσα τοῦτον νῦν βλέπειν. 515
Ἔτικτον αὐτόν, οἶδα δ', ὡς ἐγεινάμην,

---

498 Rhes. 137. 504 sq. Med. 146 sq. 506 Med. 125 sq. 509 Act. Pilati B 1, 1. 512 Med. 917. 513 Med. 1018. 515 Act. Pil. B 10, 2. 516 Med. 917, Troad. 477.

---

498 ἐπειδὴ M. ἀνδάνει MVD, ἀνδένει A. 499 ἡμῖν A. 500 ἐξ ἀπόπτου MV, ἐξαπόπτου CBD, ἐξαπόπτουν A. 501 δειλαί' C, διλαί' M, δειλαῖ' ceteri. ὡς CM, εἰ VABDd. Cf. 1269. 505 αἴθ' αἴ M. πότμον VBD. καταλυσαίμαν Eur. et d, καταλύσαιμ' ἂν CMA, καταλύσαιμ' ἐν VB, καταλύσαιμεν D. τάχει omnes, ταχεῖ d. 511 πατρὸς om. M, lacuna relicta. 513 στερᾶς V, στεθὰς D. 514 καὶ π. A.

ἀλλ' εἶμ' ἄκομψος ἐκφέρειν μυστήρια·
ὅμως δ' ἀνάγκη συμφορᾶς ἀφιγμένης
γλῶσσάν μ' ἀφεῖναι. Πρῶτα δ' ἄρξομαι λέγειν,
ὅθεν μ' ὑπῆλθε πρῶτον οἷα μητέρα, 520
φέρουσαν ἁγνὸν ἐς τόδ' ἡμέρας δέμας.
Οὐκ οἶδα τέρψιν ἢ λόγῳ κλύειν φέρω
γραφῇ τε λεύσειν· οὐδὲ ταῦτα γὰρ σκοπεῖν
ἐγὼ πρόθυμος, παρθένον ψυχὴν δ' ἔχω.
Ὄμνυμι τὸν σύμπαντα σαφῶς εἰδότα 525
μηδ' ἂν θελῆσαι μηδ' ἂν ἔννοιαν λαβεῖν·
ἢ κατολοίμην ἀκλεὴς, ἀνώνυμος,
καὶ μήτε πόντος μήτε γῆ μήτ' αὖ πόλος
τὸ σῶμά μου δέξαιτο καὶ ψυχὴν χέρες
πάσχοντος Τροῦ γ', ὡς κατ' εὐχήν ἐστί μοι, 530
ἐλπὶς τρέφει νε κοὐ καταισχυνεῖ δέ με.
Ταῦτ' οἶδα· νῦν γὰρ οὐ θέμις πέρα λέγειν
θρηνοῦσαν, ὡς δεῖ· δακρύων γὰρ ἄξια
πέπονθα πόλλ', οὐκ οἶδα δ', εἴ τι προσπάθω.
Πρῶτον δ' ὅμως μοι τἀγάθ' ἐξᾶσαι δέον· 535

517 Hipp. 983. 518—20 Hipp. 987—89. 521—24 Hipp. 1000—3. 522 etiam Agam. 611. 525—27 Hipp. 1023—25. 528 sq. Hipp. 1027. 531 Rom. 5, 5. 532 Hipp. 1030. 533 sq. Troad. 469 sq. 535—37 Troad. 474—76.

519 μ' om. B. 520 ἐπῆλθε V. εἶναι Db pro οἷα. 521 εἰς VBD et Eur. Versus 522—55 desunt in D. 522 οὐδ' et βλύειν M. 523 λεύσειν CVAB, λεύσιν M, λεύσσειν Eur. et d. σκοπεῖ A. 524 προθύμος· παρθένον M. 525 τὸν δὲ σ. A. 526 μὴ δ' bis M. 527 ἢ V cum ἢ in marg. ead. man. ἐνκλεὴς A. 528 καὶ μήποτε V. πόλις Eur. et VB, uterque πόλος inter versus. 529 μου om. A. δέξεται VB. ψυχῆς χέρας B, χέρσον A. 530 υἱοῦς B. γ' om. VB. 531 καταισχυνεῖ CM, καταισχύνει VAB et Paulus. δέ με om. CM. 532 πέρα θέμις VBb. 534 δή τι A. πρὸς, πάθω M. 535 ἐξᾶσαι CM, ἐξάσαι A, ἐξετάσαι B, ἐξᾶσαι Eur. et d, ἐᾶσαι V.

τοῖς γὰρ κακοῖσι πλείον' οἶκτον ἐμβαλῶ.
Ἥμην ἄνανδρος καὶ μένουσα παρθένος·
ἃ γὰρ γυναικὶ σώφρον' ἔσθ' εὑρημένα,
ταῦτ' ἐξεμόχθουν τοῦ Θεοῦ πολλὴν χάριν
μετροῦντος ἀεὶ καὶ νέμοντος ἀφθόνως. 540
Πρῶτον μὲν οὖν γε, κἂν προσῇ, κἂν μὴ προσῇ
ψόγος γυναιξὶν, αὐτὸ τοῦτ' ἐφέλκεται
κακῶς ἀκούειν, εἴ τις οὐκ ἔνδον μένει,
οὗπερ πόθον παρεῖσ' ἔμιμνον ἐν δόμοις
εἴσω μελάθρων, κομψὰ θηλειῶν δ' ἔπη 545
οὐκ εἰσεφρούμην· τὸν δὲ νοῦν διδάσκαλον
αὐτῆς ἔχουσα χρηστὸν ἐξήρκουν ἐμοὶ,
τὸ σωφρονεῖν ἐν πᾶσιν εἰδυῖ', ὡς καλὸν
καὶ δόξαν ἐσθλὴν πανταχοῦ κομίζεται,
γλώσσης τε σιγὴν πᾶσιν ὄμμα θ' ἥσυχον 550
παρεῖχον, ᾔδειν δ', οἷς μ' ἐχρῆν νικᾶν κόρας,
καὶ τίσι νίκην ὧν ἐχρῆν παριέναι.
Ἀκήρατον δέ μ' ἐκ Θεοῦ λαβὼν ἀνὴρ
αὖθις τὸ παρθένειον ἅμμ' ἀκήρατον
τηροῦσαν ἀπέδωκεν· οὐδ' ἔστιν λόγος, 555
τὰ πράγματ' αὐτὰ καὶ γὰρ ἀπήλεγξέ με.

538 sq. Troad. 647 sq. 540 Rhes. 764. 541—47 Troad. 649—55. 548 sq. Hipp. 433 sq. 550—52 Troad. 656—58. 553 sq. Troad. 677 sq.

536 κακοῖς σιπλείον' M. ἐμβάλω VB. 538 σώφρον' ἔσθ' εὑρ. CMV et Eur., σώφρον' ἐπευρημένα A, σωφρονέστατ' εὑρ. B. 543 εἴ τις CM, ἥτις VAB et Eur. 544 ἐν om. VAB. 545 μέλειθρων M. θηλείων VBb. 546 νῦν B. 547 αὐτῆς omnes, αὐτῆς d, cf. pag. 21. χρηστὸν CMA et Eur., Χριστὸν VB. 551, 552 om. M lacuna unius versus relicta, in C nova m. in lacuna unius versus scripti. 552 νίκη A. ὧν τ' Vb. 554 ἅμ' B, ἄμμ' M, αἷμ' V. 555 ἔστι VAB. 556 πράγματα τ' αὐτὰ M. ἀπήλλαξέ B, ἀπήλεγξέ inter versus ead. m., ἀπηλλεγξέ V.

Οὕτως δ' ἔχουσα τῷ Θεῷ μνηστεύομαι,
κἀντεῦθεν Υἱὸν, πῶς ἐρεῖς; ἐγεινάμην,
ὅπως γυνὴ οὔ τις κομπάσει τεκεῖν ποτέ.

ΧΟΡΟΣ.

Καλλίστα, πότνα, σεμνοτάτα παρθένε, 560
ἄνανδρον ἠδ' ἄνυμφον ἴδμεν μητέρα
μόνην σε πασῶν τῶν κατὰ γῆν μητέρων.
Μαιευσάσης χεὶρ κλῆρον οὐ δεδεγμένη
κατηγόρησε πιστὰ σοῦ θείου τόκου,
Θεόν τε, φῆς, ἔκλυες ἀγγέλου τεκεῖν, 565
ἔργα θ', ἅπερ δέδρακεν, οὐ θνητοῦ γένους,
καὶ θάμβος ἐστὶν, εἰ πάθῃ θνητῶν πάθος.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Θαυμαστὸν εἶπας, εἰ τόδ' εὐδοκεῖ Πατὴρ
ὡς διὰ τούτου τοὺς βροτοὺς ἀγάθ' ἔχειν.
Οὐκ ἄλλο γὰρ φάρμακον ἐν θνητοῖς μόρου, 570
φθορᾶς ὃ παύσει τοὺς ταλαιπώρους κακῶν.

---

558 Troad. 477. 559 Troad. 479 sq. 560 Hipp. 61, 65. 561 Hipp. 549. 563 Protevang. Iacobi 19. 563 sq. Hipp. 1054 sq. 565 Bacch. 326, 328. 566 Bacch. 1058, Io. 10, 25. 568 Hipp. 278. 569 Bacch. 278. 570 Bacch. 276. 571 Bacch. 273.

---

557 οὕτω V b, οὕτος D cum ω int. vers. 559 γυνή τις οὐ omnes, γυνὴ οὔ τις d, fortasse γυνὴ τίς κομπ. τ. ποτέ; κομπάσῃ B. 560 καλλίστα C et Eur., κάλλιστα A B V, hic in marg. ant. manu ἢ καλλίστη, κάλιστα D, κάλλιστασα M. σεμνότατα M, σεμνοτάτυ D. 561 ἤδ' A. ἴδμεν CM et a pr. m. B, ἴσμεν VADb. 563 μαιεύσασαν A. δεδειγμένη V. 564 κατηγόρεισε V. θεῖος τόκος VBD. 565 φῆς CMV et Eur., φῆς ABDd. 566 ἔργα δ' VBDb. δέδρακας A. 567 πένθος cum γρ. θάμβος int. vers. V, καὶ πάθος ἐστὶν B. εἰ πάθει V, εἰ πάθοι A, ἀπάθη M. θνητὸν MD. 568 τῶδ' A et Eur. unus Palat. εὐδοκεῖ C, οὐ δοκεῖ M, ἐξαρκεῖ VABD et Eur. πατρὶ V. 569 τοῦτο VBDb. 571 τοὺς om. A. ταλαι C, ταλαιπώρους M, ceteris in utroque omissis.

Κἀγὼ διδάξω σ', ὡς καλῶς ἔχει τόδε·
ὁ γὰρ διδάσκων γνῶσιν ἄνθρωπον Λόγος
ἐμοὶ κατεσκήσωσε καὶ χάριν νέμει.
Ἐπεὶ βροτὸν πέπλακεν ἐκ γῆς ὁ Πλάσας, 575
λείμακί τ' ἐντέθεικε φυτῶν ἐργάτην
ἐντεῦθεν εἰς ὄλυμπον ἀνάγειν θέλων,
δράκων δέ νιν ἔσπευσε γυναικὸς πλάνῃ
λειμῶνος ἐκβαλεῖν τε καὶ ῥίψαι πόλου,
ὅδ' ἀντεμηχανήσατ', οἷα δὴ Θεὸς, 580
γυναικὸς ἐκφῦναί τε καὶ Θεὸς μένων
βροτὸς γενέσθαι καὶ βροτῶν ἀναιρέτην
σφαγεὶς κατασκάψαι τε καὶ ῥίψαι ποσίν.
Οὕτως σὺ πείθου καὶ Θεὸν πρὸς γῆν δέχου
ἐλθόντ' ἀγαγεῖν πρὸς πόλον βροτῶν γένος 585
καὶ σπένδε καὶ κλείζε καὶ τόνδ' εὐλόγει.
Αὖ γάρ νιν ὄψει πρὸς χθόν' ὡς ἐκ παστάδος
θρώσκοντα τύμβου κἆτ' ἀνιόντ' εἰς πόλον,
ὡς αὐτὸς εἶπε καὶ πρὸ τοῦ θεοπρόποι.
Ἐλπὶς δέ μοι ξύνεστιν ἀσφαλεστάτη· 590
ἐμοὶ γὰρ ὑπὲρ πάντας, οἷσι λείπεται,

---

572 Bacch. 280. 573 Psalm. 118, 66. 573 sq. Io. 1, 14. 575 Bacch. 281, Genes. 2, 7. 576 Genes. 2, 8. 577 Bacch. 282. 578 sq. Bacch. 283. 580 Bacch. 284. 581 sq. Act. Philippi 35. 584 Bacch. 305. 585 Bacch. 282. 586 Bacch. 306. 587 sq. Bacch. 299 sq. 588 sq. Luc. 24, 25 sq. 590 Med. 738, Troad. 684. 591—93 Tro. 683—85.

---

572 σ' om. VBDb. 573 ἀνθρώπων AD. 575 πέπλεικεν M. 576 λείμακί CMVB, λει sequente spatio vacuo A, λειμώνι D, λειμῶνι marg. VB. ἐντέθηκε V, ἐντέθεικεν D, ἔνθηκε A. 583 κατασκάψαι C, κατὰ σκέψα M, κατασφάξαι ceteri. 584 οὕτω V, ὄντως A. 588 θρώσκοντα libri, V cum πηδώντα int. vers. ant. manu, πηδῶντα Eur. κἆτ' CMA, καί γ' VBDb. 589 προτοῦ A. 591 ἐμοὶ γὰρ ὑπὲρ om. CM lacuna relicta, iidem λείπτεται.

ξύνεστιν ἐλπὶς, οὐδὲ κλέπτομαι φρένας,
ἕξειν τι κεδνόν· ἡδὺ δ' ἐστὶ καὶ δοκεῖν·
ὅταν δὲ μᾶλλον ἐλπὶς ἀσφαλὴς μένῃ,
τὸ χάρμα ποῖον· Ἀλλὰ νικῶμαι πόνοις 595
καὶ προβλέπω μὲν ταῦθ', ὅπως ἔσται τάχει,
λύπη δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν ἐλπισμάτων.

ΧΟΡΟΣ.

Πάγκλυτε, παγκαλλίστα κούρη, παρθένε,
ἔμβρυον, ὡς φῆς, τὸν Θεὸν πλουτήσασα,
σὺ ταῦτ' ἐπέγνως· καὶ τὰ λοιπὰ νῦν σκόπει· 600
σοφωτέραν γὰρ ἴδμεν οὖσάν σε βροτῶν
καὶ ταῦθ' ὁρῶσαν καὶ συνιέναι τέλος·
ὡς φρικτὰ πάντα καὶ βροτησίῳ γένει
πλὴν τῆς τεκούσης δυσμαθῆ συνιέναι.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ὦ δυστάλαινα τῶν ἐμῶν ἀλγημάτων· 605
ὡς οἶδα μὲν πόλλ', οἶδα δ' οὐχ, ὅπως φράσω·
ὡς θάμβος ἐστὶ τοῦτον ἠωρημένον
ἰδεῖν με καὶ θανόντα κἂν ἑκουσίως.
Ἰώ μοι, ἰώ· αἴ αἴ·

595—97 Med. 1065—67. 598 Hipp. 65. 599 Bacch. 326, 328. 600 Rhes. 83. 601 Hipp. 119. 604 Med. 1185. 605 Hipp. 570. 606 Hipp. 1089. 609 Hipp. 569.

---

593 ἕξειν V. τί M, idem ἡδύδ'. 595 χάρμ' ὁποῖον V. 596 προςβλέπωμεν M. τάχα VBDb. 598 παγκάλλιστα VA, παγκάλιστε D. 600 ἐπέγνης A. 601 ἴδμεν CMVA et a sec. m. B, ἴσμεν D et pr. m. B. 602 ὁρῶσα B. συνιέναι καὶ omnes, κ. σ. τ. vel κ. τ. σ. d in notis. 604 τῇ τεκούσῃ VABD. δυσμενῆ D. ξυνιέναι VBDb. 605 ὦ CM et Eur., ὦ A, ὡς VBb, ὠ D. 606 ὡς ἴδμεν A. οἶδα οὐχ' V, οἶδ' οὐχ BDb. 608 κἂ ἑκ. M. 609 ἰὼ παῖ παῖ. ὦ ὦ A. μοι bis V.

ΧΟΡΟΣ.

Τί γοῦν, τί δράσεις, ὦ παθοῦσ' αμήχανα; 610

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Οὐκ οἶδα πλὴν ἓν, κατθανεῖν, εἰ μὴ τάχει
τῶν νῦν παρόντων πημάτων ἄκος λάβω,
ὡς ἐστὶν ἐλπὶς λίαν ἀσφαλεστάτη·
μίαν μόνην μεῖναί με δεῖ τὴν αὔριον,
ὡς ξυμπεραν θῇ φροντὶς, ἥ με νῦν τρύχει. 615
Ἀλλ', ὦ φίλ' Υἱὲ, μή μ' ἐρημόν σου λίπῃς.

ΗΜΙΧΟΡΙΟΝ.

Αἴ αἴ·
Θρηνοῦσα πολλὰ τρανὸν οὐδὲν δεικνύεις·
πῇ γάρ μ' ἀπαγγέλεις ἀκούειν δείματα
πείθεις τε πολλὰ δειματοῦσθαι τοῖς λόγοις,
πῇ δὲ θρασύνεις, κοὐδὲν ἄρα καθαρῶς. 620

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Οὐ μακρὰν ἔσται τέρμα τῶν ἠλπισμένων.

ΕΤΕΡΟΝ ΗΜΙΧΟΡΙΟΝ.

Αὐτὴ μὲν οὔπω ναὸς εἰσέβην σκάφος,

610—12 Hipp. 593—95. 613 Med. 738. 614 sq. Med. 342 sq. 616 Med. 707. 617 Rhes. 39 sq. 618 Rhes. 34. 620 Rhes. 35. 622—32 Troad. 688—98.

---

610 *Χορός* VBD, nulla personarum mutatio in CMA. 611 *πλὴν ὂν* BD, *πλῆν τοῦ κ.* V. *μὴ τάχει* om. CM. 613 *ἔστιν* D, *ἐστὶν* ceteri et de. 614 *μόνην μεῖναί μοι δεῖ* A literarum quinque spatio vacuo. *δὴ* B. 615 *ξυμπεραθῇ* VB, *ξυμπερασθὲν* D. *ἡ νῦν με* V. *τρέχει* A. 616 *σοῦ* V, *σου νῦν λ.* A. 618 *πῇ μὲν γὰρ* A. *ἀπαγγέλεις* MVAB, *ἀγγέλεις* D, *ἀπαγγέλλεις* C et Eur. et de. 620 *θαρσύνεις* B et Eur. 621 *ἐστιν* D. *πημάτων ἠλπ.* BD, *πημάτων ἐλπισμένων* V et in marg. *γρ. ἐστὲ πημάτων ἐλπισμένα.* 622 *ἕτερον* om. ABD. *αὐτὴ* CVA et Eur., *αὐτῇ* M, *αὔτη* BD. *ναὸς* CVBD et Eur., *νηὸς* A et m. rec. inter versus B. *οὔπω νηὸς εἰσεύην* M.

γραφῇ δ' ἰδοῦσα καὶ κλύουσ' ἐπίσταμαι·
ναύταις γὰρ ἦν μέτριος ᾗ χειμὼν φέρειν,
προθυμίαν ἔχουσι σωθῆναι πόνων, 625
ὁ μὲν παρ' οἴαχ', ὁ δ' ἐπὶ λαίφεσι βεβὼς,
ὁ δ' ἄντλον εἴργων ναός· ἦν δ' ὑπερβάλῃ
πολὺς ταραχθεὶς πόντος, ἐνδόντες φορᾷ
παρῆκαν αὐτοὺς κυμάτων δρομήμασιν.
Οὕτως δὲ κἀγὼ δείν' ὁρῶσα πήματα 630
ἄφθογγός εἰμι καὶ παρεῖσ' ἐῶ στόμα·
νικᾷ γὰρ, ὡς οὐκ ἐκ Θεοῦ, δεινὸς κλύδων.
Σὲ δ' ἐλπὶς ἀσφαλεστάτη δ' εἴθε τρέφοι,
δέσποινα παγκοίρανε, μῆτερ Κοιράνου.
Ἀλλ' ἐκ λόγου γὰρ ἄλλος ἐκβαίνει λόγος, 635
τίν' ὧδε δ' αὖ δέδορκ' ἰθύνοντα δρόμον;
Ἁ ἄ· τίνα στείχοντ' ἀθρῶ νῦν ἐνθάδε
στυγνοπρόσωπον, δακρύων πεπλησμένον;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Δέσποινα κούρη, Δεσπότου μῆτερ Λόγου,
μή με στυγήσῃς· οὐχ ἑκὼν, ἑκὼν δ' ὅμως 640
λύπρ' ἀγγελῶ σοι πρὸς παλαιοῖς καὶ νέα.

635—37 Troad. 708—10. 640 sq. Troad. 712.

---

624 ἦν pro ἦν A. ᾗ evanidum in A, ᾗ CM, ἡ D. 626 οἱ μὲν A. οἴαχ' ὅδ' VD. λαίφεσι CM, λαίφεσιν Eur., λαίφοισι VABD. βεβώς V et γρ. βιβώς, B βιβὼς superscripto ε, D βεβῶς. 627 ὅδ' V. ἄντλων M. ὑπερβάλλῃ V. 628 πολὺς CMA et Eur., πολὺ VBDb. ἔνδον τις φορᾷ BVD, hi τίς. 629 παρῆκαν omnes, παρεῖσαν Eur. Cf. pag. 20. αυτοὺς omnes et Eur. Palatinus B et fort. alii, αὑτοὺς Eur. plurimi et de. Cf. pag. 21. 630 οὕτω VD. δεῖν' A, sine acc. V, δεί'νο ερῶσα D. 631 ἄφθογγος εἰμὶ VD, fort. recte. 632 νικᾷ om. M lacuna relicta, in C rec. m. in lacuna positum. 633 ἀσφαλὴς εἴθε omnes, V cum nota λείπει τι, posui ἀσφαλεστάτη δ' εἴθε. cf. vv. 590, 613, 1609. τρέφει B, τρέφε D. 635 ἄλος cum λ inter versus M. 637 ἁ ἁ VBD. στείτ' M. 640 μήτε στ. VBD. στυγνήσης VD. 641 λύπρ'

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Τί δ' ἐστίν; ὥς μοι φροιμίων ἄρχῃ κακῶν.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Δέσποινα κούρη, πῶς ἐρῶ; πῶς σοι φράσω;
σοὶ γὰρ μερίμνης ἄξιον φέρω λόγον
σφοδρᾶς τ' ἀνίας καὶ πικρῶν ἀλγηδόνων. 645
Ὦ πότνια κούρη, σεμνοτάτα παρθένε,
ὥς σε στενάζω λυγρὸς ὢν μύστης, ὅμως
τῷ Μυσταγωγῷ πιστὸς, κἂν πάσχουθ' ὁρῶ.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Τί δ' ἐστίν; Ἑβραίων τί μηνύεις νέον;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Παῖς νῦν σὸς οὐκέτ' ἔστιν, ὡς εἰπεῖν ἔπος· 650
δέδορκε μέντοι φῶς ἐπὶ σμικρᾶς ῥοπῆς.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Πῶς φής; τί τοῦτ' ἔλεξας; οἶδας δ' αὖ πόθεν;
Ἄγ', εἰπέ μοι, φράσον, τίνι θνήσκειν μόρῳ
Χριστὸν τανῦν φῆς, Παῖδ' ἀθανάτου Πατρός;
ὡς ἐλπὶς ἦν καὶ τόνδ' ἀθάνατον μένειν 655
ῥύστην τ' ἔσεσθαι παντὸς Ἰσραὴλ γένους.

642 sq. Tro. 714 sq. 644 Hipp. 1146. 646 Hipp. 61, 65. 647 Bacch. 1016. 649 Bacch. 1018. 650 sq. Hipp. 1151 sq. 652 Bacch. 1021. 653 Bacch. 1030. 654 Matth. 16, 16. 655 sq. Luc. 24, 21.

om. A. σου BD. παλαιὰ VDB, hic cum οἷς inter versus. 642 ἔστιν M. φρημίων CM. ἄρχῃ CMAD, ἀρχὴ VB cum tribus Eur. codicibus. 645 τ' ἀλγ. V. 646 πότνια D et Eur. σεμνοτάτη D. 647 στενάξω int. vers. B. λυπρὸς VBDb. 649 ἐστί· ἑβρ. M. τὶ μην. V, τί μην. ceteri, τι Eur. et de. 650 οὐκ ἔστιν CM. εἰπεὶ M. 651 ῥᾶς ῥοπῆς om. CM. 652 φῆς MV et corr. ead. m. D, φῆς CABd. δ' αὖ πόθεν om. CM, δ' αὐτόθεν BDb, δ' αὖ τόδε; V. 653 θνήσκειν M, θνήσκει ceteri et Eur. et de. 654 φῆς MV, φῆς ceteri. 655 ὡς CMA, ὃν VDB, hic inter versus ὃς. ἀθανάτου CM, ἀθάνατος D.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἐπεὶ πόλιν γε τῆσδε Σαλομὼν χθονὸς
λιπόντες ἀφίκανον ἐς στρωτοὺς λίθους
ἄνακτ' ἐμὸν σύροντες ἀλάστωρ ὄχλος,
αὐτίχ' ὅμιλος οὐρανοδρόμῳ ξύλῳ 660
ἀνῆγον, ἦγον, ἦγον εἰς ἄκρον τέλος,
ὀρθὸς δ' ἐς ὀρθὸν αἰθέρ' ἐστηρίζετο.
Ἐς κλῶνα δ' ἐγκάρσιον ἄλλον εὐθέως
ἔτεινον, ἐξέτεινον, ἥλωσαν χέρας,
πόδας δὲ καθήλωσαν ἐν πηκτῷ ξύλῳ. 665
Ὡς δ' ἔσχον οὕτως Δεσπότην ἠρτημένον,
ἄλλοι μὲν αὐτὸν καλάμῳ κραταιβόλῳ
ἔβαλλον, ἀντίπυργον εἰσβάντες πέτραν,
ἄλλοι δ' ὑσώπῳ σπόγγον ὄξους ἔμπλεον,
χολῇ κεκραμένου δ' ἀνῆγον ἐς στόμα, 670
οἷδ' ὡσὶν ἠχὴν οὐ σαφῶς δεδεγμένοι,
οὔτ' εἶδον, οἵ' ἔρεξε θαύματ' ἐν βροτοῖς,
ἄλλως διῆγον καὶ διήνεγκαν κάρας

---

657 sq. Bacch. 1032 sq. 658 Act. Pil. B 10, 3. 660 sq. Bacch. 1053. 661 Bacch. 1054. 662 Bacch. 1062. 663 Bacch. 1057. 664 sq. Act. Pil. B 10, 3. 666—68 Bacch. 1084—86. 669 Bacch. 1088. 669 sq. Io. 19, 29, Matth. 27, 34. 48. 671 Bacch. 1075. 672 Act. Pil. B 13, 2. 673 Bacch. 1076, cf. Marc. 15, 29.

---

657 Σαλομὼν CB, Σαλομῶν M, Σαλομῶ D, Σολομὼν A, Σολύμων V. 660 δρόμῳ pro ξύλῳ A. 662 εἰς V. 666 ἔσχον V cum γρ. εἶχον. Idem οὕτω. 667 κρατεμβόλῳ A, κράτα βάλον V et γρ. κραταιβόλω. 668 ἔβαλον VD. 669 ὕσσωπον et ἔμπλεω A, ἔμπλεων B. 670 κεκραμένον ἀνῆσον A. ἑστόμα M. 671 οἷδ' ABD, οἳ δ' Vd. οἷδ' ὡσὶν ἠχὴν om. CM lacuna relicta. ὡς σαφῶς VBD. A fortasse δεδεγμένον, quod DV, hic cum γρ. δειγμένοι. 672 οὔτ' εἶδον, οἵ' om. CM cum lacuna. ἔρρεξε VD, ἔρεξε ceteri, cf. 379. 673 μάρας A, κάραν CM, κόρας Eur.

καὶ στέρν' ἔτυπτον ἀμαθῶς ἀγνωσίᾳ.
Ἐγὼ δὲ πόρρω, (Δεσπότῃ γὰρ εἰπόμην,) 675
πρῶτον μὲν εἰς χλοηρὸν ἵζόν που νάπος
τά τ' ἐκ ποδῶν σιγηλὰ καὶ γλώσσης ἄπο
ἔσωζον, ὡς ὁρῶν νιν, οὐχ ὁρώμενος
ὄχλῳ κακεργάτῃ τε καὶ μιαιφόνῳ·
σέ·τ' αὖ δακρυχέουσαν ἑστῶσαν ἰδὼν 680
ἦλυθον εἰπεῖν οὐ καλῶς πεπραγμένα.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ἰώ μοι, ἰώ·
Αἶ αἶ, τί δράσω; καρδία γὰρ οἴχεται.
Πῶς πῶς δ' ἔτι ζῶ καὶ φέρω ταῦτα κλύειν;
ἰδεῖν δὲ ταῦτα πῶς ποτ' οἶσω παντλάμων; 685
Ἴτ', ὦ γυναῖκες, τῆς Γαλιλαίας τέκνα,
προσείπατ' αὐτὸν καὶ προπέμψατε χθονός.
Ὦ δεῦτε, φίλαι, δεῦτε, λίπωμεν δέος.

ΧΟΡΟΣ.

Σὺ γὰρ φύγῃς τὸν δῆμον, ὡς τί μὴ πάθῃς;

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Κἀγὼ δὲ τόνδε λοιπὸν εἰς τί καὶ τρέσω; 690

674 Luc. 23, 48. 675 Bacch. 1035. 676—78 Bacch. 1037—39. 682, 685, 688 Act. Pil. B 10, 2. 683 Med. 1029. 684 Med. 146. 686 sq. Hipp. 1096 sq. 688 Med. 881.

674 ἔτυπον M. 675 εἰπόμην MD. 676 μὲν om. CM. χολόηρὸν M. ἵζον V, ἴζον D, ἵζον CBd, ἵζον M, ἴξον A. ποῦ M. 677 τάδ' A. ἐκποδὼν CM et Eur. cod. σίγηλα VD, σιγηλᾶ A. 678 νῦν A, pro quo C ἐστιν, M ἐστι. 680 δάκρυ χέουσαν AB. ἱστῶσαν B. 682 Θεοτ. om. M. ἆ. ἆ. ἆ ἆ. φεῦ. φεῦ. φεῦ A. μοι bis V. 683 αἶ B a sec. m. 684 ζῶ ἐφέρω M. 685 ἰδεῖν τε A. παντλάμων CA, παν-πλάμων M, παντλήμων VBb, παντλέμων D. 686 ἴτ' ὦ γυ-ναιγυναῖκες et τέκσα M. 687 αὐτῷ A. 689 Χορός om. CM. φύγε DB, hic cum ης inter versus, φύγε οὖν δ. V. ὡς τιμὴ πάθοις A. 690 Θεοτ. om. MD. In hoc dehinc nulla personarum indicatio. δὲ om. VBD. λιποῦσα εἰς Vb, λιπών

Ἴωμεν οὖν, ἴωμεν, ἀπέστω φόβος·
τί γὰρ ἔτι ζῆν κέρδος ἡμῖν ἐνθάδε;
Ἀλλ' ἀπίωμεν, ὡς ἴδω Παιδὸς πάθη.
Ἰώ μοι, ἰώ·
Γυναῖκες, ὄψιν φαιδρὰν οὐχ ὁρῶ Τέκνου· 695
χροιὰν γὰρ ἠλλάξατο καὶ κάλλος ξένον.
Γυναῖκες, ὄμμα στυγνὸν ὡς εἶδον Τέκνου,
ποθῶ τεθνᾶναι, ζῆν δ' ἔτ' οὐδαμῶς στέγω.
Χωρεῖτε χωρεῖτ', οὐκέτι τὸ ζῆν φέρω.
Ὦ κοινὸν ὠφέλημα θνητοῖσιν φανεὶς, 700
Τέκνον ποθεινὸν, τοῦ δίκην πάσχεις τάδε;
ποινὰς δὲ ποίων ἀμπλακημάτων τίνεις;
ἁγνὰς γὰρ, ἁγνὰς χεῖρας αἱμάτων φέρεις
ἁγνά τε χείλη καὶ μέλος πᾶν καὶ στόμα,
ψυχὴν πάναγνον ἄδολόν τε καρδίαν. 705
Καὶ πῶς ὁρῶ λῃσταῖς σε συνηρτημένον;
οὐδ' ἐξ ἐπακτοῦ τινὸς ἐχθρῶν πημονῆς,
φίλος δ' ἀπόλλυσ' οὐκ ἄκουθ' ἑκουσίως
μύστης, ὃν ὑπέδειξας ἄρτῳ σοῖς φίλοις
φειδεύμενος τάλανος, ὡς φύγῃ κακὸν, 710

692 Med. 146. 695, 697 Med. 1030. 696 Med. 1157. 696, 698 Act. Pil. B 10, 4. 699 Med. 1064. 700 sq. Prometh. 613 sq. 702 Prom. 620. 703 sq. Hipp. 316 sq. 704 sq. Psalm. 11, 3. 706 Matth. 27, 38. 707 sq. Hipp. 318 sq. 709 Io. 13, 18.

εἰς D. 694 ἰὼ ἰώ. ἰὼ ἰώ μοι μοι A. 695 τέκνον M. 696 χρηὰν M. ἠλάξατο V. 698 τεθνάναι MV. τ' ἔτ' A. στέγω CMA, σθένω VBDb. 699 οὐκ ἔτι M. 700 ὦ A. ὀφέλημα B. θνητοῖσιν CM et Aesch., θνητοῖσι ceteri. 701 τάιδε M. 705 πανάγνοον M. 707 οὐδ' ἐξεπ. V, ἐπακτοῦ B cum αι super α, ἀπακτοῦ et πημοναῖς A. 708 φίλου V cum ς int. vers. ead. m. ἀπόλυσ' CM. ἄκωνθεκουσίας M. 709 μύστης om. B a pr. m. ἀπέδ. D. 710 φειδευμενος C sine acc., φειδεύμενος ead. m. in φειδευμένου mut. A.

κἂν οὐ συνῆκεν ἐμπαγεὶς βροχώμασι.
Τίνος δ' ἕκητι γῆς ἀποστέλλει Πατὴρ,
τί σ' ὧδ' ἀτίμως ἠθέλησε τεθνάναι;
Δύστηνος, οἷον οἷον ἔργον νῦν βλέπω
οὐ τλητὸν οὐδὲ λεκτὸν, ἀλλ' ἀπωλόμην. 715
Αἴ αἴ, Τέκνου, σῶν πανταδίκων σφαγμάτων·
αἴ αἴ μάλ' αὖθις, ὡς κακῶς διόλλυσαι,
οὐκ ἐξαμαρτὼν αὐτὸς, ἀλλ' ἁμαρτίας
πρώτης γυναικὸς ἐξιώμενος βλάβην.
Οἶδ' οἶδα μὲν τάδ', οἶδα δ' οὐχ, ὅπως φράσω, 720
καὶ συνιῶ μὲν, οἷα ταῦτ' ἔσται τάχει,
ἄλγος δ' ὕπερθεν τῶν ἐμῶν ἐλπισμάτων,
στένω τε πυκνὰ συμφορᾷ νικωμένη,
δάκρυσί τε βλέφαρα θερμοῖς τέγγεται·
ἀεὶ γάρ ἐστι τῶν γυναικείων φύλον 725
πολύστονόν τε καὶ πολύδακρυ πλέον.

---

712 Med. 282. 713 Med. 1197. 714 Hipp. 840, Orest. 826. 715 Hipp. 841, 872. 716 sq. Troad. 630 sq. 718 sq. Orest. 642 sq. 720 Hipp. 1089. 721 sq. Med. 1066 sq. 723 Hipp. 460. 724 Hipp. 848. 725 Med. 232. 726 Med. 890.

---

711 post lacunam pergit C κεν ἐμπ., sed M κον ἐμπ. συνῆκε VABD. κἂν πεσὼν A, καμπεσὼν D, κἀμπεσὼν Vb, καμπεσεσὼν βρ. B. 712 γῆς ἀπ. CMA, γέ σ' BD, σέ γ' Vb, γῆς σ' d, τίνος μ' ἕκατι γῆς ἀπ. Eur. 713 τί σ' ὧδ' C, τίς' ὧδ' M, τίς ὧδ' VAB, τός ὧδ' D. τεθνᾶναι CMVD. 715 ἀπωλλύμην VB, ἀπολλύμην D. 716 αἴ B. σφαλμάτων V. 717 μὴλ' M. κακὸς B. 718 ἐξ ἁμαρτῶν V, ἐξαμαρτιῶν D, ἐξ ἁμαρτιῶν ceteri, ἐξαμαρτὼν Eur. 719 πρῶτος VBD. 720 οἶδα δ' οὐχ AB et Eur., οἶδα οὐχ V, οἶδ' οὐχ CMD. ὕπερ pro ὅπως A. 723 πυκρὰ V, συμφορὰ AD. 724 θερμῆς M. θερμοῖς ἐκβρέχω A, in C glossa βρέχεται, μαλάττεται. 725 τὸ γυναικεῖον libri, τῶν γυναικείων posui, cf. 1631. φύλον VDd, φῦλον ceteri. 726 πολύστηνον B.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ.

Ἴδ', ὦ γυναικῶν ἐξ ἁπασῶν βελτίων,
ὁ παρθένος πάρεστιν υἱός σοι νέος,
ἰδοὺ δὲ καὶ σοὶ, μύστα, μήτηρ παρθένος.
Τί γοῦν, τί, γύναι, δακρύοις τέγγεις κόρας; 730
τί δ' αὖ κατηφεῖς ὄμμα καὶ δακρυρροεῖς
καὶ συγχυθεῖσ' ἕστηκας, ἡνίκ' εὐτυχεῖς,
κοὐκ ἀσμένη τόνδ' ἐξ ἐμοῦ δέχῃ τρόπον;
Ταῦτα ξυνῳδὰ τοῖς προηγορευμένοις,
οἷς αὐτὸς εἶπον καὶ θεοπρόπων στόμα. 735
Νῦν καιρὸς ἐχθρὸν γηγενῶν τίσειν δίκην.
Τί δῆτα λοιπὸν σῷ γ' ἐπιστένεις Τέκνῳ;

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Οὐδέν· λαοῦ τοῦδ' ἐννοουμένη πέρι
ἔγωγ' ἐμαυτῇ πρὸς λόγους ἀφικόμην
καὶ τούσδε θρηνῶ συμφορᾷ νικωμένη 740
ὦμωξά θ', οἷον ἔργον ἔστ' εἰργαστέον

727—29 Io. 19, 26 sq. 730 Med. 909. 731 Med. 999. 732 Med. 991. 733 Med. 911. 734 Med. 995. 735 Luc. 18, 31 et saepe. 736 Med. 762. 737 Med. 916. 738 Med. 912. 739 Med. 859. 740 Hipp. 460. 741 sq. Med. 786 sq.

---

727 *Χριστός* sine art. semper V. Huius versus loco in A *φεῦ φεῦ, ἰὼ ἰώ*. 728 *πάρεστιν* (sine *ν* D) *ὡς υἱὸς φίλος* VABD. 729 *καὶ σὴ* A. *παρθένου* B a sec. m. 730 *δακρύεις* A. 731 *κατηφεῖς* CVBD et Eur., *κατηφῆς* M, *κατηφὴς* A. *δακρυρροεῖς* om. CM. 732 *συγχυθεῖς* M, *συγχυθεὶς* D. *ἕστηκας* CMA et saepius. 733 *ἀσέμνη* A. 735 *αὐτὸς εἶπον* Md, *αὐτός τ'* ceteri. *θεοπρέπων* M. 736 *τίσειν* CMVAD et Eur., *τίσεις* B, qui in marg. *τουτέστι τὸν διάβολον*. 737 *σῷ γ' ἐπ.* CMA, *ὡς ἐπ.* VBDb. 738 *οὐδὲν λαοῦ* sine interpunct. VABD. *ἐνοουμένη* MD. 739 *ἐμαυτῇ* CM et Eur., *ἐμαυτὴ* V, *ἐμαυτὴν* A, *ἐμαυτοῦ* BD. 741 *οἴμωξα θ'* DV, hic *γρ. οἰμώξασθ'*. *ἐργαστέον* Eur. et b.

τοὐντεῦθεν αὐτοῖς, οἵ σ' ἀνήρτησαν, Τέκνον,
καραδοκῶ τε πάνθ', ὅπη προβήσεται.
Λύπη δὲ κρείσσων καὶ βεβαίας ἐλπίδος.
Τον μὲν γὰρ ἡμῶν δυσμενῆ πεφυκότα 745
ῥᾷον κτενεῖς σὺ καὶ καταβάλῃς μόρον
θᾶττόν τ' ἀνιὼν τοὺς ἀλάστορας τίσεις·
γυνὴ δὲ θῆλυ κἀπὶ δακρύοις ἔφυ·
ὅθεν κἀγὼ στένουσα καὶ πεπληγμένη
κέντροις ἀνίας ἡ τλάμων ὀδύρομαι. 750
Εἶμ' εὐκλεὴς μέν, ἀλλ' ὅμως ἀπόλλυμαι
στερουμένη σῆς θεσπεσίας μοι θέας.
Ὡς γὰρ ἄελπτον δρᾶμα προσπεσὸν τόδε
ψυχὴν διέφθαρκ'· οἴχομαι γοῦν, τοῦ βίου
χάριν μεθεῖσα κατθανεῖν χρῄζω, Τέκνον· 755
καὶ γὰρ ἔρημος ἄπολίς τε τρύχομαι,
οὐ μητέρ', οὐκ ἀδελφὸν οὐδὲ συγγενῆ
μεθορμίσασθαι τῆσδ' ἔχουσα συμφορᾶς.
Κἂν μὴ τάχιστ' ἴδω σε, πῶς οἶσω, Τέκνον;
Ἀλλ', ὦ φίλ' Υἱέ, μή μ' ἔρημόν σου λίπῃς. 760

---

743 Med. 1106. 744 Med. 1067. 745 sq. Hipp. 43 sq. Cf. 1 Corinth. 15, 26. 748 Med. 915. 749 sq. Hipp. 38 sq. 751 Hipp. 47. 752 Hipp. 833. 753—55 Med. 226—28. 756—58 Med. 256—58. 760 Med. 707.

---

742 αὐτοί σ' οἵ σ' ἀν. C, αὐτοίς' οἵσανήρτησαν M. 745 πεφυκότα CM, βροτοκτόνον ceteri. 746 καταβάλῃς M, καταβάλεις CAD, καταβάλλεις VB, καταβαλεῖς de. μόρω V. 747 τ' CMA, δ' VBDb. 751 εἶμ' εὐκλεὴς om. CM lacuna relicta, reliqua huius versus in M in initio paginae erasa, sed in fine antecedentis manu sec. adscripta. 752 om. D. τερουμένη C. θεσπεσίας CMVA et int. vers. B, θεσπεσίου B. 753 ἄελπον δράμα VD. 754 διέφθαρκεν· οἴχομαι ῥοῦν βίου VBD, διέφθαρκεν· οἴχομαι γὰρ βίου A. 756—59 om. A. 756 ἄπολις τ' οὖσα CM, ἔρημός τ' εὔπολίς τ' οὖσα B, ἔρημος τ' ἄπολις τ' οὖσα VD, sed hic ὕπολις. At ἄπολις οὖσ' Eur., ἄπολίς τε τρ. d in notis. 757 οὐ συγγ. M. 759 πῶς οἵ τέκνον· M.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ.

Θάρσησον· εὖ γὰρ τῶνδ' ἐγὼ θήσω πέρι,
τὸ σὸν δ' ἄραρε μᾶλλον· ἐξηγοῦ Θεόν·
εὕρημα δ' οὐκ οἶσθ' οἷον εὕρηκας τόδε·
θήσω γὰρ αὖ σοι δῶρ', ἃ καλλιστεύεται
ἐν οὐρανῷ γαίῃ τε καὶ πάσῃ κτίσει. 765
Πολλῶν δ' ἕκατι τήνδε σοι δώσω χάριν.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Πέποιθα κοὔτι σοῖς ἀπιστῶ που λόγοις.
Κἀμοὶ τάδ' ἐστὶ λῷστα, γινώσκω καλῶς·
ἐγώ σ' ἔτικτον, οἶδα δ', ὡς ἐγεινάμην·
ὑπερτερεῖ δ' ἄλγημα τῶν ἐγνωσμένων. 770
Ἀλλ' ἄντομαί σε τοῦδε πρὸς σωτηρίου
πάθους, φέροντος ἀπάθειαν τῷ γένει,
μητροπρεπῶς τε σῶν ποδῶν ἐφάπτομαι,
οἴκτειρον, οἰκτιρόν με τὴν δυστλήμονα
καὶ μή μ' ἔρημον ἐκπεσοῦσαν σοῦ λίπῃς, 775
δέξαι δὲ χώρᾳ καὶ δόμοις ἐφέστιον,

---

761 Med. 913, Hipp. 523. 762 Med. 740. 763 Med. 711. 764 Med. 713, 934. 765 Matth. 28, 18. 766 Med. 714. 767 Med. 729, 914. 768 Med. 922. 769 Med. 917, Troad. 477. 770 Med. 1067. 771 Med. 704, Act. Pil. B 10, 4. 773—76 Med. 705—8.

---

761 huius versus loco A *Ὀτοττοτοτοτοί.* 762 *τὸ σὸν δ'* CB, *τὸ σόνδ'* M, *τοσόνδ'* A, *τὸν σὸν δ'* V, *τοσονδ'* sine acc. D, *τὸ σόν τ'* Eur. *ἄραρε* cum *γρ. ἄραγε* V, *ἄρα με* A. 763 *εὕρημ' δ'* V. 764 *αὖθι δῶρ'* A. 766 *ἕκατι* CM et Eur., *ἕκητι* VABDd. *χάριν* CMA et *γρ.* V et Eur., *δίκην* VBD. 767 *ἀπιστῶ λόγοις* M, *σοῖς πιστῶ σου λόγοις* A, *τοῖς λόγοις* VBD. 768 *γινώσκειν* D. 769 *ὡς σ' ἐγ.* Cd, *ὡς ἐγ.* ceteri. 771 *σου* B a pr. m. pro *σε*. *σωτηρίαν* CM. 772 *εὐπάθ.* A. 773 *τε* CMA et Eur., *δὲ* VBD. *ἐφάπτομε* M. 774 *με* inter versus ead. m. M. 775 *σοῦ* CMVD, *σου* A, om. B. 776 *χῶρα* et *ἔφεσιν* A.

ἣν θᾶσσον οὐ βούλοιο σὴν δίκην κρίναι.
Οὕτως ἔρως σοι πρὸς Πατρὸς τελεσφόρος
σκοποῦ γένοιτο, καὶ θανόνθ' ἑκουσίως
ἴδοιμι νεκρέγερτον ἥματι τρίτῳ, 780
ὡς αὐτὸς εἶπας πολλάκις πρὸς σοὺς φίλους·
τὸ πᾶν γὰρ οὕτως ἀσφαλέστερόν τ' ἐμοὶ,
σύ τ' αὐτὸς ὢν ὄλβιος ὀλβίου Πατρὸς
γνωσθεὶς ἀνυμνηθῇς γε πάσῃ τῇ κτίσει.
Μὴ γοῦν διάξω λυπρὸν εἰς μακρὸν βίον, 785
ὄχλος δ' ἀλαστόρων γε τίσει τὴν δίκην
τὸν Δεσπότην κτείνας σε γῆς τε καὶ πόλου.
Οὗτοι γὰρ, ὡς ἔδρασαν, εὕρωσιν κακὰ,
ἃ τοῖσι δυσσεβοῦσι γίνεται βροτοῖς·
ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτῶν φροντίδ' ὡς τέκνων ἔχω, 790
μή πως πάθωσιν οἱ προσήκοντες σφίσι,
πατρῷον ἐκπράσσοντες ἀσεβῆ φόνον·
ἀλλ' αὐτὸς, ὦ σπλάγχνον, θεηγενὲς φάος,

---

778 sq. Med. 709 sq. 780 sq. Matth. 16, 21. 782 Med. 738. 784 Marc. 16, 15, Rom. 16, 26. 785 Med. 1026. 786 Rhes. 887. 787 Rhes. 610. 788 Med. 1291. 789 Med. 750. 790 Med. 1290. 791 sq. Med. 1293 sq. 793 sq. Med. 1247 sq.

---

777 δυνδίκην M. κρῖναι CAB, in M incertum, utrum ῖ an ί, κρίναι Vde, κρύναι D. 779 θανόντ' V, θανών τ' D. 780 νεκράγερτον V. ἥματι MVAD. 783 αὐτὸς εἰ ὢν A. 784 ἀνυμνηθεὶς V, ἀνυμνησθῇς ABD. 785 ἐς VABD. 786 τ' ἀλαστόρων τέ γε A. 787 γε γῆς VBDb. πόντου V cum γρ. πόλου. 788 εὕρωσι VBb, εὕροσαν A et inter versus B, ἄρωσι D. 789 ἃ τί σοι A, ἃ τισι B, ἃ τοῖ εἰδυσσευοῦσι M, δυσεβ. VD. 790 αὐτὸν BD. τέκνον D. 791 μή πωσοπάθωσιν M. 792 ἐκπράσσοντες CMA et Eur., ἐκπράσοντες V, ἐκφράσοντες BD. ἀσευῆ CM. 793 σπλάχνον ἐμὸν φάος D. φάος om. A.

κάτειργε, κατάπαυσον, ἕξελ' ἐκ φόνου
ἐγκατάλειμμα σπέρματος πεφιλμένου. 795

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ.

Αἰνῶ, γύναι, τάδ', οὐδ' ἐκεῖνα μέμφομαι,
πολλῶν δ' ἕκητι τήνδε σοι δοῦναι χάριν
ἐγὼ πρόθυμός εἰμι, κοὐκ ἂν ἐκπέσῃς.
Συλλήψομαι γὰρ τοῦδέ σοι πάμπαν σκοποῦ,
αὐτή τε γνοίης ζημίας ἀντιστροφὴν, 800
ἀπαλλαγεῖσα τῆσδε τῆς ἀθυμίας.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ὤμοι, φρενὸς σῆς εὐγενοῦς τε κἀγαθῆς·
Ὦ Τέκνον, οἵᾳ συμφορᾷ συνεζύγης·
τὸ δ' εὐγενές σου τῶν φρενῶν σῶον μένει·
ὅσην ἀεί μοι τὴν προμήθειαν φέρεις· 805
Ταῦτ' ἐννοηθεῖσ' ᾐσθόμην ἀβουλίαν
πολλὴν ἔχουσα καὶ μάτην λυπουμένη
μάτην θ' ἑαυτῇ πρὸς λόγους ἀφικόμην.

ΧΟΡΟΣ.

Ἄ ἄ·
Πολυστόνων ἄϊον ἰαχὰν γόων,

---

796 Med. 895. 797 sq. Med. 714 sq. 799 Med. 933. 800 Med. 1212. 802 Hipp. 1448. 803 sq. Hipp. 1381 sq. 806 sq. Med. 869 sq. 808 Med. 859. 809 Med. 206.

---

794 κάτειργε VB et Eur. plurimi, πάτειργε CM, κατείργε D, καταργε A. ἕξειργε φόνου VB, hic cum λε inter versus, ἐξειγερ φ. D. 795 πεφιλμένον B. 796 huius versus loco in A αἳ sexies. οὐδ' CMD et Eur. plurimi, οὐκ VBb et Eur. unus Florent. 798 ἐκπέσοις V. 799 σκοπὸν A. 800 αὐτό τε B. 804 σου om. AB. 805 φέρῃς V. 806 ἐλαθόμην ἀβ. A. 808 ἑαυτὴν VB, ἑαυτοῦ D. 809 Χορός CMVB (in A personae non ubique indicatae), ἡμιχ. b. ἃ ἃ CMVAD, ἃ ter B, bis b. ἰ ἀχὰν D, ἀχὰν A et a pr. m. B.

φωνὰν ἔκλυον, ἔκλυον βοὰν στύνων, 810
θεοκλυτεῖ δ', ὡς ἄρα δεινά τις παθών.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Καὶ μὴν ὁ κλεινὸς ἄπο δὴ στείχει Πέτρος,
σκυθρωπὸς, οἰκτρὸς καὶ κατανενυγμένος,
θεοκλυτεῖ τις δ' ὡς κακὸν ῥέξας μέγα.
Τί, Πέτρε, θρηνεῖς; Δεῖν' ἔπραξας, ἀλλ' ὅμως 815
ἔτ' ἔστι καὶ σοὶ τῶνδε συγγνώμης τυχεῖν.
Ὦ Τέκνον, ὦ φίλτατον, ὦ Θεοῦ Λόγε,
σύγγνωθ'· ἁμαρτεῖν δ' εἰκὸς ἄνθρωπον, Τέκνον,
καὶ Πέτρος ἐξήμαρτε τοὺς ὄχλους τρέσας.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ.

Στέγουσα νῦν ἄπιθι, μῆτερ παρθένε· 820
λύω δὲ Πέτρῳ σφάλμα χρῃζούσης σέθεν·
καὶ γὰρ πάροιθεν σοῖς ἐπειθόμην λόγοις
σῆς εὐσεβείας κἀγαθῆς φρενὸς χάριν.
Καί μοι τὸ μὲν σὸν ἐκποδὼν ἔστω λόγου·
ἕλκει δὲ καὶ δάκρυα πολλήν μου χάριν 825

---

810 Med. 133. 811, 814 Med. 209. 812 Hipp. 1332. 813 Hipp. 1141. 815 sq. Hipp. 1315 sq. 817 Med. 1386. 818 Hipp. 610. 820 Hipp. 1434. 821 sq. Hipp. 1436 sq. 823 Hipp. 1413. 824 Med. 1211.

---

810 φωνὴν VDb. 811 ὡς κακὸν ῥέξας μέγα D. παθών om. CM. 812 Θεοτ. CMVB, quod be apponunt v. 815. 813 κατανενιγμένος A, κατενενενεγμένος D, κατεννυεγμένος BV, hic cum γρ. νεννυ. 814 τίς V, om. ceteri. ὡσεὶ κακ. de. Hic desinit codex D. 815 δεῖν' A, sine acc. V. 816 ἐστὶ et ξυγγν. V. καὶ σῶν A. 819 ὄχλον M. 820 huius versus loco in A: Πέτρος. Ἰὼ ἰὼ πεπεῦ. στέγουσα CMB, στείχουσα B inter versus et V ex Eur., qui στεῖχε. 821 σφάλμα Πέτρῳ B, τρω et inter versus πε M. σφάλχρηζούσης CM. 824 sq. om. A, in CM eadem manu lacunae unius versus immissi sunt. τὰ μεν M. ἔσται λόγον V cum ω et ου int. vers. ead. manu.

καὶ πάντα λύει δεσμὸν ἀμπλακημάτων.
Σοί τ' αὖ παραινῶ· μηδένα βροτῶν στύγει,
μηδ' οἵ μ' ἀπηώρησαν ἀνόμως ξύλῳ

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ὤμοι, φρενὸς σῆς εὐμενεστάτης ἀεί·
ὡς οὐδὲ πάσχων δυσμεναίνεις τῷ γένει 830
οὐδὲ προσηλώσασιν ὀργίζῃ ξύλῳ.
Τίς γὰρ ἂν ἔτλη θυμὸν ὀργῆς σου, Τέκνον;
ἢ τίς ἀγανάκτησιν ὑπέστη σέθεν;

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ.

Ἄπιθ' ἄπιθι δυσμενῶν νῦν ἐκ μέσου·
ὧνπερ γὰρ οὕνεκ' εἰς ἐμοὺς ἧκες λόγους, 835
τὰ μὲν πέπρακται, τῶν δ' ἐγὼ μνησθήσομαι.
Ἐνταῦθα μέν σοι τῶνδ' ἀπαλλάσσω λόγον.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ἄραρεν, ὡς ἔοικεν, ὦ τάλαιν' ἐγώ·
Αἰ αἰ· τίν' ἐκφωνεῖς φρικώδη τήνδ' ὄπα
γλυκασμὸς ὢν ὅλος δὲ καὶ θυμηδία; 840
Τίνος γε διψῶν ἀπεγεύσω πικρίας;
Αὖθίς τε διψᾶν κάρτα κέκραγες μέγα.

---

827 Hipp. 1429. 829 Hipp. 1448. 832 Psalm. 68, 25; 75, 8. 833 Psalm. 129, 3. 835 sq. Med. 919 sq. 837 Med. 785. 838 Hipp. 1088. 841 Matth. 27, 34. 842 Io. 19, 28.

---

827 σοὶ ταῦτα παρ. A. στύγει CM, στυγεῖν V et m. sec. B et Eur., στέγειν A et a pr. m. B. 828 μηδ' οἱμαπηώρυσαν M. 829 εὐγενεστάτης V. 834 ἄπιθ' om. CM, ἄπιθι ἄπιθι AB. 835 ἧκεις A et Eur. 837 μέν σοι CMB, μέν σε VAb, μέντοι Eur. ἀπαλλάσω M, ἀπαλάσσω V. λόγον Cd, λόγων ceteri, τόνδ' et λόγον Eur. 838 Θεοτ. om. M. 839 αἰ semel, et ἐκφανεῖς A, ἐκφωνεῖ V, ἐκφωνῶ B, ἐκφωνῆς CM. 840 δὲ om. V. 842 κέκραγες CMVB, κέκραγε A. μέγα om. B, pro quo τέκνον V.

ΧΟΡΟΣ.

Κραυγῆς ἀκούσασ' ἐκπέπληγμαι παντλάμων
ἐγώ· τὸ μέντοι πρᾶγμ', ἐφ' ᾧ τανῦν στένεις,
οὐκ οἶδα, βουλοίμην δ' ἂν ἐκ σέθεν κλύειν. 845
Φθέγξαι τι, δεῦρ' ἄθρησον. Ἰώ μοι κακῶν·
Τί τί σὸν ὄμμα χρώς τε συντέτηκε νῦν;

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Σιγήσατ', ὦ γυναῖκες, ἐξειργάσμεθα·
ἐπίσχετ' αὐδήν· Παῖδ' ἐρωτῆσαι θέλω·
ὁρῶ γὰρ ἤδη τόνδε πλησίον μόρου, 850
ναὶ ναὶ βλέπω κλίναντα πάντιμον κάραν,
μικρὰν λιπόντα ῥᾳδίως ὁμιλίαν.
Ἔα, τί λεύσω; σὸν δέμας νεκρὸν, Τέκνον,
ἀθρῶ, μεγίστου θαύματος τόδ' ἄξιον,
ὃς ἀρτίως κέκραγε πρὸς τὸν Πατέρα 855
φωνῇ κραταιᾷ γεῖσσα γῆς ταραξάσῃ,
οὗ πᾶσα μὲν χθὼν φθέγματος πληρουμένη
φρικῶδες ἀντεφθέγξατ', εἰσορῶσι δὲ
θέαμα κρεῖσσον ὀμμάτων ἐφαίνετο,

843—45 Hipp. 899—901. 846 Hipp. 300. 847 Med. 684. 848 Hipp. 565. 849 Hipp. 567. 850 Hipp. 1433. 851 Io. 19, 30. 852 Hipp. 1435. 853 Bacch. 1269, Hipp. 902 sq. 854 Bacch. 1270, Hipp. 903. 855 Hipp. 904. 856 Matth. 27, 46. 51, Marc. 15, 34. 857—59 Hipp. 1204—6.

---

843 *Χορ.* om. CM. *ἀκούσης* V. *παντάλμων* M. 844 *ἐφ' ὧν* VB. 846 *ἄθρησον* CVB et Eur., *ἤθρησον* M, *ἄθροισον* A. *ἰώ μοι κών* CM, *ὤμοι κακῶν* VAB. 847 *τί τὸ σὸν* VB. *ὄμα* superscr. *μ* et *χρῶς* M. 848 *Θεοτ.* om. M. 849 *αὐδὰν* A. 851 *κάρα* A. 852 *μικρὰν* CM, cf. v. 861, *μακρὰν* VAB et Eur. 853 *λεύσω* CMVA, *λεύσσω* B et Eur. 854 *τὸ δ'* V. 856 *γεῖς τα* M. *ταράξας σώσῃ* A, *κρατεῖ* et *σπαραξάσῃ* B. *φωνῆς γε κράτει γεῖσσα γῆς τε σπαράξει* V cum *γρ. φωνῇ κραταιᾷ γεῖσσα γῆς σπαραξάσᾳ.* 857 *πληρωμένη* V. 859 *ἐφαίνετο* CA et margo V ant. manu et Eur., *ἐφείνετο* corr. in *ἐφαίνετο* M, *ἐφθέγξατο* B, *ἐφθέγγετο* V.

ὃν ἀρτίως ἔδρακον, ὃς φάος τόδε 860
οὔπω χρόνον παλαιὸν εἰσεδέρκετο.
Τί χρῆμα πάσχεις; τῷ τρόπῳ διόλλυσαι,
Τέκνον; πυθέσθαι βούλομαι σέθεν πάρα.
Ἡ γὰρ ποθοῦσα καρδία πάντ' εἰδέναι
κἀν τοῖς κακοῖσι λίχνος οὖσ' ἁλίσκεται. 865
Ἔ ἔ ἔ ἔ·
Τάδε ξυνῳδὰ τοῖς προηγορευμένοις;
Αἴ αἴ· τί δράσω; καρδία γὰρ οἴχεται.
Γυναῖκες, ὄψιν οὐχ ὁρῶ φαιδρὰν Τέκνου·
χροιὰν γὰρ ἠλλάξατο καὶ κάλλος ξένον, 870
δεινὸν θέαμα· καὶ φόβος νεκροῦ θίγειν·
διδάσκαλον φέρω γὰρ ἀστέρων πάθος,
γῆς γεῖσσα σαλευθέντα, ῥαγείσας πέτρας.
Χωρεῖτε χωρεῖτ'· οὐκέτ' εἰμὶ προσβλέπειν
οἷα πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ νικῶμαι πόνοις. 875
Καὶ ξυνιῶ μὲν, οἷα ταῦτ' ἔσται τάχει,
λύπη δὲ κρείσσων καὶ βεβαίας ἐλπίδος.
Παῖ Παντάνακτος, πῶς ἐς ᾅδου νῦν δόμους
οἴχῃ μόρων ἔκητι τῶν πρωτοσπόρων;
αἴφνης δ' ἀπέπτης, ὡς μεθεὶς ἑκουσίως 880

860—63 Hipp. 904—7. 864 sq. Hipp. 909 sq. 866 sq. Med. 994 sq. 868 sq. Med. 1029 sq. 870 Med. 1157, Act. Pil. B 10, 4. 871 sq. Med. 1191 sq. 873 Matth. 27, 51. 874—77 Med. 1064—67. 878 sq. Med. 1223 sq. 880 sq. Med. 1207 sq.

860 *δέδρακόν* A. 864 *παθοῦσα* M. 865 *κἂν* M. *λίχνος* VB et Eur., *λύχνος* CM, *λῦχνος* A. *γ' οὖσ'* VBb. 866 *ἔ* quater CB, ter M, sexies Vb, *οἴμοι ὦ ὦ ὦ ὦ* A. 867 *τάδοξυνωδὰ* M. 868 *αἴ* B. *δρόσω* M. 871 omnes *θίγειν*, quod et Eur. Vaticanus unus. 873 *γεῖσσω* M. 874 *χωεῖτε χωρεῖτ· οὐκ ἔτ'* M. 875 *οἷα* MVe. 876 *ξυνίω* M. *τάχος* A a pr. m. 878 *εἰς* libri et Eur., *ἐς* d. *δόμα* C, *δόμαι* M. 879 *ἕκηστι* M.

ψυχήν· μόρος γὰρ οὔποτ' ἦν ὑπέρτερος,·
εἰ μὴ μεθῆκας Πατρὶ πνεῦμ' ἑκουσίως.
Ἥκουσ', ἔκλυον σὴν ὄπα πρὸς Πατέρα.
Τίνος δ' ἕκατι γῆς σ' ἀποστέλλει Πατήρ;
τί σ' ὧδ' ἀτίμως ἠθέλησε τεθνάναι; 885
τί τὴν τεκοῦσαν μητέρ' ὀρφανὴν σέθεν
τέθεικας; Οἶμοι, συνθάνοιμί σοι, Τέκνον·
Ἰδοὺ τέθνηκας, τίς με δέξεται πόλις;
τίς γῆν ἄσυλον καὶ δόμους ἐχεγγύους
ξένος παρασχὼν ῥύσεται δέμας τόδε; 890
Οὐκ ἔστι. Μείνω σ' οὖν ἔτι σμικρὸν χρόνον,
ἢν τριττὸν ἦμαρ λαμπροφεγγὲς εἰσίδω,
ὡς αὐτὸς εἶπας νεκρέγερσιν μηνύων,
κἀγὼ πέποιθα καὶ στέγω ταῖς ἐλπίσι,
κἂν νῦν νέκυν βλέπουσ' ἀπῃωρημένον 895
στένω 'μὲ μᾶλλον ἢ σὲ τῆς ἀπουσίας·
ἀπώλεσας γὰρ μᾶλλον ἢ κατέφθισο.
Εἰ γὰρ γενοίμην, Τέκνον, ἀντὶ σοῦ νεκρός·
ὄλωλα, Τέκνον, οὐδέ μοι χάρις βίου.
Αἴ αἴ· κατ' ὄσσων κιχάνει μ' ἤδη σκότος· 900
ὄλωλα καὶ δὴ νερτέρων ποθῶ δόμους·

882 Med. 1207, Matth. 27, 50. 882 sq. Luc. 23, 46. 884 Med. 282. 885—87 Med. 1197—99. 888—92 Med. 389—93. 893 Luc. 24, 46. 896 Hipp. 1402. 897 Hipp. 834. 898 Hipp. 1403. 899 Hipp. 1401. 900 Hipp. 1438. 901 Hipp. 1441.

881, 882 om. VAB. 884 ἕκατι CM et Eur., ἕκητι VABd. σ' om. A. 885 τίς ὧδ' A. 887 ξυνθ. A. 889 ἐχεγγύους VAB et Eur., ἔχει λύους CM. 890 τότε A. 891 ἔστει C. 892 ἦν M. τριτὸν B. ἦμαρ V. λαμπροπρεπὲς ἐσίδω VB. 893 μη pro μηνύων CM. 894 ἐλπίσιν V. 896 'μὲ V, με CAd, μαι M, om. B. 897 κατεφθίσω A. 900 κιχάνει CMVB et Eur. libri, κιγχάνει A. ἤδι M. 901 ὤλολα M. καὶ om. A, καὶ νῦν νερτ. VB.

τὸ κατὰ γᾶς θέλω, τὸ κατὰ γᾶς κνέφας
τανῦν μετοικεῖν, σῆς θέας στερουμένη.
Δύστηνος, οἷον ἔσχον ἄρτ' ἄλγημ' ἐγώ,
οὐ τλητὸν οὐδὲ ῥητόν, ἀλλ' ἀπωλόμην. 905
Πῶς δ' ἐξ ἀναύδου καὶ μύσαντος ὄμματα
ἕξω παρηγόρημα, μήτηρ παντλάμων;
Ἄλλως σ' ἄρ' αὐτή, Τέκνον, ἐξεθρεψάμην,
ὃς τὴν τροφὴν ἅπασι δαψιλῶς νέμεις;
μάτην τ' ἐμόχθουν καὶ κατεξάνθην πόνοις, 910
φεύγουσα χεῖρας τῶν φονώντων σοὶ, Τέκνον,
ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης σῶν ξένων γενεθλίων;
Ἀλλ' οὐκ ἐγῷμαι, κἂν στένω κἂν δακρύω.
Ἐγώ σ' ἔτικτον, οἶδα δ' ὥς σ' ἐγεινάμην·
ὅθεν ποθ' ἡ δύστηνος εἶχον ἐλπίδας 915
ἐν σοὶ μεγίστας γηροβοσκήσειν τ' ἐμὲ
καὶ κατθανοῦσαν χερσὶν εὖ περιστελεῖν,
ζηλωτὸν ἀνθρώποισιν· οὐδ' ὅλωλέ μοι
ἐλπὶς γλυκεῖα σοῦ, Τέκνον, τεθνηκότος.
Ὦ φθέγμα γλυκὺ, γλυκὺ χάρμα μοι φέρον, 920
ὦ φιλτάτη πρόσοψις, ὦ ποθουμένη

---

902 Hipp. 831. 903 Hipp. 832 sq. 904 sq. Hipp. 840 sq. 906 Med. 1172. 907 Hecub. 195 sq., Act. Pil. B 10, 4. 908 Med. 1016. 909 Psalm. 135, 25. 910 Troad. 762, cf. Med. 1017. 911 Matth. 2, 13. 912 Cassandr. 2. 914 Med. 917, Troad. 477. 915—19 Med. 1019—23. 921 Med. 1059 sq. (Eur. Helenae 637).

---

905 ἀπωλώμην M. 906 ἀνάβδου M. 907 μῆρ M. παντλήμων A. 908 σ' om. A, ἄλλως' ἄρ' M. αὐτὴν B. 911 φεύγοντα B inter versus et V. γρ. φονεύντων margo V. σοι MV. 913 οὐ καγῶμαι M, οὐκ ἐγὼ μὰν A. 914 ὥς σ' ἐγ. C, ὥς σεγειν. M, ὡς ἐγ. VAB. 915 πόθεν δύστ. B. 916 μεγίστη et γηροβοσκεῖν A, γηροβοσκήσιν M. 918 ἥδ' ὅλ. B, ἦδ' V. 919 γλυκεῖσα A. 920 γλυκὺ semel A. 921 πρόσωψις, ὦ πεφιλμένη A.

ὡραιότης ἄρρητος ὑπὲρ πᾶν γένος,
εἰκὼν ἄγραφος ἀγράφου μορφώματος,
πῶς νῦν στυγνάζεις; οὐ φέρω βλέπουσά σε·
πῶς πῶς σιγᾷς νῦν οὐδ' ὑπανοίγεις στόμα; 925
Δὸς φθέγμα μοι, δὸς, δὸς παρηγόρημά μοι·
φθέγξαι τι μικρὸν μητρὶ δυστήνῳ, Τέκνον·
ναὶ Τέκνον οἶδα καὶ Θεόν μου, κἂν φέρῃς
θάνατον οἰκτρὸν ἀθανατίζοντά με,
θάνατον ἀθάνατον ἄγοντα κλέος 930
καὶ χάρμα παντὶ τῷ βροτῶν γένει μέγα.

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Τέτλαθι, παγκοίρανε, μαιμῶσα κλάειν·
ἑκὼν γὰρ ἔτλη πότμον, οὔκουν ἀέκων,
ὡς παμφάγον νῦν καμβαλὼν οἶτον γένους
ἔκδικος ἔλθῃ, Δεσπότης παντεργάτης, 935
λέβητι χρυσέῳ δ' ἐπέψων μοι δέμας
σοφῇ προμηθείᾳ με καινίσῃ ξένως.
Λυγρὸν γὰρ ἀπὸ γῆρας εὐφυῶς ξύσας
ἀνθρωπολοιγοῦ παμπαλαιᾶς μοι λύμης
κοῦρον φίλον θήσειεν ἡβώωντά με· 940

922—24 Act. Pil. B 10, 2. 925 Hipp. 297. 927 Hipp. 297, 300. 930 sq. Act. Pil. B 10, 4. 934 Apocalypsis 12, 10. 936, 938, 940 Nostorum versus in hypoth. Medeae.

922 ἄρητος B. 923 ἔγγραφος ἀγράφου V. 928 θεέ V. 931 τῶν βρ. A, omittens μέγα. 932 τέτληθι et κλαίειν A, κλύειν V. 933 οὔκοῦν B. ἀέκων om. CM. 934 καβαλὼν V, καββαλὼν Bd, κάμβαλὼν A. 935 παντεργέτης V. 936 χρυσέδ' ἐπέψων M, δ' ἐπέψων etiam CA sine aspiratione, δ' ἐπέμψων B, δὲ πέμψω V, δὲ πέψων d, δὲ πέπτων b, ἕψουσ' Nost. 937 προμηθία με καινίσει V, καὶ νίση M. 938 ἄπο AB, ἀπογῆρας M. ξύσας CM, ξέσας VBb, „fort. servandum" d, εὐφυξ (super ξ posito ῶς) δέας A, ἀποξύσασ' Eur. plerique. 939 ἀνθρωποποιῆς A. λύπης VBb. 940 ἡβώωντά CM, ἡβώοντά V, ἡβόωντά ABde cum Eur. libris.

ὡς νῦν κάκιστον γῆρας ἅπαντας τρύχει,
ναὶ ναὶ τρύχει γῆράς με πημάτων βάρει
λώβης παλαιᾶς μητρὸς ἠπατημένης·
ἀλλ' αὐτὸς ἀλύξαι με πημάτων ἔφη
αὐτὴν πρὸς αὐτὸν μητέρα στρέψαι τ' ἐμὴν 945
καὶ γαῖαν οἰκόν θ', ὃν προδοῦσ' ἀφίκετο
βουλαῖς ἀνάγνοις θηρὸς ἠγριωμένου
ἐς τήνδε γαῖαν, μητέρα στεναγμάτων,
μετ' ἀνδρὸς, ὃν πρὶν ἥδ' ἀτιμάσασ' ἔγνω·
ἔγνω γὰρ ἡ τάλαινα συμφορῶν ὕπο, 950
οἷον τὸ λιπεῖν οὖθαρ ἀρούρης πάρος.
Καὶ τοῦδ' ἔκητι πάνθ' ὑποστῆναι θέλειν
αὐτὸς προεῖπε καὶ θέλων ἔτλη μόρον,
ἥματι τριτάτῳ δ' ἀνέγρεσθαι τάφου,
μύσταις φίλοις φέροντα χάρμα καὶ μέγα. 955
Εἰδώς τε ταῦτα πάντα πρὶν σαφῶς ἔφη.
Ἤδη δ' ἔχει ξύμπαντα ταῦτα νῦν τέλος,
λείπει δὲ γηθόσυνον ἦμαρ καὶ μόνον,
καὶ τοῦτο νῦν μενοῦμεν, ἔσται δ', ὡς ἔφη.
Ὁ γὰρ τὰ λυπρὰ νητρεκῆ νῦν γνωρίσας 960
καὶ χάρμα δείξει λαμπρὸν ἥματι τρίτῳ.

---

943 Genes. 3, 13. 20. 945 Med. 30 sq. 946 Med. 32. 948 Genes. 3, 16. 948—51 Med. 32—35. 953 sq. Luc. 24, 46.

---

941 τρέχει A et int. versus B. 942 με πύματα δ' ἄρει A. 944 ἀλῦξαί B. ἔφην V. 945 πρὸς αὐτὴν VB, hic cum ὃν int. versus. τρέψαιτ' VB, τρέψετ' A. 946 οἶκον σὸν πρ. A. 948 εἰς V. 949 ἥδ' om. A. ἀτιμάσας M, ἀτιμήσασ' B. ἔγνων A, ἐγώ CM. 950 ἔγνων A. 951 ἀρούης C, ἄρουσης M. πάθος VBb. 952 τοῦθ' V. 954 ἥματι CMV. 955 χᾶρμα A, saepe, hic et 961 etiam B. καὶ μόνος V, καὶ μόνοις A et int. versus B. 956 ἰδώς CM. 958 λήπεις CM. μόνος B cum altero int. versus. 959 τοῦτον B. 960 νητρεκῶς V. 961 δείξη A. ἥματι V.

Οἶδάς τε σὺ μάλιστα τέρμα δρωμένων·
θήσει δὲ λύπης ἀντὶ τῆσδε καὶ γόων
τιμὰς μεγίστας ἀνὰ γῆν σοι καὶ πόλον,
πλήσει τε πᾶσαν γαῖαν εὐδόξων λόγων, 965
ναούς τε σοι τεύξουσι τὸ βροτῶν φύλον.
Θᾶττον γὰρ ἀντὶ τοῦδε δυσσεβοῦς φόνου
σεμνὴν ἑορτὴν τῇδε γῇ προσάψεται
καὶ γῆν Σολύμων ἱερὸν τεύξει πέδον·
ὧν εἵνεκα χρὴ μὴ μέτρου θρηνεῖν πέρα. 970
Μὴ δῆτα γοῦν, δέσποιν', ἀφέρτατα στένε,
οὔτ' ὄμμ' ἐπαίρουσ' οὔτ' ἀπαλλάσσουσα γῆς
πρόσωπον, οὐ βλέφαρα δακρύων ῥοῆς.
Ἕως πότε στρέψεις δὲ κάτω τὴν δέρην,
ῥοαῖς καταρδεύουσα τὴν γῆν δακρύων, 975
ἔκδικον ὄμμα παντεπόπτου Δεσπότου
εἰδυῖα θᾶττον χάρμα σοι φέρειν μέγα,
πρὸς ὃν σε τείνειν ὄμμα καὶ μόνον δέον;
Οἶδας γὰρ, οἶδας· ἕψεται τοῖς φροιμίοις
καὶ τέρμα φαιδρὸν, γηθόσυνος ἡμέρα· 980
μίαν μόνην μεῖναί σε δεῖ τὴν αὔριον,
ὡς ξυμπερανθῇ φροντὶς, ἢ κἀμὲ τρύχει.

963 sq. Hipp. 1417 sq. 965 Hipp. 688. 966 Cassandr. 1128. 967 Med. 1372. 968 Med. 1371. 972 sq. Med. 27 sq. 974 Med. 30. 981 sq. Med. 342 sq.

963 γόου A. 966 ναοὺς τέ V. φύλον Vde, φῦλον ceteri. 967 δυσεβοὺς cum σ inter versus M. 969 σολόμων corr. in σολύμων M. 970 εἵνεκα C, εἵνἐκα χρῆ M, οὕνεκα VAB. θανεῖν A. 971 δέσποινα φέρτατε CM. 972 ὄμ' ἐπερουσ' M, εὐπαίρουσ' A. ἀπαλλάσουσα V. 973 δακρύων ῥοῆς om. CM. 974 στρέψει M, στρέψῃ V, στρέψῃς et δέριν A. 977 εἰδῖα M. χάρμασι φ. B. 978 ὄν σε M. δέος V. 979 ἕψαιται M. 981 μεῖναι om. A. 982 ξυμπ. CMA et Eur., συμπ. VB. ἢ M.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Υἱὸς σύ μοι πέφηνας ἄλλος, παρθένε·
αὐτὸς γὰρ εἶπεν Υἱὸς, ὅς μοι καὶ μόνος.
Οἶδάς τε πάντως πάντα, τίς χρειὼ λέγειν; 985
ὡς ἀσπόρως ἔτικτον, ὠδίνων ἄτερ,
στερρᾶς τ' ἔφυγον τῶν τόκων ἀλγηδόνας,
Θεοῦ τε Παῖδα τοῦτον ἀγγείλας ἔφη,
καὶ πόλλ' ἔδρασεν, οἷα καὶ μόνου Θεοῦ.
Καὶ πῶς τανῦν οἶσαιμι γυμνὸν καὶ νέκυν 990
ἐν ἰκρίῳ βλέπουσ' ἀπηωρημένον,
ὃς γαῖαν ᾐώρησεν ὑδάτων ὕπερ,
δι' ὃν τὸ φάος ἡλίου συνεστάλη,
καὶ τῆς σελήνης τ' ἐσκότασε πᾶν σέλας,
καὶ ῥῆξιν ἀνέτλησαν αἱ πέτραι φόβῳ, 995
μνημεῖά τ' ἠνοίγησαν εἰς δεῖγμα κράτους,
αὐτοῦ παθόντος ὑπὲρ αὐτῶν Αἰτίου.

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Δέσποινα παγκοίρανε, μῆτερ τοῦ Λόγου,
αὐτὸς κἀγὼ τέθηπα, μὴ φέρων βλέπειν
φρικτὸν θέαμα, Δεσπότην τεθνηκότα, 1000
ζωὴν τὸν ἐμπνέοντα τοῖς ζῶσι πνοῇ,

---

988 Troad. 620, Io. 19, 26. 986 Med. 917. 987 Med. 1018. 988 Luc. 1, 35. 989 Io. 10, 32, cf. Psalm. 71, 18; 135, 4. 990 sq. Act. Pil. B 10, 2. 992 Psalm. 135, 6. 993 sq. Luc. 23, 45. 995 sq. Matth. 24, 51 sq. 1001 Genes. 2, 7.

---

985 πάντας πάντα A. τὶ V. χρεὼ M. 987 τῶν τόκων CMd, ἐν τόκοις VAB et Eur. 988 ἔφης V. 990 posterius καὶ om. A. 991 ἀπηωρειμένον V. 993 δι' ὃν τὸ φάος om. CM lacuna relicta, φᾶος A. 994 καὶ τῆς CM, αὐτῆς VABde. τ' ἐνσκότασε A, τ' ἐσκότησε B, τ' ἐσκότισε V. 997 ὑπὲρ αὐτοῦ VB. 999 φέρω M. κἀγὼ μὴ φέρων τάδε νῦν βλ. A. 1001 πνοὴν A, πνοῇ cet.

στένω τε πυκνὰ καὶ χέω θερμὸν δάκρυ·
ἐλπὶς δ' ὅμως τρέφει με, καὶ θρηνῶν φέρω·
οὐ γὰρ ἀπιστῶ τοῖς λόγοις τοῦ Δεσπότου.
Ἡ καλλιφεγγὴς ἡμέρα δὲ τριτάτη 1005
τὸ τέρμα δείξει τῆς τρεφούσης ἐλπίδος,
ἢ μὴ παρέλθοι, καὶ θανεῖν με συμφέρει.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Τριτάταν ἁμέραν μὲν εἰδυῖα κλύω
αὖθις φθορᾶς πάναγνον ἀνίσχειν δέμας·
νῦν δ' ἐχθρὸν ἦμαρ, ἐχθρὸν εἰσορῶ φάος 1010
καὶ δυστάλαιναν τὴν πάλαι μακαρίαν.
Ὅθεν τὰ θνητῶν μᾶλλον ἡγοῦμαι σκιὰν,
κοὐδ' ἂν τρέσασ' εἴποιμι τοὺς σοφοὺς βροτῶν
δοκοῦντας εἶναι καὶ μεριμνητὰς λόγων,
τούτους μεγίστην ζημίαν ὀφλισκάνειν. 1015
Θνητῶν γὰρ οὐδείς ἐστιν ὄλβιος φύσει,
ὄλβου δ' ἐπιρρυέντος εὐκλεέστερος
ἄλλου γένοιτ' ἂν ἄλλος, ὄλβιος δ' ἂν οὔ.

ΗΜΙΧΟΡΙΟΝ.

Πάντων, ὅσ' ἔστ' ἔμψυχα καὶ γνώμην ἔχει,
γυναῖκες ἐσμὲν ἀθλιώτατον φυτὸν, 1020

1002 Act. Pil. B 10, 2. 1004 Med. 914. 1005 Troad. 853. 1008 Hipp. 134, 136. 1009 Hipp. 137. 1010 Hipp. 356. 1012—18 Med. 1213—19. 1019 sq. Med. 231 sq.

1002 πικρὸν δάκρυ B. 1003 τρέφῃ A. θρηνῶ φέρων B. 1007 ἢ CM, ἢ VABde. μοι συμφ. V. 1008 Θεοτ. om. M. τριτάτειν M. ἁμέραν CMVA et Eur., ἡμ. B. 1009 ἀνίσχει B. 1010 δεχθρὸν et φάας M. 1011 ὡς δυστ. V, ὦ δυστ. AB. τὴν πάντα μ. V. 1012 τὰ ἔθνη τῶν μᾶλον γοῦμαι M. 1013 κοὐδὲν τρέσας A, ἂν τρέσας B, τρέσ' ἄσειποιμι M. βροτῶν om. CM. 1016 ὄλβος superscr. ι M. 1017 ὄλβον AB. εὐκλεέστατος MV. 1018 ἀλλ' οὐ V. δ' om. A. 1019 γνῶσιν A.

ὅσαι τεκοῦσαι καὶ θανόντ' εἶδον τέκνα·
ὡς τρὶς θανεῖν θέλοιμ' ἂν ἢ τεκεῖν ἅπαξ
καὶ πότμον ἰδεῖν ἐντραφέντος μοι τέκνου.
Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πρὸς σὲ κἄμ' ἥκει λόγος,
ὦ παγκοίρανε πότνα, παρθέν' ὀλβία. 1025
Ἡ πολλὰ παντὸς εἶ διάφορος γένους·
ἐγὼ γὰρ ἀνδρὸς τέρψιν εἰσδεξαμένη
ἀνθ' ἡδονῆς ὠδῖνας ἐν λύπαις τρέφω,
καὶ θνητὸν ὡς ἔτικτον, εἰδυῖα στέγω·
κούφως φέρειν γὰρ συμφορὰς θνητοὺς δέον· 1030
σὺ δ' ἀνδρὸς οὐκ ἔγνωκας εὐνήν, παρθένε,
Θεὸν τεκεῖν τ' ἔκλυες ἀγγέλου, λέγεις·
καὶ νεκρὸν αὐτὸν νῦν ὁρῶσα πῶς φέρεις;

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ἐᾶτέ μ'· οὔτι φίλα μοι τὰ μὴ φίλα·
ἤγγειλεν, οἷ' ἤγγειλεν· οὐ μομφὴν ἔχει 1035
εὐάγγελος δόξης γε τῆς εὐαγγέλου·
ἣν ἐσφάλην ἐγὼ δὲ τῆς ἀγγελίας,
οὐκ οἶδ', ὀχυρὰς ἐμφέρω γὰρ ἐγγύας.
Θρηνεῖν δὲ δεῖ με· δακρύων γὰρ ἄξια

1022 Med. 251 sq. 1024 Med. 253. 1025 Hipp. 61, 1434. 1026 Med. 576. 1030 Med. 1005. 1031 Luc. 1, 34. 1032 Bacch. 326, 328. 1034 Troad. 468. 1035 Med. 998. 1036—38 Med. 997. 1039 sq. Troad. 469 sq.

1022 τρεῖς AB. 1024 αὐτὸς omnes et Eur. libri, αὐτὸς de. Cf. 2368. 1025 παγκοίραρε M. 1026 ἢ CVB et Eur., ἢ M, ἢ A. 1028 ὀδύνας VAB. 1029 στέγω V cum γρ. στένω. 1033 καὶ νεκρὸν om. CM lacuna relicta. πῶς ὁρῶσα πῶς AB, hic cum νῦν inter versus. 1034 ἐᾶτέ μ' οὔτι VBd, ἐᾶτέ μ'· οὔτοι Eur., ἐᾶτ' ἐμόν τι μοι φίλαι τὰ A, ἐᾶσομ' αὔτι φ. C, ἐᾶσομ' αὔτη M. 1035 οἷ M. ὁ μ. A, μομφὴ B. 1037 ἣν AB, ην et γρ. ἢ V. ἐγώ δε omnes.

πέπονθα πολλὰ καὶ στένω καὶ δακρύω, 1040
ἕως ἴδοιμι ζῶντα τὸν τανῦν νέκυν.

ΕΤΕΡΟΝ ΗΜΙΧΟΡΙΟΝ.

Δέσποινα κούρη, χρή σε συγγνώμην ἔχειν,
εἴ τις ὑφ' ἥβης σπλάγχνον εὔτονον φέρων
μάταια βάζει, μὴ δόκει τούτων κλύειν·
σοφωτέραν γὰρ ἴδμεν οὖσάν σε βροτῶν. 1045

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Αἴ αἴ·
Ἔτλην μεγάλων ἄξια θρήνων ἐγώ.
Ὦ πένθος οὐ μετρητὸν οὐδ' οἷόν τ' ἰδεῖν.
Φόνον ταλαίναις χερσὶν ἐξειργασμένοι,
τὸν καλλίνικον κλεινὸν ἐξεπράξατε 1050
εἰς θρῆνον, εἰς δάκρυα· καγκαλὴς ἀγὼν
ἐν αἵμασι στάζουσαν εἰσφέρειν χέρα.
Φεῦ φεῦ· φρονήσαντες μὲν, οἷ' ἐδράσατε,
ἀλγήσατ' ἄλγος δεινόν· εἰ δ' ἕως τέλους
ἐν τῷδ' ἀεὶ μενεῖτ', ἐν ᾧ καθέστατε, 1055
οὐκ εὐτυχοῦντες δόξετ' οὐχὶ δυστυχεῖν,
ἀλλ' οὐκ, ἐγῷμαι, ταῦτ' ἀνατὶ παρίῃ.

1042—45 Hipp. 116—19. 1046 Med. 112. 1047 Med. 113 sq. 1048 sq. Bacch. 1233 sq. 1050 Bacch. 1150. 1051 Bacch. 1151 sq. 1052 Bacch. 1152 sq. 1053—56 Bacch. 1248—51.

1042 ἕτερον om. VAB. χρή CMA et Eur., δεῖ VBb. 1043 ὕβης A. εὔτονον CMA et inter versus B et Eur. plurimi, cuius ceteri ἔντονον, εὐτόνως VB. φέρον M superscr. ω. 1044 βάξει μ' ἢ δ. A. 1046 Θεοτ. om. V. 1047 ἔπλην M. 1048 ὦ A. μέγεθος omnes, πένθος d ex Eur. 1049 τάλαιν' ἐν χ. A. 1050 τὰν b et prima m. V. 1051 πάγκαλις ἄγων A. 1052 χέρας B cum altero inter versus. 1054 ἀλγήσατ' CM, ἀλγήσετ' VAd et Eur., ἄλγησ' B. 1055 ἐν τῶδ' ἂν ειμεν εἶτ' M. ἐμοὺς A pro ἐν ᾧ. καθίστατε CM. 1056 οὐ δυστυχῇ A. 1057 ἀνὰ τί VB. παρόη

Τί γὰρ καλόν; τί δ' ἀσεβῶς τῶνδ' οὐκ ἔχει;
Ὄλοισθ' ὄλοισθε, στυγεροὶ μιαιφόνοι,
οἳ Δεσπότην κτανόντες οὐ φροντίζετε, 1060
πᾶσαν τρέμουσαν εἰσορῶντες τὴν κτίσιν,
ἀλλ' ἐστὲ θήρᾳ τοῦ φόνου γαυρούμενοι.

ΧΟΡΟΣ.

Κακῶς πέπρακται πανταχοῦ, τίς ἀντερεῖ;
Ἅπας δ' ἀληθῶς ἱ βροτῶν λυπρὸς βίος·
στέργουσι δ' αὐτὸν συμφοραῖς νικώμενοι. 1065
Σοὶ δ' οὐχ ὅμοιον ἄλγος ἀνθρώποις, κόρη,
κἂν οὐ μόνη σὺ σοῦ δ' ἀπεζύγης Τέκνου.
Οὐ γὰρ ὅμοιος σὸς τόκος καὶ τοῦ γένους·
ὅμως δὲ πάντα τλησικαρδίως φέρειν
τανῦν προσήκει κάρτα τ' αὖ πεποιθέναι. 1070

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Αἴ αἴ·
Δέδορκά τινα τῶν ἀλαστόρων, κόραι,
οἳ συνέτριψαν τῶν μιαιφόνων σκέλη,
κατευθύνοντα Παιδὸς εἰς ἧπαρ δόρυ.
Δέδοικα δ' αὐτὸν, μή τι βουλεύσῃ νέον 1075
καὶ δευτέραν μοι συμφορὰν δράσῃ πάλιν,

1058 Bacch. 1252. 1059 Med. 115. 1060 Hecub. 254, Rhes. 603. 1062 Bacch. 1133. 1063 Med. 366. 1064 Hipp. 188. 1065 Hipp. 460. 1067 Med. 1004. 1072 Med. 1107. 1073 Io. 19, 32. 1075 Med. 37. 1076 Med. 43.

CMA, *παρείη* B, *περ εἴη* V, *παρρέειν* b et *γρ.* V. 1058 *τόνδ'* A. *ἔχειν* VB. 1059 *ὄλλοισθ' ὀλλ.* V. 1060 *κταίνοντες* A. 1061 *εἰσουρῶντες* V. 1062 *ἐσταὶ* M. *θῆρα* V. 1063 *Χορός* om. B, qui *καλῶς*. 1066 *σὺ δ'* B. 1067 *σοῦ δ' ἀπεζύγη τέκνον* VB. 1069 *ὅμως δὲ τανῦν γρ.* V. 1070 *τ' εὖ* A. 1071 *αἴ* ter VBb. 1072 *δέδορκάστινα* M. 1073 *οἱ* M. 1075 *δέδοικα δ' αὖ* lacuna absorpta in CM, *δ'* A et Eur., *τ'* VBb. *βουλεύων* VBb. 1076 *δευτέρα μη* M. *δράσας* B. *πάλαι* AB, hic inter versus *πάλιν* ead. m.

Παῖδ' ἦν ἴδοιμι καὶ νέκυν ὑβρισμένον.
Ἰώ μοί μοι·
Θέαμα δεινὸν ὄμμασι βλέπω νέον.
Κατίδετ' ἴδεθ' αἷμα νυγέντος νεκροῦ, 1080
ὁρᾶθ' ὁρᾶτε, πῶς διπλοῦς κρουνοὺς ῥέει·
πλευρᾶς γὰρ αἷμα κοὐ πεφυρμένον ποτὸν
ἔβλυσεν εὐθὺς, ὡς ἐνύγη τῷ ξίφει
ἡβῶντος ἀνδρὸς δυσμενῶν ἐξ Λυσόνων.
Διπλοῦς ἔτι βλύζει τε κρουνὸς αὐτόθεν· 1085
αὐτὸς δ' ὁ νύξας ἐκπλαγεὶς κέκραγέ πως,
ὡς „ἔστιν ὄντως Παῖς Θεοῦ νέκυς ὅδε·"
τρέχει δ', ὁρᾶτε, καί γε προσπίτνει ξύλῳ,
πίπτει τ' ἐπ' οὖδας τῇ θέᾳ νικώμενος
στῆθός τε παίει καὶ περιπτύσσει πέδον, 1090
ἔνθ' ἰκρίον πέπηγεν ἐμπεφυρμένον
ῥείθρῳ καταρρέοντι τῆς πλευρᾶς ἔτι,
ἀρύεταί τε χερσὶ κρουνοῦ καὶ κάραν
ἔχρισεν, ὡς ἔοικεν, ὡς ἁγνισμ' ἔχῃ.

1079 Med. 1191, Prometh. 69. 1080 Med. 1241, Io. 19, 34. 1081, 1085 Rhes. 782. 1082 sq. Io. 19, 34. 1082 Med. 1187 sq., cf. Bacch. 732. 1083 cf. Theodori Prodr. Rhod. et Dosicl. 4, 229. 1083 sq. Rhes. 786 sq. 1087 Matth. 27, 54, Luc. 23, 47. 1088 Med. 1194. 1089 Med. 1184. 1090 Med. 1195, Luc. 23, 48. 1091 Med. 1188. 1092 Med. 1190.

1077 *ὑοβρισμένον* M. 1078 *οἴμοι. ἰώ μοι μοι* A. 1079 *δειν ὂν ὄμασι* superscr. *μ* M. 1080 *ἅμα* A. 1081 *διπλοὺς* CM, uterque etiam in 1085. *κρουνὸς* A et Eur., *κρουνοὺς* CMVBde. *ἔρει* M. 1082 *γὰρ* om. VB. *αἷμ' ἀκοῦ* A. 1084 *ἡβοντος* superscr. *ῶ* M. 1085 *βλύζετε κρ.* M. *κρουνοὺς* VB. 1086 *δ'* om. B, *θ'* V. *ὁ πλήξας* A. 1088 *θ' ὁρ.* VAB. *καί γε* inter versus M. *προσπίτνει* CM, *προσπιτνεῖ* AB et duo Eur., cuius alii *προσπίπτει*, V *προπιτνεῖ*. 1090 *περιπτύσει* ABV, hic cum *σ* int. vers. 1091 *πέπυγεν* A. 1093 *ἀρρύεται τε κρουνοῦ* A. *κάραν* CMA et inter versus B, qui *κόρα*, V *κόρας*. 1094 *ἔχρησεν* B. alterum *ὡς* om. M. *ἔχει* A.

ΧΟΡΟΣ.

Ἔοικεν Ἄναξ πολλὰ τῇδ' ἐν ἡμέρᾳ 1095
κακὰ ξυνάπτειν ἐνδίκως μιαιφόνοις·
αὐτούς γε μέντοι, μὴ φίλους, δράσειέ τι
ἔκδικον ὄμμα Δεσπότου παντεργάτου.
Ἴτω δίκ', ἴτω φανερῶς ξιφηφόρος
καὶ πυρφόρος τάχιστα τοῖς μιαιφόνοις. 1100
Ἔστι γὰρ ὄντως θαῦμα φρικτὸν εἰσορᾶν·
ὁ μὲν γὰρ ὦσε κατὰ πλευρᾶς που δόρυ,
πλευρᾶς νενυγμένης δὲ θαυμαστὸν νάμα
ἔσταξεν εὐθὺς αἷμά τ' οὐ πεφυρμένον,
φρικτὸν θέαμα, καὶ τρόμος μ' ὁρᾶν ἔχει. 1105
Διδάσκαλον φέρω γὰρ αὐτὴν τὴν κτίσιν,
γῆς γεῖσσα σαλευθέντα, ῥαγείσας πέτρας
τάφους τε νεκρῶν ἄφαρ ἠνεῳγμένους·
αὐτὸς δ' ὁ νύξας ἔντρομος πεσὼν θίγει.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ὦ τέκνον, ὦ φίλτατον, ὦ θεῖον κάρα, 1110
οὕτως ἐφάνης πᾶσι, καὶ τοῖς μὴ φίλοις,
σφόδρα ποθεινὴ δακρύοισι συμφορά·
κενοῖς τε καθάρσιον αἷμα τοῦ γένους·

1095 sq. Med. 1220 sq. 1097 Med. 95. 1099 Bacch. 984. 1101 sq. Bacch. 750 sq. 1102—4 Io. 19, 34. 1103 Med. 1176. 1104 Med. 1187 sq., cf. Bacch. 732. 1105 sq. Med. 1191 sq. 1107 sq. Matth. 27, 51 sq. 1110 Med. 1059, 1386. 1112 Med. 1210.

1096 ξυνάπτειν CM, συνάπτειν VAB et Eur. unus Paris. E. 1097 γε CMA et Eur., τε VB. δράσει ἔτι MV. 1099 φανερὸς A. 1102 ποῦ M. 1103 δὲ inter vers. habet B. νᾶμα omnes, νάμα de. 1104 αἷμα τ' CMVB, αἵματ' A, αἷμα etiam evang. 1106 τὴν om. M. 1108 τε om. A. 1109 ἔντρομως V, ἔντροπος A. 1113 κενοῖς τὲ CM, κενῶν τὸ VAB, κενοῖς τὸ de. Cf. 1229.

καὶ δυσμενεῖς φρίττουσιν, ἀθροῦντες ξένα,
Θεοῦ τε κεκράγασι τρανῶς σ' Υἱέα· 1115
πάντα τρέμουσιν, ἅτε μὴ γνώμην ἔχει,
οἱ δ' ἐγγενεῖς σ' ἔκτειναν ἀλόγῳ φθόνῳ,
ἐξ ὧν σ' ἐχρῆν στέφανον ἐς κάραν λαβεῖν,
οὐχ οἷον ἐμπαίζοντες ἔστεψάν σέ πως·
οἷδ' οὐδὲ φροντίζουσί σ' ἐνθεῖναι τάφῳ. 1120
Πῶς οὖν ἐγώ σε τοῦ ξύλου καταγάγω;
ποίῳ δὲ τύμβῳ καταθείμην σὸν δέμας;
οἵοις τε πέπλοις κατακαλύψω νέκυν;
πῶς καὶ τἀπιχώρια μέλψω σοι μέλη;
τίνος σε κηδεύσουσιν, ὦ Τέκνον, χέρες; 1125
Οἴμοι, τί δράσω; τίς γένωμαι παντλάμων;
Τί ταῦτ' ἀλύω; πειστέον τοῖς σοῖς λόγοις
ἔργοις θ', ὅσ' ὑπέδειξας εἰς μαρτυρίαν,
ὡς ἔστιν ἅπαν σοι θελητὸν δυνατόν.
Πολλῶν ταμίας ἐστὶν ἀέλπτων Θεὸς, 1130

1114 sq. Matth. 27, 54. 1116 Med. 231. 1117 cf. Matth. 27, 18. 1118 Troad. 930. 1119 Matth. 27, 29. 1124 Bacch. 58. 1125 Rhes. 866. 1126 Med. 1260, Act. Pil. B 10, 4. 1127 Hipp. 1171. 1128 Io. 10, 25. 32. 1128 sq. Psalm. 110, 2. 1129 cf. Luc. 1, 37. 1130—33 Med. 1404—7.

1114 φρίτουσιν M. ἀθρῶντες VB. 1115 τὲ καὶ κράγασι M. σ' om. CMA. υἱέες B inter versus. 1116 τρέμουσι ἃ τὲ M. γνώμην CM et Eur. γνῶσιν VAB. 1117 σ' om. MVB, ἐγγενεῖ σ' A. φόνῳ VB. 1118 σε χρῆν M, γ' ἐχρῆν VB. εἰς V. κάρα VA. 1119 ἐμπαίξαντες ἔστεφον VB. 1120 οἷδ' omnes, οἱ δ' de. φροντίζουσ' ἐνθ. A, ἐν θείῳ τάφῳ B. 1122 καταθείμην CV, καταθοίμην AB. σὸν CA, σου VB. 1122 et 1123 in M sic contaminati: ποίῳ δὲ τύμβῳ κατακαλύψω νέκυν. 1123 καταλύψω V. 1125 κηδεύσωσιν A. 1126 παντλήμων A, τλάμων C, πλὴν τλάμων M. 1127 πιστέον VB. 1128 οἷς V, ὃς ὑπ. A, idem μαρτύριον. 1129 οἷς ἔστιν VB. 1130 ταμίας CMA et Eur., ταμεῖον VB. ἀέλπων V.

πολλά τ' ἀέλπτως πολλάκις κραίνει Θεὸς,
τὰ δ' αὖ δοκηθέντ' οὐκ ἐφεῦρε καὶ τέλος·
σὺ δ' ἀδοκήτων αὐτὸς εὕροις μοι πόρον.

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Καὶ μὴν ὅδ' Ἰώσηπος ἐν σπουδῇ ποδὸς
στείχει, νέον τι πρᾶγμ' ἴσως ἔχων φράσαι. 1135
Ἀτὰρ τόδ' ἄλλο θαῦμα καὶ παρ' ἐλπίδα,
μύστην νύχιον τῷδε συντρέχοντά πως,
σκεύη φέροντα προσφυᾶ τῇ καθόδῳ.
Ὦ μάκαρ, ὃς τὰ τοῦ Θεοῦ μυστήρια
εἰδὼς ἁγιστεύει θ' ἑαυτοῦ βιοτὰν 1140
καὶ θιασεύεται καθαρμοῖσι ψυχὰν
δέμας τε παντὸς ἀνατινάσσων ῥύπου
κύκλῳ τε πασῶν ἀρετῶν στέφων κάραν
ἀεὶ θεραπεύειν θοάζει τὸν Θεόν.
Τὸ σωφρονεῖν γὰρ καὶ σέβειν τὰ τοῦ Θεοῦ 1145
κάλλιστον, οἶμαι δ' αὐτὸ καὶ σοφώτατον
θνητοῖσιν εἶναι χρῆμα τοῖσι χρωμένοις.

1134 sq. Rhes. 85 sq. 1136 Bacch. 241. 1137 sq. Io. 19, 39. 1139 Bacch. 72 sq. 1140 Bacch. 73 sq. 1141 Bacch. 75, 77. 1142 — 44 Bacch. 80 — 82. 1145 — 47 Bacch. 1139—41.

1131 *ἀλλά τ'* M. *ἀέλπτης* A. *κρίνει* V. 1134 *Ἰώσηφος* B cum altero inter versus. *ποδὸς βλέπω* A. 1135 *στείχει* CMAB et Eur., *στείβει* V et inter versus B. *τὶ* V, *τίπρ' ἀγμ'* M. *ἔχων ἴσως* VA, *ἴσως* a rec. m. inter versus B. 1136 *ἀτὰρ* om. V. *τῶδ' ἄλλο* V, *αὖ δ' ἄλλο* b et γρ. V, *τὸ δ'* M. VBb in fine addunt *βλέπω*. 1137 *περ* pro *πως* VBb. 1138 *προσφυῶς* B inter versus, *προσφιλᾶ* V cum γρ. *φυᾶ*. 1139 *ὦ μάκαρος ὃς* B. 1140 glossa rec. in C *ἁγιάζει*. 1141 *καὶ ψιασθύετε* A. *καὶ θερμοῖσι* B, *καὶ* (cum *κα* inter vers.) *θαρμοῖσι* V. 1142 *ἀντινάσσων* A. 1143 *κάρα* A. 1144 *θεραπεύει* V. *θοάζειν* AB. 1145 *σεύειν* M. 1146 *αὐτὸ* VAB et Eur., *αὐτῷ* CM.

ΙΩΣΗΦ.

Ὦ φίλταθ', ὡς σὴν γῆρυν ᾐσθόμην κλύων,
σοφὴν σοφοῦ παρ' ἀνδρός· ἐκ μακρᾶς ὁδοῦ
ἥκω δ' ἕτοιμος τήνδ' ἔχων σκευὴν τάχει, 1150
ὅπως νέκυν θάψαιμι τὸν πεφιλμένον.
Δεῖ γάρ νιν ὄντα καὶ πάρος σεπτὸν φίλου,
ὅσον καθ' ἡμᾶς, καὶ νέκυν τοῦτον σέβειν.
Πῶς χρὴ κατάγειν, πῶς δὲ πρὸς τύμβον φέρειν
πέπλοις ἐνειλίσαι τε; Νῦν ἡγοῦ σύ μοι 1155
νέος γέροντι, παρθένος, σὺ γὰρ σοφός·
ὡς οὐ κάμοιμ' ἂν, εἴθ' ἕως εἴθ' ἑσπέρα,
ἕως νέκυν θήσοιμι καινῷ μου τάφῳ·
ὅσον δέον γὰρ μὴ γένους κοινωνίαν
ἔχοντι μύστῃ, τοῦτον οἰκτείρω κἀγώ. 1160

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Ὅδ' αὐτὸς ὑμῶν ἀπόνως ἡγήσεται
καὶ πᾶσαν εὐμάρειαν ἐν χεροῖν διδοῖ.

ΙΩΣΗΦ.

Ὦ χρῆμα καγκαλὲς Θεοῦ, δέσποιν' ἐμὴ,
τί Παῖδα πρὸς σὲν τήνδ' ἄγουσ' ἐρημίαν

1148—50 Bacch. 171—73. 1152 Bacch. 174. 1153—57 Bacch. 176—80. 1158 Io. 19, 41. 1159 sq. Rhes. 897 sq. 1161 Bacch. 187. 1162 Bacch. 1117. 1163—66 Med. 49—52.

1148 ὡ M superscr. σ. γῆσυν A. 1150 ἑτοῖμος A, sine acc. C, ἑτοίμως V, ἕτημος τηνδύχων M. 1151 θάψαι με M. 1152 καὶ πάρος ὄντα V. φίλοι Bb. 1155 post lacunam σαιτε CM, ἐνειλίσσαιτε B, ἐνειλίσσας τε A, ἐν εἰλῆσσαι τε V. σύ μοι C, σύ μου A, μοι σὺ VBb, σύ μα M. 1157 οὐκ ἄμοιμ' ἃ εἴθ' ἕως M. 1158 θήσοιμι V cum αι int. vers., θήσομαι M, sed α erasum. 1159 ὅσιν M. κοινωνία B. 1160 ἔχοντα μύστην b et γρ. V. 1161 ἡμῶν AB, θ' ἀπόνως ἡμῶν ἡγήσαιτο V. 1162 εὐμάριαν M. 1163 Ἰωσήφ om. M. ὦ CM. πάγκαλες V. 1164 τήνδ' M et C, ubi prius scriptum τόνδ' librarius ipse corr., τόνδ' ceteri, τήνδ' etiam Eur.

ἕστηκας, αὐτῷ θρεομένη σαυτῆς λυγρά; 1165
καί σοι μόνος πάρεστι μύστης παρθένος,
λιπὼν ἀδελφὸν ἐν χορῷ μυστηπόλων,
ἄλλοι δ' ὀπαδοὶ τῶν γόων πεπλησμένοι
φεύγουσι, πολλῷ τῷ φόβῳ πεφρικότες,
οὐδ' εἶδον οὐδὲν τῶν νεωτέρων κακῶν, 1170
σὺ δ' οὐ πέφρικας δυσμενῶν ἀβουλίαν.
Ἐγὼ δέδοικα, μή τι βουλεύσῃ νέον
ὅμιλος ἐχθρὸς, δυσμενὴς, μιαιφόνος·
βαρεῖα γὰρ φρὴν οὐδ' ἀνέξεται κλύειν,
κἂν νεκρὸν ἦν δοίημεν ἐντίμῳ ταφῇ. 1175

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Οὔπω γὰρ οὐκ ἔληξαν οὐδ' ἔσχον κόρον
μιαιφονίας καὶ κακῆς ἀβουλίας;

ΙΩΣΗΦ.

Ζηλῶ σ'· ἐν ἀρχῇ πῆμα κοὐδέπω μεσοῖ.

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Τί δ' ἐστὶν, ὦ γηραιέ; μὴ σίγα, φράσον.

ΙΩΣΗΦ.

Ἤκουσά του λέγοντος, οὐ δοκῶν κλύειν, 1180
θώκους προσελθὼν, ἔνθα δὴ παλαίτεροι

1167 Bacch. 1132. 1169 Matth. 26, 56. 1170 Med. 62. 1172 Med. 37. 1174 Med. 38. 1176 Med. 59. 1178 Med. 60. 1179 Med. 63. 1180—86 Med. 67—73.

1165 ἕστηκας θαμβουμένη τὰ σαυτῆς V, θρεομένης αὐτῆς MA, θεουμένη σαυτῇ B, θρεομένη σαυτῇ Eur. 1166 καί σοι cum οὔ int. vers. V. 1167 λιπὸν superscr. ω M. ἐν χειρῶ CM. 1168 ὀπειδὸς M. 1169 τῷ γόῳ CM. 1175 νεκρῷ A. ταφῇ AB, τάφῳ V et inter versus B, hoc vocabulum om. CM. 1176 Θεολ. om. M. οὐκ om. A. 1178 σ'· ἐν CM, sine interp. VAB. μέσον VB. 1179 φράσῃ B inter versus. 1180 τοῦ MV.

θάσσουσι σεμνὰν ἀμφὶ Σαλομῶν στοὰν,
ὡς τόνδε νεκρὸν οὐκ ἐᾷ πρεσβυτέρων
ὄχλος, προσιὼν τῆσδε κοιράνῳ χθονὸς,
θάπτειν. Ὁ μέντοι μῦθος εἰ σαφὴς ὅδε, 1185
οὐκ οἶδα, βουλοίμην δ' ἂν οὐκ εἶναι τάδε.
Ἐμοὶ γὰρ αὐτὸν ἐξέδωκεν ὡς φίλῳ,
αὐτὸν δυσωπήσαντι λαβεῖν τὸν νέκυν.

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Τὸ πᾶν ὄλωλεν, εἰ κακὸν προσοίσομεν
νέον παλαιῷ, πρὶν τόδ' ἐξηντληκέναι, 1190
ὡς αὐτὸς εἶπεν ἥματι τρίτῳ πέρας
τὰ λυπρὰ λαβεῖν γηθοσύνῃ καρδίας.
Οὐ τοῦτο Πατὴρ Παῖδ' ἀνέξεται παθεῖν.
Παλαιὰ καινῶν λείπεται κηδευμάτων,
κοὐκ ἔστ' ἐκεῖνος τοῖσδε φίλος δόγμασιν. 1195
Αὐτούς γε μὴν δράσειεν· οὐ γὰρ παύσεται
χόλου· σάφ' εἶπε καὶ κατεμπρῆσαι πόλιν.
Ἐχθρούς γε μέντοι, μὴ φίλους, δράσειέ τι
ἔκδικον ὄμμα Πατρὸς ἀμυντήριον.
Οὐ γὰρ μὰ τὴν δέσποιναν, ἣν ἀεὶ σέβων 1200

1182 Io. 10, 23. 1187 sq. Matth. 27, 58. 1189 sq. Med. 78 sq. 1191 Matth. 16, 21 et saepe. 1193 Med. 74 sq. 1194 sq. Med. 76 sq. 1196—98 Med. 93—95. 1200 sq. Med. 398 sq.

1182 σεμναί A. ἀφι superscr. μ M. Σολομῶν B, Σολομῶντος A et evang. 1183 νεκρῶν A. 1186 om. M. 1188 δυσωπῆσαν τι M. 1190 τόδε ξηντλ. M. 1191 ἥματι V. 1193—99 Iosepho tribuunt Vbe. 1193 καὶ τοῦτοσ A, οὐ τοῦθ' ὁ VB, καὶ ταῦτ' Eur. 1194 κηδευμάτων CM et Eur., βουλευμάτων VAB. 1195 κοὐκ CMA et Eur., οὐκ B, κοὐκέτ' ἐκ. Vb. φίλος τοῖσδε A. 1196 οὐ γὰρ CMVB, οὐδὲ A et Eur. 1197 κατ' ἐπρῆσαι superscr. μ M. 1198 ἐχθρᾶς B. δὲ V. δράσειέ τι VA et Eur., δράσειέ τις B, δράσει ἔτι CM. Cf. 1097. 1200 σὺ γὰρ et ἣν M.

ἐξ Υἱέος νῦν εἰλόμην ὡς μητέρα,
χαίρων τις αὐτῶν τοῦδε διάξει φόνου·
Θεὸς γὰρ, ὡς ἔγνωμεν ἐκ τῶν θαυμάτων,
ὧν καὐτὸς εἶδες πολλὰ καὶ τανῦν βλέπεις·
οὐδ' ἠγνόησας ἡλίου τόσον σκότος, 1205
ἐπείδ' ἔκλινε καὶ μεθῆχ' ἑκουσίως
ψυχήν· μόρος γὰρ οὔποτ' ἦν ὑπέρτερος,
εἰ μὴ κελευσθεὶς ἧκε τῇ καρὸς κλίσει.
Τοὐνθένδε μᾶλλον φρικτὸν ἦν θέαμ' ὁρᾶν·
γῆς γεῖσσα σαλευθέντα, ῥαγείσας πέτρας, 1210
τάφους τε νεκρῶν εἶδες ἠνεῳγμένους.
Ὡς δ' αὖ τις ἧκεν ἀνατινάσσων δόρυ,
νύσσει παραστὰς νειάτην πλευρὰν ξίφει,
ἀκμαῖος ἀνήρ· τῆς τομῆς γὰρ ᾐσθόμην
πληγὴν βαθεῖαν, ὦλκα τραύματος βλέπων· 1215
οὗτος μὲν ὦσε κατὰ πλευρᾶς που δόρυ,
πλευρᾶς νενυγμένης δὲ θαυμαστῶς ὕδωρ
ἔσταξεν εὐθὺς αἷμά τ' οὐ πεφυρμένον·

1201 Io. 19, 27. 1202 Med. 401. 1204 Io. 10, 32. 1205 Luc. 23, 45. 1206 Io. 19, 30. 1206 sq. Med. 1207 sq. 1209 Med. 1156. 1210 sq. Matth. 27, 51 sq. 1213—15 Rhes. 786—88. 1213, 1216—18 Io. 19, 34. 1218 Med. 1187 sq., cf. Bacch. 732.

1201 *υἱέως* VB. *εἰλόμην* MV. 1202 *τίς* M, *τις* V. *αὐτὸν οὐδὲ* A, *αὐτοῦ* VB, hic inter versus primum *αὐτῶ*, deinde *αὐτὸν*. 1203 *ὡς* om. A. *τεράτων* CMB, ex *περάρων* corr. V, *περάτων* A, *θαυμάτων* posui secundum 672, 1654, 2246. Fortasse etiam *πραγμάτων*, cf. 326. 1204 *οἶδας* VAB. *τανῦν* MV, *τὰ νῦν* d et ceteri, ut videtur. 1205 *πόσον* BV, hic cum *γρ. τόσον*. 1207 *μόνος* B. *οὔπατ'* M, *οὔπωτ'* V. 1208 *εἶκε* CM. *κλήσει* V. 1209 *μᾶλλον ἢ φρ.* A. *ἦν* om. AB. 1210 *γεῖς σασαλ.* M. 1213 *νύσει* V. 1215 *γρ. βαρεῖαν* V. *ὅλκα* A, *ὦκα* V. *βλέπεις* VB, om. CM, *βλέπων* Ad. 1216 *αὐτός με* A. *ποδόρυ* M, *τὸ δόρυ* V. 1217 *ὕδορ* CM. 1218 *αἷμά τ'* CA, *αἷματ'* V, *αἷματ'* M, *αἷματ'* B,

διπλοῦς γὰρ ἐστάλαξε κρουνὸς αὐτόθεν,
φρικτὸν θέαμα· πᾶσι δ' ἦν φόβος θίγειν. 1220
Αὐτὸς δ' ὁ νύξας ἐκπλαγεὶς κέκραγέ πως·
„Ὄντως ὁ παρὼν νεκρὸς ἔστι Παῖς Θεοῦ."
Τλήμων τε μήτηρ ἐμπαρεστῶσ' ἰκρίῳ
πίπτει στένουσα καί γε προσπιλνᾷ ξύλῳ,
ὤμωξε δ' εὐθὺς καὶ περιπτύσσει πόδας 1225
καὶ χερσὶν ἠρύσατο δικρούνου ῥοῆς
κυνοῦσά τ' αὐδᾷ τοιάδ'· „Ὦ θεῖον κάρα,
βροτῶν μὲν αὐτὸς καὶ θανὼν κήδῃ σαφῶς
κενοῖς τε καθάρσιον ἀνθρώπων γένους,
σὲ δ' οὐδὲ φροντίζει τις ἐνθεῖναι τάφῳ." 1230
Ἐπεὶ δὲ θρήνων καὶ γόων ἐπαύσατο,
χρῄζουσ' ἄχραντον ἐξαναστῆναι δέμας,
προσείχεθ' ὥστε κισσὸς ἔρνεσιν δάφνης.
Χρόνῳ δ' ἀπαλλαγεῖσα τῶν γόων ἔφη·
„Τί ταῦτ' ἀλύω; πειστέον Παιδὸς λόγοις 1235
ἔργοις θ', ὅσ' ὑπέδειξεν εἰς μαρτυρίαν,
ὡς ἔστιν αὐτῷ πᾶν θελητὸν δυνατόν·

1219 Rhes. 782. 1220 Med. 1291. 1222 Matth. 27, 54. Luc. 23, 47. 1223—25 Med. 1193—95. 1227 Med. 1196. 1231—33 Med. 1200—2. 1234 sq. Hipp1170 sq. 1236 sq. vide vv. 1128 sq.

cf. v. 1104. περφυρμένον M. 1219 διπλοὺς et κρουνοὺς M. αὐτόθι VB. 1221 ἐκπλαγῆς κέκραγέ M. 1222 ἔστι CMVBd, ἐστὶ A. 1223 ἐμπαρεστῶσ' M et sec. m. C, ἐμπαριστῶσ' VB, ἐνπαριστῶσ' A, ἐνπαρεστῶσ' a pr. m. C. 1224 προσπιλνᾶ CM, προσπιτνᾶ B, προσπιτνεῖ V, πως πιτνᾶ A, cf. v. 1088. 1226 ἠρρύσατο A. δικρόνου A et a pr. m. B. 1227 κοινοῦσα A. 1228 κατθανὼν V. κήδι M. 1230 γρ. φροντίζουσι V. τίς M. 1231 ἐπείδε B. 1232 ἐξαναστῆναι CMAB, hic cum σ inter versus cad. m., ἐξαναστῆσαι V et Eur. et de. 1233 ὥσπερ κ. ἔρνεϊ A, ἔρνεσι VBb. 1234 ἔφυ A. 1235 Τί ταῦτ' ἀλύω; om. CM lac. relicta. 1236 ὅς M. ὑπέδειξας cum, εν int. vers. V. 1237 αὐτῶν V.

καὶ τῶν ἀέλπτων τὸν πόρον δ' αὐτὸς διδοῖ."
Ταῦτ' εἶπε, καὶ παραυτίχ' ὡράθης σύ μοι.

ΙΩΣΗΦ.

Θαυμάστ' ἔφησας, καὶ τὸ πρᾶγμα δεικνύει. 1240
Ἀτὰρ σύ γ', (οὐ γὰρ καιρὸς εἰδέναι τάδε
δέσποιναν,) ἡσύχαζε καὶ σίγα λόγον
καὶ θᾶττον ὡς μάλιστα τῶνδ' ἔρημ' ἄγε,
καὶ μὴ πελάζητ' ἐγγὺς ἐνθυμουμένοις
μηδὲ προσέλθητ', ἀλλὰ φυλάσσεσθέ που 1245
ἄγριον ἦθος, στυγερᾶς φύσιν φρενός.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ὦ καλλίνικοι, χαίρετ', ὦ φίλοι δύο,
ὁ Νικόδημος σὺν Ἰωσήπῳ δίῳ,
εἰς καιρὸν ἥκατ', εὖγε δ' εὖ πεπράχατε.
Πιστοῖς φίλοις γὰρ συμφορὰ τὰ τῶν φίλων 1250
πίπτοντα κακῶς καὶ φρενῶν ἀνθάπτεται.
Σπεύσατε νῦν, σπεύσατε, καταγάγετε·
πρὸς τοῦτο γὰρ ἥκοντας ἄμφω νῦν βλέπω·
ἄνιτ' ἄνιτε θᾶσσον, ὡς ἄν μοι νέκυν

1238 Med. 1405, 1407. 1241 sq. Med. 80 sq. 1243 Med. 90. 1244 Med. 91, 102. 1245 sq. Med. 103 sq. 1247 Med. 760. 1249 Rhes. 52. 1250 sq. Med. 54 sq.

1238 πόρον αὐτὸς omnes, δ' addidi. 1239 παρ' αὐτίχ' V. 1240 καὶ om. A. 1241 αὐτὰρ A. 1242 δέσποινα B, δέσποιν' V. ἡσίχαζε M. 1243 ἐρημώσας ἄγε CMAd, abundante pede. Eur. σὺ δ' ὡς μάλιστα τούσδ' ἐρημώσας ἔχε. ἔρημά γε Bb, ἐρήμαζε V. 1244 πελάζετ' B. ἀλυμουμένοις A. 1245 μὴ δὲ MV. φυλάσεσθαί V. 1246 στυγερὰν V. φύσις AB. 1247 καλλοίνικοι et δύι M. φίλοι om. A. 1248 Ἰωσήφῳ B int. vers. δύω A. 1249 ἥκατ' CM, de quo perfecto cf. ἥκασι in Iessaiae 60, 4, ἥκετ' VAB. ὡδ' pro εὖγε δ' A. 1250 συμφοραὶ Vb, συμφορὰς B. 1252 om. CM. 1253 ἥκοντες BV, hic cum ας int. vers. 1254 ἄν μη superscr. οι M.

καταγάγητε, δεσποτείας ὠλένας 1255
ὅπως κατασπάσαιμι καὶ σύμπαν μέλος,
κυνοῦσα σάρκας, ἅσπερ ἐξεθρεψάμην.

ΙΩΣΗΦ.

Ἔξιθ', ἄπιθι, μή σέ τις μιαιφόνων
κακῶς δράσειεν, οὐδ' ὁρᾶν ἀνέξεται.
Ἡμεῖς δ' ἄνιμεν, ὡς ὁρᾷς, καὶ τὸν νέκυν 1260
καταγάγωμεν χερσὶν ἰδίαις τάχει.
Ναὶ, φίλε Νικόδημε, σὺ πρῶτος τάχει
ἔμβαινε πηκτὰς κλίμακος πρὸς ἐμβάσεις,
ἐκπασσαλεύσων διγλύφου δοκοῦ δέμας
λέοντος, ὃν γέγηθε θηράσας λαός. 1265
Σὺ δ' ἔξιθ' ὡς τάχιστα καὶ θρηνοῦσά περ·
ὡς ταῦτ' ἄραρε, κοὐκ ἔχεις ἰσχὺν, ὅπως
ταῦτ' ἀνατρέψῃς, κἂν στένῃς κἂν δακρύῃς.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Δειλαῖ' ἐγὼ δύστηνος, εἰ Παῖδ' οὐχ ὁρῶ
κἂν τεθνεῶτα, μέχρι καὶ τύμβος λάβῃ· 1270
φύγω δὲ δῆμον, ἵνα μή τι καὶ πάθω;
Παιδὸς γὰρ ἄνευ τίς ἔρως μοι τοῦ βίου;
Κλαῦσαι νεκρόν μοι Παῖδα καὶ θάψαι πάρες
ψαῦσαι ποδῶν τε καὶ κατασπάσαι μέλη.
Ἄγ', ὦ τάλαινα χεὶρ ἐμὴ, νεκροῦ λαβοῦ. 1275

1257 Med. 1338. 1259 Med. 38. 1263—65 Bacch. 1202—4. 1266 sq. Med. 323 sq. 1273 Med. 1366. 1274 Med. 1401. 1275 Med. 1233.

1255 ὠλέναις AB. 1257 κινοῦσα A. ἅς περιξεθρ. M. 1258 ἄπιθη M. 1262 om. A. ναὶ CM, καὶ VB. 1265 λεός V, cum ὡς inter versus, λεώς b. 1266 σύ δύξιθ' M. 1269 δειλαῖ' AB. 1273 πάρος V cum γρ. πάρες. 1274 κατασπᾶσαι CMAB, sed cf. v. 1315; καταψαῦσαι V. 1275 ἄγ', ὦ VA et Eur., ἀγὼ C, ἐγὼ M, ἄγω B. ἐμοὶ VB.

ΙΩΣΗΦ.

Μὴ μὴ προσοίσῃς χεῖρα μηδ' ἅψῃ νεκροῦ,
μὴ δῆτ', ἐπεί μιν ταῖνδ' ἐγὼ θάψω χεροῖν,
τὸν Νικόδημον εἰσφέρων συνεργάτην,
μύρων χύσιν φέροντα δαψιλεστάτην,
ὡς μή τις αὐτὸν δυσμενῶν καθυβρίσῃ, 1280
πέπλους ἀνασπῶν σῶμά τ' ἐκφέρων τάφου.
Ὡς γὰρ προσήκει μὴ γένους κοινωνίαν
ἔχοντι, κἀγὼ τὸν νέκυν τιμῶ φίλον.
Πῶς δ' οὖν κομίζειν ἢ τί χρὴ δεδρακότας
τὸν νεκρὸν ἡμᾶς σῇ χαρίζεσθαι φρενὶ, 1285
φρόντιζ'· ἐμοῖς δὲ χρωμένη βουλεύμασι
σιγῇ φέρ'· ἔσται γὰρ τὸ πᾶν πανευπρεπές.
Οὐδ' ὠμὸν εἰς σὸν Παῖδα τεθνεῶτ' ἴδῃς·
εἶναι γὰρ Ἰουδαῖος οὐκ ἀναίνομαι·
ἀτὰρ τοσοῦτον οὐ δυνήσομαί ποτε 1290
τὸν σὸν πιθέσθαι Παῖδ' ὅπως οὐκ ἐσθλὸς ἦν,
οὐδ' εἰ τὸ σύμπαν τῶν βροτῶν λέγει γένος
καὶ τὴν ὀρεινὴν γραμμάτων πλήσειέ τις

1276 Hipp. 601. 1277 Med. 1367. 1278 sq. Io. 19, 39. 1280 sq. Med. 1369 sq. 1282 sq. Rhes. 897 sq. 1284 Hipp. 1250 sq. 1285 sq. Hipp. 1251 sq. 1287 Bacch. 834. 1288 Hipp. 1253. 1289 Agam. 583. 1290—94 Hipp. 1239—43.

1276 *μή μοι προ.* B. *προσοίσῃς* VAB, *προσοίσεις* CM, quod fortasse retinendum, *οὐ μὴ προσοίσῃς* Eur. plerique, duo *-εις*. 1277 *δῆτ'. ἐ ἐπί* M. *τῶνδ'* A. *θάψαι* B. 1278 *εἰσφέρω* V. 1279 *μύρον* CM. 1280 *αὐτῶν* A. 1281 *πέπλους τ'* VB. *σώματ'* V. 1282 *προσῆκε* Vb. *κοινωνίαν* M. 1283 *ἔχων τι* A et inter versus ead. m. B. 1284 *πῶς γοῦν* A. *κομίζει* B. *τί καὶ δεδρακότας* C, *τί καὶ δεδρκότας* M, *τί μὴ δεδρ.* VB, *τί δεδρ.* A, *τί χρὴ* Eur. et bde. 1287 *τὸ πάμπαν εὐπρεπές* VB, hic cum *ἀ* super *εὐ* int. vers., *τὸ σύμπαν* b et *γρ.* V. 1288 *ἐμὸν* A, *γρ. ἀμὸν* V. *ἴδῃ* A, *ἴδοις* V. 1291 *τὸ σον* VB. *πυθέσθαι* VAB. *ἐσθλὸν* V. 1292 *λέγω* V. 1293 *ὀρηνὴν* M.

ὕλην, ἐπεί μιν ἐσθλὸν ὄντ' ἐπίσταμαι.
Ἔκτειν' ὅμως, ἄνασσα, χεῖρας σὺν κόραις, 1295
δέξαι τε νεκρὸν Παῖδα σὸν πεφιλμένον,
καὶ κλαῦσον, ὡς βούλοιο, καὶ ψαῦσαι μελῶν.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Κάλλιστον εἶπας μῦθον, ἐν δ' εὐεργέταις
τολοιπὸν ἤδη καὶ φίλοις ἔσῃ πλέον,
ὡς καλλίνικος, ᾗ κλέος νίκης μέγα. 1300
Οὐκοῦν, γεραιὲ φίλτατ' Ἰωσὴφ, λάβε,
ἐναγκάλισαι Παῖδα καὶ προσέλκυσαι.
Λαβοῦ λαβοῦ νῦν καὶ κατόρθωσον δέμας,
ὄρθου κεφαλὴν, πῆχυν ἐνθεὶς αὐχένι
ἐνδέξια, πλευρὰν δὲ τοῦδ' ἀείρατε. 1305

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Ἔκτειν', ἄνασσα, χεῖρας, αἵ τ' ἄλλαι κόραι,
δέχνυσθε νεκρὸν, ὃς νεκροῖς ζωὴν διδοῖ,
κἀγὼ δ', ὅσον δύναμις, ὑποδέξομαι.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ἄγ', ὦ τάλαινα χεὶρ ἐμὴ, νεκρὸν λάβε.

1295 Bacch. 966. 1297 Med. 1366, 1401. 1298 sq. Med. 1116 sq. 1300 Bacch. 1136. 1301 sq. Hipp. 1425 sq. 1303 Hipp. 1439. 1304 Rhes. 7. 1305 Hecub. 496. 1306 Bacch. 966. 1307 Rom. 4, 17. 1309 Med. 1233.

1295 ἔκ τεὶν M. σὺν κόραις om. CM. 1297 βούλοι ὁ καὶ ψαύσαι M. 1299 τολοιπὸν V, τὸ λειπὸν M, τὸ λοιπὸν cet., ut videtur, et d. 1300 εἰ κλέος AB, hic cum ᾗ int. vers., ὅπου ᾗ κλέος CM, glossa in versum illata, εἰ κλέος ἥκεις μ. V; ᾗ etiam Eur. 1301 ὦ γηραιὲ A, ὦ inter versus B. ἐωσὴφ M. λάβε CMVB, φλάβε A. 1302 ἐναγκάλισε M. παιδὸς A. προσελκύσαι V. 1303 νιν A. 1304 ἐκθεὶς B a pr. m. 1305 ἐνδέξια C, ἐνδέξα M, ἐν δεξιᾷ AB, ἐνδέξιᾶ V. πλευράν τε A. ἀείρατο B. 1307 ὡς ν. A. 1308 ὅση V. 1309 ἄγω et ἐμὴν M.

Φεῦ φεῦ· τί λεύσω; ταῖν χεροῖν τί νῦν φέρω; 1310
τίς ἐστιν οὗτος, ὃν νέκυν χεροῖν ἔχω;
πῶς καί νιν ἡ δύστηνος εὐλαβουμένη
πρὸς στέρνα θῶμαι; τίνα θρηνήσω τρόπον;
Αὐτὸς δὲ δοίης καὶ προσειπεῖν σ' ὡς νέκυν
καὶ πᾶν κατασπάσαι με σὸν μέλος, Τέκνον. 1315
Χαῖρ', ὕστατόν σ' ὁρῶσα νῦν προσφθέγγομαι,
ὃν μήποτ' αὐτὴ φύσασ' ὤφελον νέκυν
τανῦν ἰδέσθαι φθίμενόν σ' ὑπ' ἀνόμων.
Διὸς ἀσπάσασθαι μητρὶ δεξιὰν χέρα.
Ὦ φιλτάτη χεὶρ, ἧς ἐγὼ πόλλ' εἰχόμην 1320
προσειχόμην θ' ὡς κισσὸς ἔρνεσι δρυός·
Ὦ φίλον ὄμμα, φίλτατον δέ μοι στόμα
καὶ σχῆμα καὶ πρόσωπον εὐγενὲς Τέκνου·
Ὦ γλυκυτάτη προσβολὴ τῶν χειλέων·
Ὦ θέσκελος χρὼς πνεῦμά θ' ἥδιστον Τέκνου· 1325
Ὦ θεῖον ὀδμῆς ἄσθμα· καὶ γὰρ ἐν κακοῖς
οὖσ' ἠσθόμην σου κἀνεκουφίσθην κέαρ.
Τί σ' ὧδ' ἀτίμως ἠθέλησας τεθνάναι;

1310 Bacch. 1269. 1314 Med. 1057. 1315 Med. 1057 sq. 1316 Hipp. 1095. 1317 sq. Med. 1402 sq. 1319 Med. 1058. 1320 Med. 493, 1059. 1321 Med. 1202, Hecub. 396. 1322 sq. Med. 1059 sq. 1324 sq. Med. 1062 sq. 1326 sq. Hipp. 1384 sq. 1328—30 Med. 1197—99.

1310 λεύσω CMVA, λεύσσω Bd et Eur. ταῖς χερσὶν V cum altero int. vers. 1311 ἔστιν M. 1313 πρότον CM. 1315 καὶ πᾶν om. MC, in hoc lacuna relicta. κατασπάσαιμι σὸν V. μεασὸν τέκνον μέλος M. 1316 M incipit ὕστατον, C vero στατόν, hic lacuna relicta. προσφέγγομαι M. 1318 φθίμενόν σ' CV, φθιμένον σ' AB, φθιμενόν οὐπ' ἀνόμον M. 1320 φίλτατε V. 1321 δ' Vb. δρύος M. 1322 ὄμα superscr. μ M. 1323 τέκνον M. 1324 γλυκητάτη προσβολῆ CM. 1325 θ' om. B, δ' Vb. 1326 ἄσθμα C. 1327 κἀνεκουφίσθη V. 1328 τί ὧδ' V. τεθνᾶναι M.

τί τὴν τεκοῦσαν μητέρ' ὀρφανὴν σέθεν
τέθεικας; Οἴμοι, συνθάνοιμί σοι, Τέκνον· 1330
θανεῖν με κρεῖττον ἢ θανόντα σε βλέπειν.
Πῶς ἐξ ἀναύδου καὶ μύσαντος ὄμματος
ἕξω παρηγόρημα; πῶς δ' οἴσω μένειν;
Ὦ χρωτὸς ἡδὺ πνεῦμα· μάτην ἄρα σε
ἔθρεψε, Τέκνον, μαζὸς οὐμὸς σπαργάνοις; 1335
μάτην δ' ἐμόχθουν καὶ κατεξάνθην πόνοις
ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης σῶν ξένων γενεθλίων;
Ἢ πολλὰ μὲν ζῶν, πολλὰ δ' εἰς ᾅδου μολὼν,
Παγκράτορος Παῖ, τῆς ἐμῆς ἥψω φρενός.
Ἐκ τῶνδε πρώτων πρῶτον ἄρξομαι λέγειν. 1340
Ὕβρις μὲν, ἥγ' ἔσφηλε πάντων μητέρα
καὶ πατέρα πρώτιστον, ὃς βροτῶν γένος
ἔσπειρε κἀξήμησε κάλλιστον θέρος,
τεκεῖν μ' ἔθηκε παραδόξως σ', ὦ Τέκνον,
εὔδοξον, ὡς ἔδοξε σῷ Γεννήτορι, 1345
πρὶν ἢ γενέσθαι κἀμὲ καὶ πᾶσαν κτίσιν,
κἀπείδ' ἐτέχθην, Πατρὸς, οἶμαι, σοῦ κρίσει

1331 Prometh. 750 sq. 1332 Med. 1172. 1333 Act. Pil. B 10, 4. 1334—36 Troad. 760—62. 1337 Cassandr. 2. 1338 sq. Rhes. 908 sq. 1340 Med. 472. 1341 Rhes. 910, Genes. 3, 20. 1342 sq. Bacch. 1308 sq. 1344 Rhes. 911. 1347 Rhes. 919.

1331 μοι V. 1332 ἐξ om. A, pro quo γὰρ VB. ἀνάβδου καὶ μῦσαντος C, βύσαντος B. ὄμματα VB. 1333 ἕξω V, ἕξω ceteri. 1334 οὐ χρ. B, ead. m. superposito ὦ. 1335 μαζὸς οὐ sequentibus omissis CM, οὐμὸς V. 1336 δ' ἐπόνουν VAB. 1338 ἤ A. μολῶν V, fort. recte. 1339 παγκράπαῖ A, παγκράτορος παῖ B cum signo in τ, cui in margine respondet τὸσ γοῦν, CM: παγκράτορος πᾶν, Eur. παῖ. 1340 τῶνδε CMV, τῶν δὲ ABd et Eur. πρότων V. 1341 ἥτ' VB. 1343 καξήμησε M. 1344 παραδόξως' ὦ M. 1346 πρινὴ V. 1347 κἀπείδ' CA, cf. vv. 1206 et Prolog. 1, κἀπείδ' M, κἄπειδ' B, κἀπεὶ δ' Vde. σου V.

Φεῦ φεῦ· τί λεύσω; ταῖν χεροῖν τί νῦν φέρω; 1310
τίς ἐστιν οὗτος, ὃν νέκυν χεροῖν ἔχω;
πῶς καί νιν ἡ δύστηνος εὐλαβουμένη
πρὸς στέρνα θῶμαι; τίνα θρηνήσω τρόπον;
Αὐτὸς δὲ δοίης καὶ προσειπεῖν σ' ὡς νέκυν
καὶ πᾶν κατασπάσαι με σὸν μέλος, Τέκνον. 1315
Χαῖρ', ὕστατόν σ' ὁρῶσα νῦν προσφθέγγομαι,
ὃν μήποτ' αὐτὴ φύσασ' ὤφελον νέκυν
τανῦν ἰδέσθαι φθίμενόν σ' ὑπ' ἀνόμων.
Διὸς ἀσπάσασθαι μητρὶ δεξιὰν χέρα.
Ὦ φιλτάτη χεὶρ, ἧς ἐγὼ πόλλ' εἰχόμην 1320
προσειχόμην θ' ὡς κισσὸς ἔρνεσι δρυός·
Ὦ φίλον ὄμμα, φίλτατον δέ μοι στόμα
καὶ σχῆμα καὶ πρόσωπον εὐγενὲς Τέκνου·
Ὦ γλυκυτάτη προσβολὴ τῶν χειλέων·
Ὦ θέσκελος χρὼς πνεῦμά θ' ἥδιστον Τέκνου· 1325
Ὦ θεῖον ὀδμῆς ἄσθμα· καὶ γὰρ ἐν κακοῖς
οὖσ' ἠσθόμην σου κἀνεκουφίσθην κέαρ.
Τί σ' ὧδ' ἀτίμως ἠθέλησας τεθνάναι;

1310 Bacch. 1269. 1314 Med. 1057. 1315 Med. 1057 sq. 1316 Hipp. 1095. 1317 sq. Med. 1402 sq. 1319 Med. 1058. 1320 Med. 493, 1059. 1321 Med. 1202, Hecub. 396. 1322 sq. Med. 1059 sq. 1324 sq. Med. 1062 sq. 1326 sq. Hipp. 1384 sq. 1328—30 Med. 1197—99.

1310 λεύσω CMVA, λεύσσω Bd et Eur. ταῖς χερσὶν V cum altero int. vers. 1311 ἔστιν M. 1313 πρότον CM. 1315 καὶ πᾶν om. MC, in hoc lacuna relicta. κατασπάσαιμι σὸν V. μεασὸν τέκνον μέλος M. 1316 M incipit ὕστατον, C vero στατόν, hic lacuna relicta. προσφέγγομαι M. 1318 φθίμενόν σ' CV, φθιμένον σ' AB, φθιμενόν οὐπ' ἀνόμον M. 1320 φίλτατε V. 1321 δ' Vb. δρύος M. 1322 ὄμα superscr. μ M. 1323 τέκνον M. 1324 γλυκητάτη προσβολῆ CM. 1325 θ' om. B, δ' Vb. 1326 ἄσθμα C. 1327 κἀνεκουφίσθη V. 1328 τί ὧδ' V. τεθνᾶναι M.

τί τὴν τεκοῦσαν μητέρ' ὀρφανὴν σέθεν
τέθεικας; Οἶμοι, συνθάνοιμί σοι, Τέκνον· 1330
θανεῖν με κρεῖττον ἢ θανόντα σε βλέπειν.
Πῶς ἐξ ἀναύδου καὶ μύσαντος ὄμματος
ἕξω παρηγόρημα; πῶς δ' οἴσω μένειν;
Ὦ χρωτὸς ἡδὺ πνεῦμα· μάτην ἄρα σε
ἔθρεψε, Τέκνον, μαζὸς οὐμὸς σπαργάνοις; 1335
μάτην δ' ἐμόχθουν καὶ κατεξάνθην πόνοις
ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης σῶν ξένων γενεθλίων;
Ἦ πολλὰ μὲν ζῶν, πολλὰ δ' εἰς ᾅδου μολὼν,
Παγκράτορος Παῖ, τῆς ἐμῆς ἥψω φρενός.
Ἐκ τῶνδε πρώτων πρῶτον ἄρξομαι λέγειν. 1340
Ὕβρις μὲν, ἥγ' ἔσφηλε πάντων μητέρα
καὶ πατέρα πρώτιστον, ὃς βροτῶν γένος
ἔσπειρε κἀξήμησε κάλλιστον θέρος,
τεκεῖν μ' ἔθηκε παραδόξως σ', ὦ Τέκνον,
εὔδοξον, ὡς ἔδοξε σῷ Γεννήτορι, 1345
πρὶν ἢ γενέσθαι κἀμὲ καὶ πᾶσαν κτίσιν,
κἀπείδ' ἐτέχθην, Πατρὸς, οἶμαι, σοῦ κρίσει

1331 Prometh. 750 sq. 1332 Med. 1172. 1333 Act. Pil. B 10, 4. 1334—36 Troad. 760—62. 1337 Cassandr. 2. 1338 sq. Rhes. 908 sq. 1340 Med. 472. 1341 Rhes. 910, Genes. 3, 20. 1342 sq. Bacch. 1303 sq. 1344 Rhes. 911. 1347 Rhes. 919.

1331 μοι V. 1332 ἐξ om. A, pro quo γὰρ VB. ἀνάβδου καὶ μῦσαντος C, βύσαντος B. ὄμματα VB. 1333 ἕξω V, ἕξω ceteri. 1334 οὐ χρ. B, ead. m. superposito ὦ. 1335 μαζὸς οὐ sequentibus omissis CM, οὐμὸς V. 1336 δ' ἐπόνουν VAB. 1338 ἢ A. μολῶν V, fort. recte. 1339 παγκράπαῖ A, παγκράτορος παῖ B cum signo in τ, cui in margine respondet τὸσ γοῦν, CM: παγκράτορος πᾶν, Eur. παῖ. 1340 τῶνδε CMV, τῶν δὲ ABd et Eur. πρότων V. 1341 ἦτ' VB. 1343 καξέμησε M. 1344 παραδόξως' ὦ M. 1346 πριν̣ὴ V. 1347 κἀπείδ' CA, cf. vv. 1206 et Prolog. 1, κἀπείδ' M, κἄπειδ' B, κἀπεὶ δ' Vde. σου V.

τρέφειν με πατὴρ οὐ βροτείαν ἐσχάραν
μήτηρ τ' ἔδωκεν ἱερούς ἀμφὶ δόμους,
ἔνθ' ἐκτραφεῖσαν χειρὸς ἀγγέλου ξένως 1350
εἰς καιρὸν ἀνδρὶ σώφρον' ἐκδέδωκέ με
γερουσία ξύμπασα τηρεῖν ἐννόμως,
οὐκ ἀθεεὶ καὶ τοῦτο, θείᾳ δὲ κρίσει,
ὡς εὐλόγως ἔλεγχον εἰς καιρὸν φέρω
καὶ παιδαγωγὸν Παιδὸς, οὗ γονῆς ξένος. 1355
Μένω γὰρ αὖθις παρθένος τεκοῦσά σε
αὐτή θ' ἑαυτὴν οἶδ', ὅπως ἁγνὴ μένω,
σύ τ' αὐτὸς οἶδας, ὡς τὰ πάντ' εἰδὼς σαφῶς.
Σοῦ δ' ἐξ ἐμοῦ τεχθέντος, ἐκ Πατρὸς Θεοῦ,
οὐκ εὐπρεπεῖς ἔθεντο πολλοί μοι λόγους, 1360
ψευδῶς τεκεῖν βάζοντες ἔκ τινος βροτῶν.
Κοὐκ ἤρκεσάν μοι ταῦθ' ὑβρισθῆναι μόνον,
ἀλλ' ἔδραμον φεύγουσα κεἰς Αἰγυπτίαν
ἔτλην τε πολλὰ καὶ κατεξάνθην πόνοις.
Ἀλλ' εἶδον ἐξαίσια σοὶ πεπραγμένα, 1365
καὶ πάντα συμβάλλουσα καὶ θαμβουμένη
οὐ θνητὸν ᾤμην σ' οὐδ' ἐδείμαινον θανεῖν·

1348—50 Rhes. 921—23. 1348, 1350, 1351—53 evang. de nativitate Mariae cap. 6—8. 1350 Protevang. Iacobi 13, 2. 1363 Matth. 3, 13. 1364 Troad. 762 (Med. 1017). 1365 Act. Pil. B 1, 1. 1366 Luc. 2, 19. 1367 Rhes. 926.

1348 ἐσχαρὰν A et int. vers. V, ἐσχάριν V. 1349 ἀμφιδόμους M. 1350 ἔνθεν A. ἐκτραφεῖσα AB, ἐκστραφεῖσαν M. 1351 σώφρον M. μοι A. 1352 σύμπ. VAb. 1353 θεοῦ δὲ VAB. 1355 καὶ παιδαγωγὸν om. CM cum lacuna. οὗ M. γονῆς V, γονῆς cetori (cuius procreationis expers), γονὴ de. ξένως a pr. m. B et a sec. m. A. 1356 μένω et 1357 αὖ om. CM cum lacuna. 1358 ὃς V. 1360 εὐπρεπῶς A. 1361 ψευδεῖς V. ἔκτεινος M. 1362 μοι τ' ἠνθυβρισθῆναι M. 1363 φεύγουσαν M. 1365 οἶδον C, οἶδεν ἐξέσια M. 1366 θαμβομένη M. 1367 οὐδὲ ἐδ. V cum γρ. οὐδεδείμαινον, ἐδείμενον M.

ἀλλά σε πατρὸς Ἀβραὰμ συνθήματι
πρέσβευμά θ' αἵ τε μυρίαι γερουσίαι
ὅρκος θ', ὃν ὤμοκας πρὶν εἰς σωτηρίαν, 1370
θανεῖν ἔπεισαν κἀπικουρῆσαι γένει.
Ἐντεῦθεν ἔτλης καὶ τόκον τε καὶ πότμον·
κἀγὼ δὲ μισθὸν τῶν ἀφερτάτων πόνων
ἐν ἀγκάλαις κρατοῦσα νεκρόν σ', ὦ Τέκνον,
θρηνῶ γε πικρῶς καὶ στένω καὶ δακρύω, 1375
θρηνῶ, σοφιστὴν δ' ἄλλον οὐκ ἐπάξομαι.
Πέπλοις δ' Ἰωσὴφ εὐπρεπῶς σ' ἀμφιάσαι
ἕτοιμός ἐστι, πρὸς δὲ καὶ τεῦξαι τάφον
καὶ ξυγκενῶσαι μυρίων μύρων χλιδὴν,
ἣν Νικόδημος ἦλθεν εὐψύχως φέρων, 1380
βαιὸν φιλοφρόνημα νεκροῖσιν φίλοις·
τί γὰρ τὸ κέρδος ἐκ μύρων τεθνηκόσι;
Τὰ δ' ἐν νεκροῖσι φροντιεῖ Πατὴρ σέθεν,
οὓς πάντας αὐτὸς ὡς σκυλεύματ' ἐξάγοις
ἅϊδος, οὓς καθεῖρξεν, οὓς συνήρπασε 1385
κἄδδησεν ἐν δεσμοῖσι πανζόφου στέγης.
Μυστηρίων δὲ τῶνδ' ἀπορρήτων φανὰς

1368 sq. Rhes. 928 sq. 1368, 1370 Luc. 1, 73. 1371 Rhes. 930. 1373 sq. Rhes. 941. 1375 sq. Rhes. 942. 1378 sq. Rhes. 952 sq. 1379 sq. Io. 19, 39. 1383 Troad. 1224. 1384—86 Bacch. 431—33. 1387 Rhes. 936.

1368 *συνθήματι* omnes, *σύνθημά τι* de. 1369 *γερουσία* M. 1370 *θ'* om. A, *δ'* V. *νῦν εἰς* V. 1371 *κἀπικουρῆσας* M. 1375 *γε* CM, *σε* VAB. 1376 *συνθρηνωδόν σοφιστὴν δ'* CM. 1377 *σαμφιάσαι* CM, *ἀμφιάσαι* sine *σ'* VAB. Cf. *ἀμφιάσονται* in Act. Thomae 7. 1379 *γρ. συγκενῶσαι* V. *χλιδὴν μύρων* Vb. 1381 *νεκροῖσι* VAB. 1383 *τάδ'* VBb. 1385 *ἐξάγοις, Ἅϊδας οὓς* d in notis, *ἅιδος· οὓς* M. *καθῆρξεν* A. *συνήρπασσε* V. 1387 *γε* pro *δὲ* A. *τῶν* V. *φανεὶς* A, *φανὰ* V.

ἔδειξε πατὴρ παῖδ' ἀποσφάξας μόνον,
ἔφη τε μύστης αὐτανέψιος σέθεν,
μείζων ἁπάντων, ὡς ἔφης, θεηγόρων, 1390
ὃν δῆμος ἐκδέδωκεν Ἑβραίων σφαγῇ,
σεμνὸν πολίτην κἀπὶ πλείστων ἄνδρ' ἕνα
φανέντα φοῖβον, γυμνόν, ἄσιτον, μόνον,
τροφῇ δ' ἀμεμφεῖ πᾶσιν ἣν κεχρημένος,
ἐσθῆτα προστρόπαιον ἐγχλαινούμενος, 1395
μόνοις δ' ἀποτρόπαιον, οἷς πέμφιξ χλιδὴ,
αὐχμῶν, πινώδης, λυπρὸν ἀμπρεύων βίον,
ᾗχι ξυνοικεῖ δαψιλὴς ἐρημία,
ῥείθροισιν ὠκὺς ἔνθ' Ἰορδάνης ῥέει,
ὡς τῆς ταφῆς ἔδειξε φανὰς αἰσίας 1400
τρισημερεύσας ἐν βυθῷ θεοπρόπος.
Καὶ ταῦτα μανθάνουσα τέρψιν ἐμφέρω,
καραδοκοῦσα καὶ ταφῆς ἰδεῖν τέλος.
Οὕτως ἄρ' ἔτλης, Τέκνον, ἤδη τὸν μόρον,
κἀκεῖνα τῶν νῦν δραμάτων αἰτιά σοι, 1405

1388 Genes. 22, 10. 1388 sq. Rhes. 937. 1390 Luc. 7, 28. 1392 sq. Rhes. 939 sq. 1394 Matth. 3, 4. 1395 Cassandr. 974. 1397 Cass. 975. 1398 Cass. 957. 1399 Cass. 982. 1400 Rhes. 936 sq. 1401 Matth. 12, 40.

1388 πατὴρ ὁ ἀβραὰμ παῖδ' ἀπ. μόνον μονογενῆ C, item M, sed hic om. μόνον. 1389 γρ. ἔφησε V. μύστης ὁ πρόδρομος CM. ἀνταν ἔψιος CMB. 1390 μείζονα πάντων AB, ἔφην iidem, sed B cum σ inter versus ead. m. 1393 ἄσιτο M, ἄτιμον V cum γρ. ἄσιτον. 1394 ἀμεμφῆ A. πᾶσιν νῦν M. 1395 ἐσθῆτα om. CM cum lacuna. ἐνχλαινόμενος V. 1396 μόνος V. ἀποτρόπαιος VBb. πέμψυχήφιξ CM, glossa illata, οἷς πέλει χλ. Vb. 1397 ἀχμῶν CM. λυγρὸν A. ἀμπνεύων Vb, ἀμπρίσων B, ἀμπράσσων A, ἀμπρεύσει Lycophron. 1399 ῥήθροισιν M. 1400 ὃς et φωνὰς V. 1401 τρισημ. MB, τρισσημ. CAV. θεοπρόπων A, θεοπρόπως MB. 1404 ἂν V pro ἄρ'.

σπεύσαντι θανεῖν κἀπικουρῆσαι βροτοῖς.
Ἀλλ' οὐκ Ἰούδας οὐδ' ὁ τάλας Πιλάτος
διπλῆν δίκην φύγωσιν, ἀλλὰ σφᾶς τίσει
ἔκδικον ὄμμα Πατρὸς ἀμυντήριον
πόλιν τε πᾶσαν καὶ στρατὸν μιαιφόνον. 1410
Ἕδρας ἔδρασας, μὴ δόκει λεληθέναι,
Πόντιε, δίκης ὄμμα πανδερκέστατον,
κἂν χεῖρας ἀπένιζες ὡς ἔξω φόνου,
ὡς χὠ προδοὺς ἔρριψε μισθὸν τοῦ φόνου,
ὥπερ δέον μὲν ἐν δέρῃ θεῖναι ξίφος, 1415
δέον δὲ λυγρὸν αὐχέν' ἐνθεῖναι βρόχοις
ἢ κύμασι γλαυκοῖς ἀφανίσαι δέμας
ῥίψαντι πρὸς θάλασσαν ἰχθύσιν βοράν·
εἰ μὲν γὰρ ἁπλῶς ἄνδρ' ἐπώλησας, τάλαν,
(στρέφω γὰρ εἰς σὲ τὸ πρόσωπον τοῦ λόγου,) 1420
εἰ μέν τιν' ἐξέδωκας ἄλλον εἰς φόνον,
νόμῳ πολιτῶν συμφορὰν ὑπέσχες ἄν·
νῦν δ', ὅς σε πολλῶν ἠξίωσε χαρίτων
ῥύστης τε παντὸς ἧκε Πατρόθεν γένους,
πέπρακας, ἐκδέδωκας εἰς φόνον φθόνῳ· 1425
καὶ τίσιν οἵαν σ' οὐχ ὑποστῆναι θέμις;

ΙΩΣΗΦ.

Ἤδη κέκριται παντάδικος ἐνδίκως

1406 Rhes. 949. 1411 Rhes. 933. 1413 Matth. 27, 24. 1414 Act. Pil. B 1, 2. 1418 Luc. 17, 2. 1420 cf. Theodori Prodr. Rhod. et Dos. 3, 511. 1425 Act. Pil. B 1, 2.

1407 ἀλ' M. Πιλᾶτος B. 1408 διπλὴν M. φύγουσιν V. 1410 παλίνητε A. 1413 ἀπένιψας b et γρ. V. 1414 om. B. ὡς χ' ὡ C, ὡσχ' ὡ M, ὥς χ' ὁ A, οὐχ ὁ V. μικρὸν τοῦ A. 1415 δέρῃ V, δέρει AB. θῆναι M. 1416 ἐνθεῖν' ἐν βρ. A, αὐχένα θεῖναι V. 1418 ἰχθύσι VAB. 1419 γὰρ om. A. τάλα VBb. 1421 τινα V. 1423 ἠξίωσαι V. 1425 φθόνον φθ. CM. 1427 ἤδι M.

μύστης ὁ παγκάκιστος ἐκδοὺς Δεσπότην·
ὦπτο κρεμαστοῖς ἐν βρόχοις ἠρτημένος,
βρόχων δὲ θᾶσσον ὑψόθεν χαμαιριφὴς 1430
πίπτει πρὸς οὖδας μυρίοις οἰμώγμασι·
κακοῦ γὰρ ἐγγὺς ὢν ὁ τάλας οὐκ ἔγνω.

ΧΟΡΟΣ.

Εὖ γ', εὖ κέκριται, καὶ κατώρθωται δίκη.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ὦ Τέκνον, ὡς ἄρ' ἔστι σὸς Πατὴρ μέγας,
ὀρθῶς ἀκούσας τῶν ἐμῶν κατευγμάτων. 1435
Ἐπαισεν αὐτὸν ῥόπτρον, ὡς προδόντα σε,
ἄπιστον, ἄθεον, παράνομον, ἄδικον·
κλέπτην γὰρ ὄντα καὶ Θεοῦ ῥάπτην φόνου
καὶ μὴ θέλοντ' ἐπιστρέφειν πονηρίας
οὕτως ἔδει νιν τῷδε κατθανεῖν μόρῳ. 1440
Ὄλοιτ' ὄλοιτο πανδίκως κακεργάτης,
κέρδος μέγιστον τῆς ἐπιστοφῆς φυγών.
Ἔστιν Θεός τις, ἔστιν ἄλκιμος, μέγας,
ἔστιν δὲ καὶ πρόνοια καὶ κρίσις Θεοῦ.

1429 Hipp. 774. 1430—32 Bacch. 1100—2. 1434 sq. Hipp. 1158 sq. 1436 Hipp. 1161. 1436 sq. Act. Pilati B 1, 1 secundum Tischend. cod. C. 1437 Bacch. 986. 1438 Rhes. 505, Io. 12, 6. 1440 Rhes. 506. 1441 Rhes. 710. 1443 Rhes. 243.

1429 ὦπο CM. κρεμμ. A. 1430 om. V. χαμαὶ ῥιφεὶς AB, χαμαιπετὴς Eur. 1431 μώγμασι M, οἰμώγμασιν V. 1433 Χορός V, Χριστός CBd, de A incertum; χ superposito ρ id est χορός M, sed rubro ιστός additum, aeque in vv. 1930, 1957, 2002, 2138, 2415, 2480. Iosepho continuant be. alterum εὖ om. B. κατόρθ. VA. 1434 σοὶ pro σὸς Bb, ἐστί σοι V. 1435 κατευχμάτων A, κατευμάτων M. 1436 ὡς προδοντά M, προδόντά V. 1437 ἄθεον pro ἄδικον A. 1440 νιν V et Eur., νὶν CM, νῦν AB. 1441 ὄλλοιτ' ὄλλοιτο VAB. 1442 τυχὼν V. 1443 sq. initio ἔστι VAB.

Ἀπέπτυσ'· οὐδεὶς ἀσεβὴς Θεῷ φίλος. 1445
Λάζυσθ' ἄγοντες εἰς καινὸν λοιπὸν τάφον,
χωρεῖτε, θάπτετ' ὀλβίῳ τύμβῳ νεκρόν.
Ἔχει γάρ, οἷα δεῖ γε, νερτέρων πέπλα,
βαιὸν παρηγόρημα τοῖς τεθνηκόσι.
Δοκῶ δὲ τοῖς θανοῦσι διαφέρειν βραχύ, 1450
εἰ πλουσίων τις τεύξεται κτερισμάτων·
κενὸς δὲ κόμπος ἐστὶ τῶν ζώντων τάδε.
Κρύψατε γοῦν πρόσωπον ὡς τάχος πέπλοις,
ψαύσατε χερσί, θάψετ' ἐν τάχει νέκυν,
τὸν κατθανόντ' Ἄνακτ' Ἰουδαίων ὕπο· 1455
αἴρειν φοράδην τὸν νεόδμητον χρεών.
Ὦ Παῖ παναιτίου Θεοῦ, παντεργάτα,
τί γὰρ τελεῖται τοῖς βροτοῖς ἄνευ σέθεν;
τί δ' οὐ θεόκραντόν γε τῶνδ' ἔστιν; Ἰώ·
ἰὼ ἰώ· 1460

1445 Hipp. 609. 1446 Rhes. 870, Io. 19, 41. 1447 sq. Troad. 1235 sq. 1450—52 Troad. 1237—39. 1453 Hipp. 1452. 1454 Med. 1401. 1455 Bacch. 1215. 1456 Rhes. 880 sq. 1457 sq. Agam. 1485 sq. 1459 Agam. 1487 sq. 1460 Agam. 1488.

1445 ἀπόπτυσ' B. 1446 λάζυσθ' CM, λάζοισθ' VAB cum Eur. ἄγονες M. 1447 θάμπτετ' A. 1448 ἔχοι B. οἷ ἀδεῖ M. γε om. A. 1449 βαινὸν M. 1450 δὲ om. Bb, σε A. δοκῶ (cum α) δὲ τοῖς (γ) θανοῦσι διαφέρειν (β) βραχύ (δ int. vers.) V. δοκῶ διαφ. τ. θ. b. 1451 εἰ πλουσίων CMA et γρ. B, ἑκουσίως VB. 1454 ψαύσατ' ἐν AB. θάψετ' CM. Sic apud septuaginta interpretes futurum imperativum excipere solet. θάψατ' ceteri. ἐν τάχει CMA et fort. margo B, ubi superest τᾶ'. VB ἐνταῦθα. 1455 ὕπο om. CM. 1456 χρεών VBb, νέων A, χερῶν CM, ἐν χεροῖν Eur. libri. 1457 παναιτίης A. Idem, sed ex correct. ut videtur, παντεργάτου. In B ambiguum, utrum α an ου legendum sit. πανεργάτα Aesch., παντεργάτα CMV, quod genitivus. Falso vocativum vertunt editores. 1459 θεόκραντόν CM cum Aesch., θεόκρατόν VAB. ἰὼ sequenti addit V.

Βασιλεῦ, Βασιλεῦ, πῶς σε δακρύσω;
Θεέ μου, Θεέ μου, πῶς σε καλέσσω;
φρενὸς ἐκ φιλίας τί ποτ' ἄρ' ᾄσω;
κεῖσαι γὰρ ὑφάσμασι τοῖσδ' εἰλιγμένος,
ὁ σπαργάνοις πρὶν ἐντεταργανωμένος. 1465

ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ.

Φέρ', ὦ γεραιὲ, κρᾶτα τοῦ τρισολβίου
ὀρθῶς προσαρμόσωμεν, εὔτονον δὲ πᾶν
σῶμ' ἐξακριβώσωμεν, εἰς ὅσον πάρα.

ΙΩΣΗΦ.

Ὦ φίλτατον πρόσωπον, ὦ νέα γένυς,
ἰδοὺ καλύπτρᾳ τῇδε σὴν κρύπτω κάραν· 1470
τὰ δ' αἱμόφυρτα καὶ κατηλοκισμένα
μέλη σὰ καὶ μέρη πέπλοις καινοῖς σκέπω,
πλευρὰν νυγεῖσαν πᾶσαν ῥηματωμένην.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ναὶ πρὸς Θεοῦ, συνέρξατ'· ἐν δέοντι γὰρ,

1461 Agam. 1489 sq. 1462 Agam. 785. 1463 sq. Agam. 1491 sq. 1465 Luc. 2, 7. 1469 Med. 1059 sq. 1473 Bacch. 1124, Io. 19, 34. 1474 cf. Theod. Prodromi Rhod. et Dos. 2, 415. 1474 sq. Med. 1266 sq.

1461 sq. ὦ praefigunt Vb. 1462 καλέσω omnes, καλέσσω d. ποτε ἄρ' V. 1463 ἄσσω CM. 1464 εἰλιγμένος V, εἰλιμένος B, εἰγμένος M. 1465 ἐν σπαργ. VBb. ἐμπεσπαργανωμένος A, ἐνπεσπαργ. V. 1466 γηραιὲ A et a pr. m. B. κρᾶτα CMB, cui a sec. m. superscr. τε vel τει. VA κράτα. 1467 δὲ πᾶν CM et inter versus B, δέπας A, δὲ πῆ B, δέ πη V et in marg. ἢ πᾶν. 1468 ἐξακριβώσομεν B. εἰς ὅσον omnes, sed B inter versus ὅρον. 1469 γένης superscr. υ M. 1470 τήνδε A, τῇ δὲ σὺν M. 1471 αἱμόφυρστα M. κατηνλοκισμένα CM, κατηυλακισμένα VB, hic m. rec. inter versus -μένως, A: κατηυλασκιμένα. 1472 μέρη σὰ καὶ μέλη Vb. μέλησα M. 1473 καὶ πλ. Vb. 1474 συνέργατ' et δέοντί γαρ A.

ὡς ἐγγύς ἐστι νυκτὸς ἤδη καὶ κνέφας. 1475
Ὀρθώσατ' ἐκτείναντες ὀλβίαν δέρην·
μικρὸν τόδ' οἰκούρημα φίλῳ Δεσπότῃ.
Κομίζετ' αὐτὸν, ὡς ἰδοῦσ' ἐν ὄμμασι,
ποῦ κείσεται Παῖς, κεῖσε θρηνοῦσα μενῶ,
ἕως τρίτον λάμψειεν ἡμαρ γλυκύ μοι. 1480
Ὦ πένθος οἷον οἷον ἐκράνθη, Τέκνον·
Κοινὸν τόδ' ἄχος πᾶσιν ἡγοῦμαι βροτοῖς,
κοινὸν τόδ' ἄχος πάντας ἀέλπτως φθάνει·
φθάσοι δὲ καὶ πάγκοινον εἴθε χάρμα μοι·

ΙΩΣΗΦ.

Ἔπεσθέ μοι, φέρωμεν ὄλβιον βάρος, 1485
ὃ πόλλ' ἀνατλὰς μυρίοις αἰτήμασιν
ἔσχον, τόδ' εὑρὼν κοιράνου δωρήματι,
γυμνὸν, τρισύλῳ κείμενον ξύλῳ λαβών.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Φεῦ φεῦ, πρὸς αὐτοῦ τοῦδε φωτὸς, ἀτρέμας
χρωτὸς χεροῖν ἅπτεσθε τοῦ Θεοβρότου 1490
καὶ πρόσφορ' αἴρεθ', ἕλκετ' αὖτε ξύντονα·
ἰδοὺ γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἐγγὺς καὶ τάφος.

1476 sq. Hipp. 781 sq. 1478 Hipp. 1254. 1481 Hipp. 1335, 1337. 1482 Hipp. 1456. 1483 Hipp. 1456 sq. 1485 Bacch. 1205. 1486 sq Bacch. 1207 sq. 1488 Bacch. 1210. 1489 sq. Hipp. 1349 sq. 1491 Hipp. 1352. 1492 Io. 19, 42.

1475 ἐστιν ἤδη τῆς νυκτὸς καὶ τὸ κν. A. 1476 ἐκτείνατε V, ἐκτείνοντες ὀλύαν δέρην A. 1478 ὄμμασιν Bb. 1480 λάμψει ἐν M. 1481 ὦ A. οἷον οἷον M. 1482 om. M. 1483 om. B. πᾶσιν V, πάσιν A pro πάντας. 1484 φθάσει V. χαρμά M. 1485 ὄλβιον C. 1486 ὦ B, ὦ V, ᾧ b. πολ' M. αἰτήμασι AB. 1488 τρισύλῳ omnes, τρισήλῳ de. 1489—1503 Iosepho continuant Vb. 1489 φῶτ' ἔστ' Vb, φῶτες τ' ἔστ' ἀτρ. B, φῶτες ἀτρ. in margine. φῶτες ἀτρεμῶς A. 1490 χροτὸς M, χροὸς Eur. ἅπτεσθαι AB. 1491 πρόσφερ' B. αἵς ἐθ· M. αὖτε CMA et margo B et γρ. V, ἄν τι V, ἂν B.

Ὤμοι, γυναῖκες, γῆς Γαλιλαίας τέκνα,
ἤδη τέθειται καὶ καλύπτεται λίθῳ.
Δεῦτ' ἴτε, κοῦραι, καὶ κατιδοῦσαι νέκυν 1495
προσείπατ' αὐτὸν καὶ προπέμψατε χθονὸς,
ὡς οὔποτ' ἄλλον τοῦ γένους ῥύστην, ἰώ·
ὄψεσθε, κεἰ μὴ ταῦτ' Ἰουδαίοις δοκεῖ.
Χωρεῖτε χωρεῖτ'· οὐκέτι βλέπειν φέρω
τάφῳ τεθέντα καὶ καλυφθέντ' ἐν πέτρᾳ, 1500
ὃς ἐκ πέτρας ἔβλυσεν ὕδωρ πατράσι
καὶ νῦν πέτρας ἔρρηξεν ἠωρημένος
νεκρῶν τε τάφους ἠνέῳξε δυνάμει.
Στῶμεν δὲ μικρὸν, ὡς προσείπω τὸν νέκυν.
Οἴχῃ, ποθεινὸν Τέκνον, εἰς ᾅδου δόμους, 1505
κρύπτῃ δὲ κρύψιν, ἣν σὺ κρυβῆναι θέλεις,
ἥκων ἐς ἀΐδαο πανζόφου στέγην,
ᾅδῃ δὲ πικρότατον κέντρον ἐμβάλῃς·
οἴχῃ νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας,
θέλων φαεῖναι καὶ καταυγάσαι γένος 1510
Ἀδὰμ ἀναστῆσαί τε πατέρα βροτῶν,
ὧν οὕνεκ' εἶδος προσλαβὼν θνητὸν φέρεις,

1493, 1495 Hipp. 1096. 1496—98 Hipp. 1097—99. 1499 Med. 1064. 1500 Matth. 27, 60. 1501 Exod. 17, 6. 1502 sq. Matth. 27, 51 sq. 1505 Med. 1223 sq. 1506 Bacch. 948. 1507 Hecub. 1, Med. 1223. 1508 Troad. 66. 1509 Med. 1224, Hec. 1. 1511 Act. Pil. II 3; 4, 3; 8, 1. 1512 Bacch. 53.

1493 *οἴ μοι* et *τῆς* V. 1494 *ἤδι* M. *τέθνηται* cum *τέθειται* int. vers. V. *τάφῳ* V cum *λίθῳ* in marg. 1495 *δεῦτ' ἴδετε* A. 1498 *ὄψεσθε* om. A, qui *κεῖμη ταῦτ'*. VB *κείμενον· ταῦτ'*. 1499 *οὐκ ἔτι* M. 1502 *ἔρηξεν ἠωρ.* M, *ἠωρημένας* B. 1504 *Θεοτόκος* ascribunt VB. *δὴ μ.* B. 1506 *ἦν σοὶ* A. 1508 *ᾅδου* et *ἐμβάλῃς* cum *οις* int. vers. V. 1509 *καὶ* om. B. 1510 *φαῆναι* A, *σφαγῆναι* VB. 1512 *ὧν οὐκ' εἶδοσ προςλαβὼ* M.

ἥκεις τ' ἐς ᾅδου τὸν βαθύγνοφον σκότον,
θανὼν πρὸς ἐχθρῶν, μητέρ' ἀθλίαν λιπών·
ἡ δ' εὐμένεια τοῦ Πατρός σ' ἀποκτένει, 1515
ἢ τοῖσιν ἄλλοις γίνεται σωτηρία·
τό τ' ἐσθλὸν ὡς εἰς πότμον ἦλθε σοὶ Πατρός·
ὄδυρμα πικρὸν γῆ σε, Τέκνον, λαμβάνει,
ἥκοντ' ἐς ἀΐδαο πανζόφου πύλας,
ᾄδῃ τὸ δριμύτατον ἐμβαλεῖν βέλος· 1520
καὶ γὰρ ἐπ' αὐτῷ τῷδε κατέρχῃ μόνος,
λήψῃ δὲ νεκρούς, οὐ σὺ ληφθήσῃ νεκροῖς,
ῥύσῃ τε πάντας, ὧν ἐλεύθερος μόνος·
μόνος γὰρ ἀνὴρ ταῦτα θαρρῶν ἱκάνεις,
μόνος σὺ φύσεως ὑπερκάμνεις βροτῶν. 1525
Ἔσχον δ' ἀγῶνες, οἷ σ' ἔμιμνον, νῦν τέλος,
νίκην τε λοιπὸν κατ' ἐναντίων ἔχεις,
ᾄδην, ὄφιν, θάνατον ἰσχυρῶς τρέπων.
Σοφὸς σοφὸς σύ, καὶ σοφῶς ἔτλης πότμον,
ὡς κοινὸν οἶτον σῷ καταβάλῃς μόρῳ, 1530

1513, 1519 Hecub. 1, Med. 1223. 1514—17 Troad. 743—46. 1518 Troad. 1217 sq. 1520 Troad. 66. 1521 Bacch. 960. 1522 Bacch. 953. 1522 sq. Act. Pil. II, 6, 1. 1524—26 Bacch. 955—57. 1528, 1530 Apocal. 12, 9 sq. 1529 Bacch. 645.

1513 ἑ ᾅδου M. βαθύγνωστον B. 1514 θανὸν M superscr. ω. ματέρ' Vb. 1515 ἀποκτένει CVAB, sine acc. M. Hanc praesentis formam defendit Doering: Philol. 25, 247. Occurrit Psalm. 100, 8 et Act. Andreae et Matthiae 25. 1516 ἢ VAB et Eur., ἢ C, ἡ M. γίγνεται V. 1517 ἦλθα A, ἦλθέ σοι V. 1518 ὄδυρμα CM. 1519 στέγην B int. vers. 1520 ἐμβαλεῖς VB. 1522 συλληφθήσῃ V. in fine νεκροῦ A. 1523 ὧν A. 1524 πάντα θαρρὼν A. ἱκάνει M. 1525 om. Vb. ὕπερ κάμνεις AB. 1526 οἷ ἔμιμνόν σου τέλος Vb. 1527 ἐναντίως V. 1528 τρέπων CM, πατῶν VAB, cf. 2539. 1529 ἔλης B. 1530 ὦς B. καταβάλλεις V cum βαλεῖς int. vers.

κἂν τῇ χθονὶ στηρίζον ἐνθήσεις κλέος,
γῆς ἐξανίσχων καὶ φέρων σωτηρίαν,
εἰς συγγένειαν Πατρὸς ἀμείψας δέμας.
Αὖθις γὰρ ἔλθῃς κλεινὸς, ἁρπάσας γένος,
ὦναξ, Ἄναξ ἄφθιτε, σὺ Θεὸς μένων 1535
μορφῇ τε σῇ συνῆψας ἀνέρος φύσιν·
καὶ νῦν ἐς ἀΐδαο κατέρχῃ δόμους,
σπεύδων φαεῖναι καὶ καταυγάσαι ζόφον.
Εὖ δ', εὖγε λίπῃς τήνδε δυσμενῶν χθόνα,
εἰς ἣν γε πρῶτον ἧκες, Ἰσραὴλ δόμους, 1540
ὀλωλότα πρόβατα ποιμᾶναι θέλων
καὶ συνθεσίας ἐκπερᾶναι πατράσι,
μορφῇ συνάψας τοῦ Θεοῦ βροτῶν φύσιν.
Σὲ γὰρ Πατὴρ γεννᾷ μὲν ἀρρεύστως ἀεί·
ἐγὼ δ' ἔτικτόν σ' αὖθις ἁγνεύουσ' ἔτι, 1545
μορφὴν λαβόντα πρὸς Θεοῦ βροτησίαν.

1531 Bacch. 965. 1532 sq. Troad. 755 sq. 1533, 1535 sq. Bacch. 4. 1534 Troad. 754. 1535 sq. Act. Philippi 35. 1535 Bacch. 1020. 1536 Bacch. 52, 54. 1537 Med. 1223. 1539 Bacch. 13, 15. 1540 Bacch. 20. 1540 sq. Matth. 15, 24. 1542 Luc. 1, 72. 1543 Bacch. 4, 52, 54. 1544 Methodii in Symeonem et Annam cap. VIII (pag. 109 ed. Alb. Iahn). 1545 Bacch. 2. 1546 Bacch. 4.

1531 κἂν CV, κᾶν ceteri. στηρίζον CM et int. vers. B et Eur., στήριξον A, στηρίζων VBb. ἐνθήσῃ A. 1533 ἀμείψαν V. 1534 ἔλθοις V. 1535 μένων CMVA et γρ. B, μεγάς γρ. V, μέγας B et Eur. 1536 σῇ om. B. ἀνέρων V. 1538 σπεύδον M. φαῆναι AB. καταυγᾶσαι VA. ζόφους int. vers. B. 1539 εὖγε CMVA et int. vers. B, εὖ τε B. λίπῃς CM, λίποις AB et int. vers. V, qui λίπεις. τὴν τε V, τῇδε A. δυσμενῶν τήνδε B. 1540 εἰ ἣν γε M. ἣν σε et ἡλῃ δόμου A. δόμον B. 1541 πρόβατον A. ποιμάναι B. 1542 ἐκπερᾶναι A, ἐκπεράναι CVB, sine acc. M. πατράσιν A. 1543 μοφῇ cum ρ int. vers. M. 1544 ἀρεύστως CM. 1545 ἁγνέουσ' C, ἁγνέβουσ' M. ἀεὶ pro ἔτι V. 1546 λαβόντα om. A.

Ἀλλ' ἐγγενεῖς σῆς μητρὸς, οὓς ἥκιστ' ἐχρῆν,
θαυμαστὰ πολλὰ σφίσιν ἐξειργασμένον,
ἄρρητ' ἀμνήτοισιν εἰδέναι βροτοῖς,
σωτῆρά σ' οὐκ ἔφασκον ἐκφῦναι Θεοῦ, 1550
ἀλλά με νυμφευθεῖσαν ἐκ θνητοῦ τινὸς
τεκεῖν σ' ἐλήρουν καὶ γάμους ψευσαμένην
λέχους ἁμάρτημ' ἐς Θεόν μ' ἀναφέρειν·
καὶ νῦν κτανεῖν σ' ἔσπευσαν ἀνόμως φθόνῳ
ἐχθροῦ σοφίσμαθ', ὧν νιν οὕνεκα κτανὼν 1555
ἄλλων τε πάντων παγκάκων σοφισμάτων
παύσεις στροβοῦντα κόσμον ἐν σοφίσμασι,
καί μιν σιδηραῖς ἁρμόσας ἐν ἄρκυσι
στήσεις κακοῦργον τῆς κακουργίας, Τέκνον.
Σφᾶς δ' αὖθις αὐτοὺς ἐκ χθονὸς τῆσδ' ἐκβαλεῖς, 1560
ἄλλοις δὲ δώσεις καὶ πόλιν τε καὶ κράτος,
ὡς συμβόλοις εἴρηκας ἤδη σοῖς φίλοις,
ἐν οἷς χορεύσεις καὶ καταστήσεις τὰ σὰ
μυστήρι', ἵν' ἧς ἐμφανῶς Θεὸς βροτοῖς,
ὡς ἐν πόλῳ ξύμπασιν· ἐς δ' ἄλλην χθόνα, 1565

1547 Bacch. 26. 1548, 1554 Act. Pil. B 1, 1. 1549 Bacch. 461. 1550 sq. Bacch. 27 sq. 1552 Bacch. 31. 1553 Bacch. 29. 1555 Bacch. 30. 1556 Bacch. 478. 1557, 1559 Bacch. 225. 1558 Bacch. 224. 1560 Med. 744, 1346. 1561 Bacch. 206, Marc. 12, 9. 1563 sq. Bacch. 21 sq. 1564—66 Bacch. 47—49.

1547 ἐγενεῖς M, εὐγενεῖς B, quo loco A οὐ. ἥστ' ἐχρὴν M. 1548 ἐξειργασμένα B. 1549 ἄρρητα μηδέ τισιν A. 1550 σ' οὖν A. ἐμφύναι B, ἐκφῆναι V. 1553 λέχουσ' V. μ om. A. ἀνναφέρειν C. 1554 θανεῖν A. ἀνόμῳ AB, hic cum altero inter versus. 1555 οὕνεκτανὼν M. 1557 σοφίσματι VBb. 1558 καίμην A. ἁρμόσαις V. ἄρκυσιν B, ἄρκυσι MV. 1560 σφὰς AB, hic inter versus σφᾶς. ἐν pro ἐκ M. 1561 καὶ habet M inter versus. 1562 τοῖς V. 1564 ἵν' οἷς B et int. vers. ἧς.

κἀν τῇ χθονὶ στηρίζον ἐνθήσεις κλέος,
γῆς ἐξανίσχων καὶ φέρων σωτηρίαν,
εἰς συγγένειαν Πατρὸς ἀμείψας δέμας.
Αὖθις γὰρ ἔλθῃς κλεινὸς, ἁρπάσας γένος,
ὦναξ, Ἄναξ ἄφθιτε, σὺ Θεὸς μένων 1535
μορφῇ τε σῇ συνῆψας ἀνέρος φύσιν·
καὶ νῦν ἐς ἀΐδαο κατέρχῃ δόμους,
σπεύδων φαεῖναι καὶ καταυγάσαι ζόφον.
Εὖ δ', εὖγε λίπῃς τήνδε δυσμενῶν χθόνα,
εἰς ἣν γε πρῶτον ἧκες, Ἰσραὴλ δόμους, 1540
ὀλωλότα πρόβατα ποιμᾶναι θέλων
καὶ συνθεσίας ἐκπερᾶναι πατράσι,
μορφῇ συνάψας τοῦ Θεοῦ βροτῶν φύσιν.
Σὲ γὰρ Πατὴρ γεννᾷ μὲν ἀρρεύστως ἀεί·
ἐγὼ δ' ἔτικτόν σ' αὖθις ἁγνεύουσ' ἔτι, 1545
μορφὴν λαβόντα πρὸς Θεοῦ βροτησίαν.

1531 Bacch. 965. 1532 sq. Troad. 755 sq. 1533, 1535 sq. Bacch. 4. 1534 Troad. 754. 1535 sq. Act. Philippi 35. 1535 Bacch. 1020. 1536 Bacch. 52, 54. 1537 Med. 1223. 1539 Bacch. 13, 15. 1540 Bacch. 20. 1540 sq. Matth. 15, 24. 1542 Luc. 1, 72. 1543 Bacch. 4, 52, 54. 1544 Methodii in Symeonem et Annam cap. VIII (pag. 109 ed. Alb. Iahn). 1545 Bacch. 2. 1546 Bacch. 4.

1531 κἀν CV, κἂν ceteri. στηρίζον CM et int. vers. B et Eur., στήριξον A, στηρίζων VBb. ἐνθήσῃ A. 1533 ἀμείψαν V. 1534 ἔλθοις V. 1535 μένων CMVA et γρ. B, μεγάς γρ. V, μέγας B et Eur. 1536 σῇ om. B. ἀνέρων V. 1538 σπεύδον M. φαῆναι AB. καταυγᾶσαι VA. ζόφους int. vers. B. 1539 εὖγε CMVA et int. vers. B, εὖ τε B. λίπῃς CM, λίποις AB et int. vers. V, qui λίπεις. τὴν τε V, τῇδε A. δυσμενῶν τήνδε B. 1540 εἰ ἣν γε M. ἣν σε et ἡλῃ δόμον A. δόμον B. 1541 πρόβατον A. ποιμάναι B. 1542 ἐκπερᾶναι A, ἐκπεράναι CVB, sine acc. M. πατράσιν A. 1543 μοφῇ cum ρ int. vers. M. 1544 ἀρεύστως CM. 1545 ἁγνέουσ' C, ἁγνέβουσ' M. ἀεὶ pro ἔτι V. 1546 λαβόντα om. A.

Ἀλλ' ἐγγενεῖς σῆς μητρὸς, οὓς ἥκιστ' ἐχρῆν,
θαυμαστὰ πολλὰ σφίσιν ἐξειργασμένον,
ἄρρητ' ἀμυήτοισιν εἰδέναι βροτοῖς,
σωτῆρά σ' οὐκ ἔφασκον ἐκφῦναι Θεοῦ, 1550
ἀλλά με νυμφευθεῖσαν ἐκ θνητοῦ τινὸς
τεκεῖν σ' ἐλήρουν καὶ γάμους ψευσαμένην
λέχους ἁμάρτημ' ἐς Θεόν μ' ἀναφέρειν·
καὶ νῦν κτανεῖν σ' ἔσπευσαν ἀνόμως φθόνῳ
ἐχθροῦ σοφίσμαθ', ὧν νιν οὕνεκα κτανὼν 1555
ἄλλων τε πάντων παγκάκων σοφισμάτων
παύσεις στροβοῦντα κόσμον ἐν σοφίσμασι,
καί μιν σιδηραῖς ἁρμόσας ἐν ἄρκυσι
στήσεις κακοῦργον τῆς κακουργίας, Τέκνον.
Σφᾶς δ' αὖθις αὐτοὺς ἐκ χθονὸς τῆσδ' ἐκβαλεῖς, 1560
ἄλλοις δὲ δώσεις καὶ πόλιν τε καὶ κράτος,
ὡς συμβόλοις εἴρηκας ἤδη σοῖς φίλοις,
ἐν οἷς χορεύσεις καὶ καταστήσεις τὰ σὰ
μυστήρι', ἵν' ἧς ἐμφανῶς Θεὸς βροτοῖς,
ὡς ἐν πόλῳ ξύμπασιν· ἐς δ' ἄλλην χθόνα, 1565

1547 Bacch. 26. 1548, 1554 Act. Pil. B 1, 1. 1549 Bacch. 461. 1550 sq. Bacch. 27 sq. 1552 Bacch. 31. 1553 Bacch. 29. 1555 Bacch. 30. 1556 Bacch. 478. 1557, 1559 Bacch. 225. 1558 Bacch. 224. 1560 Med. 744, 1346. 1561 Bacch. 206, Marc. 12, 9. 1563 sq. Bacch. 21 sq. 1564—66 Bacch. 47—49.

1547 ἐγενεῖς M, εὐγενεῖς B, quo loco A οὐ. ἥστ' ἐχρὴν M. 1548 ἐξειργασμένα B. 1549 ἄρρητα μηδέ τισιν A. 1550 σ' οὖν A. ἐμφύναι B, ἐκφῆναι V. 1553 λέχουσ' V. μ om. A. ἀνναφέρειν C. 1554 θανεῖν A. ἀνόμῳ AB, hic cum altero inter versus. 1555 οὕνεκτανὼν M. 1557 σοφίσματι VBb. 1558 καίμην A. ἁρμόσαις V. ἄρκυσιν B, ἄρκυσι MV. 1560 σφὰς AB, hic inter versus σφᾶς. ἐν pro ἐκ M. 1561 καὶ habet M inter versus. 1562 τοῖς V. 1564 ἵν' οἷς B et int. vers. ἧς.

εὖ διαθεὶς τἀνθένδ', ἀναστήσεις κράτος.
Δεῖ γὰρ πόλιν τήνδ' ἐκμαθεῖν, κεἰ μὴ θέλει,
νῦν οὑσ' ἀμαθὴς τῶν γε σῶν μυστηρίων,
ἄλλην τε πᾶσαν γηγενῶν παροικίαν,
ἣ θεομαχεῖ τὰ κατὰ σὲ σπονδῶν τ' ἄπο 1570
ὠθεῖ σ', ἐν εὐχαῖς δ' οὐδαμοῦ μνείαν ἔχει·
οὔπω γὰρ οἱ τάλανες ἔγνωσαν γόνον
ἥκοντα Πατρὸς ἐκ πόλου πρὸς γῆν κάτω.
Ὧν οὕνεκ' αὐτοῖς δεῖξον, ὡς εἶ σὺ θεός·
δείξεις δὲ πάντως· ἢν δ' Ἰουδαίων γένος 1575
ὀργῇ σὺν ὅπλοις ἐξάγειν χθονὸς θέλῃς
ἄρδην, ἐλάσεις Λύσόνων στρατηλατῶν,
οὓς σφῶν ἀνάσσειν ἠρετίσαντ' ἀφρόνως,
σὴν δεσποτείαν ὡς ἀπηγορευκότες,
ἄνακτα τὸν Καίσαρ' ἀνηγορευκότες. 1580
Ποινὴν γὰρ ἀθρῶ σοῦ πότμου ζωηφόρου,
πῦρ ἐγγὺς οἴκων καὶ δόμων ἐρείπια
τεφρούμεν' ἤδη, πυρὸς ἄσβεστον φλόγα,
ἀθάνατον Θεοῦ πόλιν πρὸς τήνδ' ὕβριν.
Αἰνῶ κρίσιν, ἄβατον ἢ πέδον τόδε 1585

1567 sq. Bacch. 39 sq. 1570 sq. Bacch. 45 sq. 1572 Med. 59. 1574 Bacch. 47. 1575—77 Bacch. 50—52. 1582—86 Bacch. 7—11.

1566 εὖ δ' ἰσθεὶς τἀδένθ' A. 1567 πάλιν V, πολίτην δ' A. 1568 νῦν γ' V. ἀμαθῆ AB, ἀμαθὴ potius V. 1570 ἣ B, ὃς Eur., ἢ CMVA. θεομαχεῖ CMV et Eur., θυμαχεῖ AB. σπονδῶν B. 1571 ὠθεῖς ἐν CM. 1574 εἶ in B int. vers. 1575 ἢν V et γρ. ἢν. 1576 θέλεις V. 1577 στρατηλάτας V. 1578 ἠρετ. A. 1579 σοι in fine addit B. 1580 om. VBb. 1581 ποινὴν ἀθρῶν A sine γὰρ, quod B inter versus rec. m. σου M. σὺν πότμῳ V et rec. m. B. ζοηφόρω V. 1582 ἔρπια A. 1583 ἤδη M. 1585 αἰνῶ δὲ CMAB et Eur. et d. ἄβατον M. ἢ VB. πέδον A.

τίθησι πᾶσι τοῖς φονευταῖς σου, Τέκνον,
ὃς τὰς Λυδῶν πανευκλεεῖς λιπὼν πόλεις
Φρυγῶν τε, Περσῶν ἡλιοβλήτους πλάκας,
Βάκτρια τείχη τήν τε δύσχειμον χθόνα
Μήδων παρελθὼν Ἀρράβων τ' εὐδαίμονα, 1590
ἔθνη τὰ μακρὰν ἐν σκότῳ βεβυσμένα,
πᾶσάν τ' Ἀσίαν, ἣν παρ' ἁλμυρὰν ἅλα
Ἕλλησι κεῖσθαι φασὶ βαρβάροις θ' ὁμοῦ,
πλήρεις ἔχουσαν καλλιπυργώτους πόλεις,
ἐς τήνδε πρῶτον ἦλθες Ἑβραίων χθόνα, 1595
ἣ σ' ἐς τάφον τίθησιν ἐκ σφαγῆς νέκυν.
Ἰώ, Θεοῦ μέλαθρα καὶ πόλις φίλα,
ὦ καλλίπυργον ἄστυ Δαυΐδου χθονὸς,
ὦ θαλάμευμα τῶν πάλαι θεοπρόπων,
θεοκτόνων σπήλαιον ὡς νῦν ἀνέφυς· 1600
Πῶς σε στενάξω; πῶς σε θρηνήσω φόνου;
Ἀλλ', ὦ λιποῦσαι Γαλιλαίας χωρίον,
ἐμὸς θίασος, ἃς συνεμπόρους ἐμοὶ
ἐκεῖθεν ἕλκει μυστίδας μυστηρίων

1587—90 Bacch. 13—16. 1591 Iessaiae 60, 2. 1592—95 Bacch. 17—20. 1597 Troad. 1309. 1598 Bacch. 1191. 1599 Bacch. 119. 1600 Marc. 11, 17. 1601 Bacch. 1016, cf. Act. Pil. B 11, 5. 1602 Bacch. 55, Luc. 23, 55. 1603 Bacch. 56 sq.

1587 λιπὼν πόλις V. 1589 Βάκτρια CMA et Eur., Βάκτρεια VBb. τήν τε CMV et Eur., τήνδε AB. δύσχυμον A. 1591 om. CM, uncis inclusit d. ἐν σκ. A, καὶ σκ. VBb. 1592 περ V cum γρ. παρ'. ἁλμυράν θ' VBb. 1593 ἕλλησι M. βαρβάρους B. 1594 ἔχουσα V. πόλις M. 1595 πρῶτον CM et Eur., πρώτην A, πρῶτος VB. 1596 εἰς AB. 1597 θεοῦ om. A. μέλειθρα καὶ πόλεις M. 1598 ὦ A. Δαυΐδου AB, Δαυίδου V, Δαΐδου CM. 1599 ὦ AB. 1600 θεοκτόνον V. ἀνέφης A, ἂν ἔφυς V. 1601 φόνον A. 1602 χωρίων int. vers. habent AB. 1603, 1604 om. A. 1604 μύστιδας MV, μυστίδος B.

ὁ νῦν νέκυς, φεῦ, τῷ λάκῳ τεθειμένος, 1605
ἐᾶτε τἀπιχώρι' ἐν νεκρῷ μέλη,
λεπτοῖς δὲ θρήνοις νῦν μιν ἀνυμνήσατε,
ἔπειτ' Ἄνακτα ζῶντ' ἀνευφημήσετε,
ὡς ἔστιν ἐλπὶς ἀσφαλεστάτη δ' ἐμοί.
Χωρεῖτε χωρεῖτ', οὐκέτ' εἰμὶ προσβλέπειν 1610
οἷα πρὸς αὐτοῦ καὶ τάφον καὶ τὸν λίθον.
Εἴκωμεν οὖν, εἴκωμεν, ὦ φίλαι κόραι·
ἴτ' ἴτε, κἀπίωμεν ἡσύχῳ βάσει
εἰς δῶμ', ἐν ᾧ θηλυγενὲς μένει γένος,
μήτηρ ὅπου μάλιστα Μάρκου Μαρία, 1615
μύστην ὅπου θίασον οἶμαι συντρέχειν·
κἀκεῖ μενοῦμεν γλυκεροῦ φάους δρόμον·
ἢ μᾶλλον ἀπίωμεν εἰς παιδὸς νέου,
ὃν μοι τέθεικεν υἱὸν Ὑιός μοι μόνος.

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Ναὶ καὶ δίκαιον τοῦτο, κοὐκ ἄλλως λέγεις· 1620
ἐκεῖσε δεῖ, δέσποινα, νῦν ἀπιέναι,
ὥστ' ἄσσον οὖσας τοῦ τάφου πάντα σκοπεῖν,
πᾶσαν δὲ τὴν αὔριον ἡσύχως ἔχειν
τῆς ἐντολῆς ἕκητι καὶ μένειν κνέφας,

1606 Bacch. 58. 1607 Bacch. 71. 1608 Bacch. 69. 1609 Med. 738. 1610 sq. Med. 1064 sq. 1613 Orest. 136. 1614 Bacch. 115 sq. 1619 Io. 19, 26. 1620 Rhes. 164. 1623 sq. Luc. 23, 56.

1605 λάκκῳ VAB. 1606 τἀπὸ χώρι' A. 1607 ἀνυμνήσετε M. 1608 om. M. ἀνευφημήσετε C, quod librarium M legisse apparet e v. 1607, cf. v. 1454. ἀνευφημήσατε VAB. 1609 ἔστι δ' B, ἐστι δ' V. δέ μοι M superposito ". 1610 οὐκ ἔτ' M. 1611 οἷα V. αὐτὸν V, αὐτοῦ τὸν τάφον A. τοῦ λίθον V. 1615 ὅπου VAB, ὅποι CM. Μηρία VAB. 1616 μύστων V. 1618 ἡ M. 1619 γόνος A. 1620 Θεολ. om. A, Χορός Vb. 1622 ἄσσον corr. in ἄσσον M. 1624 habet V a manu sec. int. vers.

κνέφας φαεινὸν τῆς τριτάτης ἡμέρας, 1625
ὡς ἂν ἰοῦσαι λάθρα πληρώσητ' ἔθος.
Ἴωμεν οὖν, ἴωμεν, εἴκωμεν τάφου,
πρὶν δυσμενῶν τις παριὼν καταλάβῃ.
Δείξω δὲ χῶρον, ἔνθα νυχεῦσαι δέον.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ἰδού σε, Τέκνον, καταλείπουσαι μόνον 1630
ἄπιμεν, ᾗχι σταθμὰ θηλειῶν γένους,
πρὸς οἶκον υἱοῦ, τῷ με παρέθου, Τέκνον,
δέον μένειν πρὸς νάπος ἐγγὺς σοῦ τάφου.

ΙΩΣΗΦ.

Ὦ φίλτατ' ἀνδρῶν, καὶ θανὼν ἐμοὶ δ' ὅμως
τῶν φιλτάτων ἀεί γ' ἀριθμήσῃ πολύ· 1635
χαῖρ'· ὕστατόν σε νῦν ἐγὼ προσφθέγγομαι.

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Γένεθλον ἐσθλὸν, οὐκ ἐν αἰνιγμοῖς φράσω,
ἀνὴρ ὅδ' ἐστὶ καὶ Θεὸς Θεοῦ γόνος.
Σαφῶς γὰρ αὐτὸν τοῖσιν ἐξειργασμένοις
Θεὸν νομίζω, τοῦ δὲ θανάτου πέρι 1640
σοφὴν πρόνοιαν αἰτιῶμαι καὶ κρίσιν,
δι' ἧς ὁ πότμος τοῦ γένους λυθήσεται.
Αὐτός θ' ὁ χαμαίσυρτος ἐχθρὸς τοῦ γένους
συντρίβεται νῦν, θανατοῦται, κτείνεται·

1629 Rhes. 508 sq. 1632 Io. 19, 26. 1634 sq. Bacch. 1305 sq. 1636 Hipp. 1095. 1637 Rhes. 746. 1638 Marc. 15, 39. 1639 Rhes. 747. 1642 sq. I Cor. 15, 26. 1644 Rom. 16, 20.

1626 ἔθει B cum altero inter versus. 1628 καταλάβοι V. 1629 δείξωμεν χ. Vb, δείξωμεν οὖν χ. B. 1630 καταλειπωσαι sine acc. A. 1632 υἱῷ VB. παρθου M superscr. ε. 1633 πρὸ CM. 1635 αἰεί B. ἀριθμήσει AB, ἀριθμήσν M, ἀρίθμησαι V. 1637 κούκ A. 1643 αὐτὸς δ' VABde.

κτανεῖ γὰρ αὐτὸν κἀντιπορθήσει γένος 1645
ὁ τῶν πόλων πάγκλυτος Ἰησοῦς Ἄναξ
ποινάς τ' ἀδελφῶν καὶ πατρὸς πρώτου λάβῃ,
παλαιφάτου γέροντος, ὃς βροτῶν γένος
ἔσπειρεν ἐν γῇ, λείμακος ῥιφεὶς ἄπο
ἐξ ἀπάτης δράκοντος αἰολοσκόπου, 1650
πόλει δὲ θήσει τῇ μακαριωτάτῃ.
Καὶ ταῦθ' ὁ τοῦδε πότμος ἐξεργάζεται,
καὶ τῶνδ' ἕκητι καὶ βροτὸς πέφηνέ πως,
φρικτῶν θ' ὅδ' ἀνὴρ θαυμάτων ὤπτο πλέως
ἐς τόνδε κόσμον, ὧν σὺ πόλλ' οὐκ ἀγνοεῖς· 1655
φανεὶς δ' ἀνὴρ ἄριστος οἴχεται θανών,
αὖθις δ' ἀναστὰς καὶ Θεὸς γνωσθήσεται.
Εἰ δ' ἐν πόλοις ἦν, ἐσθλὸς ὢν ἐλάνθανε,
ταῖς στρατιαῖς ὑμνούμενος μόναις ἄνω,
σιγώμενόν τε κῦδος εἶχεν ἐν πόλῳ. 1660
Αἴτια ταῦτα τοῦ τόκου καὶ τοῦ πότμου·
τὸ πᾶν δ' ἐρῶ σοι, τῶν βροτῶν σωτηρία.
Τοίγαρ τέθνηκεν, ὧν ἐχρῆν ἥκισθ' ὕπο,

1645 Troad. 361. 1646 Troad. 360. 1647 Troad. 362. 1648 Bacch. 1014, Agam. 750. 1649 sq. Bacch. 1015. 1650 Gen. 3, 13. 1652 Troad. 398. 1654 sq. Bacch. 438 sq. 1656 Troad. 397. 1657 Rom. 16, 26. 1658 Troad. 399. 1660 Troad. 401. 1661 Rhes. 931. 1663 Troad. 392.

1645 κἀντιπορθήσει omnes et Doering: De trag. christ. pag. 6 sq. ex Eur., κἀντιπορθμήσει de. 1646 πάγλυτος M. πολλῶν et ἰσῶν ἄναξ A. 1647 λάβοι V. 1649 κλίμακος AB et γρ. V. 1650 ἐξαπάτη M. 1651 διθείσῃ B. 1652 πότμου A. 1653 βρωτὸς CM. πέφυκέ VAB. 1654 δ' ὅδ' Vb. Ab ἀνὴρ librarius A aberravit ad idem vocabulum in v. 1656. πλέως VB et Eur., πλέος int. vers. V, πλέων CM. 1657 φανήσεται B int. vers. et V. 1659 μόνος A. 1660 σιγώμενός et κύδος V. 1662 σωτηρία CABde, σωτηρίαν MVb. 1663 ἥκιστ' ἄπο V et γρ. ὕπο.

εἰς δεσμά τ' ἦλθε καὶ λόγους ἐμπαιγμάτων.
Τοιαῦτα λαὸς ὁ πρὶν ἠγαπημένος 1665
εὐεργέτην ἔδρασε, θυμωθεὶς φθόνῳ·
καὶ ταῦτα μὲν πέπονθεν οὗτος οὐκ ἄκων,
ἃ δ' αὖ παθεῖν δεῖ λαὸν, οὐ κρύψω κακά.
Λίπῃ πόλισμα, βαρβάροις εἴκων, ἄκων,
δοῦλος, μέτοικος. Ἔστι γὰρ τὸ θέσφατον 1670
εἰς πᾶσαν αἶαν βαρβάρων ἀποτρέχειν,
αἰχμαῖς ἁλωτοὺς, πόλλ' ἀνατλάντας κακά.
Ἀναιρέταις γὰρ πᾶσιν αὐδᾷ παγγενῆ
λιπεῖν πόλιν τήνδ', ἀνοσίου μιάσματος
δίκας τίνοντας τῷδ', ὃν ἔκτειναν φθόνῳ, 1675
καὶ μηκέτ' ἰδεῖν πατρίδ'· οὐ γὰρ εὐσεβὲς
μένειν φονευτὰς ἐν τάφοις νεκρουμένων.
Πόλεις δὲ πολλὰς εἰσαφίκωνται, ζυγὸν
δούλειον ἀνέλκοντες οἱ δυσδαίμονες,
αἰχμαῖς ἁλωτοὶ, χρησμὸς ὡς λέγει Θεοῦ, 1680
πάντη διασπαρέντες, οὐ νόστον δ' ἔτι
οἱ τάλανες σχήσουσιν οὐδ' ἐπάνοδον,
ἀφ' οὗ τάδ' ἐκπέρσει γ' ἀνηρίθμῳ στρατῷ
ἡγούμενος λόγχαισιν Αὐσόνων δράκων.

1664 Matth. 27, 29. 1668 Bacch. 481. 1669 Bacch. 1343, 1358. 1670 sq. Bacch. 1344 sq. 1671 sq., 1680 sq. Luc. 21, 24. 1674—76 secundum Kirchh. e Bacch. 1677 Matth. 23, 29. 31. 1678 Bacch. 1324 sq. 1680 Bacch. 1322. 1681 sq. Bacch. 1326 sq. 1683 Bacch. 1324. 1684 Bacch. 1349.

1666 θημωθεὶς A. 1668 λαὸν δεῖ VB. 1669 λύπαις πόλ. A, λίποι V. 1673 πᾶσι M. παιανῆ A. 1674 λιπεῖν om. CM cum lacuna. τοῦδ' A. 1675 τίνοντες A, τείνοντας V. τοῦδ' VAB. 1676 εἰδεῖν V. 1678 πολὰς M cum λ int. vers. εἰσαφίκονται V. 1679 δυσδαίμοναις superposito s M. 1681 νοστόνδ' M. 1683 ἀνηρίθμῳ CM, ἀναρίθμῳ AB et Eur., ἐν ἀρίθμω V. 1684 δράκων CMA et int. vers.

Ταῦτ' οὐχὶ θνητοῦ πατρὸς ἐκγεγὼς ἔφη 1685
εἰπών τις, ἐκ Θεοῦ δὲ, καθὼς ἄρ' ὅδε
ὁ νῦν νέκυς εἴρηκε πάντ' ἐν δυνάμει,
οὐδέν τι μαθὼν τῶν θεοπρόπων ἄπο,
αὐτοὺς δὲ μᾶλλον πάντα διδάξας τάδε.
Οὗτος δ' ἃ μέλλει πήματ' ἐκπλήσειν, φράσω, 1690
ἀπεμπολητὴς αἰσχρὸς ἐξ ὀπαόνων.
Αὐτὸς μὲν εἶπας, ὡς μανεὶς ἄλγους ὕπο
βρόχοις κρεμαστοῖς ὑπέβαλε τὴν δέρην·
πεσὼν δ' ἔπειτα δίχα λακίσει τάλας
ἴδῃ τε δεινὸν ἦμαρ· οὐδὲ παύσεται 1695
κακῶν ὁ τλήμων οὐδὲ τὸν καταιβάτην
ᾅδην διαβὰς ἥσυχος γενήσεται,
στένων ἄληκτα καὶ βοῶν σφοδροῖς πόνοις,
καὶ νᾶμα πυρὸς τόνδε δ' ὑποδέξεται.

ΙΩΣΗΦ.

Ὦ φίλος, ὡς εἰς δεινὰ φῆς ἐλθεῖν κακὰ 1700
πάντας, κἄμ' αὐτὸν συγγόνους τ' ἄρδην ἐμούς·
κἀγὼ δ' ὁ τλήμων βαρβάρους ἀφίξομαι;
ἢ ποῖ τράπωμαι πατρίδος πορθουμένης;
Ὦ πάμμεγ' ἐμπνέουσα βαρβάροις ποτὲ

1685 Bacch. 1329. 1693 Hipp. 774. 1694 Act. Pil. B 1, 3. 1695—97 Bacch. 1349—51. 1699 Med. 1176. 1700—2 Bacch. 1341—43. 1703 Bacch. 1355. 1704 sq. Troad. 1268 sq.

ead. m. B, δραμών VB. 1686 δὲ om. B. 1688 μαθὸν superscr. ω M, καθὼν B cum altero int. vers. 1689 πάντας V, διδάξας πάντα B. τάδε C, τάδ. M, πάρος VAB. 1690 ἐμπλ. V. 1691 ὀπ. VAB. 1692 αὐτοὺς A, αὐτὸν V. 1693 ὑπέβαλλε V. δέριν AB. 1694 λακκίσει B, λακτίσει A. 1695 ἴδῃ τὲ CBM, ἴδηται A, ἴδοι τὲ V. ἦμαρ AB. 1696 τλήμον M. τὴν A. 1698 ἄληστα V et m. rec. int. vers. B. 1699 ναῦρα CM. 1700 ὡσεὶ A. φῆς V. 1701 κἀμαυτὸν V. ἄρδειν B. 1702 βαρβάροις VA.

πόλις, τὸ κλεινὸν οὔνομ' ἀφαιρῇ τάχα. 1705
Χαῖρ', ὦ μέλαθρον, χαῖρε, πατρῴα πόλις·
λίπω λίπω σε, δυστυχῶς δοῦλος γεγὼς,
αἰχμαῖς ἁλωτός· βαρβάρων δ' ἴδω πέδον,
εἰ μὴ γέροντ' ὄντα με προφθάσει πότμος,
ὃν εἶθ' ἵδοιμι πατρίδος μένων πέδῳ· 1710
συνῆκα γὰρ, θέσφατον ὡς οὕτως ἔχει.

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Τὸ μὲν σὸν εὐδόκιμον, εὐσεβὲς γέρον·
ὁ δ' ἐγγενής σοι λαὸς ἐκτίσει δίκην,
ὡς ἀξίαν μὲν λίαν, ἀλγεινὴν δ' ὅμως·
αὐτὸς δ' ἑαυτὸν αἰτιάσθω τῆς δίκης. 1715
Οὐ γάρ τι λέξει πρὸς πρόφασιν, ὡς τάχα
οὐκ ἦλθεν, οὐκ ἤμυνεν οὐδ' ἐπεστράφη,
εὐεργετῶν πάλαι τε καὶ νῦν εὐτρόπως.
Τίνας γὰρ οὐκ ἔστειλε κήρυκας πάλαι;
οἵων δὲ δώρων οὐκ ἔπλησέ νιν ξένων, 1720
ὃν ἐξαγαγὼν καὶ πικρᾶς τυραννίδος
ἐθνῶν ἄνακτ' ἔθηκε πανσθένως μέγαν,
ὅτ' ἀμφὶ Βασὰν τήν τ' Ἀμορραίων χθόνα
ἐθνῶν ἀρίστοις ἐμπεσὼν κατὰ στόμα
ἔρρηξε πέλτην, τῷ δὲ δουλώσας στρατὸν 1725
παρέσχεν· ὧνπερ λακτίσας πολλὴν χάριν

1706 Bacch. 1357 sq. 1707 Bacch. 1358. 1708 Bacch. 1345, Luc. 21, 24. 1711 Bacch. 1344. 1712 sq. Bacch. 1316. 1714 Bacch. 1317. 1716 sq. Rhes. 388 sq., Io. 15, 22. 1719 Rhes. 390. 1720 Rhes. 392. 1721—26 Rhes. 395—400. 1721 Psalm. 135, 11. 1722 sq. Psalm. 134, 10—12.

1706 χαῖρ' ὦ π. VAB. πατρῶα MV. 1707 σε om. A. 1708 αἰχμοῖς B. 1713 ὃδ' V. 1715 αὐτός δ' ἑ αὐτὸν M. 1716 ἐνταῦθα B cum γρ. ὡς τάχα, V ὡς τάχει. 1720 νῦν A. 1722 μέγα V. 1723 ἀμοραίων V. 1725 τῶδε V.

προῦδωκεν αὐτὸν εἰς φόνον μιαιφόνοις·
ὃς ὕστερον μὲν ἦλθεν, εἰς καιρὸν δ' ὅμως·
θεοπρόποι γὰρ καὶ νόμος πολλοῖς χρόνοις
ἱδροῦντες, αἰχμάζοντες οὐχ εὗρον πέρας, 1730
Χριστῷ δὲ φῶς ἓν ἡλίου καταρκέσει
ᾅδου δόμους πέρσαντι θῃτέρᾳ πάλιν
πρὸς γαῖαν ἐλθεῖν, συντεμόντ' ἄλγη βροτῶν·
τῶν γὰρ ἕκητι πτωχικὴν λαβὼν στολὴν
εἴσεισιν ᾅδην· πολλὰ δὴ κεῖθεν σκύλα 1735
ἄρας φανεῖται νερτέρων ἐπίσκοπος
κτανών τε φρουροὺς καὶ παραστάτας πυλῶν
ἐκεῖθεν ἔλθῃ πᾶσί τε γνωσθήσεται
ἀρωγὸς, αὐτόριζος ὢν εὐεργέτης,
ὃν ἐγγενὴς ἔκτεινε λαὸς ἐν φθόνῳ. 1740
Οἱ δ' οὐδὲν αὐτῷ συγγενεῖς πεφυκότες
κτηθέντες αὐτῷ τοὶ μὲν ἐν χωστοῖς τάφοις,
οἷδ' ἔν τ' ὄρει τε καὶ σπέει καὶ γῆς βάθει
ψυχρὰν ἄησιν δίψιόν τε πῦρ Θεοῦ
μενοῦσι καρτεροῦντες, οὐκ ἐν δεμνίοις 1745
οὐδ' ἐν χιτῶσι τρυφεροῖς ἐγκείμενοι,

1728 Rhes. 432. 1730 Rhes. 433. 1731 Rhes. 436. 1732 Rhes. 437 sq. 1733 Rhes. 439. 1734—38 Rhes. 492—96. 1738 Rom. 16, 26. 1740 cf. Matth. 27, 18. 1741 sq. Rhes. 402 sq. 1742 sq. Luc. 21, 19. 21. 1743—45 Rhes. 405—7.

1727 φόνο M. 1729 πολοῖς χρόνος M. 1731 ἐν V. 1732 ἄλλου δ. A, ἄδου δ' ὅμως M. θ' ἑτέρα cum γρ. ἡμέραν V, θ' ἡτέρᾳ ceteri. 1733 γαῖ ἀνελθεῖν M. ἄλγος V. 1734 ὢν V. 1735 δ' ἐκεῖθεν omnes, δ' etiam Eur., δὴ κ. de. Fort. δ' ἐντεῦθεν. σκῦλα A. 1739 ἀρρωγὸς A. αὐτόρριζος Vb. 1741 οἷδ' VAB. αὐτοῦ VB. συγγενὲς B. 1742 κταθέντες V, κτανθέντας B. αὐτοῦ VB. τὸ μὲν M, το μὲν C. χωτοῖς B. 1743 οἷδ' omnes, οἱ δ' de. σπέϊ CM. 1744 ψυχρὰν ἄσιν A, ψυχρὸν ἄησι VB.

οὐδ' ἐν ζαχρύσοις δώμασιν κοιμώμενοι,
τοὶ δ' ἐν μαχαίραις καὶ σπάθῃ τε καὶ ξίφει
πίπτοντες ἐμφανοῦσι πίστιν ἀσφαλῆ,
οὐχ ἣν ὁ πράτης καὶ σφαγεὶς εὐεργέτου, 1750
οὓς ἐκτίσαι δίκαιόν ἐστι τὴν δίκην.
Σὲ δ' ἐξαναστὰς εὐχερῶς ἐκρύσεται,
ὃν εὐπρεπῶς τέθεικας ἐν καινῷ τάφῳ,
καὶ μακάρων ἐς αἶαν ἐγκαθιδρύσει,
σάλπιγγος ἠχῇ νεκρέγερτον δεικνύων. 1755
Δεῖ γάρ σε τὴν φονῶσαν ἐκλιπεῖν πόλιν
καὶ πραέων οἰκεῖν σε δάπεδον, μάκαρ,
θεὸν φανέντα, φθιτὸν ἀμείψαντά σε
πάχος βρότειόν τ' ἀποβαλόντα φθορᾶς,
ἣν ἐξ ἀπάτης ἔσχες, ὡς θνητὸς γεγώς. 1760
Τῶνδ' οὐδὲν ᾔδειν ἐκ λόγων θεοπρόπων,
Διδασκάλου δ' ἔγνωκα τοῖς στέρνοις κλιθείς·
οὕτως ἔσεσθαι τοὺς Θεῷ φιλουμένους
ἐγὼ συνῆκα Δεσπότου στέρνοις πεσὼν,
ὥστ' ἐξ ἀβύσσου πόλλ' ἀπαντλήσας σοφά. 1765

1747 Rhes. 428. 1748 Rhes. 405. 1748 sq. Luc. 21, 24. 1749 Rhes. 404. 1751 Med. 268. 1752 Bacch. 1327. 1753 Matth. 27, 60. 1754 Bacch. 1328. 1755 Troad. 1258, cf. Matth. 24, 31. 1756 Bacch. 1358. 1758 sq. Bacch. 4. 1760 Bacch. 1321. 1761 Rhes. 945. 1764 Io. 13, 25.

1747 *δώμασιν* CM et Eur., *δώμασι* VAB. 1748 *σπάθαισι καὶ* A et int. vers. B. 1749 *πίστην* M. *ἀσφαλῶς* V. 1750 *σφαγεὺς* VB, hic cum altero inter versus; item inter versus A ead. m. scriptum, deinde deletum. 1753 *εὐπρεπὴς* B. 1754 *γαῖαν* B, *αἴ ἀνεγκ.* M. 1755 *νεκρέγερτα* V. 1757 *πράσσων* A. *οἰκῆσαι δάπ.* B. 1758 *φθιτὸν* CM, *φυτὸν* A, *θνητὸν* VBb. 1757 *ἀποβαλλόντα* B. 1760 *ἣν* C. 1761 *Τὸν δ'* M. *ᾔδειν* A. 1762 *διδάσκαλον* int. vers. B. *ἔγνων αὐτοῖς στ.* Vb. 1765 *γρ. ὡς ἐξ* V, idem *ἀπαντλήσεις*.

ΙΩΣΗΦ.

Σοφοῦ παρ' ἀνδρὸς χρὴ σοφόν τι μανθάνειν.
Πέποιθας αὐτὸν δ' αὖθις ἰδεῖν ἐν χθονί;

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Πέποιθα· δείξει τοὐπιὸν σέλας Θεοῦ·
μίαν μόνην μεῖναί με δεῖ τὴν αὔριον.

ΙΩΣΗΦ.

Ἡμῖν μὲν ὡς μέγας τις ἥκων ἐκ Θεοῦ, 1770
ἁπλῶς τε θανῶν, ὡς βροτὸς τυμβεύεται
ἐν σινδόσιν μύροις τε, μητρὸς ἐκ θνατᾶς
φανείς· τὸν ἐκ κείνης γὰρ ἦν θανεῖν χρεών.
Εἰ δ' ὡς Θεὸς νῦν κυριεύσει καὶ μόρου,
ἔσται τολοιπὸν, ὡς Θεοῦ Παῖς καὶ μόνος, 1775
ἅπασι σεπτὸς τοῖσιν εἰδόσιν Θεός·
πένθος δὲ βαιὸν ὄντι μητρὸς ἐκ θνατᾶς
κείσθω· τὸν ἐκ κείνης γὰρ ἦν θανεῖν χρέος.
Ἡμῖν μὲν οὕτως νῦν τετίμηται φίλος·
ὃς δ' εἴ τι πράσσειν ὡς Θεὸς θέλων σθένει, 1780
καιρὸς πάρεστι· φῶς γὰρ ἡμέρας τρίτης
οὐ μακράν ἐστι, καὶ τὸ πᾶν φανήσεται.

1766 Rhes. 206. 1767 sq. Rhes. 318 sq. 1769 Med. 342. 1772 Matth. 27, 59. 1773 Rhes. 968. 1774 Rom. 6, 9. 1775 Rhes. 960. 1776—78 Rhes. 966—68. 1779—81 Rhes. 976—78.

1767 *δ' αὐτὸν* A. 1768 *δείξη* A. 1770 *ἰωσήρ* corr. in *ἰωσήφ* M. *ὡς* om. B. *τις* V, *τίς* M. 1771 *τύμβεται* V. 1772 *εἰ* B. *σινδόσι* VB, *ἐν σινδόνι* A, idem *θνητῆς*, V *θνατῆς*. 1773 *τὸν ἐκείνης γὰρ ἦν* A. *γρ. χρέος* V. 1774 *ὡς θεὸν κυρ.* A. *κυριεύσῃ* V. 1775 *τὸ λοιπὸν* Cde. *ὡς θεὸς θεοῦ* M. 1776 *εἰδόσιν* CMA et Eur., *εἰδόσι* VB. 1777 *ὄντα* et *θνατῆς* V. 1778 *κεῖσθαι* V. *τὸν ἐκείνης* A. *χρέος* CM et *γρ.* V, *χρεών* VAB et Eur. 1779 *μὲν ἦν, τετίμ.* A.

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Πέποιθα πᾶσιν ἡμέραν ἐλευθέραν
ἀκτῖνα τὴν τριταίαν ἡλίου φέρειν.

ΙΩΣΗΦ.

Ἴδοιμ' ἴδοιμι γλυκερόν τ' ἦμαρ τόδε· 1785
εἴθ' εἴθε, φίλος, θαῦμα τοῦτ' ἴδοιμ' ἐγώ.
Νῦν δ' ἀπίωμεν, Νικόδημ' εὐεργάτα·
στείχωμεν ἡμεῖς, φίλε, κἀξαιτώμεθα
ὑπέρ τε λαοῦ, καίπερ ὄντος ἀγρίου,
ὑπέρ τε πάτρης τὸν Θεὸν μηδὲν νέον 1790
δρᾶν, κἂν ἕως πάρεσμεν ἄμφω τῷ βίῳ.
Καὶ σὺ δὲ, φίλε παρθένε, ξὺν παρθένῳ
πρὸς ταῦτα συνάρηξον ἡμῖν τοῖς φίλοις,
ναὶ καὶ σὺ συνάρηγε καὶ θρηνοῦσά περ,
δέσποινα, μῆτερ τοῦ διφυοῦς, ὡς λόγος 1795
τοῦ παρθένου πείθει με μύστου σοῦ Τέκνου.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ἄπιθι καὶ δύναμιν ἄγγελε βροτοῖς
σὺν Νικοδήμῳ νυκτέρῳ μύστῃ πάρος,
τανῦν δὲ σὺν σοὶ παμφανεστάτῳ φίλῳ.

1783 sq. Rhes. 984 sq. 1785 sq. Rhes. 453. 1788—91 Bacch. 353—56. 1794 Med. 1266. 1797 Luc. 9, 60. 1798 Io. 19, 39.

1784 *τὴν* om. B. *τριταῖαν* ABde. 1785 *γλυκερόν τ' ἦμαρ* M, *γλυκερὸν ἦμαρ* CVABde. 1787 *νικόδιμ' εὐεργέτα* M, *ἐργάτα* VB. 1788 *κἐξαιτ.* CM, *φίλη ἐξαιτ.* A, *φίλ' ἐξαιτ.* BV, hic cum *γρ. φίλα τ'*. *κἀξαιτ.* Eur. 1789 *καὶ περόντως ἀγρίου* M. 1791 *τῷ βίου* M. 1792 *δὲ* inter versus B. 1793 *ξυνάρ.* VAB. 1794 *συνάρρηγε* B. 1795 *μήτηρ* V. 1796 *τέκτου* CM. 1797 *ἄγγελλε* CABd, *ἄγγελε* MVb, recte. 1798 *συνικοδήμω* M. 1799 *τανῦν* M, *τὰ νῦν* ceteri et de.

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Χαίροντες ἴτε μήτι που πτοούμενοι. 1800
Ὁ βίοτος γὰρ τῆς καλῆς ἡσυχίας
καὶ τῆς ἀκραιφνοῦς ἀγάπης καὶ φιλίας
τό τε φρονεῖν εὖ σωφρονεῖν τ' ἐν τῷ βίῳ
τηρεῖ τὰ πάνθ', ὡς ἀσάλευτα προσμένειν·
Θεὸς γὰρ οἶδε πάντα καὶ σοφῶς κρίνει. 1805

ΙΩΣΗΦ.

Σύ τοί με πείθεις, σοῖς τε πιστεύω λόγοις
τάξιν τε τηρῶν εἶμ' ἐλεύθερος φόβου.

ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Χώρει· μέλειν γὰρ πάντα οἱ δοκεῖ φίλων,
αὐτοί τ' ἐπιγνώσεσθε τοὺς ἐμοὺς λόγους.
Ὑμεῖς δ' ἕπεσθε νῦν, κόραι, σὺν μητρί μου, 1810
ἕπεσθε, Χριστὸν καρδίαις ὡπλισμέναι
πτοούμεναί τε μηδὲν, ἀλλ' ἕπεσθέ μοι·
δείξω γὰρ οἶκον, ἔνθα νυχεῦσαι δέον.
Οὐκοῦν ὅδ' ἐνδέξιος οἶκος· ἐνθάδε
τανῦν καταυλίσθητε· καὶ γὰρ εὐφρόνης 1815
οὐ βραχὺ ταρῴχηκεν, ὡς ὁρῶ, μέρος,
ἐγγὺς δ' ἕως πάρεστιν, ἐκρέει κνέφας.

1801 Bacch. 382 sq. 1803—5 Bacch. 383—85. 1806—8 Rhes. 654—56. 1809 Rhes. 658. 1810, 1812 Bacch. 722. 1811 Bacch. 723. 1813 Rhes. 508 sq. 1815 Rhes. 507.

1801 *βιωτὸς* A. 1803 *σωφρόν τ'* B. 1804 *προσμένον* CM, *μένειν* VAB. 1805 *τὰ πάντα* B. 1807 *εἶμ'* CMA et Eur., *εἶμ'* VBb. 1808 *χωρεῖτε* V. *μέλλει* A, *μέλλειν* VB. *γὰρ* om. B. *παντά οἱ* AB, *πάντα οἱ* Me, *πάντά οἱ* CVd. *δοκεῖν* A. 1811 *ὠπλοιεμέναι* M. 1812 *τι* VAB. 1813 *νηχεῦσαι* A. 1817 *ἤδη δ'* VAB. *ἐκρύει* inter versus eadem m. A.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ἰώ μοι· ἰώ·
ψυχῆς μελούσης, καρδίας παχνουμένης,
ὕπνος βλεφάροις τοῖς ἐμοῖς πῶς ἐμπέσῃ; 1820
Οἴμοι, Τέκνον μου, σῆς σφαγῆς πανταδίκου·
ὤμοι ταλαίνῃ δραμάτων ἀντιστρόφων·
οὐ γὰρ συνῳδὰ ταῦτα τοῖς ἠλπισμένοις,
κἂν συνᾴδωσι τοῖς προηγορευμένοις.
Ἔτλην μεγίστας συμφορὰς καὶ πρὶν, Τέκνον, 1825
ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης σῶν ξένων γενεθλίων·
ἀλλ' εἶπετ' εὐθὺς συμφοραῖς θυμηδία,
σοῦ συμπαρόντος καὶ λύοντος ἀνίας·
νῦν δ' ἄλγος ἀφέρτατον, οἴμοι, πῶς φέρω;
Τί γοῦν, τί δράσω νῦν παθοῦσ' ἀμήχανα; 1830
θέλξει δ' ἕδραν ὄμματος ὕπνος πῶς ἄρα;

ΗΜΙΧΟΡΙΟΝ.

Ἄμμες μὲν, ὦ δέσποινα, χαμαιστρωτίᾳ
ἀνεκλίθημεν, σώμασιν παρειμέναι,
νέαι, παλαιαὶ, παρθένοι τ' ἔτ' ἄζυγες,
ἄλλαι πρὸς ἄλλων νῶτ' ἐρείσασαι κάρας, 1835
αἷδ' ἐν παρειαῖς ὑποβαλοῦσαι χέρας,

1818 Hipp. 569. 1819 Rhes. 762. 1820 Rhes. 544 sq.
1821 Hecub. 1015. 1822 Hipp. 570. 1823 sq. Med. 995.
1826 Cassandr. 2. 1829 Hipp. 840 sq., 871. 1830 Hipp. 593.
1831 Rhes. 543. 1833 Bacch. 673. 1834 Bacch. 684.
1835 Bacch. 674. 1836 Bacch. 675 sq.

1818 *μοι* bis A, *ἰώ* (int. vers. add. *μοι*) *ἰώ μοι* B. 1820 *ἐμπέσοι* Vb. 1821 *μοι* pro *μου* A. 1822 *τάλαινα* A. 1824 *συνᾴδω σοι* A. 1828 *συμπαρ.* M. *λύοντας* B. 1829 *ἀφέρτατον ἄλγος* omnes, *ἄλγος ἀφ.* de. 1830 *νῦν* CMA et int. vers. rec. m. B, *φεῦ* VBb. 1832 *μὲν* om. A. *χαμαιστρωτίαι* omnes, *-ίᾳ* de. 1833 *σώμασιν* CM et Eur., *σώμασι* V, *σώματι* AB. 1836 *αἷδ'* omnes, *αἱ δ'* de. *ὑποβαλλοῦσαι* V, *ὑποβάλλουσαι* A.

καὶ βαιὸν ἡρπάσαμεν ὕπνου βραχύ τι·
σὺ δ' οὐχ ὕπνωσας οὐδ' ἀνέκλινας δέμας,
πανυύχιον στένουσα κἀδυνημένη·
πάσῃ γὰρ ὄμμ' ἄγρυπνον εὐφρόνῃ στρέφεις. 1840
Ἕως τίνος μείνῃς δὲ προσκαθημένη
ἄϋπνος, ὄμμα μηδόλως μύουσα σόν;
Ἠώς, ἰδοὺ, πέφηνε, καὶ λεωφόρον
περιτρέχουσι δῆμος ἄνω καὶ κάτω·
γῆς τ' ἀναδραμὼν ἥλιος φαεσφόρος 1845
ἀκτῖνας ἐξίησι θερμαίνων χθόνα.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Υἱὸν τεθέντα νεκρὸν ἰδοῦσαν τάφῳ
οὐ δεῖ με θρηνεῖν καὶ στένειν καὶ δακρύειν,
ἕως ἴδοιμι ζῶντα πάλιν ἐκ τάφου;
ὕπνος δ' ἄρα μου πῶς βλεφάροις ἐμπέσῃ; 1850

ΕΤΕΡΟΝ ΗΜΙΧΟΡΙΟΝ.

Κἀγὼ μελούσῃ καρδίᾳ λήγουσ' ὕπνου
κεῖμαι, πεδοστιβής γε χαμαιστρωτίᾳ
κοὔτ' ἔβρισ' οὔτ' ἐκοίμισα, σφοδρῶν γόων
σῶν, παρθένε, κλύουσα καὶ στεναγμάτων.

1840 Rhes. 818. 1845 sq. Bacch. 668 sq. 1850 Rhes. 544 sq. 1851 Rhes. 762. 1852 Rhes. 755. 1853 Rhes. 819.

1838 ἀνέπαυσας VAB. 1839 κἀδυνωμένη V, κόδυνωμένη AB, hic rec. m. int. vers. κόδυρομένη. 1840 στρέφῃς M. 1841 δείνης δὲ CM. 1842 μὴ δόλως M, μηδ' ὅλως Bd. μύουσά σου V. 1845 φανεσφόρος A. 1846 ἀκτίνας ἐξίησιν M. 1847 ἰδοῦσ' ἐν VAB. 1850 ἐκπέσῃ M, ἐμπέσοι Vb. 1851 ἕτερον om. VAB. ὕπνῳ int. vers. et deletum A. 1852 πεδοστειβῆς M. τε AB. χαμαιστρωτίαι CM, -τία VAB. 1853 οὔτ' ἐκοίμισα VAB, οὔτ' ἐκοίμισ' Eur., οὔτε κοίμισα CM. 1854 κλείουσα V.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ἔγρεσθ' ἔγρεσθε· τί, γυναῖκες, μέλλετε; 1855
ἔξιτ', ἄπιτε βαιὸν ὡς πρὸς τὴν πόλιν,
ὅσον προβαίνειν ἐντολὴ δίδωσί πως·
ἴσως τι μαθήσεσθε καὶ νεώτερον.
Πολλοὶ γὰρ ὑμᾶς ἀγνοοῦσι, κοὐ δέος.

ΧΟΡΟΣ.

Καὶ μὴν ὁπαδῶν νῦν τιν' εἰσορᾶν δοκῶ 1860
σπουδῇ σκυθρωπὸν ἐνθάδ' ἐφωρμημένον·
δοκεῖ δὲ καινῶν ἄγγελος μηνυμάτων.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Πῇ πῇ μολὼν εὕροιμ' Ἰησοῦ μητέρα;
εἴπατέ μοι, γυναῖκες, εἴπερ ἴστε, μοι
σημήνατ'· ἆρα τῶνδε δωμάτων ἔσω; 1865

ΧΟΡΟΣ.

Ἥδ' ἐντὸς, ἀθρεῖς, τῶνδε δωμάτων μένει.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Δέσποινα μῆτερ Μυσταγωγοῦ μοι φίλου,
καὶ νῦν μερίμνης ἄξιον φέρω λόγον
σοὶ καὶ μαθηταῖς καὶ γυναιξὶ σοὶ φίλαις.

1855 Rhes. 521. 1857 Luc. 23, 56. 1860 sq. Hipp. 1140 sq. 1862 Med. 271, cui par Troad. 710, cf. Theod. Prodromi Rhod. et Dos. 2, 388. 1863 Hipp. 1142 sq. 1864—66 Hipp. 1143—45. 1868 sq. Hipp. 1146 sq.

1855 *μέλετε* VB. 1856 *σοαιὸν ὡς* M. 1857 *ἐντολὴν* B. *που* VAB. 1860 *Χορός* om. CM. *ὁπ.* V. *νῦν*, quod codices ignorant, excepi respiciens vv. 98, 637. „Fort. *εἰσορᾶν τινὰ*" d in notis, quod recepit e, *τινα* B. 1861 *ἐφώρμενον* A. 1862 *τὲ* A. 1863 *πῇ πῇ* CMA et int. vers. B, *πῇ νῦν* VBb. *μολὼν* V. 1865 *ἆρα* CM, *ἄρα* VAB et Eur. unus A, cuius ceteri *ἆρα*. 1866 *ἥδ' ἐντὸς ἀθρεῖς δωμ. ἐντὸς μ.* A, *ἥδ', αὐτὸς ἀθρεὶς, δ. ἐντὸς μ.* VBb, *ὅδ' αὐτὸς* Eur. 1868 *λόγον φέρω* A. 1869 *σαῖς φίλαις* VABde.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Εἰς καιρὸν ἥκεις, καίπερ ἀγγέλων φόβον. 1870
Τί δ' ἐστί; μῶν τις συμφορὰ νεωτέρα;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Πολλὴ φάλαγξ ἔνοπλος εἰς τάφον μολεῖ,
τίνος δ' ἕκητι, συμβαλεῖν σάφ' οὐκ ἔχω,
ἥκω δ' ἀκούσας οὐ τορῶς, φήμη δέ τις
λαοῖσιν ἐμπέπτωκεν, ὡς κατάσκοποι 1875
ἥκουσι τάφου· χὠ μὲν οὐκ ἰδὼν λέγει,
ὅδ' εἰσιδὼν μολοῦντας οὐκ ἔχει λέγειν,
ὃς δ' εἰδέναι λέγων τι φράζειν οὐ θέλει.
Πλὴν εἷς τις εἶπε γραμματεῖς προσιέναι
καὶ ταῦτα πεῖσαι κοίρανον τῆσδε χθονὸς 1880
πέμψαι φύλακας καὶ σφραγίσαι τὸν λίθον,
ὡς μὴ τάχα κλέψωσι μύσται τὸν νέκυν·
ὧν οὕνεκ' ἦλθον πρὸς σὲ ταῦτ' ἀπαγγέλων.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ὦ ῥάπτα κακῶν τῶν ἀφερτάτων ἐμοί,
γραμματέων ὅμιλε καὶ πρεσβυτέρων· 1885
ὦ τῆς φονώσης ἐργάτα τολμηρίας,
ὦ δραματουργὲ τοῦ φόνου τοῦ Δεσπότου,
ὡς συνιεὶς μὲν, οἷα τολμᾷς ἀφρόνως,

1870 Rhes. 52. 1871 Hipp. 1149. 1874—77 Rhes. 647—50. 1878 Rhes. 649 sq. 1880 Med. 71. 1881 sq. Matth. 27, 64. 66. 1883 Rhes. 651. 1888 Med. 1066.

1870 ἀγγέλων CMb, ἀγγέλλων VAB et Eur. et d. 1872 φάλαξ V. 1876 χ' ὡ VAB. κοὐκ V. 1877 ὅδ' et μολοῦντας omnes, ὁ δ' et μολόντας de. 1878 λέγω A, λέγοντι M. 1879 τις εἴ πως μοι γρ. A. 1881 λίθον CM et evang., τάφον VAB. 1883 ὧν οὐκ A, οὕνεκλθον M cum ' ἦ int. vers. ἀπαγγέλων CM, ἀπαγγέλλων A, ἀπαγγελῶν VBde. 1884 Θεοτ. om. M, idem ῥάπα. 1885 γραμμάτεων B. 1886 φανώσης A. τολμητία V et γρ. τολμηρίας. 1888 οἷα M.

δέξῃ βέλος δριμύ τι κατὰ καρδίας,
πάνδεινον ἀλγῶν ἄλγος· ἦν δ' ἄρ' ἐς τέλος 1890
ἐν τοῖσδε μείνῃς, οἷς τανῦν κακῶς μένεις,
οὐκ εὐπραγῶν δόξεις γε μὴ κακῶς ἔχειν
ἐξ ἀφροσύνης καὶ κακῆς ἀβουλίας·
γνοίης δ' ὅμως ἔπειθ', ὅτ' οὐ κέρδος τί σοι.
Πῶς γὰρ ἔσονται νεκροφῶρες οἱ μόγις 1895
μιαιφόνους σφῶν χεῖρας ἐκπεφευγότες;
προσεγγίσαι πείσει δὲ τίς σφᾶς τῷ τάφῳ,
οὕτω τρέσαντας καὶ λίαν πεφρικότας;
Ἄπιθ' ἄπιθι καὶ φύλασσε τὸν τάφον,
ναὶ ναί, φάλαγξ, ἄπιθι κἀσφαλῶς βλέπε· 1900
μάρτυς γὰρ ἴσως τῆς ἐγέρσεως ἔσῃ.
Ἄμμες δὲ, φίλαι, τῇδε μίμνωμεν πάλιν.

ΧΟΡΟΣ.

Ναὶ ναὶ μένωμεν ἡσύχως ἐν οἰκίᾳ
μηδ' ἀπίωμεν ἐς τάφον νῦν Δεσπότου,
ἀλλ' ἰέναι μείνωμεν εὐφρόνης κνέφας. 1905

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Καὶ μὴν ἰδοὺ, πρόεισιν ὄρφνης τὸ κνέφας.
Λοιπὸν μένωμεν ἡσύχως ἐκ φυλάκων.
Πῶς γάρ τις ὄρφνῃ δυσμενῶν ἀνὰ στρατὸν

1890—92 Bacch. 1249—51. 1903, 1907 Luc. 23, 56. 1905 cf. Eur. Phoeniss. 728. 1908 sq. Rhes. 577 sq.

1889 καρδίαν VBb. 1890 ἀλγῶν A. ἦν V. εἰς VBb. 1891 μείνῃς AB, μείνοις CM, μόνοις V cum γρ. μένῃς. 1892 εὐπραγῶς VB. δόξῃς VA. γε σὺ μὴ CMV. 1895 οἱ μόνοι A et rec. m. int. vers. B. 1897 προσεγγίσειν V cum σαι int. vers. σφὰς AB. 1898 τρέσαντες M. 1900 φύλαξ A. 1901 γὰρ om. A. 1902 ἄμμες CM. 1903 μίμνωμεν BV, hic cum γρ. μένωμεν. 1904 νῦν CM, τοῦ VAB. 1906 αἴφνης VB 1907 μείνωμεν A et rec. m. int. vers. B, μάθωμεν VB.

ἐλθὼν μυρίσει τόνδ' ἀκινδύνως μολών;
Κατάσκοπον δὲ πρὸς τάφον μολεῖν ἔδει 1910
τίν' ἐξ ὀπαδῶν ἄγρυπνον Διδασκάλου·
ναὶ ναὶ προσήκει τίν' ἀπιέναι τάχει·
κἂν μέν τινα κρυφαῖον οὐ γνοίη δόλον,
βῶμεν πρὸς ὄρθρον τύμβον ἐς ζωηφόρον·
δέμας νέκυος τοῦ μυρίσαι κατ' ἔθος 1915
ἐλευσόμεσθα· τήνδ' ἔχω γνώμην ἐγώ.
Ἢν δ' αὖ τιν' ἐχθρῶν μηχανὴν πυθώμεθα,
τῆς καλλιφεγγοῦς ἡμέρας τὴν ἀκτίνα
σιγῇ μενοῦμεν, οὐδὲ χρεία μυρίσαι
τὸν κείμενον νῦν· οὐ γὰρ ὑπὸ γῆς ζόφον 1920
φθορὰ κατασκήψει τις εἰς δέμας Λόγου,
οὔτ' οὖν καθέξει ψυχὰν ᾅδης παμφάγος·
ἑκὼν γὰρ ἔτλη πότμον, οὐκ ὄφλημ' ἔχων,
ἵνα κατειρχθῇ κατ' ὀφειλὴν εἰς ζόφον.
Ἐξ ἀφθίτου γὰρ ἄφθιτον πεφυκότα 1925
πῶς νιν φθερεῖ ταμίας ᾅδης νερτέρων;
ὃν καὶ λάφυρ' ἐκεῖθεν ἑλκύσαι δοκῶ,
ὅσους βροτῶν καθεῖρξεν, οὓς ξυνήρπασε
κἄδδησεν ἐν δεσμοῖσι πανζόφου στέγης.

1910 Rhes. 125, 579. 1911 Rhes. 2. 1913 Rhes. 92, 141. 1914 Luc. 24, 1. 1916 Rhes. 130. 1917 Rhes. 141. 1918 Troad. 853. 1920 sq. Hipp. 1410, 1412. 1922 Act. Pil. II 4, 1. 1925 Rhes. 185. 1927 Rhes. 179. 1928 sq. Bacch. 432 sq.

1909 κυρίσει A. 1911 ἐξ ὀπ. CV, ἐξ ὀπ. AB, ἐξοπαδῶν M. 1912 τιν' V. 1913 εὖ γν. A et int. vers. B. 1914 βοῶμεν B. 1916 ἐλευσόμεθα omnes, βουλευσόμεσθα Eur. ἔχων B. 1917 μυχανὴν CM. 1918 ἀκτῖνα CMVA, ἀκτίνα B cum ῖ int. vers. 1921 φθορᾶ B. 1922 οὔτ' αὖ A. ψυχὴν VB. ᾅδις M. 1923 ἔτλης M 1924 κατειρχθῇ CM, καθ. VABd. ὀφιλὴν εἰς εἰς ζ. M. 1926 νῦν VAB. 1927 ἑλκῦσαι B. 1928 ὃς συνήρπ. A.

ΧΟΡΟΣ.

Ὀρθῶς· μολεῖν χρὴ πρῶτον εἰς κατασκοπήν· 1930
πέμφ' ὡς τάχιστα· νῦν γὰρ ἀσφαλῶς λέγεις·
σὺν σοὶ δέ μ' ὄψει καρτεροῦσαν ἐς τέλος.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Τίς δῆτα φίλων, αἳ πάρεισιν ἐνθάδε,
τολμᾷ κατόπτις ἔννυχος τύμβῳ μολεῖν;
τίς ἂν γένοιτο νῦν ἐμὴ δ' εὐεργέτις; 1935
μύσται γὰρ οὐ πάρεισι τοῦ Διδασκάλου,
φεύγοντες ὁρμὴν ἄλογον μιαιφόνων.
Οὐ γὰρ ἴσως πνέουσι θυμοῦ καθ' ὅλων·
περιφρονοῦσι καὶ γὰρ ἡμῶν τοῦ γένους,
μύστας δὲ διώκουσιν ἀλόγῳ θράσει. 1940

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Ἐγὼ πρὸς ὑμῶν τόνδε κίνδυνον θέλω
ῥίψασα κατόπτις σοροῦ θείου μολεῖν·
ἅπαντ' ἐκεῖθεν ἐκμαθοῦσα δ', ὡς ἔχει,
ἥξω πρὸς ὑμᾶς, πρὶν φάος μολεῖν χθόνα·
ἥξω δὲ θᾶττον. Τόνδ' ὑφίσταμαι πόνον 1945
ἕκητι πολλῶν, ὧν ἀπηλλάγην, κακῶν·
κἀντεῦθεν ἴσως εὐκλεέστερον δόμα
αὐτὸς παράσχῃ νεκρός, οὐ νεκρὸς δ' ἐμοί.

1930 Bacch. 828. 1931—35 Rhes. 147—51. 1941—43 Rhes. 154—56. 1944 Rhes. 223. 1945 Rhes. 157. 1946 Med. 714. 1947 Rhes. 159 sq.

1931 γὰρ CV, γὰ M, om. AB. 1932 δ' ἔμ' A, idem εἰς. ὡς θέλεις marg. V et b. 1933 δὴ ταφίλων M. 1933 sq. choro continuat V. 1934 τολμᾷ CM, θέλει VAB et Eur. κατόπτις CM, -της VAB et Eur. μολεῖ CM. 1935 ἐμὸς δ' εὐεργέτης VAB secundum Eur. 1936 μῦσται V. 1937 ὁρμὴν ex ὀργὴν corr. V. 1940 ἀλόγων B. 1941 πρὸ V. ἡμῶν VB. 1942 κατόπτης V. 1948 παράσχοι VAB.

Εὕδειν δοκεῖ δὲ καὶ μένειν μ' ἔτι κνέφας.
Εὕδωμεν οὖν, εὕδωμεν· οὐ μακρὰν ἕως, 1950
ἣν εἶθ' ἴδοιμι τάχιόν γε, Παντάναξ·
ἀταρ πρὸς ὄρθρον ἀπίω ταχυδρόμος·
ἴσως κἀδελφαῖς συντρεχούσαις ἐντύχω,
αἳ προσμένειν εἵλοντο καὶ βλέπειν τάφον·
πᾶσαι γὰρ ἠπείγοντο συμφώνως ἐμοὶ 1955
ἐννυχίσαι νῦν πρὸς τὸ μυρίσαι νέκυν.

ΧΟΡΟΣ.

Ἄπιθ' ἄπιθι· προδραμοῦσα τί μάθοις,
ἀνδρώαν εἰσφέρουσα τὴν τολμηρίαν;
Ἄμμες δ' ἐφεψόμεσθα σὺν αὐτῇ Κόρῃ
ἄλλαι τε πολλαὶ Γαλιλαίας θρεμμάτων· 1960
πάσας γὰρ οἶμαι συνδραμεῖν σοι πρὸς τάφον,
ἰδεῖν ποθούσας τέρμα τῶν ἠλπισμένων.
Μικρὸν δ' ἐφυπνώσωμεν, ἠὼς οὐκ ἄπο.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Σφοδρῶς πονεῖν με χρή, πονοῦσαν δ' ἄξιον
μισθὸν προαθρεῖν· παντὶ γὰρ προκείμενον 1965

1949 Rhes. 126. 1950 Rhes. 124. 1951 Rhes. 453. 1952 Luc. 24, 1. 1954 Matth. 28, 1. 1960 sq. Luc. 23, 55. 1964—66 Rhes. 161—63.

1949 *δοκεῖν* A. 1950 *εὕδω μὲν* M. 1951 *τε* AB. 1952 *αὐτὰρ* A. *ἀπί* M. 1953 *ἀδελφαῖς* AB, hic cum κ int. vers. 1954 *ἅ* et *βλέπει* M. 1957 *προσδραμοῦσα* VA, *δραμοῦσα* cum *προσ* int. vers. rec. m. B, *νῦν δραμοῦσα* margo V et b. *τὶ* Vde, *τί* ceteri. *μάθῃς* VAB. 1958 *ἀνδρώαν* CM, de B incertum, *ἀνδρῶαν* VAde. 1959 *ἄμμες* CM. *ἐφεψόμεσθα* VB, *ἐφεψόμεθα* ceteri. *αὐτῇ κόραι* A, *αὐταῖς κόραις* VBb. 1962 *τερμάτων ἐλπισμάτων* et *γρ. ἐλπισμένων* V. 1963 *ἐφυπν.* CM, *ἀφυπν.* VAB. 1964 *με χρὴ* CM et Eur. plurimi, *μ' ἐχρῆν* VAB. *πονοῦσα* B. 1965 *προαρθρεῖν* A.

ἆθλον πρὸς ἔργῳ τὴν χάριν τίκτει διπλῆν,
ἣν πολλαπλῆν εἴληφα καὶ πάλιν λάβω.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ναὶ καὶ δίκαιον τοῦτο, κοὐκ ἄλλως σκοπεῖς,
σύ τ' εὖ παραινεῖς καὶ σὺ καιρίως λέγεις,
λέγεις δὲ μισθὸν καὶ χάριν, ὅσην ἔχεις, 1970
προ τῶν πόνων λαβοῦσα, καὶ πάλιν λάβοις·
πλὴν οὖν τί μεῖζον τῶνδ' ἀπαιτήσεις γέρας;
δώσει δ' ὅμως σοὶ δῶρ', ἃ καλλιστεύεται
τῶν νῦν ἐν ἀνθρώποισιν, οἶδ' ἐγώ, πολύ,
μακαρία δ' ἔπειτα κυρήσασ' ἔσῃ. 1975

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Ἰδού, τὸ σόν γε προσκοπουμένη δράμω·
πρώτη δ' ἴδοιμι τὴν ἀνάστασιν, κόρη·
μισθὸν γὰρ αἰτῶ τῶν πόνων λαβεῖν τόδε·
ἀθρεῖς γάρ, ἀθρεῖς τὴν ἐμὴν προθυμίαν.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ὅρα, κατ' ὄρφναν μὴ φύλαξιν ἐντύχῃς. 1980

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Φυλάξομαί τοι καὶ πόδ' ἡσύχως βαλῶ.

1968 sq. contaminati e Rhes. 164, 327. 1970 Rhes. 164 sq. 1972 Rhes. 181. 1973 Rhes. 189, Med. 934. 1974 Med. 935. 1975 Rhes. 196. 1976 Med. 457. 1978 Rhes. 175. 1979 Rhes. 658. 1980 sq. Rhes. 559 sq.

1966 ἆθλον CM. ἔργον VB. 1967 πολλὰ πλὴν B, πολλὰ πρὶν Vb. 1968 sq. cf. p. 22. 1968 τοῦτο om. AB, hic int. vers. antiqu. m. posito. σκοπεῖ σε δεῖ B. 1970 λέγοις M. ἔχοις CM. 1971 πολλῶν ead. m. super πόνων B. 1972 ἀπαιτήσας CM. 1973 καλλιστεύονται A. 1974 οἶδ' A. πολλὰ AB. 1975 δ' CM, τ' VABde. κηρύσασ' A, κηρύσω σ' ἔτι B cum recto int. vers. antiqu. m., κυρήσας M. 1976 τοσόνδε VB. 1977 σ' pro δ' VB. 1978 τόνδε B. 1980 ὄρφαν et ἐτύχης M. 1981 τοι CMA et Eur., τι VBb.

Ἀλλ' εὐτυχοίην καὶ τύχοιμι δ', ὧν ἐρᾷς·
ἐρᾷς δὲ πάντως Υἱὸν ἱδέσθαι τάχει,
ὅπερ ποθοῦσα ῥιψοκινδύνως τρέχω.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Βάθ' ὡς τάχιστ', ἐμοὶ δὲ θᾶττον, ὧν ἐρῶ, 1985
εὐάγγελος γένοιο, τυχεῖν ὡς ἔχω.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Εἴκω κελευσθεῖσ'· οὖσα γάρ μοι δεσπότις
οὐκ ἂν ἁμάρτοις τοῦδέ γ', ἀλλὰ πείθομαι.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ἐφέψομαι κἀγὼ δὲ σὺν σοὶ, Μαρία·
ἀλγῶ γὰρ, ἀλγῶ καὶ μένειν σοῦ κατόπιν. 1990
Οὕτω μέλουσα πῶς ποτ' οἴσω νῦν τλάμων;

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Καὶ λοιπὸν ἀπίωμεν, ὦ φίλα κόρα·
σὲ γὰρ ἔχουσα συνοδὸν χαίρω μέγα.
Αἴδ' ὕπνου οὐ βάλωσιν ὀμμάτων ἄπο.
Ἔγρεσθ' ἔγρεσθε· τί, γυναῖκες, μέλλετε; 1995
γοργωπὸν ἕδραν τῶν βλεφάρων λύσατε.
Οὐ λεύσετ' ἐς μηνάδος αἴγλην παμφαῆ;

1982 Med. 683. 1985 sq. Med. 961 sq. 1987 sq. Med. 853 sq. 1994 Bacch. 682. 1995 Rhes. 521. 1996 Rhes. 8. 1997 Rhes. 523.

1982 εὐτυχοίμην A, εὐτυχείην V, qui om. δ'. σ' super δ' ead. m. B. 1983 δὲ om. B. 1984 ῥιψοκ. M. 1985 μάθ' B. τάχηστ' M. 1986 γένοις M. 1987 γάρ om. B. δεσπότις CM, τιμία VAB. 1988 πείθομε M, γ' ἄλλα A, omisso πείθομαι. 1989 κἀγὼ δὲ CM, δὲ κἀγὼ VB, καλῶ δὲ A. Μηρία VAB. 1990 σου VAB. 1991 μέλλουσα VAB. 1992 φίλει κόρα M, φίλαι κόραι AB, hic recto ead. m. int. vers. posito. 1993 συνοδὸν omnes et de. 1994 αἴδ' A, αἴδ' V, ὅδ' CM, αἳ δεῖπνον B. βάλωσιν CM, βάλλωσιν B cum ου ead. m. int. vers., βάλλουσιν VA. ὀμμάττον M. 1997 λεύσετ' ἐς μήναδος αἴγλην CM, λεύσετ' ἐς μηνίδος

ἀὼς πέλας, ἀώς· ὅδ' ἀστὴρ ἔγγιος,
θέλγει δ' ἕδραν ὄμματος ἄδιστός γ' ὕπνος·
ἄδιστος ἄδιστος γὰρ ἐν τοῖς βλεφάροις 2000
ἐνδὺς ἔβα παχυνομέναις ταῖς καρδίαις.

ΧΟΡΟΣ.

Ἐγὼ μέλουσα καρδίᾳ παχυνομένῃ
ἄγρυπνον ὄμμα πᾶσαν ἀν' ὄρφνην στρέφω.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Ἄμμες τάχει στείχωμεν, ὦ φίλα κόρα,
σφοδρᾷ μελήσει καρδίας δεδηγμένῃ. 2005
Στείχωμεν οὖν τάχιστα τοῦ τύμβου πέλας·
αἵδ' ἀποβαλοῦσαι τὸν ὕπνον ὀμμάτων
ἥξουσιν ὡς τάχιον ἡσύχῳ βάσει.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ναὶ ναὶ τάχει στείχωμεν· εὖ δ' εἴη τυχεῖν.
Πέποιθα πᾶσι δ' ἡμέραν ἐλευθέραν 2010
ἀκτῖνα τὴν στείχουσαν ἡλίου φέρειν.

1998 Rhes. 524, 526. 1999 Rhes. 543 sq. 2000 Rhes. 544 sq. 2001 Rhes. 544. 2002 Rhes. 762. 2003 Rhes. 42, 818. 2004, 2006 Rhes. 572. 2005 Rhes. 587. 2007 Bacch. 682. 2008 Rhes. 572, Or. 136. 2009 Rhes. 584. 2010 sq. Rhes. 984 sq.

αἴγλην V, λεύσετ' ἐμήναδος αἴγλαν A, λεύσσετε μηνίδος αἴγλαν B, λεύσσετε μηνάδος αἴγλαν Eur., λεύσσετ' ἐς μηνάδος αἴγλαν de. 1998 οὐδ' A cum Eur. duobus. ἔγγιος A. 1999 ἄδιστος A. γ' om. AB. 2000 ἄδιστος AB, ἄδιστός γαρ CM, ἄδ. γὰρ ἄδ. ἐν V. 2001 ἐνδὺς CM, διδοὺς VAB. ταῖς παχυν. CM, ταῖς om. VAB, παχυνομέναισι de. 2003 ἀνὰ B, ὄμα (superscr. μ) πᾶσαν' ὄρφνην M, ὄρφνην etiam C, ὄρφναν VAB et Eur. 2004 Μαγδ. om. A. ἄμμες C. φίλαι κόραι AB. 2005 δεδηγμένη CM, δεδηγμέναι A et int. vers. B, δεδηγμένης VB, δεδηγμένοι Eur. plurimi, cuius duo -μένον. 2006 τοῦ om. B. 2007 αἵδ' omnes, αἱ δ' de. ἀποβαλλοῦσαι VA. 2009 τάχει om. A. 2010 πᾶσι δ' CM, πᾶσιν VAB, Τρωσί δ' Eur. 2011 ἀκτίνα M.

Ἄπιμεν οὖν, ἄπιμεν· αἱ δὲ κατόπιν
νῦν ὠσὶν ἠχὴν ἠρέμα δεδεγμέναι,
οἶμαι, πελείας ὠκύτητ' οὐχ ἥσσονες
ποδῶν δράμωσι συντόνοις ὁρμήμασιν· 2015
αὖθις γὰρ ἀφίημι ῥαδινὴν ὄπα,
σαφῆ κελευσμὸν συντρέχειν πρὸς τὸν τάφον.
Ὀρθαὶ δ' ἰδού γε· θαῦμ' ἰδεῖν εὐκοσμίας.
Αἶ αἶ·
Τέκνον, ποθεινὸν ἦμαρ ἰδοὺ τὸ τρίτον, 2020
τριταῖον ἤδη φέγγος, ἐλπὶς σοῖς φίλοις.
Μὴ δὴ παρέλθοι, καὶ θανεῖν με ξυμφέρει.
Ὦ Τέκνον, ὦ φίλτατον, ὦ θεῖον κάρα,
πότ' ἄρ' ἐγώ σ' ἢ ποῦ σ' ἡ παντλήμων ἴδω;
Ὦ Τέκνον, εἶθε τάχος ἔλθοις μοι φάους· 2025
ἔλθοις νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας
λιπὼν, ἵν' ᾅδης χωρὶς ᾤκισται φάους,
νῦν δ' εἶδε φῶς μέγιστον ἐν σῇ καθόδῳ.
Ἔλθ' ἐλθὲ, φάνηθι, προλαβὼν ἠοῦς σέλας.
Θεὸν Θεόν σ' ὀλύμπιον τὰ πάντ' ἔχει. 2030

2013 Bacch. 1075. 2014 sq. Bacch. 1079 sq. 2016 sq. Bacch. 1077 sq. 2018 Bacch. 683. 2021 Hec. 32. 2023 Med. 1059, 1386. 2025 Rhes. 355, 357. 2026 Rhes. 357. 2026 sq. Hec. 1,2. 2028 Act. Pil. II 2,1. 2029 Rhes. 358 sq.

2013 νῦνωσι ἠχὴν M, ὠδίν' ἠχὴν ἠρ. δεδηγμέναι A. 2014 πελείας γρ. V et Eur. et de, πελειάσιν CM, πελίσιν VB, πελειᾶσιν ὠκύτητα A. 2015 πολλῶν A. δράμασι MB. ὁρμήμασιν CM, δρομήμασιν VABd et Eur. 2016 γὰρ om. A, qui ζαδινὴν. ἄμιρ ἀδιὴν M. 2017 σαφῆ κελευσμὸν CV et Eur., σαφῶς κελευσμὸν M, σαφεῖ κελευσμῷ AB. 2018 M continuat εὐκοσμία· αἶ αἶ. 2019 αἶ B. 2020 ἰδοῦ M. τὸ om. B. 2022 μὴ δὲ V. ζυμφέρει CM, ξυνδέει B, altero ead. m. addito. 2024 prius σ' om. A. σ' ἡ omnes, fortasse σε. παντλάμων A. 2025 „An φάος?" d. 2026 κεθμῶνα M. 2028 εἶδε A, ἴδε V. ἐν σῇ CMA, ἐν σοὶ VB, hic a pr. m. μεθόδῳ. 2029 ἔθ' M. προςλαβὼν V. 2030

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Ἄ ἄ·
Εὐνὰς ἐρήμους τάσδε φυλάκων ὁρῶ.
Τί δῆτ' ἂν εἴη; μῶν λόχος βέβηκέ πη;

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ἴσως ἐφ' ἡμῖν μηχανὴν στήσων τινά·
θρασὺς γὰρ ὄχλος, νῦν δ', ἐπεὶ κρατεῖ, θρασύς. 2035

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Τί δῆτ', ἀδελφή, δρῶμεν; οὐ γὰρ εὕρομεν,
ὡς ἠλπίσαμεν, ἐλπίδων δ' ἡμάρτομεν.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Πείθου, πάλιν στείχωμεν· εὖ δ' εἴη τυχεῖν
τὸν νεκρὸν αὐτὸν καρδίαις ὡπλισμέναις·
σώζει γὰρ αὐτὸν, ὅστις εὐφρόνως Θεῷ 2040
ἀνατίθησι· καί γε νῦν βαδιστέον.
Ἄμμιν δὲ λίθον τίς ἄρ' ἀποκυλίσει;

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Ὀττοτοτοτοί·
Ἄναξ, Ἄναξ ἄφθιτε, τίς ὅδ' ὁ κλόνος;
Πῶς δ' ἐκκυλισθεὶς ἀθρόως ὦπται λίθος; 2045

2031 sq. Rhes. 564. 2033—37 Rhes. 567—71. 2038 Rhes. 584. 2039 Bacch. 723. 2040 sq. Rhes. 578 sq. 2042 Marc. 16, 3. 2045 Marc. 16, 4.

Μαγδ. huic versui apponit A. 2031 *ἄ* B. 2032 *τάσδε* CMA et Eur., *τάς γε* VBb. 2033 Deiparae tribuit V. *πη*; M, *πῆ* C, *ποι* VBde et Eur. plurimi, *που* A. 2034 *ἵπως* CM. *μηχανὴν ἐφ' ἡμῖν* A. *στήσων* CMA et Eur., *στείχων* V, *στείχω* B. 2035 *κρατεῖ* om. A. *σύς* pro *θρασύς* M. 2036 *Μαγδ.* om. A. *δῖτ'* M. 2037 *ἠλπίζομεν* A. 2038 *Μαγδαλ ηνὴ Θεοτόκῳ* A. 2040 *αὐτὸν* omnes et Eur., *αὐτὸν* de. *ἀφρόνως* B. 2042 *ἄμμιν* CM. 2043 *ὀττοτοτοί· ἰὼ ἰὼ ἰώ* A, *ὀττοτοί* B, *ὀτοττοὶ* V. 2044 *ἄναξ* semel V, alterum habet B in marg. *τίς δ' ὅδ' ὁ* V, *τίς δ' ὁ κλ.* B. 2045 *πᾶς* A. *δ' ἐκυλισθεὶς* C, *δὲ· κυλισθεὶς* M. *ἀθρόον* VAB.

κενὸς δ' ὁρᾶται καὶ τάφος τοῦ Δεσπότου.
Οὐκοῦν ἄπειμι καὶ φίλοις μύσταις ἐρῶ
ἄρσιν νέκυος, αὖ δ' ὑποστρέψω τάχει·
εὕροιμι δ' ὧδε σὺν γυναιξί σ' αὖ, κόρη.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Εὖγ' εὖγ' ἐπανῆκες τάχιστα νῦν, φίλη· 2050
ἐγὼ δὲ λίθον ἠρμένον βλέπουσ' ἔτι
θαμβουμένη πέφρικα, πῶς ὧδ' ἀθρόον
ὤφθη κυλισθεὶς τῆς θύρας πρὸ τοῦ τάφου.
Ἄ ἄ· σίγα σίγα.
Ὁ λαμπροπυρσόμορφος οὗτος τίς δ' ἄρα, 2055
ὃς καθύπερθεν ἕζεται νῦν τοῦ λίθου,
πανευπρεπής, ἐσθῆτι λευκῇ χαρίεις;
στίλβει γὰρ ὥσπερ ἁπαλὴ χιὼν νέα.
Ἰδοὺ δὲ καὶ φύλακες ὡς νεκροὶ κάτω.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ὕμμες δὲ μὴ θροεῖσθε, μηδ' ἔστω φόβος· 2060
ζητούμενος γὰρ οὐκέτ' ἐστὶν ἐν τάφῳ,
Ἄναξ Ἰησοῦς τῆτες ἐσταυρωμένος·
ὃδ' οὐκέτ' ἐστὶν ἐν τάφῳ νεκρὸς μένων,

2047 Io. 20, 2. 2051 Io. 20, 1. 2053 Marc. 16, 3. 4. 2054 Hec. 1048 sq. 2056—59 Matth. 28, 3. 4. 2058 Rhes. 609. 2060 Or. 137. 2060—66 Matth. 28, 5—7, Marc. 16, 6.

2047 ἄπιμι V. 2048 ἄρνησιν B. 2049 ξὺν γυναιξὶν αὖ σε A. 2050 εὖ εὖγ' CM, εὖ τ' εὖγ' VB. ἐπανῆκε εἰς A. 2051 ἠρμ. V. 2052 πέφρυκα A. 2053 sq. om. A. πρὶν τοῦ VBb. 2054 ἆ B. 2054—59 Magdalenae tribuendos esse censet d. 2055 λαμπροπυρσόμορ CM. 2056 καθύπερξεν ἕξεται A. 2057 πανευπὴς et χαρίες M. 2058 στίλβη et ἁπαλὴ M. 2059 δὲ om. A. κατάτω M. 2060 ὕμμες V, ὕμες CM. 2061 οὐκ ἔστιν M. 2063 ὧδ' A. οὐκέτ' ἐστὶν CV, οὐκέστ' ἐστὶν M, οὐκ ἔστιν AB. ἐν τῷ τάφῳ B.

ἀλλ' ἐξεγερθεὶς εἰς Γαλιλαίαν τρέχει·
ὡς εἶπε, μύσταις ὀπτάνεσθαι νῦν θέλει. 2065
Κενὸν δ' ἰοῦσαι τὸν τόπον κατίδετε.
Ἄπιτε γοῦν, ἄπιτε καὶ ταῦτα σφίσιν
εἴπατε τρανῶς· πάντα γὰρ ἔγωγ' ἔφην·
καὶ πάντα πᾶσιν εἴπατε ξὺν τῷ Πέτρῳ,
ὡς φροῦδος ᾅδης, Χριστὸς ἀνέστη τάφου, 2070
τάφου δὲ λίθος εὐσθενῶς ἀπηλάθη·
φρουροί θ' ἅιδος θύρετρ' ἀνεῖσαν φόβῳ
λελυμένοι, νεκροὶ δὲ πρὸς φάους χθόνα
σκιρτῶσι, σῶκον ἐκκαλούμενοι Θεόν·
τῷ γ' αὐτόματα δεσμὰ πάντ' ἀπερράγη. 2075

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ὦ καλλιφεγγὲς ἡλίου σέλας τόδε·
πέφθακεν, ὡς ἤλπιστο, τέρμα φροντίδων.
Πέπτωκεν ἐχθρὸς, Χριστὸς ἀνέστη τάφου.
Ἠοῦς παρούσης τίς ποτ' ἄρ' ἡδυτέρα;
τί δ' ἂν ἐμοὶ γένοιτο χαριέστερον; 2080
Πῇ γοῦν τὸν ᾅδην καμβαλὼν βαίνεις, Τέκνον;
πῇ πῇ δ' ἐγώ σε καὶ πότ' ἂν ἴδω, Τέκνον;
Ἔλθ' ἐλθὲ καὶ φάνηθι μητρὶ σῇ τάχει.

2068 sq. Marc. 16, 7. 2070 Bacch. 434. 2072 Bacch. 437. 2073—75 Bacch. 434—36. 2076 Troad. 853. 2083 Rhes. 358.

2064 ἀλ' ἐξεγ. M. τάχει A. 2065 ὀπτάνεσθε A, ὀπτ. M. πως θέλει AB, πως θέλων V. 2066 om. M. 2068 πάντων ἔγ. et fort. ἔφη A. 2069 ξὺν Vd, σὺν ceteri. 2070 ᾅδις M. 2072 θ' ᾅιδος CMVB et a pr. m., ut videtur, A, ubi per correct. φρουροῖσθ'. Idem deinde θύετρ'. 2075 ἐπερρ. V. 2077 ὡς ἤχιστος A. 2078 πέπτωκε M. Χριστὸς δ' CM. 2079 ἄρ' ἡ δευτέρα A. 2081 καμβαλὼν CMA, καταβαλὼν a pr. m. B, καββ. in rasura, quod Vd. 2082 om. V, in margine habet B. alterum πῇ om. A. 2083 ἔλθε V. σῇ μητρὶ VB.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Ὄψει γε θᾶττον, ὡς ἐγῷμαι, πλειόνων.
Ἀλλ' ἀπίωμεν, ὡς ὁ λευχείμων ἔφη, 2085
μύσταις φίλοις ἅπασι χάρμα μηνύσαι.
Πρῶτον δ' ἄπειμι πρὸς Πέτρον καὶ παρθένον,
εὐάγγελον φέρουσα βάξιν τοῖς φίλοις·
ὁ γὰρ φανεὶς εἴρηκεν εἰπεῖν καὶ Πέτρῳ.
Ἄπειμι γοῦν κένωσιν εἰπεῖν τοῦ τάφου 2090
καὶ τὴν ὅρασιν τοῦ φανέντος καὶ λόγους·
οὗτοι δ' ὅμως ἔδραμον ἰδεῖν τὸν τάφον,
οἶμαι δὲ πάντα σφᾶς θεωρῆσαι καλῶς.
Ἀλλ' ὦ· τίν' ἀθρῶ; Δεσπότην καινῇ θέᾳ;

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Οὐκ οἶδ' ἀκριβῶς· εἰκάσαι γε μὴν πάρα· 2095
μορφῇ γὰρ οὔτι φαῦλον εἰσβαλεῖν τινά —

2085 sq., 2089 Marc. 16, 7. 2087 Io. 20, 2. 2093 Io. 20, 6. 2095 sq. Rhes. 272 sq.

2084 θάττον ὡς ἐγώμαι M. 2085 λευχείμων VB, λευχίμων CM, λευσχήμων A. 2087 ἄπιμι V, item 2090. 2088 βᾶξιν CM. 2093 πάντε M. σφᾶς AB. 2094 Deiparae iam hunc v. tribuunt AB. ὦ MVB. 2095 sq. et 2098—2103 Deiparae tribuunt omnes. At d, quem sequitur e, Magdalenae tribuit ductus vv. 2452 sqq. Hic enim Magdalena eadem se verba dixisse fatetur, quae sunt in v. 2096, et idem se vidisse et fecisse, quod profertur in vv. 2101 sqq. Atqui primum quidem reputandum est poëtam non solum in vv. 2094 sqq., sed iam inde a v. 1989 sequi narrationem Matthaei dicentis duas Marias ad sepulcrum ivisse et Iesu obvias fuisse, e quibus ille quidem alteram Mariam perperam putat esse Deiparam, unde hanc ipsam Filium alloquentem fieri veri simillimum est; at eundem inde a v. 2449 Ioannis excerpere evangelium Magdalenam solam ei obviam venisse dicentis et solam eam facientem inducere, quae antea ambae fecerunt. Deinde tragoediae auctor omnium evangeliorum narrationes coniungere studens etiam in vv. 2444 sqq. secundum Ioannem narrat, quae pugnant cum vv. 2055 sqq. Cf. v. 2099 cum vv. 2078, 2081. 2095 μιν V. 2096 μορφὴν V. οὔτι φαῦλον

ΧΡΙΣΤΟΣ.

Χαίρετε.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Χαῖρ', ἐσθλὸς ἐσθλοῦ Παῖ, βασιλεῦ παντάναξ,
ἔσχατον ἐχθρὸν συγκατασκάψας, πότμον.
Ἄναξ Ἄναξ ἄφθιτε, σὺ Θεὸς μέγας, 2100
ποδῶν δὲ σῶν ἄμμιν δὸς ἅψασθαι φόβῳ·
τοὺς γὰρ ἐπ' οὖδας νῦν κυνοῦσαι πίτνομεν,
καταπλαγεῖσαι τῇ χαρᾷ καὶ τῷ φόβῳ.

ΧΡΙΣΤΟΣ.

Μὴ δὴ φοβεῖσθε, μηδ' ὑμῖν ἔστω φόβος.
Ἄπιτε δ', ἀγγείλατ' ἀδελφοῖς μου τάχει 2105
ἐς Γαλιλαίαν ἀφικέσθαι, καί μέ πως
ἐκεῖσε κατίδωσιν, ὡς ἔφην σφίσιν.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ὦ φαιδρότης ἄρρητος ἡλίου βολῆς,
ὡς ἀνέτειλε χαρίεσσα νῦν ἕως·
ὦ λαμπρότης ἄφατος αὐγῆς ἀκτίνων, 2110
ὦ χάρμα παγκόσμιον, ὦ θυμηδία,
ὦ τέρψις εὐφρύσυνος, ὦ γῆθος μέγα,
πῶς ἄν τις εἴπῃ, πῶς ἀπαγγείλῃ λόγῳ

2097 Matth. 28, 9. 2098 Rhes. 377. 2099 Rhes. 380, Pauli I Corinth. 15, 26. 2100 Bacch. 1020. 2101—3 Matth. 28, 8. 9. 2101 cf. Io. 20, 17. 2102 Med. 1184. 2103 Rhes. 279. 2104 Rhes. 137. 2104—7 Matth. 28, 10.

VAB et Eur., *οὐ ῥάδιον* CM. *ἐσβαλεῖν* A, *εἰσβαλεῖ* V, *εἰσβαλῇ* B. *τινά* omnes, *τινα* d. 2098 *ἐσθλοῦ παμβασιλεῦ* A. 2099 *ἐχθροῦ* A. *πότμῳ* AB et margo V, *τάφω* V. 2101 *ἅμιν* A. 2102 *κινοῦσαι* V. 2104 *δὲ* B. 2105 *ἀγγείλασ'* et *τάχα* A. 2106 *γαλιλαίαν* V. *ἀφικέσθαι* M, *ἀφικέσθε* A. 2107 *κατίδωσι* M. *ὡς εἶπον* A. 2108 *βολὶς* A. 2109 *νῦν ὅλως* B cum *ἕως* int. vers. ead. m. 2110 *αὐτῆς* AB. 2113 *ἀπαγγέλει* M.

ἐμῆς ἀγαλλίαμα τανῦν καρδίας;
Ἀλλ' ἀπίωμεν, ὡς ὁ Δεσπότης ἔφη. 2115

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Ἐγγὺς ἰδοὺ, δέσποινα, φίλαι σοι κόραι
ἄλλαι τε πᾶσαι Γαλιλαίας θρεμμάτων
πρὸς τὸν τάφον τρέχουσι μυρίσαι νέκυν,
τὴν ἐξέγερσιν ἀγνοοῦσαι τοῦδ' ἔτι.
Οὐκοῦν σὺν αὐταῖς βῶμεν αὖθις ἐς τάφον· 2120
οὐ γὰρ κόρος τίς ἐστι θαυμαστὰ βλέπειν.
Ἡ γὰρ ποθοῦσα καρδία πάντ' εἰδέναι
ἐν τοῖς ἀγητοῖς λίχνος οὖσ' ἁλίσκεται
ἀθρεῖν τε ταῦτα συχνάκις λιχνεύεται.
Ἀλλ' ὦ· τίς ἐστιν εὐπρεπὴς νεανίας, 2125
ὃς λευκοχίτων δεξιοῖς ἵζει τάφου;
Θάμβος μ' ἔχει βλέπουσαν ἀστραπὴν θέας.

ΝΕΑΝΙΣΚΟΣ.

Μὴ δὴ θροεῖσθε, μηδ' ὑμῖν ἔστω φόβος.
Τὸν Ναζαρηνὸν, οἶδ', Ἰησοῦν, ὦ κόραι,
ζητεῖθ'· ὅδ' οὐκέτ' ἐστὶν ἐν τάφῳ μένων, 2130
ἀλλ' ἐξανέστη, καὶ κενὸς τόπος μένει.
Ἄπιτε γοῦν, εἴπατε μύσταις καὶ Πέτρῳ
ἐς Γαλιλαίαν σφίσιν ὀφθῆναι τάχει.

2117 Luc. 23, 55. 2118 cf. Matth. 28, 1, Luc. 24, 1. 2122 sq. Hipp. 909 sq. 2125—27 Marc. 16, 5. 2127 Hom. Iliad. 3, 342. 2128 Or. 137. 2128—31 Marc. 16, 6. 2132 sq., 2135, 2137 Marc. 16, 7.

2114 ἀγαλλιάματα νῦν Mb, τὰ νῦν B. 2119 τὴν δ' A. ἐξαίγερσιν M superscr. ε. 2120 βοῶμεν B. 2123 θαυμαστοῖς glossa in B, idem λύχνος. 2124 ἀθρεῖ B. 2125 ὦ V. ἀπρεπὴς B. 2126 λευκοχείτων B. ἵζει A, ἕζει V. 2127 ἀστραπῆς θέαν A. 2128 Νεανίας VB. ἢ δὴ θροῆσθε M. μὴ δ' MV. ἴστω B. 2130 ὁ δ' Ade. οὐκ ἔστ' ἐστὶν M. 2131 ὑξανέστη M. 2133 γαλλιλαίαν M.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Ἐγὼ τρέμουσα καὶ φόβῳ κρατουμένη
πρὸς τὸν Πέτρον νῦν εἶμι καὶ λοιποὺς φίλους, 2135
εὐάγγελον φέρουσα βάξιν καὶ πάλιν·
ὁ γὰρ φανεὶς εἴρηκεν εἰπεῖν καὶ Πέτρῳ.

ΧΟΡΟΣ.

Ἄμμες δὲ θάμβει καταπλαγεῖσαι, κόραι,
ἔκστασιν ἐκστᾶσαί τε τῇ καινῇ θέᾳ
φεύγωμεν ὡς τάχιστα μνημείου τρόμῳ, 2140
σιγῇ φέρουσαι πᾶν ὅραμ' ἄκουσμά τε,
καὶ μηδὲν ἐκφέρωμεν ὡς πρὸς μηδένα.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Μνήμαν ἔχουσαι τῶν λογοπράτου δόλων
φοβούμεναί τε τῶν βρόχων τὴν ἀγχόνην
νεκροπρεπές θ' ὡς μνῆμα τόν γ' αὐτοῦ τρόπον, 2145
τὸ μυστικὸν παίξαντος ἐχθρῶν ἐς μέσον,
φύγωμεν, ἐξέλθωμεν ἐννοιῶν κάτω
καὶ δυσμενεῖ μὲν μηδὲν ἐξεγνωσμένων
εἴποιμεν ἄμμες, πλὴν φίλοις μύσταις μόνοις·
κακὸν γὰρ οὐδὲν οὐδενί, ξυνὸν δέ τι 2150

2134, 2139—72 Marc. 16, 8. 2138 Rhes. 279, Marc. 16, 5.

2136 βᾶξιν CM. 2138 ἄμμες CB, ἄμες superscr. μ M. φίλαι VAB pro κόραι. 2139 αἴστασιν M. 2140 φεύγομεν CM. δρόμῳ VBb. 2141 φέρουσα CM. ὅρασμ' A. 2142 Huic versui VB praeponunt Deiparae nomen, sequenti CA, versui 2144 M. Omnia inde a v. 2138 huic tribuenda esse censet d. 2143 μνείαν VB. λογαπράτου M, λογοπράτιν B a pr. m., deinde λογ erasum et δολ positum a rubicatore, δολοπράτου V cum recto in marg. 2145 νεκροπρεπὲς ὡς omnes, θ' addidit d. τῶν αὐτοῦ τρόπων VAB. 2146 εἰς VA. 2147 ἐκ μνειῶν be. 2148 ἐξ ἐγν. Cde. 2149 ἄμμες MB, ἄμμε C. μύστες M. μόνον Vb. 2150 δὲ, τί M, δ' ἔτι margo V.

πρὸς πανάληθες ἀγαθῶν ἀγγελμάτων·
καὶ ψεῦδος οὐδέν· ψεῦδος ἄμμιν δ' οὐ φίλον,
νεκροφρόνων φρόνημα φυγούσαις καλῶς
καὶ παγκάλην ἔκστασιν ἐκστάσαις φόβῳ,
ᾧ πᾶς κακίας ἐκκλίνει θεοφρόνως. 2155
Τοιοῦτον οὐδὲν οὐδενὶ φράζειν θέμις
ταῖς ἐξιούσαις, ὡς ἔφην, τῶν μνημάτων
μηδ' ἐμφερούσαις μνημόσυνον εἰσέτι
νεκροπρεποῦς τρόπου γε τοῦ ζῶντος πέρι,
ἰσχημέναις φόβῳ τε καὶ πολλῷ τρόμῳ 2160
ἐπιβλέποντος πρὸς τρέμοντ' αὐτοῦ λόγους.
Οὕτως φύγοιμεν ἀπὸ μνημείου, κόραι,
ὡς μηδὲν εἰπεῖν μηδενὶ ξενοτρόπως.
Κακοῦ γὰρ ὑπόστασις οὐκ ἔνεστί τις·
ὅθεν τὸ κακὸν οὐδὲν εἶναι μανθάνω, 2165
καὶ τῷδε μηδὲν μυστικὸν θέμις λέγειν·
πρὸς δυσμενῆ γὰρ μυστικὸν τίς ἐκφέρει;
Δοκεῖ δὲ καλῷ δυσμενὲς τοὐναντίον,
ὡς ἡμέρᾳ νὺξ καὶ σκότος πάλιν φάει,
ὡς ἀντίκειται ψεῦδος ἀληθεῖ λόγῳ. 2170
Ἀλλ' ἀπίωμεν θᾶττον ἐς μυστηπόλους,
εὐαγγέλιον χάρμα δηλοῦσαι φίλοις.
Ἀλλ' ὦ· τίν' ἀθρῶ νυκτὸς ἥκοντ' ἐνθάδε;

2169 II Corinth. 6, 14.

2151 ἀγαθὸν CM. ἀγαλμάτων A. 2152 ἄμμιν δ' CM, δ' ἄμμιν δ' B, δ' ἄμμιν VAb. 2153 νεκροφρόνων A et γρ. V, νεκροφρόνον CM, νεκροφόρον VB. 2155 ὦ VA. παῖς M. ἐγκλίνει B cum κ int. vers. ead. m. 2157 ἐξισίαις V. 2158 ἐνφερ. B. εἰς ἔτι M, εἰσέπου A. 2160 ἴσχημ' οὐ φόβῳ A. 2161 πρὸς om. A. 2162 οὕτω V. 2163 ἰδεῖν A. 2164 πως VBb pro τις. 2167 τὶς VB. 2169 φάος V. 2170 ψεῦδος CV, ψεῦδο superscr. σ M, λόγος AB. γρ. οὐ τ' ἀληθεῖ V. 2172 διδοῦσαι A. 2173 ὦ V.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Δέσποινα, μῆτερ Παιδὸς, οἷον οὐδέπω
ἄλλην γυναῖκ' ἔκλυον ἐκτεκεῖν ἐγώ. 2175

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Τίς εἶ σύ; συμφρονῶν; κατ' εὐφρόνην τε γὰρ
ἀμβλῶπες αὐγαί, κοὔ σε γινώσκω τορῶς.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Εὔνους ἀεί σοι καὶ σφαγέντι σου Τέκνῳ,
τῶν θαυμασίων κἀγαθῆς φρενὸς χάριν.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Νέον τί δ' ἀγγέλεις; τί; τάχιστα φράσον. 2180

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Δέσποινα, χαῖρε· τοῦτό σοι πρῶτον λέγω·
πάγχαρτε, χαῖρε· τοῦδε γὰρ προοίμιον
κάλλιον οὐδεὶς οἶδε προσφωνεῖν βροτῶν·
ἀλλ' οὐδὲν ἧσσον σοὶ φέρω κεδνοὺς λόγους·
οἵαν γὰρ ἀγγελίαν ἥκω σοι φέρων· 2185

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Υἱὸν φανέντ' ἄϊδος ἀγγελεῖς νέον;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἔγνως, λόγου δὲ δὶς τόσου μ' ἐκούφισας·

2174 sq. Troad. 479 sq. 2176 sq. Rhes. 728 sq. 2178 Eur. Iphig. Aul. 866. 2179 Hipp. 1413. 2180 Rhes. 38 sq. 2181 sq. Med. 658. 2183 Med. 659. 2184 Rhes. 260. 2185 Rhes. 253. 2186 Rhes. 39. 2186 sq. Rhes. 268 sq.

2175 *ποτέ* pro *ἐγώ* VAB, cf. v. 559. 2176 *τί* M. *σὺ* om. VB. *συμφρονῶν* CM, *συμφρόνων* VABd. *τε* addidi. *γὰρ* om. CMABd. 2177 *ἀμβῶπες* M. *κοῦσαι γιν.* CM. 2178 *σοι* pro *σου* AB. 2180 *νέον τι εὐ ἀγγέλλει τί*, M, *ἀγγελεῖς* ABd, *ἀγγέλεις* ex CV recepi. *ἄρχιστα* A. 2185 *οἵαν* CV, sine acc. M, *οἷαν* AB. 2186 *φανένθ' ἅϊδος* VAB. 2187 Deiparae tribuit V; idem *λόγω με τόσον.* *τόσουν'* A.

ἤλυθε καὶ πάρεστιν, ὡς αἱρεῖ φάτις,
κἀν γῇ τὸν ᾅδην ἐκφυγὼν πορεύεται.
Τοιαῦτ' ἐγὼ γὰρ ἀγγελεῖν ἐλήλυθα. 2190

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ἄμμες μὲν ἴδμεν τοῦτο· σὺ δ' οἶδας πόθεν;
ἄγ' εἰπὲ, πῶς φῄς; πῶς λέγεις; οἶδας δὲ πῶς;
τί τ' ἄρ' ἐναργὲς τῶνδ' ἐρεῖς τεκμήριον;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Στρατὸς φυλάκων πᾶσαν ἀν' ὄρφνην μένων
καὶ τάφον ἀθρῶν ἀσφαλεῖ προθυμίᾳ 2195
νῦν ἐννύχιος ἐν θορύβῳ συρρέων
πρὸς ἱερεῖς ἔδραμεν ἐν πολλῷ τρόμῳ,
νέαν δ' ἔδοξε βάξιν ἐμφαίνειν φόβῳ·
νυκτηγοροῦντές τ' ἦσαν ὡς πεφρικότες.
Οὐκ εἰς κενὸν δ' ἄρ' ἡ φάλαγξ ὑπέτρεμε· 2200
ἐγὼ δ' ἔμαθον αἰτίαν παρ' ἐλπίδα,
νύκτωρ κατ' ἄστυ τειχέων εἴσω μολών·
καὶ τήνδε μαθὼν ἧκον ἡσύχῳ βάσει,
στρατοῦ κατόπιν ἀκροώμενος λόγων.
Ὅδ' εἶπεν οὕτως, ἐμφόβῳ τολμηρίᾳ 2205

2188 Rhes. 483. 2189 Rhes. 270. 2190 Rhes. 263. 2192 Bacch. 1021. 2193 Rhes. 94. 2194 Rhes. 41, 42, 88. 2196 Rhes. 45. 2197 Rhes. 88, Matth. 28, 11. 2198 Rhes. 46, 47, 88. 2199 Rhes. 89. 2202 Bacch. 1212. 2203 Or. 136.

2188 ὡς ἐρεῖ AB, ὡς αἱρῇ V. 2189 κἂν AB. 2191 ἄμμες CM. 2192 φῆς CM. 2193 τῶνδ' CM, τοῦδ' VAB. Variant inter utrumque Eur. libri. 2194 ὄρφνην CMA, ὄρφναν VB et Eur. 2195 ἀθρῶν om. CM. ἀσφαλῆ A. προμηθία VB. 2198 βάξιν VB et Eur., βᾶξιν ceteri. φίλοις margo V et b. 2199 τ' om. A. 2200 ἔγκ' εἰς et φάλαξ ὑπέδραμε B. 2201 ἐγὼ δ' CM, τρόμου δ' VAB. 2202 μολῶν MV, fort. recte. Cf. pag. 21. 2205 ὅδ' omnes, ὁ δ' de. ἐμφόβῳ VBd, ἐνφόβῳ CMA, fort. recte. Iam in libris

λαβραγορῶν ἅπαντα θάμβη τοῦ τάφου·
εἴρηκεν οὖν, εἴρηκε πρὸς πρεσβυτέρους
ἀρχιερεῖς τε, δραματουργοὺς τοῦ φόνου,
συνηγμένους τε καὶ σκοποῦντας τοῦ πέρι·
„Ὦ τὸν φρικώδη πότμον ἐξειργασμένε 2210
γραμματέων ὅμιλε καὶ πρεσβυτέρων,
ἥκω φράσαι σοι καὶ πόλει πολλὰ ξένα,
ὡς καινὰ πάντα θαυμάτων δ' ἐπάξια,
ἅπερ νέκυς δέδειχεν, οὗ νύκτωρ φύλαξ
ἐγὼ τέταγμαι, καὶ νῦν εἰσέτι τρέμω· 2215
ὥστ' εἰ παρῆσθα, τοῦτον, ὃν τάχ' ὡς νέκυν
ἡμᾶς φυλάττειν ἐξέπεμψας τῷ τάφῳ,
εὐχαῖσιν ἂν μετῆλθες, εἰσορῶν ξένα.
Θέλω δ' ἀκοῦσαι, πότερά σοι παρρησίᾳ
φράσω τἀκεῖθεν, ἢ λόγον στειλώμεθα. 2220
Ταρβῶ γὰρ εἰπεῖν τοὺς λόγους ἐναντίον
πρὸς τὸν τύραννον, τὸ φρενῶν πτήσσων τάχος
τό τ' ὀξύθυμον καὶ τὸ λίαν ἠρμένον."
Ταῦθ' ἡ φάλαγξ ἔφησε πρὸς πρεσβυτέρους,

2206—9 Matth. 28, 11. 12. 2210 Rhes. 801. 2212 Bacch. 656. 2213 Bacch. 657, 706. 2214 Io. 10, 32. 2216 Bacch. 702. 2218 Bacch. 703. 2219 sq. Bacch. 658 sq. 2221 Bacch. 765. 2222 Bacch. 660, 766. 2223 Bacch. 661. 2224, 2226 Matth. 28, 12.

---

novi testamenti consonantes saepe non assimilatae sunt, ut *συνπάσχει* I Corinth. 12, 26. 2206 *λαβραγορῶν* C, *λαβραγονῶν* M, *λανρηγορῶν* A, *μακρηγορῶν* VBb. *θάμβει* AB, *θάμβους τοῦ πρόσω* V. 2207 *εἴρηκεν πρὸς* V. 2208 *δραγματ.* M. 2209 *τοῦ* omnes, cf. 377, *του* de. 2210 *κουστωδία* praefigit V. *ῶ* A. *ἐξειργασμένοι* Vb. 2212 *πολὰ* M cum *λ* int. vers. 2215 *τέτραμαι* A. 2216 *εἰ παρ' ἦσθα* V et *γρ. εἰ παρῆσθα.* 2218 *εὐχμαῖσιν* A. 2219 *πότερ' ὡς π.* A, *πώτερον παρ.* V, *πότερά σοι* ceteri et Eur., *πρῶτον, σοι* b. 2220 *φράσσω* M. *λόγον* VB et Eur., *λον* CM. *λόγων* A. 2221 *τανῦν γὰρ* CM. 2222 *τύρανον* superscr. *ν* M, idem *πλήσων.* 2224 *φάλαξ* VA.

οἱ δὲ στραφέντες καθ' ἑαυτοὺς τοιάδε 2225
ἔλεξαν ἄμφω καὶ προσεῖπον ἀθλίως·
„Ἤδη τόδ' ἐγγὺς ὥστε πῦρ ὑφάπτεται
ὕβρισμ' Ἰησοῦ, νῦν φόβος θ' ἡμῖν μέγας.
Ἀλλ' οὐ μέλειν δεῖ, δεξιοῦσθαι δὲ στρατόν."
Αὖ δὲ στραφέντες πρὸς φάλαγγ' εἶπον τάδε· 2230
„Ἄκουε, φάλαγξ, ὡς ἔχω γνώμης ἐγώ·
ὅσ' οὐ κατὰ γνώμην ἐρεῖν ἡμῶν ἔχεις,
κρύφθ', ὡς ἀθῶος δι' ἐμοῦ πάντων ἔσῃ,
ἐροῦσ' ὀπαδοὺς τὸν νέκυν κλέψαι λάθρα·
δώσω δέ τοι καὶ δῶρ', ἃ καλλιστεύεται· 2235
οὐ γὰρ χρεὼν ἄνακτι ταῦτά σε φράσαι,
ἃ πρὸς κλέος ῥέπουσι τοῦ τεθαμμένου,
ἄμμιν δὲ κατήφειαν εἰσφέρουσί που
ὄχλου τε θυμὸν ὑπανάπτουσι σφόδρα
πάντων τ' ἀγανάκτησιν εἰς ἡμᾶς ἄγει." 2240
Ἤδ' ἀντέφησεν ἡ φάλαγξ τῶν φυλάκων·
„Ἐγὼ μὲν οὐκ ἐρῶ τι τῶν ἐγνωσμένων,
ἐπεὶ δοκεῖ σοι καί με ῥύεσθαι λέγεις,
πρὸς τὸν τύραννον· σοὶ δ' ὅμως εἰρήσεται.
Ἀνὴρ ὅδ' ἥσσων οὐδενὸς θεοῦ δοκεῖ, 2245

2227—29 Bacch. 768—70. 2231 Rhes. 180. 2233 Bacch. 662. 2234 Matth. 28, 13. 2235 Rhes. 189, Med. 934. 2244 sq. Bacch. 766 sq.

2226 om. CM, habet in margine ead. m. B, uncis inclusit d. 2227 ἐφάπτ. Vb. 2228 ὑμῖν V. 2229 μέλλειν VA. δεξιοῦμαι A. 2231 φάλαξ VM, hic superscr. γ. 2232 ὅσ' οὐ C, ὅσον M, οὔτ' οὐ A, εἴτ' οὐ B, εἰ τὰ V. ἡμῶν ἐρεῖν AB. 2233 κρύπθ' CMB, κρύπτεσθ' A. πάντως V. 2234 ὀπαδοὺς et κλέψας B. 2235 δέ σοι AB et Eur. et de, δέ τοι CMV et int. vers. B; cf. v. 1973. 2236 φράσειν A. 2238 ἄμμιν CM et a sec. m. B. 2240 ἔχει VBb. 2241 φάλαξ cum γ int. vers. M. 2245 ταφεὶς ὅδ' VAB.

ἐξ ὧν τε πρὶν πέπραχε καὶ νῦν θαυμάτων,
ὃς ἐξαναστὰς κειμένου λίθου τάφῳ
καὶ τῶν σφραγίδων ἐμμενουσῶν εἰσέτι
ἡμῶν τ' ἀϋπνων ἐγκαθημένων κύκλῳ
τὰ πάντα κατηύγασεν, ἡμᾶς δὲ τρόμῳ 2250
ὡσεὶ νεκροὺς τέθεικεν ἐξεστηκότας·
γῆς γεῖσσ' ἐσαλεύθη γὰρ ἀσχέτῳ κλόνῳ,
αἴφνης δ' ὁ λίθος ἐκκεκύλισται τάφου·
καὶ τοῦτο δ', ὡς ἔοικεν, εἰσορᾶν ἔχῃ
συνιέναι τε πᾶς θεωρῶν τὸν τάφον· 2255
ἐκ δ' αἰθέρος φωνή τις, ὡς μὲν εἰκάσαι,
Θεὸς πατὴρ ἤχησεν ἐν βοῇ ξένῃ·
ταύτῃ θ' ἅμ' ἐβρόντησε, καὶ πρὸς τὸν πύλον
καὶ γαῖαν ἐστήριξε φῶς σεμνοῦ πυρός·
σίγησε δ' αἰθὴρ, σίγα δ' ὕλιμος νάπη 2260
φύλλ' εἶχε, καί ποθ' οὐκ ἂν ἤκουσας ψόφον.
Τὸν ἄνδρα γοῦν τόνδ', ὅστις ἐστὶν, ὦ φίλοι,
δέχεσθε κἂν νῦν· πάντα γὰρ δοκεῖ μέγας.
Κἀκεῖνο φασὶν αὐτὸν, ὡς ἐγὼ κλύω,
τὴν παυσίκακον δωτίνην δοῦναι βροτοῖς, 2265

2246 sq. Act. Pil. B 13, 1. 2. 2251 Matth. 28, 4. 2253 Marc. 16, 4. 2254 Bacch. 1066. 2255 cf. Matth. 28, 1. 2256 sq. Bacch. 1067 sq. 2258—61 Bacch. 1071—74. 2262—65 Bacch. 759—62.

2247 ὡς M, idem κειμίου. τάφω cum ου int. vers. V. in fine additum καὶ τῶν σφραγί, sed linea inducta M, qui 2248 φραγίδων et εἰς ἔτι. 2251 ἐκπεπληγμένους VAB. 2252 τρόμω V. 2254 ὡς ὁρᾶν omnes, εἰσορᾶν d, quod confirmatur Euripide. ἔχη CM, ἔχει A, ἔχεις BV, hic cum ω int. vers. 2255 πᾶν θεώρων B, acuto m. rec., πάνθ' ἑώρων Vb. 2257 ἐν φωνῇ V et int. vers. ead. m. B et b. 2258 πόλων M. 2260 σίγα omnes, σῖγα Eur. et d. δ' ὅλιμος M. 2261 καί ποθ' CVB, καὶ ποθ' A, καὶ πόθ' M. 2262 ἂν γοῦν et ἐστὶ φίλοι A. 2263 πάντη VB.

καὶ τοῦδ' ἄνευ μηδὲν καλόν τ' εἶναι ποτὲ
μήτ' αὖ γενέσθαι· κἂν ἀληθεύῃ λόγος,
θύοιμ' ἂν αὐτῷ μᾶλλον ἢ θυμούμενος
πρὸς κέντρα λακτίζοιμι, θνητὸς ὢν θεῷ."

Ἀρχιερεῖς.

Σὺ πόλλ' ὕπνωσας καὶ λαλεῖς ὀνείρατα. 2270
Ἔκλεψαν, ὡς ὕπνωσας, μύσται τὸν νέκυν,
καὶ τοῦτο πρὸς τύραννον εἰπὲ καὶ μόνον,
ὃ δ' οὐ καταθύμιον ἡμῖν, σὺ σίγα·
σιγῶν δὲ τοῦτο δεξιώσεις νῦν λάβῃς·
ἢ γοῦν ἑκόντες ἐπράσατε τὸν νέκυν, 2275
κἂν μὴ σιγήσῃς, τοῦτο τύραννος μάθῃ.

Κουστωδία.

Πείθῃ μὲν οὐδὲν τῶν ἐμῶν κλύειν λόγων·
ἐγὼ δὲ, καίπερ πρὸς σέθεν κακῶς κλύων,
οὐ φημὶ χρῆναι κατεπαίρεσθαί σ' ἔτι,
ἀλλ' ἡσυχάζειν· οὐ γὰρ ἂν ἀνέξεται. 2280
Ὡς δ' οὐδὲν ἐπράσαμεν, ἡ σφραγὶς τάφου
ἔδειξε σαφῶς, καὶ πρόφασιν οὐκ ἔχεις·
τηρουμένης γὰρ κειμένου τε τοῦ λίθου,
ὦ θαῦμα φρικτὸν, ἐξανέστη τοῦ τάφου.

2266 Bacch. 764. 2268 sq. Bacch. 784 sq. 2271 sq. Act. Pil. B 13, 3, cf. Matth. 28, 13. 2277—80 Bacch. 777—80. 2282 cf. Io. 15, 22. 2283 Matth. 28, 4. 2284 Act. Pil. B 13, 1. 2.

2266 καλλόν M. 2268 αὐτὸν VB. 2270 Συναγωγὴ ἀρχιερέων hic V, semper B pro Ἀρχιερεῖς, A inde a v. 2285 et V a v. 2297 Συναγωγή. καλεῖς B. 2271 τὸνέκυν M superscr. ν. 2272 τύρανον V. 2273 ὅδ' M. 2274 σὺ pro νῦν VBb. λάβοις VA. 2275 ἢ CMV, sine acc. A, ἤ, deinde ἦ B, ἦ de. Sensus est: „Alioqui dicemus vos vendidisse", idem atque in sequenti versu. ἐπράσσατε V. 2277 ἡ κουστ. B, personam om. V. πείθει B. 2279 οὔ φημι V. 2280 οὐ θεὸς ἀνέξεται CM. 2281 τάφου CM, μόνη ceteri et de. 2284 ὦ CA, ὠ MVB. καινὸν VBb.

Ἀρχιερεῖς.

Ἔα τὰ πολλὰ καὶ δέχου τὰς δωτίνας. 2285

Κουστωδία.

Ἐπείπερ οὐ πείθῃ σὺ τοῖς ἐμοῖς λόγοις,
ἔγωγε τοῖς σοῖς, ὡς λέγεις, πεισθήσομαι.
Σὺ δὲ σκόπει τὸ πῶς με τυράννου ῥύσῃ.

Ἀρχιερεῖς.

Μή σοι μέλησις τοῦδέ τις ἔστω πέρι·
πείσω γὰρ αὐτὸν νῦν φρονεῖν ἀδελφά σοι, 2290
ὡς ἐγγενῆ σοι καὶ χθονὸς τῶν Αὐσόνων.
Ἀλλ' ἀπίωμεν τάχιον· μή σοι δέος.
Ἐρεῖς δέ· Μύσται τοῦδε νυκτέρῳ ποδὶ,
λαθόντες ὄμμα τοὐμὸν, ἦραν τὸν νέκυν.

Κουστωδία.

Ἰώ μοι· ἰώ, αἴ αἴ· 2295

Πιλάτος.

Τίς ἐστιν, ὃς θρηνῶν γοῶν τ' ἔξω στένει;

Ἀρχιερεῖς.

Φάλαγξ φυλάκων τοῦ κατακρίτου νεκροῦ,
ἄναξ, πάρεστι καὶ φόβῳ πολλῷ στένει.

Πιλάτος.

Εἰς καιρὸν ἥκει, καίπερ ἐμφαίνουσά τι·

2286 Bacch. 777. 2287 Bacch. 836. 2290 Matth. 28, 14. 2293 sq. Rhes. 53 sq. 2295 Hipp. 569. 2299 Rhes. 52.

2292 στάχιον CM. 2294 λαβόντες A. ὄμμα τοῦτον AB. 2295 ἰώ μοι μοι ἰὼ ἰώ A, αἴ B. 2296 Πιλᾶτος B. 2297 ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβύτεροι M. φάλαξ C et a rubicatore A, qui φύλαξ. 2298 post hunc v. A addit ἄναξ πάρεστι Πιλάτος. 2299 ἥκει om. A, ἥκεις Vb et Eur.

τί γὰρ, τί θρηνοῦσ' ἀλαλάξει καὶ στένει; 2300
τίνος θ' ἕκητι τὸν φόβον φέρει; λέγε.

Ἀρχιερεῖς.

Αὐτοὶ παρόντες τοὺς λόγους ποιησάτων.

Κουστωδία.

Μύσται γὰρ, ἄναξ, τοῦδε νυκτέρῳ ποδὶ,
λαθόντες ὄμμα τοὐμὸν, ἦραν τὸν νέκυν.

Πιλάτος.

Πῶς, ὦ μέγιστα πήματ' ἐξειργασμένοι, 2305
μύσται μολόντες εἰς τάφον γ' εἰσίεσαν,
ὑμᾶς λαθόντες, καὶ νέκυν ἀφήρπασαν;
κοὔτ' εἰσιόντας πρὸς τάφον συνήκατε,
οὔτ' ἐξιόντας; Τῶνδε τίς δώσει δίκην
πλὴν σοῦ; σὲ γὰρ φύλακά φημ' εἶναι τάφου· 2310
ὄφλειν τ' ἔθηκας τοῖς βροτοῖς γέλωτά με,
πρὸς αἰσχύνῃ δὲ καὶ δίκην τίσω φόνου.
Κλέπται σ' ἔλαθον, ἐγγελῶντες πολλά μοι;
τίς γὰρ πρόφασις τοῦ νεκρὸν κλέψαι δέμας;
πῶς δ' ἂν ἐτόλμων φυλάκων τόσων μέσον, 2315
οὓς φασι καὶ φῶς λαμπάδων πυρὸς φέρειν,

2303 sq. Rhes. 53 sq. 2305—10 Rhes. 801—6. 2311 Bacch. 844. 2313 Rhes. 808. 2314 Rhes. 78. 2314, 2318, 2322 Matth. 28, 13. 2316 Rhes. 95.

2300 ἀλαλάξει A. 2302 τὸν λόγον A. ποισάτων M. 2306 μολόντες CM, μολοῦντες VAB, fort. recte. εἰσήεσαν A; vide pag. 21. Post v. 2306 M addidit ὑμᾶς λαθόντες εἰς τάφον γ' εἰσίεσαν. 2309 δώσει CM, τίσει AB et γρ. V et Eur., τίσοι V. 2310 τοῦ τάφου A. 2311 ὄφλην V, ὄφλειν ceteri et Eur. cod. τέθεικας Bb, τ' ἔθεικας V. μοι pro με AB. 2312 αἰσχύνην AB. 2313 ἀγγελῶντες A et a pr. m. B. 2314 νεκροῦ V. 2315 τόσον M, μέσον τόσων BbV, hic superscriptis β et α. 2316 οὓς φασι VB, οὓς φασὶ A, ὅς φασι C, ὥς φασι M.

(καὶ τῶνδ' ἄνευ δὲ πανσέληνος νὺξ τρέχει,)
ἐλθεῖν τρέμοντας καὶ κυλίσαι τὸν λίθον,
ὃν ἀπονητὶ στρατὸς οὐκ ἔθηχ' ὅσος
τέθεικέ τε σφραγῖδας ἐκτὸς τοῦ λίθου 2320
ἱλαδὸν ὑμῖν καὶ χορὸς πρεσβυτέρων;
Οὐκ οἶδα μύστας, οὓς νέκυν κλέψαι λέγεις·
σὺ τοῦτ' ἔδρασας· οὐδὲν ἂν δεξαίμεθα·
γνώμην δ' ἀφαιρῇ τὴν ἐμὴν, κλέπτων λόγους.
Ἀλλ' οὖν μακροῦ σοι καὶ σφοδροῦ δέει λόγου, 2325
ὅτῳ με πείσεις μὴ λέγειν ψευδηγόρως.
Οὐ γὰρ μένουσι τῆς ἀληθείας λόγοι,
ἀλλὰ τρέπουσι τοὺς λόγους βουλεύματα,
οὐδ' ἐμμένουσιν οἱ λόγοι βουλεύμασιν.

Κουστωδία.

Ὀρθῶς, ἄναξ, εἴρηκας, ὡς τὸ δρᾶμ' ἔχει· 2330
ἐγὼ γὰρ ὄμμ' ἄγρυπνον εἶχον εὐφρόνῃ
κοὔτ' ἔβρισ' οὔτ' ἐκοίμισ', οὐ νὴ σὴν κάραν,
εἰδύν τε πάντα καὶ δραμὼν ἦλθον λέγων.
Κἀγὼ μὲν ἦν πρόθυμος ἔννυχος δραμεῖν
καὶ σοὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν τε καὶ φυγεῖν δίκην· 2335

2320 Matth. 27, 66. 2322 Rhes. 859. 2323 Rhes. 828. 2324 Rhes. 827. 2325 sq. Rhes. 830 sq. 2327, 2329 Rhes. 68. 2328 sq. Rhes. 69. 2331 sq. Rhes. 818 sq. 2333, 2335, 2340 Matth. 28, 11. 2334 Rhes. 63.

2319 ἐθῆκ' ὁδὸς A. 2320 σφραγίδας V. ἐντὸς A. 2321 ἱλαδὸν A et m. sec. B. Uterque ἡμῖν. 2322 κλέψαι νέκυν A. 2323 οὐδὲν omnes, οὐδέν' Eur. et „fort. οὐδέν'" d. δεξόμεθα CM. 2324 κλέπτων CM, πλέκων AB et Eur. et d, πλάττων Vb. λέγεις A. 2325 μακροῦσι CM. σοφοῦ M. δέῃ V et int. vers. B. 2326 ὅτῳ CM et Eur., οὕτω VAB. 2327 λόγον A. 2328 πρέπουσι A. 2330 καὶ pro ὡς M. δράμ' V. τὸ πρᾶγμ' B int. vers. 2332 οὖν νὴ M. κάρο A. 2333 εἶδον δὲ A. δραμὼν V.

ἀλλ' οἱ σοφοί γε καὶ τὸ θεῖον εἰδότες
μεῖναί μ' ἔπεισαν ἡμέρας λαμπρὸν φάος·
οὐ γὰρ φαεννοί με ξυνέσχον ἡλίου
λαμπτῆρες, ἀλλ' ἔδραμον ἐς σφᾶς αὐτίκα
καὶ σφίσιν εἶπον πᾶν ὅραμ' ἄκουσμά τε· 2340
οἷδ' οὐ μένουσι τοῖς ἐμοῖς ὀρθῶς λόγοις.

Πιλάτος.

Δέδοικα, φάλαγξ, μὴ μάτην ψευδηγορῇς·
μύσται γὰρ ἦν ἔκλεψαν, οὐκ ἴσμεν τορῶς·
καὶ γὰρ ὕποπτόν ἐστι κἀρτ' ἐμῇ φρενί·
τί γὰρ ἐναργὲς τοῦδ' ἐρεῖς τεκμήριον; 2345

Ἀρχιερεῖς.

Ἄναξ, ταχύνεις, πρὶν μαθεῖν τὸ δρώμενον.
Ὁ κλῶψ ἐν ὄρφνῃ παντὶ πάμμεγα σθένει.
Ἀλλ' ὡς τάχιστα χρὴ παραγγέλλειν στρατῷ,
ὡς ἄν τις αὐτῶν καὶ ταχύπους τυγχάνων
φάλαγγ' ὑπερβὰς νυκτὸς ἐν καταστάσει, 2350
ὡς ἐν βρόχοισι δέσμιος λελημμένος,

2336 sq. Rhes. 65 sq. 2338 sq. Rhes. 59 sq. 2341 Rhes. 68. 2343 Rhes. 77. 2344 Rhes. 79. 2345 Rhes. 94. 2346 Rhes. 76. 2347 sq. Rhes. 69 sq. 2349 Rhes. 72. 2350 Rhes. 111. 2351 Rhes. 74.

2338 *φαεννοί* CMV et Eur., *φαεινοί* AB. 2339 *σφᾶς* CV, *φᾶς* M, *σφὰς* AB. 2340 *σφῖσιν* A. 2341 *οἱ δ'* V et Eur. et de, *οἷδ'* ceteri. *ὀρθοῖς* VBb. 2342 *μὴ* habet M int. vers. 2343 *ἔκλεψεν* M. *ἴσημεν* V et *γρ. ἴσμεν*. 2346 *Ἀρχιερεῖς* M, custodiae ceteri et de tribuunt. Hanc verba talia minime decent. Sacerdotes locutos esse apparet etiam e v. 2360. 2347 *ὄρφνει* A, *ὄρφνα* V. 2348 *παραγγέλλειν* omnes secundum Eur., *παραγγέλειν* Bladus. 2349 *τυγχάνη* A, *τυγχάνει* B int. vers. antiqua m. 2351 *λελημμένος* VA et m. sec. B, *λελημένος* CM et pr. m. B, *λελημμένοι* Eur. unus Florentinus c, plerique *λελησμένοι*.

πληγαῖς χαραχθεὶς, ἐκμάθῃ τὸ πρακτέον.
Αἰσχρὸν γὰρ ἡμῖν καὶ πρὸς αἰσχύνῃ κακὸν,
Θεοῦ διδόντος, ἀνιῶντας ἀπόνως
λαθεῖν ἐᾶσαι δρᾶμα δράσαντας τόσον. 2355

Πιλάτος.

Οὐκ οἶδα τοὺς σοὺς οὓς νεκροῦ φῶρας λέγεις,
οὐκ οἶδ'· ὕποπτόν ἐστιν, ὕποπτόν γ' ἐμοί.
Πῶς γὰρ ἂν οἱ φεύγοντες ἔκλεψαν νέκυν,
ὃν ζῶντα κατέλιπον ἐν πολλῷ φόβῳ;
Οὔτ' οὖν φάλαγξ ὕπνωσεν ὕπνον ἐς τόσον 2360
καὶ τῆς φυλακῆς τοῦ τάφου κατεφρόνει,
οὔθ' οἵδε γ' ἐξήμαρτον ἀτόλμῳ θράσει,
οὓς κατασεῖσαι καὶ θεραπαίνης ὄπα
ἔκλυον, ὥς μιν ἀπανήνασθαι φόβῳ.

Ἀρχιερεῖς.

Ὁ πάνθ' ἑδραῖος, νῦν κλονῇ τῇ καρδίᾳ 2365
καὶ ταῦτα κλύων πάνθ' ὑποπτεύεις μάτην.
Εἶθ' ἦσθ' ἀνὴρ πρόβουλος, ὡς δράσαι χερί·
ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πάντα δύνασθαι βροτῶν

2352 Rhes. 73. 2353—55 Rhes. 102—4. 2356 Rhes. 859. 2357 Rhes. 79. 2358 Matth. 28, 13. 2364 Marc. 14, 68. 2367—71 Rhes. 105—9.

2352 πληγαῖς om. A, qui potius ἐκμάθοι quam -θῃ. 2353 αἰσχύνην V. καιρὸν pro κακὸν A. 2355 λαβεῖν VAB. δράμα V. δράτας M. τοσόνδε A. 2356 Hunc v. custodiae tribuit V. νεκροὺς B, νεκροφῶρας A. 2357 γ' CM, δ' ceteri. 2360 οὐδ' ἐς τοσ. ἀφύπνωσεν ἡ φάλαγξ Vb, οὐδ' ἡ φ. AB. φάλαξ M. 2362 σ' pro γ' B. 2363 καταδεῖσαι A. 2364 ἀπανήσασθαι A. 2367 εἶθ' ἦς θανὴρ, M. δράσαι CMVBd, δρᾶσαι A; cf. v. 2495. 2368 αὐτὸς omnes cum Eur. tribus, cuius alii ὠὐτὸς aut ωὐτὸς, αὐτὸς de. Sed cf. v. 1024 et A. Wagnon: Le pronom d'identité et la formule du réfléchi dans Homère, dans les poètes tragiques et chez les Doriens § 5, et P. R. Muellerum ad Lysiae 12, 81. δύνασαι B.

πέφυκεν, ἄλλῳ δ' ἄλλο δίδοται γέρας,
σοὶ μὲν μάχεσθαι, τοῖσδε δ' αὖ κρύπτ' εἰδέναι· 2370
ὃς νῦν πυρὸς λαμπτῆρας ἐξήρθης κλύων
κλέψαι τ' ἀπιστεῖς τοὺς ὁπαδοὺς τὸν πλάνον.
Ἁπλοῦς ἐπ' ἐχθροῖς μῦθος ὁπλίζειν χέρα.

Πιλάτος.

Στρατὸν σὺ κλέψας κἀμὲ πειρᾷ συστρέφειν.
Σὺ πάντ' ἔδρασας· καὶ τὰ λοιπὰ σὺ σκόπει. 2375

Ἀρχιερεῖς.

Σὺ γοῦν νόμιζε ταῦτ', ἐπείπερ σοι δοκεῖ,
πράττειν ἔχοντι καὶ λέγειν μέγα σθένος.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Τοιαῦτα μαθὼν ἀνόμων τολμήματα,
τὴν νεκρέγερσιν κατορυσσούντων δόλῳ,
ἔδραμον, ὦ δέσποινα, νῦν σοι μηνύσαι. 2380
Μὴ γοῦν ἀπίστει· πάντ' ἀληθῶς γὰρ κλύεις,
καὶ πᾶσαν οἶμαι τὴν πόλιν φάμαν φέρειν.
Κουστωδίας γάρ τινες ἐκφέρουσί που
καὶ θαῦμα κηρύττουσιν ἐν μυστηρίοις·
ἥξουσί σοι πολλοὶ δὲ, καὶ τὸ πᾶν μάθῃς· 2385
θᾶττον γὰρ αὐτὸς ἄγγελος μηνυμάτων

2373 Rhes. 84. 2375 Rhes. 83. 2376 Rhes. 861. 2382 sq. Matth. 28, 11. 2386 sq. Rhes. 50.

2369 πέφυκε· M, πέφυκας V cum εν int. vers. ἄλλο δίδ. χάρις A et int. vers. B. 2371 ἐξήρθεις V. 2372 ὁπ. CM, ὁπ. VAB. 2373 ἁπλοῦς M. ὁπλίζει V. χέρα CMA et Eur. plurimi, χέρας VBb. 2374 πειρᾶς A. 2376 τ' A pro ταῦτ'. σει CM pro σοι. 2377 πρᾶτειν M. 2378 Ἄγγ. om. V. τολμητέα B. 2379 κατορθωσόντων V cum γρ. κατορυσσόντων. 2380 μηνῦσαι VA. 2381 γὰρ om. A. 2385 πολῖται Vb, πολλοί δε ceteri, in M corr. ex πολλοὶ. δὲ καὶ τὸ om. V. πᾶν τορῶς μ. VAB, μάθῃς CM et int. vers. B, μάθοις Vb, μάθε AB. 2386 αὐτῆς A, αὐτῶν V.

ἔδραμον ἐλθεῖν γηθοσύνῃ καρδίας
καί σοι κομίσαι χάρμα καὶ θυμηδίαν.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Εἰς καιρὸν ἥκεις, καὶ χάρις σοι κείσεται·
εἰς καιρὸν ἥκεις, καίπερ ἀγγέλων ἅτην 2390
αὐτῶν γε μᾶλλον ἀνόμων πρεσβυτέρων,
ψευδῆ τε καὶ μάταιά τ' ἐννοουμένων.
Πῶς γὰρ ἂν εἶρξε τάφος ἢ σφραγὶς λίθου
ἢ φυλάκων φάλαγξ τις ἀλήπτου Λόγου
εἰς συγγένειαν Πατρος ἀμειφθὲν δέμας; 2395
ὃ καὶ πρὶν ὤπτο βαῖνον ὑγρὰν ὡς πέδον,
τὸν αὐτόριζον, αὐτοπλάστην Δεσπότην
φέρον φέροντα τὸν φέροντα πᾶν κράτει,
ὃς κλεῖθρα παρθένια μηδαμῶς λύσας
ἐξῆλθεν, ἀνέτειλεν ἐνθέῳ σθένει· 2400
οὐ γὰρ κορείης ἅμμα διέλυσέ πως.
Ἔτικτον αὐτὸν, οἶδα δ', ὡς ἐγεινάμην.
Ἡ φυλάκων φάλαγξ δὲ πῶς ἂν ᾔσθετο
τὴν ἐξέγερσιν τοῦ λαθόντος ἀγγέλους;
πῶς ἐκ βροτείων αἱμάτων πλάττει δέμας; 2405
πῶς σὰρξ πέφηνεν ὢν ἄσαρκος πρὶν Λόγος;

2389 sq. Rhes. 52. 2392 Psalm. 4, 3. 2393 cf. Matth. 27, 66. 2395 Bacch. 4. 2396 cf. Act. Petri et Pauli 41. 2399 sq. vide vv. 2502 sq. 2401 Hipp. 776. 2402 Med. 917, Troad. 477. 2405 Bacch. 4. 2406 sq. Act. Philippi 35, Io. 1, 14. 18.

2387 ἔδραμων M. 2388 σε et χᾶρμα B. κομῆσαι A. 2390 ἀγγέλων M, ἀγγέλωνν C, ἀγγέλλων VAB et Eur. et de. 2391 δὲ μ. A. 2392 ἐνοουμένων M, μάταια πόλλ' εἰργασμένων VAB, nisi quod A εἰργασμένα. 2393 εἶρξε AB, εἶρξαι V. λίθον A. 2394 φάλαξ M cum γ int. vers. ἀλόγως A pro ἀλ. Λόγου. 2396 βαίνων VBb. 2397 αὐτόρριζον A. 2399 παρθένεια VB. 2401 ὄμμα B, ὄμμα A. 2403 καὶ pro ἡ M, idem φάλαξ. 2404 ἀγγέλλους M. 2405 πλάτει A.

πῶς καὶ μένων ὅλος δὲ Πατρὶ πρὸς πόλον,
ὅλος τε παντὶ πρός τ' ἐμὴν ἦν γαστέρα;
Ταῦτ' ἐφρύαξαν ἱερεῖς μάτην φθόνῳ.
Ἡμεῖς δὲ, φίλαι, νῦν δράμωμεν πρὸς τάφον,
στείχωμεν ὡς τάχιστα πρὸς τύμβον πάλιν·
πάντ' ἐξακριβώσωμεν ἀσφαλῶς ἔτι
καὶ πάντα δηλώσωμεν, ὡς ἔχει, φίλοις·
αὐτοί τε συνδραμόντες ὄψονται μάλα.

ΧΟΡΟΣ.

Καὶ μὴν ὁ Πέτρος σὺν Ἰωάννῃ φίλῳ,
θᾶττον δραμόντες πρὸς τάφον ζωηφόρον
καὶ πάντ' ἀκριβώσαντες, εἶπον τοῖς φίλοις,
ὡς Μαγδάλ' εἶπε Μαρία πιστουμένη,
πρώτη δραμοῦσα, πάντ' ἀκριβωσαμένη
καὶ τὴν κένωσιν μηνύσασα τοῦ τάφου.

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ναὶ ναὶ πρὸ πασῶν ἧδ' ἔδραμεν ἐς τάφον,
ἐγώ τε ταύτῃ ξυνέδραμον αὐτίκα,
καὶ τὴν κένωσιν εἴδομεν πρὶν τοῦ τάφου,
ἅρσιν τ' ἔδοξε τήνδε νεκροῦ φιλτάτου
καὶ πρὸς τόπον σώματος ἄλλον που θέσιν.
Ἀλλ' εὐθέως ἔγνωμεν, ὡς τὸ πρᾶγμ' ἔχει,

2411 Rhes. 572. 2415 sq. Luc. 24, 12, cf. Io. 20, 3. 2418 Io. 20, 1. 2418 sq. Marc. 16, 9. 2419 sq., 2424 sq., 2427 Io. 20, 2. 2421 Matth. 28, 1.

2407 καὶ πῶς μ. B. ὅλος om. A, ὅλως M. 2408 πρός τε μὴν B. 2411 πρὸς τύμβον C, πρὸς τύβον M superscr. μ, sed τοῦ τύμβου VA, sine τοῦ B. πάλιν CM, πέλας VAB et Eur. Cf. 2006. 2413 φίλα B. 2414 αὐτοὶ δὲ A. ὄψονται CMA, οἴχονται VBb. μάλα CM, πλέον VABb. 2418 Μαγδαλὴν' sine acc. A. Μηρία VA, Μηρίη B; eodem modo 2430. 2421 εἰς VBb. 2424 τῇδε A. 2425 ἄλλου V. ποῦ CM.

καὶ τοῦτο μύσταις Μαρία δραμοῦσ' ἔφη·
Πέτρος δ' ἀναστὰς ἔδραμε πρὸς τὸν τάφον,
ξυνέδραμ' αὐτίκα τε μύστης παρθένος,
εἶδόν θ', ἅτιν' εἴρηκε Μαρία σφίσιν. 2430
Αὖ δ' ἄμμες ἐλθεῖν κατόπιν γ' ἐδράμομεν.
Ἐγγὺς δ' ὅμως πάρεστιν ἥδ' ἡ Μαγδάλα,
φήσειέ τ' αὐτὴ πᾶν ὅραμα δρᾶμά τε.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Τί φῆς, κόρη δέσποινα, χάρμα τοῦ γένους;

ΘΕΟΤΟΚΟΣ.

Ἅττα προϊδεῖν καὶ προειπεῖν τοῖς φίλοις 2435
εἴρηκας αὐτή, ταῦτ' ἀπαγγέλλω κόραις.

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.

Οὕτως ἔχει, δέσποινα, καθάπερ λέγεις.
Οἶδας γάρ, οἶδας τῷ τάφῳ με πρωΐσαι,
ὅσα τ' ἔφην, ἔκλυες. Οὐ χρή μ' αὖ λέγειν,
ἅπερ δραμοῦσα πρὸς πανόλβιον τάφον 2440
σὺν σοὶ τὸ πρῶτον, εἶτα σὺν μύσταις δυοῖν,
κἀκεῖ δακρυχέουσα, παρισταμένη
ἀνιστόρησα κἀκριβωσάμην τρανῶς·
λευχειμονοῦντάς τ' εἶδον ἀγγέλους δύο,
ἄνω κάτω τε τοῦ τάφου καθημένους, 2445

2428 Luc. 24, 12, cf. Io. 20, 3. 2429 sq. Io. 20, 4. 18. 2438 Io. 20, 1. 2440 Matth. 28, 1. 2441 sq. Io. 20, 4. 11. 2443 Rhes. 285. 2444—46 Io. 20, 12.

2427 *Μηρία* VAB. 2430 *ἅτιν'* CM, *ἅπερ* VBb, *ὕπερ* A. 2431 *ἄμμες* C, *ἄμες* M cum *μ* int. vers. *γ'* om. A. 2432 *ἥδ' ἡ* CMV, *ἤδη* A, *ἥδε* B. 2433 *φήσσετ'* A. 2435 sq. Magdalenae continuant CM. 2436 *ἀπαγγέλου* V, *ἀπαγγέλλω* ceteri. 2439 *χρῆμ'* AB. *εὖ* M. 2441 *σὺν σοὶ* CM, *μόνη* VAB. 2442 *δάκρυ χέουσα* AB. 2443 *καλῶς* V cum *γρ. τρανῶς*. 2444 *λευχημ.* A. 2445 *γε* A.

τὸν μὲν κεφαλῇ, τόνδε δ' αὖ πρὸς τοὺς πόδας·
καὶ τούσδ' ἀπαστράπτοντας ἰδοῦσ' ἐνθέως
ἔστην καταπλαγεῖσα χαρᾷ καὶ φόβῳ·
εἶτ' αὖ δι' ὤτων γῆρυν, οὐχ ἣν εἰκάσαι,
ἐδεξάμην γε καὶ μετεστράφην τρόμῳ· 2450
αὐτίκα δ' ἀθρῶ Χριστὸν ἐν καινῇ θέᾳ·
μορφῇ γὰρ οὔτι φαῦλον εἰσβαλεῖν ἔφην,
πίτνω τε πρὸς γῆν καὶ ποδῶν ἐφηπτόμην·
ὅδ' ἀπέπεμπε καὶ φίλοις ἔπεμπέ με·
καὶ τοῦδ' ἀκούσασ', ὧν ἐφιέμην μαθεῖν, 2455
ὡς πρὸς πόλον γ' ἄνεισι καὶ τὸν Πατέρα·
(οὔπω δ' ἀναβέβηκεν, ὡς ἔφη, τέως,
ἐν γῇ μένων δὲ πρὸς Γαλιλαίαν φίλους,
ὡς σφίσιν εἶπε, προφθάνειν καὶ προσμένειν·)
μύσταις ἅπαντα ταῦτα τοῖς φίλοις ἔφην. 2460
Οἷδ' οὐδὲν ἡγήσαντο τοὺς ἐμοὺς λόγους,
ἀλλ' ἦλθον αὐτοὶ πρὸς τάφον ταχυδρόμοι
εἶδόν θ', ἅπερ γ' ἔκλυες· οὐ χρή τ' αὖ λέγειν,
ἅτε ξυνούσης καὶ σέθεν πρὸ βραχέος
ἔκλυον ἱστόρησά τ', οἶδας παγκάλως. 2465
Τὰ πρὶν γὰρ ἀκούσασα σὺν φίλαις κόραις
θάμβει καταπλαγεῖσ' ἐμοὶ ξυνιέναι

2448 Rhes. 279, Matth. 28, 8. 2449 sq. Rhes. 282 sq. 2449 cf. Bacch. 1067. 2452 Rhes. 273. 2453 Matth. 28, 9. 2453, 2456 sq. Io. 20, 17. 2455 Rhes. 288. 2458 sq. Marc. 16, 7. 2460 sq. Luc. 24, 10 sq. 2462 sq. Io. 20, 8. 2467 Rhes. 279.

2446 τὸν δ' αὖ A. 2448 ἔστιν M, ἐστιν C. 2449 γῆρουν M. 2450 τε A, δὲ VB. δρόμῳ Vb. 2452 ἔφυ V. 2453 πιτνῶ A. 2454 ὅδ' omnes, ὁ δ' de. ἄμπε cum πε int. vers. M. μοι V cum ε int. vers. 2455 τοῦδ' CA, τούδ' M, τῶνδ' VBb. γρ. ἐμαιέμην V. 2456 δ' V. 2459 φίσιν M. 2461 οἷδ' libri, οἱ δ' de. 2463 γ' om. VAB. 2465 ἱστορήσασ' γρ. V et b. 2467 θάμβοι CM.

ξὺν δυσὶν ἄλλαις Μαρίαις φιλουμέναις
ἔδραμες ἰδεῖν, ἅπερ ἔκλυες πάρος,
εἶδές τε πάντα καὶ σὸν Υἱὸν, ὡς ἔδει. 2470
Ἐγὼ δὲ κλύω καὶ φίλων ἄλλους δύο
νῦν, ἀπιόντας ὡς πρὸς ἀγρὸν, τόνδ' ἰδεῖν
καὶ πάντα μαθεῖν, ὧν μαθεῖν εἶχον πόθον,
οἳ καὶ τρέχουσι τοῖς φίλοις εἰρηκέναι·
κἀκεῖσ' ἐπελθεῖν θᾶττον ἡμᾶς νῦν δέον· 2475
ἴσως ἴδωμεν αὖτε καὶ τὸν Δεσπότην.
Ἰδοὺ γὰρ ἤδη καὶ κνέφας τῆς ἑσπέρας·
δράμωμεν οὖν, δράμωμεν, ἦχι τοὺς φίλους
τὸ νυκτερινὸν συνάγειν οἶμαι κνέφας.

ΧΟΡΟΣ.

Ἰδοὺ κατειλήφαμεν οἶκον Μαρίας, 2480
ὅποι παρεῖναι καὶ φίλους μύστας κλύω,
ἐντὸς πυλῶν μένοντας ἐγκεκλεισμένους,
πάντως τρέμοντας τοὺς μιαιφόνους ἔτι·
καὶ κλεῖθρα πυλῶν ἠσφαλισμένα μένει.
Πῶς δ' εἰσίωμεν τῶν θυρῶν κεκλεισμένων; 2485
Ἤδη δ' ἔκλυεν ὑπανοίγει τ' ἠρέμα
Μαρία φίλη, συγκαλεῖ τ' εἰσιέναι.
Ἀλλ' εἰσίωμεν ἡσύχῳ ποδὸς βάσει,
ὡς μὴ θορυβήσωμεν ἐμφόβους φίλους.

2468 Luc. 24, 10. 2471 sq. Marc. 16, 12. 2474 Marc. 16, 13. 2481 sq., 2485, 2489 Io. 20, 19. 2488 Or. 136, cf. Theod. Prodromi Rhod. et Dos. 1, 176.

2468 *Μηρίαις* VAB, et in sequentibus. 2475 *κἀκεῖ συνελθεῖν* VAB, hic a pr. m. *κἀκεῖσε*. *νῦν* om. A. 2480 *Χορός* CV et pr. m. B, *Θεοτόκος* AB, de M vide v. 1433 ann. *κατηλείφαμεν* A. 1481 *ὅπη* B. 2483 *σοὺς* CM. 2484 *ἐσφαλισμένα* CA, M finitur *ἐσφαλισμένει*. 2486 *ὑπανοίγεθ' ἠρέμα* VB, *-ει θ' ἠρ.* A.

Ἰδοὺ συνηθροίσθημεν ἕνδεκα φίλοις 2490
ἄλλοις τε πᾶσι τοῖς συνιοῦσι σφίσιν·
αὖθις δὲ πύλας ἀσφαλίζει Μαρία.
Οὐκοῦν σίγα κλύωμεν αὐτοῦ Κλεόπα·
πάρεστι καὶ γὰρ, ὡς ὁρῶ, καὶ πόλλ' ᾄδει
τὸν Δεσπότην φῆναί τε καὶ δράσαι σφίσιν, 2495
ὅπως τέ μιν συνῆκαν ἄρτου τῇ κλάσει.
Ἅ ἅ· σίγα σίγα·
Ἕστηκεν ἰδοὺ Δεσπότης θυρῶν ἔσω·
ὄντως μεγίστου θαύματος τόδ' ἄξιον.
Πῶς πῶς πάρεστι τῶν θυρῶν κεκλεισμένων; 2500
τάχ' ὡς ἀνέστη καὶ τάφου κεκλεισμένου
καὶ πρὶν προῆλθεν ἐκ πυλῶν τῆς παρθένου,
ἄλυτα τηρῶν κλεῖθρα μητρὸς πανάγνου.

ΧΡΙΣΤΟΣ.

Εἰρήνη ὑμῖν.
Τί δὴ θροεῖσθε; χεῖρας ἰδοὺ καὶ πόδας 2505
αὐτήν τε πλευρὰν τὴν ἐμὴν νενυγμένην
τρανῶς ἰδόντες γνῶτέ μ', ὡς ἐγὼ πάλιν
εἰμ' αὐτός· οὐ γὰρ πνεῦμα σάρκα πως ἔχει,

2490 sq. Luc. 24, 33. 2495 Luc. 24, 15. 2496 Luc. 24, 35. 2497 Hec. 1048 sq. 2498, 2500 Io. 20, 19. 2499 Hipp. 903. 2500—3 Theod. Prodr. in Mignei Curs. Patrol. Graec. tom. 133 p. 1208; 1204. 2504 sq. Luc. 24, 36. 37. 39. 2506 Io. 19, 34; 20, 27. 2507—11 Luc. 24, 39.

2490 *Χορός* praefigit B. *ἕνκα* M. 2491 *ἄλλως* V, margo *ἄλλοις*. *σφίσιν* CMA, *φίλοις* VBb. 2493 *κλύομεν* B. *κεόπα* M. 2495 *δράσαι* CMVB, *δρᾶσαι* A; cf. v. 2367. 2497 *ἅ* B a m. sec. 2498 *ἕστηκεν* V. *ἔσω* M. 2503 *μητρὸς τ' ἀνάδρου* A, *μ. παρθένου* V cum recto in marg. 2504 *ἡμῖν* VB. 2505 *θροεῖσθαι* B. 2507 *ὡ ἐγω* M. *πέλων* VBb. 2508 *εἴμ'* A, *εἰμ'* ceteri. *σάρκά πῶς* M, *σάρκά πως* V.

οὐδ' ὀστέα ξύνεστι τῷ πνεύματί που,
καθάπερ αὐτὸν νῦν ὁρᾶτ' ἔχοντά με, 2510
καὶ ψηλαφήσαντές μ' ἴδηθ', ὡς πάντ' ἔχω.
Καθὼς δ' ὁ Πατὴρ ἐνθάδ' ἀπέσταλκέ με,
οὕτως ὑμᾶς πρὸς κόσμον ἐκπέμπω κἀγὼ
καὶ Πνεῦμ' ἅγιον ἐμπνέω φίλοις ὑμῖν,
ὅπερ λαβόντες παντὶ κηρύξατέ με 2515
σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι τῷ παναγίῳ.
Ἄπιτε γοῦν, ἄπιτε, κήρυκες φίλοι,
ᾄσατ' ἐπινίκι' ἀνὰ πᾶσαν χθόνα
καὶ βασιλείους ἀμφιδραμόντες δόμους
ἐρεῖτε, Δαυΐδου πόλις πᾶσ' ὡς ἴδῃ 2520
σωτήριον τάχιστ' ἀνιὸν ἐκ τάφου.
Ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν πάσῃ χθονί·
σώσει δ' ἑαυτὸν, ὃς λόγον δεδεγμένος
ἀσπάσεται βάπτισμα, ῥύσιον λύθρου·
ὃς δ' ἀποδιώξειε τοὺς ὑμῶν λόγους, 2525
ὅδ' ὡς ἄπιστος ἐμπέσῃ κατακρίσει.
Ἐφ' ᾧ δίδωμι Πνεύματος θείου χάριν·
οὗ δ' ἂν λύσητε δεσμὸν ἀμπλακημάτων,
καὶ δεσμόλυτος εὑρεθήσεται τότε·

2512 sq. Io. 17, 18; 20, 21. 2514 sq. Io. 20, 22. 2515, 2517 sq. Marc. 16, 15. 2516 Matth. 28, 19. 2519 Marc. 13, 9. 2519 sq. Bacch. 60 sq. 2520 sq. Luc. 3, 6. 2522 Act. apost. 1, 8. 2523—26 Marc. 16, 16. 2527 Io. 20, 22. 2528 sq. Matth. 18, 18.

2511 φηλαφίσαντες A. ἴδηθ' B, ἴδητ' A, ἴδεθ' CMV, ἴδεσθ' de, ἴδετε evang. Cf. De auctorit. pag. 41. 2513 οὕτω A. 2514 φίλοις ἐμοῖς A. 2520 Δαυίδου VAB, Δαβίδου CMd. Cf. v. 1598. πόλιν VB. πᾶς μιν ὡς B. 2522 πᾶσι M. 2523 δ' ἑ αὐτὸν M. λόγος MB. 2525 τοὺς ἐμοὺς λ. A. 2526 ὅδ' ὠ ἄπ. M. ἐμπέσει VA. 2528 δεσμῶν M. 2529, 2530 om. A.

οὐ δ' ἂν κρατῆτε δεσμὸν ἁμαρτημάτων, 2530
δεσμοῖς ἀλύτοις κεκρατημένος μενεῖ.

Τοιῶνδε δεσμῶν ἀλύτων με, παντάναξ,
ὁ δεσμολύτης αὐτὸς ὤν, Σῶτερ, λύσον,
οἷς, φεῦ· με κατέδησεν ἀπροσεξία
ἐχθρός θ' ὁ πλάνος κατεβάρυνε φθόνῳ, 2535
ὁρῶν με τῶν πρὶν ἀλύτων λελυμένον
τῇ πρὸς σὲ πίστει, δωρεᾷ φιλαγάθῳ.
Χαῖρ', ἐσθλὸς ἐσθλοῦ Παῖ, βασιλεῦ παντάναξ,
τὸν ἀρχέκακον καταπατήσας ὄφιν,
ἔσχατον ἐχθρὸν καμβαλών τε τὸν πύτμον, 2540
οἷς μή μ' ἐάσῃς κυριευθῆναι πάλιν.
Ἄναξ Ἄναξ ἄφθιτε, σὺ Θεὸς μέγας
κριτής τε πανένδικος ἔρχῃ με κρίνων·
πῶς γοῦν ἐγώ σε τῷ τότ' ἀθρήσω, Λόγε;
ὄμμασί θ' οἵοις ἀτενίσω σὸν θρόνον, 2545
ἐμαυτὸν ἀνάξιον ἐνδείξας τάλας

2530 sq. Io. 20, 23. 2531 Prom. 155. 2532 sq. Prom. 1006. 2535 Psalm. 7, 6, Apocal. 12, 9, Sap. Salom. 2, 24. 2537 Rom. 3, 24 sq. 2538 Rhes. 377. 2539 sq. Psalm. 7, 6, Apocal. 12, 9. 10, Pauli I Corinth. 15, 26, Act. Philippi 4. 5. 2541 Psalm. 9, 26. 2542 Bacch. 1020, Psalm. 7, 12. 2543 Psalm. 7, 9. 12; 95, 13.

2530 οὐδ' ἂν M. ἁμαρτημάτων CM, ἀμπλακημάτων VB, ἁμαρτίας evang. 2531 μένει M. 2532 sqq. Magdalenae tribuit B. „Sunt poëtae" recte d. 2533 δεσμολύτοις CM. λύσον CM, λῦσον VAB. 2535 δ' VBb. 2536 λελυμένων M. 2538 ἐσθλοῦ καμβασιλεῦ A. 2539 ἀρχαίκακον V. ὄφιν CVB, ὄφιν M, hoc loco A σῶτερ. 2540 καμβαλὼν τὸν A, καμβαλώντα τὸν CM, καββαλών τε τὸν VBd. 2542 ἄναξφθιτε M. μέγας CMA. et margo V et inter versus ant. m. B et Eur., μόνος VB. 2544 τῷ τ' ἀθρ. B. 2545 σοῦ man. rec. in marg. V. 2546 ἀνάξιν M.

πόλου τε καὶ γῆς σῆς τε δημιουργίας;
Ὁ δυσμενὴς ἥρπασε, κατήγαγέ με
εἰς βόθρον, εἰς τάρταρον, εἰς χάος μέγα·
σφοδρῶς διώξας κατέλαβέ μ' ὁ πλάνος, 2550
ὅλον με κατέπτωσεν εἰς ᾅδου ζόφον.
Ἔλεε, Θεὲ, νέμε χέρε, φέρε με
καὶ μή μ' ἐάσῃς χάρμα τῷ βροτοκτόνῳ.
Σόν εἰμι πλάσμα, σύ με παίδευσον, Λόγε,
καὶ πλῆξον αὐτὸς φιλαγάθως ἐνθάδε 2555
καὶ μὴ γεέννῃ παραπεμφθῆναι λίπῃς.
Ῥύσιε, λισσόμεσθά σ', ἠδικήκαμεν
καὶ σῶμα καὶ ψυχή τε καὶ νοῦς ἀθλίως·
ἡμάρτομέν σοι πολλά τ' ἠνομήσαμεν.
Ὄψ' ἐμάθομεν, ὅτ' ἐχρῆν, οὐκ εἰδότες, 2560
κοὐδ' ἔκτοτ' ἐδράσαμεν, ἅπερ σοι φίλα.
Γινώσκομεν σφάλματα, σὺ δὲ παρόρα·
ἴδμεν δέ σ' ὀργὰν οὐχ ὁμοιοῦσθαι βροτοῖς.

2548 Psalm. 7, 3. 6; 30, 18. 2549 Psalm. 7, 16. 2550 Psalm. 7, 6. 2551 Psalm. 30, 18. 2552 Psalm. 50, 3; 6, 3. 2554 Psalm. 6, 2; 118, 73. 2557 Bacch. 1333. 2557, 2559 Psalm. 105, 6. 2559 etiam Psalm. 50, 6, Iob 35, 6. 2560 Bacch. 1334, Pauli ep. Galat. 4, 8. 2562 Bacch. 1335, Psalm. 50, 5. 2563 Bacch. 1337.

2547 *διμιουργίας* M. 2552 *θεὸν* et *φέρέ* M. 2553 *βροκτόνω* superscr. *το* M. 2554 *Λόγε* CM, *μόνος* VAB. 2556 *παραπεμφῆναι* M. *λίποις* B int. vers. 2557 *λισσόμεσθα* V, *λισσόμεθά* ceteri et Eur. cod. *ἠδικήκαμεν* CM et Eur., *ἠδικήσαμεν* VAB et Psalm. 2558 secundum *καὶ* om. A. 2559 *ἠδικήσαμεν* V cum *ἠνομήσαμεν* in marg. 2560 *ὄψ'* A, *ὄψεμάθομεν ὅτρ' ἐχῆν* CM. *εἰδότας* VB. Eur. sic: *Ὄψ' ἐμάθεθ' ἡμᾶς, ὅτε δ' ἐχρῆν, οὐκ ᾔδετε.* Aut quantitatis ratione non habita syllabae tantum numerandae sunt, ut in v. 2552, aut versus mutandus, fort. *ὄψ' ἐμάθομεν δ', ὅτ' ἄρ' ἐρχῆν*, vel *ὄψ' ἐξεμάθομεν, χρεὼν.* 2563 V potius *ἴσμεν.* *ὄργαν* A.

Οἴκτειρον, ὦ Σῶτέρ, με μηδὲ ταῖς ἐμαῖς
ἀμπλακίαισιν ἀπολέσθαι καλλίπης. 2565
Παῖς γὰρ ἐγὼ σὸς παῖς τε παιδίσκης σέθεν,
ἐμοῦ δ' ἕκητι πότμον ὑπέστης, Λόγε,
καὶ δυσμενεῖ με χάρμα μὴ καταλίπῃς,
ῥάβδῳ δὲ σῇ παίδευε, πλὴν φιλαγάθως.
Πρέσβιν δέδεξο μητέρα σὴν, ὦ Λόγε, 2570
σφᾶς δ', οἷς ἔδωκας δεσμολύτιν σου χάριν.
Πότνια, πότνα, παμμάκαιρα Παρθένε,
σὺ μὲν μακάρων δάπεδον ναίεις, πόλον,
ἅπαν πάχος βρότειον ἀλλαξαμένη
ἀφθαρσίας τ' ἄμφιον ἐστολισμένη 2575
ἀεί τ' ἀγήρως ὡς Θεὸς δ' ἐγνωσμένη·
λόγοις δ' ἐμοῖς ἄνωθεν εὐμενὴς ἔσο.
Ναὶ ναὶ, Κόρη πάγκλυτε, τοὺς λόγους δέχου·
μόνον γάρ ἐστι τοῦτό σοι βροτῶν γέρας,
ὡς τοῦ Λόγου σοι μητρὶ, κἂν ὑπὲρ λόγον. 2580
Ὅθεν πεποιθὼς σ' ἐν λόγοις ἀμείβομαι
καί σοι στέφανον πλεκτὸν ἐξ ἀκηράτου
λειμῶνος, ὦ δέσποινα, κοσμήσας φέρω,

2564 sq. Bacch. 1109 sq., Psalm. 26, 9. 2566 Bacch. 1107, Psalm. 115, 7. 2568 Psalm. 26, 9. 2569 Psalm. 2, 9; 6, 2, Ieremiae 10, 24. 2572 Hipp. 61, 65. 2573 Bacch. 1328, Hipp. 66 sq. 2574 Bacch. 4, 53. 2574 sq. I Corinth. 15, 52 sq. 2578 sq. Hipp. 82 sq. 2581 Hipp. 84. 2582—84 Hipp. 72—74.

2564 *μὴ δὲ* M. 2565 *ἀμπλακίαις ἀπολέσεσθαι* A. *καλλίποις* VB. 2568 *δυσμενῆ* B. *καταλίποις* VB. 2569 *δὲ* om. A. 2571 *σφᾶς* AB. *θ'* Vb. 2573 *ναίεις* VAB cum Eur., *οἰκεῖς* CM. *πόλον* CMB et, ut videtur, a pr. m. A, qui per corr. *πόλων*, Vb *πόλου*. 2574 *τάχος* A. 2575 sq. om. A. 2577 *εὐμενὴς δ' ἔο* A. 2579 *μόνη* man. rec. in marg. V. 2581 *πέποιθώς* CM. *σ'* om. VB. 2581 in M iteratur hoc initio: *Ὅθεν πεποθὼς σ'*.

ἀνθ' ὧν με πολλῶν ἠξίωσας χαρίτων
ἀεί τε ῥύῃ συμφορῶν πολυτρόπων, 2585
ἐχθρῶν ὁρατῶν ἀοράτων τε πλέον.
Τέλος δὲ κάμψαιμ', ὥσπερ ἠρξάμην, βίου,
πλουτῶν ἀεί σε προστάτιν παντὸς βίου
καὶ πρέσβιν εὐπρόσδεκτον ἐς σὸν Υἱέα
σὺν εὐαρεστήσασιν αὐτῷ φιλάγνοις. 2590
Μὴ γοῦν ἐάσῃς ἐκδοθῆναι βασάνοις
καὶ χάρμ' ἔσεσθαι δυσμενεῖ ψυχοφθόρῳ·
Πρόστηθι καὶ ῥῦσαι δὲ πυρὸς καὶ σκότους,
πίστει δικαιοῦσά με καὶ χάριτί σου·
ἐν σοὶ γὰρ ὦπται χάρις ἡμῖν ἐκ Θεοῦ, 2595
καὶ σοὶ χαριστήριον ὕμνον νῦν πλέκω.
Χαῖρ', ὦ Κόρη πάγχαρτε, μῆτερ παρθένε,
καλλίστα πασῶν παρθένων, ὑπερτάτη,
οὐρανιώνων ταγμάτων ὑπερτέρα,
δέσποινα, παντάνασσα, χάρμα τοῦ γένους· 2600

2585 sq. cf. Psalm. 17, 18. 2587 Hipp. 86. 2593 Coloss. 1, 13, Act. Pauli et Theclae 32. 2594 Rom. 3, 24 sq. 2595 Coloss. 1, 1, Io. 1, 14. 2596 Ioannis Damasceni Canon II, 120 (in Christ: Anth. Gr. carm. Christ.). 2597—99 Hipp. 63, 65 sq.

2585 ῥύου A. 2586 M sic: ἐχθρῶν ἀοράτων τε καὶ ορ-βτῶν πλέον. παρθένε pro τε πλέον A. 2587 τέλος ἐκάμψαιμ' et βίον A. ηὐξάμην Vb. 2588 om. CM spatio vacuo relicto. προστάτιν A, προστάτην VBb. 2589 ἐς σωτηρίαν A. 2590 εὐαρεστησάσοις αὐτῷ ἁγίως A. 2591 Fort. γοῦν μ' vel ἐάσῃς μ'. ἐκδ. τῷ σκότει A. 2592 ἔπεσθαι M, fort. recte, ἐπεσθαι C, ἔσεσθαι VABd. ψυχοφθόρῳ CMA et int. vers. ant. m. B, βροτοφθόρῳ VBb. 2593 προέστηθι vel προίστηθι B. ῥύσαι CM. 2594 δεκαιοῦσα B. σοι A. 2597 πάγχραντε A. μῆτερ CMVB, de A incertum. 2598 καλλίστα CM et Eur., κάλλιστα AB, καλλίστη V. A distinguit post πασῶν. 2599 οὐρανίων CMA. ὑπερτέρων CM. 2600 γένου M.

ἀεί ποτ' εὖ φρονοῦσα τυγχάνεις γένει
κἀμοὶ μεγίστη πανταχοῦ σωτηρία.
Δός μοι, κυρία, τὴν λύσιν τῶν πταισμάτων
καί μοι πάρασχε ψυχικὴν σωτηρίαν.

Ἔχεις ἀληθὲς δρᾶμα κοὐ πεπλασμένον 2605
πεφυρμένον τε μυθικῶν λήρων κόπρῳ,
ὁ φιλομαθὴς εὐσεβοφρόνων λόγων.
Εἰ γοῦν θέλεις σύ, καὶ Λυκόφρονος τρόπῳ
γλυκόφρονος νῦν ὡς θέμις ἐγνωσμένου
λέξω τὰ πολλὰ νητρεκῶς, ὧν μ' ἱστορεῖς. 2610

2601 Rhes. 644. 2602 Rhes. 645, Med. 14. 2603 sq. Theod. Prodr. in Notices et extr. de manuscr. tom. VIII, parte II, pag. 164. 2605 sq. eiusdem carm. astronom. vv. 463, 465 in Not. et extr. tom. XXIII, parte II. 2610 Cassandr. 1.

2601 *εὐφρονοῦσα* VB. *τυγχάνοις* int. vers. V et b. *δέ μοι* pro *γένει* AB. 2602 *κἀμοὶ μὲν ἐστὶ* B. Post hunc versum M in marg. *τέλος*, in C addita coronis. 2603 sq. desunt in CM et Matritensi et apud Bladum. 2605—10 soli praebent CM, desunt etiam in cod. Matrit. et apud Bladum. 2605 *ἄληθες* uterque. *πεπλαμένον* M. 2606 *πεφυρμένων* M. *λύρων* libri, *λήρων* d. 2608 Post *Λυκόφρονος* virgula distinguunt CM et Doering: De tragoedia etc. pag. 8; sed confer Prologi v. 3. Post *τρόπῳ* interpunctio maior in M. 2609 *γλυκόφρονοος* M. 2610 *νηθρεκῶς* libri. *ἱστορεῖς* M. In Matritensi haec subscriptio: *Τέλος τῆς κατ' εὐριπίδην γρηγορίου τοῦ θεολόγου δραματικῆς ὑποθέσεως γραφεῖσα παρ' ἰωακεὶμ ἀναξίου ἱεομονάχου* (sic) *τῶν κασούλων καὶ πρίωρος τοῦ ἁγίου κόνονος* (sic)· *ἀξιώσει καὶ συνδρομῇ τοῦ κυροῦ κωνσταντίνου λασκάρεως ἐν μηνὶ νοεμβρίῳ, ἔτει ,ζε̃ ἰνδ' ἴε̃*:

Q.639

	M. ₰
Historici Graeci minores ed. *Dindorf*. 2 voll.	8.25
Historicorum Rom. rell. ed. *Peter*	4.50
Homeri Ilias, kplt. 1 Band mit Einleitung von *Sengebusch*	2.25
—— —— ed. *Hentze*. 2 voll. à	
—— **Odyssea**, kplt. 1 Band mit Einleitung von *Sengebusch*	2.25
—— **carmina**, I. 1 (Ilias I)	—.75
—— —— I. 2 (Ilias II)	—.75
—— —— II. 1 (Odyssea I)	—.75
—— —— II. 2 (Odyssea II)	—.75
Horatius ed. *Müller*. Ed. maior	1.—
—— Ed. minor	—.75
Hygini Gromatici liber ed. *Gemoll*	—.75
Hymni Homerici ed. *Baumeister*	—.75
Hyperides ed. *Blass*. Ed. II	1.35
Iliadis carmina ed. *Koechly*	3.—
Incerti auctoris lib. de Constantino Magno ed. *Heydenreich*	—.60
Josephus, Flavius, ed. *Bekker*. 6 voll.	12.60
Isaeus ed. *Scheibe*	1.20
Isocrates edd. *Benseler* et *Blass*. 2 voll.	2.70
Iuliani imp. op. ed. *Hertlein*. 2 voll.	6.75
Iurisprudent. antelust. reliquiae ed. *Huschke*. Editio IV	6.75
—— —— Indices ed. *Fabricius*	1.80
—— Suppl. Bruchstücke a. Schriften röm. Juristen. Von *Huschke*	—.75
Iustiniani inst. ed. *Huschke*	1.—
—— **Novellae** ed. *Zachariae*. 2 voll.	10.50
Iustinus ed. *Jeep*. Editio maior	2.70
—— —— Editio minor	—.90
Iuvenalis ed. *Hermann*	—.45
Livius ed. *Weissenborn*. 6 voll.	6.—
Vol. I—III auch in Heften à	—.60
Vol. I pars I lib. I—III	
—— pars II lib. IV—VI	
Vol. II pars I lib. VII—X	
—— pars II lib. XXI—XXIII	
Vol. III pars I lib. XXIV—XXVI	
—— pars II lib. XXVII—XXX	
Ferner einzeln: lib. I et II	—.45
Lucian ed. *Jacobitz*. 3 voll.	6.30
—— —— Auch in 6 partes, à pars	1.05
Lucretius ed. *Bernays*	1.50
Lycophron ed. *Kinkel*	1.80
Lycurgus ed. *Scheibe*	—.60
Lydus ed. *Wachsmuth*	2.70
Lysias ed. *Scheibe*	1.20
Macrobius ed. *Eyssenhardt*	5.40
Manethon ed. *Koechly*	1.50
Martialis ed. *Schneidewin*	1.50
Martianus Capella ed. *Eyssenhardt*	4.50
Maximus et Ammon. ed. *Ludwich*	1.80
Metrolog. script. ed. *Hultsch*. 2 voll.	5.10
Muretus ed. *Frey*. Vol I et II	2.40
Nicephori opuscula historica ed. *de Boor*	3.30
Nicomachus ed. *Hoche*	1.80
Nonnus ed. *Koechly*. 2 voll. à	4.50
paraphrasis ed. *Scheindler*	4.50
Onosander ed. *Koechly*	1.20
Ovidii opera ed. *Merkel*. 3 voll.	2.90
—— **tristia**	—.45
—— **fasti**	—.60
—— —— **met. delectus** ed. *Merkel*	—.60
Panegyrici latini XII ed. *Baehrens*	3.60
Pausanias ed. *Schubart*. 2 voll.	3.60
Persius ed. *Hermann*	—.30
Phaedrus ed. *Müller*	—.30
Philodemi de musica librorum ed. *Kemke*	1.50
Philostratus ed. *Kayser*. 2 voll.	8.25
Pindarus ed. *Christ*	1.—
Plato ed. *Hermann* et *Wohlrab*. 6 voll.	10.50
[Auch in 15 einzelnen Heften.]	
Plautus ed. *Fleckeisen*. Vol. I. II.	2.70
—— —— einzelne Stücke à	—.45
Plini epistolae ed. *Keil*	1.20
—— **natur historia** ed. *Jan*. 6 voll.	13.20
Plinius et Gargilius Mart. ed. *Rose*	2.70
Plotinus ed. *Volkmann*. 2 voll.	9.—
Plutarchus ed. *Sintenis*. 5 voll.	8.40
[Auch in 14 einzelnen Heften.]	
—— **moralia** ed. *Hercher*. Vol. I	1.80
Poetae latini min. ed. *Baehrens*. 5 voll.	15.90
Polemon ed. *Hinck*	1.—
Polyaenus ed. *Woelfflin*	4.50
Polybius ed. *Dindorf*. 4 voll.	11.70
Pomponii Melae de chorographia libri tres rec. *Frick*	1.20
Porphyrion ed. *Meyer*	4.20
Porphyrius ed. *Nauck*	1.80
Procius ed. *Friedlein*	6.75
Propertius ed. *Müller*	—.60
Quintilian ed. *Bonnell*. 2 voll.	2.40
—— —— lib. X ed. *Halm*	—.30
—— **declamationes** ed. *Ritter*	4.80
Quintus Smyrnaeus ed. *Koechly*	1.50
Rerum naturalium script. Graeci ed. *Keller*. Vol. I	2.70
Rhetores Graeci ed. *Spengel*. 3 voll.	9.—
Ruhnkenii elogium Hemsterhusii ed. *Frey*	—.45
Rutilius Namatianus ed. *Müller*	—.75
Sallustius ed. *Dietsch*. Ed. IV	—.45
Script. histor. Augustae. 2 voll.	7.50
Script. metrici Graeci ed. *Westphal*. Vol. I	2.70
Seneca ed. *Haase*. 3 voll.	7.80
—— **tragoediae** ed. *Peiper* et *Richter*	4.50
Seneca rhetor ed. *Kiessling*	4.50
Simeo Sethus ed. *Langkavel*	1.80
Sophocles ed. *Dindorf-Mekler*. Ed. VI	1.50
—— —— einzelne Stücke à	—.30
Soranus ed. *Rose*	4.80
Statius Vol. I Silvae ed. *Baehrens*	1.80
—— Vol. II Fasc. I. Achilleis ed. *Kohlmann*	—.75
—— Vol. II Fasc. II. Thebais ed. *Kohlmann*	4.80
Stobaei florilegium ed. *Meineke*. 4 voll.	9.60
Stobaei eclogae ed. *Meineke*. 2 voll.	6.—
Strabo ed. *Meineke*. 3 voll.	6.—
Suetonius ed. *Roth*	1.50
Tacitus ed. *Halm*. 2 voll.	2.40
Vol. I. auch in 2 Fasc.:	
I. Annales, lib. I—VI	—.75
II. „ lib. XI—XVI	—.75
—— **Germania, Agricola et dialogus** ed. *Halm*	—.45
Terentius ed. *Fleckeisen*	1.20

	M. ₰
Testamentum, novum, Graece ed. *Buttmann*	2.25
Themistius ed. *Spengel*. 2 voll.	6.—
Theodorus Prodomus ed. *Hercher*	—.50
Theon Smyrnaeus ed. *Hiller*	3.—
Theophrastus ed. *Wimmer*. 3 voll.	6.60
Theophrasti char. ed. *Fofs*	1.20
Thucydides ed. *Boehme*. 2 voll.	2.40
Tibullus ed. *Müller*	—.30
Ulpian ed. *Huschke*. Ed. II.	—.75
Valerius Flaccus ed. *Baehrens*	1.50
Valerius Maximus ed. *Halm*	3.75
Vegetius ed. *Lang*. Ed. II	3.90
Velleius Paterculus ed. *Haase*	—.60
—— —— ed. *Halm*	1.—

	M. ₰
Vergili opera ed. *Ribbeck*	1.35
—— Bucolica et Georgica	—.45
—— Aeneis	—.90
Xenophontis expeditio ed. *Hug*	—.75
Xenoph. exped. ed. *Hug*. Ed. maior	1.20
—— —— —— ed. *Dindorf*	—.75
—— —— historia Gr. ed. *Dindorf*	—.90
—— —— institutio Cyri ed. *Hug*. Ed. maior	1.20
—— —— —— Ed. minor	—.90
—— —— —— ed. *Dindorf*	—.90
—— —— commentarii	—.45
—— —— scripta minora	—.90
Zonaras ed. *Dindorf*. 6 vol.	19.50

Verlag von **B. G. Teubner** in **Leipzig.**

Griechisches Schulwörterbuch. 2 Bände. gr. Lex.-8. geh.

I. Griechisch-Deutsch. Von G. E. Benseler. 7. Aufl. Von G. Autenrieth. 1882. geh. 6 M 75 ₰.

II. Deutsch-Griechisch. Von K. Schenkl. 4. Aufl. 1884. geh. 9 M

Lateinisches Schulwörterbuch. Von F. A. Heinichen. 2 Bde. 4. Aufl. Von A. Draeger. gr. Lex.-8. geh.

I. Lateinisch-Deutsch. 1881. 6 M II. Deutsch-Lateinisch. 1883. 5 M

Wörterbuch zu den Homerischen Gedichten. Von G. Autenrieth. Vierte Auflage. gr. 8. 1883. geh. 3 M

Wörterbuch zu Xenophons Anabasis. Von F. Vollbrecht. 5. Aufl. gr. 8. 1882. geh. 1 M 80 ₰.

Wörterbuch zu Xenophons Hellenica. Von C. Thiemann. gr. 8. 1883. geh. 1 M 50 ₰.

Schulwörterbuch zu C. J. Cäsar. Von Dr. H. Ebeling. Dritte Auflage, von Dr. A. Draeger. gr. 8. geh. 1 M

Wörterbuch zu den Lebensbeschreibungen des Cornelius Nepos. Von H. Haacke. 8. Aufl. 8. 1884. geh. 1 M Mit dem Texte des Nepos 1 M 20 ₰.

Wörterbuch zu Ovids Metamorphosen. Von J. Siebelis. Vierte Auflage, von Fr. Polle. gr. 8. 1885. geh. 2 M 70 ₰.

Wörterbuch zu den Fabeln des Phädrus. Von A. Schaubach. 2. Aufl. 8. 1877. geh. 60 ₰. Mit dem Texte des Phädrus 90 ₰.

Wörterbuch zu Siebelis' tirocinium poeticum. Von A. Schaubach. 6. Aufl. gr. 8. 1882. geh. 45 ₰.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

This book is a preservation photocopy.
It was produced on Hammermill Laser Print natural white,
a 60# book weight acid-free archival paper
which meets the requirements of
ANSI/NISO Z39.48-1992 (permanence of paper)

Preservation photocopying and binding
by
Acme Bookbinding
Charlestown, Massachusetts
1997

3 2044 025 039 454